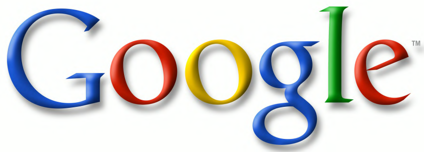

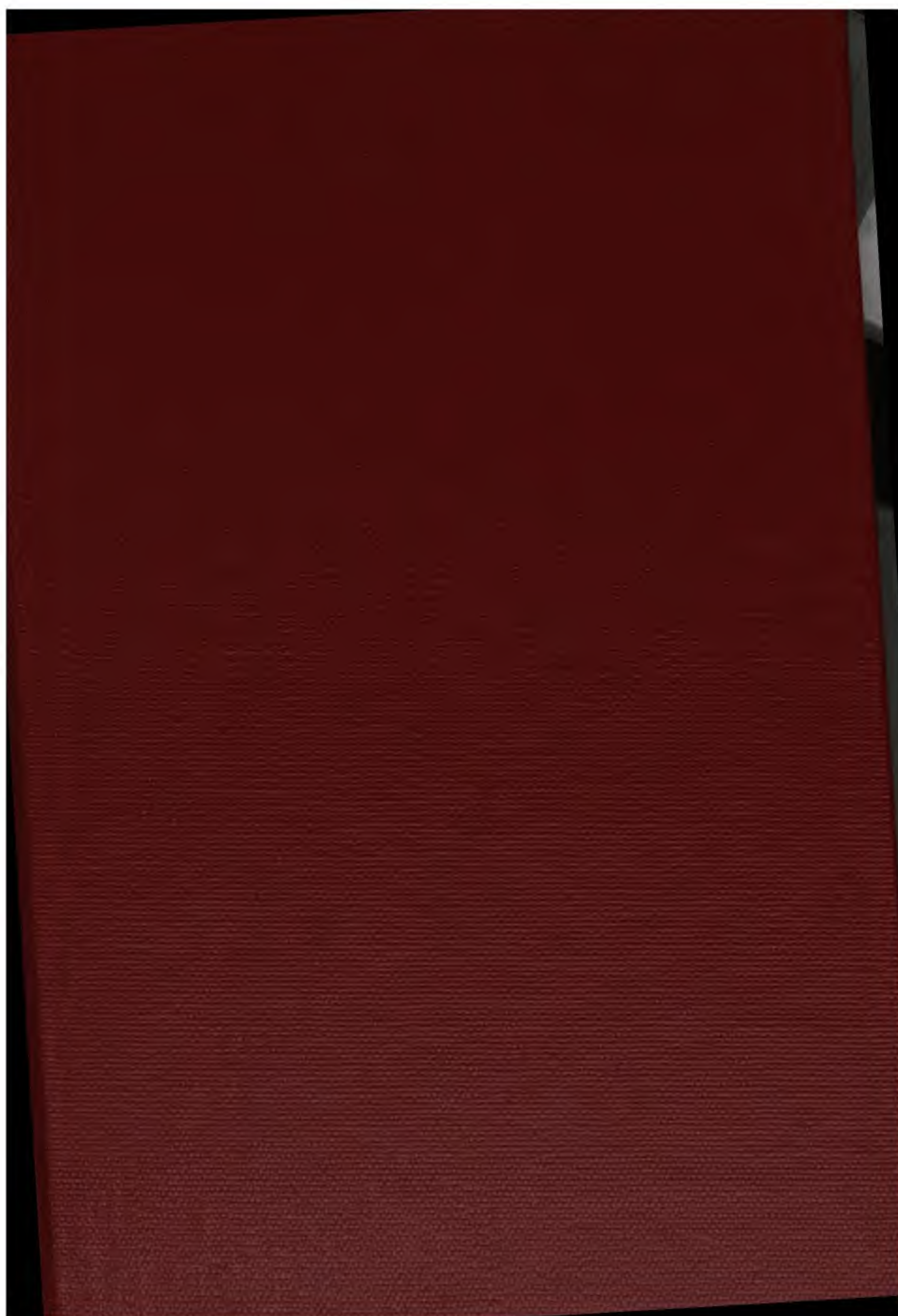

PHILONIS OPERA

PHILONIS ALEXANDRINI

OPERA QVAE SVPERSVNT

EDIDERVNT

LEOPOLDVS COHN ET PAVLVS WENDLAND

VOL. III

CONTINENS QVIS RERVM DIVINARVM HERES SIT
DE CONGRESSV ERVDITIONIS GRATIA
DE FVGA ET INVENTIONE
DE MVTATIONE NOMINVM
DE SOMNIIS LIBER I
DE SOMNIIS LIBER II

BEROLINI

TYPIS ET IMPENSIS GEORGII REIMERI

MDCCCLXXXXVIII

PHILONIS ALEXANDRINI

OPERA QVAE SVPERSVNT

VOL. III

EDIDIT

PAVLVS WENDLAND

BEROLINI

TYPIS ET IMPENSIS GEORGII REIMERI

MDCCCLXXXXVIII

PROLEGOMENA

Ad codices M G F A B H P L, qui iam in prioribus voluminibus usurpati et in Prolegomenis vol. I descripti sunt, unus accedit in hoc volumine primum adhibitus codex O. est autem Laurentianus plut. X cod. 23, membranaceus, formae quartae minoris, quem saeculo XII Bandini, saeculo XIV L. Cohn tribuit. continet sex libros Philonis hoc ordine: De codi[c]

1. Φίλωνος περὶ τοῦ βίου Μωυσέως (= liber I).
2. λόγος δεύτερος (= *de vita Mosis* liber II).
3. περὶ ἱερωσύνης λόγος γ′ (= *de vita Mosis* liber III).
4. Φίλωνος περὶ ἀρετῶν ἤτοι ἀνδρείας καὶ εὐσεβείας καὶ φιλανθρωπίας καὶ μετανοίας (= *de fortitudine*).
5. βίος πολιτικοῦ, ὅπερ ἐστὶ περὶ Ἰωσήφ.
6. περὶ τοῦ τίς ὁ τῶν θείων πραγμάτων κληρονόμος.

incipit hic postremus liber fol. 87ᵛ, folia autem 96—116 (= p. 24, 5 καὶ τὰς χεῖρας usque ad finem libri) tenuioris chartae sunt, scripta manu saec. XVI et suppleta ex Turnebi editione. quod efficitur vitiis ex editione principe in codicem translatis vel falso correctis, velut — pauca enim afferam exempla — p. 26, 1 διανοῆσαι (διανοήσαι Turn.). 27, 3 γινομένους (δινομένους Turn.). 27, 14 θοκεῖ. 29, 14 ὀφελόντων. 30, 20 αὐτῶ. 32, 6 τούτων δὲ. 34, 5 τὸ (pro τὰ). quae omnia vitia praeter illud θοκεῖ cum animadvertissem in recentiore parte codicis F repeti, postquam L. Cohn demonstravit hanc recentiorem partem codicis F a Iacobo Diassorino suppletam esse[1]), fieri non poterat, quin suspicio

[1]) v. Prolegomena vol. I p. XXV et commentationem eius Saturae Viadrinae insertam, Vratislaviae 1896 (*Diassorinos und Turnebus*).

oreretur huic etiam codicis O recens supplementum tribuendum esse. atque H. Vitelli a me rogatus, ut utriusque Laurentiani supplementorum manus conferret, quo est studio cum omne genus litterarum tum hanc editionem adiuvandi, statim mihi respondit certissime eandem manum agnosci neque se dubitare, quin Iacobi Diassorini manus sit. paulo post L. Cohn mecum quae olim de codice O a se inspecto notaverat communicavit; unde didici idem iudicium eum tulisse, in commentatione modo commemorata eis quae recte olim cognoverat per oblivionem usum non esse. inde quod Diassorinus p. 31, 25 in O F particulam δὲ, quam habet Turnebus, omisit, non concluserim ad alterum codicem supplendum eum pro libro impresso alterius codicis textum ab ipso prius scriptum adhibuisse. neque enim per neglegentiam, sed consulto particulam omisisse potest. hoc verisimile videtur prius codici F supplendo eum operam dedisse. in hoc enim saepius erravit quam in O, errata in margine correxit.

Ex eis quae modo exposui apparet, cur in edendo libro *quis rerum divinarum heres sit* ut codicem F ita recentiorem partem codicis O spreverimus. iam quid valeat antiquior huius libri pars, examinandum est, sepositis prioribus quinque libris in O traditis; in quibus quae ratio intercedat inter O et ceteros codices, in Prolegomenis voluminis IV disserendum erit. hoc tamen suspicari licet, cum ceteri quinque libri in aliis codicibus, qui primum ad quartum volumen adhibebuntur, eodem ordine servati sint, sextus desit, hunc non ex eodem atque ceteros archetypo in codicem O translatum esse. quod eo confirmatur, quod textus quem praebet O in libris *de vita Mosis* et *de fortitudine* plane ab A B discrepat, in nostro libro ita consentit[1]), ut commune librorum O A B archetypum statuendum sit. quamquam paulo artiore vinculo A et B quam O et A B conexi sunt. habet enim O interdum sua propria et bona et vitia. velut veram lectionem cum aliis codicibus et papyro habet p. 2, 5. 2, 11. 3, 10. 8, 5. 11,20. 13,11. 15,11. 17,15, cum A B errent. saepius O errat, cum A B vel vera vel paulo vero propiora praebeant: v. adnotata ad 1,6. 4,16. 5,1. 5,11. 6,10. 8,9. 9,12. 9,19.

[1]) Ex innumeris pauca affero vitia gravissima quae sic nisi in O A B non inveniuntur: 9,13 ἀνεγείρω. 10,2 οἳ καὶ μακρυνθέντες. 10,6 μου. 10,15 οὐκέτι. 14,10 ὑποπεπλασμένος. 14,14 χάριν οἱ παρέχοντες. 15,15 πρόφασις. 18,20 συντρεχόμενοι. saepe eadem verba omiserunt vel eodem modo transposuerunt.

13,19. 14,4.5. potui testem O plane omittere, potui etiam omittere B, ut omisi in aliis libris. sed quia in nonnullis libris textus vel solius A vel solorum codicum A B testimonio nititur, ad recte aestimandam unius cuiusque horum codicum fidem e re esse videbatur, in hoc libro eiusdem fontis complures rivulos consectari, ut qua quisque testis fide verba archetypi expresserit, cui generi vitiorum potissimum obnoxius sit, diiudicari possit.

De papyro, quae nunc numeratur Cod. Paris. suppl. gr. 1120 (1—2), et de textu, quem praebet in libro *de sacrificiis Abelis et Caini,* L. Cohn in vol. I p. XLI sqq. egit et demonstravit papyrum artiore quadam necessitudine coniunctam esse cum archetypo codicum U F [1]). nunc quid papyrus valeat ad constituendum textum alterius quem continet libri *quis rerum divinarum heres sit,* paucis exponam. papyrum etiam in hoc libro ab eodem archetypo pendere, unde U F fluxerunt, quamquam, cum hic liber in U F traditus non sit, certo demonstrari non potest, tamen veri est simillimum. primum hoc concluditur ex consensu, qui non raro inter papyrum et excerpta Neapolitana, quae ad familiam U F pertinent, intercedit. velut solus N cum papyro recte tradit p. 1,11 αἵ (om. codd.). 21,13 τὸ σῶμα (τὸ om. codd.). 46,21 κατανίφει. p. 5,22 falso σου omittit; p. 57,3. 60,14.15 propius ad veram papyri lectionem accedit quam codices. quod multo saepius N cum codicibus errat, idem observatur in libro *de sacrificiis Abelis et Caini.* accedit aliud idque gravius argumentum. ut ceterorum codicum memoria permultum discrepat a papyro, ita textus codicis G papyro simillimus est, ut utriusque memoria eadem ratione conexa sit, qua papyri et codicum U F memoria in libro *de sacrificiis Abelis et Caini.* iam cum G modo ad classem U F modo ad alios codices pertineat, dissentiat autem maxime in libro *quis rerum divinarum heres sit* a ceteris codicibus, probabile est eum hic memoriam classis U F, cuius nullum hic testem habemus, repraesentare, consensum autem papyri et codicis G inde explicari, quod uterque testis huius classis memoriam, alter sinceriorem, alter paulo deteriorem tradit. primum igitur memorabilia sunt vitia quaedam huic codici cum papyro communia, velut 50,23

De papyro

[1]) Ex eodem fonte excerpta tradita in R N E derivata sunt; v. vol. II p. II—X, vol. I p. LVII. LVIII.

ἑκάστων. 53,9 τὸν. 54,17 τὰ πολέμια οὖν. 55,8 διιστήκει. 55,10 ἀνελεῖν (sic etiam H). 55,20 λέγοιτ' et οἱ. 57,12 γῆς om. 58,8 ὑπολιπέσθαι. 66,10 κρείττω.[1]) qui vitiorum consensus plerisque locis casu factus esse non potest.

Sed multo maior numerus eorum locorum est, quibus papyrus et G in veris lectionibus tradendis consentiant vel quibus G ad genuinas papyri lectiones propius quam ceteri codices accedat.

	Pap. G	(O) A B H P
3,4	αἰσίῳ	αἰσίᾳ vel αἰδεσίμῳ
7,2	εἶναι	om.
9,12	ἐχυρότητος[2])	ὀχυρότητος (ὀχυρότατος B)
15,14	ἦν ἀναγκαῖον	ἀναγκαῖον ἦν
17,3	μετῳκισάμην	μετῳκησάμην
19,1	ἀνατείνει τὰς ὄψεις	τὰς ὄψεις ἀνατείνει
22,5	δίκαιον γὰρ οὐδὲν οὕτως	δίκαιον γὰρ οὕτως οὐδὲν
22,18	περιόδοις ἀστέρων (accedit D)	ἀστέρων περιόδοις
24,9. 10	ἔξαρνοι Pap, ἐξα G	ἐκ
30,14	πάντα ταῦτα	ταῦτα πάντα
32,9	καὶ μὴν ὃν Pap, καὶ μὴ μόνον G	καθ' ὃν δὲ A B P[2], καὶ οὐ μόνον καθ' ἕνα finxit H[2]
33,1	οὖν	om.
37,13	ζυγοῖς	ζυγίοις (sic etiam G[1])
40,9	et 41,7 δυεῖν	δυοῖν
41,1	ἐξ ἐφ' Pap, ὁ ἐξ ἐφ' G	ἐξ
42,7	καὶ κατὰ	κατὰ
42.14	σπονδὴν	σπουδὴν
43,4	καθιερωνεν i. e. καθιερῶμεν Pap, καθίρωμεν G	καθήρωμεν vel καθάρωμεν

---

[1]) cf. etiam 50,4. 56,1.—12,20 τρεψώμεθα praetuli (τρεψόμεθα Pap G); cf. *de gig.* § 67 ἐπὶ τὰ ἀκόλουθα τοῦ λόγου τρεψώμεθα, *de ebr.* § 206, *de fuga et inv.* § 143. sed utra lectio vera sit, dubitari potest.

[2]) Sed et Pap. et codd. corrupti videntur. coniectura mea, qua, quamquam ipsa verba non spondeo, membrorum oppositio accuratior fit et ad ἀποτεῖναι additur loci definitio, quae aegre desideratur, nititur locis *de opif. mundi* § 41 ἡ μὲν εἰς τὸ κάτω ῥίζας ἀποτείνουσα οἱονεὶ θεμελίους. *de sacrif. Ab. et Caini* § 25 ῥίζας μὲν οἱονεὶ θεμελίους εἰς τὸ κάτω βαλλομένη κραταιοτάτας. *de congressu erud. gratia* § 56.

44,21 αὐτῆς	αὐτοὺς vel αὐτοῦ
47,21 τῷ	τὸ
50,10 ἐπεὶ Pap, ἐπὶ G	ὅτι
52,15 φωνήν, γόνιμον	γόνιμον φωνήν H P, γόνιμον A B
54,17 επιπωτωμενα i. e. ἐπιποτώμενα Pap, ἐπιπτώμενα G	ἐπισπώμενα vel ἐπιπετόμενα
55,4 πολεμίους	πολέμους
57,10 ἔστω	ἔσται
58,17.18 εἰ ἔτι ὁ ἐν σώματι νοῦς	εἰ οὖν ὁ ἔτι ἐν σώματι νοῦς vel εἰ ἔτι ὁ νοῦς ὁ ἐν σώματι
70,10 καθαρῷ πυρὶ	πυρὶ καθαρῷ A B, πυρὶ H P

huc accedunt alii quidam loci, quibus Pap evanida est, cum G consensisse potest, velut 47,1.8. non numeravi autem eos locos, quibus Pap G H P vel Pap G P — P enim paulo saepius quam in aliis libris in hoc a codice H discrepat et meliores lectiones praebet — genuinum textum tradunt. nam cum H P, quibuscum saepe facit G, et (O) A B in duas classes discedant, papyrus saepius cum H P quam cum (O) A B concinit.

Quanto vero praestet papyrus omnibus codicibus ut appareat, hic aliquot locos congessi, quibus sola papyrus egregias et genuinas lectiones servavit:

Pap.	codd.
1,5 ἀπολύομαι	ἀπελεύσομαι
1,6 υἱὸς Μασὲκ τῆς οἰκογενοῦς	υἱός μου ὁ ἐκ τῆς οἰκέτιδος
2,9 μεταδίδου	μεταδιδοὺς vel μὴ μεταδιδοὺς
3,1.2 καὶ τὰ δικαιώματά μου καὶ τὰ νόμιμά μου	καὶ τοὺς νόμους μου καὶ τὰς κρίσεις
3,6 θρασύτατον γὰρ καὶ λαλίστατον [1])	κάκιστον γὰρ καὶ θρασύτατον
3,7 ἄκος	ἀκοῆς
4,8 ἐξαγωγῇ [2])	ἐξόδῳ

---

[1]) Hoc confirmatnr etiam corruptela ἀκαλλέστατον, quam habet D.

[2]) Idem habet Pap 57,13 (ἐξόδῳ codd.); cf. *de migr. Abr.* § 14 μίαν τῆς νομοθεσίας ὅλην ἱερὰν βίβλον Ἐξαγωγὴν ἀνέγραψεν. *de somniis* § 117, ubi M A recte praebent ἐξαγωγῇ, ceteri falso ἐξόδῳ.

6,20 μάλιστα διτταῖς ἐπὶ τοῦ αἰτίου προσρήσεσιν, τῇ θεὸς καὶ τῇ κύριος	διτταῖς αἰτίαις ἐπὶ τοῦ αἰτίου καὶ προσρήσεσι, τῇ τε τοῦ θεοῦ καὶ τῇ τοῦ κυρίου
9,1 ἀνομβροῦσαι	ἀναβρύουσαι [1])
9,6 δυνατὸν	ἀδύνατον vel ἀδύνατος
9,8 εὐεργησιῶν	ἔργων
10,4 ἀκακία	ἀποικία
10,12 ἕνωσιν	αἵρεσιν vel εὕρεσιν
10,15 ἦν πάντως	om. G H P, οὐκέτι O A B
13,5 φιλίας	φιλήματος
17,13.14 παθοῦσα δ' ὡς ἄφρων καὶ νήπιος παῖς ἔμαθον [2])	pro ἔμαθον habent ἔγνων
17,20.21 ἀνάθες τῷ τοῦ νοεῖν .... αἰτίῳ	ἀνάθου τῷ (τὸ G) νοεῖν ... αἰτίῳ
18,12.13 (αἰσχρὰ ἀντὶ) καλῶν, ἄδ(ικα ἀντὶ δικαίω)ν .... ᾕρηται	ὁρᾷ (hoc om. G H P [1]), ἀντὶ δὲ δικαίων ἄδικα (vel ἀδίκημα).... ᾕρηται om.
20,18.19 τὸ πλῆθος αὐτὸ μόνον	αὐτὸ τὸ πλῆθος μόνον
21,2 αἰθέρος	ἀρετῆς
24,5.6 τῆς μεταίτου καὶ τὰς χεῖρας εἰς τὸ λαβεῖν προτεινούσης γενέσεως	pro μεταίτου habent μετ' αὐτοῦ vel μετ' αὐτὸν
31,16 λεπτομεροῦς	λεπτοτέρου
32,6 ἀφάνταστος	ἄφαντος vel ἄφατος
36,2 πάθη	πάλιν
36,10 ἄνεσιν	ἀνάτασιν vel ἀνάστασιν
40,17 οἱ τῶν παλλακῶν νόθοι	οἱ τῶν ἄλλων
47,9 ἀφηνιάσαι	ἀφανίσαι
47,20 αἰθρία νεφώσει	αἰθρία νέφεσι
48,23 ἐναργῶς ἐδείχθη	ὄναρ ἐδείχθη vel οὖν παρεδείχθη
50,5 χορείας	πορείας G H P, om. A B
55,19 ἀπονεύουσι	ἀποπνέουσι
56,5 συνχέουσι i. e. συγχέουσι	συνέχουσι

[1]) Aliud huius verbi exemplum non invenitur in Grossmanni lexico Philoneo.

[2]) Notum est proverbium, cf. *de fuga et inventione* § 138 ἔμαθον μὲν ὃ ἔπαθον. *de somn.* II § 107 παθὼν ἀκριβῶς ἔμαθεν.

56,7.8 τά τε ἐξ αὐτῶν σχεδὸν πάντα	τὰ ἐπ' αὐτῶν πάντα
58,22 ἐν οἷς	ἐννοίας
63,10 ἐχρήσατο	ἐγχρονίσας ὡς vel ἐγχρονίσας
67,7 κηρῷ, τοῖς	ἀκηράτοις

ex multis exemplis pauca elegi et omisi magnum numerum eorum locorum, quibus sola papyrus verba a codicibus omissa servavit, quae vel ratione vel Philoneo dicendi genere genuina esse efficitur. etiam haec propria est papyri virtus, quod vere Philoneam, id est quaesitiorem et difficiliorem saepe tradit verborum collocationem, quam codices immutaverunt: p. 1,11.12 ἰσχνόφωνος ὁμολογεῖ καὶ βραδύγλωσσος γενέσθαι (ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσος ὁμολογεῖ γενέσθαι codd.). 12,4 προσφυέστατα θεὶς ὀνόματα (θεὶς ὀνόματα προσφυέστατα codd., sed saepe Philo attributum a substantivo verbo seiungit). 13,14. 15. 15,3. 19. 16,12. 19,3. 20,4. 22,3. 23,17. 18. 24,10. 29,9. 71,18. unde cum appareat, quanto maior fuerit papyri fides in genuina verborum serie tradenda, omnino hunc testem in collocandis verbis sequendum esse duxi, praesertim cum interdum fides eius etiam, ubi suspecta mihi erat, comprobaretur. velut 20,14 olim magis placebat αὐτεξουσίῳ γνώμῃ καὶ αὐτοκράτορι, quod codices praebent, quam quod papyrus tradit αὐτεξουσίῳ καὶ αὐτοκράτορι γνώμῃ. at etiam 68,22. 23 αὐτεξουσίῳ καὶ αὐτοκράτορι βασιλείᾳ legitur. 20,19 inter papyri lectionem μυρία ἄλλα et codicum ἄλλα μυρία anceps haerebam. at etiam *de opif.* § 59 et alibi μυρία ἄλλα legitur[1]).

Habet papyrus propria vitia librarii fere neglegentia nata, quae iam in Prolegomenis vol. I p. XLII. XLIII exemplis illustrata sunt. modo librarius singula vocabula omittit, velut 5,13.18. 7,21. 10,15.17. 14,2. 21,20, modo longiora membra, velut 4,4.5. 10,14.16. 41,7.8. 43,7.8, interdum homoeoteleutis deceptus. textus non casu, sed consilio mutati exempla perpauca inveniuntur, velut 10,19 ὑποκρυψάμενος (recte ὑποστειλάμενος, quod saepe sic adhibet Philo, codd.). quid quod etiam in errando suam virtutem habet? haud raro enim ex papyri corruptelis vera lectio recuperari poterat. 9,7 ἐπιζητῶ μαθεῖν (μαύειν Pap, σχεῖν H², om. ceteri; cf. § 18 μαθεῖν ἀξιῶν). 12,17 πολιὸς (παλιος Pap, παλαιὸς codd.). 33,5 γενητὸν (ηττον Pap, ἴσον codd.). 48,16 ἀφθόνως (αφονως

[1]) fortasse etiam p. 11,14 codicum quidem articuli servandi, at cum Pap τὰ λύτρα καὶ τὰ σῶστρα transponendum est.

Pap, ἀφανῶς codd.). cf. etiam 3,8. 5,13. 7,8. 25,13. 33,1. 35,20. 37,9. 39,1. 48,14. 54,11. 66,14.

Quanti sit papyri memoria, etiam testes antiquissimi textus Philonei demonstrant. saepe enim excerpta D papyri lectiones confirmant: 2,13. 3,5. 3,15. 14,2 (de plurali σάρκες cf. Mus. Rhen. LII p. 468. 469). 14,3. 4.7.9. 22,20. 23,1. 24,9.10.11.12. 26,4.5.19. 69,2. lectionem τῶν ἄλλων 42,16 Ambrosius comprobat. tamen vel excerptis D non raro praestat papyrus. nam ut omittam ea vitia, quae non codici Philonis a Ioanne Damasceno adhibito, sed excerptorum neglegentiae vel librariorum incuriae debentur, D non vacat vitiis quibusdam, quae in codicibus nostris omnibus traduntur, cum papyrus genuinae lectionis testis sit, velut 3,3 ἀκοῆς. 5,14 ὠφελιμωτάτων.

Papyri fides etiam in locis S. S. afferendis agnoscitur. sola enim papyrus saepe eam locorum formam tradit, quae vel alibi laudatur a Philone vel congruit cum LXX interpretum codicibus A F et potissimum cum textu Lucianeo. quos testes accuratius cum Philonis sacro textu concinere et genuini textus auctores locupletissimos esse in Philologi vol. LVII p. 284—287 ostendi[1]). et quisquis singulos S. S. locos a Philone adlatos cum ceteris eorundem locorum testimoniis Philoneis, cum codicibus uncialibus qui dicuntur LXX interpretum et cum Luciano contulerit, novis exemplis illas rationes l. c. a me expositas atque etiam in hoc volumine adhibitas comprobari videbit. nova igitur exempla afferre nolo. mihi quidem persuasum est eis qui nunc in Britannia bibliis graecis edendis student, si modo recte suo munere fungi et certa ratione et via procedere volent, priusquam ad constituendum textum accedant, omnia S. S. testimonia e Philone et eis scriptoribus ecclesiasticis, qui ante Origenem fuerunt, accuratissime colligenda[2]), tum ad hanc normam libros manu scriptos examinandos et in classes distribuendos esse. neque fieri poterit, quin, antequam ipsa editio instituatur, Luciani recensio ex codicibus restituatur.

---

[1]) Quod de pentateuchi textu graeco statui, confirmat tabula plumbea psalmi 80 nuper reperta (Sitzungsberichte der K. preuss. Acad. 1898 p. 582 ss.), quippe cuius textus cum ceteris libris uncialibus contra B concinat.

[2]) Cur nullo modo niti liceat eo libro, quem Ryle edidit *Philo and holy scripture* London 1895, ostendi Berl. philol. Woch. 1895 p. 1281—1285.

Quamvis papyri textus omnibus codicibus praestet, tamen unum et papyri et codicum archetypum statuendum esse communia vitia etiam in hoc libro probant: p. 6,9 διαλύοντα pro διαλυτὰ ὄντα. 9,8 καὶ falso insertum. 17,4 τὰ pro μή. 18,12 ὅταν pro ὅτε. 20,1 ὑπολαμβάνειν pro ὑπολαμβάνοντα. 39,13 οὐ τοῦ omissum. 54,19 σώμασιν οὐ pro σώμασι καί. 55,6 ἐγκαθίσαι pro συγκαθίσαι. 54,4 ἐν omissum. 66,2 δυνάμενον pro δυνάμεσι. 70,15 τοῖς τε γὰρ ἀρετῆς ἀγγέλοις προσχορεύοντες pro ταῖς τε γὰρ ἀρετῆς αὐγαῖς προσχωροῦντες. certissima exempla elegi. accedunt alii loci, quibus, cum paululum differant corruptelae papyri et codicum, hoc tamen certum vel verisimile est iam commune archetypum vitiis infectum fuisse vel errandi occasionem dedisse, velut p. 3,8. 5,13. 6,12. 7,8. 8,12. 13.16,7.21. 28,4. 29,20. 32,22. 39,1. 48,16.25. 51,22. 54,11. 61,20. digna, quae diligentius examinetur, est § 228: περιέχεται γὰρ (sc. οὐρανὸς) ὑπ' οὐδενὸς σώματος, οὔτε ἰσομεγέθους αὐτῷ οὔτε ἀπείρου, ἀλλ' οὐδ' ὑπὸ κενοῦ κατὰ Μωυσῆν διὰ τὴν ἐν τῇ ἐκπυρώσει μυθευομένην τερατολογίαν. hoc verborum ordine recte a me constituto improbare Moses dicitur Stoicorum rationem, qui ideo κενὸν statuendum esse censebant, ut mundus ἐκπυρώσει dissolutus habeat, quo dilatetur (Zeller III 1 p. 153); quam Stoicorum rationem ipse Philo *de aet. mundi* p. 31,18 Cum. tradit. at papyrus verba ἀλλ'—Μωσῆν post σώματος, G H P post γὰρ posuerunt, A B omiserunt. patet ea archetypi margini adscripta fuisse, duos librarios, cum dubium esset, ubi verba praesertim corrupta (ἐκπυρώσει enim restitui ex πυρώσει vel πυργώσει, quod frustra Mangey interpretari conatus est) ponenda essent, in inserendo varie errasse, tertium omittendo difficultatem fugere maluisse.

Quomodo Scheilius papyri verba expresserit, in vol. I p. XLIV expositum est. atque spes erat iterum collata papyro nonnullis locis genuinae lectionis vestigia a Scheilio praetermissa repertum iri. ipse quidem, cum nonnullis locis haberem quod suspicarer Scheilium errasse, Carolum Kalbfleisch adii, qui cum autumno superioris anni Lutetiae Parisiorum versaretur, accuratissime de lectione eorum locorum certiorem me fecit [1]). eius igitur testimonio usus his locis Scheilii errores correxi:

---

[1]) Idem libri *de sacrificiis Abelis et Caini* locis nonnullis, quibus facile dubitari poterat num papyri scriptura recte a Scheilio lecta esset, denuo rogatu nostro papyrum inspexit. hac igitur data occasione ex eis quae benignissime Kalbfleisch

p. 1,11 non καὶ, sed καὶ αἱ in spatio 4 litterarum supplendum est; ι enim utrumque dimidium modo litterae spatium explet. 8,18 ἔτι (εἰ Scheil). 9,6 δυνατὸν (ἀδύνατον Scheil). 18,16 solae litterae μον (non μονον) legi possunt. 19, 1.2 Scheil testatur: ἀνατείνει τὰς ὄψεις πρὸς αἰ(θέρα) καὶ τὰς οὐρα(νίας)...... ὁ θεὸς πεπαίδευται..... αὐτὸν καὶ τὸ μάννα ἀφορᾶν. contra pono quae in papyro revera exstant cum certissimis meis supplementis:

(ἀνατείν)ειν τὰς ὄ-
(ψεις πρὸς) αἰ (θέρα) καὶ τὰς οὐρα-
(νοῦ περιό)δους, πεπαίδευται
(δὲ καὶ εἰς) τὸ μάννα ἀφορᾶν,
(τὸν θεῖον) λόγον

καὶ τὰς — (δὲ καὶ εἰς) omissa sunt in codicibus, ita iam a me suppleta aliis Philonis locis comparatis (§ 88. *de migr. Abr.* § 64), antequam Kalbfleischii diligentia de lectione papyri certior factus sum. verba δὲ καὶ loci sensu postulantur. quod restat spatium, vetat praepositionem πρὸς, iubet εἰς suppleri; quod confirmatur loco biblico, qui § 80 sequitur. 20,16.17 Scheil dubitandi locum dedit, quod alteros cancellos ponere neglexit et papyro vulgatam lectionem codicum testimonio plane carentem tribuit. accurata computatione litterarum evanidarum in apparatu adnotata, quam Kalbfleischio debeo, apparet lin. 17. 18 οὕτως ἔσται, non cum Scheilio τὸ σπέρμα σου οὕτως ἔσται supplendum esse. 28,13 τὰ (τὸ Scheil). 35,2, cum prior pars litterae ο evanida sit, tamen ἴσοις potius quam ἴσαις (Scheil) legendum videtur. 36,7 spatium

---

mecum communicavit afferre liceat quae ad apparatum illius libri corrigendum vel supplendum valeant. vol. I p. 203,6 πολεμιους Pap. 204,10 συνυ ... nec plura legi possunt (συνύφανται Scheil). 205,3 μετανισταν ... καθαρ (ο?) ... Pap (καθὰ ὅλων Scheil); videtur papyrus καὶ καθαρὸν (= U F) exhibuisse. 207,6 την των Pap (= U F D), non θνητων (Scheil). 212,17. 18 αἰδὼς — προσοχὴ habet Pap (om. Scheil). 216,9 οντως Pap (ονπας Scheil). 221,10 ει και δη re vera Pap. 221,19 (και γα)στρος και ηδονω...... γαστερα ηδονων ...... και γλωττης Pap. 222,3 τας ηνιας etiam Pap. 224,11 ουκ εμπιλησθη (superscr. ν, ση) (sed postea μ del., ι add.) Pap. i. e. οὐκ ἐμπλησθῇ corr. in οὐν ἐπιλησθήσῃ. 228,15 γεγονοτες μαθηται ευφυεις Pap. 230,4 στη ... αι εκει Pap. i. e. στήσομαι ἐκεῖ (= U), non καὶ ἐκεῖ (Scheil). 232,8 εισφερωσιν re vera Pap. 243,16 τα οσα ανος (with overline) Pap. 246,12 εν ταις α..ησεσιν πυροι Pap. i. e. ἐν ταῖς ἀλοήσεσιν πυροὶ (= F), fortasse recte (ταις αλης εισιν Scheil). 250,19 εναργεστερον Pap. 256,4 του θυ (with overline) re vera Pap, item l. 21 καν. [L. C.]

docet τὸν in papyro deesse, 36,8 (τὸ)ν, non (μέγα)ν (sic Scheil), supplendum esse. 42,17 (καὶ) τῶν probabilius est quam τούτων (Scheil). 57,12 τῇ (om. Scheil). 57,13 ἐξαγω(γῇ), non ἐξατω..., cf. ad p. 4,8. 57,21 (κατά)πληξιν, non (καὶ κατά)πληξιν. 59,4 ἐπέπεσε (τῷ 'Αβρ)αάμ, non ἐπέπεσε(ν ἐπὶ τὸν 'Αβρ)αάμ. etiam quae ad p. 51,1 adnotavi, Kalbfleischio debeo. contra idem has Scheilii lectiones iniuria a me in dubium vocatas confirmavit: 9,7 μαυειν. 23,17 γὰρ om. 29,17 μοι (non μοι καί). 32,22 μὲν τὸ γὰρ. 34,13 διὰ ταῦτ'. 38,19 σοι γὰρ. 44,11 ἅ. [63,5 τῆς om. interdum, velut in columna XIII a b, parvae quaedam laciniae papyri non suo loco insertae esse videntur.

Quae ratio inter excerpta codicis N et papyrum intercedat, supra p. III expositum est. in hoc autem volumine viginti tria praesto erant excerpta huius codicis, undecim ex libro *quis rerum divinarum heres sit* p. 1,8—2,4 καίτοι—φιλοσοφοῦντα, p. 5,15—6,17 σοφοὶ—οἰκεῖον, p. 13,16—14,16 ἐπειδὴ—τοῦ γένους ἡμῶν ἐξ ἑαυτοῦ, p. 16,4. 5 ἀσώματοι—κληρονόμοι, p. 20,15—21,15 προαγαγὼν—σβέννυσθαι, p. 34,2—35,12 τούτων—εὐώνυμα, p. 41,3—6 ὁμοίως—νενόμισται, p. 41,16—42,1 ἐγένετο—εἴδη, p. 46,14—47,13 τεθαύμακα—θεοῦ, p. 56,18—57,3 περὶ—χρῆται, p. 60,7—61,6 περὶ—ἀποτελεῖ, quinque ex libro *de congressu eruditionis gratia* p. 82,15—24 ὥσπερ γὰρ—καταστήσασθαι, p. 84,25—85,16 ἀναγκαῖον γὰρ—κατεσβέσθη, p. 88,13—22 ἐν ἀρχῇ—ἐναντίοι, p. 101,2—102,14 ὅτι αἱ μέσαι—ἐκείνη, p. 107,19—108,6 ἆρα οὖν οὐκ—παραδείσου, septem ex libro *de somniis* I p. 207,4—208,1 ἀνθεῖ—στήλαις, p. 218,10—24 λέγεται—τόπος ἑαυτῷ, p. 242,19—243,11 ἔστι δὲ—θεόν, p. 244,4—245,17 διακινηθεῖσα—ἅλις, p. 249,11—250,4 θαυμάζω—κατεσκεύασται, p. 253,21—254,10 μὴ παρέλθῃς—ὕπαρξιν, p. 255,16—256,21 τί οὖν—ἀπαλειφθῆναι. p. 21,6 solus N, si modo Scheil recte papyri lectionem φάσεις testatur, veram lectionem φύσεις servavit. De codice N

Excerpta codicis Palatini, quae Maximilianus Treu nobiscum communicavit (cf. vol. I p. LIX), quae quidem ad huius voluminis libros pertinent, omnia cum apparatu meo contuli, sed non adnotavi nisi ubi aliquid novi et boni servaverunt. recepi igitur ex eis p. 212,17 ὡς, quod codices omittunt. p. 240,9 περίκλυτον recepissem, si alibi apud Philonem legeretur. p. 212,14. 19 Palatinus codicis M lectiones comprobat. attuli eum etiam ad p. 214,5—9, etsi vix recte lin. 9 εἴληχε De codice Palatino 129

tradit. atque etiam ea spes me fefellit fore ut excerptis libri II *de somniis* interdum adiuvaror. fere enim congruit Pal. cum A, certe numquam meliorem lectionem praebet. quod enim p. 275,25. 26 ἰλυσπώμενος (εἰλησπόμενος A) tradit, vix numerandum est. liber, ex quo flosculi rhetorici Palatini codicis excerpti sunt, ex eodem archetypo fluxit atque A. quod cum eo probatur, quod lectiones fere cum A vel M congruunt, tum conspectu librorum, quos excerpsit. nullus enim Philonis liber notus est excerptori, qui non inveniatur etiam in A, nonnulli libri quos A habet omissi sunt, ordo librorum paululum immutatus est.

Darmsta- ısi codice

Vel minoris pretii sunt excerpta codicis *Darmstadiensis* 2773, variis manibus saec. XIV exeunte vel XV ineunte scripti, de quo nuper accuratissime Ludovicus Voltz et Guilelmus Croenert egerunt[1]. qua ex dissertatione cum didicissem, quibus locis Philonei loci afferrentur, ab Erwino Preuschen amico petivi, ut nonnulla meum in usum describeret. quae mecum communicavit, hic propono, ut appareat, pauca quae restant neglegi posse: fol. 26^r ὅτι τοὺς βατράχους, οἷς Αἴγυπτος ἐπλήγη τὰς δευτέρας πληγὰς ὑπὸ Μωυσέος, καὶ φρύνους ὁ Φίλων καλεῖ. βλαπτικὸν εἶδος τί βατράχων οὗτοι δοκοῦσιν εἶναι (cf. de *vita Mosis* lib. I, vol. II p. 97,17 Mang.). — ib. Φί$^{λ'}$ ἀναπεπταμένοις ὡσὶ τοῦ πάππου μυρίας διαβολὰς ἐπήντλουν (ib. II 88,4.5 Mang.). — fol. 30^r (= fol. 162^r) Φιλ^{ων}: ἃ Μωυσῆς λαβὼν καὶ τὴν εὐσέβειαν τῶν φερόντων ἄγαμος (leg. ἀγάμενος) ἀνατίθησιν ἐν τῇ καθιερωμένῃ σκηνῇ (ibid. II 131,15—17 M.). — fol. 112^r ἰδέαι, ὅτι εἰδοποιοῦσι καὶ περατοῦσι τὰ ἄπειρα καὶ παρορίζουσι τὰ ἀόριστα, τύποι ὅτι ἕκαστα τυποῦσι καὶ σχηματίζουσιν. οὕτω Φίλων (*de monarchia* lib. I, II 219, 6—9 M.). — fol. 207^r ἡ δὲ μονὴ τῶν τοῦ κόσμου μερῶν ἑστῶσα πάντως ἑστία πρὸς τῶν πάλαι εὐθυβόλως ὠνόμασται (in mg. Φί^{λ}, *de Cherubim* § 26). — fol. 316^v ὅτι δὲ τὸ γάμφος (γῆς ἄχθος?) γράφει (γρ̃ codex) ὅμ^{ρ} (i. e. Ὅμηρος) ὁ Φίλων λέγει οὕτως, quod referendum videtur ad librum II *de monarchia*, II 224,13. 14 M. ἄχθος δ', ὡς οἱ ποιηταί φασι, γῆς. — fol. 326^v ἐπίνοια ἡ ἐπὶ τῇ προλαβούσῃ ἐννοίᾳ γνῶσις· ὅθεν ἐπινοίας τὰς ἀλληγορίας ὁ Φίλων φησίν. — fol. 335^v Φ$^{ι'}$: παρευημερῶ ὡς παρευδοκιμῶ. — τὸν ἐπὶ τοῖς θνητοῖς ἵμερον παρευημεροῦντος ἔρωτος οὐρανίου (*de*

[1]) Centralblatt für Bibliothekswesen XIV 1897 p. 537—571.

Abrahamo, II 11,18. 19 Mang.). ἀγώγως τε καὶ δυσαποσπάστως, ὁλκὸν ἔχον δύναμιν (ib. lin. 24. 25). ἢ δι' ἔρωτα παιδείας ὁλκοὺς ἔχοντες δυνάμεις (ib. lin. 3. 4). — fol. 336ᵛ Φ': ὁ γὰρ μὴ μέλλων θύειν εὐαγῶς οὐκ ἂν ὑπομεῖναι πατρίδα καὶ φίλους καὶ συγγενεῖς ἀπολιπὼν ξενιτεύει (*de monarchia* lib. II, II 223,8—11 Mang.).

Clemens Alexandrinus prae ceteris librum *de congressu eruditionis gratia* exhausit. eo auctore emendari potuit p. 89,14 γῆς (cf. etiam ad p. 89,20), alibi in variis lectionibus recte aestimandis adiuvabamur; v. adnotata ad p. 89,18 (φυλάξεσθε Clem. M). 92,12. 97,13. 104,9. — cum ceteris huius voluminis libris rarius excerpta Philonea comparare licebat (v. ad p. 8,9. 39,1. 144,3. 254,22.) Origenis sententiae ex Philone haustae, quas saepius attulimus, ad emendandum textum vix quicquam conferunt. De Clemente Alexandrino

In hoc volumine iam adhibere licuit egregiam Ambrosii editionem, cuius duo adhuc volumina C. Schenkl edidit[1]). is et in adnotatione diligenter collegit locos Philoneos et in praefatione de ea ratione, qua compilavit Philonem Ambrosius, disputavit[2]). In ea re consulto ab editore Vindobonensi discessimus, quod interpretationes nominum hebraicorum Philoni et scriptoribus christianis communes non adnotavimus. quae cum saepius repetantur a Philone, inveniantur etiam apud alios praeter Ambrosium auctores ecclesiasticos, adhuc plane incertum est, quem quisque posteriorum fontem adierit, Philonem an Origenem an onomasticum quoddam. et si quis videatur Philonem legisse, fere dubium est, quem potissimum eorum locorum, quibus eadem interpretatio invenitur, respexerit. haec igitur tota materies melius ita tractabitur, ut et ex auctoribus ecclesiasticis et ex codicibus — in quibus ipse non pauca onomastica Lagardio ignota inveni, de aliis Krumbacherus amicus me certiorem fecit — quidquid traditum est de interpretationibus nominum colligatur et sic opus utilissimum a Lagardio incohatum consummetur. — praeter paucos aliorum librorum locos (cf. adnotata ad De Ambrosio

---

[1]) *S. Ambrosii opera pars I fasc. I. II. pars II. Corpus scriptorum eccl. lat.* Vindobonae 1896, 1897.

[2]) cf. pars I fasc. II p. XV. XXI sqq. XXV sqq. pars II p. XVI sqq. cf. etiam *E. Krell, Philo* περὶ τοῦ πάντα σπουδαῖον εἶναι ἐλεύθερον, *Die Echtheitsfrage.* Marburg 1896 p. 4.5.

p. 42,1. 169,2. 170,14. 205,21. 233,5. 247,25. 289,17) ad librum *de fuga et inventione* praecipue Ambrosii librum *de fuga saeculi* adhibuimus, de quo hoc iudicium C. Schenkl fert[1]): *argumentum et materiam ex Philonis libro de profugis sumpsit remque ita tractavit, ut quae ex exemplo sibi proposito recepit locis aliquot ad verbum exprimeret, multo saepius suis verbis explicaret.* et similiter hoc Philoneo libro usus est in epistulis 8. 27. 67. excerpta pauca ex aliis Ambrosii libris deprompta comparare licebat. p. 42,17 Ambrosius papyri lectionem ἄλλων confirmat, 130,10 ad supplendam codicum lacunam aliquid utilitatis praebet, 131,5 certe μεγάλου legit — scribit enim *bonum illud summum* —, quod coniectura Mangeii restitutum est. 113,6 probabiliter ex eo καὶ πλούσιαι additur, quod oppositio membrorum postulare videtur, 138,11 recte ὕλη, 138,13 ἰδοὺ pro ἀλλά, 140,2 ἀρετῆς legisse videtur. 42,18. 19 τούτοις ἐπιχεῖ τοῖς κρατῆρσιν ὁ ἱερὸς λόγος τοῦ αἵματος genetivum partitivum comprobare videtur, cum scribit: *in istos crateres verbum illud . . . . . effundit sanguinis sui partes.* coniectura igitur ⟨τὸ ἥμισυ⟩ τοῦ αἵματος, quam L. Cohn commendat, necessaria non est. 128,7 certe λαβόντας legit, non λαβόντι, quod temere Mangey coniecit. ceterum interdum tam incommode Philonis verba vertit, ut nisi comparato Philoneo exemplari intellegi non possit (v. e. gr. p. 141,1. 2), interdum ne intellexit quidem, velut 138,18 ἐποχὴ περὶ ὧν πάντως οὐκ εἰσι πίστεις, ubi quod haec non intellexit, paulo ante pro verbis ἡσυχία *sapientiam* posuit. neque enim, qua saepe utitur libertate vel verborum ambage, necesse est statuere eum ἡ σοφία in suo codice invenisse.

e Ioanne Lydo

Excerptum Ioannis Lydi ad p. 237,20—238,5 adhibitum, ut fortasse multum valet ad recte aestimandos alios locos, quibus dubium est Philonem an alium fontem adierit (v. vol. I p. LXX), ita nihil ad verba Philonis emendenda confert. ne lectionem quidem μεταβάλλοντος, quae speciosa videri potest, p. 238, 1—3 μηδενὸς ἐν ὁμοίῳ πεφυκότος μένειν τῶν παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ παντοίας μεταβαλλόντων τροπάς recepi, quia ex pronomine οὐδεὶς in opposito membro facile quamlibet formam pronominis πᾶς subaudiri posse exempla multorum scriptorum docent, neque difficilius πάντων quam παντὸς subaudiveris.

e Sacris Parallelis

Ioannis Damasceni Sacra vel florilegia quae inde pendent sola

(1 pars II p. XVII.

genuinas lectiones servaverunt p. 143,24 ἔσθ' ὅτε et ἀλλ' (om. codd.). 143,25 ἀσκεῖται. 157,13 θεῖοι et καὶ ἀσώματον (om. codd.). 157,15 ἀγαθὸν (om. codd.). 157,18 ὅμως. 158,4 τίς γάρ. 158,7. 8 τῷ προφήτῃ. 158,10 ἀμοιρῆσαι. 158,10 τῶν (om. codd.). 158,11 δίδωσι et τοιούτῳ. 158,12 τελειότητος. 158,13 Ἰακὼβ. 158,13 μου (om. codd.). 158,14 ἂν (om. codd.). 158,17 θνητὴν. 158,20 τὸ ὄνομα αὐτοῦ κύριον. 158,20. 159,1 ὤφθην—αὐτῶν καὶ (om. codd.). 159,2 κύριον (om. codd.). 159,8 σοι (om. codd.). 159,12 πρεσβύτατον. 159,12 καὶ (om. codd.). 159,13 καὶ ἀκατάληπτος (ἀκατάληπτον scripsi, om. codd.). 163,15 εὐαρέστει et ἐμοὶ μόνῳ. 163,19 εὐαρεστήσεις. 164,16 γενόμενον. 164,17 μεθορίου· συνόλως τε. 164,18 γάρ. 165,20 ἀνατροπαὶ. 166,1 ἐντελὴς. 185,12 εἶπεν ὁ. 185,20 εἰσηγουμένοις ἀπεχθάνονται. 194,14 χαρίσασθαι. 195,13 εὐχάριστος (om. codd.). 195,17 θειότατον. 198,10 ἀνατρέποντα. 198,11 ἀτόπων. 237,8 τῇ τοῦ βίου (om. codd.). 242,22 οὕτω (om. codd.). fortasse etiam p. 163,1 195,14 ex D vera lectio recuperari potest. et p. 141,17 πᾶν τὸ ὑπὲρ δύναμιν ἐπιτάσει σφοδρότητος ἀπορρήττεται multo aptius videtur διαρρήγνυται (vel διαρρήττεται[1]), quod propius videtur accedere ad corruptelam quae exstat in D. excerptis D non raro auctoritatem papyri confirmari iam p. VIII vidimus. Ex florilegio Laurentiano unum fragmentum libri II de *somniis* p. 282,8 laudatur. unde receptum est ὑπεσκελίσθη (ὑποσκελισθείς A).

De catenis

Catenarum unum modo fragmentum in Barberino IV 56 traditum adhibui p. 29,1—12, si modo catenae hoc fragmentum dicendum est. videtur enim ut multa alia excerpta Philonea huius codicis veteri catenae ex codice Philoneo adiectum esse. unde, ni fallor, optime illud explicatur, quod p. 29,8 habet vitium in G H P obvium (cf. etiam 29,11 et titulum). adhibui Barberinum saepius in libro *Neu entdeckte Fragmente*, accuratius de eo in Prolegomenis et voluminis IV et Aristeae epistulae ad Philocratem editionis quam paro disseretur. de Nicetae Serrani ad Lucam catenae, quam tetigi vol. II p. XV, codicibus Romanis nuper diligentissime egit Iosephus Sickelberger[2]). catenae in Proverbia, cuius unum codicem Reginensem 77 vol. II p. 77. 78 adhibui, codices plures enumerat Achelis[3]), in nonnullis codicibus Ὑπόθεσις εἰς τὰς παροιμίας

---

[1]) cf. quae Cohn de forma πήττειν collegit in Hermae vol. XXXII p. 143.

[2]) *Römische Quartalschrift* 1898 p. 55—84. cf. Achelis p. 203—207.

[3]) *Hippolytstudien*, Lipsiae 1897 p. 145 ss.

τοῦ Σολομῶντος. ἐξήγησις διαφόρων ὑπὸ Πολυχρονίου συναχθεῖσα inscriptam esse docet. hunc auctorem diaconum Polychronium, cuius aliae catenae servatae sunt, esse et opus suum ex anonymi catena in Proverbia, quae Vaticano 1802 traditur, et Procopii in eundem librum catena conflasse censet. — iam restat, ut singulis libris pauca praemittamus.

QVIS RERVM DIVINARVM HERES SIT. codices O A B G H P, qui in duas classes, deteriorem O A B, meliorem G H P discedunt. posterioris maius pretium comprobatur papyro, quacum G H P, inprimis G qui commune archetypum accuratius quam H P expressit, multo saepius consentiunt quam O A B; ceterum cf. quae p. III ss. exposita sunt. titulum περὶ τοῦ τίς ὁ τῶν θείων ἐστὶν κληρονόμος ἢ (καὶ cum codd. leg.)[1]) περὶ τῆς εἰς τὰ ἴσα καὶ ἐναντία τομῆς praebent Pap. Eus., cum falso codd. ἴσα pro εἰς τὰ ἴσα tradant[2]), O H P καὶ περὶ — τομῆς omittant (habet H in subscriptione). potest placere, quod codd. habent πραγμάτων pro ἐστιν. illud enim in ipso libro semper additur; v. § 1 νυνὶ δὲ πρόκειται ζητεῖν, τίς ὁ τῶν θείων πραγμάτων κληρονόμος ἐστίν. 63. 66. 69. 76. 133. at alibi, velut p. 178,12, τὰ θεῖα omissa voce πράγματα legitur, et accedit quod excerpta D semper τίς (ἐστιν add. p. 3,4) ὁ τῶν θείων κληρονόμος laudant; v. adnotata ad p. 2,10. 3,4. 22,15. 24,9. 24,11. pleniorem titulum excerpta D praebent p. 14,1 τίς ὁ τῶν θείων ἐστὶ κληρονόμος καὶ εἰς τὰ ἴσα καὶ ἐναντία τομῆς[3]). et cur non multum tribuendum sit titulo, qui traditur in Barberino p. 29,1 ἐκ τοῦ τίς ὁ τῶν θείων κληρονόμος πραγμάτων, iam p. XV significavi. — inter hunc librum et eum qui praecedit quaedam interciderunt. nam ea verba, quibus initio nostri libri ea quae antea tractaverat complectitur ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης συντάξει τὰ περὶ μισθῶν ὡς ἐνῆν ἐπ' ἀκριβείας διεξήλθομεν, neque in argumentum postremae libri *de migratione Abrahami* partis neque in totum hunc librum cadunt. atque cum veri dissimile sit verba ὁ μισθός σου πολὺς ἔσται σφόδρα (Gen.

[1]) haec enim est altera libri pars incipiens a § 133. quamquam ne hoc quidem titulo § 237—311 contineri videntur, tamen vel Philo vel is qui hos titulos invenit, eas complecti posse sibi videbatur, quia in fine libri § 312—314 haec divisionum ratio repetitur. — postremam huius libri partem inde a p. 53 in G meum in usum Ziebarth contulit.

[2]) similis corruptela § 133 in codd. praeter A invenitur et § 175, ubi εἰς addidit Mangey in Pap et codd. omissum. cf. etiam § 207.

[3]) p. 5,13 D^R falso titulo ἐκ τῶν μετονομαζομένων, p. 60,1 D^H ἐκ τοῦ περὶ τῶν μετονομαζομένων, p. 3,4 D^R ἐκ τοῦ περὶ κοσμοποιίας utitur.

15,1), quae in dissertatione omissa tractata esse ex nostri libri § 2 efficitur, statim post interpretationem Gen. 12,1—6, quae libro *de migratione Abrahami* continetur, explicata esse, non finis huius libri, sed plenus liber intercidisse videtur, quem Massebieau [1]) in commentandis Gen. 12,7—15,2 versatum esse conicit. librum *quis rerum divinarum heres sit* excipit liber

DE CONGRESSV ERVDITIONIS GRATIA. codices M A H G F, quorum M A H [2]) meliorem, G F deteriorem classem, quae tamen ipsa quoque non raro veri testis est, efficiunt. titulum περὶ τῆς πρὸς τὰ προπαιδεύματα συνόδου Eusebius et codices testantur, nisi quod Eusebius παιδεύματα scripsit (quod et multi huius libri loci et eius qui sequitur § 2 refutat), H G F falso (cf. § 12. 63 al.) εἰς pro πρὸς habent. — excepto uno Antonii Melissae loco (v. ad p. 106,2) numquam excerpta D nostrum librum laudant.

DE FUGA ET INVENTIONE. codices G H, qui ita discedunt, ut duarum classium instar sint. saepius G, rarius H veram lectionem praebet. verum titulum περὶ φυγῆς καὶ εὑρέσεως habet G, H falso περὶ φυγάδων inscribit. quae inscriptio quamquam § 2 ἑξῆς τὸν περὶ φυγάδων ἀναγράψομεν τόπον. 119 aliquo modo commendari videtur, tamen § 53 λελάληκε δ' ἀκριβέστερον περὶ φυγῆς dicit et alteram partem titulo περὶ εὑρέσεως contineri ex § 120. 177 apparet. cum igitur necessario ad περὶ φυγάδων addendum esset περὶ εὑρέσεως, dubium non est, quin concinnior titulus περὶ φυγῆς καὶ εὑρέσεως praeferendus sit. atque Eusebio hunc restituendum esse e nonnullis codicibus, non ipsi corruptelam tribuendam esse verisimile videtur [3]). etiam Ambrosius, ut libro suo *de fuga saeculi* inscriberet, exemplo Philonis motus esse videtur. atque hunc verum titulum etiam excerpta D exhibent p. 141,16. 143,23. 164,4. — finem libri continentem interpretationem Gen. 16,15. 16 intercidisse suspicatur Massebieau.

DE MVTATIONE NOMINVM. codices A B. περὶ τῶν μετονομαζομένων καὶ ὧν ἕνεκα μετονομάζονται codices et Eusebius inscribunt. priorem

---

[1]) *Le classement des oeuvres de Philon* p. 27. 28.

[2]) interdum H cum G F congruit: 74,7. 76,12. 15. 78,16. 79,12. 86,15. 89,11. 15. 92,3. 95,11. 106,6. 107,22. interdum solus genuinam lectionem servavit: 76,16. 85,17. 104,6. 18. 106,15.

[3]) v. vol. I p. C. CII et Schwegleri ad Eus. adnotationem.

modo tituli partem περὶ τῶν μετονομαζομένων exhibent excerpta D p. 157,12. 158,2. 160,24. 163,14. 164,15. 165,14. 166,19. 185,10. 194,13. 198,6; cf. etiam titulos paululum decurtatos 163,4. 185,12. 188,12. 193,1. falso 158,7 D^{C} laudat ἐκ τοῦ περὶ τῶν ἐν γενέσει ζητημάτων, 162,27 D^{R} περὶ γενέσεως Ἄβελ. — multo difficilius quam in superiore libro, qui ipse quoque duobus codicibus servatus est, in hoc est editoris munus, cum A B ad eandem classem pertineant. — etiam in Palatino 311 (v. Proleg. vol. I p. XIV) hic liber ultimo loco traditus est, cum desit in eiusdem classis codicibus l. c. p. XIV sq. enumeratis. initium libri ipse contuli, exordium meum in usum I. Graeven comparavit. et communia habet cum A B vitia haec: p. 157,18 ὁμοίως (ὅμως D). 158,11 ἐν (ἂν D). 200,31 τὸ om. (add. B^{2}). 201,2 ὄσφρονται (ὀσφραίνονται scripsi). 201,7 ἐφιέμενα (ἀφειμένα scripsi). accuratius vero cum A consentit, quocum tradit 156,7 ἑτέρας ἀπάρχονται (ἀπάρχονται ἑτέρας B). 157,12 φασὶν αὐτὸν (αὐτόν φασιν B). 202,9 καὶ (καὶ ἡ B). 202,21 σεληνιακαῖς ἢ ἡλιακαῖς (ἡλιακαῖς ἢ σεληνιακαῖς B, cf. Addenda). fortuito igitur factum esse potest, ut p. 156,2 σου (σὸς A). 201,1 μάθης (μάθοις A) cum B praebeat. porro cum neque proprii quicquam et boni Palatinus in ea parte, quae mihi innotuit, habeat et scateat suis permultis maculis, dubium non est, quin recte eum spreverimus. ex codice classis A nostrum librum postea codici Palatino additum esse patet nec veri dissimile est eum ex eo codice, qui ipse ex A fluxerit, descriptum esse. nullum fructum ex collatione aliorum librorum redundaturum esse etiam inde didici, quod quae p. 157,11 Mangeio auctore ex Oxon. Coll. Novi 143 et Coisliniano, p. 159,10 171,4 ex Coisliniano recepi (cf. etiam adnotationes ad 174,19. 200,20), ita comparata sunt, ut facile coniectura inveniri possent. et in Coisliniano, quae est eius vilitas descripti ex Vaticano 380, hoc necessario statuendum est, nisi forte Mangey in notis erravit. neque igitur quod Ottobonianum 74 (cf. vol. I p. VIII), recentissimum et ad classem A pertinentem, ne inspiciendum quidem curavi, quisquam vituperabit nisi qui inter eos se numerari volet, qui ita suo ingenio diffidunt, ut plus sperent utilitatis se scriptoribus adlaturos esse expiscantes e vilissimis codicibus bonas quae videntur lectiones vel coniecturas quam sua arte vera invenientes.

Primus hunc librum, qui in editione principe deest, ex A edidit

Hoeschel (cf. vol. I p. LXXII. LXXIII), leviora vitia fere sustulit, in gravioribus corruptelis emendandis Mangeio minus acutum et felicem se praestitit. manum correctricem recentissimam, quae margini A nonnulla adiecit, Hoeschelii esse inde quod eaedem coniecturae in Hoeschelii editione inveniuntur recte Cohn conclusit et confirmant adnotata ad p. 164,17. 189,23. quae cum ita sint, in libro *de somniis* II, in quo multo plures notae margini aspersae sunt, eas commemorare nolui, quippe quae in editione Hoeschelii redeant.

DE SOMNIIS LIBER I. codices M A G F H P. quorum memoria in duas partes discedit, quarum unam M A (P²), alteram eamque paulo deteriorem G F H P efficiunt. cum D p. 206,13 breviorem titulum ἐκ τοῦ περὶ ὀνείρων praebeat[1]), codices huic libro inscribunt περὶ τοῦ θεοπέμπτους εἶναι τοὺς ὀνείρους, item A sequenti libro. Eusebius testatur Philonem scripsisse περὶ τοῦ κατὰ Μωυσέα (ab Eus. additum?) θεοπέμπτους εἶναι τοὺς ὀνείρους πρῶτον, δεύτερον, τρίτον, τέταρτον, πέμπτον. atque ipse Philo initio huius libri (cf. libri II § 1) profitetur se in libro qui praecedebat ea somnia tractasse, quae ab ipso deo mittuntur[2]). iam in nostro libro disserit de eis quibus mens instinctu divino rapta futura praevidere videatur, in altero, qui servatus est, de eis quae ipse per sese animus videat. quae somnia ad hoc postremum genus pertineant, ipse § 5 dicit et eadem omnia hoc libro explicat[3]). iam cum horum trium librorum ordinem noverimus, sequitur, ut duos qui restant aut ante hos aut post hos ponamus. atque cum in explicandis locis S. S. versati esse non possint — quae enim narrantur in S. S. somnia omnia argumento trium illorum librorum continentur, alia somniantium exempla desunt —, acutissime Massebieau coniecit et duos reliquos libros in philosophorum de somniis sententiis exponendis versatos et ante ceteros tres ponendos esse. qui ordo cum aptissimus est et natura rerum commendatur, tum inde confirmatur, quod etiam de aeternitate mundi et de ebrietate quaestiones ita Philo tractat, ut proficiscatur a philosophorum sententiis explicandis et diiudi-

---

[1]) 237,8 lemma Φίλωνος exstat (cf. 207,4). 242,21 lemma deest. 243,3 DL falso laudat ἐκ τῶν ἐν γενέσει ζητημάτων.

[2]) videntur esse somnia quae Abimelech Gen. 20,3—7 et Laban Gen. 31,24 vidisse narrantur; v. Massebieau, *Le classement des oeuvres de Philon* p. 30.

[3]) pauca enim de Pharaonis somnio in fine desunt.

candis, tum ad Mosis doctrinam transeat. et horum de somniis librorum iactura ideo potissimum deploranda videtur, quod integram Posidonii doctrinam ex eis disceremus (cf. adnotata ad p. 204,2).

Cum tertius, quem statuit Massebieau *de somniis* liber, a Gen. 20,3 profectus esse videatur, liber *de mutatione nominum* Gen. 17,1—22 explicet, magnam, quae inter hunc librum et libros *de somniis* hiat, lacunam ipsi Philoni tribuendam et Gen. 17,23—20,3 ab eo in interpretanda S. S. omissa esse negat Massebieau, partem lacunae fragmento *de deo* (Gen. 18,2), quod Armeniis codicibus servatum est, expleri censet. idem p. 31—33 post libros *de somniis* alios Philonei commentarii libros deperisse demonstrare conatus est.

DE SOMNIIS LIBER II. hic liber cum uno codice A servatus sit, post Hoeschelium et Mangeium in tollendis mendis et significandis supplendisque lacunis [1]) non inutile studium posuisse nobis videmur, ita tamen ut non pauca sagacioribus emendanda nos reliquisse, haud raro in tanta penuria codicum desperandum esse nobis persuaserimus. semel D^K p. 299,4 ἐκ τοῦ περὶ τῶν ὀνείρων, semel Flor. Laur. p. 282,8. 9 laudat. aliud huius libri vestigium frustra quaesivimus. et antiquitus eum defuisse in corporibus Philoneis, felici autem casu a librario archetypi codicis A ascitum esse, inde probatur, quod ne libri quidem numerus traditur et ipse finis mutilatus est. ne Origenem quidem plus priore nostro libro legisse, haud scio an ex ea ratione, qua hunc librum affert (v. ad p. 234,1), efficiatur. cum aliorum Philonis librorum tum huius locos nonnullos feliciter emendavit Cotelerius in notis, quas Ecclesiae graecae monumentis suis adiecit [2]), quas emendationes fere iam Mangey in textum suum recepit vel in commentario probavit.

Scribebam Wilmersdorfii
m. Septembri a. h. s. LXXXXVIII.

P. Wendland.

---

[1]) Legentes monitos esse velim eis locis, ubi spatium vel numerum litterarum in A omissum non adnotavimus, in codice lacunae vestigium non esse, sed nos lacunam statuisse.

[2]) In indicibus Cotelerius locos Philoneos, quos data occasione tractavit, enumerat.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Collationem quam fecit Chr. Fr. Matthaei codicis Petropolitani cum aliis multis libris eiusdem manu scriptis nunc servari in bibliotheca Academiae Petropolitanae ecclesiasticae (orthodoxae) certiorem me fecit N. Glubokowsky, professor Petropolitanus (v. vol. I p. XVII). est ms. no. 353 fol. 28 in 4°, cui inscriptum est: „Variae lectiones ex codice Petropolitano ad Philonem“. cf. etiam Clossius in Seebode's Neues Archiv f. Philol. u. Paed. III 2 (1828) p. 31.

P 1 in apparatu ad titulum scrib.: τομῆς om. OHP, ad lin. 3. 4 scrib.: λογιου τοιουτου Pap
16,16 corr. πατρός“·
36,18 corr. ἐθέλουσιν (sic Pap).
48,16 in apparatu scrib.: ἕκαστον Pap codd.
60,6 in apparatu corr. πρόσωπον πρὸς πρόσωπον.
62,4 comma del.
82,13 μικρότατον vid. scrib.
92,13 corr. τρία.
95,8 δὲ ⟨δύο⟩ conicio.
101 in prima linea testimoniorum corr. 2—102,14.
111,1 ⟨τὸν⟩ αὐστηρὸν coni. Diels.
112,11 ἡγεμονικὰς ⟨οὐσίας⟩ nunc conicio (cf. § 165).
119,2—4 haec sunt verba *Hieronymi in Amos* cap. 2,9: fortitudo quoque eius quasi quercus arboris durissimae atque fortissimae. ex cuius vocabulo Philo, vir disertissimus Hebraeorum, Esau appellatum putat δρύϊνον, id est quercinum et roboreum; licet et Esau possit ποίημα, id est factura intellegi, ut ad mala opera referatur.
121,19 comma del.
124,15 corr. λόγῳ.
148,6 corr. τελειοῦσθαι; πάλιν, εἰ δεῖ.
150,3 corr. δ'.
155,1 corr. ἀμυνομένων.
158,9 corr. λέγεσθαι;
159,20 corr. δόγματός.
165,19 post ἀκόλαστον typothetae errore intercidit ἢ μὴ δειλόν.

166,22 corr. πίπτει.

167,31—168,3 cf. *Hieronymi quaest. in Gen.* p. 26. 27 *Lag.*, *inprimis:* nec mirandum, quare, cum apud Graecos et nos A littera videatur addita, nos he litteram hebraeam additam dixerimus .... errant qui putant primum Saram per unum R scriptam fuisse et postea ei alterum R additum ....

181,26 corr. ᾗ.

188,21—24 cf. *Elias Cret. comm. in Gregor. Naz.* (Migne XXXVI col. 912): κατὰ τὸν Ἑβραῖον Φίλωνα οὐκ ἔστιν ἀρτίπους ἡ ἐν θνητῷ τῷ σώματι—καὶ ἐπέσκαζε. ὁ δὲ μηρὸς γενέσεως σύμβολον, ἐπεὶ τὸ παιδοποιὸν μόριον περὶ τὸν μηρόν ἐστιν.

197,16 e LXX nunc ἀπ' αὐτῆς pro ἀπ' αὐτοῦ conicio, quia de somn. II § 71 ἀπὸ τῆς σεμιδάλεως scribit.

200,17 corr. Ἀβραάμ·

202,21 in apparatu addendum est ἡλιακαῖς ἢ σεληνιακαῖς B

207,2 praeter Aristonem conferendum erat Theophrasti apophthegma apud *Cic. Tusc. III 69* (cf. Laert. Diog. V 40. 41): Theophrastus moriens accusasse naturam dicitur, quod ... hominibus, quorum maxime interfuisset, tam exiguam vitam dedisset .., querebatur igitur se tum, cum illa videre coepisset, exstingui.

225,20 comma del.

272,12 ἄλλην conicio.

290,1—8 compilavit Clem. Protr. § 69 ὁ δὲ ἱερὸς ὄντως Μωυσῆς „οὐκ ἔσται", φησίν (confirmat locus biblicus additamenta Hoeschelii, sed additur lin. 5 ἀλλ' ἢ ante στάθμιον) ... στάθμιον καὶ μέτρον καὶ ἀριθμὸν τῶν ὅλων ὑπολαμβάνων τὸν θεόν ... τὸ δὲ μόνον δίκαιον μέτρον ὁ μόνος ὄντως θεός ... μετρεῖται (μετρεῖ τε?) πάντα καὶ σταθμᾶται, οἱονεὶ τρυτάνῃ τῇ δικαιοσύνῃ τὴν τῶν ὅλων ἀρρεπῶς περιλαμβάνων καὶ ἀνέχων φύσιν.

accentuum pauca vitia omisi.

INDEX SIGLORUM

Pap = papyrus
M = Laurentianus X 20
G = Vaticano-Palatinus gr. 248
F = Laurentianus LXXXV 10
A = Monacensis gr. 459
B = Venetus gr. 41
O = Laur. X 23
H = Venetus gr. 40
P = Petropolitanus XX Aa 1
L = Parisinus gr. 433

N = Neapolitanus II C 32 (excerpta)
D = Sacra Parallela
DC = Coislianus 276
DK = Vaticanus gr. 1553
DP = Parisinus gr. 923
DM = Venetus gr. 138
DR = Rupefucaldinus (Berolinensis Phill. 1450)
DL = Laurentianus VIII 22
DV = Vaticanus gr. 1236
DH = Hierosolymitanus 15
Turn. = Turnebus
Mang. = Mangey
Hoesch. = Hoeschel
v = lectio vulgata

ΦΙΛΩΝΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΙΣ Ο ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΕΣΤΙΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ

ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΑ ΙΣΑ ΚΑΙ ΕΝΑΝΤΙΑ ΤΟΜΗΣ

p.473 M. (1.) Ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης συντάξει τὰ περὶ μισθῶν ὡς ἐνῆν 1
ἐπ' ἀκριβείας διεξήλθομεν· νυνὶ δὲ πρόκειται ζητεῖν, τίς ὁ τῶν θείων
πραγμάτων κληρονόμος ἐστίν. ἐπειδὴ γὰρ θεσπισθέντος ὁ σοφὸς ἤκουσε 2
λογίου τοιούτου· „ὁ μισθός σου πολὺς ἔσται σφόδρα“, πυνθάνεται
φάσκων· „δέσποτα, τί μοι δώσεις; ἐγὼ δὲ ἀπολύομαι ἄτεκνος. ὁ δὲ
υἱὸς Μασὲκ τῆς οἰκογενοῦς μου οὗτος Δαμασκὸς Ἐλιέζερ“, καὶ πάλιν
„ἐπειδὴ ἐμοὶ οὐκ ἔδωκας σπέρμα, ὁ δὲ οἰκογενής μου κληρονομήσει με“
(Gen. 15, 1—3). καίτοι τίς οὐκ ἂν τὸ τοῦ χρησμῳδοῦντος ἀξίωμα 3
καὶ μέγεθος καταπλαγεὶς ἄφωνος καὶ ἀχανὴς ἐγένετο, καὶ εἰ μὴ διὰ
δέος, ἀλλά τοι τῷ περιχαρεῖ; ἐπιστομίζουσι γὰρ ὡς αἱ σφοδραὶ λῦπαι,
καὶ αἱ ὑπερβάλλουσαι χαραί. διὸ καὶ Μωυσῆς ἰσχνόφωνος ὁμολογεῖ 4
καὶ βραδύγλωσσος γενέσθαι, ἀφ' οὗ ἤρξατο ὁ θεὸς αὐτῷ διαλέγεσθαι

φιλωνος Pap: φίλωνος ἰουδαίου AB, τοῦ αὐτοῦ P, om. OGH ἐστιν Pap Eus: πραγμάτων codd. καὶ περὶ — τομῆς om. OP καὶ] ἢ Pap Eus εἰς τὰ ἴσα Pap Eus: ἴσα codd. 1 συνταξει Pap: βίβλῳ codd. τα περι Pap: περὶ codd. 2 νυν Pap ζητεῖν om. Pap 3. 4 θεσπισθεντος (ὁ add. ex codd.) σοφος ηκουσε λογιου Pap: θεσπισθέντος λογίου τοιούτου ὁ σοφὸς ἤκουσεν codd. ἤκουεν A 4 εσται Pap: om. codd. 5 δεσποτα τι μοι Pap: τί μοι, δέσποτα codd. απολυομαι Pap: ἀπελεύσομαι codd. 6 Μασεκ Pap (Mang.): μου ὁ ἐκ codd. οικογενους Pap: ἱκέτιδος O, οἰκέτιδος ceteri μου om. A κληρονομήσει (κληρονομήσειέ O) με add. post μου codd., om. Pap 7 δὲ om. Pap (probat Cohn) 9 εἰ καὶ OAB 10 αἱ om. OAB 11 αἱ Pap N: om. ceteri Μωσῆς codd. N 11. 12 καὶ βραδύγλωσσος ὁμολογεῖ transpos. codd. N

8 — 2,4 καίτοι — φιλοσοφοῦντα N fol. 165r.

(Exod. 4, 10). καὶ ἀψευδής ἐστιν ἡ τοῦ προφήτου μαρτυρία· τότε γὰρ
εἰκὸς τὸ μὲν φωνητήριον ὄργανον ἐπέχεσθαι, τὸν δὲ κατὰ διάνοιαν
λόγον ἀρθρούμενον ἀνυποτάκτῳ φορᾷ χρῆσθαι, νοημάτων οὐ ῥημάτων
ἐπάλληλα κάλλη μετ' εὐτρόχου καὶ ὑψηγόρου δυνάμεως φιλοσοφοῦντα.
5 θαυμάσιοι δὲ ἀρεταὶ ἥ τε εὐτολμία καὶ ἡ ἐν τῷ δέοντι παρρησία πρὸς
τοὺς ἀμείνους, ὡς καὶ τὸ κωμικὸν ἀψευδῶς μᾶλλον ἢ κωμικῶς εἰρῆσθαι
δοκεῖν

ἂν πάνθ' ὁ δοῦλος ἡσυχάζειν μανθάνῃ,
πονηρὸς ἔσται· μεταδίδου παρρησίας.

6 (2). πότε οὖν ἄγει παρρησίαν οἰκέτης πρὸς δεσπότην; ἆρ' οὐχ ὅταν
ἠδικηκότι μὲν ἑαυτῷ μηδὲν | συνειδῇ, πάντα δ' ὑπὲρ τοῦ κεκτημένου p. 474
7 καὶ λέγοντι καὶ πράττοντι; πότε οὖν ἄξιον καὶ τὸν τοῦ θεοῦ δοῦλον
ἐλευθεροστομεῖν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ παντὸς ἡγεμόνα καὶ
δεσπότην ἢ ὅταν ἁμαρτημάτων καθαρεύῃ καὶ τὸ φιλοδέσποτον ἐκ τοῦ
συνειδότος κρίνῃ, πλείονι χαρᾷ χρώμενος ἐπὶ τῷ θεράπων θεοῦ γενέ-
σθαι, ἢ εἰ τοῦ παντὸς ἀνθρώπων γένους ἐβασίλευσε τὸ γῆς ὁμοῦ καὶ
8 θαλάττης ἀναψάμενος ἀκονιτὶ κράτος; τὰς δὲ φιλοδεσπότους θεραπείας
καὶ λειτουργίας τοῦ Ἀβραὰμ διασυνίστησιν ἀκροτελεύτιον λογίου τοῦ
χρησθέντος αὐτοῦ τῷ υἱεῖ· „δώσω σοι καὶ τῷ σπέρματί σου πᾶσαν τὴν
γῆν ταύτην, καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη
τῆς γῆς, ἀνθ' ὧν ὑπήκουσεν Ἀβραὰμ ὁ πατήρ σου τῆς ἐμῆς φωνῆς,

---

1 εστι Pap 3 ἀθροούμενον A 4 ἐπάλληλα] ἀλλ' ἐπάλληλα OAB 5 αἱ ἀρεταὶ ABH¹P τωι Pap: om. codd. 7 δοκει Pap 8 ἡσυχάζῃ P, ἡσυχάζων v μανθάνει P 9 μεταδιδου Pap: μεταδιδοὺς GHP, μὴ μεταδιδοὺς OAB 10 οὐχ] οὖν οὐχ OAB 11 ἠδικηκότα L μηδὲν] οὐδὲν AB συνήδει G², συνίδῃ HP δὲ codd. 12 καὶ πράττοντι om. DL καὶ om. DL τοῦ θεοῦ codd. D: θεου Pap 13 τε Pap D: om. codd. 13. 14 δεσπότην καὶ ἡγεμόνα D 14 post ἁμαρτημάτων add. τε Pap κακαθαρευη Pap, καθαρεύοι D ἐκ τοῦ] αὐτοῦ DL 15. 16 κρίνεσθαι θεοῦ (om. πλείονι — γενέσθαι) G θεου γενεσθαι Pap: γενέσθαι θεοῦ codd. D 16 ἢ εἰ] ἧς ἡ G¹P(H¹), ἧς ὁ G² ἐβασίλευσεν Pap DL τὸ om. OAB 17 θαλάσσης OBHP ἀκονιτὶ P: ακονειτι Pap, ἀκονητὶ OGH, ἀπονητὶ AB φιλοδεσποτας Pap 17. 18 θεραπειας καὶ λειτουργιας Pap: λειτουργίας καὶ θεραπείας codd.

18 Ἁβραὰμ ABHP hic et saepius λόγον B, λο^γ' A 20 ενευλογηθησεται το σπερματι Pap 21 ἐπήκουσεν OAB

---

8 Menander frg. 370 (Comicorum Atticorum fragm. ed. Kock III 107). 10—16 D^P fol. 265 (titulum non indicat Harris p. 91) D^L fol. 121r Φίλωνος ἐκ τοῦ τίς ὁ τῶν θείων κληρονόμος: πότε (τότε DL) ἄγει παρρησίαν — ἐβασίλευσε.

καὶ ἐφύλαξε τὰ προστάγματά μου καὶ τὰς ἐντολάς μου καὶ τὰ δικαιώματά
μου καὶ τὰ νόμιμά μου“ (Gen. 26, 3—5). μέγιστον δ' ἐγκώμιον οἰκέτου 9
μηδενὸς ὧν ἂν προστάξῃ ὁ δεσπότης ὀλιγωρεῖν, ἀόκνως δὲ καὶ φιλοπόνως
ὑπὲρ δύναμιν πάντα σπουδάζειν αἰσίῳ γνώμῃ κατορθοῦν. (3.) εἰσὶ μὲν οὖν, 10
οἷς ἀκούειν ἀλλ' οὐ λέγειν ἐμπρεπές, ἐφ' ὧν λέγεται „σιώπα καὶ ἄκουε“
(Deut. 27, 9), πάγκαλον παράγγελμα. θρασύτατον γὰρ καὶ λαλίστατον
ἀμαθία, ἧς πρῶτον μέν ἐστιν ἄκος ἡσυχία, δεύτερον δὲ προσοχὴ τῶν
ἄξιόν τι προφερομένων ἀκοῆς. μηδεὶς μέντοι νομισάτω τοῦτ' αὐτὸ 11
μόνον ἐμφαίνεσθαι διὰ τοῦ „σιώπα καὶ ἄκουε“, ἀλλὰ καὶ προτρέψασθαι
δυνατώτερον ἕτερον· οὐ γὰρ παραινεῖ μόνον γλώττῃ σιωπᾶν καὶ ὠσὶν
ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ ψυχῇ ταῦτα παθεῖν ἀμφότερα. πολλοὶ γὰρ ἐπ' 12
ἀκρόασιν ἥκοντές τινος οὐκ ἐληλύθασι ταῖς διανοίαις, ἀλλ' ἔξω πλανῶνται
καὶ μυρία περὶ μυρίων ἑαυτοῖς διεξέρχονται, τὰ συγγενικά, τὰ ὀθνεῖα, τὰ
ἴδια, τὰ δημόσια, ὧν εἰκὸς ἦν ἐν τῷ παρόντι μὴ μεμνῆσθαι, πάνθ' ὡς
ἔπος εἰπεῖν ἑξῆς συναριθμούμενοι, καὶ διὰ τὸν ἐν ἑαυτοῖς πολὺν θροῦν ἀδυνατοῦσι τοῦ λέγοντος ἀκροᾶσθαι· λέγει γὰρ ἐκεῖνος ὥσπερ οὐκ ἐν ἀνθρώ-

---

1 εφυλαξεν Pap 1. 2 και τα δικαιωματα μου και τα νομιμα μου Pap: καὶ τοὺς νόμους μου (μου om. P) καὶ τὰς κρίσεις codd. 2 δὲ codd. 3 οἰκοδεσπότης D Anton. δὲ om. A 4 αἰσίῳ Pap G Anton.: αἰσίᾳ HPD, αἰδεσίμῳ OAB εισιν Pap 5 ἐμπρεπές Pap D: εὐπρεπές codd. ἐφ' ὧν] ἀφ' ὧν D_2^R, ἄφρον D^R post λέγεται add. παρὰ τοῦ νομοθέτου D^R D^H 6 πᾶν καλὸν D θρασυτατον γαρ και λαλιστατον Pap: θρασύτατον γὰρ καὶ ἀκαλλέστατον D, κάκιστον γὰρ καὶ θρασύτατον codd. 7 post ἀμαθία add. ἄριστον δ' ἡ εὐμάθεια OAB, mg. P^2 ἧς] ἡ D ἐστιν] ἐστὶ λυσιτελέστατον D ακος Pap (coni. Mang.): ἀκοῆς codd. D 8 ἀξίων D^R προφερομένων ἀκοῆς scripsi: φερομενων ακοης Pap, προσφερομένων ἀκοῇ D, προσοχῆς προφερομένων B, ἀκοῆς (προσοχῆς A) προσφερομένων ceteri, ante ἀκοῆς ras. in H τοῦτο codd. D αὐτῷ GHP, om. D 9. 10 ἀλλὰ — ἕτερον] πᾶν καλὸν παράγγελμα D^R 9 προτρέψαι AB 10 ἕτερον] ἕκαστον AB γὰρ om. Pap γλωττη Pap D^H: γλώσσῃ codd. D^R γλώσσῃ μόνον AB 11 τῇ ψυχῇ ἀμφότερα παθεῖν D μαθεῖν G 12 ἥκοντος D^R εληλυθασιν Pap 13 αὐτοῖς O, ἐν ἑαυτοῖς D^H 13—15 τὰ συγγενικὰ — συναριθμούμενοι om. D 14 τὰ δημόσια scripsi: τα, tum 6 litt. evanidae Pap; om. codd., τὰ κοινὰ coni. Cohn 14 πανθ' Pap: πάντα GHP, πάντως ἃ OAB 15 εἰπεῖν] εἶναι P(H^1) εξη Pap ἐν om. B εαυτοις Pap D^H: ἑαυτῆς B, αὐτοῖς H^2, αὐτοῖς ceteri D^R 16 ἀκροάσασθαι D ἐκεῖνος οὐχ ὡς ἐν ἀνθρώποις, ἀλλ' ὡς ἐν D

2—4 D^R fol. 159^v Anton. Mel. II 23 col. 1065 Φίλωνος: μέγιστον ἐγκώμιον — κατορθοῦν. 4—4,2 D^R fol. 44^v Φίλωνος τίς ἐστιν ὁ τῶν θείων κληρονόμος D^H fol. 132^r Φίλωνος: εἰσὶν οἷς ἀκούειν — ἀκοαὶ δὲ οὐκ εἰσίν (D^H lin. 4,1 ἀψύχοις desinit). 4—6 D_2^R fol. 137^r Φίλωνος ἐκ τοῦ περὶ κοσμοποιίας: εἰσὶν οἷς — πᾶν καλὸν παράγγελμα· ἀμαθίᾳ γὰρ συμφέρον ἡσυχία.

ποις, ἀλλ' ἐν ἀψύχοις ἀνδριᾶσιν, οἷς ὦτα μέν ἐστιν, ἀκοαὶ δ' οὐκ
13 ἔνεισιν. ἐὰν οὖν μηδενὶ τῶν ἔξωθεν ἐπιφοιτώντων ἢ ἔνδον ταμιευομένων πραγμάτων ὁ νοῦς ἀξιώσῃ προσομιλεῖν, ἀλλ' ἠρεμίαν ἀγαγὼν καὶ ἡσυχάσας πρὸς τὸν λέγοντα ἑαυτὸν ἀποτείνῃ, σιωπήσας κατὰ τὸ Μωυσέως παράγγελμα δυνήσεται μετὰ τῆς πάσης προσοχῆς ἀκροάσασθαι,
14 ἑτέρως δ' οὐκ ἂν ἰσχύσαι. (4). τοῖς μὲν οὖν ἀμαθέσι συμφέρον ἡσυχία, τοῖς δὲ ἐπιστήμης ἐφιεμένοις καὶ ἅμα φιλοδεσπότοις ἀναγκαιότατον ἡ παρρησία κτῆμα. λέγεται γοῦν ἐν Ἐξαγωγῇ· „κύριος πολεμήσει ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς σιγήσετε", καὶ χρησμὸς εὐθὺς ὑπόκειται τοιόσδε· „καὶ εἶπε | κύριος πρὸς Μωυσῆν· τί βοᾷς πρός με" (Exod. 14, 14. 15); p. 475
ὡς δέον καὶ σιωπᾶν τοὺς μηδὲν ἄξιον ἀκοῆς ἐροῦντας καὶ λέγειν τοὺς 11
ἔρωτι σοφίας θείῳ πεπιστευκότας καὶ μὴ μόνον λέγειν σὺν ἠρεμίᾳ, ἀλλὰ καὶ μετὰ κραυγῆς μείζονος ἐκβοᾶν, οὐ στόματι καὶ γλώττῃ, δι' ὧν ἀέρα λόγος ἔχει σφαιρούμενον αἰσθητὸν ἀκοῇ γίνεσθαι, ἀλλὰ τῷ παμμούσῳ καὶ μεγαλοφωνοτάτῳ ψυχῆς ὀργάνῳ, οὗ θνητὸς μὲν ἀκροατὴς
15 οὐδὲ εἷς, ὁ δὲ ἀγένητος καὶ ἄφθαρτος μόνος. τὸ γὰρ νοητῆς ἁρμονίας εὐάρμοστον καὶ σύμφωνον μέλος ὁ νοητὸς μουσικὸς μόνος καταλαβεῖν

---

1 ἀνδράσιν OAB ἐστι Pap, εἰσίν D δὲ codd. D 2 ἔνεισιν] εἰσίν D post ἔξωθεν add. τῶν OAB 3 ἠρέμιον G ἀνάγων OAB, ἀναγαγὼν G 4 ἑαυτὸν ἀποτείνῃ ante πρὸς transpos. codd. 4. 5 κατὰ — προσοχῆς om. Pap 5 Μωσέως codd. ακροασθαι Pap 6 εταιρων Pap, ἑτέρων L δὲ codd. ισχυσαι Pap: ἰσχύσει H[2], ἰσχύσῃ ceteri 7 δὲ Pap G: δ' ceteri φιλοδεσπόταις G 8 κτῆμα om. H ουν Pap ἐξαγ(ωγῇ) Pap (cf. tabulam phototypicam apud Scheilium, qui non recte legit εξαρω): ἐξόδῳ codd. 9 ὑμῶν Pap PH[1]: ἡμῶν ceteri σιωπησεσθε Pap 10 ειπεν Pap Μωσῆν GHP βοα Pap 12 ἐρῶντι coni. Mang. θειω Pap (idem ipse conieceram): θεῷ codd. συνηρεμουντα Pap, συνηρεμοῦντας coni. Cohn 15 ψυχης Pap: φωνῆς codd. 16 οὐδεὶς L[1] ἀγέννητος codd. (Pap?) μόνον O

---

10 Origenis fragm. ex codice affert Mang.: καὶ Μωυσῆς ἐβόα σιγῶν, καὶ προσευχομένῳ κατὰ διάνοιαν ὁ θεὸς ἔφη· τί βοᾷς πρός με, *Orig. Hom. in Exod. V 4 p. 146:* quomodo clamat? nulla eius vox clamoris auditur, et tamen dicit ad eum deus: quid clamas ad me? velim scire, quomodo sancti sine voce clamant ad deum ... per silentium sanctorum clamor auditur. *Comment. in Ioann. VI 10 p. 119:* ἐὰν δὲ μὴ (μὴν conicio) παντελῶς ᾖ ἡ νοητὴ τῶν εὐχομένων φωνὴ μεγάλη καὶ οὐ βραχεῖα, οὐδὲ ἂν αὐξήσωσι τὴν βοὴν καὶ τὴν κραυγήν, ἀκούει τῶν οὕτως εὐχομένων ὁ θεὸς ὁ λέγων πρὸς Μωσέα· „τί βοᾷς πρός με"; οὐκ αἰσθητῶς βεβοηκότα — οὐ γὰρ ἀναγέγραπται τοῦτο ἐν τῇ Ἐξόδῳ —, μεγάλως δὲ τὴν ἀκουομένην μόνῳ θεῷ φωνὴν βεβοηκότα διὰ τῆς εὐχῆς. cf. Theodoretum in psalm. 5, 2 (p. 635).

ἱκανός, τῶν δὲ ἐν αἰσθήσει φυρομένων οὐδὲ εἷς. ὅλου δὴ τοῦ διανοίας
ὀργάνου κατὰ τὴν διὰ πασῶν ἢ δὶς διὰ πασῶν συμφωνίαν ἐξηχοῦντος
ὁ ἀκροατὴς ὡσανεὶ πυνθάνεται πρὸς ἀλήθειαν οὐ πυνθανόμενος —
πάντα γὰρ γνώριμα θεῷ — „τί βοᾷς πρός με“; καθ' ἱκεσίαν κακῶν
ἀποτροπῆς ἢ κατ' εὐχαριστίαν μετουσίας ἀγαθῶν ἢ κατὰ ἀμφότερα;
(5.) λάλος δὲ οὕτως ὁ ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσος καὶ ἄλογος εἶναι 16
δοκῶν ἀνευρίσκεται, ὥστε πῇ μὲν οὐ μόνον λέγων ἀλλὰ καὶ βοῶν εἰσά-
γεται, ἑτέρωθι δὲ ἀπαύστῳ καὶ ἀδιαστάτῳ χρώμενος λόγων ῥύμῃ.
„Μωυσῆς“ γάρ φησιν „ἐλάλει, καὶ ὁ θεὸς ἀπεκρίνετο αὐτῷ φωνῇ“ 17
(Exod. 19, 19), οὐ κατὰ συντέλειαν ἐλάλησεν, ἀλλὰ κατὰ μηκυνομένην
παράτασιν ἐλάλει, καὶ ὁ θεὸς οὐ κατὰ συντέλειαν ἐδίδαξεν, ἀλλ' αἰεὶ
καὶ συνεχῶς ἀπεκρίνετο. ὅπου δὲ ἀπόκρισις, ἐκεῖ πάντως ἐρώτησις. 18
ἐρωτᾷ δὲ ἕκαστος ὃ μὴ ἐπίσταται, μαθεῖν ἀξιῶν γνούς τε τῶν εἰς
ἐπιστήμην ὠφελιμώτατον ἔργον εἶναι ζητεῖν, ἐρωτᾶν, πυνθάνεσθαι,
μηδὲν δοκεῖν εἰδέναι μηδέ τι οἴεσθαι παγίως κατειληφέναι. σοφοὶ μὲν 19
οὖν ὑφηγητῇ καὶ διδασκάλῳ χρῶνται θεῷ, οἱ δ' ἀτελέστεροι τῷ σοφῷ.
διὸ καὶ λέγουσι· „λάλησον σὺ ἡμῖν, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ θεός,
μή ποτε ἀποθάνωμεν“ (Exod. 20, 19). τοσαύτῃ δ' ἄρα χρῆται παρρησίᾳ
ὁ ἀστεῖος, ὥστε οὐ μόνον λέγειν καὶ βοᾶν, ἀλλ' ἤδη καὶ καταβοᾶν ἐξ
ἀληθοῦς πίστεως καὶ ἀπὸ γνησίου τοῦ πάθους θαρρεῖ. τὸ γὰρ „εἰ 20
μὲν ἀφεῖς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μή, ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς
βίβλου σου ἧς ἔγραψας“ (Exod. 32, 32) καὶ τὸ „μὴ ἐγὼ ἐν γαστρὶ

---

1 ἱκανός] δυνατός O   αισθηει Pap   φερομένων OAB   2 η Pap: καὶ codd.   3 οὐ om. OAB   4 γὰρ om. OAB   βοα προς με Pap, πρὸς μὲ βοᾷς HP   5 κατὰ] κατ' OHP   6 οὕτως Pap HP[1]: οὗτος GL, οὐδὲν ἧττον AOBP[2]   7 ἀλλὰ om. GH[1]P[1]   9 Μωσῆς codd.   ὁ om. OAB   απεκρινετο Pap: ἀπεκρίνατο codd.   φωνηι Pap: ἐν φωνῇ codd.   11 παράστασιν GP[1]H[1]   ὁ om. O   ἐδίδασκεν HP   αιει Pap: ἀεὶ codd.
12 ἀπεκρίνετο Pap GP: ἀπεκρίνατο ceteri   13 δὲ] καὶ B   ἀξιῶν om. Pap   γνοὺς Mang. (τε ex Pap addidi): γνησιωστε Pap, γνησίων GHP, γνησίων δὲ περὶ OAB
14 ἐπιστήμην Pap HP[1]: ἐπιστήμης GP[2], ἐπιστήμας OAB   ωφελιμωτατον Pap: ὠφελιμωτάτων codd. D   15 δοκεῖν] ἀδικεῖν G   μηδ' εἴ τι οἴεται OAB   παγίως Pap H[2]: πλαγίως ceteri   16 θεῷ om. Pap   δὲ OGHPN   17 λεγουσιν Pap
18 ποτε om. Pap   δὲ N   19 ἀλλὰ καὶ N   21 μὲν post τὸ (lin. 20) transpos. codd. N   ἀφεῖς Pap GP: ἀφῇς ceteri N   22 σου om. Pap N   μη εγγαστρει Pap

---

13—15 D^R fol. 203^v Φίλωνος ἐκ τῶν μετονομαζομένων: τῶν εἰς ἐπιστήμην ὠφελιμωτάτων ἔργων ζητεῖν καὶ πυνθάνεσθαι κάλλιστον, μηδὲν δὲ δοκεῖν εἰδέναι μηδὲ οἴεσθαι κατειληφέναι καλλιστότερον.   15—6, 17 σοφοὶ — οἰκεῖον N fol. 165^r.

ἔλαβον πάντα τὸν λαὸν τοῦτον, ἢ ἐγὼ ἔτεκον αὐτόν, ὅτι λέγεις μοι·
λάβε αὐτὸν εἰς τὸν κόλπον σου, ὡσεὶ ἄραι τιθηνὸς τὸν θηλάζοντα;“
(Num. 11, 12) καὶ τὸ „πόθεν μοι χρέα δοῦναι παντὶ τῷ λαῷ τούτῳ,
ὅτι κλαίουσιν ἐπ' ἐμοί; μὴ πρόβατα καὶ βόες σφαγήσονται ἢ πᾶν τὸ
ὄψος τῆς θαλάσσης συναχθήσεται καὶ ἀρκέσει;“ (Num. 11, 13. 22)
καὶ τὸ „κύριε, διὰ τί | ἐκάκωσας τὸν λαὸν τοῦτον; καὶ ἵνα τί ἀπέσταλκάς p. 476
με; καὶ ἀφ' οὗ πεπόρευμαι πρὸς Φαραὼ λαλῆσαι ἐπὶ τῷ σῷ ὀνόματι,
ἐκάκωσε τὸν λαόν, καὶ οὐκ ἐρρύσω τὸν λαόν σου“ (Exod. 5, 22. 23),
ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα ἔδεισεν ἄν τις καὶ πρὸς ἕνα τῶν ἐν μέρει
21 βασιλέων εἰπεῖν· ὁ δ' ἀποφαίνεσθαι καὶ πρὸς θεὸν ἐθάρρησεν. τοῦτο
δ' ἄρα πέρας ἦν οὐ τόλμης ἁπλῶς, ἀλλ' εὐτολμίας αὐτῷ, διότι οἱ
σοφοὶ πάντες φίλοι θεοῦ, καὶ μάλιστα κατὰ τὸν ἱερώτατον νομοθέτην.
παρρησία δὲ φιλίας συγγενές· ἐπεὶ πρὸς τίνα ἄν τις ἢ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ
φίλον παρρησιάσαιτο; παγκάλως οὖν ἐν τοῖς χρησμοῖς φίλος ᾄδεται
Μωυσῆς (Exod. 33, 11), ἵν' ὅσα ἐπὶ θάρσει παρακεκινδυνευμένα
διεξέρχεται, φιλίᾳ μᾶλλον ἢ αὐθαδείᾳ προφέρεσθαι δοκῇ. θρασύτης μὲν
γὰρ αὐθάδους, φίλου δὲ θαρραλεότης οἰκεῖον.
22 (6). Ἀλλὰ σκόπει πάλιν, ὅτι εὐλαβείᾳ τὸ θαρρεῖν ἀνακέκραται.
τὸ μὲν γὰρ „τί μοι δώσεις;“ (Gen. 15, 2) θάρσος ἐμφαίνει, τὸ δὲ
„δέσποτα“ εὐλάβειαν. εἰωθὼς δὲ χρῆσθαι μάλιστα διτταῖς ἐπὶ τοῦ
αἰτίου προσρήσεσι, τῇ θεὸς καὶ τῇ κύριος, οὐδετέραν νῦν παρείληφεν,

1 αὐτὸν om. Pap 2 αὐτὸν om. HP ωσει αραι Pap: καθὰ αἴρει G, καθὰ ἄρῃ ceteri N τιθηνη Pap 4 κλαιουσιν Pap: κλαίει codd. N 4. 5 το (τ del.) οψος Pap: τὸ ὄψον codd. N 7 αφ ου εγω πορευομαι Pap προς Φαραω λαλησαι Pap: λαλῆσαι (κλῆσαι N) πρὸς Φαραὼ codd. N τω ονοματι σου Pap 8 ἐκάκωσας N τῷ λαῷ G ἐρύσω Pap HP 9 ταῦτ' ἄρα καὶ conicio γὰρ] οὖν N 9. 10 των βασιλεων εαμμερει Pap 10 ο δ' Pap: τὸ δ' codd. αποφαινεται Pap πρὸς] προ Pap θαρρῆσαι codd. (λαλῆσαι O) 10. 11 τουτον αρα Pap 11 ἄρ' ἦν N πέρας H: περ ceteri et Pap, om. N ἁπλῶς OABP²: αὐτὸ GHP¹, αὐτῶ N, om. Pap ἀλλὰ ABH αὐτῷ om. N διὰ τί; ὅτι OABGN 12 πάντα N τὸν ἱερώτατον νομοθέτην scripsi: τὸ (τον Pap) ἱερώτατον νομοθέτημα Pap et codd. N 13 πρὸς prius] προ Pap πρὸς alterum om. Pap, fort. recte 14 ἐν om. N ⟨θεοῦ⟩ φίλος conicio φιλος om H¹P 15 Μωυσῆς Pap G: Μωσῆς ceteri N ἵνα OAB θαρρει Pap 16 προφερεσθαι Pap: προσφέρεσθαι codd. N δοκεῖ B 17 φιλους Pap 18 θαρροῦν codd. 20 δεσποτα Pap: ὦ δέσποτα codd. ευλαβεια Pap χρησασθαι Pap, fort. recte μαλιστα διτταις Pap: διτταῖς αἰτίαις codd. 21 αιτιου Pap (Mang.): αἰτίου καὶ codd. προσρησεσιν Pap τῇ τε τοῦ θεοῦ καὶ τῇ τοῦ κυρίου codd.

11. 12 D^R fol. 261^v D^V p. 693 Φίλωνος: πᾶς σοφὸς θεοῦ φίλος ἐστίν (τῷ ὄντι add. D^V).

ἀλλὰ τὴν δεσπότου, λίαν εὐλαβῶς καὶ σφόδρα κυρίως· καίτοι συνώνυμα
ταῦτ' εἶναι λέγεται, κύριος καὶ δεσπότης. ἀλλ' εἰ καὶ τὸ ὑποκείμενον 23
ἓν καὶ ταὐτόν ἐστιν, ἐπινοίαις αἱ κλήσεις διαφέρουσι· κύριος μὲν γὰρ
παρὰ τὸ κῦρος, ὃ δὴ βέβαιόν ἐστιν, εἴρηται, κατ' ἐναντιότητα ἀβεβαίου
καὶ ἀκύρου, δεσπότης δὲ παρὰ τὸν δεσμόν, ἀφ' οὗ τὸ δέος οἶμαι — ὥστε
τὸν δεσπότην κύριον εἶναι καὶ ἔτι ὡσανεὶ φοβερὸν κύριον, οὐ μόνον τὸ
κῦρος καὶ τὸ κράτος ἀνημμένον ἁπάντων, ἀλλὰ καὶ δέος καὶ φόβον
ἱκανὸν ἐμποιῆσαι —, τάχα μέντοι καὶ ἐπειδὴ τῶν ὅλων δεσμός ἐστι
συνέχων αὐτὰ ἄλυτα καὶ σφίγγων διαλυτὰ ὄντα ἐξ ἑαυτῶν. ὁ δὴ 24
φάσκων „δέσποτα, τί μοι δώσεις" δυνάμει ταῦτα διεξέρχεται· οὐκ ἀγνοῶ
σου τὸ ὑπερβάλλον κράτος, ἐπίσταμαι τὸ φοβερὸν τῆς δυναστείας, δεδιὼς
καὶ τρέμων ἐντυγχάνω καὶ πάλιν θαρρῶ· σὺ γὰρ ἐθέσπισάς μοι μὴ 25
φοβεῖσθαι, σύ μοι γλῶσσαν παιδείας ἔδωκας τοῦ γνῶναι ἡνίκα δεῖ
φθέγξασθαι, σὺ τὸ στόμα ἀπερραμμένον ἐξέλυσας, σὺ διοίξας ἐπὶ πλέον
ἤρθρωσας, σὺ τὰ λεκτέα συνεβίβασας εἰπεῖν τὸν χρησμὸν βεβαιούμενος
ἐκεῖνον· „ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου, καὶ συμβιβάσω σε ἃ μέλλεις
177 M. ¦ λαλήσειν" (Exod. 4, 12). τίς γὰρ ἐγενόμην, ἵνα σύ μοι λόγου μεταδῷς, 26
ἵνα μισθὸν ὁμολογῇς, χάριτος καὶ δωρεᾶς ἀγαθὸν τελειότερον; οὐ τῆς πατρίδος
εἰμὶ μετανάστης; οὐ τῆς συγγενείας ἀπελήλαμαι; οὐ τῆς πατρῴας οἰκίας
ἠλλοτρίωμαι; οὐκ ἀποκήρυκτον καὶ φυγάδα πάντες ἔρημον καὶ ἄτιμον ὀνομά-
ζουσιν; ἀλλὰ σύ μοι, δέσποτα, ἡ πατρίς, σὺ ἡ συγγένεια, σὺ ἡ πατρῴα ἑστία, 27
σὺ ἡ ἐπιτιμία, ἡ παρρησία, ὁ μέγας καὶ ἀοίδιμος καὶ ἀναφαίρετος πλοῦτος.

---

1 τὴν] τὴν τοῦ OAB δέσποτα P εὐλαβῶς Pap G, prius H: εὐσεβῶς ceteri καιρίως Pap HP 2 ταῦτ' Pap G: ταῦτα ceteri εἶναι Pap G: om. ceteri ὁ δεσπότης Mang. per errorem τὸ om. OAB 3 αἱ κλήσεις] κεκλησθαι Pap διαφέρουσιν H 4 βεβαίου AB 5 το Pap: om. codd. 7 ἀνημμένον ἁπάντων Pap GHP: ἀνειμένον (post ει ras.) ἁπάντων O, ἁπάντων ἀνειμμένον AB (ει in ras. A) 8 δεσμός Mang.: δεσμων Pap, δεσπότης codd. 9 διαλυτὰ ὄντα scripsi: ἃ διαλύεται G (sed ἃ supra scr. G[2]), διαλύοντα ceteri et Pap αὐτῶν OAB ὁ δὴ] ὧ δὴ H, οδεδε Pap, ὁ δὲ Mang. 12 τυγχάνω vel ἐντυγχάνω ⟨σοι⟩ coni. Cohn 12 ἐθέσπισας OAB (Pap)?: θεσπίσας G[1]H[1]P, ὁ θεσπίσας G[2]H[2] 13 εδωκας Pap: δέδωκας codd. ἡνίκα om. A[1]B, ἃ A[2] 14 φθεγξ(ασθαι) Pap: φθέγγεσθαι codd. ἀπεραμμένον Pap OB διήνοιξας OAB ἐπιπλέον codd.: επιπλειστον Pap 15 ἀρθρώσας G χρημων Pap 16 ἐκεῖνον om. OAB σε om. G 17 λαλήσειν] ποιῆσαι OAB λόγον ABG[1], λόγων G[2] 18 ἀγαθῶν H τελεωτερον Pap: τελειότερον codd. 20 alterum καὶ] τε καὶ OAB 20. 21 νομίζουσιν coni. Mang. 21 alterum σὺ om. Pap 21. 22 tertium σὺ ἡ — παρρησία om. Pap 22 περιουσία coni. Mang. αναι(ρε)τος Pap πλοῦτος] κληρος Pap

---

8. 9 Platonis Tim. p. 41 A.

28 διὰ τί οὖν οὐχὶ θαρρήσω λέγειν ἃ φρονῶ; διὰ τί δ' οὐ πεύσομαι
μαθεῖν τι πλέον ἀξιῶν; ἀλλ' ὁ λέγων ἐγὼ θαρρεῖν πάλιν ὁμο-
λογῶ δεδιέναι καὶ καταπεπλῆχθαι, καὶ οὐκ ἔχει τὴν ἄμικτον ἐν
ἐμοὶ μάχην φόβος τε καὶ θάρσος, ὡς ἴσως ὑπολήψεταί τις, ἀλλὰ
29 τὴν ἀνακεκραμένην συμφωνίαν. ἀπλήστως οὖν εὐωχοῦμαι τοῦ κρά-
ματος, ὅ με ἀναπέπεικε μήτε ἄνευ εὐλαβείας παρρησιάζεσθαι μήτε
ἀπαρρησιάστως εὐλαβεῖσθαι. τὴν γὰρ οὐδένειαν τὴν ἐμαυτοῦ μετρεῖν
ἔμαθον καὶ τὰς ἐν ὑπερβολαῖς ἀκρότητας τῶν σῶν εὐεργεσιῶν περι-
βλέπεσθαι· καὶ ἐπειδὰν „γῆν καὶ τέφραν“ καὶ εἴ τι ἐκβλητότερον ἐμαυτὸν
αἴσθωμαι, τηνικαῦτα ἐντυγχάνειν σοι θαρρῶ, ταπεινὸς γεγονώς, κατα-
βεβλημένος εἰς χοῦν, ὅσα εἴς γε τὸ μηδ' ὑφεστάναι δοκεῖν ἀνεστοιχειω-
30 μένος. (7). καὶ τοῦτό μου τὸ πάθος τῆς ψυχῆς ἐστηλογράφησεν ἐν τῷ
ἐμῷ μνημείῳ ὁ ἐπίσκοπος Μωυσῆς. „ἐγγίσας“ γάρ φησιν „Ἀβραὰμ
εἶπε· νῦν ἠρξάμην λαλῆσαι πρὸς τὸν κύριον, ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός“
(Gen. 18, 27), ἐπειδὴ τότε καιρὸς ἐντυγχάνειν γένεσιν τῷ πεποιηκότι,
31 ὅτε τὴν ἑαυτῆς οὐδένειαν ἔγνωκεν. τὸ δὲ „τί μοι δώσεις;“ οὐκ ἀπο-
ροῦντός ἐστι φωνὴ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τῷ πλήθει καὶ μεγέθει ὧν ἀπήλαυκεν
ἀγαθῶν εὐχαριστοῦντος. „τί μοι δώσεις;“ ἔτι γὰρ ἀπολείπεταί τι πλέον
προσδοκῆσαι; ἄφθονοι μέν, ὦ φιλόδωρε, αἱ σαὶ χάριτες καὶ ἀπερίγραφοι
καὶ ὅρον ἢ τελευτὴν οὐκ ἔχουσαι, πηγῶν τρόπον πλείω τῶν ἀπαντλου-

1 δ' om. L 3 ἔχει AHP: ἔχειν ceteri et Pap, quo servato potest conici φόβου τε καὶ θάρσους ἐν om. A 4 μάχην om. Pap φόβον v υπολημψεται Pap 5 ἀνακεκραμμένην ABH ευχομαι Pap 7 ουδενειαν Pap: οὐδενίαν G, οὐθένειαν ceteri 8 ακροτητα των σων αρετων Pap 9 ἐκβλητὸν ἕτερον AB, ἐκβλητὸν O 10 σοὶ] συ Pap 11 οἷα conicio γε μηδ' εἰς τὸ O εις γε Pap: γε εἰς codd. μηδ'] μη Pap υφισταναι Pap 12 ψυχην Pap ἐστηλίτευσεν conicio 12. 13 ἐν τῷ τοῦ γένους ἡγεμόνι ὁ conicio (v. § 278) 12 ἐν] ἐν αὐτῷ OAB 13 μνήμονι codd. ὁ om. H ἐπίσκοπος] πάνσοφος coni. Cohn Μωυσῆς H[1], Μουσης Pap: Ἀβραὰμ H[2], Μωσῆς ceteri φησι Pap 14 ειπεν Pap P λαλεῖν H τον Pap: om. codd. 16 ὅτε] πλην οτε Pap, quo servato scribi potest lin. 15 ἐπειδὴ οὔποτε (nam ἐπεὶ μήποτε vix dici potuit) ουδενειαν Pap: οὐθένειαν codd. ἔγνωκε codd. 16—18 οὐκ— δώσεις om. OAB 17 φωνὴ scripsi: φωνηι Pap, φώνημα codd. απελαυσεν Pap 18 ἔτι] εἰ Turn. ἀπολήψεσθαί τι προσδοκᾷ (προσδοκῶ O) πλέον OAB πλέω G 19 μὲν] γὰρ v αωριγραφοι Pap 20 η Pap: καὶ codd. τρόπῳ GPH[1] πλείω scripsi (vel πλέον ἀεὶ): τελείων codd. (Pap?), πλέον coni. Mang.

19. 20 *Clem. Alex. Paed. III § 39 p. 277 P:* τῶν φρεάτων ὅσα πέφυκεν βρύειν, ἀπαντλούμενα εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναπηδύει (leg. ἀναπιδύει) μέτρον . . .

μένων ἀνομβροῦσαι. σκοπεῖν δὲ ἄξιον οὐ μόνον τὸν αἰεὶ πλημμυροῦντα 32
χειμάρρουν τῶν σῶν εὐεργεσιῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀρδομένας ἡμῶν ἀρούρας·
εἰ γὰρ περιττὸν ἀναχυθείη τὸ ῥεῦμα, λιμνῶδες καὶ τελματῶδες ἀντὶ
καρποφόρου γῆς ἔσται τὸ πεδίον. πρὸς εὐφορίαν οὖν μεμετρημένης,
ἀλλ' οὐκ ἀμέτρου δεῖ τῆς ἐπιρροῆς ἐμοί. διὸ πεύσομαι „τί μοι δώσεις“ 33
178 M. ἀμύθητα δοὺς καὶ σχεδὸν πάντα ὅσα θνητὴν φύσιν χωρῆσαι | δυνατὸν
ἦν; ὃ γὰρ λοιπὸν ἐπιζητῶ μαθεῖν τε καὶ κτήσασθαι, τοῦτ' ἐστίν, τίς
ἂν γένοιτο ἄξιος τῶν σῶν εὐεργεσιῶν [καὶ] κληρονόμος. ἢ „ἐγὼ ἀπο- 34
λυθήσομαι ἄτεκνος“ (Gen. 15, 2), ὀλιγοχρόνιον καὶ ἐφήμερον καὶ
ὠκύμορον λαβὼν ἀγαθόν, εὐχόμενος τοὐναντίον, πολυήμερον καὶ μακρο-
χρόνιον καὶ ἀκήρατον καὶ ἀθάνατον, ὡς δυνηθῆναι καὶ σπέρματα βαλέσθαι
καὶ ῥίζας ἐχυρότητος ἕνεκα ἀποτεῖναι καὶ ἄνω πρὸς οὐρανὸν τὸ στέλεχος
ἀνεγεῖρον μετεωρίσαι; τὴν γὰρ ἀνθρωπίνην ἀρετὴν βαίνειν μὲν ἐπὶ γῆς, 35
φθάνειν δὲ πρὸς οὐρανὸν ἀναγκαῖον, ἵν' ἐκεῖ τῆς ἀφθαρσίας ἑστιαθεῖσα
τὸν ἀεὶ χρόνον ἀπήμων διαμένῃ. ἄτεκνον γὰρ καὶ στεῖραν οἶδ' ὅτι 36
ψυχὴν ὁ τὰ μὴ ὄντα φέρων καὶ τὰ πάντα γεννῶν μεμίσηκας, ἐπεὶ καὶ
χάριν ἔδωκας ἐξαίρετον τῷ διορατικῷ γένει τὸ μηδέποτε στειρωθῆναι
καὶ ἀτοκῆσαι, ᾧ καὶ αὐτὸς προσνεμηθεὶς ἐφίεμαι κληρονόμου δικαίως.
ἄσβεστον γὰρ αὐτὸ καταθεώμενος αἴσχιστον εἶναι νομίζω τὴν ἐμαυτοῦ
φύσιν τοῦ καλοῦ περιιδεῖν καταλυθεῖσαν. ἱκέτης οὖν γίνομαι καὶ 37
ποτνιῶμαι, ἵνα σπερμάτων καὶ ἐμπυρευμάτων ὑποτυφομένων τὸ ἀρετῆς
ἀναχαίηται καὶ ἀναφλέγγηται σωτήριον φέγγος, ὃ λαμπαδευόμενον ἐπαλλή-

1 ανομβρουσαι Pap: ἀναβρύουσαι codd. αιει Pap; ἀεὶ codd. πλημυροντα Pap 2 σῶν om. OAB 4 οὖν scripsi: οὐ Pap GHP, γὰρ OAB 5 οὐ κατὰ μέτρον HP αμετρον Pap επιρροιης Pap 6 θνητὴ φύσις OAB δυνατον Pap: ἀδύνατον GHP, ἀδύνατος OAB 7 γὰρ] γοῦν Mang. λοιπὸν Pap GH²: om. ceteri μαθεῖν scripsi: μαυειν Pap, σχεῖν H², om. ceteri τε καὶ] τέκνον OAB τουτο Pap ἐστὶ codd. 8 ευεργησιων (sic) Pap: ἔργων codd. καὶ seclusi, aut scrib. καὶ ⟨χαρίτων⟩ η Pap: om. codd. 10. 11 πολυχρόνιον GHP 11 λαβέσθαι G 12 ἐχυρωτάτας ἀποτεῖναι εἰς τὸ κάτω conicio ἐχυρότητος Pap G: ὀχυρότατος B, ὀχυρότητος ceteri ἕνεκ' ABHP ἀποτεῖναι ABHP Pap(?): ποτ' εἶναι G, ἀποκτεῖναι O
13 ἀνεγεῖρον scripsi: ἀνεγείρων Pap GHP, ἀνεγείρω OAB ἀρετὴν] ψυχὴν coni. Mang. βαίνειν μὲν] βαίνειν HP, καὶ νῦν G 15 διαμενη Pap: διαμένει G, διαμένοι ceteri ἄτεκνον] ἄπαιδα OAB σπειραν Pap οἶδ' ὅτι HP (ὅτι postea del. P)G¹(?): οιδα οτι Pap, ὁ ἰδιώτης G², οἶδα OAB 16 φέρων] σπείρων coni. Mang. ἐπεὶ καὶ] και επι Pap 17 εξαιρετων Pap στηρωθηναι Pap 18 ἀτονῆσαι G² 19 εμαυτωι Pap, ἑαυτοῦ O, ⟨ἐν⟩ ἐμαυτῷ conicio
20 καλοῦ] λοῦ in ras. H², κακοῦ B, κακῶς O περιιδων Pap ἱκέτις H
21 τὸ] τά G

38 λοις διαδοχαῖς ἰσοχρόνιον γενήσεται κόσμῳ. ζῆλον καὶ τοῖς ἀσκητικοῖς
ἔδωκας τέκνων τῶν ψυχῆς σπορᾶς καὶ γενέσεως, καὶ μοιραθέντες ὑφ'
ἡδονῆς ἐξελάλησαν εἰπόντες· „τὰ παιδία οἷς ἠλέησεν ὁ θεὸς τὸν
παῖδά σου" (Gen. 33, 5), ὧν ἀκακία καὶ τροφὸς καὶ τιθήνη, ὧν ἄβατοι
καὶ ἁπαλαὶ καὶ εὐφυεῖς ψυχαί, τῶν ἀρετῆς παγκάλων καὶ θεοειδεστάτων
39 εὐπαράδεκτοι χαρακτήρων. δίδαξόν δέ με κἀκεῖνο, εἰ „ὁ υἱὸς Μασὲκ
τῆς οἰκογενοῦς μου" τῶν σῶν χαρίτων ἱκανὸς γενέσθαι κληρονόμος ἐστίν.
ἐγὼ γὰρ ἄχρι νῦν τὸν μὲν ἐλπιζόμενον οὐκ ἔλαβον, ὃν δ' ἔλαβον, οὐκ
ἐλπίζω.
40 (8.) Τίς δὲ ἡ Μασὲκ καὶ τίς αὐτῆς ὁ υἱός, οὐ παρέργως ἐπισκε-
πτέον. ἑρμηνεύεται τοίνυν Μασὲκ ἐκ φιλήματος. φίλημα δὲ διαφέρει
τοῦ φιλεῖν· τὸ μὲν γὰρ ψυχῶν ἕνωσιν ἁρμοζομένων εὐνοίᾳ, τὸ δὲ ἐπιπό-
λαιον καὶ ψιλὴν δεξίωσιν χρείας τινὸς εἰς ταὐτὸ συναγαγούσης ἔοικεν
41 ἐμφαίνειν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ ἀνακύπτειν οὐκ ἔστι τὸ κύπτειν οὐδ' ἐν
τῷ καταπίνειν ἦν πάντως τὸ πίνειν οὐδ' ἐν μαρσίππῳ ὁ ἵππος, οὕτως οὐδ'
ἐν τῷ καταφιλεῖν τὸ φιλεῖν, ἐπεὶ καὶ τῶν ἐχθρῶν μυρίους εἴκοντές
42 τινες ταῖς τοῦ βίου χαλεπαῖς ἀνάγκαις δεξιοῦνται. τίς οὖν ἐστιν ἡ ἐκ
φιλήματος ἀλλὰ μὴ ἐξ ἀψευδοῦς φιλίας ἡμῖν συσταθεῖσα, φράσω μηδὲν
ὑποστειλάμενος· ἡ ζωὴ ἡ σὺν αἰσθήσει, ἡ πᾶσιν ὠχυρωμένη, | ἧς p. 479
ἀνέραστος οὐδείς, ἣν δέσποιναν μὲν οἱ πολλοί, θεράπαιναν δὲ οἱ ἀστεῖοι

---

1 ἰσόχρονον HP κόσμου OAB 2 τῆς ψυχῆς OGHP, τῆς ψυχικῆς AB γενήσεως G, γενεσεως τε Pap, pro τε fort. scrib. ὥστε vel τε transpon. post σπορᾶς καὶ μοιραθέντες GHP: και μοιρανθεντες Pap, οἳ καὶ μακρυνθέντες OAB, ὧν μοιραθέντες coni. Mang. ὑφ'] ἀφ' OAB 3 εξεληλασαν Pap οἷς] οὓς OAB, P[2] in mg. 3. 4 τον παιδα Pap: τὸν δοῦλον prius H, τῶν δούλων ceteri 4 ακακια Pap: ἀποικία codd. τιθηνός codd. ἄβαστοι G, ἄπλαστοι coni. Mang. 6 ὁ om. P Μασὲκ] μου OAB, Μασὲκ κατὰ G 7 κληρονόμος γενέσθαι ἱκανός OAB 8 ἔλαβον OABGP: ἔλαχον Pap (?) H 9 ἤλπιζον coni. Mang. 10 ἡ] ὁ O ὁ υἱὸς αὐτῆς OAB 10. 11 σκεπτεον Pap 11 Μασεκ Pap: ὁ Μασὲκ O, ἡ Μασὲκ ceteri δὲ Pap H[2]: τοίνυν OAB, om. GH[1]P 12 ενωσιν Pap: αἵρεσιν OAB, εὕρεσιν GHP αρμοζομενης Pap
αι
εὐνοία H: ευνοιας Pap, εὔνοιαν GP, εἰς εὔνοιαν OA, εἰς ἔννοιαν B 12. 13 επιπολεον και ψειλην Pap: ψιλὴν καὶ ἐπιπόλαιον codd. 13 ἐς HP ταυτὸν codd. συναγαγουσης Pap: συναγούσης codd. 14 οὐκέτι OAB οὐκ ἔστι τὸ κύπτειν om. Pap ουδε Pap 15 ην παντως Pap: οὐκέτι OAB, om. GHP ουδε Pap ὁ om. Pap ουδε Pap 16 τὸ φιλεῖν om. Pap ἥκοντες L 17 τινες om. Pap ταῖς] καὶ G ουν Pap: δὲ AB, δ' ceteri 17. 18 ἡ ἐκ φιλήματος bis hab. G 18 συσταθεισα Pap: συντεθεῖσα H[2], συνταθεῖσα ceteri 19 (υπ)οκρυψαμενος Pap ἡ Μάσεκ προσαγορευομένη coni. Mang. πᾶσαν L, πᾶσα Turn. ὠκειωμένη coni. Cohn 20 θεραπανιααδε Pap

νομίζουσιν, οὐκ ἀλλόφυλον ἢ ἀργυρώνητον, ἀλλ' οἰκογενῆ καὶ τρόπον
τινὰ ὁμόφυλον. οὗτοι καὶ πεπαίδευνται καταφιλεῖν αὐτήν, οὐ φιλεῖν,
ἐκεῖνοι δὲ ὑπερφυῶς ἀγαπᾶν καὶ τριπόθητον ἡγεῖσθαι. Λάβαν δ' ὁ 43
μισάρετος οὐδὲ καταφιλῆσαι δυνήσεται τὰς προσκεκληρωμένας τῷ ἀσκη-
τικῷ δυνάμεις, ἀλλ' ὑποκρίσεως καὶ ψευδῶν πλασμάτων ἀνηρτηκὼς τὸν
ἑαυτοῦ βίον, ὡσανεὶ δυσχεραίνων, οὐ πρὸς ἀλήθειαν ἀλγῶν, φησίν·
„οὐκ ἠξιώθην καταφιλῆσαι τὰ παιδία μου καὶ τὰς θυγατέρας" (Gen. 31,
28)· εἰκότως γε καὶ προσηκόντως· εἰρωνείαν γὰρ μισεῖν ἀκαταλλάκτως
ἐπαιδεύθημεν. ἀγάπησον οὖν ἀρετὰς καὶ ἄσπασαι ψυχῇ τῇ σεαυτοῦ 44
καὶ φίλησον ὄντως, καὶ ἥκιστα βουλήσῃ τὸ φιλίας παράκομμα ποιεῖν,
καταφιλεῖν. „μὴ γάρ ἐστιν αὐταῖς ἔτι μερὶς ἢ κληρονομία ἐν τῷ σῷ
οἴκῳ; οὐχ ὡς αἱ ἀλλότριαι ἐλογίσθησαν παρὰ σοί; ἢ οὐ πέπρακας αὐτάς,
καὶ κατέφαγες τὸ ἀργύριον" (Gen. 31, 14. 15), ἵνα μηδὲ εἰσαῦθις ἀνα-
κομίσασθαι δυνηθῇς τὰ σῶστρα καὶ τὰ λύτρα κατεδηδοκώς; προσποιοῦ
νῦν βούλεσθαι καταφιλεῖν ὁ πᾶσι τοῖς κριταῖς ἄσπονδος. ἀλλ' οὐ
γαμβρὸν καταφιλήσει Μωυσῆς, ἀλλ' ἀπὸ γνησίου τοῦ ψυχῆς πάθους
φιλήσει· „ἐφίλησε" γάρ φησιν „αὐτόν, καὶ ἠσπάσαντο ἀλλήλους" (Exod.
18, 7). (9.) ζωῆς δὲ τριττὸν γένος, τὸ μὲν πρὸς θεόν, τὸ δὲ πρὸς 45
γένεσιν, τὸ δὲ μεθόριον, μικτὸν ἀμφοῖν. τὸ μὲν οὖν πρὸς θεὸν οὐ
κατέβη πρὸς ἡμᾶς οὐδὲ ἦλθεν εἰς τὰς σώματος ἀνάγκας. τὸ δὲ πρὸς
γένεσιν οὐδ' ὅλως ἀνέβη οὐδ' ἐζήτησεν ἀναβῆναι, φωλεῦον δὲ ἐν μυχοῖς
Ἅιδου τῷ ἀβιώτῳ βίῳ χαίρει. τὸ δὲ μικτόν ἐστιν, ὃ πολλάκις μὲν 46
ὑπὸ τῆς ἀμείνονος ἀγόμενον τάξεως θειάζει καὶ θεοφορεῖται, πολλάκις
δ' ὑπὸ τῆς χείρονος ἀντισπώμενον ἐπιστρέφει. τοῦθ', ὅταν ὥσπερ ἐπὶ
πλάστιγγος ἡ τῆς κρείττονος ζωῆς μοῖρα τοῖς ὅλοις βρίσῃ, συνεπισπασθὲν

---

2 παιδεύονται O, om. AB post παιδεύονται add. καὶ O οὐ φιλεῖν] ὁ φιλὰς G 3 περιπόθητον Mang. per errorem δε Pap 5 ἀπηρτηκὼς OAB 6 ου Pap: οὐ γὰρ ceteri 7 καταφιλεῖν H καὶ om. G 10 και φιλησον οντως Pap: om. codd. βουλησει Pap ποθεῖν coni. Mang. 11 σῷ om. H 12 αι Pap: om. codd. 13 καὶ om. H τὸ] γὰρ Pap 14 δυνηθῇ OAB δυνηθηις λυτρα καὶ σωστρα Pap πρὸς ποίου B, πρὸς ποίους L, προσποιῇ coni. Mang., ⟨ὅμως⟩ προσποιῇ coni. Cohn 15 νυν Pap: om. G, οὖν ceteri ὁ] ἢ OAB 16 γαμβρὸν Mang.: Ἀάρων Pap et codd. Μωυσῆς Mang.: Μουσῆν Pap, Μωσέα codd. τῆς ψυχῆς codd. 17 φιλήσας OAB 19 γενεσιν πας μεθοριον Pap 20 τὰς] τὰς τοῦ AB 21 οὐδε bis Pap εν Pap: om. codd. 22 Ἅιδου OAB (Pap?): ἀδύτοις GHP μὲν Pap HP: μὲν ἀνέβη ceteri 23 καὶ Pap GHP: τε καὶ OAB 24 δὲ codd. τῆς] τοῦ H ὑποστρέφει OAB, ἐπιρρέπει coni. Mang. τουτ' Pap 25 ταῖς ὁλκαῖς coni. Mang. post ὅλοις Pap add. περιττα, G ἀρίσσῃ. utrumque dittographia vocis βρίσῃ videtur esse; περιττεύσῃ pro βρίσῃ coni. Cohn συνεπισπανθὲν H[2]

47 τὸ τῆς ἐναντίας ζωῆς βάρος κουφότατον ἄχθος ἀπέφηνε. Μωυσῆς δὲ
τὸ τῆς πρὸς θεὸν ζωῆς γένος ἀκονιτὶ στεφανώσας εἰς ἐπίκρισιν τὰ λοιπὰ
ἄγει δυσὶν ἀπεικάζων γυναιξίν, ὧν τὴν μὲν ἀγαπωμένην, τὴν δὲ μισου-
48 μένην καλεῖ προσφυέστατα θεὶς ὀνόματα. τίς γὰρ οὐ τὰς δι' ὀφθαλμῶν,
τίς δ' οὐ τὰς δι' ὤτων, τίς δ' οὐ τὰς διὰ γεύσεως ὀσφρήσεώς τε καὶ
ἁφῆς ἡδονὰς καὶ τέρψεις ἀποδέχεται; τίς δ' οὐ τὰ ἐναντία μεμίσηκεν,
ὀλιγοδεΐαν, ἐγκράτειαν, αὐστηρὸν καὶ ἐπιστημονικὸν βίον, γέλωτος καὶ
παιδιᾶς ἀμέτοχον, συννοίας καὶ | φροντίδων καὶ πόνων μεστόν, φίλον τοῦ p. 480
θεωρεῖν, ἀμαθίας ἐχθρόν, χρημάτων μὲν καὶ δόξης καὶ ἡδονῶν κρείττω,
ἥττω δὲ σωφροσύνης καὶ εὐκλείας καὶ βλέποντος οὐ τυφλοῦ πλούτου;
49 πρεσβύτερα μὲν οὖν ἀεὶ τὰ γεννήματα τῆς μισουμένης ἀρετῆς. (10.) ὁ
δὲ Μωυσῆς, εἰ καὶ νεώτερα χρόνῳ, καὶ ταῦτα φύσει πρεσβείων ἀξιοῖ
τὰ διπλᾶ διδούς, τῶν δὲ ἀφαιρῶν τὴν ἡμίσειαν. ἐὰν γὰρ γένωνται,
φησίν, ἀνθρώπῳ δύο γυναῖκες, ἠγαπημένη καὶ μισουμένη, καὶ τέκωσιν
ἀμφότεραι, μέλλων τὰ ἑαυτοῦ διανέμειν οὐ δυνήσεται πρεσβείων ἀξιῶσαι
τὸν υἱὸν τῆς ἠγαπημένης, ἡδονῆς, — νέος γὰρ οὗτος, εἰ καὶ χρόνῳ
πολιὸς γένοιτο —, ἀλλὰ τὸν τῆς μισουμένης φρονήσεως πρεσβύτερον ἐκ
50 παίδων εὐθὺς ὄντα, ὡς διμοιρίαν ἀπονεῖμαι (Deut. 21, 15—17). τὴν
δὲ τροπικωτέραν τούτων ἀπόδοσιν ἐν ἑτέροις εἰρηκότες ἐπὶ τὰ ἀκόλουθα
τῶν ἐν χερσὶ τρεψώμεθα ἐκεῖνο προϋποδείξαντες, ὅτι τῆς μισουμένης ὁ
θεὸς λέγεται τὴν μήτραν διοίξας γένεσιν ἀστείων ἐπιτηδευμάτων καὶ
καλῶν ἔργων ἀνατεῖλαι, τῆς φιλεῖσθαι νομιζομένης αὐτίκα στειρουμένης.

---

1 post ζωῆς add. αντηεν Pap, quod fort. ex voce ἐναντίας natum est; ἀντίπαλον coni. Cohn   Μωσῆς codd.   δὲ om. Pap   2 ἀκονητὶ BG   ἐπίκρισιν] τὴν supra scr. G^2 2. 3 τα λοιπα αγειν (sic) Pap: ἄγει τὰ λοιπὰ codd.   3 δυσὶν] δ' ἐστὶν OAB   4 προσφυεστατα θεις ονοματα Pap: θεὶς ὀνόματα προσφυέστατα codd.   5 δε Pap   alterum δ' Pap OAB: om. GHP   6 τἀναντία G, τὴν ἐναντίαν OAB   7 ὀλιγοδέειαν HP   ἔτι μονωτικὸν coni. Mang.   9 ἀμαθείας OG, ἀμαθία B   εχθρων χρημτω μεν Pap   ἡδονῶν GHP (Pap?): ἡδονῆς OAB   κρείττων G   10 πλούτου] τρόπον G^2P^2 11 post ἀεὶ add. τῆς φρονήσεως OAB, mg. P^2 της μεισουμενης αρετης Pap: om. codd.   ὁ] οι Pap   12 Μουσῆς Pap: Μωσῆς codd.   εἰ] ει δε Pap, εἰ δὴ conicio   νεώ^{τρ} H^1, νεώτερος P   και ταυτα φυσει Pap: καὶ τὰ φύσει GH^1P, τὰ φύσει H^2, τὰ φύσει τίμια OAB, καὶ ταῦτα ⟨ἅτε πρεσβύτερα⟩ φύσει conicio, καὶ et φύσει secl. Cohn   πρεσβειῶν GHP   14 ἀγαπωμένη v   15 πρεσβειῶν HP   16 ουτως Pap   17 πολιὸς scripsi: παλιος Pap, παλαιὸς ceteri   γενοιτο Pap: ἐγένετο codd.   φρονησεως πρεσβυτερον Pap: πρεσβύτερον φρονήσεως GHP, πρεσβυτέρας φρονήσεως OAB   18 ως διμοιρειαν απονειμαι Pap: ὦ διμοιρίαν ἀπένειμε codd.   19 αποδωσις Pap   20 τρεψόμεθα Pap G   προσυποδειξαντες Pap   21 διανοίξας G, ἀνοίγειν OAB   21—13,1 γένεσιν — αὐτῆς om. OAB

„ἰδὼν“ γάρ φησι „κύριος ὅτι μισεῖται Λεία, ἤνοιξε τὴν μήτραν αὐτῆς· 51
Ῥαχὴλ δὲ ἦν στεῖρα“ (Gen. 29, 31). ἆρ᾽ οὐχ ὅταν ἡ ψυχὴ κυοφορῇ
καὶ τίκτειν ἄρχηται τὰ ψυχῇ πρέποντα, τηνικαῦτα ὅσα αἰσθητὰ στειρούμενα
ἀτοκεῖ, οἷς πρόσεστιν ἡ ἐκ φιλήματος ἀλλ᾽ οὐχ ἡ διὰ γνησίου
φιλίας ἀποδοχή; (11.) ταύτης οὖν τῆς κατ᾽ αἴσθησιν ζωῆς, ἣν καλεῖ 52
Μασέκ, υἱὸς ἕκαστος ἡμῶν ἐστι τιμῶν καὶ θαυμάζων τὴν τροφὸν καὶ
τιθήνην τοῦ θνητοῦ γένους, αἴσθησιν, ἣν καὶ ὁ γήινος νοῦς, ὄνομα
Ἀδάμ, ἰδὼν διαπλασθεῖσαν τὸν ἑαυτοῦ θάνατον ζωὴν ἐκείνης ὠνόμασεν.
„ἐκάλεσε“ γάρ φησιν „Ἀδὰμ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ζωή, ὅτι 53
αὕτη μήτηρ πάντων τῶν ζώντων“ (Gen. 3, 20), τῶν πρὸς ἀλήθειαν
τὸν ψυχῆς τεθνηκότων δήπου βίον. οἱ δὲ ζῶντες ὄντως μητέρα μὲν
ἔχουσι σοφίαν, αἴσθησιν δὲ δούλην πρὸς ὑπηρεσίαν ἐπιστήμης ὑπὸ
φύσεως δημιουργηθεῖσαν. ὄνομα δὲ τοῦ γεννηθέντος ἐκ ζωῆς, ἣν ἐκ 54
φιλήματος ἐγνωρίσαμεν, διασυνίστησι Δαμασκός — τὸ δὲ μεταληφθέν
ἐστιν αἷμα σάκκου —, σφόδρα δυνατῶς καὶ εὐθυβόλως σάκκον μὲν τὸ
σῶμα αἰνιξάμενος, αἷμα δὲ ζωὴν τὴν ἔναιμον. ἐπειδὴ γὰρ ψυχὴ διχῶς 55
λέγεται, ἥ τε ὅλη καὶ τὸ ἡγεμονικὸν αὐτῆς μέρος, ὃ κυρίως εἰπεῖν
ψυχὴ ψυχῆς ἐστι, καθάπερ ὀφθαλμὸς ὅ τε κύκλος σύμπας καὶ τὸ
κυριώτατον μέρος τὸ ᾧ βλέπομεν, ἔδοξε τῷ νομοθέτῃ διττὴν καὶ τὴν
3 I M. οὐσίαν εἶναι ψυχῆς, αἷμα μὲν τῆς ὅλης, τοῦ | δ᾽ ἡγεμονικωτάτου πνεῦμα

---

2 Ῥαχιὴλ codd. (Pap?) σπειρα Pap ἀρ᾽ OAB, αρα Pap: ἀλλ᾽ GHP 2. 3 κυοφορῇ καὶ] ras. 1 litt. G 3. 4 σπειρουμενα Pap 4 οἷς] ἧς H ἐκ] εμ Pap καταφιλήματος H² 4. 5 ἀλλ᾽—φιλίας om. H¹P 4 οὐχ ἡ] οὐχὶ G διὰ] ἐκ H² 5 φιλιας Pap: φιλήματος OABGH² αποδοχης Pap post αἴσθησιν add. διαδοχης Pap 6 υἱὸς] εἷς G εστιν Pap 7 τιθήνην Pap GP: τιθηνὸν ceteri τοῦ] και του Pap 8 διαπλησθεῖσαν G¹PH¹ ἐκείνης OABP: ἐκείνην Pap GH 8. 9 ωνομασε εκαλεσεν Pap 9 τὸ et τῆς hab. Pap: om. codd. ζωὴ HP: ζωηι Pap, ζωὴν ceteri 10 alt. τῶν] τὸν O, secl. Mang. 11 τὸν OGH²: τῆς PH¹, τὸν τῆς AB, om. Pap ψυχῆς om. Pap τεθνηκετων (sic) δηπου Pap: δήπου τεθνηκότων codd. 14 δαμασκος Pap: δαμασκὸν codd. 14. 15 τὸ δ᾽ ἐστὶ μεταληφθὲν om. OAB δε μεταλημφθεν εστιν Pap: δ᾽ ἐστὶ μεταληφθὲν GHP 15 συνετῶς Mang. 17 καὶ] τε καὶ G e corr. εἶπε PH¹ 18 ψυχὴ om. H¹P εστιν Pap N 19 κυριώτερον μέρος ᾧ O τὸ om. N βλεπωμεν Pap διττην Pap: διπλῆν codd. N 19. 20 εἶναι καὶ τὴν οὐσίαν HP 20 τῆς ψυχῆς HP της Pap: τὸ τῆς codd. N δὲ codd. ἡγεμονικοῦ τὸ coni. Mang.

---

1 sqq. *Orig. Comment. in Gen. p. 41 (ad eundem locum):* κατὰ δὲ τὸν πνευματικὸν νόμον ψυχῆς ἀνοίγει μήτραν .... 16—14,16 ἐπειδὴ—τοῦ γένους ἡμῶν ἐξ ἑαυτοῦ N fol. 165r.

56 θεῖον. φησὶ γοῦν ἄντικρυς· „ψυχὴ πάσης σαρκὸς αἷμά ἐστιν“ (Lev. 17,
11). εὖ γε τὸ προσνεῖμαι τῷ σαρκῶν ὄχλῳ τὴν αἵματος ἐπιρροήν,
οἰκεῖον οἰκείῳ· τοῦ δὲ νοῦ τὴν οὐσίαν ἐξ οὐδενὸς ἤρτησε γενητοῦ, ἀλλ'
ὑπὸ θεοῦ καταπνευσθεῖσαν εἰσήγαγεν· „ἐνεφύσησε“ γάρ φησιν „ὁ ποιη-
τὴς τῶν ὅλων εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ
ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν“ (Gen. 2, 7), ᾗ καὶ κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ
57 ποιητοῦ λόγος ἔχει τυπωθῆναι. (12.) ὥστε διττὸν εἶδος ἀνθρώπων,
τὸ μὲν θείῳ πνεύματι λογισμῷ βιούντων, τὸ δὲ αἵματι καὶ σαρκὸς
ἡδονῇ ζώντων. τοῦτο τὸ εἶδός ἐστι πλάσμα γῆς, ἐκεῖνο δὲ θείας εἰκόνος
58 ἐμφερὲς ἐκμαγεῖον. χρεῖος δ' ἐστὶν οὐ μετρίως ὁ πεπλασμένος ἡμῶν
χοῦς καὶ ἀναδεδευμένος αἵματι βοηθείας τῆς ἐκ θεοῦ· διὸ λέγεται
„οὗτος Δαμασκὸς Ἐλιέζερ“ — ἑρμηνευθεὶς δέ ἐστιν Ἐλιέζερ θεός μου
βοηθός —, ἐπειδὴ ὁ ἔναιμος ὄγκος ἐξ ἑαυτοῦ διαλυτὸς ὢν καὶ νεκρὸς
συνέστηκε καὶ ζωπυρεῖται προνοίᾳ θεοῦ τοῦ τὴν χεῖρα ὑπερέχοντος καὶ
ὑπερασπίζοντος, μηδεμίαν ἡμέραν ἱδρυθῆναι παγίως δυνηθέντος ἐξ ἑαυτοῦ
59 τοῦ γένους ἡμῶν. οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ Μωυσέως ὁ δεύτερος τῶν υἱῶν
ὁμωνυμεῖ τούτῳ; „τὸ γὰρ ὄνομα“ φησί „τοῦ δευτέρου Ἐλιέζερ“, καὶ

---

1 γοῦν] γὰρ G ψυχηι Pap 2 εὖ γε om. D, γε om. Pap προσνέμον D τῶ τῶν D (τῶ supra scr. D^M) σαρκῶν Pap D: σαρκὸς codd. N ὄγκῳ coni. Maug. τοῦ αἵματος OAB 3 οἰκείαν H^2 οἰκείῳ Pap G^2, add. mg. H^2, DN: οἰκεῖον G^1P, om. OAB ἐξ] ἐξῆς G ηρτησεν Pap γενητοῦ HPD^M: γεννητοῦ Pap AOBN, γε θνητοῦ G 3. 4 ἀλλ' ὑπὸ Pap D: ἀπὸ codd. N 4 θεοῦ Pap D: θεοῦ δ' ἄνωθεν codd. N 4. 5 ὁ—ὅλων om. O 6 ψυχὴν] πνοὴν H, σάρκα D^P ζῶσαν] ζωης Pap ᾗ H^2: ἡ D^M, εἰ Pap GP(H^1)ND^P, ἣν OAB καὶ om. D 7 λόγος] θεοῦ λόγος D^P post τυπωθῆναι add. τὸν ἄνθρωπον D, fort. recte ὥστε om. D εἶδος Pap D: εἶναι γένος codd. N ὁ ἄνθρωπος D^M 8 τὸ] τωι Pap, τῶ D^M post πνεύματι add. καὶ OAB βιον, tum ras. D^M τὸ] τωι Pap, τῶ G, τοῦτο D^P 9 ζῶν, tum ras. D^M ἐστιν πλάσμα Pap D: πλάσμα ἐστὶ codd. N δὲ om. HPN εἰκόνος om. D^M 10 δέ codd. D οὐ μετρίως om. D μετρίας AB ὑποπεπλασμένος OAB 12 θεος Pap: ὁ θεός codd. N 13 post βοηθός add. μου B ὁ GHPN: om. ceteri et Pap διαλυτὸς Pap HPN: εὐδιάλυτος ceteri 14 χεῖρα ὑπερέχοντος GH^1(P^1)N: χεῖρα ὑπέχοντος H^2 (Pap?), χάριν οἱ παρέχοντος OABP^2 15 ἱδρυνθῆναι OABG^2, δυνηθῆναι N 15. 16 τοῦ γένους ἡμῶν ἐξ ἑαυτοῦ N 16 τοῦ om. Pap τὸ γένος P 17 φησιν Pap

---

1—11 D^P fol. 376 τίς ὁ θείων ἐστὶ κληρονόμος καὶ εἰς τὰ ἴσα καὶ ἐναντία τομῆς D^M fol. 282r τοῦ αὐτοῦ τίς ὁ κληρονόμος καὶ εἰς τὰ ἴσα τῆς τομῆς τῆς ἐναντία τομῆς: φησὶν ὁ νομοθέτης ἄντικρυς· ψυχὴ πάσης (sic D^P, ψυχὴ ἄντικρυς πάσης D^M ceteris om.) — βοηθείας (τούτου add D^P).

τὴν αἰτίαν ἐπιφέρει· „ὁ γὰρ θεὸς τοῦ πατρός μου βοηθός μου, καὶ
ἐξείλατό με ἐκ χειρὸς Φαραώ“ (Exod. 18,4). τοῖς δ' ἔτι τῆς ἐναίμου 60
καὶ αἰσθητῆς ζωῆς ἑταίροις ἐπιτίθεται ὁ σκεδάσαι τὰς θεοσεβείας δεινὸς
τρόπος, ὄνομα Φαραώ, οὗ τὴν παρανομίας καὶ ὠμότητος μεστὴν δυναστείαν ἀμήχανον ἐκφυγεῖν ἄνευ τοῦ γεννηθῆναι τὸν Ἐλιέζερ ἐν ψυχῇ
καὶ ἐπελπίσαι τὴν παρὰ τοῦ μόνου σωτῆρος θεοῦ βοήθειαν. παγκάλως 61
δὲ τὸν Δαμασκὸν οὐκ ἀπὸ πατρός, ἀλλ' ἀπὸ μητρὸς τῆς Μασὲκ διασυνέστησεν, ἵνα διδάξῃ ὅτι ἡ ἔναιμος ψυχή, καθ' ἣν ζῇ καὶ τὰ ἄλογα, τοῦ
πρὸς γυναικῶν μητρῴου γένους οἰκεῖόν ἐστιν, ἄρρενος γενεᾶς ἀμέτοχον.
ἀλλ' οὐχ ἡ ἀρετὴ Σάρρα· μόνου γὰρ τοῦ πρὸς ἀνδρῶν μεταποιεῖται, ἐκ 62
πατρὸς τοῦ πάντων θεοῦ μόνου γεννηθεῖσα ἡ ἀμήτωρ ἀρχή· „ἀληθῶς“ γάρ φησιν „ἀδελφή μού ἐστιν ἐκ πατρός, ἀλλ' οὐκ ἐκ μητρός“
(Gen. 20, 12).

(13.) Ἃ μὲν οὖν ἦν ἀναγκαῖον προακοῦσαι, διεπτύξαμεν· καὶ γὰρ 63
εἶχεν ἀσάφειαν ἡ πρότασις αἰνιγματώδη. τί δὲ ὁ φιλομαθὴς ζητεῖ,
32 M. διερμηνευτέον ἀκριβέστερον· μήποτ' οὖν ἐστι τοιοῦτον, εἰ δύναταί | τις
ἐφιέμενος τῆς ἐναίμου ζωῆς καὶ μεταποιούμενος ἔτι τῶν κατ' αἴσθησιν
γενέσθαι τῶν ἀσωμάτων καὶ θείων πραγμάτων κληρονόμος. τούτων 64
μόνος ἀξιοῦται ὁ καταπνευσθεὶς ἄνωθεν, οὐρανίου τε καὶ θείας μοίρας
ἐπιλαχών, ὁ καθαρώτατος νοῦς, ἀλογῶν οὐ μόνον σώματος ἀλλὰ καὶ
τοῦ ἑτέρου ψυχῆς τμήματος, ὅπερ ἄλογον ὑπάρχον αἵματι πέφυρται,
θυμοὺς ζέοντας καὶ πεπυρωμένας ἐπιθυμίας ἀναφλέγον. πυνθάνεται 65
γοῦν τὸν τρόπον τοῦτον· ἐπειδὴ ἐμοὶ οὐκ ἔδωκας σπέρμα τὸ νοητὸν
ἐκεῖνο, τὸ αὐτοδίδακτον, τὸ θεοειδές, ἆρά γε „ὁ οἰκογενής μου κληρονομήσει με“ (Gen. 15, 3), ὁ τῆς ἐναίμου ζωῆς ἔγγονος; τότε καὶ ἐπισπεύσας 66

---

1 του πατρος μου Pap: om. codd. 2 εξειλατο Pap: ἐξελέξατο G, ἐξείλετο ceteri δὲ codd. 3 ἑτέροις OG¹H¹P σκεδασαι τας θεοσεβειας Pap: τὰς θεοσεβείας σκεδάσαι GHP, τὰς (τὰ O) θεοσημείας σκεδάσαι (σχεδάσαι O) OAB, mg. P τοὺς θεοσεβεῖς coni. Mang. 4 τὴν] τῆς GPH¹ παρανομίαν OB 5 ἐκφυγεῖν] εὑρεῖν GPH¹ 6 θεου Pap: om. codd. 7. 8 διέστησεν G, συνέστησεν OAB 8 διδαξηι Pap: δείξῃ codd. καιθην Pap τοῦ] τῶν Turn. 9 αμετοχον Pap: ἀμέτοχος codd. 10 μεταποιειται Pap: μεταπεποίηται codd. 11 μόνη AB γενηθεῖσα G 14 ἦν ἀναγκαῖον Pap G: ἦν L, ἀναγκαῖον ἦν ceteri διακοῦσαι OAB 15 πρόφασις OAB αἰνιγματώδη om. A 16 ἑρμηνευτέον O, διερευνητέον conicio μήποτε OAB 19 μονος αξιουται Pap: ἀξιοῦται μόνος codd. 20 ἐπιτυχών OAB ἀλλὰ om. L 20. 21 καὶ τοῦ GHP: τοῦ OAB (Pap τοῦ vel καί?) 21 πεφυρται Pap: πεφύραται codd. 22 θυμοῦ ζεόντος OAB, θυμοῦ etiam PH¹ 23 τουτον Pap: om. codd., suppl. Turn. ante τὸν 23. 24 το νοητον εκεινο το αυτοδιδακτον Pap: τὸ αὐτοδίδακτον, τὸ νοητὸν ἐκεῖνο codd. 24 το θε(οει)δες Pap: om. codd. 25 ἔκγονος GPH¹

ὁ θεὸς ἔφθασε τὸν λαλοῦντα, τῆς ῥήσεως προαποστείλας ὡς ἔπος εἰπεῖν διδασκαλίαν. „εὐθὺς“ γάρ φησι „φωνὴ θεοῦ ἐγένετο πρὸς αὐτὸν τῷ λέγειν· οὐ κληρονομήσει σε οὗτος“ (Gen. 15, 4), τῶν εἰς τὴν δι' αἰσθήσεως δεῖξιν ἐρχομένων οὐδὲ εἷς· ἀσώματοι γὰρ φύσεις νοητῶν
67 πραγμάτων εἰσὶ κληρονόμοι. παρατετήρηται δὲ ἄκρως τὸ μὴ „εἶπεν“ ἢ „ἐλάλησεν“ φάναι, ἀλλὰ τὸ „φωνὴ θεοῦ ἐγένετο πρὸς αὐτὸν“ ὥσπερ εὐτόνως ἐμβοήσαντος καὶ ἀρρήκτως ἐνηχήσαντος, ἵν' εἰς πᾶσαν τὴν ψυχὴν διαδοθεῖσα ἡ φωνὴ μηδὲν ἔρημον ἐάσῃ καὶ κενὸν ὑφηγήσεως ὀρθῆς μέρος, ἀλλὰ πάντα διὰ πάντων ὑγιαινούσης μαθήσεως ἀναπλησθῇ.
68 (14.) τίς οὖν γενήσεται κληρονόμος; οὐχ ὁ μένων ἐν τῇ τοῦ σώματος εἱρκτῇ λογισμὸς καθ' ἑκούσιον γνώμην, ἀλλ' ὁ λυθεὶς τῶν δεσμῶν καὶ ἐλευθερωθεὶς καὶ ἔξω τειχῶν προεληλυθὼς καὶ καταλελοιπώς, εἰ οἷόν τε τοῦτο εἰπεῖν, αὐτὸς ἑαυτόν. „ὃς γὰρ ἐξελεύσεται ἐκ σοῦ“ φησίν,
69 „οὗτος κληρονομήσει σε (Gen. 15, 4)“. πόθος οὖν εἴ τις εἰσέρχεταί σε, ψυχή, τῶν θείων ἀγαθῶν κληρονομῆσαι, μὴ μόνον „γῆν,“ τὸ σῶμα, καὶ „συγγένειαν“, ⟨τὴν⟩ αἴσθησιν, καὶ „οἶκον πατρός (Gen. 12, 1), τὸν λόγον, καταλίπῃς, ἀλλὰ καὶ σαυτὴν ἀπόδραθι καὶ ἔκστηθι σεαυτῆς, ὥσπερ οἱ κατεχόμενοι καὶ κορυβαντιῶντες βακχευθεῖσα καὶ θεοφορηθεῖσα
70 κατά τινα προφητικὸν ἐπιθειασμόν· ἐνθουσιώσης γὰρ καὶ οὐκέτ' οὔσης ἐν ἑαυτῇ διανοίας, ἀλλ' ἔρωτι οὐρανίῳ σεσοβημένης κἀκμεμηνυίας καὶ ὑπὸ τοῦ ὄντως ὄντος ἠγμένης καὶ ἄνω πρὸς αὐτὸ εἱλκυσμένης, προϊούσης ἀληθείας καὶ τὰν ποσὶν ἀναστελλούσης, ἵνα κατὰ λεωφόρου βαίνοι

1 εφθασεν Pap ἀποστείλας OAB 2 τὴν διὸ. OABHP φησιν Pap 3 τῷ] τὸ PH[1] 4 φύσεις] φύσεις εἰς G φύσεις εἰς τὰ (τὰ om. O) νοητὰ πράγματα OAB 5 ειπειν Pap 6 ελαλησεν Pap: ἐλάλησεν ἄκρως codd., ἐλάλησεν αὐτῷ Mang. θεοῦ om. Pap 7 ἐμβοήσαντος καὶ scripsi: εμβοησαντος Pap, καὶ codd. 7—9 ἐμβοήσαντος—μαθήσεως om. L 7 ἀρρήτως AOB 8 εαστηι ερημον Pap 10 του Pap: om. codd. 12 καταλελοιπὼς hic habet Pap: post ἑαυτὸν lin. 13 transpos. codd. 13 φησίν post γὰρ transpos. codd. 14 σε] σοι OAB 16 τὴν addidi 17 σεαυτὴν B 18 ὥσπερ Pap O: καθώσπερ ABGH, καθάπερ P κατεχομενοι και κορυβανθιωντες (sic) Pap: κορυβαντιῶντες καὶ κατεχόμενοι codd. 19 προφορητικὸν L καὶ ante ἐνθουσιώσης add. AB οὐκέτι codd. 20 οὐρανίῳ] αἰωνίω OAB καὶ ἐκμεμηνυίας codd. 20. 21 και υπο του οντος οντης (sic) ηγμενης Pap: om. codd. 21 αὐτὸ scripsi: αυτω Pap, αὐτὸν GHP, αὐτὴν OAB εἰλημένης G 22 ἀλήθειαν A

4. 5 ἀσώματοι—κληρονόμοι N fol. 165v.

τῆς ὁδοῦ, κλῆρος οὗτος. πῶς οὖν μετανίστασο τῶν προτέρων ἐκείνων, 71
λέγε θαρροῦσα ἡμῖν, ὦ διάνοια, ἣ τοῖς ἀκούειν τὰ νοητὰ δεδιδαγμένοις
ἐνηχεῖς, ἀεὶ φάσκουσα ὅτι μετῳκισάμην τοῦ σώματος, ἡνίκα τῆς σαρκὸς
ἠλόγουν ἤδη, καὶ τῆς αἰσθήσεως, ὁπότε τὰ αἰσθητὰ πάντα ὡς μὴ πρὸς
33 M. ἀλήθειαν ὄντα ἐφαντασιώθην καταγνοῦσα μὲν αὐτῆς τῶν | κριτηρίων ὡς
νενοθευμένων καὶ δεδεκασμένων καὶ ψευδοῦς ὑποπεπλησμένων δόξης,
καταγνοῦσα δὲ καὶ τῶν κρινομένων, ὡς δελεάσαι καὶ ἀπατῆσαι καὶ ἐκ
μέσης τῆς φύσεως ἁρπάσαι τὴν ἀλήθειαν εὐτρεπισμένων· μετανέστην
καὶ τοῦ λόγου, ἡνίκα πολλὴν ἀλογίαν αὐτοῦ κατέγνων καίτοι μετεωρίζοντος
καὶ φυσῶντος ἑαυτόν. ἐτόλμα γὰρ τόλμημα οὐ μικρόν, διὰ σκιῶν μοι σώματα, 72
διὰ ῥημάτων πράγματα, ἅπερ ἀμήχανον ἦν, δεικνύναι· καίτοι σφαλλόμενος
περιελάλει καὶ περιέρρει κοινότητι τῶν ὀνομάτων τὰς ἰδιότητας τῶν ὑπο-
κειμένων ἀδυνατῶν ἐμφάσει τρανῇ παραστῆσαι. παθοῦσα δ' ὡς ἄφρων 73
καὶ νήπιος παῖς ἔμαθον, ὡς ἄμεινον ἦν ἄρα πάντων μὲν τούτων ὑπεξελ-
θεῖν, ἑκάστου δὲ τὰς δυνάμεις ἀναθεῖναι θεῷ τῷ καὶ τὸ σῶμα σωμα-
τοῦντι καὶ πηγνύντι καὶ τὴν αἴσθησιν αἰσθάνεσθαι παρασκευάζοντι καὶ
τῷ λόγῳ τὸ λέγειν ὀρέγοντι. τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον ὅνπερ τῶν ἄλλων 74
ὑπεξελήλυθας, ὑπέξελθε καὶ μετανάστηθι σεαυτῆς. τί δὲ τοῦτό ἐστιν;
μὴ ταμιεύσῃ τὸ νοεῖν καὶ διανοεῖσθαι καὶ καταλαμβάνειν σεαυτῇ,
φέρουσα δὲ καὶ ταῦτα ἀνάθες τῷ τοῦ νοεῖν ἀκριβῶς καὶ καταλαμβάνειν
ἀνεξαπατήτως αἰτίῳ.

---

1 κληρος ουτος Pap: κληρονόμος οὗτος (οὕτω P²) GHP, τὸ γενέσθαι τῶν θείων κληρονόμον οὕτω OAB, τὸ γενέσθαι τῶν θείων add. mg. P² μετανιστασαι Pap 2 τα νοητα δεδιδαγμενοις Pap: δεδιδαγμένοις τὰ νοητὰ codd. 3 ἐνηχοῦσα OAB φάσκεις OAB μετωκισάμην Pap G: μετωκησάμην ceteri σαρκικῆς G 4 ηδηι Pap: δὴ codd. ποτε τ' αἰσθητα Pap μὴ scripsi: τὰ Pap codd., μὴ τὰ Mang. 5 ἐφαντασιώθη OGL καταγνοὺς B αὐτῆς τῶν Pap GHP: αὐτῶν OAB 5—7 κριτηρίων — κρινομένων om. OAB 6 υποπεπλησμενων Pap: ὑπὸ πυβελησμένων G, ὑποπεπληρωμένων ceteri 8 μέσης] μέρους L 8 ευτρεπισμενον Pap μετανέστη G, post μετανέστην add. ἁρπάσασα τὴν ἀλήθειαν OAB 10 ἑαυτόν] αυτου Pap 11 ὅπερ coniicio 11. 12 καιτοι σφαλλομενος περι(ελαλει κ)αι περιερρι Pap: τοιγαροῦν περιέρρει τοῖς σφαλλομένοις καὶ περιελάλει GHP, τοιγαροῦν περιήει τοὺς σφαλλομένους καὶ περιελάλει OAB

12 κοινότητας OAB, κοινότητα H¹, κοινο^{τ τ} P 12. 13 τὰς ὑποκειμένας τῶν ἰδιοτήτων OAB 13 τρανει Pap 14 εμαθον Pap: ἔγνων codd. τούτων om. Pap 15 το Pap: om. codd. σῶμα om. AB 17 τῷ om. G τὸ] τῶ GH¹(P¹) 18 ἐξελήλυθας G υπεξελθε Pap: ὑπέκστηθι codd. σεαυτῆς Pap G: καὶ σεαυτῆς H², ἀφ' ἑαυτῆς OAB, ἀπ' αὐτῆς P(H¹) ἐστι τοῦτο codd. 20 αναθες Pap: ἀνάθου codd. τω του Pap: τὸ G, τῶ ceteri

75 (15). Τὴν δὲ ἀνάθεσιν δέξεται τῶν πανιέρων τεμενῶν τὸ ἁγιώτερον·
δύο γὰρ ἔοικε συστῆναι, τὸ μὲν νοητόν, τὸ δ' αἰσθητόν. αἰσθητῶν μὲν
οὖν φύσεων ὁ κόσμος οὗτος, ἀοράτων δ' ὡς ἀληθῶς ὁ νοητὸς τὸ
76 πάνθειόν ἐστιν. ὅτι δ' ὁ ὑπεξελθὼν ἐξ ἡμῶν νοητῶν καὶ γλιχόμενος
ὀπαδὸς εἶναι θεοῦ τοῦ φύσεως ἀοιδίμου πλούτου κληρονόμος ἐστί,
μαρτυρεῖ λέγων· „ἐξήγαγεν δὲ αὐτὸν ἔξω καὶ εἶπεν· ἀνάβλεψον εἰς τὸν
οὐρανόν" (Gen. 15, 5), ἐπειδήπερ οὗτος ὁ τῶν θείων θησαυρὸς ἀγαθῶν
— „ἀνοίξαι γάρ σοι" φησί „κύριος τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ τὸν ἀγαθόν,
τὸν οὐρανόν", (Deut. 28, 12), ἐξ οὗ δὴ τὰς τελεωτάτας εὐφροσύνας ὁ
χορηγὸς ἀδιαστάτως ὕει —· „ἀνάβλεψον" δὲ εἰς ἔλεγχον τοῦ τυφλοῦ τῶν
77 ἀγελαίων ἀνθρώπων γένους, ὃ βλέπειν δοκοῦν πεπήρωται. πῶς γὰρ οὐ
πεπήρωται, ὅτε κακὰ μὲν ἀντ' ἀγαθῶν, αἰσχρὰ ἀντὶ καλῶν, ἄδικα ἀντὶ δικαίων
καὶ πάθη μὲν ἀντ' εὐπαθειῶν, θνητὰ δὲ ἀντ' ἀθανάτων ᾕρηται καὶ νου-
θετητὰς μὲν καὶ σωφρονιστάς, ἔτι δὲ ἔλεγχον καὶ παιδείαν ἀποδιδράσκει,
κόλακας δὲ καὶ τοὺς πρὸς ἡδονὴν λόγους ἀργίας καὶ ἀμαθίας καὶ θρύψεως
78 δημιουργοὺς ἀποδέχεται; μόνος οὖν βλέπει ὁ ἀστεῖος, οὗ χάριν καὶ τοὺς
προφήτας ὠνόμασαν οἱ παλαιοὶ ὁρῶντας (I Reg. 9, 9). ὁ δὲ ἔξω
προεληλυθὼς οὐ μόνον ὁρῶν, ἀλλὰ καὶ θεὸν ὁρῶν προσερρήθη, Ἰσραὴλ
[ὅς ἐστι θεὸν ὁρῶν]. οἱ δέ, κἂν ποτε | τοὺς ὀφθαλμοὺς διοίξωσι, πρὸς p.
γῆν ἀπονενεύκασι τὰ γήινα μετιόντες καὶ τοῖς ἐν Ἅιδῃ συντρεφόμενοι.

---

1 δεξεται Pap: δέχεται codd. αγιωτερον Pap: ἁγνότερον codd. 2 νοητῶν et αἰσθητῶν OAB αἰσθήσεων μὲν H(P^1) 3 κόσμος — ὁ om. A δὲ codd. 3. 4 το πανθειον Pap: τὸ πᾶν θεῖον GP^{1}H^1, οὗ τὸ πᾶν θεῖον OABP^2 τὸ πανδοχεῖον H^2 4 δὲ codd. ὁ Pap H^2: om. ceteri εξελθων Pap ἔξω γηίνων ⟨καὶ ἐφιέμενος⟩ νοητῶν coni. Cohn νοητων Pap: om. codd. 5 τοῦ] τῆς OABPH^1 εστιν Pap 6 ὁ λέγων H^2 (Pap?) δε Pap om. codd. 8 γαρ Pap: om. codd. φησιν Pap τον (αγαθον) Pap τῶν ἀγαθῶν codd. 9 τελεωτάτους G 10 δε Pap: om. codd., δὴ conicio 11 οὐ om. PH^1 12 ὅτε scripsi: ὅταν Pap et codd. ἀντὶ codd. (αισχρα αντι) καλων Pap: ὁρᾷ OABP^2, om. GHP^1 αδ(ικα αντι δικαιω)ν Pap: ἀντ δὲ δικαίων ἀδίκημα PH^1, ἀντὶ δὲ δικαίων ἄδικα ceteri 13 εὐπαθεῖν G αντ'] ἀντὶ codd. ηιρηται Pap: om. codd. 14 ἀποδιδράσκει ABPH^1 (Pap?) ἀποδιδράσκῃ OGH^2 15 τοὺς om. OAB λόγους om. H ἀργίας — θρύψεως om. OAB 16 δημιουργους Pap: om. codd., sed καὶ τοὺς πρὸς λόγους G, καὶ τοὺς πρὸς ἡδονὴν λόγους H^{1}P hic repetunt ἀποδέχηται H^2 ὁ ἀστεῖος οὖν μόνος βλέπει OAB, μόνος οὖν ὁ ἀστεῖος βλέπει conicio, quod potest habuisse Pap, in qua solae litterae μον legi possunt 19 ὅς — ὁρῶν seclusi ἐστιν codd.: om Pap θεον ορων Pap: ὁρῶν θεόν ceteri και (αν) Pap διοιξωσι scripsi: Pap?, litterarum numerus convenit, διανοίξωσι AB, αὐτῶν διανοίξωσι O, διοίξειε G, διοίξειαν HP 20 Ἅιδῃ codd. (Pap?): ὕλῃ Turn., ὕλαις coni. Mang συντρεχόμενοι OAB

ὁ μὲν γὰρ ἀνατείνει τὰς ὄψεις πρὸς αἰθέρα καὶ τὰς οὐρανοῦ περιόδους, 79
πεπαίδευται δὲ καὶ εἰς τὸ μάννα ἀφορᾶν, τὸν θεῖον λόγον, τὴν οὐράνιον
ψυχῆς φιλοθεάμονος ἄφθαρτον τροφήν, οἱ δὲ πρὸς τὰ κρόμμυα καὶ τὰ
σκόρδα, τὰ περιοδυνῶντα τὰς κόρας καὶ κακοῦντα καὶ καταμύειν ποιοῦντα,
καὶ τὰς ἄλλας πράσων καὶ νεκρῶν ἰχθύων δυσοδμίας, οἰκείας Αἰγύπτου
τροφάς. „ἐμνήσθημεν“ γάρ φασι „τοὺς ἰχθύας, οὓς ἠσθίομεν ἐν Αἰγύπτῳ 80
δωρεάν, καὶ σικύας, πέπονας, πράσα, κρόμμυα, σκόρδα· νυνὶ δὲ ἡ ψυχὴ
ἡμῶν κατάξηρος, οὐδὲν πλὴν εἰς τὸ μάννα οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν“ (Num. 11,
5. 6). (16). συντείνει δὲ πρὸς ἠθοποιίαν καὶ τὸ „ἐξήγαγεν αὐτὸν 81
ἔξω“, ὅ τινες εἰώθασιν ὑπ' ἀμουσίας ἤθους γελᾶν φάσκοντες· εἴσω γάρ
τις ἐξάγεται, ἢ ἔμπαλιν εἰσέρχεται ἔξω; ναί, φαίην ἄν, ὦ καταγέλαστοι
καὶ λίαν εὐχερεῖς· ψυχῆς γὰρ τρόπους ἰχνηλατεῖν οὐκ ἐμάθετε, ἀλλὰ
σωμάτων τὰς ἐν τούτοις μεταβατικὰς κινήσεις μόνας ἐρευνᾶτε. διὸ καὶ
παράδοξον ὑμῖν φαίνεται εἴ τις ἐξέρχεται εἴσω ἢ εἰσέρχεται ἔξω· τοῖς
δὲ Μωυσέως γνωρίμοις ἡμῖν οὐδὲν τῶν τοιούτων ἀπῳδόν ἐστιν. ἢ οὐκ 82
ἂν εἴποιτε, τὸν μὴ τέλειον ἀρχιερέα, ὁπότε ἐν τοῖς ἀδύτοις τὰς πατρῴους
ἁγιστείας ἐπιτελεῖ, ἔνδον εἶναί τε καὶ ἔξω, ἔνδον μὲν τῷ φανερῷ σώματι,
ἔξω δὲ ψυχῇ τῇ περιφοίτῳ καὶ πεπλανημένῃ, καὶ ἔμπαλίν τινα μηδὲ
γένους ὄντα τοῦ ἱερωμένου θεοφιλῆ καὶ φιλόθεον ἔξω τῶν περιρραντηρίων
ἑστῶτα ἐσωτάτω διατρίβειν, ἀποδημίαν ἡγούμενον ὅλον τὸν μετὰ σώματος
βίον, ὁπότε δὲ δύναιτο τῇ ψυχῇ μόνῃ ζῆν, ἐν πατρίδι καταμένειν

---

1 ἀνατείνει (ανατεινειν Pap) τὰς ὄψεις Pap G: τὰς ὄψεις ἀνατείνει ceteri και τας ουρα(νου περιο)δους, πεπαιδευται (δε και εις) Pap supplevi (v. Prolegomena): om. codd. 2 το μαννα αφοραν Pap: ἀφορᾶν τὸ μάννα GP(H¹), ἀφορῶν τὸ μάννα ceteri τῶν θείων λόγων O της ουρανι(ου) Pap οὐρανίων coni. Mang. 3 φιλοθεάμονος ψυχῆς transpos. codd. 4 σκορδα Pap: σκόροδα codd. περιοδυνῶντα scripsi (Pap?): περιοδυνοῦντα OG, περιδινοῦντα ABHP κακοῦντα Mang: κυκῶντα codd. (Pap?) 5 δυσωδίας G 6 φασι Pap: φησι codd. ἐν Αἰγύπτῳ om. AB 7 και Pap: τοὺς codd. σικύους HP (Pap?) κρόμμυα om. G σκορδα Pap: σκόροδα OABH, σκόρωδα G, σκόραδα P 8 εἰς Pap OAB: πρὸς GHP οἱ Pap: om. codd. ἡμῶν om. Pap 10 εἰώθασι post ἤθους transpos. codd. ὑπὸ codd. 11 εξαγεν Pap εἰσάγεται conicio φαιην Pap: ἔφην GHP, φήσοι τις O, φήσῃ τις AB 13 τὰς] τὰ G τούτοις] τόποις coni. Mang. μόνος G εραυναται, falso corr. in εραυνευτε Pap και Pap: om. codd. 14 ἢ εἰσέρχεται ἔξω in mg. H² et P² 15 Μωσέως codd. των τοιουτων Pap: τούτων codd. 16 μη Pap: μὲν codd. τοῖς om. G πατρώους GPH¹ (Pap?): πατρώας OAB, πατρίους H² 17 ἐπιτελεῖν B 18 περιφυτωι Pap 19 φιλοθεον Pap (Mang.): θεόφιλον codd. τῶν om. Pap 21 ὁπόθεν G δὲ om. OAB δ' ἐδύνατο PH¹ τηι Pap: om. codd. εν Pap: ὡς ἐν OBGHP, καὶ ὡς ἐν A

83 ὑπολαμβάνοντα; καὶ γὰρ φλιᾶς μέν ἐστιν ἔξω πᾶς ἄφρων, κἂν συνημε-
ρεύων μηδ' ἀκαρὲς ἀπολείπηται, εἴσω δὲ πᾶς σοφός, κἂν μὴ μόνον χώ-
ραις ἀλλὰ καὶ μεγάλοις κλίμασι γῆς διῳκισμένος τυγχάνῃ· κατὰ δὲ
Μωυσῆν οὕτως ὁ φίλος ἐγγύς ἐστιν, ὥστε ἀδιαφορεῖ ψυχῆς· λέγει γάρ·
84 „ὁ φίλος, ὁ ἴσος τῇ ψυχῇ σου“ (Deut. 13, 6). καὶ ὁ ἱερεὺς μέντοι
„ἄνθρωπος οὐκ ἔσται κατ' αὐτὸν ὅταν εἰσίῃ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἕως
ἂν ἐξέλθῃ“ (Lev. 16,17), οὐ σωματικῶς, ἀλλὰ ταῖς κατὰ ψυχὴν κινή-
σεσιν. ὁ γὰρ νοῦς, ὅτε μὲν καθαρῶς λειτουργεῖ θεῷ, οὐκ ἔστιν ἀνθρώ-
πινος, ἀλλὰ θεῖος· ὅτε δὲ ἀνθρωπίνῳ τινί, τέτραπται καταβὰς ἀπ' οὐ-
ρανοῦ, μᾶλλον δὲ πεσὼν ἐπὶ γῆν ἐξέρχεται, | κἂν ἔτι μένῃ τὸ σῶμα ἔν- p. 4
85 δον αὐτῷ. ὀρθότατα οὖν εἴρηται· „ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω“ τῶν κατὰ τὸ
σῶμα δεσμωτηρίων, τῶν κατὰ τὰς αἰσθήσεις φωλεῶν, τῶν κατὰ τὸν ἀπα-
τεῶνα λόγον σοφιστειῶν, ἐπὶ πᾶσιν αὐτὸν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ δοκεῖν
αὐτεξουσίῳ καὶ αὐτοκράτορι γνώμῃ νοεῖν τε καὶ καταλαμβάνειν.
86 (17.) Προαγαγὼν δὲ αὐτὸν ἔξω φησίν· „ἀνάβλεψον εἰς τὸν οὐρα-
νὸν καὶ ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας, ἐὰν δυνηθῇς ἐξαριθμῆσαι αὐτούς.
οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου“ (Gen. 15, 5). παγκάλως εἶπεν „οὕτως
ἔσται“, ἀλλ' οὐ τοσοῦτον, τοῖς ἄστροις ἰσάριθμον. οὐ γὰρ τὸ πλῆθος
αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ μυρία ἄλλα τῶν εἰς εὐδαιμονίαν ὁλόκληρον καὶ παν-
87 τελῆ βούλεται παρεμφῆναι. οὕτως οὖν ἔσται, φησίν, ὡς ἔχει τὸ ὁρώ-

1 ὑπολαμβάνοντα scripsi: ὑπολαμβάνειν Pap GHP, ὑπολαμβάνει OAB φλιᾶς AB (Hoeschel ad Phrynichum, v. Lobeck p. 259): φιλίας Pap (?) et ceteri 2 ἀπολίπηται GHP δὲ om. GHP 3 διωκισάμενος A, διωκησάμενος B, διωκισμοῖς G τυγχάνῃ Turn.: τυγχάνοι Pap et codd. δὲ om. Pap 4 Μωσῆν codd. ουτως ο φιλος Pap: ὁ φίλος οὕτως OABG, ὁ φίλος οὗτος HP ἀδιαφορεῖν OAB 6 ἔσται codd.: εστιν Pap ὅταν om. O ἕως] ως Pap 7 ἐξέλθοι AB σωματικῶς Pap OHP: σωματικαῖς ABG 8 οταν Pap καθαρος Pap 9 ἀλλὰ] ἀλλ' ἢ GHP ἀπ'] ἐξ OAB 10. 11 ἔνδον Pap H[2]: ἐνδεῖ ceteri 12 των κατας Pap 13 post δοκεῖν add. δίκην G 14 και αυτοκρατορι γνωμηι Pap: γνώμῃ καὶ αὐτοκράτορι codd. 15 προσαγαγὼν OAB αὐτὸν om. Pap 16. 17 τοὺς — alterum (ουτω)ς 9 litterae evanidae, tum, ut vid., 3 lineae exciderunt, tum 4 litterae evanidae in Pap 16 αστηρας Pap ἐξαριθμῆσαι ex LXX Turn.: τοῦ ἀριθμῆσαι codd. N 18 post οὕτως ἔσται add. τὸ σπέρμα σου v 18 αριθμον Pap 18. 19 το πληθος αυτο Pap: αὐτὸ (αὖ A) τὸ πλῆθος codd., αὐτὸ πλῆθος N 19 μυρια αλλα Pap: ἄλλα μυρία codd. N ὁλόκληρα OAB 20 παρεμφῆναι GHP[1]N: παραπεμφθῆναι OABP[2] παρεμφαίνειν Pap (?) v

6 sqq. ἄνθρωπος ad sacerdotem refert et mystica ratione eadem interpretatur Orig. Homil. in Lev. IX 11 p. 244. 15—21,15 προαγαγὼν — σβέννυσθαι N fol. 165[v].

μενον αἰθέριον, οὕτως οὐράνιον, οὕτως αὐγῆς γέμον ἀσκίου καὶ καθαρᾶς
— οὐρανοῦ γὰρ ἀπελήλαται νὺξ καὶ αἰθέρος τὸ σκότος —, ἀστεροει-
δέστατον, εὖ διακεκοσμημένον, τάξει χρώμενον ἀκλινεῖ τῇ κατὰ ταὐτὰ
καὶ ὡσαύτως ἐχούσῃ. βούλεται γὰρ ἀντίμιμον οὐρανοῦ, εἰ δὲ χρὴ καὶ 88
προσυπερβάλλοντα εἰπεῖν, οὐρανὸν ἐπίγειον ἀποφῆναι τὴν τοῦ σοφοῦ
ψυχὴν ἔχουσαν ⟨ἐν ἑαυτῇ καθάπερ⟩ ἐν αἰθέρι καθαρὰς φύσεις, τεταγ-
μένας κινήσεις, χορείας ἐμμελεῖς, θείας περιόδους, ἀρετῶν ἀστεροειδε-
στάτας καὶ περιλαμπεστάτας αὐγάς. εἰ δ' ἀμήχανον αἰσθητῶν ἀστέρων
ἀριθμὸν εὑρεῖν, πῶς οὐχὶ μᾶλλον νοητῶν; ἐφ' ὅσον γὰρ οἶμαι τὸ κρῖ- 89
νον τοῦ κρίνοντος ἄμεινον ἢ χεῖρον — νοῦς μὲν γὰρ ἄμεινον αἰσθήσεως,
διανοίας δὲ ἀμβλύτερον αἴσθησις —, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τὰ κρινόμενα
διενήνοχεν· ὥστε μυρίῳ πλήθει τὰ νοητὰ τῶν αἰσθητῶν ὑπερβάλλειν.
τοῦ γὰρ ψυχῆς ὄμματος βραχυτάτη μοῖρα οἱ κατὰ τὸ σῶμα ὀφθαλμοί·
τὸ μὲν γὰρ ἔοικεν ἡλίῳ, λυχνούχοις δὲ οὗτοι μελετῶσιν ἐξάπτεσθαι τε
καὶ σβέννυσθαι.

(18.) Ἀναγκαίως οὖν ἐπιλέγεται „ἐπίστευσεν Ἀβραὰμ τῷ θεῷ“ 90
(Gen. 15, 6) πρὸς ἔπαινον τοῦ πεπιστευκότος. καίτοι, τάχα ἄν τις
εἴποι, τοῦτ' ἄξιον ἐπαίνου κρίνετε; τίς δὲ οὐκ ἄν τι λέγοντι καὶ ὑπι-
σχνουμένῳ θεῷ προσέχοι τὸν νοῦν, κἂν εἰ πάντων ἀδικώτατος καὶ ἀσε-
βέστατος ὢν τυγχάνοι; πρὸς ὃν ἐροῦμεν· ὦ γενναῖε, μὴ ἀνεξετάστως ἢ 91
τὸν σοφὸν ἀφέλῃ τὰ πρέποντα ἐγκώμια ἢ τοῖς ἀναξίοις τὴν τελειοτάτην
ἀρετῶν, πίστιν, μαρτυρήσῃς ἢ τὴν ἡμετέραν περὶ τούτων γνῶσιν αἰτιάσῃ.
βαθυτέραν γὰρ εἰ βουληθείης ἔρευναν καὶ μὴ σφόδρ' ἐπιπόλαιον ποιή- 92
σασθαι, σαφῶς γνώσῃ, ὅτι μόνῳ θεῷ χωρὶς ἑτέρου προσπαραλήψεως
οὐ ῥᾴδιον πιστεῦσαι διὰ τὴν πρὸς τὸ θνητὸν ᾧ συνεζεύγμεθα συγγένειαν·
ὅπερ ἡμᾶς καὶ χρήμασι καὶ δόξῃ καὶ ἀρχῇ καὶ φίλοις ὑγείᾳ τε καὶ
86 M. ῥώμῃ σώματος καὶ ἄλλοις πολλοῖς ἀναπείθει πεπιστευκέναι. τὸ δὲ | ἐκ- 93

---

2 αιθερος Pap (Mang.): ἀρετῆς codd. N 2. 3 αστεροειδεστατον Pap: ἀστροειδέσταταν codd. N 6 ἐν ἑαυτῇ καθάπερ sic supplevi 13 litteras Pap: om. codd. N φύσεις N (Mang.): φάσεις Pap (?) et codd. 7 χρείας A εὐμελεῖς OAB θείους OB 7. 8 ἀστεροειδεστάτας scripsi (Pap?): ἀστροειδεστάτας codd. N 8 καὶ — ἀμήχανον om. N 9 εὑρεῖν] ἰδεῖν G 10 κρίνοντος Mang.: κρινομένου Pap et codd. N 12 ὑπερβάλλει OA 13 το σωμα Pap N: σῶμα GH², σώματος ceteri 14 μέλλουσιν conicio 17 καίτοι] καὶ A 18 τοῦτο A κρίνεται GPH¹ δ' B τι del H² 19 προσέχειν AB 20 ὃν om. Pap ω γενναιε μη Pap: μή, μή, ὦ γενναῖε codd. 21 τελειότητα O, τελεωτάτην GHP 22 μαρτυρήσεις BGHP γνῶσιν αἰτιάσῃ om. OAB 23 εραυναν Pap σφόδρα codd. 24 γνωσει Pap χορις Pap προσπαραλημψεως Pap, παραλήψεως B, παραπλησίως A 27 δ' OAB

νίψασθαι τούτων ἕκαστον καὶ ἀπιστῆσαι γενέσει τῇ πάντα ἐξ ἑαυτῆς ἀπί-
στῳ, μόνῳ δὲ πιστεῦσαι θεῷ τῷ καὶ πρὸς ἀλήθειαν μόνῳ πιστῷ
μεγάλης καὶ ὀλυμπίου ἔργον διανοίας ἐστί, οὐκέτι πρὸς οὐδενὸς δελεαζο-
94 μένης τῶν παρ' ἡμῖν. (19.) εὖ δὲ τὸ φάναι „λογισθῆναι τὴν πίστιν
εἰς δικαιοσύνην αὐτῷ“ (Gen. 15,6)· δίκαιον γὰρ οὐδὲν οὕτως, ὡς ἀκράτῳ
95 καὶ ἀμιγεῖ τῇ πρὸς θεὸν μόνον πίστει κεχρῆσθαι. τὸ δὲ δίκαιον καὶ
ἀκόλουθον τοῦτο τῇ φύσει παράδοξον ἐνομίσθη διὰ τὴν τῶν πολλῶν
ἀπιστίαν ἡμῶν, οὓς ἐλέγχων ὁ ἱερὸς λόγος φησίν, ὅτι τὸ ἐπὶ μόνῳ τῷ
ὄντι βεβαίως καὶ ἀκλινῶς ὁρμεῖν θαυμαστὸν μὲν παρ' ἀνθρώποις, οἷς
ἀγαθῶν ἀδόλων κτῆσις οὐκ ἔστιν, οὐ θαυμαστὸν δὲ παρ' ἀληθείᾳ βρα-
βευούσῃ, δικαιοσύνης δ' αὐτὸ μόνον ἔργον.
96 (20.) „Εἶπε δὲ“ φησί „πρὸς αὐτόν· ἐγὼ ὁ θεὸς ὁ ἐξαγαγών σε
ἐκ χώρας Χαλδαίων, ὥστε δοῦναί σοι τὴν γῆν ταύτην κληρονομῆσαι“
(Gen. 15, 7). τοῦτ' οὐχ ὑπόσχεσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ παλαιᾶς ὑποσχέ-
97 σεως βεβαίωσιν ἐμφαίνει. τὸ μὲν οὖν πάλαι δωρηθὲν ἀγαθὸν ἔξοδος ἦν
ἀπὸ τῆς Χαλδαϊκῆς μετεωρολογίας, ἥτις ἀνεδίδασκεν οὐ θεοῦ ἔργον,
ἀλλὰ θεὸν ὑπολαμβάνειν τὸν κόσμον εἶναι καὶ τό τε εὖ καὶ τὸ χεῖρον
ἅπασι τοῖς οὖσι φοραῖς καὶ τεταγμέναις περιόδοις ἀστέρων ἀριθμεῖσθαι
καὶ ἐνθένδε τὴν ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ γένεσιν ἠρτῆσθαι — ταῦτα δ' ἡ τῶν
κατ' οὐρανὸν ὁμαλὴ καὶ τεταγμένη κίνησις τοὺς εὐχερεστέρους ἀνέπεισε
τερατεύεσθαι· καὶ γὰρ τὸ Χαλδαίων ὄνομα μεταληφθὲν ὁμαλότητι παρω-

---

2 μιστω Pap 3 ὀλυμπίας OAB εργον διανοιας Pap: διανοίας ἔργον codd. ουκετι προς ουδενος Pap: πρὸς οὐδενὸς οὐκέτι codd. 4 δὲ] δαι Pap 5 αὐτῶν OAB οὐδὲν οὕτως Pap G: οὕτως οὐδὲν ceteri 7 ακουλοθον Pap τοῦτο om. HP^1 ἐνομίσθη] ἔδοξε OAB 9 ante οἷς add. οἷς αἱ δούλων G 10 παρα Pap 11 δὲ AB αὐτῷ G 12 ειπεν Pap ος (εξηγαγε) σε Pap (?) 13 εκ χωρας Pap: ἀπὸ χώρας G, ἐκ γῆς ceteri 14 τοῦθ' Pap P τοῦτο OAB οὐχ om., sed οὐχὶ ante μόνον habent PH^1 15 ἀγαθὸν] τῷ Ἀβραὰμ ἀγαθὸν D^R, τῷ Ἀβραὰμ D^H 17 τὸν κόσμον εἶναι ὑπολαμβάνειν AB, εἶναι τὸν κόσμον ὑπολαμβάνειν O, ὑπολαμβάνειν εἶναι τὸν κόσμον D^H (?) 18 ⟨ἐν⟩ ἅπασ Mang. ex Mss. (?) απασιν Pap ουσιν Pap περιόδοις ἀστέρων Pa GD^H, περιόδοις ἄστρων D^R: ἀστέρων περιόδοις ceteri ἀριθμεῖσθαι] ἁρμόττεσθαι coni Mang. 19 δ' ἡ scripsi: δὴ GHPD, δὲ Pap OAB 20 κατ'] κατα τον Pap ἡ add. ante ὁμαλὴ $AOBH^2$ ὁμαλὴ] μαλακὴ OAB τεταγμένη Pap DH^2: ἐκ τεταμένη ceteri ἀνέπεισε Pap D: ἔπεισε codd. 21 Χαλδαῖον PD^R μεταλημφθεν Pap ονοματητι Pap, ὁμαλότητα L

15—23, 13 D^R fol. 47r Φίλωνος ἐκ τοῦ τίς ὁ τῶν θείων κληρονόμος D^H fol. 13 Φίλωνος: τὸ μὲν πάλαι — διαδοχῆς.

νομεῖ —, τὸ δὲ νέον ἀγαθὸν κληρονομῆσαι σοφίαν τὴν ἄδεκτον μὲν 98 αἰσθήσει, νῷ δ' εἰλικρινεστάτῳ καταλαμβανομένην, δι' ἧς ἀποικιῶν ἡ ἀρίστη βεβαιοῦται μετανισταμένης τῆς ψυχῆς ἀπὸ ἀστρονομίας ἐπὶ φυσιολογίαν καὶ ἀπὸ ἀβεβαίου εἰκασίας ἐπὶ πάγιον κατάληψιν καὶ κυρίως εἰπεῖν ἀπὸ τοῦ γεγονότος πρὸς τὸ ἀγένητον, ἀπὸ τοῦ κόσμου πρὸς τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα αὐτοῦ. τοὺς μὲν γὰρ τὰς γνώμας χαλδαΐζοντας 99 οὐρανῷ πεπιστευκέναι, τὸν δ' ἐνθένδε μεταναστάντα τῷ ἐπόχῳ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἡνιόχῳ τοῦ παντὸς κόσμου, θεῷ, φασὶν οἱ χρησμοί. καλός γε ὁ κλῆρος, μείζων ἴσως τῆς δυνάμεως τοῦ λαμβάνοντος, ἐπάξιος δὲ τοῦ μεγέθους τοῦ διδόντος.

(21.) Ἀλλ' οὐκ ἐξαρκεῖ χρηστὰ ἐλπίσαι καὶ θαυμάσια ἡλίκα 100 προσδοκῆσαι τῷ σοφίας ἐραστῇ διὰ τῶν θεσπισθέντων· ἀλλ' εἰ μὴ καὶ τρόπον γνώσεται καθ' ὃν ἐφίξεται τῆς τοῦ κλήρου διαδοχῆς, παγχάλεπον | ἡγεῖται, ἅτε διψῶν ἐπιστήμης καὶ ἀπλήστως ἔχων αὐτῆς· διὸ πυνθάνεται φάσκων· „δέσποτα, κατὰ τί γνώσομαι, ὅτι κληρονομήσω αὐτήν" (Gen. 15, 8); ἴσως ἄν τις εἴποι μάχεσθαι τοῦτο τῷ πεπιστευκέναι· τὸ 101 μὲν γὰρ ἀπορεῖν ἐνδοιάζοντος, τὸ δὲ μηκέτι ζητεῖν ἔργον εἶναι πεπιστευκότος. λεκτέον οὖν, ὅτι καὶ ἀπορεῖ καὶ πεπίστευκεν, οὐ μὴν περὶ τοῦ αὐτοῦ, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. πεπίστευκε μὲν γὰρ ὅτι κληρονόμος ἔσται σοφίας, τὸν δὲ τρόπον αὐτὸ μόνον ζητεῖ καθ' ὃν ἂν γένοιτο· τὸ δ' ὅτι γενήσεται, πάντως κατὰ τὰς θείας ὑποσχέσεις βεβαίως κατείληφεν. τὸν πόθον 102 οὖν, ᾧ κέχρηται πρὸς τὸ μαθεῖν, ἐπαινέσας ὁ διδάσκαλος ἄρχεται τῆς

---

1 κληρονομῆσαι Pap D: κτήσασθαι codd. ἄδεκτον Pap D^R: ἀδίδακτον codd. DH (?) 2 δὲ codd. καταλαμβανομένη G 2. 3 ἡ ἀρίστη ἀποικιῶν HP, ἀρίστη ἀποικιῶν L 3 ἀστρολογίας OAB 4 βεβαίου OGHP¹DH, οὐ βεβαίου P² 5 τὸ ἀγέννητον OAB, τα αγενητα Pap ἀπὸ τοῦ om. Pap ἀπὸ] ἐπὶ G τοῦ om. D 6 (ποιητην) και πατερα αυτου Pap: ποιητὴν καὶ κύριον αὐτοῦ (αὐτῆς D^R) D, πατέρα καὶ ποιητὴν αὐτοῦ codd. ταῖς γνώμαις coni. Mang. 7 δὲ OGHP, om. D 8 φασὶ θεῷ OAB 8—10 καλὸς — διδόντος om. D 11 ἡνίκα P 12 τῷ] το Pap 13 ἐφέξεται GDL 14 διὸ] δια Pap 15 δέσποτα Pap: κύριε θεέ codd. 16 τῷ] τὸ G 17 μὲν γὰρ] μεν Pap 17. 18 εργον ειναι πεπιστευκοτος Pap: πεπιστευκότος ἔργον εἶναι codd. 18 prius και Pap: om. codd. 19 πολλοῦ] καὶ πολλοῦ v πεπιστευκεν μεν Pap: πεπίστευκε codd. ἐστὶ OAB 21 παντω Pap κατείληφε codd.

---

6 sqq. *Orig. Comment. in Gen. (ad eundem locum) p. 35:* οὐκ ἦν κατὰ τὸν πιστεύσαντα . . . ἀπιστεῖν, ὡς ἄν τις οἰηθείη. ἀλλὰ μήποτε πιστεύσας πρότερον νῦν καὶ γνῶσιν αἰτεῖ τὴν περὶ τῶν πεπιστευμένων. cf. Theodoreti quaest. in Gen. LXV.

ὑφηγήσεως ἀπὸ στοιχειώδους εἰσαγωγῆς, ἐν ᾗ πρῶτον καὶ ἀναγκαιότατον
γέγραπται „λάβε μοι“ (Gen. 15,9)· βραχεῖα μὲν ἡ λέξις, πολλὴ δὲ ἡ δύνα-
103 μις· ἐμφαίνει γὰρ οὐκ ὀλίγα. πρῶτον μέν, ἴδιον, φησίν, οὐδὲν ἔχεις ἀγαθόν,
ἀλλ' ὅ τι ἂν νομίσῃς ἔχειν, ἕτερος παρέσχηκεν. ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι θεοῦ
τοῦ διδόντος κτήματα πάντα, ἀλλ' οὐ τῆς μεταίτου καὶ τὰς χεῖρας εἰς τὸ
104 λαβεῖν προτεινούσης γενέσεως. δεύτερον δέ, κἂν λάβῃς, λάβε μὴ σεαυτῷ,
δάνειον δὲ ἢ παρακαταθήκην νομίσας τὸ δοθὲν τῷ παρακαταθεμένῳ καὶ
συμβαλόντι ἀπόδος, πρεσβυτέραν χάριν χάριτι νεωτέρᾳ, προκατάρχουσαν
105 ἀντεκτινούσῃ δικαίως καὶ προσηκόντως ἀμειψάμενος. (22.) μυρίοι γὰρ ἔξαρ-
νοι παρακαταθηκῶν ἐγένοντο ἱερῶν, τοῖς ἀλλοτρίοις ὡς ἰδίοις ὑπ' ἀμέτρου
τῆς πλεονεξίας καταχρησάμενοι. σὺ δέ, ὦ γενναῖε, παντὶ σθένει πειρῶ μὴ
μόνον ἀσινῆ καὶ ἀκιβδήλευτα φυλάττειν ἃ ἔλαβες, ἀλλὰ καὶ πάσης ἐπι-
μελείας ἀξιοῦν, ἵν' ὁ παρακαταθέμενος μηδὲν ἔχῃ τῆς παρὰ σοῦ φυλα-
106 κῆς αἰτιάσασθαι. παρακατέθετο δέ σοι αὐτῷ ψυχήν, λόγον, αἴσθησιν ὁ
ζῳοπλάστης, ἃ συμβολικῶς δάμαλις, κριός, αἲξ ἐν ἱεραῖς γραφαῖς ὠνο-
μάσθησαν (Gen. 15, 9). ταῦτα δ' οἱ μὲν εὐθὺς ὑπὸ φιλαυτίας ἐνοσφί-
107 σαντο, οἱ δὲ ἐταμιεύσαντο πρὸς καιριωτάτην ἀπόδοσιν. τῶν μὲν οὖν
νοσφιζομένων οὐκ ἔστιν ἀριθμὸν εὑρεῖν· τίς γὰρ ἡμῶν ψυχὴν καὶ αἴσθησιν

---

1 ἀναγκαιότατα G 2 γέγραπται om. OAB prius ἡ om. GP δὲ ἡ OABH^2: δὲ Pap GH^1P 3 ἀγαθόν om. OAB 5 πάντα om. OAB μεταιτου Pap: μετ' αὐτὸν GH^2, μετ' αὐτοῦ ceteri. hic incipit pars recens ex Turnebi ed. descripta in O 7 προκαταθεμένῳ AB 8 συμβαλόντι Pap AB: σύμβολόν τι ceteri νεωτέραν GPH^1 9 αντεκτεινουσηι Pap μυριοι Pap D: πολλοὶ codd. 9. 10 εξαρνοι Pap D: ἔξα G, ἐκ ceteri 10 ιερων hic hab. Pap: ante ἐγένοντο codd., om. D; post ἱερῶν add. πονηροὶ H^2 ὑπὸ μέτρου GPH^1 11 post γενναῖε add. καὶ τῶν θείων ὑπήκοε D παντὶ σθένει πειρῶ Pap D: πειρῶ παντὶ σθένει codd. 12 πάσης Pap D: πλείονος codd. 13 post ἀξιοῦν add. ὡς αὐτεξούσιος καὶ δυνατός D ἵνα D ἔχει D^M, ἔχοι GHP 13. 14 τῆς παραφυλακῆς D 13 παρὰ] περὶ B σοῦ] σοὶ coni. Mang. (Pap?) 14 αἰτιᾶσθαι Pap (?) D^{Mv} σοι αὐτῷ] τῇ σῇ προαιρέσει D 15. 16 ὠνομάσθησαν om. AB 16 δε Pap εὐθὺς om. AB, in ras. P ὑπὸ] ἀπὸ G φιλαυθιας Pap, φιλαυτίαν B 17 ἐταμιεύσαντο hic hab. Pap: post ἀπόδοσιν transpos. codd. καιριωτέραν coni. Mang. 18. 25,1 αισθησιν και λογον Pap: λόγον καὶ αἴσθησιν codd.

9—11 D^P fol. 268, D^L fol. 125v Φίλωνος ἐκ τοῦ τίς ὁ τῶν θείων κληρονόμος D^R fol. 230v Φίλωνος: μυρίοι—καταχρησάμενοι. 11—15 D^M fol. 18r D^L fol. 57r Φίλωνος ἐκ τοῦ τίς ὁ τῶν θείων κληρονόμος D^R fol. 18v Φίλωνος: σοὶ λέγεται, ὦ γενναῖε—ζῳοπλάστης. pergunt p. 25,19.

καὶ λόγον, πάνθ' ὁμοῦ ταῦτ' οὔ φησιν ἑαυτοῦ κτήματ' εἶναι, τὸ
αἰσθάνεσθαι, τὸ λέγειν, τὸ καταλαμβάνειν οἰόμενος ἐφ' ἑαυτῷ μόνῳ
κεῖσθαι; τῶν δὲ τὴν πίστιν ἱερὰν καὶ ἄσυλον ὄντως διαφυλαττόντων 108
ὀλίγος ἐστὶν ἀριθμός. οὗτοι ταῦτα τὰ τρία ἀνατεθείκασι θεῷ, ψυχήν,
αἴσθησιν, λόγον· ἔλαβον γὰρ οὐχ ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐκείνῳ πάντα ταῦτα,
ὥστε εἰκότως ὡμολόγησαν κατ' αὐτὸν εἶναι τὰς ἑκάστων ἐνεργείας, τοῦ
νοῦ τὰς διανοήσεις, τοῦ λόγου τὰς ἑρμηνείας, τῆς αἰσθήσεως τὰς φαν-
τασίας. οἱ μὲν οὖν ἑαυτοῖς ταῦτα ἐπιγράφοντες ἄξια τῆς ἑαυτῶν βαρυ- 109
8 M. δαιμονίας | ἐκληρώσαντο, ψυχὴν μὲν ἐπίβουλον, ἀλόγοις πάθεσι πεφυρ-
μένην καὶ πλήθει κακιῶν κατειλημμένην, τοτὲ μὲν ὑπὸ λαιμαργίας καὶ
λαγνείας ὥσπερ ἐν χαμαιτυπείῳ περιυβριζομένην, τοτὲ δὲ ὑπὸ πλήθους
ἀδικημάτων ὥσπερ ἐν δεσμωτηρίῳ καθειργμένην μετὰ κακούργων, οὐκ
ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπιτηδευμάτων, ἃ πᾶσι τοῖς κριταῖς [ἢ τιμωρηταῖς]
ἀγώγιμα γέγονε, λόγον δὲ στόμαργον, ἠκονημένον κατὰ τῆς ἀληθείας,
βλαβερὸν μὲν τοῖς ἐντυγχάνουσιν, αἰσχύνην δὲ τοῖς κεκτημένοις ἐπιφέ-
ροντα, αἴσθησιν δὲ ἀκόρεστον, ἐμφορουμένην μὲν αἰεὶ τῶν αἰσθητῶν,
ὑπὸ δὲ ἀκράτορος τῆς ἐπιθυμίας μηδέποτε ἐμπλησθῆναι δυναμένην,
ἀλογοῦσαν τῶν σωφρονιστῶν, ὡς παρορᾶν καὶ παρακούειν καὶ ὅσα ἂν
ἐπ' ὠφελείᾳ διεξέρχωνται παραπτύειν. οἱ δὲ λαβόντες μὴ ἑαυτοῖς, 110
ἀλλὰ θεῷ τούτων ἕκαστον αὐτῷ ἀνέθεσαν, ἱεροπρεπὲς καὶ ἅγιον ὄντως
φυλάξαντες τῷ κτησαμένῳ, τὴν μὲν διάνοιαν, ἵνα μηδὲν ἄλλο ἢ περὶ

1 πανθ' ομου ταυτ' ου Pap: πάντα ὁμοῦ ταῦτα (τὰ G) GHP, οὐ πάντα ὁμοῦ ταῦτα AB   εαυτου κτηματ' Pap: κτήματα αὐτοῦ GHP, κτήματα αὐτῶ AB   2 ἑαυτοῦ PL, ἑαυ^τ H   3 τὴν Pap GP: om. ceteri   4 ταῦτα om. Pap   ανατεθειχασιν Pap   4. 5 ψυχήν, αἴσθησιν, λόγον om. AB   5 παντα ταυτα Pap: ταῦτα πάντα codd.   6 ὥστε Pap (Turn.): ὅτε G, ᾧ τε HP, ᾧ καὶ AB   κατ' αυτον Pap: καθ' αὐτὸν GHP, καθ' ἑαυτὸν ABL   7 αι ερμηνειαι Pap   8 post ἄξια add. ταῦτα ABH[2], αὐτὰ GP, ταυτὰ H[1], ταύτης coni. Mang.   αὐτῶν AB   11. 12 ὥσπερ—ἀδικημάτων add. mg. H[2]   11 χαμαιτύπη ABGP   περιμυριζομένην G   δὲ] δη Pap   12 καθειργμένην Pap: καθειργνυμένην codd.   13 ἀλλὰ Pap A   η τιμωρηταις Pap: om. codd., fort. aliud latet (καὶ μάρτυσι?)   14 γέγονε Pap ABG: γίνεται HP   15 βλάβην conicio   16 ἀεὶ codd.   17 της Pap: om. codd.   20 τούτων Pap et H[2]: ταῦτα ceteri   αὐτῶ H[2]: αὐτῶν ceteri et Pap   21 φυλάξαντες Pap HPD: διαφυλάξαντες ABG   τῶ κτησαμένω Pap GHP: τὸ κεκτημένον AB, τὸ κτῆμα coni. Mang, τῷ παρακαταθεμένῳ conicio   μηδὲν codd: μὴ Pap   ἢ Pap D: ἢ τὰ codd.

19—26, 7 ibid. οἱ μὲν οὖν ταῦτα καλῶς δεξάμενοι καὶ φυλάξαντες τῷ δεδωκότι τὴν μὲν διάνοιαν ἐτήρησαν, ἵνα μηδὲν ἄλλο -- διαγγέλλῃ.

θεοῦ καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ διανοῆται, τὸν δὲ λόγον, ἵν' ἀχαλίνῳ
στόματι ἐγκωμίοις καὶ ὕμνοις καὶ εὐδαιμονισμοῖς γεραίρῃ τὸν τῶν ὅλων
πατέρα, τὰς πρὸς ἑρμηνείαν ἁπάσας ἀρετὰς εἰς ἓν τοῦτο μόνον ἔργον
συγκροτῶν καὶ ἐπιδεικνύμενος, τὴν δὲ αἴσθησιν, ἵνα φαντασιουμένη τὸν
αἰσθητὸν ἅπαντα κόσμον οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ τὰς μεταξὺ φύσεις, ζῷά
τε καὶ φυτά, ἐνεργείας τε καὶ δυνάμεις αὐτῶν καὶ ὅσαι κινήσεις καὶ
111 σχέσεις, ἀδόλως καὶ καθαρῶς ψυχῇ διαγγέλλῃ. νῷ γὰρ ὁ θεὸς κατα-
λαμβάνειν τὸν μὲν νοητὸν κόσμον δι' ἑαυτοῦ, τὸν δὲ ὁρατὸν δι' αἰσθή-
σεως ἐφῆκεν. εἰ δὴ δύναιτό τις πᾶσι τοῖς μέρεσι ζῆσαι θεῷ μᾶλλον
ἢ ἑαυτῷ, διὰ μὲν τῶν αἰσθήσεων εἰς τὰ αἰσθητὰ διακύψας ἕνεκα τοῦ
τἀληθὲς εὑρεῖν, διὰ δὲ τῆς ψυχῆς τὰ νοητὰ καὶ ὄντα ὄντως φιλοσοφή-
σας, διὰ δὲ τοῦ κατὰ τὴν φωνὴν ὀργάνου καὶ τὸν κόσμον καὶ τὸν δη-
112 μιουργὸν ὑμνήσας, εὐδαίμονι καὶ μακαρίῳ βίῳ χρήσεται. (23.) ταῦτα
ἐκ τοῦ „λάβε μοι“ παρεμφαίνεσθαι νομίζω. βουληθεὶς μέντοι καὶ τῆς
θείας ἀρετῆς ἀπ' οὐρανοῦ τὴν εἰκόνα ἐπὶ γῆν καταπέμψαι δι' ἔλεον
τοῦ γένους ἡμῶν, ἵνα μὴ ἀτυχήσῃ τῆς ἀμείνονος μοίρας, συμβολικῶς
τὴν ἱερὰν σκηνὴν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ κατασκευάζει, σοφίας ἀπεικόνισμα
113 καὶ μίμημα. τῆς γὰρ ἀκαθαρσίας ἡμῶν ἐν μέσῳ φησὶ τὴν σκηνὴν
ἱδρῦσθαι τὸ λόγιον, ἵν' ἔχωμεν ᾧ καθαρθησόμεθα ἐκνιψάμενοι καὶ ἀπο-
λουσάμενοι τὰ καταρρυπαίνοντα ἡμῶν τὸν ἄθλιον καὶ | δυσκλείας γέμοντα p. 4
βίον. τὰ συντείνοντα οὖν πρὸς τὴν κατασκευὴν ἴδωμεν ὃν τρόπον εἰσφέ- 21
ρειν προσέταξεν. „ἐλάλησε“ φησί „κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· εἰπὸν
τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ λάβετέ μοι ἀπαρχάς, παρὰ πάντων οἷς ἂν δόξῃ

---

1 διανηται Pap, διανοήσαι v ἵνα Pap D 2 ἐγκωμίοις Pap ABD: ἐγκωμίω GHP καὶ εὐδαιμονισμοῖς om. D γεγαίροι v 3. 4 τὰς πρὸς — ἐπιδεικνύμενος om. D 4 δὲ om. B φαντασιούμενοι B 4. 5 τὸν αἰσθητὸν ἅπαντα κόσμον Pap DL DR: τὸν αἰσθητὸν κόσμον ἅπαντα DM, πάντα τὸν αἰσθητὸν κόσμον codd. 5 prius καὶ Pap D: τε καὶ codd. 5—7 ζῷα — σχέσεις om. D 7 τῇ ψυχῇ D διαγγελῃι Pap DR, διαγγέλλοι v 9 δη Pap: δὲ codd. 11 το αληθες Pap 13 βίῳ om. Pap ταῦτ' B 15 ἀκόνα ut vid. L, ἀκρότητα v τὴν γῆν DC, γῆς DR καταπέμψαι post οὐρανοῦ transp. DC 16 τῆς] τέλεον τῆς D μείζονος DR 17. 18 καὶ τὰ — σκηνὴν om. AB ἀπεικονίσματα καὶ μιμήματα D 19 ἱδρῦσθαι Pap D: ἱδρύσασθαι codd. τὸ λόγιον post φησὶ transpos. D post λόγιον add. διετάξατο ABP² ἵνα codd. D 20 τὰ] πρὸς τὸν DR 22 φησιν Pap εἶπον codd. 23 λάβε G παρα παντων Pap: om. codd.

14—21 DC fol. 173v τοῦ αὐτοῦ DR fol. 162v post locum ad vol. I p. 72,3 **allatum:** βουληθεὶς οὖν (οὖν om. DC) ὁ θεὸς τῆς θείας — βίον.

τῇ καρδίᾳ, λήψεσθε τὰς ἀπαρχάς μου“ (Exod. 25, 1. 2.). οὐκοῦν κἀν- 114
ταῦθα παραίνεσις μὴ ἑαυτοῖς ἀλλὰ θεῷ λαβεῖν, τίς τε ὁ διδοὺς ἐστιν
ἐξετάζοντας καὶ τὰ δοθέντα μὴ σινομένους, ἀσινῆ δὲ καὶ ἄμωμα τέλειά
τε αὖ καὶ ὁλόκληρα διαφυλάττοντας. τὰς δ' ἀρχὰς δογματικώτατα ἀνέ-
θηκεν αὐτῷ· τῷ γὰρ ὄντι καὶ σωμάτων καὶ πραγμάτων αἱ ἀρχαὶ κατὰ
θεὸν ἐξετάζονται μόνον. ἐρεύνησον δέ, εἰ θέλεις γνῶναι, ἕκαστα, φυτά, 115
ζῷα, τέχνας, ἐπιστήμας. ἆρ' οὖν αἱ πρῶται τῶν φυτῶν σπερματικαὶ
καταβολαὶ γεωργίας ἢ τῆς ἀοράτου φύσεώς εἰσιν ἀόρατα ἔργα; τί δ' αἱ
ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων ζῴων γενέσεις; οὐχ ὡσανεὶ μὲν συναιτίους
ἔχουσι τοὺς τοκέας, τὴν δ' ἀνωτάτω καὶ πρεσβυτάτην καὶ ὡς ἀληθῶς
αἰτίαν τὴν φύσιν; τέχναις δὲ καὶ ἐπιστήμαις οὐ πηγὴ καὶ ῥίζα καὶ 116
θεμέλιοι καὶ εἴ τι ἄλλο πρεσβυτέρας ὄνομα ἀρχῆς ὑπόκειται ἡ φύσις,
ᾗ πάντ' ἐποικοδομεῖται τὰ καθ' ἑκάστην θεωρήματα; φύσεως δὲ μὴ
προϋποκειμένης ἀτελῆ τὰ πάντα. ἐνθένδε μοι δοκεῖ τις ὁρμηθεὶς εὐστό-
χως εἰπεῖν

ἀρχὴ δέ τοι ἥμισυ παντός,

ἀρχὴν αἰνιξάμενος τὴν φύσιν, ἥτις ὡσανεὶ ῥίζα καταβέβληται πρὸς
τὴν ἑκάστου συναύξησιν, ᾗ καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς ἀπένειμεν.
(24.) εἰκότως οὖν τὸ λόγιον ἀνέθηκε τὰς ἀρχὰς τῷ ἡγεμόνι 117
θεῷ. καὶ ἐν ἑτέροις „εἶπεν“ φησίν „κύριος πρὸς Μωυσῆν λέ-
γων· ἁγίασόν μοι πᾶν πρωτότοκον, πρωτογενές, διανοῖγον πᾶσαν
μήτραν ἐν υἱοῖς Ἰσραὴλ ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους· ἐμοί ἐστιν“

---

1 λήψεσθε Mang: λήψεσθαι codd., λημψεσθαι Pap 1. 2 καὶ ἐνταῦθα codd. 2 λαβειν Pap: λαμβάνειν codd. ἐστιν ὁ διδούς codd. 3 ἐξετάζοντα G ante ἀσινῆ add. ἀλλ' H^2 δε Pap: τε codd. καὶ om. AB 4 αὖ καὶ] αὐτὰ G διαφυλαττοντος Pap, διαφυλάττοντα G, φυλάττοντας P ἀπαρχὰς coni. Mang. 6 εραυνησον Pap post θέλεις add. μόνον AB 7 αρ' ουν Pap: ἆρά γε οὖν codd. τῶν] τε τῶν G σπερματικαὶ] ἀρχαὶ σπέρματα καὶ AB 8 ἀόρατα] ἄρα τὰ H^1P, del. H^2 9 γενεσις Pap μὲν] μὴ PH^1 10 δ' ανωτατωι Pap, δ' ἀνωτάτην AB, διανωτάτην G πρεσβυτατην Pap: πρεσβυτέραν codd. 11 οὐ] ἡ P 12 θεμελιοι Pap: θεμέλιος codd. ὄνομα πρεσβυτέρας AB ἡ φύσις om. AB 13 παντα Pap καθ' εκαστην Pap: om. ceteri 14 τα Pap: om. codd. ενθενδε Pap: ἐντεῦθεν codd. ορμηθεις Pap: om. ceteri 16 τοι] τὸ P τοῦ παντός ABHP 17. 18 αρχην — παντος Pap: om. codd. 18 ἀπένειμεν H^1P, ἀπένειμε Pap G: ἀπόνειμε H^2, om. AB 19 ἀνέθηκεν Pap GP αρχας Pap: ἀπαρχὰς codd. 20 ειπεν φησιν Pap: εἶπε codd. πρὸς Μωυσῆν codd.: Μω(υσηι) Pap 21 πασαν Pap: om. codd.

---

16 cf. ad vol. I p. 273,10.

118 (Exod. 13, 1. 2)· ὥστε ἀνωμολογῆσθαι καὶ διὰ τούτων, ὅτι τὰ πρῶτα
καὶ χρόνῳ καὶ δυνάμει κτήματα θεοῦ, καὶ διαφερόντως τὰ πρωτογενῆ.
ἐπειδὴ γὰρ πᾶν γένος ἄφθαρτον, δικαίως τῷ ἀφθάρτῳ προσνεμηθήσεται, καὶ εἴ τις καὶ συνόλως μήτραν διοιγνύειν ἀπὸ ἀνθρώπου, τοῦ λογισμοῦ καὶ λόγου, ἕως κτήνους, αἰσθήσεώς τε καὶ σώματος.
119 ὁ γὰρ διοιγνὺς τὴν μήτραν ἑκάστων, τοῦ μὲν νοῦ πρὸς τὰς νοητὰς καταλήψεις, τοῦ δὲ λόγου πρὸς τὰς διὰ φωνῆς ἐνεργείας, τῶν δὲ αἰσθήσεων πρὸς τὰς ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων ἐγγινομένας φαντασίας, τοῦ δὲ σώματος πρὸς τὰς οἰκείους αὐτῷ σχέσεις τε καὶ κινήσεις ἀόρατος καὶ σπερματικὸς καὶ τεχνικὸς θεῖός ἐστι λόγος, ὃς προσηκόντως ἀναχείσεται τῷ πατρί.
120 καὶ μὴν ὥσπερ αἱ ἀρχαὶ θεοῦ, οὕτως καὶ τὰ τέλη θεοῦ. μάρτυς δὲ
Μωυσῆς προστάττων ἀφαιρεῖν καὶ ὁμολογεῖν τὸ τέλος τῷ κυρίῳ
121 (Num. 31, 28 ss.). μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὰ ἐν κόσμῳ. πῶς; φυτοῦ μὲν ἀρχὴ σπέρμα, τέλος δ' ὁ καρπός, ἑκάτερον οὐ γεωργίας, ἀλλὰ φύσεως ἔργον. πάλιν ἐπιστήμης ἀρχὴ μὲν ἡ φύσις, | ὡς p. 490
ἐδείχθη, πέρας δ' οὐδ' ἦλθεν εἰς ἀνθρώπους. τέλειος γὰρ οὐδεὶς ἐν οὐδενὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἀλλ' ἀψευδῶς αἱ τελειότητες καὶ ἀκρότητες ἑνός εἰσι μόνου. φορούμεθ' οὖν λοιπὸν ἡμεῖς ἐν τῷ τέλους καὶ ἀρχῆς μεθορίῳ, μανθάνοντες, διδάσκοντες, γεωπονοῦντες, ἐργαζόμενοι τῶν
122 ἄλλων ἕκαστον ὡς ἂν ἱδρῶντες, ἵνα τι καὶ γένεσις πράττειν δοκῇ. γνωριμώτερον μέντοι τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη κατὰ θεὸν ὡμολόγησεν ἐπὶ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως εἰπών· „ἐν ἀρχῇ ἐποίησε" (Gen. 1, 1) καὶ πάλιν „συνετέλεσεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν" (cf. Gen. 2,1. 2. 4).
123 νυνὶ μὲν οὖν „λάβετέ μοι" (Exod. 25, 2) φησὶ διδοὺς τὰ πρέπονθ'
ἑαυτῷ καὶ προτρέπων τὰ δοθέντα μὴ κιβδηλεύειν, ἀλλ' ἀξίως τοῦ δόντος

---

1 ὥστε om. Pap ανομολογησθαι Pap, ἀνομολογεῖσθαι AB (coni. Mang.)
2 χρόνῳ] spatium 4—5 litt. G 3 καὶ ἐπειδὴ ἅπαν γένος AB 4 και ει τις και Pap: καὶ εἴ τι codd., ὅς οἷός τε καὶ conicio, καὶ εἴ τις ἱκανὸς coni. Cohn διοιγνύειν Pap GP: ἀνοιγνύει AB, διοιγνύει H 5 λογισμοῦ] νοῦ coni. Mang. λογου Pap: τοῦ λόγου codd. τῆς αἰσθήσεως codd. 6 την Pap: om. codd. 6. 7 καταλημψεις Pap 7 δ' AB 8 ἀπὸ om. AB, υπο Pap 9 οἰκείας AB ⟨ὁ⟩ ἀόρατος conicio 10 θειος Pap: καὶ θεῖος codd. 14 δ' ο Pap, δὲ ὁ GHP: δὲ AB ἑκάτερα G 16 πέρα G δ' οὐδ' ἔλθη H[2], δ' ηλθεν Pap, δ' οὐδ' ἂν ἔλθοι v 17 ἀλλὰ ψευδῶς BH[1]
18 ἑνός] ἀνθρώπου B εισιν Pap φορουμεθα Pap λοιπὸν om. AB, post ἀρχῆς transpos. GHP ἀρχὴ G 19 γεηπονοῦντες AB
20 ὡς ἂν ἱδρῶντες scripsi: ωσαν ιδρουντες Pap, ὡσανεὶ δρῶντες codd. δοκεῖ G
21 αρχας Pap: ἀπαρχὰς codd. 24 φησιν Pap 25 εαυτωι Pap: αὐτῷ codd. δοντος Pap (Mang.): δέοντος codd.

φυλάττειν, αὖθις δ' ἐν ἑτέροις ὁ μηδενὸς χρεῖος ὢν καὶ διὰ τοῦτο λαμβάνων μηδὲν ὁμολογήσει λαμβάνειν, ἕνεκα τοῦ πρὸς εὐσέβειαν ἀλεῖψαι καὶ προθυμίαν ὁσιότητος ἐμποιῆσαι καὶ πρὸς θεραπείαν ἀκονῆσαι τὴν ἑαυτοῦ, ὡς ἀποδεχομένου καὶ δεχομένου τὰς ψυχῆς ἑκουσίους ἀρεσκείας καὶ γνησίους θεραπείας. „ἰδοὺ" γάρ φησιν „εἴληφα τοὺς 124
Λευίτας ἀντὶ παντὸς πρωτοτόκου διανοίγοντος μήτραν παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ· λύτρα αὐτῶν ἔσονται" (Num. 3, 12). οὐκοῦν λαμβάνομεν καὶ δίδομεν, ἀλλὰ κυρίως μὲν λαμβάνομεν, καταχρηστικῶς δὲ διδόναι λεγόμεθα δι' ἃς αἰτίας εἶπον. εὐθυβόλως δὲ λύτρα ὠνόμασε τοὺς Λευίτας· εἰς ἐλευθερίαν γὰρ οὐδὲν οὕτως ἐξαιρεῖται τὴν διάνοιαν ὡς τὸ πρόσφυγα καὶ ἱκέτην γενέσθαι θεοῦ. τοῦτο δ' ἡ ἱερωμένη φυλὴ Λευιτῶν ἐπαγγέλλεται.

(25.) Λελαληκότες οὖν τὰ πρέποντα περὶ τούτων ἀναδράμωμεν 125
ἐπὶ τὰ ἐξ ἀρχῆς· ὑπερεθέμεθα γὰρ πολλὰ τῶν ὀφειλόντων ἀκριβωθῆναι. „λάβε μοι" φησί „δάμαλιν" ἄζυγα καὶ ἀκάκωτον, ἁπαλὴν ἔτι καὶ νέαν καὶ σφριγῶσαν, ἡνιόχησιν καὶ παιδείαν καὶ ἐπιστασίαν εὐμαρῶς δέξασθαι δυναμένην ψυχήν· „λάβε μοι κριόν," λόγον ἀγωνιστὴν καὶ τέλειον, ἱκανὸν μὲν τὰ σοφίσματα τῶν ἀντιδοξούντων ἀνατεμεῖν τε καὶ λῦσαι, ἱκανὸν δὲ καὶ ἀσφάλειαν ὁμοῦ καὶ εὐκοσμίαν τῷ χρωμένῳ περιποιῆσαι· „λάβε μοι" καὶ τὴν ᾄττουσαν αἴσθησιν ἐπὶ τὸν αἰσθητὸν κόσ- 126
μον, „αἶγα," πάντα „τριετίζοντα", κατ' ἀριθμὸν τέλειον παγέντα, ἀρχὴν

---

1 δὲ ABG, om. PH^1 δι' αὐτοῦ G, διὰ τοῦ AB 2 λαμβάνειν AB ὁμολογεῖ Barb. 4 τὴν] τὸν GPH^1 και δειχομενου Pap, καὶ διχομένου om. B, secl. Mang., καὶ δεξιουμένου conicio ψυχας Pap ἑκουσίους P^2 Barb.: ἑκουσίου Pap ABGH^1, ἀκουσίαυ H^{1}P^1, ἀκουσίους H^2 5 γνησιου Pap 6 μητρας Pap παρὰ] περὶ AB 7 post οὐκοῦν add καὶ ABG 8 post λαμβάνομεν add. καὶ GHP Barb. δὲ om. GHP Barb. 8. 9 λεγομετα Pap 9 δι' ας αιτιας ειπον Pap: δι' ἃς εἶπον αἰτίας GHP, διὰ τὰς αἰτίας ταύτας AB, om. Barb. 9. 10 ὠνόμασε — οὐδὲν om. Pap 11 οἰκέτην AB δ' Pap: om. codd. Barb. 11. 12 επαγγελεται Pap 13. 14 ἀναδραμιωμεν επι τα εξ αρχης Pap: ἐπὶ τὰ ἑξῆς ἀναδράμωμεν codd. 15 φησιν Pap αζυγα Pap: ἄζυγον codd. 16 νέαν σφριγῶσαν A σφιργωσαν Pap επιστασιαν Pap (Mang.): ἐπίστασιν codd. εὐμενῶς G 17 δυναμένην om. G ψυχήν om. AB μοι Pap HP: μοι καὶ ABG 18. 19 ἱκανὸν μὲν — ἱκανὸν δὲ om. AB 19 νόμου AB 20 ᾄττουσαν scripsi: διττουσαν Pap, διάγουσαν codd., διᾄττουσαν Mang. 21 κατα Pap

---

1—12 Barberinus IV 56 fol. 134^r Φίλωνος ἐκ τοῦ τίς ὁ τῶν θείων κληρονόμος πραγμάτων: μηδενὸς χρεῖος — ἐπαγγέλλεται.

μεσότητα τελευτὴν ἔχοντα· πρὸς δὲ τούτοις „τρυγόνα καὶ περιστεράν“ (Gen. 15. 9). τήν τε θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, πτηνὰς μὲν ἀμφοτέρας καὶ ἄνω πηδᾶν μεμελετηκυίας, διαφερούσας δ' ἀλλήλων, ᾗ
127 διαφέρει γένος εἴδους ἢ μίμημα ἀρχετύπου. φιλέρημος μὲν γὰρ ἡ θεία σοφία, διὰ τὸν μόνον θεόν, οὗ κτῆμά ἐστι, τὴν μόνωσιν ἀγαπῶσα — p. 491
συμβολικῶς αὕτη τρυγὼν καλεῖται —, ἥμερος δὲ καὶ τιθασὸς καὶ ἀγελαῖος ἡ ἑτέρα, τὰ ἀνθρώπων ἄστη περιπολοῦσα καὶ διαίτῃ τῇ μετὰ θνητῶν
128 ἀσμενίζουσα· περιστερᾷ ταύτην ἀπεικάζουσιν. (26.) ταύτας μοι δοκεῖ τὰς ἀρετὰς Μωυσῆς αἰνιξάμενος μαίας Ἑβραίων ὀνομάσαι Σεπφώραν τε καὶ Φουάν (Exod. 1. 15)· ἡ μὲν γὰρ ὀρνίθιον, Φουὰ δὲ ἐρυθρὸν ἑρμηνεύεται. τῆς μὲν οὖν θείας ἐπιστήμης ὄρνιθος τρόπον τὸ αἰεὶ μετεωροπολεῖν ἴδιον, τῆς δὲ ἀνθρωπίνης αἰδῶ καὶ σωφροσύνην ἐμποιεῖν,
129 ὧν τὸ ἐρυθριᾶν ἐφ' οἷς ἄξιον, δεῖγμα ἐναργέστατον· „ἔλαβεν δὲ“ φησίν „αὐτῷ πάντα ταῦτα“ (Gen. 15, 10). τοῦτ' ἔπαινός ἐστι τοῦ σπουδαίου, τὴν ἱερὰν ὧν ἔλαβε παρακαταθήκην, ψυχῆς, αἰσθήσεως, λόγου, θείας σοφίας, ἀνθρωπίνης ἐπιστήμης, καθαρῶς καὶ ἀδόλως μὴ ἑαυτῷ,
130 μόνῳ δὲ τῷ πεπιστευκότι φυλάξαντος. εἶτ' ἐπιλέγει· „διεῖλεν αὐτὰ μέσα,“ τὸ τίς μὴ προστιθείς, ἵνα τὸν ἄδεικτον ἐννοῇς θεὸν τέμνοντα τὰς τῶν σωμάτων καὶ τὰς τῶν πραγμάτων ἑξῆς ἁπάσας ἡρμόσθαι καὶ ἡνῶσθαι δοκούσας φύσεις τῷ τομεῖ τῶν συμπάντων ἑαυτοῦ λόγῳ, ὃς
131 εἰς τὴν ὀξυτάτην ἀκονηθεὶς ἀκμὴν διαιρῶν οὐδέποτε λήγει. τὰ γὰρ αἰσθητὰ πάντα ἐπειδὰν μέχρι τῶν ἀτόμων καὶ λεγομένων ἀμερῶν διεξέλθῃ, πάλιν ἀπὸ τούτων τὰ λόγῳ θεωρητὰ εἰς ἀμυθήτους καὶ ἀπερι-

1 και Pap: τε καὶ codd. 3 ἄνω πηδᾶν Pap AB: ἀναπηδᾶν GHP δε Pap, om. GPH[1] 4 γένους εἶδος ABG, fort. recte μὲν Pap GH[2]: om. ABH[1]P 5 εστιν Pap αγαπωσαν Pap 6 δὲ καὶ GHP: καὶ Pap AB τιθασσὸς ABG 8 ἐνασμενίζουσα coni. Mang. απεικαζουσιν Pap: ἀπεικάζουσι ABG, ἀπεικάζουσα HP 9 Μωσῆς codd. ὀνομάσαι HP, ωνομασαι Pap: ὠνόμασε AB, ὠνόμασεν G 10 ἐρυθρὰ AB 11 ἑρμηνεύεται] ὀνομάζεται AB ἀεὶ codd. 13 ων το Pap: ὥστε codd. δεῖγμα ἄξιον HP post δεῖγμα add. δὲ AB, fort. recte ελαβεν δε Pap: ἔλαβε δέ HP, ἔλαβε ABG 14 πάντα ταῦτα Pap G: ταῦτα πάντα ceteri 17 φυλαξοντος Pap 18 μεσοτημι τις Pap μὴ Pap AB: οὐ GH[2], om. H[1]P προστιθεις Pap: προσθεὶς codd. αδεικτον Pap (Mang): ἀδίδακτον codd. ἐννοῇ G 19 prius των Pap: τε τῶν codd. καὶ — πραγμάτων om. B τας των Pap: τῶν codd. 20 τῷ τεχεῖ τῷ G εαυτου Pap: αὐ H, αὐτοῦ ceteri, αὐτῷ Turn. λόγων B 21 δικαιων Pap γαρ Pap: om. codd. et post πάντα punctum posuerunt 22 μέχρι codd.: μεν μεχρι Pap, δὲ μέχρι Mang. „ex Ms. Coisl.“, δ' ἄχρι coni. Jessen

γράφους μοίρας ἄρχεται διαιρεῖν οὗτος ὁ τομεύς. καὶ „τὰ πέταλα τοῦ χρυσίου τέμνει τρίχας“ (Exod. 36, 10), ὥς φησι Μωυσῆς, εἰς μῆκος ἀπλατὲς ἀσωμάτοις γραμμαῖς ἐμφερές. ἕκαστον οὖν τῶν τριῶν διεῖλε 132 μέσον, τὴν μὲν ψυχὴν εἰς λογικὸν καὶ ἄλογον, τὸν δὲ λόγον εἰς ἀληθές τε καὶ ψεῦδος, τὴν δὲ αἴσθησιν εἰς καταληπτικὴν φαντασίαν καὶ ἀκατάληπτον· ἅπερ εὐθὺς τμήματα „ἀντιπρόσωπα τίθησιν ἀλλήλοις“, λογικὸν ἄλογον, ἀληθὲς ψεῦδος, καταληπτὸν ἀκατάληπτον, ἀπολιπὼν τὰ πτηνὰ ἀδιαίρετα (Gen. 15, 10)· τὰς γὰρ ἀσωμάτους καὶ θείας ἐπιστήμας εἰς μαχομένας ἐναντιότητας ἀδύνατον τέμνεσθαι.

(27.) Πολὺν δὲ καὶ ἀναγκαῖον ὄντα λόγον τὸν περὶ τῆς εἰς ἴσα 133 τομῆς καὶ περὶ ἐναντιοτήτων οὔτε παρήσομεν οὔτε μηκυνοῦμεν, ἀλλ' ὡς ἔστιν ἐπιτέμνοντες ἀρκεσθησόμεθα μόνοις τοῖς καιρίοις. καθάπερ M. | γὰρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν καὶ τὰ μέλη μέσα διεῖλεν ὁ τεχνίτης, οὕτως καὶ τὴν τοῦ παντὸς οὐσίαν, ἡνίκα τὸν κόσμον ἐδημιούργει. λαβὼν γὰρ 134 αὐτὴν ἤρξατο διαιρεῖν ὧδε· δύο τὸ πρῶτον ἐποίει τμήματα, τό τε βαρὺ καὶ κοῦφον, τὸ παχυμερὲς ἀπὸ τοῦ λεπτομεροῦς διακρίνων· εἶθ' ἑκάτερον πάλιν διαιρεῖ, τὸ μὲν λεπτομερὲς εἰς ἀέρα καὶ πῦρ, τὸ δὲ παχυμερὲς εἰς ὕδωρ καὶ γῆν, ἃ καὶ στοιχεῖα αἰσθητὰ αἰσθητοῦ κόσμου, ὡσανεὶ θεμελίους, προκατεβάλετο. πάλιν δὲ τὸ βαρὺ καὶ κοῦφον καθ' 135 ἑτέρας ἔτεμνεν ἰδέας, τὸ μὲν κοῦφον εἰς ψυχρόν τε καὶ θερμόν — ἐπεφήμισε δὲ τὸ μὲν ψυχρὸν ἀέρα, τὸ δὲ θερμὸν φύσει πῦρ —, τὸ δὲ βαρὺ εἰς ὑγρόν τε αὖ καὶ ξηρόν· ἐκάλεσε δὲ τὸ μὲν ξηρὸν γῆν, τὸ δὲ ὑγρὸν ὕδωρ. ἕκαστον δὲ τούτων ἄλλας τομὰς ἐδέχετο· γῆ μὲν γὰρ 136 εἰς ἠπείρους καὶ νήσους διῃρεῖτο, ὕδωρ δὲ εἰς θάλασσαν καὶ ποταμοὺς καὶ ὅσον πότιμον, ἀὴρ δὲ εἰς τὰς θέρους καὶ χειμῶνος τροπάς, πῦρ δὲ

2 ⟨εἰς⟩ τρίχας coni. Mang. φησιν Pap, φησιν ὁ AB Μωσῆς codd. εις Pap: ἐν G, ἓν ceteri 3 γραμμαις Pap (Mang.): γράμμασιν codd. 4 τὸν δὲ λόγον om. AB 5 καταλημπτικην Pap 5. 6 ακαταλημπτον Pap 7 καταλημπτον ακαταλημπτον Pap 8 πτηνὰ] ἑπτά G 8 τὰς μὲν γὰρ ABG 8. 9 ἐπιστήμης G 10 πολὺν δὲ καὶ] τὸν δὲ AB δὲ] τε Pap λόγον ὄντα Mang. per errorem εἰς Pap A: om. ceteri 11 καὶ] και τον Pap 12 ἔνεστιν coni. Mang. ἐπιτέμνοντες Pap A(H^1): ἐπιτεμόντες ceteri μονοις Pap: μόνον codd. 13 γὰρ om. Pap μέσον AB 14 ηνικα Pap: ὅτε codd. 15 το πρωτον Pap: τὸ μὲν πρῶτον codd. τό τε] τὸ AB βαρὺ] βραχὺ GH^1P 16 λεπτομερους Pap (Mang.): λεπτοτέρου codd. 16. 17 ἑκάτερα P 17 δὲ om. AB 18 prius καὶ Pap AB: τε καὶ GHP α Pap: om. codd. 19 ante ὡσανεὶ add. ἃ A προκατεβάλλετο B καὶ τὸ κοῦφον codd. καὶ add. ante καθ' AB 20 ἔτεμνεν om. H 20. 21 επεφημισεν Pap 23 γὰρ om. G 24 διῃρειτο Pap: διῄρητο codd. το δε υδωρ Pap θαλάσσας AB

εἰς τὸ χρειῶδες — ἄπληστον δ' ἐστὶ καὶ φθαρτικὸν τοῦτο — καὶ κατὰ
τοὐναντίον εἰς τὸ σωτήριον, ὅπερ εἰς τὴν οὐρανοῦ σύστασιν ἀπεκληροῦτο.
137 ὥσπερ δὲ τὰ ὁλοσχερῆ, οὕτω καὶ τὰ κατὰ μέρος ἔτεμνεν, ὧν τὰ μὲν
ἄψυχα, τὰ δ' ἔμψυχα ἦν· καὶ τῶν ἀψύχων τὰ μὲν ἐν ταὐτῷ μένοντα,
ὧν δεσμὸς ἕξις, τὰ δ' οὐ μεταβατικῶς, ἀλλ' αὐξητικῶς κινούμενα, ἃ
φύσις ἡ ἀφάνταστος ἐζῴου· καὶ τούτων τὰ μὲν τῆς ἀγρίας ὕλης οἰστικὰ
ἀγρίων καρπῶν, οἳ τροφὴ θηρίοις εἰσίν, τὰ δὲ τῆς ἡμέρου, ὧν γεωργία
τὴν προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν ἔλαχε· τίκτει δὲ καρποὺς τῷ πάντων
138 ἡμερωτάτῳ ζῴων πρὸς ἀπόλαυσιν, ἀνθρώπῳ. καὶ μὴν ὃν τρόπον τὰ
ἄψυχα, καὶ τὰ ψυχῆς μεμοιραμένα διῄρει — τούτων γὰρ ἓν μὲν ἀλό-
γων, ἓν δὲ λογικῶν ἀπέκρινεν εἶδος — καὶ λαβὼν ἑκάτερον πάλιν
ἔτεμνεν τὸ μὲν ἄλογον εἰς ἀτίθασόν τε καὶ χειρόηθες εἶδος, τὸ δὲ λογι-
139 κὸν εἰς ἄφθαρτόν τε καὶ θνητόν. καὶ τοῦ θνητοῦ δύο μοίρας εἰργάζετο,
ὧν τὴν μὲν ἀνδρῶν, τὴν δὲ γυναικῶν ἐπεφήμισε. καὶ κατ' ἄλλον μέν-
τοι τρόπον τὸ ζῷον εἰς ἄρρεν ἔτεμνε καὶ θῆλυ· ἐδέχετο δὲ καὶ ἄλλας
ἀναγκαίας τομάς, αἳ διέστελλον πτηνὰ μὲν χερσαίων, χερσαῖα δὲ ἐνύδρων,
140 ἔνυδρα δὲ ἀμφοῖν τῶν ἄκρων. οὕτως ὁ θεὸς ἀκονησάμενος τὸν τομέα
τῶν συμπάντων αὑτοῦ λόγον διῄρει τήν τε ἄμορφον καὶ ἄποιον τῶν
ὅλων οὐσίαν καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἀποκριθέντα τέτταρα τοῦ κόσμου στοιχεῖα
καὶ τὰ διὰ τούτων παγέντα ζῷά τε αὖ καὶ φυτά.
141 (28.) Ἐπεὶ δ' οὐ μόνον φησὶ „διεῖλεν," ἀλλὰ καὶ „μέσα διεῖλεν,"
ἀναγκαῖον κἂν ὀλίγα περὶ τῶν ἴσων τμημάτων ὑπομνῆσαι. τὸ μὲν γὰρ
142 ἄκρως κατὰ μέσον | διαιρεθὲν ἴσα ἀποτελεῖ τμήματα. ἄνθρωπος μὲν p. [illegible]

---

1 δε εστιν Pap κατὰ om. AB 3 οὕτω om. Pap τεμνειν Pap, ἔτεμεν P 4 αψυχα τα δ' εμψυχα Pap: ἔμψυχα (add. ἦν H[1]P), τὰ δὲ ἄψυχα codd. 5 ἕξεις L[1] τὰ] τῶν APH[1] κινουμένων AB 6 φαῦσις A, mg. P[2] αφαντάστος Pap (Mang.): ἄφαντος P(H[1]), ἄφατος ceteri καὶ τούτων] τούτων δὲ Turn. οιστιτικα Pap 7 εἰσίν Pap A: ἐστί ceteri ἡμ(ερ) P, ἡμέρας H 8 ελαχεν Pap 9 ανθρωπων Pap και μην ον Pap: καὶ μὴ μόνον G; καθ' ὃν δὲ AB, in ras. P[2]; καὶ οὐ μόνον καθ' ἕνα in ras. H[2] 10 τῆς ψυχῆς H διηρει Pap: διαιρεῖ codd. τούτων γὰρ — ἔτεμνεν om. AB 11 απεκρινεν Pap: ἀπέφηνεν GHP και λαβων Pap: λαβὼν δὲ τούτων GPH[1], ἀλλὰ καὶ τούτων H[2] εκατερον Pap: ἕκαστον GHP 12 ετεμνεν Pap: διαιρεῖ GHP ατιθασον Pap: ἄγριον codd. εἶδος codd.: ηθος Pap 13 εἰργάσατο AB 15 τὸ] τὲ G 18 αὐτοῦ codd. λόγων H, ἔργων P διηρει Pap: διαιρεῖ codd. αμορφην Pap ἄποιον codd.: απορον Pap 19 τέσσαρα H, δ' P 20 αυ Pap: om. codd. 21 μεσα διελειν Pap 22 ἀναγκαῖον κἂν Turn.: ἀναγκαιως αν Pap, ἀναγκαίως κἂν codd. περὶ] περ Pap ἴσων] εἰς τῶν G μεν το γαρ transpos. Pap 22—33,1 ὑπομνῆσαι — τμημάτων om. B

οὖν οὐδεὶς δύναιτ' ἀκριβῶς ἄν ποτε εἰς ἴσα διελεῖν οὐδέν, ἀλλ' ἀνάγκη τῶν τμημάτων τὸ ἕτερον ἐνδεῖν ἢ περιττεύειν, καὶ εἰ μὴ μείζονι, ἀλλά τοι βραχεῖ μέρει πάντως, ὃ τάχα τὴν αἴσθησιν ἐκφεύγει τοῖς ἁδρομερεστέροις ἐκ φύσεως καὶ ἔθους προσβάλλουσαν ὄγκοις, τοὺς δὲ ἀτόμους καὶ ἀμερεῖς καταλαβεῖν ἀδυνατοῦσαν. ἰσότητος δὲ οὐδὲν γενητὸν αἴτιον 143
ἀδεκάστῳ λόγῳ τῆς ἀληθείας εὑρίσκεται. ἔοικεν οὖν ὁ θεὸς μόνος ἀκριβοδίκαιος εἶναι καὶ μέσα μόνος δύνασθαι διαιρεῖν τά τε σώματα καὶ πράγματα, ὡς μηδὲν τῶν τμημάτων μηδ' ἀκαρεῖ καὶ ἀμερεῖ τινι πλέον ἢ ἔλαττον γενέσθαι, τῆς δ' ἀνωτάτω καὶ ἄκρας ἰσότητος μεταλαχεῖν ἰσχῦσαι. εἰ μὲν οὖν τὸ ἴσον μίαν εἶχεν ἰδέαν, ἱκανῶς ἂν τὰ λεχθέντα εἴρητο, 144
πλειόνων δ' οὐσῶν οὐκ ἀποκνητέον τὰ ἁρμόττοντα προσθεῖναι. λέγεται γὰρ ἴσον καθ' ἕνα μὲν τρόπον ἐν ἀριθμοῖς, ὡς δύο δυσὶ καὶ τρία τρισὶ καὶ τὰ ἄλλα ταύτῃ, καθ' ἕτερον δὲ ἐν μεγέθεσιν, ὧν μήκη, πλάτη, βάθη, διαστάσεις εἰσίν· παλαιστὴς γὰρ παλαιστῇ καὶ πήχει πῆχυς ἴσα μεγέθει, δυνάμει δέ ἐστιν ἄλλα, ὡς τὰ ἐν σταθμοῖς καὶ μέτροις. ἀναγ- 145
καία δέ ἐστιν ἰσότητος ἰδέα καὶ ἡ διὰ ἀναλογίας, καθ' ἣν καὶ τὰ ὀλίγα τοῖς πολλοῖς καὶ τὰ βραχέα τοῖς μείζοσιν ἴσα νενόμισται· ᾗ καὶ πόλεις ἐπὶ καιρῶν εἰώθασι χρῆσθαι κελεύουσαι τὸ ἴσον ἕκαστον τῶν πολιτῶν ἀπὸ τῆς οὐσίας εἰσφέρειν, οὐ δήπου ἐν ἀριθμῷ, ἀλλ' ἀναλογίᾳ τοῦ

---

1 οὖν Pap G: om. ceteri   δύναιτ' BGHP: δυνατ' Pap, δύναται A   ἀκριβῶς ἂν scripsi: αγριαγ Pap, ἂν BGHP, om. A   2 ἐνδεεῖν GPH[1]   ἢ] οὐδὲν ἢ H[1]P   καὶ per errorem om. Mang.   3 τοι] τωι Pap   ταχα (την) Pap: τὴν μὲν codd.   ἐκφεύγειν G   τοῖς Pap ABH[2]: τοῖς δὲ GPH[1]
3. 4 α(δρο)μενεστεροις Pap, ἀνδρο(μενε)στέροις B (litterae inclusae erasae), ἁδρομεστέροις A   5 ισοτητος Pap: ἀνισότητος ABG, ἀνισότης HP   δὲ] δὴ conicio   γένητὸν scripsi: ηττον Pap, ἴσον codd.   5. 6 αιτιον αδεκαστω Pap: αἴτιον δ' ἑκάστω GHP, ἔτι ἀδεκάστω AB   6 τῆς om. AB   μόνον GH[1]   8 τὰ πράγματα AB   ἀκαρὶ B, ἀκαρῆ AP   καὶ ἐν μέρει AB   9 δε Pap   ἄνω κάτω GHP[1]   μελαχειν Pap   9. 10 ἰσχύς. ἄγει μὲν GHP[1], ἰχὺς εἰ μὲν P[2]   10 τὸ ἴσον] τοῦ ἴσου v   μιαν ειχεν ιδεαν Pap: μίαν ἰδέαν GHP[1], ἣν κατὰ μίαν ἰδέαν ABP[2]   ειρητο Pap (Turn.): εἴρηνται G, εἴρηντο ceteri   11 δὲ codd.   λέγεται Pap AB: λέγει GHP   12 δυσιν et τρισιν Pap   13 μεγέθεσιν Pap AB: μεγέθει GHP   ων Pap: ὡς codd.   μήκει, πλάτει, βάθει ABH[2], post βάθη add. ἃ ABP[2]   14 εἰσί ABHP, τρεῖς conicio   πηχη (sic) πηχυς Pap: πῆχυς πήχει codd.
15 μεγέθη G   δυνάμει] ἐν βάρει AB   σταθμῶ AB   16 δὲ ἀνισότητος AB   ἡ δι' ὅλου ἀλογίας G[2]   καιθην Pap   τὰ om. v   17 βραχεια Pap   18 επει Pap   19 ἀναλόγως HP

---

10 sqq. cf. Aristotelis Politica VIII 6 p. 1301b28ss.

περὶ τὸν κλῆρον τιμήματος, ὥστ' ὁ δραχμὰς ἑκατὸν εἰσενεγκὼν τῷ τὸ
146 τάλαντον εἰσενεγκόντι δόξαι ἂν ἐπιδεδωκέναι τὸ ἴσον. (29.) τούτων
προϋποτυπωθέντων ἴδε πῶς μέσα διελὼν ἴσα διεῖλε κατὰ πάσας τὰς
ἰσότητος ἰδέας ἐν τῇ τοῦ παντὸς οὐρανοῦ γενέσει. ἀριθμῷ μὲν οὖν ἴσα
τὰ βαρέα τοῖς κούφοις ἔτεμνε, δύο δυσί, γῆν καὶ ὕδωρ, τὰ βάρος
ἔχοντα, τοῖς φύσει κούφοις, ἀέρι καὶ πυρί, καὶ πάλιν ἓν ἑνί, τὸ μὲν
ξηρότατον τῷ ὑγροτάτῳ, γῆν ὕδατι, τὸ δὲ ψυχρότατον τῷ θερμοτάτῳ,
πυρὶ ἀέρα, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ σκότος φωτὶ καὶ ἡμέραν νυκτὶ καὶ
147 χειμῶνι θέρος καὶ ἔαρι μετόπωρον καὶ ὅσα τούτων συγγενῆ· μεγέθει δ'
ἴσα ἐν οὐρανῷ μὲν τοὺς παραλλήλους κύκλους, τούς τε ἰσημερινούς,
ἐαρινὸν καὶ μετοπωρινόν, καὶ τοὺς τροπικούς, θερινόν τε καὶ χειμερινόν,
ἐπὶ γῆς δὲ ζώνας, δύο μὲν ἴσας ἀλλήλαις, αἳ πρὸς τοῖς πόλοις εἰσὶ
κατεψυγμέναι καὶ διὰ τοῦτ' ἀοίκητοι, δύο δὲ τὰς μεθορίους τούτων τε
καὶ τῆς διακεκαυμένης, ἃς δι' εὐκρασίαν φασὶν οἰκεῖσθαι, τὴν μὲν πρὸς
148 τοῖς νοτίοις, τὴν δὲ πρὸς τοῖς βορείοις κειμένην. μήκει δ' ἴσα ἐστὶ
καὶ τὰ χρόνου διαστήματα, ἡ μεγίστη ἡμέρα τῇ μεγίστῃ νυκτὶ καὶ
πάλιν ἡ | βραχυτάτη τῇ βραχυτάτῃ καὶ ἡ μέση τῇ μέσῃ. τὰ δὲ τῶν P
ἄλλων ἡμερῶν τε καὶ νυκτῶν ἴσα μεγέθη μάλιστα μηνύειν αἱ ἰσημερίαι
149 δοκοῦσιν. ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς ἐαρινῆς ἄχρι θερινῶν τροπῶν ἡ μὲν ἡμέρα
πρόσθεσιν, ἡ δὲ νὺξ ἀφαίρεσιν δέχεται, ἕως ἂν ἥ τε μεγίστη ἡμέρα
καὶ βραχυτάτη νὺξ ἀποτελεσθῶσιν· ἀπὸ δὲ θερινῶν τροπῶν ἀνακάμπ-

---

1 κλῆρον Mang.: καιρὸν Pap et codd. τμήματος AB ωστ' Pap: ὡς codd. τὸ om. AB 2 δοξαι scripsi: δόξῃ codd. (Pap?) post τούτων ad οὕτω N 3 προτυπωθέντων ABP 4 ἰσότητας BG, ἰδιότητας N 4 ουρανου Pap: om. codd. N ουν Pap: om. codd. N 5 βραχέα P[1](H[1]) δυ(σιν) Pap 6 φυρι Pap, φύσει om. AB πυρὶ πάλιν codd. N 7 po ὑγροτάτῳ add. φύσει AB 7. 8 γῆν — φωτὶ om. AB 8 ἀέρα πυρὶ codd. N ἡμέρα H, ἡμέραν δὲ AB 9 θέρει AB ἀέρι Pap BG συγγενη Pap: o codd. N 10 προσαλληλους Pap τε] δε Pap 11 αερινον Pap θερινον τε και χειμερινον Pap: χειμερινὸν καὶ θερινόν codd. N 12 δὲ] καὶ AB ἴσα G, prius H πολλοῖς G εισιν Pap, om. AB 13 κατεφλεγμέναι A mg. P[2] δια ταυτ' αοικηται Pap τοῦτο codd. μεθοπωρίους A μεθορίους P (πο supra) 14 διακεκοινωμένης AB φησὶν HPN οἰκειοῦσθαι P[1]H[1] 15 βορίοις Pap G μήκη G δε Pap ἴση G 19 γαρ Pap: o codd. N αερινης Pap 20 ως Pap μεγιστηι Pap 21 ἡ βραχυτά codd. N

2—35,12 τούτων — εὐώνυμα N fol. 165v.

των ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν οὔτε θᾶττον οὔτε βραδύτερον, ἀλλὰ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα διαστήματα, τάχεσιν ἴσοις χρώμενος μέχρι τῆς μετοπωρινῆς ἰσημερίας ἔρχεται, καὶ ἴσην ἀποτελέσας ἡμέραν νυκτὶ παραύξειν ἄρχεται τὴν νύκτα μειῶν τὴν ἡμέραν ἄχρι χειμερινῆς τροπῆς·
καὶ ὅταν ἀποτελέσῃ νύκτα μὲν μεγίστην, ἡμέραν δὲ βραχυτάτην, κατὰ 150
τὰ αὐτὰ πάλιν διαστήματα ἀνακάμπτων ἐπὶ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ἀφικνεῖται. οὕτως τὰ χρόνων διαστήματα ἄνισα εἶναι δοκοῦντα ἰσότητος τῆς κατὰ τὸ μέγεθος ἐν οὐχὶ ταῖς αὐταῖς ἀλλ' ἐν διαφερούσαις τοῦ
ἔτους ὥραις μεταποιεῖται. (30.) τὸ παραπλήσιον μέντοι καὶ ἐν τοῖς 151
μέρεσι τῶν ζῴων καὶ μάλιστα ἀνθρώπων θεωρεῖται. πους γὰρ ποδὶ καὶ χεὶρ χειρὶ καὶ τὰ ἄλλα σχεδὸν ἅπαντα ἴσα μεγέθει, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τοῖς κατ' εὐώνυμα. τὰ δ' ἴσα δυνάμει πάμπολλά ἐστιν ἔν τε ξηροῖς καὶ ὑγροῖς, ὧν ἡ ἐπίκρισις ἐν μέτροις καὶ πλάστιγξι καὶ τοῖς παραπλη-
σίοις θεωρεῖται. ἀναλογίᾳ δὲ σχεδὸν τὰ πάντα ἐστὶν ἴσα, μικρά τε αὖ 152
καὶ μεγάλα ὅσα ἐν τῷ παντὶ κόσμῳ. λέγουσι γὰρ οἱ ἀκριβέστατα περὶ τῶν τῆς φύσεως ἐξητακότες, ὅτι ἀναλογίᾳ μὲν ἴσα τὰ τέτταρα στοιχεῖά ἐστιν, ἀναλογίᾳ δὲ καὶ ὁ κόσμος ἅπας κραθεὶς τὸ ἴσον ἑκάστῳ τῶν
μερῶν ἀπονεμούσῃ συνέστη τε καὶ συσταθεὶς εἰς ἅπαν διαμένει· καὶ τὰ 153
περὶ ἡμᾶς μέντοι τέτταρα, ξηρόν, ὑγρόν, ψυχρόν τε αὖ καὶ θερμόν, τὴν δι' ἀναλογίας ἰσότητα κερασαμένην ἁρμόσασθαι, καὶ μηδὲν ἄλλο ἡμᾶς ἢ κρᾶσιν εἶναι τῶν τεσσάρων δυνάμεων ἀναλογίας ἰσότητι κραθεισῶν.
(31.) ἐπιὼν δέ τις ἕκαστα μῆκος ἂν ἄπειρον τῷ λόγῳ δύναιτ' ἂν περι- 154
θεῖναι. τὰ ⟨γὰρ⟩ βραχύτατα ζῷα τοῖς μεγίστοις ἀναλογίᾳ σκοπῶν ἴσα

1 ὁ om. Pap   bis οὐδὲ Pap   1. 2 ἀλλὰ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ scripsi: (και) κατα τα αυτα Pap (?), ἀλλὰ τὰ αὐτὰ καὶ codd. N   2 ταχεσιν ισοις Pap (Mang.): τάξεσιν ἴσαις codd. N   4 παραυξιν Pap   τὴν Pap H[2]: om. ceteri N   6 αερινην Pap   6. 7 ἀνακάμπτων — διαστήματα om. AB   ἀφικνεῖσθαι PH[1]   7 χρόνον G   8 ἀλλ' ἐν] ἀλλὰ conicio (Pap?)   9 μεταποιεῖσθαι PH[1]   10 μερεσιν Pap   11 χεὶρ om. Pap   απαντα Pap: πάντα codd. N   μεγέθη AB   12 κατα τα ευωνυμα Pap   πάμπολα AB   13 ἀπόκρισις AB   πλαστιξι Pap, πλάστιγγι AB   14 ενεστιν Pap   τε om. Pap   15 λεγουσιν Pap   ακριβεστατα Pap: ἀκριβέστεροι G, ἀκριβέστερον ceteri   15. 16 περὶ αὐτῶν AB   16 μὲν om. Pap   τέσσαρα ABH, δύο P   17 τὸ ἴσον om. AB   ἑκάστης B   18 απονεμ(ουσηι) Pap? Turn.: ἀπονέμουσι GHP, om. AB   19 αὖ om. Pap   19. 20 τὴν δ' ἀναλογίαν AB   20 κερασαμενην Pap: κερασάμεναι PH[1], κερασάμενα ceteri   ἡμᾶς Cohn: ητιειαν Pap, τὸ σῶμα ἡμῶν Mang., om. codd.   21 κρατησιν Pap   δ' P   ἀναλογίας] ἢ ἀλογίας G   ἰσότητα G   22 ἂν ἄπειρον om. AB   τῷ λόγῳ post περιθεῖναι transpos. codd.   22. 23 (πε)ριτ(ειναι) Pap   23 γὰρ addidi

ἂν εὕροι, ὡς χελιδόνα ἀετῷ καὶ τρίγλαν κήτει καὶ μύρμηκα ἐλέφαντι.
καὶ γὰρ σῶμα καὶ ψυχὴ καὶ πάθη, ἀλγηδόνες τε καὶ ἡδοναί, πρὸς δὲ
καὶ οἰκειώσεις καὶ ἀλλοτριώσεις καὶ ὅσα ζῴων φύσις χωρεῖ, πάντα
155 σχεδόν ἐστιν ὁμοιότροπα τῷ τῆς ἀναλογίας ἰσούμενα κανόνι. οὕτως
ἐθάρρησαν ἔνιοι καὶ τῷ παντὶ κόσμῳ τὸ βραχύτατον ζῷον, ἄνθρωπον,
ἴσον ἀποφῆναι κατιδόντες ὅτι ἑκάτερον ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς καθέστηκε
λογικῆς, ὥστε καὶ ἐναλλάττοντες βραχὺν μὲν κόσμον τὸν ἄνθρωπον,
156 μέγαν δὲ ἄνθρωπον ἔφασαν τὸν κόσμον εἶναι. ταῦτα δ' οὐκ ἀπὸ σκο-
ποῦ διδάσκουσιν, ἀλλ' ἔγνωσαν ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ τέχνη, καθ' ἣν | ἐδη- p. 495
μιούργει τὰ σύμπαντα, οὔτε ἐπίτασιν οὔτε ἄνεσιν δεχομένη, μένουσα
δὲ ἡ αὐτὴ κατὰ τὴν ἐν ὑπερβολαῖς ἀκρότητα τελείως ἕκαστον τῶν ὄν-
των δεδημιούργηκε, πᾶσιν ἀριθμοῖς καὶ πάσαις ταῖς πρὸς τελειότητα
157 ἰδέαις καταχρησαμένου τοῦ πεποιηκότος. (32.) „κατὰ γὰρ τὸν μικρὸν
καὶ κατὰ τὸν μέγαν," ὥς φησι Μωυσῆς, ἔκρινε (Deut. 1, 17) γεν-
νῶν καὶ σχηματίζων ἕκαστα, μήτε δι' ἀφάνειαν ὕλης ὑφελών τι τοῦ
158 τεχνικοῦ μήτε διὰ λαμπρότητα προσθείς· ἐπεὶ καὶ ὅσοι τῶν τεχνιτῶν
εἰσι δόκιμοι, ἃς ἂν παραλάβωσιν ὕλας, εἴτε πολυτελεῖς εἶεν εἴτε καὶ
εὐτελέσταται, δημιουργεῖν ἐθέλουσι ἐπαινετῶς. ἤδη δέ τινες καὶ προσ-
φιλοκαλοῦντες τὰ ἐν ταῖς εὐτελεστέραις οὐσίαις τεχνικώτερα τῶν ἐν
ταῖς πολυτελέσιν εἰργάσαντο βουληθέντες προσθήκῃ τοῦ ἐπιστημονικοῦ
159 τὸ κατὰ τὴν ὕλην ἐνδέον ἐπανισῶσαι. τίμιον δ' οὐδὲν τῶν ἐν ὕλαις
παρὰ θεῷ· διὸ τῆς αὐτῆς μετέδωκε πᾶσι τέχνης ἐξ ἴσου. παρὸ καὶ
ἐν ἱεραῖς γραφαῖς λέγεται· „εἶδεν ὁ θεὸς τὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν, καὶ
ἰδοὺ καλὰ λίαν" (Gen. 1, 31), τὰ δὲ τοῦ αὐτοῦ τυγχάνοντα ἐπαίνου
160 παρὰ τῷ ἐπαινοῦντι πάντως ἐστὶν ἰσότιμα. ἐπῄνεσε δὲ ὁ θεὸς οὐ τὴν

---

1 αιετωι Pap μυρμικα Pap 2 ψυχηι Pap παθη Pap: πάλιν codd. τε] τε εἶναι AB 2. 3 δε και Pap: δὲ codd. 3 οσα Pap: ὅσα ἡ codd. χωρει Pap: χειρὶ GHP^{1}, ἔχει δὴ ABP^{2} τὰ πάντα codd. 4 αναλογια Pap 6 κατιδόντες ἑκάτερον ὡς ἐκ AB τοῦ σώματος H^{1}P 7 λογικοῦ P τὸν videtur omisisse Pap 8 ἔφασαν, μέγαν δ' ἄνθρωπον transpos. AB ταῦτ' AB δε Pap, om. AB 10 ανεσιν Pap (Turn.): ἀνάτασιν APH, ἀνάστασιν BG 11 δὲ] δὴ Pap 12 πρός] προ Pap 14 κατὰ om. AB Μωσῆς ABG 15 σχημάτων G ὑφελόντι A^{1} 16 τεχνιτοῦ B μήτε Pap H^{2}: καὶ μήτε ceteri καὶ om. v 18 ἐπαινετῶς Pap, mg. P: πολυτελῶς ceteri 19 εὐτελεστάταις L^{3} in mg. οὐσίαις] ὕλαις coni. Mang. 20 βουληθεντες Pap (Mang.): βουληθέντας codd. 21 ἐπανορθῶσαι conicio 22 αὐτῆς] αὐτοῦ v 23 τὰ Pap v: om. codd. ὅσα] ἃ G ἐποίησε HP 24 καλα λειαν Pap: ἀγαθὰ πάντα AB, ἀγαθὰ σφόδρα GHP τοῦ om. GHP 25 επηνεσεν Pap οὐ om. GHP

δημιουργηθεῖσαν ὕλην, τὴν ἄψυχον καὶ πλημμελῆ καὶ διαλυτήν, ἔτι δὲ
φθαρτὴν ἐξ ἑαυτῆς ἀνώμαλόν τε καὶ ἄνισον, ἀλλὰ τὰ ἑαυτοῦ τεχνικὰ
ἔργα κατὰ μίαν ἴσην καὶ ὁμαλὴν δύναμιν καὶ ἐπιστήμην ὁμοίαν καὶ τὴν
αὐτὴν ἀποτελεσθέντα. παρὸ καὶ τοῖς τῆς ἀναλογίας κανόσιν ἴσα καὶ
ὅμοια πάντα πᾶσιν ἐνομίσθη κατὰ τὸν τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης λόγον.
(33.) ἰσότητος δὲ εἰ καί τις ἄλλος ἐπαινέτης γέγονε Μωυσῆς, πρῶτον 161
μὲν ὑμνῶν ἀεὶ καὶ πανταχοῦ καὶ δικαιοσύνην, ἧς ἴδιον, ὡς καὶ αὐτό
που δηλοῖ τοὔνομα, τὸ δίχα τέμνειν εἰς μοίρας τά τε σώματα καὶ τὰ
πράγματα ἴσας, εἶτα ψέγων ἀδικίαν, τὴν ἀνισότητος τῆς ἐχθίστης δη-
μιουργόν. ἀνισότης δὲ τοὺς διδύμους πολέμους ἔτεχε, τόν τε ξενικὸν 162
καὶ τὸν ἐμφύλιον, ὡς ἔμπαλιν εἰρήνην ἰσότης. τὰ δ' ἐγκώμια δικαιο-
σύνης καὶ τοὺς ψόγους ἀδικίας ἐναργέστατα διασυνίστησιν, ὅταν λέγῃ·
„οὐ ποιήσετε ἄδικον ἐν κρίσει, ἐν μέτροις, ἐν σταθμοῖς, ἐν ζυγοῖς·
ζυγὰ δίκαια καὶ στάθμια δίκαια καὶ μέτρα δίκαια καὶ χοῦς δίκαιος ἔσται
ὑμῖν“ (Lev. 19,35. 36), καὶ ἐν Ἐπινομίδι „οὐκ ἔσται ἐν μαρσίππῳ σου
στάθμιον καὶ στάθμιον, μέγα ἢ μικρόν· οὐκ ἔσται ἐν τῇ οἰκίᾳ σου
μέτρον καὶ μέτρον, μέγα ἢ μικρόν· στάθμιον ἀληθινὸν καὶ δίκαιον
ἔσται σοι, ἵνα πολυήμερος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς κύριος ὁ θεός σου
δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ, ὅτι βδέλυγμα κυρίῳ πᾶς ποιῶν ταῦτα, πᾶς ποιῶν
ἄδικα“ (Deut. 25,13—16). οὐκοῦν ὁ φιλοδίκαιος θεὸς ἀδικίαν βδελύτ- 163
τεται καὶ μεμίσηκε, στάσεως καὶ κακῶν ἀρχήν. ποῦ δ' ἰσότητα τὴν
6 M. δικαιοσύνης τροφὸν ὁ νομοθέτης οὐκ ἀποδέχεται ἀρξάμενος | ἀπὸ τῆς

---

1 διαλυτην Pap: διάλυτον codd. 4. 5 καὶ ὅμοια om. AB 5 παντάπασιν ABHP 6 δὲ Pap AB: τε ceteri καὶ εἰ AB Μωσῆς codd. 7 μὲν Pap HP[1]: μὲν αὐτὴν G, μὲν αὐτὸς ABP[2] αει Pap: om. codd. δικαιοσυνην, ης Pap: δικαιοσύνης codd. post ἴδιον add. ὀνομάζων ABP[2] καὶ ὡς AB 8 που om. Pap 8. 9 καὶ πράγματα GHP[1] 9 ισας Pap: om. codd. ἐχθίστης scripsi: εχθιστου Pap, αἰσχίστης codd. 10 ἀνισότητος G 10. 11 διδύμους — καὶ om. G 10 ετεχεν Pap 11 εἰρηνισότης G, εἰρήνη ἰσότητα P 12 διατίθησιν AB 13 ποιήσητε Pap GH[1]P αδικιαν Pap ζυγοῖς Pap G[2]: ζυγίοις ceteri 14 σταθμὰ GH[1]P[1] και μετρα δικαια Pap: om. codd. ἔσται δίκαιος H[1]P 15 μαρσιππίῳ GHP, μαρσιπίῳ AB 16. 17 και σταθμιον μεγα — μικρον· σταθμιον Pap: om. codd. 17 post ἀληθινὸν add. δὲ AB 18 σοι om., addunt οὐχὶ δὲ (καὶ add. AB) στάθμιον μέγα καὶ μικρὸν codd. ινα — γης Pap: ἵνα πληθυνθῶσιν αἱ ἡμέραι σου ἐπὶ τῆς χθονός codd. ης Pap: ἣν codd. σου om. codd. 19 εν κληρωι Pap: κληροδοσίαν codd. ταῦτα] τὰ H[2] alterum πᾶς ποιῶν om. HP 20 ἀδικίαν G, ἄδικον conicio 20. 21 βδελυττεται και μεμεισηκεν Pap: μεμίσηκε καὶ βδελύττεται codd. 21 ἰσότητα] ἰσότητος καὶ AB την Pap: om. codd. 22 τροφὴν PH[1] ἀποδέχεται ὁ νομοθέτης AB ουκ Pap: om. codd.

τοῦ παντὸς οὐρανοῦ γενέσεως; „διεχώρισε“ γάρ φησιν „ὁ θεὸς ἀνὰ μέ-
σον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους· καὶ ἐκάλεσεν ὁ θεὸς τὸ
φῶς ἡμέραν καὶ τὸ σκότος νύκτα“ (Gen. 1, 4. 5)· ἡμέραν γὰρ καὶ
164 νύκτα καὶ φῶς καὶ σκότος ἰσότης ἔταξε τοῖς οὖσι. διεῖλεν ἰσότης καὶ
τὸν ἄνθρωπον εἰς ἄνδρα καὶ γυναῖκα, δύο τμήματα, ἄνισα μὲν ταῖς
ῥώμαις, πρὸς δ δὲ ἔσπευσεν ἡ φύσις, τρίτου τινὸς ὁμοίου γένεσιν, ἰσαί-
τατα. „ἐποίησε“ γάρ φησιν „ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ
ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν“ οὐκέτ' αὐτόν, ἀλλ' „αὐτοὺς“
ἐπιφέρει πληθυντικῶς (Gen. 1, 27), ἐφαρμόττων τὰ εἴδη τῷ γένει διαι-
165 ρεθέντα, ὡς εἶπον, ἰσότητι. (34.) ψῦχός γε μὴν καὶ καῦμα καὶ θέρος καὶ
ἔαρ ἀνέγραψε (Gen. 8, 22), τὰς ἐτησίους ὥρας πάλιν τῷ αὐτῷ τομεῖ διαιρου-
μένας. αἵ γε μὴν πρὸ ἡλίου τρεῖς ἡμέραι ταῖς μεθ' ἥλιον ἰσάριθμοι
γεγόνασιν (Gen. 1, 5 ss.), ἑξάδος τμηθείσης ἰσότητι πρὸς αἰῶνος καὶ χρόνου
δήλωσιν· αἰῶνι μὲν γὰρ τὰς πρὸ ἡλίου τρεῖς ἀνατέθεικε, χρόνῳ δὲ τὰς
166 μεθ' ἥλιον, ὅς ἐστι μίμημα αἰῶνος. τὰς δὲ τοῦ ὄντος πρώτας δυνάμεις,
τήν τε χαριστικήν, καθ' ἣν ἐκοσμοπλάστει, ἣ προσαγορεύεται θεός, καὶ
τὴν κολαστικήν, καθ' ἣν ἄρχει καὶ ἐπιστατεῖ τοῦ γενομένου, ἣ προσο-
νομάζεται κύριος, ὑπ' αὐτοῦ φησιν ἑστῶτος ἐπάνω μέσου διαστέλλεσθαι·
„λαλήσω γάρ σοι“ φησίν „ἄνωθεν τοῦ ἱλαστηρίου ἀνὰ μέσον τῶν δυεῖν
Χερουβίμ“ (Exod. 25, 21), ἵν' ἐπιδείξῃ ὅτι αἱ πρεσβύταται τοῦ ὄντος
δυνάμεις ἰσάζουσιν, ἥ τε δωρητικὴ καὶ κολαστήριος, αὐτῷ τομεῖ χρώ-
167 μεναι. (35.) τί δ'; αἱ στῆλαι τῶν γενικῶν δέκα νόμων, ἃς ὀνομάζει

1 γενέσεως οὐρανοῦ AB διεχωρισεν γαρ Pap: καὶ διεχώρισε GH^2, καὶ διεχώρισε γάρ ceteri ο θεος Pap: om. codd. 4 τὸ σκότος codd. ισοτητος Pap εταξεν Pap ⟨ἐν⟩ τοῖς conicio ουσιν Pap 6 τρίτην τὴν ὡς ὁμοιογενέσιν AB 6. 7 ἰσαίτατα scripsi: ισοτατα Pap, ἰσότητα codd., ἰσώτατα v 7 ἐποίησεν Pap B 8 ἄρσεν Pap A: ἄρρεν ceteri οὐκέτι codd. 9 post γένει add. καὶ AB 11 αιτησιους Pap παλι Pap 13 πρὸ P, πρ^{ὸ} H αιωνας και χρονους Pap 14 ανατεθειχεν Pap χρονου Pap 15 εστιν Pap δε Pap: δύο codd., δὲ δύο Mang. 16 εκοσμοπλαττειν Pap ἣ v, item lin. 17 προσαγορευεται Pap: προσηγόρευται codd. θεός Pap AB: κύριος GHP 18 κύριος Pap AB: θεός GHP μέσον AB διαστέλλεται G 19 σοι γαρ Pap μέσου L δυοῖν codd. 20 χαιρουβειν Pap ἵνα G πρεσβύτατοι AB 21 ἡ κολαστήριος AB, κολαστηρίοις G ὀνομαζειν Pap

15 cf. Platonis Tim. p. 37D (vol. II 63, 11).

πλάκας, οὐ δύο εἰσὶν ἰσάριθμοι τοῖς τῆς ψυχῆς μέρεσι, λογικῷ καὶ ἀλόγῳ,
ἃ παιδευθῆναί τε καὶ σωφρονισθῆναι χρή, τεμνόμεναι πάλιν ὑπὸ τοῦ
θεσμοθέτου μόνου; „αἱ γὰρ πλάκες ἔργον θεοῦ ἦσαν, καὶ ἡ γραφὴ
γραφὴ θεοῦ κεκολαμμένη ἐν ταῖς πλαξί“ (Exod. 32, 16). καὶ μὴν 168
τῶν ἐν αὐταῖς δέκα λόγων, οἳ κυρίως εἰσὶ θεσμοί, διαίρεσις ἴση γέγονεν
εἰς πεντάδας, ὧν ἡ μὲν προτέρα τὰ πρὸς θεὸν δίκαια, ἡ δὲ ἑτέρα τὰ
πρὸς ἀνθρώπους περιέχει. τῶν μὲν οὖν πρὸς θεὸν δικαίων πρῶτός 169
ἐστι θεσμὸς ὁ ἐναντιούμενος τῇ πολυθέῳ δόξῃ, διδάσκων ὅτι μοναρχεῖ-
ται ὁ κόσμος· δεύτερος δὲ ὁ περὶ τοῦ μὴ θεοπλαστεῖν τὰ μὴ αἴτια
γραφέων καὶ πλαστῶν ἐπιβούλοις τέχναις, αἷς Μωυσῆς ἐξήλασε τῆς
καθ' αὑτὸν πολιτείας ἀίδιον φυγὴν ἐπ' αὐταῖς ψηφισάμενος, ἵν' ὁ μόνος
497 M. καὶ | πρὸς ἀλήθειαν τιμᾶται θεός· τρίτος δὲ ὁ περὶ ὀνόματος κυρίου, 170
⟨οὐ τοῦ⟩ ὃ οὐδ' ἦλθεν εἰς γένεσιν — ἄρρητον γὰρ τὸ ὄν —, ἀλλὰ τοῦ
ταῖς δυνάμεσιν ἐπιφημισθέντος, διείρηται γὰρ αὐτὸ μὴ λαμβάνειν ἐπὶ
ματαίῳ· τέταρτος δὲ ὁ περὶ τῆς ἀειπαρθένου καὶ ἀμήτορος ἑβδομάδος,
ἵνα τὴν ἀπραξίαν αὐτῆς μελετῶσα γένεσις εἰς μνήμην τοῦ ἀοράτως
πάντα δρῶντος ἔρχηται· πέμπτος δὲ ὁ περὶ γονέων τιμῆς· καὶ γὰρ 171
οὗτος ἱερὸς ἔχων τὴν ἀναφορὰν οὐκ ἐπ' ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐπὶ τὸν σπο-
ρᾶς καὶ γενέσεως τοῖς ὅλοις αἴτιον, παρ' ὃν μήτηρ τε καὶ πατὴρ γεννᾶν
ἔδοξαν, οὐ γεννῶντες, ἀλλ' ὄργανα γενέσεως ὄντες. μεθόριος δ' ὁ θεσ- 172
μὸς οὗτος ἐγράφη τῆς τε πρὸς εὐσέβειαν τεινούσης πεντάδος καὶ τῆς
ἀποτροπὰς τῶν πρὸς τοὺς ὁμοίους ἀδικημάτων περιεχούσης, ἐπειδήπερ

---

1 οὐ δύο scripsi: ουδ' Pap, δύο codd. 2 παιδευθηνεται και Pap 3 μονου Pap: om. codd. 5 αυταις Pap: ταύταις codd. εισιν Pap 6 ετερα Pap: δευτέρα codd. 8 εστιν Pap 9 alt. ο Pap: om. codd. 10 αις Pap: ἃς codd. Μωσῆς codd. εξηλασεν Pap 11 καθ' αυτον Pap: κατ' αὐτὸν codd. αὐτοῖς codd. ποιησάμενος GH^{1}P, ψήφῳ s. s. H^2 ινα Pap 12 ο Pap: om. codd. 13 οὐ τοῦ addidi, οὐχ ὃ Mang. ὃ οὐδ' ἦλθεν Pap AB: ὃ οὐ διῆλθεν GP^2, οὐχ ὃ διῆλθεν H^2, ὃ διῆλθεν H^{1}P^1 το ον Pap: τοὔνομα codd. 14 διειρηται Pap (Mang.): ἀεί. εἴρηται codd. 15 ο Pap: om. codd. ἀεὶ παρθένου AB 19 γενήσεως A, γεννήσεως B (Mang.) 20 γεννήσεως Mang. 20. 21 θεσμος Pap: χρησμὸς codd. 21 εγραφη Pap: ἐτάγη codd. τε om. B τεινουσης Pap: τε ἴσης G, ἴσης HP, ἴσως AB, οὔσης v 22 ἀποτροπῆς GHP, ἀποτροπὴν v τοὺς om. AB

---

1. 2 *Clem. Alex. Strom. VI § 134 p. 808 P:* δισσῶς (δισσαί?), ὡς ἔοικεν, γράφονται δισσοῖς πνεύμασιν ἐντολαί (sic Sylburgius pro ἐντολαῖς), τῷ τε ἡγεμονικῷ τῷ τε ὑποκειμένῳ. *136 p. 809:* εἰκότως τοίνυν αἱ δύο πλάκες τοῖς δισσοῖς πνεύμασι τὰς δεδομένας ἐντολάς, τῷ τε πλασθέντι τῷ τε ἡγεμονικῷ, ... ἀλλαχῇ εἴρηνται μηνύειν.

οἱ θνητοὶ γονεῖς τέλος εἰσὶν ἀθανάτων δυνάμεων, αἳ πάντα γεννῶσαι
κατὰ φύσιν ἐπέτρεψαν ὑστάτῳ καὶ τῷ θνητῷ γένει μιμησαμένῳ τὴν
περὶ τὸ γεννᾶν τέχνην σπείρειν· ἀρχὴ μὲν γὰρ γενέσεως ὁ θεός, τὸ
173 δ' ἔσχατον καὶ ἀτιμότατον, τὸ θνητὸν εἶδος, τέλος. ἡ δ' ἑτέρα πεντάς
ἐστιν ἀπαγόρευσις μοιχείας, ἀνδροφονίας, κλοπῆς, ψευδομαρτυρίας, ἐπι-
θυμίας. οὗτοι γενικοὶ σχεδὸν πάντων ἁμαρτημάτων εἰσὶ κανόνες, ἐφ'
174 οὓς ἕκαστον ἀναφέρεσθαι τῶν ἐν εἴδει συμβέβηκεν. (36.) ἀλλὰ καὶ
τὰς ἐνδελεχεῖς θυσίας ὁρᾷς εἰς ἴσα διῃρημένας, ἥν τε ὑπὲρ ἑαυτῶν οἱ
ἱερεῖς προσφέρουσι τῆς σεμιδάλεως καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους τῶν δυεῖν
ἀμνῶν, οὓς ἀναφέρειν διείρηται. πρωὶ γὰρ τὰ ἡμίση τῶν λεχθέντων
καὶ τὰ ἕτερα δειλινῆς ἐκέλευσεν ἱερουργεῖν ὁ νόμος (Lev. 6,20. Exod. 29,
38. 39), ἵνα καὶ ὑπὲρ τῶν μεθ' ἡμέραν καὶ ὑπὲρ τῶν νύκτωρ ἀρδομένων
175 ἅπασιν ἀγαθῶν ὁ θεὸς εὐχαριστῆται. ὁρᾷς καὶ τοὺς προτιθεμένους
ἄρτους ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης, ὡς ⟨εἰς⟩ ἴσα μέρη διανεμηθέντες οἱ
δώδεκα ἀριθμῷ καθ' ἑξάδα τίθενται (Lev. 24,6) μνημεῖα τῶν ἰσαρίθμων
φυλῶν, ὧν τὴν ἡμίσειαν ἡ ἀρετὴ Λεία κεκλήρωται ἓξ τεκοῦσα φυλάρ-
χας, τὴν δ' ἑτέραν ἡμίσειαν οἵ τε Ῥαχὴλ καὶ οἱ τῶν παλλακῶν νόθοι.
176 ὁρᾷς καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ ποδήρους δύο λίθους τῆς σμαράγδου πρός τε
τοῖς δεξιοῖς καὶ πρὸς τοῖς εὐωνύμοις ἰσότητι διῃρημένους, οἷς καθ'
ἑξάδα ἐγγέγλυπται τὰ τῶν δώδεκα φυλαρχῶν ὀνόματα, θεῖα γράμματα
177 ἐστηλιτευμένα, θείων φύσεων ὑπομνήματα (Exod. 28, 9—12). τί δ';
οὐχὶ δύο ὄρη συμβολικῶς δύο γένη λαβὼν καὶ πάλιν ἰσότητι διακρίνας
ἀναλογούσῃ τὸ μὲν ἀπένειμε τοῖς εὐλογοῦσι, τὸ δ' αὖ τοῖς καταρωμέ-

---

1 δυνάμεις AB πᾶν G 3 αρχηι Pap γεννήσεως Mang. 4 prius δὲ codd. ἀτομώτατον τῷ ἀθλητῇ εἶδος AB ἡ om. Pap 5 απαγορευσεις Pap ψευδομαρτυρίας om. Pap 6 διαταγμάτων coni. Mang. εισιν Pap 7 ἀναφαίνεσθαι G 8 οὐσίας H^{1}P^{1} τε] τὸ GHP εαυτων Pap: αὑτῶν AH^{2}, αὐτῶν ceteri 8. 9 οι ιερεις προσφερουσι Pap: ἀνάγουσιν οἱ ἱερεῖς codd. 9 τῆς] διὰ τῆς AB δυειν Pap G: δυοῖν ceteri 10 πρωΐας B τὰ ἥμισυ HP 11 καὶ τὰ ἕτερα Pap H (τὰ in ras. H): καὶ θάτερα AB, καθ' ἕτερα GP (sed corr. P), tum ἑσπέρας add. ABP^{2}, ἑτέρα H^{1} (del. H^{2}) P^{1}, ἑτέρῃ G δειληνης Pap post ἐκέλευσεν add. ὄντως codd. ὁ νόμος] ὄνομα AB 12 μεθ'—ὑπὲρ τῶν om. codd. αδρομενων Pap, ἀδομένων AB 13 προστιθεμένους Pap P 14 εἰς add. Mang. ἰσαμερῆ H^{1}P διανεμηθεντας Pap 15 αριθμωι και (καὶ delevi) καθ' εξαδα Pap: καθ' ἑξάδα ἀριθμῷ codd. 17 δε Pap οἵ] ἡ ABG Ῥαχιὴλ H οἱ codd.: om. Pap των παλλακων νοθοι Pap: τῶν ἄλλων codd. 18 δυο Pap: δώδεκα codd. 19 πρὸς om. codd. ἠρημένους G post οἷς add. τὰ ἴσα codd. 20 φυλάρχων AB 22 alterum δυο Pap: om. codd. 23 δ'] δι' G αὐτοῖς AGHP, οὐ τοῖς L

198 M. νοις ἓξ ἐφ' ἑκατέρου | στήσας φυλάρχας (Deut. 27, 11—13), ἵνα τοῖς
χρείοις νουθεσίας οὖσιν ἐπιδείξῃ, ὅτι καὶ ἰσάριθμοι ⟨ταῖς⟩ εὐλογίαις αἱ
ἀραὶ καὶ σχεδόν, εἰ θέμις εἰπεῖν, ἰσότιμοι; ὁμοίως γὰρ οἵ τε ἔπαινοι 178
τῶν ἀγαθῶν καὶ οἱ ψόγοι τῶν μοχθηρῶν ὠφελοῦσιν, ἐπεὶ καὶ τὸ φυ-
γεῖν τὸ κακὸν τῷ τἀγαθὸν ἑλέσθαι παρὰ τοῖς εὖ φρονοῦσιν ὅμοιον καὶ
ταὐτὸν ἐνομίσθη. (37.) καταπλήττει με καὶ ἡ τῶν προσαγομένων τῷ 179
ἱλασμῷ δυεῖν τράγων ἐπίκρισις ὁμοῦ καὶ διανομὴ τεμνομένων ἀδήλῳ
καὶ ἀτεκμάρτῳ τομεῖ, κλήρῳ· λόγων γὰρ δυεῖν ὁ μὲν τὰ τῆς θείας
ἀρετῆς πραγματευόμενος ἀνιεροῦται καὶ ἀνατίθεται θεῷ, ὁ δὲ τὰ τῆς
ἀνθρωπίνης κακοδαιμονίας ἐζηλωκὼς γενέσει τῇ φυγάδι· καὶ γὰρ ὃν
ἔλαχεν αὕτη κλῆρον, ἀποπομπαῖον καλοῦσιν οἱ χρησμοί (Lev. 16, 8),
ἐπειδὴ μετανίσταται καὶ διῴκισται καὶ μακρὰν ἀπελήλαται σοφίας.
ἐπισήμων γε μὴν καὶ ἀσήμων ὥσπερ νομισμάτων, οὕτως καὶ πραγμάτων 180
ὄντων ἐν τῇ φύσει πολλῶν ὁ ἀόρατος τομεὺς οὐ δοκεῖ σοι διελεῖν πάντ'
εἰς μοίρας ἴσας καὶ τὰ μὲν ἐπίσημα καὶ δόκιμα τῷ παιδείας ἐραστῇ,
τῷ δὲ ἀμαθαίνοντι τὰ ἀτύπωτα καὶ ἄσημα προσνεῖμαι; „ἐγένετο“ γάρ
φησι „τὰ μὲν ἄσημα τοῦ Λάβαν, τὰ δὲ ἐπίσημα τοῦ Ἰακώβ“ (Gen.
30,42). καὶ γὰρ ἡ ψυχή, τὸ κήρινον, ὡς εἶπέ τις τῶν ἀρχαίων, ἐκμα- 181
γεῖον, σκληρὰ μὲν οὖσα καὶ ἀντίτυπος ἀπωθεῖ καὶ ἀποσείεται τοὺς
ἐπιφερομένους χαρακτῆρας καὶ ἀσχημάτιστος ἐξ ἀνάγκης διαμένει, πει-
θήνιος δ' ὑπάρχουσα καὶ μετρίως ὑπείκουσα βαθεῖς τοὺς τύπους δέχε-
ται καὶ ἀναμαξαμένη τὰς σφραγῖδας ἄκρως διαφυλάττει τὰ ἐνσημανθέντα

---

1 εξ εφ' Pap: ὁ ἐξ ἐφ' G, ἐξ ceteri φυλάρχους AB, om. Pap 2 ταῖς addidi εὐλογίας GBHP αι Pap: om. codd. 4 οφελουσιν επι Pap 4. 5 φεύγειν per errorem Mang. 5 το κακον Pap: κακὸν codd. N τῶ Pap AHPN: τὸ B, καὶ τὸ G τα αγαθον (sic) Pap: αγαθὸν codd. N, ἑλέσθαι ἀγαθὸν transp. N 6 ταυτὸ G νενόμισται codd. N 7 δυεῖν Pap G: δυοῖν ceteri ἀπόκρισις L 8 καὶ — κλήρῳ om. Pap λογω Pap δυεῖν Pap G: δυοῖν ceteri 9 τῷ θεῷ B 12 διωκισται Pap: διώκεται codd. απεληλασται Pap 13 γε] τὲ AB 14 ὁ ABH²: om. Pap GH¹P πάντ' om. codd. 15 μοιρασίας G καὶ δόκιμα post ἐραστῇ transpos. codd. 16 δ' AB 17 φησιν Pap B δ' Pap N 18 καὶ γὰρ ἡ Cohn: ως γαρ η Pap, ἡ γὰρ codd. N κηρινον Pap (Mang.): καίριον codd. N 19 ουσαν Pap ἀντωθεῖ codd. N, ἀπωθεῖται conicio 20 post ἐπιφερομένους add. δὲ G διαμένει ἐξ ἀνάγκης N διαβαίνει AB 21 δὲ ABN 22 αχρως Pap: ἀκριβῶς codd. N

3—6 ὁμοίως — νενόμισται N fol. 166r. 16—42,1 ἐγένετο — εἴδη N fol. 166r.
18 Platonis Theaet. p. 191 C.

182 ἀνεξάλειπτα εἴδη. (38.) θαυμαστὴ μέντοι καὶ ἡ τοῦ τῶν θυσιῶν
αἵματος ἴση διανομή, ἣν ὁ ἀρχιερεὺς Μωυσῆς φύσει διδασκάλῳ χρησά-
μενος διένειμε. „λαβὼν" γάρ φησι „τὸ ἥμισυ τοῦ αἵματος ἐνέχεεν
εἰς κρατῆρας· τὸ δὲ ἥμισυ προσέχεε πρὸς τὸ θυσιαστήριον" (Exod.
24, 6), ὅπως ἀναδιδάξῃ, ὅτι τὸ σοφίας ἱερὸν γένος διττόν ἐστι, τὸ
183 μὲν θεῖον, τὸ δὲ ἀνθρώπινον· καὶ τὸ μὲν θεῖον ἀμιγὲς καὶ ἄκρατον,
οὗ ἕνεκα τῷ ἀμιγεῖ καὶ ἀκράτῳ καὶ κατὰ τὴν μόνωσιν μονάδι ὄντι
σπένδεται θεῷ, τὸ δὲ ἀνθρώπινον μικτὸν καὶ κεκραμένον, ὃ τοῦ μικ-
τοῦ καὶ συνθέτου καὶ κεκραμένου γένους κατασκεδάννυται ἡμῶν, ὁμόνοιαν
καὶ κοινωνίαν καὶ τί γὰρ ἄλλο ἢ κρᾶσιν μερῶν τε καὶ ἠθῶν ἐργασόμε-
184 νον. ἀλλὰ γὰρ καὶ τῆς ψυχῆς τὸ μὲν ἀμιγὲς καὶ ἄκρατον μέρος ὁ
ἀκραιφνέστατος νοῦς ἐστιν, ὃς ἀπ' οὐρανοῦ καταπνευσθεὶς ἄνωθεν ὅταν
ἄνοσος καὶ ἀπήμων διαφυλαχθῇ, τῷ καταπνεύσαντι καὶ ἀπαθῆ παντὸς
κακοῦ διαφυλάξαντι προσηκόντως ὅλος εἰς ἱερὰν σπονδὴν ἀναστοιχειω-
θεὶς ἀνταποδίδοται· | τὸ δ' αὖ μικτὸν γένος τὸ αἰσθήσεών ἐστιν, ᾧ p. 499
185 κρατῆρας οἰκείους ἡ φύσις ἐδημιούργησε. κρατῆρες δὲ ὁράσεως μὲν
ὀφθαλμοί, ἀκοῆς δὲ ὦτα καὶ μυκτῆρες ὀσφρήσεως καὶ τῶν ἄλλων αἱ
ἁρμόττουσαι δεξαμεναί. τούτοις ἐπιχεῖ τοῖς κρατῆρσιν ὁ ἱερὸς λόγος τοῦ
αἵματος ἀξιῶν τὸ ἄλογον ἡμῶν μέρος ψυχωθῆναι καὶ τρόπον τινὰ λο-

---

1 τὰ εἴδη N, εἴδη om. B   τῶν om. codd.   2 ἀρχιερεὺς] ἱεροφάντης vel ἀρχιπροφήτης coni. Mang.   Μωσῆς GHP   3 διενιμε Pap   ἐνέχεε G
4 εἰς — προσέχεε om. G   προσεχεεν Pap, προσέσχε P, πρόσεχε H[1]   τὸ om. G
6 δ' Pap   7 alt. καὶ Pap G: om. ceteri   μονωσιν Pap: ἕνωσιν codd.
8 σπένδει codd.   ἀνθρώπινον om. Pap   ὃ AB: om. Pap GHP   9 κεκραμμένου HP   10 μερων Pap: μελῶν codd.   ἐργασόμενος G, ἐργασάμενος HP
11 γαρ και Pap: γὰρ GHP, om. AB   ὁ om. codd.   13 ἀπαθεῖ H   14 ὅλος codd. (ὅλως L): ο λογος Pap   σπονδὴν Pap G: σπουδὴν ceteri   15 γενος Pap: μέρος codd.   τὸ] τῶν P   16 κρατῆρες] κρατηρας Pap   17 τῶν Pap ut vid.: τούτων codd.   αλλων Pap (cf. Ambros.): om. codd.   18 ⟨τὸ ἥμισυ⟩ τοῦ coni. Cohn

---

1 sqq. *Ambros. Epist. 65, 2:* illa (pars) quae in crateras mittitur moralis est, haec quae ad altare effunditur mystica, eo quod divino munere et adspiratione quadam humanis infundatur mentibus . . .   15—19 *ibid. 5:* Crateres igitur sensuum receptacula. crateres oculi sunt duo, aures sunt, nares sunt, os quoque et aliae partes convenientes muneri. oculi enim visum recipiunt et ministrant, auditum aures, odorem nares, ora gustatum, et cetera. in istos crateres verbum illud, in quo est principatus sacerdotii vel prophetiae, effundit sanguinis sui partes, ut vivificet atque animet irrationabiles portiones et faciat rationabiles. *8* mentes hominum vivificavit . . .

γικὸν γενέσθαι, ταῖς μὲν νουθεσίαις περιόδοις ἀκολουθῆσαν, ἁγνεῦσαν δὲ
τῶν ὁλκὸν ἀπατεῶνα προτεινόντων δύναμιν αἰσθητῶν. ἆρά γε οὐχὶ 186
τοῦτον τὸν τρόπον καὶ τὸ δίδραχμον διενεμήθη τὸ ἅγιον, ἵνα τὸ μὲν
ἥμισυ αὐτοῦ, τὴν δραχμήν, καθιερῶμεν λύτρα τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς κατα-
τιθέντες (Exod. 30, 12. 13), ἣν ὁ μόνος ἀψευδῶς ἐλεύθερος καὶ ἐλευ-
θεροποιὸς θεὸς ὠμῆς καὶ πικρᾶς παθῶν καὶ ἀδικημάτων δεσποτείας
ἱκετευθείς, ἔστι δ' ὅτε καὶ χωρὶς ἱκεσίας, ἀνὰ κράτος ἐκλύει, τὸ δ'
ἕτερον μέρος τῷ ἀνελευθέρῳ καὶ δουλοπρεπεῖ γένει καταλίπωμεν, οὗ
κεκοινώνηκεν ὁ λέγων· „ἠγάπηκα τὸν κύριόν μου," τὸν ἡγεμόνα ἐν ἐμοὶ
νοῦν, „καὶ τὴν γυναῖκά μου," τὴν φίλην καὶ οἰκουρὸν παθῶν αἴσθησιν,
„καὶ τὰ παιδία," τὰ κακὰ τούτων ἔγγονα, „οὐκ ἄπειμι ἐλεύθερος
(Exod. 21, 5). ἀνάγκη γὰρ καὶ τῷ τοιούτῳ γένει κλῆρον ἄκληρον καὶ 187
ἀποπομπαῖον ἐκ τοῦ διδράχμου δοθῆναι, ἐναντίον τῇ ἀνατεθειμένῃ
δραχμῇ τε καὶ μονάδι· μονὰς δὲ οὔτε προσθήκην οὔτε ἀφαίρεσιν δέ-
χεσθαι πέφυκεν, εἰκὼν οὖσα τοῦ μόνου πλήρους θεοῦ. χαῦνα γὰρ τά 188
τε ἄλλα ἐξ ἑαυτῶν, εἰ δέ που καὶ πυκνωθείη, λόγῳ σφίγγεται θείῳ.
κόλλα γὰρ καὶ δεσμὸς οὗτος πάντα τῆς οὐσίας ἐκπεπληρωκώς· ὁ δ'
εἴρας καὶ συνυφήνας ἕκαστα πλήρης αὐτὸς ἑαυτοῦ κυρίως ἐστίν, οὐ δεη-
θεὶς ἑτέρου τὸ παράπαν. (39.) εἰκότως οὖν ἐρεῖ Μωυσῆς· „ὁ πλουτῶν 189
οὐ προσθήσει, καὶ ὁ πενόμενος οὐκ ἐλαττώσει ἀπὸ τοῦ ἡμίσους τοῦ
διδράχμου" (Exod. 30, 15), ὅπερ ἐστίν, ὡς ἔφην, δραχμή τε καὶ μο-
νάς· ᾗ πᾶς ἂν ἀριθμὸς εἴποι τὸ ποιητικὸν ἐκεῖνο

ἐν σοὶ μὲν λήξω, σέο δ' ἄρξομαι.

---

1 νουθεσίας A (coni. Turn.), νοῦ θείαις conicio περιοδους Pap, προόδοις coni. Mang. δὲ] των δε Pap 2 τῶν] τὸν B, τὸν τῶν P ὁλκὸν ⟨καὶ⟩ Mang. προτεινοντων Pap: προτεινάντων codd. 3 τουτον τον τροπον Pap: τούτω τῶ τρόπω codd. καὶ τῶ διδαγμὸν G διενοήθη H 4 δραγμὴν P^1H^1 καθιερωνεν (sic) Pap: καθίρωμεν G, καθήρωμεν AB, καθάρωμεν HP 5 ἀψευδῶς om. codd. 7 εστιν Pap εγλυει Pap 7. 8 τὸ δ'—ἀνελευθέρῳ om. Pap 8 καταλείπωμεν v 9 μου τὸν κύριον codd. alt. τὸν] τὸν δὲ G 11 τὰ κακὰ GHP: τα κατα Pap, κακὰ AB ἔκγονα ABG 12 ἄκληρον om. G 13 διδράγμου H^1P^1 την εναντιον (ανατεθει)μενηι Pap, τὸν ἐναντίον τῇ ἀνατ. conicio
ϑ
14 οὔτ' AB 16 αὐτῶν P, αὑτῶν H^1 πυκνωθειη Pap: πυκνω (πυκνωθεὶς P^2) εἴη P^1H^1, πυκνωθὲν εἴη GH^2, πυκνωθεὶς εἴη τις AB 17 γάρ ἐστι καὶ codd. τὰ πάντα codd. 17. 18 ὁ διείρας καὶ συνυφάνας AB 18 κύριός AB 19 τὸ] του Pap Μωσῆς GHP 21 διδράγμου H^1P ἔφη AB 22 πᾶς ἀνάριθμος HP^1 ἂν om. AB 23 λήξω, ἐκ σέο codd.

---

23 Hom. Il. *I* 97.

190 λήγει τε γὰρ ἀναλυόμενος ὁ κατὰ σύνθεσιν ἀπειράκις ἄπειρος ἀριθμὸς
εἰς μονάδα, ἄρχεταί τε αὖ πάλιν ἀπὸ μονάδος εἰς ἀπερίγραφον συντιθέ-
μενος πλῆθος. διόπερ οὐδ᾽ ἀριθμόν, ἀλλὰ στοιχεῖον καὶ ἀρχὴν ἀριθ-
191 μοῦ ταύτην ἔφασαν, οἷς ζητεῖν ἐπιμελές. ἔτι τοίνυν τὴν οὐράνιον τρο-
φὴν — σοφία δέ ἐστιν — τῆς ψυχῆς, ἣν καλεῖ μάννα, διανέμει πᾶσι
τοῖς χρησομένοις θεῖος λόγος ἐξ ἴσου, πεφροντικὼς | διαφερόντως ἰσότη- p. 5
τος. μαρτυρεῖ δὲ Μωυσῆς λέγων· „οὐκ ἐπλεόνασεν ὁ τὸ πολύ, καὶ ὁ
τὸ ἔλαττον οὐκ ἠλαττόνησεν“ (Exod. 16, 18), ἡνίκα τῷ τῆς ἀναλογίας
ἐχρήσαντο θαυμαστῷ καὶ περιμαχήτῳ μέτρῳ· δι᾽ οὗ συνέβη μαθεῖν,
ὅτι ἕκαστος „εἰς τοὺς καθήκοντας“ (Exod. 16, 16) παρ᾽ ἑαυτῷ συνέ-
λεξεν οὐκ ἀνθρώπους μᾶλλον ἢ λογισμοὺς καὶ τρόπους· ὃ γὰρ ἐπέβα-
λεν ἑκάστῳ, τοῦτ᾽ ἀπεκληρώθη προνοητικῶς, ὡς μήθ᾽ ὑστερῆσαι μήτ᾽
192 αὖ περιττεῦσαι. (40.) τὸ δὲ παραπλήσιον τῆς κατ᾽ ἀναλογίαν ἰσότη-
τος ἔστιν εὑρεῖν καὶ ἐπὶ τοῦ λεγομένου Πάσχα. Πάσχα δέ ἐστιν, ὅταν
ἡ ψυχὴ τὸ μὲν ἄλογον πάθος ἀπομαθεῖν μελετᾷ, τὴν δ᾽ εὔλογον εὐ-
193 πάθειαν ἑκουσίως πάσχῃ· διείρηται γάρ, „ἐὰν ὀλίγοι ὦσιν οἱ ἐν τῇ
οἰκίᾳ, ὥστε μὴ ἱκανοὺς εἶναι εἰς τὸ πρόβατον, τὸν πλησίον γείτονα
προσλαβεῖν, κατ᾽ ἀριθμὸν ψυχῶν, ἵν᾽ ἕκαστος τὸ ἀρκοῦν αὐτῷ συνα-
ριθμῆται“ (Exod. 12,4), μοῖραν, ἧς ἐστιν ἐπάξιός τε καὶ χρεῖος, εὑ-
194 ρισκόμενος. ἐπειδὰν δὲ καὶ τρόπον χώρας τὴν ἀρετὴν εἰς τοὺς οἰκήτο-
ρας αὐτῆς ἐθελήσῃ διανέμειν, τοῖς πλείοσι πλεονάζειν καὶ τοῖς ἐλάττο-
σιν ἐλαττοῦν τὴν κατάσχεσιν προστάττει (Num. 35, 8), δικαιῶν μήτε
τοὺς μείζους ἐλαττόνων ἀξιοῦν — κενοὶ γὰρ ἐπιστήμης ἔσονται — μήτε
τοὺς ἐλάττους μειζόνων· χωρῆσαι γὰρ τὸ μέγεθος αὐτῶν οὐ δυνήσονται.

---

1 συνήθειαν H 2 τε Pap: δὲ codd. 3 οὐδ᾽ Pap: οὐκ codd. 4 αὐτὴν AB ἐπιμελὲς ⟨ταῦτα⟩ conicio 5 σοφία δέ ἐστιν τῆς om. codd. 6 λόγος θεῖος AB, θεῖος om. Pap διαφέροντι G 7 Μωσῆς GHP ὁ] ᾧ v ὁ] ᾧ v 7. 8 ὁ τὸ om. Pap 8 ελαττον Pap: ὀλίγον codd. ἠλαττόνησεν GABP: ελαττωσε Pap, ἐλαττόνησεν H 9 εχρησαντωι Pap μέτρῳ om. H¹P¹ συνέστηκε PH¹ 10 αυτωι Pap 11 ἀνθρώπους] ἀγγεῖα AB ὃ] α Pap 12 απεπληρωθη Pap μήτε bis codd. 13 κατα Pap 15 ἡ ψυχὴ post ἀπομαθεῖν transp. AB αποπαθειν Pap τὴν] τη Pap 16 ἑκουσίως πάσχα G πασχει Pap οἱ om. AB 18 κατ᾽ ἀριθμὸν προσλαβεῖν AB (ψυχων κατ᾽ αριθμ)ον Pap 19 συναριθμεῖται GH¹ μοῖραν Mang: μοίρας codd. (Pap?) post χρεῖος add. ἐστὶν H¹P 20 καὶ om. AB τρόπων G, τρόπῳ AB τὴν ἀρετὴν om. H 21 αὐτῆς Pap G: αὐτοὺς HP, αὐτοῦ AB πλειοσιν Pap 22 μήτε] μὴν G 22. 23 μείζους — τοὺς add. H², μήτε τοὺς — ἀξιοῦν in mg. P² 23 κενοὶ — ἔσονται om. HP¹, lin. 21 post πλεονάζειν per errorem pos. Mang. μήτε] μήτε μὴν H² 24 αὐτῶν τὸ μέγεθος codd.

(41.) τῆς δὲ κατ' ἀριθμὸν ἰσότητος ἐναργέστατον δεῖγμά ἐστι τά τε 195
τῶν δώδεκα ἀρχόντων ἱερὰ δῶρα (Num. 7, 10 sqq.) καὶ ἔτι τὰ ἀπὸ
τῶν δώρων διανεμόμενα τοῖς ἱερεῦσιν· „ἑκάστῳ" γάρ φησι „τῶν υἱῶν
Ἀαρὼν ἔσται τὸ ἴσον" (Lev. 6,40). παγκάλη δὲ καὶ ἡ περὶ τὴν σύν- 196
θεσιν τῶν ἐκθυμιωμένων ἐστὶν ἰσότης· λέγεται γάρ· „λάβε σεαυτῷ
ἡδύσματα, στακτήν, ὄνυχα καὶ χαλβάνην ἡδυσμοῦ καὶ λίβανον διαφανῆ,
ἴσον ἴσῳ, καὶ ποιήσουσιν αὐτὸ θυμίαμα μύρον, μυρεψοῦ ἔργον συνθέ-
σεως καθαρᾶς, ἔργον ἅγιον" (Exod. 30, 34. 35). ἕκαστον γὰρ τῶν μερῶν
ἑκάστῳ φησὶ δεῖν ἴσον συνέρχεσθαι πρὸς τὴν τοῦ ὅλου κρᾶσιν. ἔστι δ' 197
οἶμαι τὰ τέτταρα ταῦτα, ἐξ ὧν τὸ θυμίαμα συντίθεται, σύμβολα τῶν
στοιχείων, ἐξ ὧν ἀπετελέσθη σύμπας ὁ κόσμος. στακτὴν μὲν γὰρ
ὕδατι, γῇ δὲ ὄνυχα, χαλβάνην δὲ ἀέρι, τὸν δὲ διαφανῆ λιβανωτὸν πυρὶ
ἀπεικάζει· στακτὴ μὲν γὰρ παρὰ τὰς σταγόνας ὑδατῶδες, ξηρὸν δὲ
ὄνυξ καὶ γεῶδες, τῇ δὲ χαλβάνῃ τὸ ἡδυσμοῦ πρὸς τὴν ἀέρος ἔμφασιν
προσετέθη — τὸ γὰρ εὐῶδες ἐν ἀέρι —, τῷ δὲ λιβανωτῷ τὸ διαφανὲς πρὸς
φωτὸς ἔνδειξιν. διὸ καὶ τὰ βάρος ἔχοντα τῶν κούφων διεχώρισε, τὰ 198
μὲν τῷ συμπλεκτικῷ συνδέσμῳ ἑνώσας, τὰ δὲ διαλελυμένως ἐξενεγκών·
501 M. | ἔφη γάρ· „λάβε σεαυτῷ ἡδύσματα, στακτήν, ὄνυχα", ταῦτα ἀσύνδετα,
τῶν βάρος ἐχόντων, ὕδατός τε καὶ γῆς, σύμβολα, εἶτα ἀφ' ἑτέρας
ἀρχῆς μετὰ συμπλοκῆς „καὶ χαλβάνην ἡδυσμοῦ καὶ λίβανον διαφανῆ",
ταῦτα πάλιν καθ' ἑαυτά, τῶν κούφων, ἀέρος καὶ πυρός, [τὰ] σημεῖα.
τὴν δὲ τούτων ἐμμελῆ σύνθεσίν τε καὶ κρᾶσιν τὸ πρεσβύτατον καὶ τε- 199
λειότατον ἔργον ἅγιον ὡς ἀληθῶς εἶναι συμβέβηκε, τὸν κόσμον, ὃν διὰ
συμβόλου τοῦ θυμιάματος οἴεται δεῖν εὐχαριστεῖν τῷ πεποιηκότι, ἵνα
λόγῳ μὲν ἡ μυρεψικῇ τέχνῃ κατασκευασθεῖσα σύνθεσις ἐκθυμιᾶται,
ἔργῳ δὲ ὁ θείᾳ σοφίᾳ δημιουργηθεὶς κόσμος ἅπας ἀναφέρηται πρωὶ καὶ
δειλινῆς ὁλοκαυτούμενος. βίος γὰρ ἐμπρεπὴς κόσμῳ τῷ πατρὶ καὶ 200

---

1 τῆς] τὴν G 2 δώδεκα] ια' HP 4 παγκάλως codd. περὶ] παρὰ B 5 ἐνθυμιωμένων AB, ἐκθύμων μένων G 6 ηδυσμου Pap (Turn.): ἀρωμάτων codd. 7 ante ἴσον add. ἐξαίρετον ἐξαιρέτω codd. ἴσον] ἴσω G αὐτὸ GHP: αὐτῶ Pap AB μύρον] μυρεψικόν conicio 8 καθαρὸν conicio (Pap?) 9 φη(σιν) Pap φησὶν ἰδεῖν AB 9. 10 εστιν οιμαι Pap 10 τέσσαρα codd. ταῦτα om. AB σύμβολον HP 12 λίβανον H^2 13 στάκτην Pap G περὶ AB, et sic saepius, quod infra non adnotabo 14 τηι δε χαλβανηι το Pap: ἡ δὲ χαλβάνη τοῦ codd. 15 προσετεθες Pap λιβάνω H^2 16 τὰ] τὸ G διεχωρησεν Pap 17 συμπλεκτικῶς G διαλελυμένων G 18 εφη γαρ Pap: ἔφησε codd. 19 εἶτε G, εἶτ' AB 20 χαλβάνῃσιν G ἡδύοσμον AB 21 τὰ seclusi 24 ευχαρισταν Pap 25 μυρεψικὴ BHP 26 δὲ ὁ om. Pap

ποιητῇ συνεχῶς καὶ ἀδιαστάτως εὐχαριστεῖν, μονονοὺκ ἐκθυμιῶντι καὶ
ἀναστοιχειοῦντι ἑαυτὸν πρὸς ἔνδειξιν τοῦ μηδὲν θησαυρίζεσθαι, ἀλλ'
201 ὅλον ἑαυτὸν ἀνάθημα ἀνατιθέναι τῷ γεγεννηκότι θεῷ. (42.) θαυμάζω
καὶ τὸν μετὰ σπουδῆς ἀπνευστὶ δραμόντα συντόνως ἱερὸν λόγον, „ἵνα
στῇ μέσος τῶν τεθνηκότων καὶ τῶν ζώντων· εὐθὺς“ γάρ φησι Μωυ-
σῆς „ἐκόπασεν ἡ θραῦσις“ (Num. 16, 47. 48). ἀλλ' οὐκ ἔμελλε κο-
πάσαι καὶ ἐπικουφίσαι τὰ περιθρύπτοντα καὶ καταγνύντα καὶ συντρί-
βοντα τὴν ἡμετέραν ψυχήν, διακρίναντος καὶ διατειχίσαντος τοῦ θεοφι-
λοῦς τοὺς ὁσίους, οἳ ζῶσιν ἀψευδῶς, ἀπὸ τῶν ἀνοσίων, οἳ τεθνήκασι
202 πρὸς ἀλήθειαν, λογισμῶν; τῷ γὰρ ἐγγὺς εἶναι πολλάκις νοσούντων καὶ
οἱ σφόδρα ὑγιαίνοντες ἐνδεξάμενοι τὴν ἐκείνων νόσον ἐμέλλησαν τελευ-
τῆσαι. τοῦτο δ' ἀμήχανον ἔτι παθεῖν ἦν διαζευχθέντας ὅρῳ μέσῳ
παγέντι δυνατωτάτῳ, ὃς τὰς ἐφόδους καὶ ἐπιδρομὰς τοῦ χείρονος μέρους
203 ἀπὸ τοῦ βελτίονος ἀπώσει. τεθαύμακα δὲ ἔτι μᾶλλον, ἐπειδὰν κατα-
κούων τῶν λογίων ἀναδιδάσκωμαι, ὃν τρόπον εἰσῆλθεν ἡ νεφέλη μέση
τῆς τε Αἰγυπτιακῆς καὶ τῆς Ἰσραηλιτικῆς στρατιᾶς (Exod. 14,20)·
ὑπὸ γὰρ τοῦ φιλοπαθοῦς καὶ ἀθέου τὸ ἐγκρατὲς καὶ θεοφιλὲς γένος
οὐκέτ' εἴασε διώκεσθαι τὸ σκεπαστήριον καὶ σωτήριον τῶν φίλων,
204 ἀμυντήριον δὲ καὶ κολαστήριον τῶν ἐχθρῶν ὅπλον, ἡ νεφέλη. διανοίαις
μὲν γὰρ ἀρετώσαις ἠρέμα σοφίαν ἐπιψεκάζει, τὴν ἀπαθῆ φύσει παντὸς
κακοῦ, λυπραῖς δὲ καὶ ἀγόνοις ἐπιστήμης ἀθρόας κατανίφει τιμωρίας,

1 τῶ μονονοὺ καὶ θυμιῶντι AB 2 μηδὲν ⟨ἑαυτῷ⟩ conicio 3 γεγεινηκοτι P... P γεγονότι AB θαυμάζων P 5 φησὶ] φησὶν ἔστη AB 5. 6 Μωσῆς GHP 6 ἐκοπίασεν GH[1]P 6. 7 κοπιᾶσαι GH[1]P 7 ἐπικουφισθῆναι conicio καὶ κατα-γνύντα om. Pap AB 8 διακρίναντος scripsi, διακρινοντος Pap: om. codd. καὶ P ... P(H[1]): μὴ ceteri 10 λογισμων Pap (Mang.): λογισμοῦ codd. 11 ἐνδεξάμενοι scripsi, εγδεξαμενοι Pap: ἐκδεξάμενοι codd. ἐμελέτησαν AB 12 δε Pap ἦν ἔτι παθ... codd. διαζευχθέντα codd. 12. 13 μέσα παγέντα ABP[2] 13 χείρονος μέρους codd.: χειρος Pap 14 απωσει Pap: ἀνασώσει codd., ἀνώσει conicio 15 post τῶν add. ἁγίων codd. N λόγων AB ἀναδιδάσκομαι Pap G εισηλθεν η Pap: εἰσῆλθε codd. N 16 τε om. codd. N Ἰσραηλικῆς G 17 γὰρ om. AB τὸ] τὲ G το θεοφιλες Pap 18 οὐκέτι codd. ειασεν Pap σκοπαστήριον PH[1], σκοπευ-τήριον ABN 20 γὰρ om. AB ημερα Pap επιψακαζει Pap, ἐπισκευάζει N φύσει om. codd. N 21 κατανιφει Pap Nv: κατανείφει A[2]BHP, κατανήφει A[1]G

8—10 *Orig. Homil. in Num. IX 5 p. 298:* quidam tamen ex iis, qui ante nos inter-pretati sunt locum hunc, memini quod mortuos dixerunt eos qui nimietate scelerum in peccatis suis mortui intelleguntur, viventes autem eos qui in operibus vitae per-manserint (*cf. De somn. II* p. 689. 690 M.). 14—47,13 τεθαύμακα — θεοῦ N fol. 166[v].

κατακλυσμὸν φθορὰν οἰκτίστην ἐπιφέρουσα. τῷ δὲ ἀρχαγγέλῳ καὶ 205
πρεσβυτάτῳ λόγῳ δωρεὰν ἔδωκεν ἐξαίρετον ὁ τὰ ὅλα γεννήσας πατήρ,
ἵνα μεθόριος στὰς τὸ γενόμενον διακρίνῃ τοῦ πεποιηκότος. ὁ δ' αὐτὸς
ἱκέτης μέν ἐστι τοῦ θνητοῦ κηραίνοντος αἰεὶ πρὸς τὸ ἄφθαρτον, πρεσ-
βευτὴς δὲ τοῦ ἡγεμόνος πρὸς τὸ ὑπήκοον. ἀγάλλεται δὲ ἐπὶ τῇ δωρεᾷ 206
02 M. καὶ σεμνυνόμενος αὐτὴν | ἐκδιηγεῖται φάσκων· „κἀγὼ εἱστήκειν ἀνὰ
μέσον κυρίου καὶ ὑμῶν“ (Deut. 5, 5), οὔτε ἀγένητος ὡς ὁ θεὸς ὢν
οὔτε γενητὸς ὡς ὑμεῖς, ἀλλὰ μέσος τῶν ἄκρων, ἀμφοτέροις ὁμηρεύων,
παρὰ μὲν τῷ φυτεύσαντι πρὸς πίστιν τοῦ μὴ σύμπαν ἀφηνιάσαι ποτὲ
καὶ ἀποστῆναι τὸ γεγονὸς ἀκοσμίαν ἀντὶ κόσμου ἑλόμενον, παρὰ δὲ τῷ
φύντι πρὸς εὐελπιστίαν τοῦ μήποτε τὸν ἵλεω θεὸν περιιδεῖν τὸ ἴδιον
ἔργον. ἐγὼ γὰρ ἐπικηρυκεύομαι τὰ εἰρηναῖα γενέσει παρὰ τοῦ καθαι-
ρεῖν πολέμους ἐγνωκότος εἰρηνοφύλακος αἰεὶ θεοῦ.

(43.) Διδάξας οὖν ἡμᾶς περὶ τῆς εἰς ἴσα τομῆς ὁ ἱερὸς λόγος καὶ 207
πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων ἐπιστήμην ἄγει φάσκων ὅτι τὰ τμήματα „ἔθη-
κεν ἀντιπρόσωπα ἀλλήλοις“ (Gen. 15, 10). τῷ γὰρ ὄντι πάνθ' ὅσα
ἐν κόσμῳ σχεδὸν ἐναντία εἶναι πέφυκεν, ἀρκτέον δὲ ἀπὸ τῶν πρώτων·
θερμὸν ἐναντίον ψυχρῷ καὶ ξηρὸν ὑγρῷ καὶ κοῦφον βαρεῖ καὶ σκότος 208
φωτὶ καὶ νὺξ ἡμέρᾳ, καὶ ἐν οὐρανῷ μὲν ἡ ἀπλανὴς τῇ πεπλανημένῃ
φορᾷ, κατὰ δὲ τὸν ἀέρα αἰθρία νεφώσει, νηνεμία πνεύμασι, θέρει χει-
μών, ἔαρι μετόπωρον — τῷ μὲν γὰρ ἀνθεῖ, τῷ δὲ φθίνει τὰ [δ']
ἔγγεια —, πάλιν ὕδατος τὸ γλυκὺ τῷ πικρῷ καὶ γῆς ἡ στεῖρα τῇ γο-
νίμῳ. καὶ τἆλλα δὲ ἐναντία προῦπτα, σώματα ἀσώματα, ἔμψυχα 209

---

1 κατακλυσμὸν GN (Pap?): κατακλυσμῶν ceteri φορὰν coni. Mang. επιφερους Pap, ἐπιφέροντα N 2 ἐξαίρετον ἔδωκεν codd. N 4 εστιν B ἀεὶ codd. το Pap v: τὸν codd. N 4. 5 πρεσβυτης Pap, πρεσβευτὴν N 6 ιστηκειν Pap, στήκειν G 7 ἡμῶν AB ἀγένητος GP (Pap?): ἀγέννητος ABHN 7. 8 ὁ θεὸς — ὡς om. H[1]P 8 γενητὸς G (Pap?): γεννητὸς ABN ἡμεῖς AB 9 αφηνιασαι Pap (Mang.): ἀφανίσαι codd. N 10 γεγονος Pap: γένος codd. N 11 ἐλπιστίαν GH[1]N ιλεω Pap: ἵλεων GHP, ἔλεον AB 12 ἐπικηρυκεύσομαι codd. N ante γενέσει add. τῇ AB, ἃ GPH[1] 12. 13 καθαίρειν ABGH[1]PN 13 ἀεὶ codd. 14 εἰς AB: om. Pap GHP τιμῆς AB 15 τμήματα ABP[2] (Pap?): τάγματα GHP[1] 18 ψυχρωι Pap (Turn.): τῷ ψυχρῷ codd. 20 νεφωσει Pap: νέφεσι codd. 21 τῶ Pap G: τὸ ceteri τῶ G (Pap?): τὸ ceteri δ' seclusi (Pap?) et ante πάλιν interpunxi 22 τῷ γλυκεῖ τὸ πικρὸν AB 23 τὰ ἄλλα codd. πτουπτα Pap

---

16 sqq. Patin, Heraklitische Beispiele I p. 8—17.

ἄψυχα, λογικὰ ἄλογα, θνητὰ ἀθάνατα, αἰσθητὰ νοητά, καταληπτὰ ἀκατάληπτα, στοιχεῖα ἀποτελέσματα, ἀρχὴ τελευτή, γένεσις φθορά, ζωὴ θάνατος, νόσος ὑγεία, λευκὸν μέλαν, δεξιὰ εὐώνυμα, δικαιοσύνη ἀδικία, φρόνησις ἀφροσύνη, ἀνδρεία δειλία, σωφροσύνη ἀκολασία, ἀρετὴ κακία,
210 καὶ τὰ τῆς ἑτέρας πάντα εἴδη τοῖς τῆς ἑτέρας εἴδεσι πᾶσι· πάλιν γραμματικὴ ἀγραμματία, μουσικὴ ἀμουσία, παιδεία ἀπαιδευσία, συνόλως τέχνη ἀτεχνία, καὶ τὰ ἐν ταῖς τέχναις, φωνήεντα στοιχεῖα καὶ ἄφωνα,
211 ὀξεῖς καὶ βαρεῖς φθόγγοι, εὐθεῖαι καὶ περιφερεῖς γραμμαί· καὶ ἐν ζῴοις καὶ φυτοῖς ἄγονα γόνιμα, πολυτόκα ὀλιγοτόκα, ᾠοτόκα ζῳοτόκα, μαλά-
212 κεια ὀστρακόδερμα, ἄγρια ἥμερα, μονωτικὰ ἀγελαῖα· καὶ πάλιν πενία πλοῦτος, δόξα ἀδοξία, δυσγένεια εὐγένεια, ἔνδεια περιουσία, πόλεμος εἰρήνη, νόμος ἀνομία, εὐφυΐα ἀφυΐα, ἀπονία πόνος, νεότης γῆρας, ἀδυναμία δύναμις, ἀσθένεια ῥώμη. καὶ τί δεῖ τὰ καθ' ἕκαστον ἀναλέ-
213 γεσθαι ἀπερίγραφα καὶ ἀπέρατ' ὄντα τῷ πλήθει; παγκάλως οὖν ὁ τῶν τῆς φύσεως ἑρμηνεὺς πραγμάτων, τῆς ἀργίας καὶ ἀμελετησίας ἡμῶν λαμβάνων οἶκτον ἑκάστοτ' ἀφθόνως ἀναδιδάσκει, καθὰ καὶ νῦν, τὴν ἀντιπρόσωπον ἑκάστων θέσιν οὐχ ὁλοκλήρων, ἀλλὰ τμημάτων ὑπαρχόντων· | ἓν γὰρ τὸ ἐξ ἀμφοῖν τῶν ἐναντίων, οὗ τμηθέντος γνώριμα τὰ p. 503
214 ἐναντία. οὐ τοῦτ' ἐστίν, ὅ φασιν Ἕλληνες τὸν μέγαν καὶ ἀοίδιμον παρ' αὐτοῖς Ἡράκλειτον κεφάλαιον τῆς αὑτοῦ προστησάμενον φιλοσοφίας αὐχεῖν ὡς ἐφ' εὑρέσει καινῇ; παλαιὸν γὰρ εὕρεμα Μωυσέως ἐστὶ τὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τὰ ἐναντία τμημάτων λόγον ἔχοντα ἀποτελεῖσθαι, καθάπερ ἐναργῶς ἐδείχθη.
215 (44.) Ταῦτα μὲν οὖν καὶ ἐν ἑτέροις ἀκριβώσομεν. ἄξιον δὲ καὶ ἐκεῖνο μὴ παρησυχασθῆναι· τὰ γὰρ λεγόμενα διχοτομήματα τριῶν ζῴων δίχα

---

1. 2 κα(ταλημπτα) ακαταλημπτα Pap 3 δεξιαν ευωνυμαν Pap δικαιότης AB 4 φρόνησις — κακία om. AB 5 πάντα — ἑτέρας om. L εἴδη πάντα ν πασιν Pap 9 πολυγονα Pap ᾠοτόκα ζῳοτόκα om. G, ζῳοτόκα om. B 9. 10 μαλακὰ codd. 12 εὐφυΐα ἀφυΐα Pap AG: ἀφυΐα εὐφυΐα HP, εὐφυΐα B γερας Pap 12. 13 δύναμις ἀδυναμία codd. 13 δ' ει Pap 14 ἀπέρατ' Scheil, απορατ Pap: ἀπέραστα G, ἀπέραντα ceteri ὁ om. Pap τῶν om. $H^{1}P^{1}$ 15 ἑρμηνευτὴς codd. πραγματων Pap (Mang): γραμμάτων codd. ἡμῶν om. AB 16 ἑκάστοτ' scripsi: ἕκαστον codd. ἀφθόνως scripsi: αφονως Pap, ἀφανῶς codd., ἐμφανῶς coni. Mang. 18 τῶν] τὸ P γνώρισμα ABG 19 οὗτός ἐστιν ὃν AB 20 αὑτοῦ H^{2}: αὐτοῦ ceteri (Pap?) προιστάμενον $P(H^{1})$ 21 ἐφ'] ἐν AB κενῇ GHP εὕρημα conicio (Pap?) Μωυσεως Pap: Μωσέως ABGP, Μωσέος H 22 τοῦ] τουτου Pap 23 εναργως εδειχθη Pap: ὄναρ ἐδείχθη GHP^{1}, οὖν παρεδείχθη ABP^{2} 24 alt. καὶ om. Pap 25 ησυχασθηναι Pap 25. 49,1 δίχα διαιρεθέντων scripsi: διχα αιρεθεντων Pap, διαιρεθέντων codd.

διαιρεθέντων ἓξ ἐγένετο, ὡς ἕβδομον τὸν τομέα εἶναι λόγον, διαστέλλοντα τὰς τριάδας, μέσον αὐτὸν ἱδρυμένον. τὸ παραπλήσιόν μοι δοκεῖ 216
σαφέστατα μεμηνῦσθαι καὶ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς λυχνίας· δεδημιούργηται γὰρ ἓξ καλαμίσκους ἔχουσα, τρεῖς ἑκατέρωθεν, ἑβδόμη δὲ αὐτὴ μέση, διαιροῦσα καὶ διακρίνουσα τὰς τριάδας. τορευτὴ γάρ ἐστι, τεχνικὸν καὶ δόκιμον θεῖον ἔργον, ἐξ ἑνὸς χρυσίου καθαροῦ (Exod. 25, 30. 38, 13. 14)· τὸ γὰρ ἓν καὶ μόνον καὶ καθαρὸν ὄντως ἑβδομάδα τὴν ἀμήτορα γεγέννηκεν ἐξ ἑαυτοῦ μόνου, μὴ προσχρησάμενον ὕλῃ τὸ παράπαν. χρυσὸν 217
δ' οἱ ἐγκωμιάζοντες πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα λέγουσι τῶν εἰς ἔπαινον, δύο δὲ τὰ ἀνωτάτω, ἓν μέν, ὅτι ἰὸν οὐ παραδέχεται, ἕτερον δέ, ὅτι εἰς ὑμένας λεπτοτάτους ἀρραγὴς διαμένων ἐλαύνεταί τε καὶ χεῖται. σύμβολον οὖν εἰκότως μείζονος φύσεως γέγονε, ἣ ταθεῖσα καὶ κεχυμένη καὶ φθάσασα πάντῃ πλήρης ὅλη δι' ὅλων ἐστίν, εὐαρμόστως καὶ τὰ ἄλλα συνυφήνασα. περὶ τῆς προειρημένης λυχνίας ὁ τεχνίτης διαλεγό- 218
μενος πάλιν φησίν, ὅτι „ἐκ τῶν καλαμίσκων εἰσὶν οἱ βλαστοὶ ἐξέχοντες, τρεῖς ἑκατέρωθεν, ἐξισούμενοι ἀλλήλοις· καὶ τὰ λαμπάδια αὐτῶν, ἅ ἐστιν ἐπὶ τῶν ἄκρων, καρυωτὰ ἐξ αὐτῶν· καὶ τὰ ἀνθέμια ἐν αὐτοῖς, ἵν' ὦσιν ἐπ' αὐτῶν οἱ λύχνοι καὶ τὸ ἀνθέμιον τὸ ἕβδομον ἐπ' ἄκρου τοῦ λαμπαδίου ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἄνωθεν, στερεὸν ὅλον χρυσοῦν· καὶ ἑπτὰ λύχνους ἐπ' αὐτῆς χρυσοῦς" (Exod. 38, 15—17)· ὥστε διὰ πολλῶν 219
ἤδη κατασκευάζεσθαι, ὅτι ἑξὰς εἰς δύο τριάδας ὑπὸ μέσου τοῦ ἑβδόμου λόγου διῄρηται, καθάπερ ἔχει νυνί· πᾶσα γὰρ ἡ λυχνία σὺν τοῖς ὁλοσχερεστάτοις μέρεσιν αὐτῆς, ἅ ἕξ ἐστιν, ἐπάγη, λαμπαδίων ἑπτά, ἀνθεμίων ἑπτά, λύχνων ἑπτά. διαιροῦνται δὲ οἱ μὲν ἓξ λύχνοι τῷ ἑβδόμῳ, τὰ δὲ 220

---

1 λόγον εἶναι H 2 αὐτὸν Pap B: αὑτὸν A, αὐτῶν GHP ιδρυμενον Pap: ἱδρυσάμενον codd. παραπλησον Pap 4 αὐτὴ scripsi: αὕτη codd. μέσην GP 4. 5 διακρίνουσα καὶ διαιροῦσα ABH 5 εστιν Pap 7. 8 γεγεννηκεν Pap: γεγέννηκε καὶ AHP, γεγένηκε καὶ BG 8 εαυτου Pap: αὐτοῦ H², αὑτοῦ ceteri μονου Pap (Mang.): καὶ μόνου (μόνον H) codd. 9 τῶν] τὸν P 10 ἕνα GPH¹ 12 οὖν om. Pap γέγονε μείζονος φύσεως codd. ἐλαθεῖσα coni. Mang. 13 παντης Pap, παντὶ GH¹P 14 προειρημενης λυχνιας Pap: εἰρημένης λυχνίας ABG, λυχνίας τῆς εἰρημένης HP 15 ὅτι om. Pap 16 λαμπάδια Pap ABP²: λαμπρὰ GHP¹ αὐτῶν] αὐτοῖς G 17 αναθεμια Pap 18 τὸ ἕβδομον om. AB ἄκρου H: ἄκρον GP, ἄκρων AB, ανω Pap 19 επι της κορυφης ανωθεν Pap: om. ceteri ζ' Pap 20 αὐτῆς scripsi (cf. p. 50,6): αὐτοῖς Pap et codd. 21 ηδη Pap: ᾠήθη codd. 22 λόγου] λύχνου coni. Mang. ἔχει νυνί] ἐκείνη coni. Mang. πᾶσα] μέση conicio 22. 23 νυνὶ — ἐπάγη evanida in Pap. corruptela inesse videtur. certe genetivi lin. 23. 24 non habent unde pendeant (v. ad lin. 22) 23 αναθεμειων Pap 24 λύχνων ἑπτὰ om. AB

ἀνθέμια ὁμοίως τῷ μέσῳ καὶ τὰ λαμπάδια τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπὸ τοῦ
ἑβδόμου καὶ μέσου, οἱ δὲ ἓξ καλαμίσκοι καὶ οἱ ἐκπεφυκότες ἴσοι βλα-
221 στοὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ | στελέχους τῆς ἑβδόμης. (45.) πολὺν δ' ὄντα p. 504
τὸν περὶ ἑκάστου λόγον ὑπερθετέον εἰσαῦθις. τοσοῦτο δὲ αὐτὸ μόνον
ὑπομνηστέον, ὅτι τῆς κατ' οὐρανὸν τῶν ἑπτὰ πλανήτων χορείας μίμημά
222 ἐστιν ἡ ἱερὰ λυχνία καὶ οἱ ἐπ' αὐτῆς ἑπτὰ λύχνοι. πῶς; ἐρήσεταί τις
ἴσως· ὅτι, φήσομεν, ὅνπερ τρόπον οἱ λύχνοι, οὕτως καὶ τῶν πλανή-
των ἕκαστος φωσφορεῖ· λαμπρότατοι γὰρ ὄντες αὐγοειδεστάτας ἄχρι γῆς
ἀποστέλλουσιν ἀκτῖνας, διαφερόντως δ' ὁ μέσος τῶν ἑπτά, ἥλιος.
223 μέσον δ' αὐτὸν οὐ μόνον ἐπεὶ μέσην ἐπέχει χώραν, ὡς ἠξίωσάν τινες,
καλῶ, ἀλλ' ὅτι καὶ θεραπεύεσθαι καὶ δορυφορεῖσθαι πρὸς ὑπασπιζόντων
ἑκατέρωθεν ἀξιώματος ἕνεκα καὶ μεγέθους καὶ ὠφελειῶν, ἃς τοῖς ἐπι-
224 γείοις ἅπασι παρέχει, δίκαιος ἄλλως ἐστί. τὴν δὲ τῶν πλανήτων τά-
ξιν ἄνθρωποι παγίως μὴ κατειληφότες — τί δ' ἄλλο τῶν κατ' οὐρα-
νὸν ἴσχυσαν κατανοῆσαι βεβαίως; — εἰκοτολογοῦσιν, ἄριστα δ' ἐμοὶ
στοχάζεσθαι δοκοῦσιν οἱ τὴν μέσην ἀπονενεμηκότες ἡλίῳ τάξιν, τρεῖς
μὲν ὑπὲρ αὐτὸν καὶ μετ' αὐτὸν τοὺς ἴσους εἶναι λέγοντες, ὑπὲρ αὐτὸν
μὲν φαίνοντα, φαέθοντα, πυρόεντα, εἶθ' ἥλιον, μετ' αὐτὸν δὲ στίλβοντα,
225 φωσφόρον, τὴν ἀέρος γείτονα σελήνην. ἐπίγειον οὖν βουληθεὶς ἀρχετύ-
που τῆς κατ' οὐρανὸν σφαίρας ἑπταφεγγοῦς μίμημα παρ' ἡμῖν ὁ τεχ-
νίτης γενέσθαι πάγκαλον ἔργον προσέταξε, τὴν λυχνίαν, δημιουργηθῆναι.
δέδεικται δὲ καὶ ἡ πρὸς ψυχὴν ἐμφέρεια αὐτῆς· ψυχὴ γὰρ τριμερὴς
μέν ἐστι, δίχα δὲ ἕκαστον τῶν μερῶν, ὡς ἐδείχθη, τέμνεται, μοιρῶν

---

1 αναθεμεια Pap μέσῳ] $\overline{\theta\omega}$ vel $\overline{\mu\omega}$ Pap 2. 3 δὲ ἓξ — καὶ οἱ om. G 3 ἑβδόμης ⟨λυχνίας⟩ coni. Mang. 4 τοσοῦτον Pap G 5 τῆς] τῶν AB κατα τον Pap χορειας Pap: πορείας GHP, om. AB 6 ἐστιν om. G ἡ om. Pap οἱ ἑπτὰ λύχνοι ἐπ' αὐτῆς codd. ερησεται Pap v: εἰρήσεται codd. 7 ονπερ Pap: ὃν codd. οὕτω AB 8 λαμπρότεροι codd. 10 δὲ codd. επει Pap, ἐπὶ G: ὅτι ceteri ὡς om. Pap 11 θεραπεύεται καὶ δορυφορεῖται AB 13 απασιν Pap δικαίως ABH^{1}P αλλως Pap (Mang.): ἀλλ' ὡς codd. εστιν Pap 13. 14 τάξιν om. AB 14. 15 παγίως — λέγουσιν add. H^{2}P^2 14 κατ' codd.: κατα τον Pap 15 διανοῆσαι codd. εἰκοτολογοῦσιν scripsi, εικοτολεγουσιν Pap: εἰκότως λέγουσιν codd. δὲ ἐμοὶ G, δέ μοι ABHP 16 δοκοῦσι στοχάζεσθαι AB 16—18 τρεις οι μετ' αυτον και υπερ αυτον φαινονται Pap (ceteris omissis) 17 λέγοντας G 18 φαετοντα Pap 19 ἀέρα G οὖν om. H^{1}P^1 19. 20 αρχετυπου Pap (Mang.): ἀρχέτυπον ABGH^{2}P^2, om. H^{1}P^1 20 κατ' codd.: κατα τον Pap 21 ἔργον om. Pap 22 ἡ om. Pap 23 μέν om. codd. ἐστιν H ἑκάστων Pap G

δὲ γενομένων ἓξ ἕβδομος εἰκότως τομεὺς ἦν ἁπάντων ὁ ἱερὸς καὶ θεῖος λόγος. (46.) ἄξιον δὲ μηδ' ἐκεῖνο παρησυχασθῆναι· τριῶν ὄντων ἐν 226
τοῖς ἁγίοις σκευῶν, λυχνίας, τραπέζης, θυμιατηρίου, τὸ μὲν θυμιατήριον εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν στοιχείων εὐχαριστίαν ἀνάγεται, ὡς ἐδείχθη πρότερον, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ μοίρας ἔχει τῶν τεττάρων, γῆς μὲν τὰ ξύλα, ὕδατος δὲ τὰ ἐπιθυμιώμενα — πρότερον γὰρ τηκόμενα εἰς λιβάδας αὖθις ἀναλύεται —, τὸν δὲ ἀτμὸν ἀέρος, πυρὸς δὲ τὸ ἐξαπτόμενον — καὶ ἡ σύνθεσις δὲ λιβανωτοῦ καὶ χαλβάνης ὄνυχός τε καὶ στακτῆς (Exod. 30,34) τῶν στοιχείων σύμβολον —, ἡ δὲ τράπεζα εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν θνητῶν ἀποτελεσμάτων εὐχαριστίαν — ἄρτοι γὰρ καὶ σπονδεῖα ἐπιτίθενται αὐτῇ (Num. 4,7), οἷς ἀνάγκη χρῆσθαι τὰ τῆς τροφῆς δεόμενα —, ἡ δὲ λυχνία εἰς τὴν ὑπὲρ
05 M. τῶν κατ' οὐρανὸν ἁπάντων, ἵνα μηδὲν μέρος τοῦ κόσμου | δίκην ἀχαριστίας ὄφλῃ, ἀλλ' εἰδῶμεν ὅτι πάντα τὰ μέρη τὰ κατ' αὐτὸν εὐχαριστεῖ, τὰ στοιχεῖα, τὰ ἀποτελέσματα, οὐ τὰ ἐπὶ γῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν οὐρανῷ. (47.) ἄξιον δὲ σκέψασθαι, διὰ τί τῆς τραπέζης καὶ 227
τοῦ θυμιατηρίου τὰ μέτρα δηλώσας τῆς λυχνίας οὐδὲν ἀνέγραψε· μήποτε δι' ἐκεῖνο, ὅτι τὰ μὲν στοιχεῖα καὶ τὰ θνητὰ ἀποτελέσματα, ὧν ἡ τράπεζα καὶ τὸ θυμιατήριον σύμβολα, μεμέτρηται περατωθέντα ὑπ' οὐρανοῦ — ἀεὶ γὰρ τὸ περιέχον τοῦ περιεχομένου μέτρον —, ὁ δ' οὐρανός, οὗ σύμβολόν ἐστιν ἡ λυχνία, ἀπειρομεγέθης ἐστί. περιέχεται 228
γὰρ ὑπ' οὐδενὸς σώματος, οὔτε ἰσομεγέθους αὐτῷ οὔτε ἀπείρου, ἀλλ' οὐδ' ὑπὸ κενοῦ κατὰ Μωυσῆν διὰ τὴν ἐν τῇ ἐκπυρώσει μυθευομένην τερατολογίαν· ἔστι δὲ ὅρος αὐτοῦ ὁ θεός, ἡνίοχος καὶ κυβερνήτης αὐτοῦ. ὥσπερ οὖν ἀπερίληπτον τὸ ὄν, οὕτως καὶ τὸ ὁριζόμενον ὑπ' αὐ- 229

---

1 γινομενων vel γεινομένων Pap ⟨ὁ⟩ τομεὺς conicio ὁ ABGH²: om. Pap HP¹ 2 μηδ' Pap H²: μὴ δὲ ABG, μὴ H¹P 4 εὐχαριστιῶν G 4. 5 πρότερον ὡς ἐδείχθη H 5 καὶ ἐπεὶ καὶ G τεσσάρων codd. 6 αὖθις om. Pap 9 τὴν Pap AB: τὴν τῶν GHP 10 ἄρτι G σπονδία GHP 12 κατ' codd.: κατα τον Pap δίκην om. H¹ 13 οφλη Pap (Mang.): ὀφείλει G, ὀφείλῃ ceteri ἀλλὰ G ειδωμεν Pap: εἴδομεν P, ἴδωμεν ceteri prius τὰ om. AB τὰ κατ' αὐτὸν Mang.: τὰ καθ' αὐτὸν codd., καθ' λ εαυτα Pap 14 τὰ δὲ στοιχεῖα AB 18 σύμβολον H, σύμβο P μεμέτρηται scripsi: μεν ειρηται Pap, μεμέτρηνται codd. ὑπ' scripsi: υπερ Pap, ὑπὸ τοῦ codd. 20 alt. ἐστίν Pap HP 21 ὑπὸ A, ante ὑπ' add. οὔτε v ισον μεγεθους Pap 21. 22 ἀλλ'—Μωυσῆν hic posui: post σώματος lin. 21 Pap, post γὰρ lin. 21 transpos. GHP, om. AB 22 οὐδ'] οὐχ H² Μωσῆν GHP ἐκπυρώσει scripsi: πυρώσει Pap ABH¹P, πυργώσει GH² 23 εστιν Pap post θεὸς add. καὶ codd. 23. 24 αὐτοῦ om. codd. 24 απεριλημπτον Pap

τοῦ μέτροις τοῖς εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπίνοιαν ἥκουσιν οὐ μεμέτρηται, καὶ τάχα ἐπεὶ κυκλοτερὴς ὢν καὶ ἄκρως εἰς σφαῖραν ἀποτετορνευμένος μήκους καὶ πλάτους οὐ μετέχει.

230 (48.) Εἰπὼν οὖν τὰ πρέποντα περὶ τούτων ἐπιλέγει· „τὰ δὲ ὄρνεα
οὐ διεῖλεν“ (Gen. 15, 10), ὄρνεα καλῶν τοὺς πτηνοὺς καὶ πεφυκότας
μετεωροπολεῖν δύο λόγους, ἕνα μὲν ἀρχέτυπον ⟨τὸν⟩ ὑπὲρ ἡμᾶς, ἕτερον
231 δὲ μίμημα τὸν καθ' ἡμᾶς ὑπάρχοντα. καλεῖ δὲ Μωυσῆς τὸν μὲν
ὑπὲρ ἡμᾶς εἰκόνα θεοῦ, τὸν δὲ καθ' ἡμᾶς τῆς εἰκόνος ἐκμαγεῖον.
„ἐποίησε“ γάρ φησιν „ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον“ οὐχὶ εἰκόνα θεοῦ, ἀλλὰ
„κατ' εἰκόνα“ (Gen. 1, 27)· ὥστε τὸν καθ' ἕκαστον ἡμῶν νοῦν, ὃς δὴ
κυρίως καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπός ἐστι, τρίτον εἶναι τύπον ἀπὸ τοῦ
πεποιηκότος, τὸν δὲ μέσον παράδειγμα μὲν τούτου, ἀπεικόνισμα δὲ
232 ἐκείνου. φύσει δὲ ἄτμητος ὁ ἡμέτερος γέγονε νοῦς. τὸ μὲν γὰρ ἄλογον ψυχῆς μέρος ἑξαχῆ διελὼν ὁ δημιουργὸς ἑπτὰ μοίρας εἰργάζετο,
ὅρασιν, ἀκοήν, γεῦσιν, ὄσφρησιν, ἁφήν, φωνήν, γόνιμον, τὸ δὲ λογικόν,
ὃ δὴ νοῦς ὠνομάσθη, ἄσχιστον εἴασε κατὰ τὴν τοῦ παντὸς ὁμοιότητα
233 οὐρανοῦ. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ λόγος ἔχει τὴν μὲν ἐξωτάτω καὶ ἀπλανῆ
σφαῖραν ἄτμητον φυλαχθῆναι, τὴν δ' ἐντὸς ἑξαχῆ τμηθεῖσαν ἑπτὰ
κύκλους τῶν λεγομένων πλανήτων ἀποτελέσαι· ὃ γάρ, οἶμαι, ἐν ἀνθρώπῳ ψυχή, τοῦτο οὐρανὸς ἐν κόσμῳ. τὰς οὖν νοερὰς καὶ λογικὰς
δύο φύσεις, τήν τε ἐν ἀνθρώπῳ καὶ τὴν ἐν τῷ παντί, συμβέβηκεν
ὁλοκλήρους καὶ ἀδιαιρέτους εἶναι. διὸ λέγεται· „τὰ δὲ ὄρνεα οὐ | διεῖλε.“ p. 50
234 περιστερᾷ μὲν ⟨οὖν⟩ ὁ ἡμέτερος νοῦς, ἐπειδὴ τιθασὸν καὶ σύντροφον

---

1 τοῖς om. G μετρεῖται codd. 2 τάχα] καταχα Pap, τἆλλα G ἐπεὶ] ἐπὶ Pap GH ἀποτετορευμένος codd. 5. 6 μετεωροπολεῖν πεφυκότας codd. 6 τὸν addidi 7 Μωσῆς GHP 9 εποιησεν Pap ουχι Pap (hiatus pausa excusatur): οὐκ codd. θεοῦ om. codd. 10 ὅς] ως Pap 11 καὶ πρὸς ἀλήθειαν κυρίως AB ἐστὶν Pap H 13 γεγονεν Pap 14 επτα Pap (Mang.): ἓξ codd. εἰργάσατο codd. 15 ἀκοήν, γεῦσιν, ὄσφρησιν G οσφρησιν, ακοην, γευσιν Pap, γεῦσιν, ἀκοήν, ὄσφρησιν ceteri φωνήν, γόνιμον Pap G: γόνιμον, φωνήν HP, γόνιμον (om. φωνήν) AB δὲ] δη Pap 16 ὠνόμασται P ἄσχετον GHP 17 μὲν om. AB ἐξωτάτω Co[illegible] ἐξωτάτην codd., ανωτατω Pap (sed. v. De Cherub. § 22) 18 τον δε ον[illegible] εξαχη Pap 19. 20 ἀνθρώπῳ] ανθρωπου Pap, οὐρανῷ G 20 ψυχηι Pap 21 δύο om. AB τὴν ἐν om. AB 22 δὲ om. Pap διειλεν [illegible] 23 οὖν addidi τιθασσὸν ABG

---

17 sqq. cf. Platonis Tim. 36 C (vol. I p. 175, 2).

ἡμῖν ἐστι τὸ ζῷον, εἰκάζεται, τῷ δὲ τούτου παραδείγματι ἡ τρυγών·
ὁ γὰρ θεοῦ λόγος φιλέρημος καὶ μονωτικός, ἐν ὄχλῳ τῷ τῶν γεγονότων
καὶ φθαρησομένων οὐχὶ φυρόμενος, ἀλλ' ἄνω φοιτᾶν εἰθισμένος ἀεὶ
καὶ ἑνὶ ὀπαδὸς εἶναι μόνῳ μεμελετηκώς. ἄτμητοι μὲν οὖν αἱ δύο φύ-
σεις, ἥ τε ἐν ἡμῖν τοῦ λογισμοῦ καὶ ἡ ὑπὲρ ἡμᾶς τοῦ θείου λόγου,
ἄτμητοι δὲ οὖσαι μυρία ἄλλα τέμνουσιν. ὅ τε γὰρ θεῖος λόγος τὰ ἐν 235
τῇ φύσει διεῖλε καὶ διένειμε πάντα, ὅ τε ἡμέτερος νοῦς, ἅττ' ἂν πα-
ραλάβῃ νοητῶς πράγματά τε καὶ σώματα, εἰς ἀπειράκις ἄπειρα διαιρεῖ
μέρη καὶ τέμνων οὐδέποτε λήγει. τοῦτο δὲ συμβαίνει διὰ τὴν πρὸς 236
τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα τῶν ὅλων ἐμφέρειαν. τὸ γὰρ θεῖον ἀμιγές,
ἄκρατον, ἀμερέστατον ὑπάρχον ἅπαντι τῷ κόσμῳ γέγονεν αἴτιον μίξεως,
κράσεως, διαιρέσεως, πολυμερείας· ὥστε εἰκότως καὶ τὰ ὁμοιωθέντα,
νοῦς τε ὁ ἐν ἡμῖν καὶ ὁ ὑπὲρ ἡμᾶς, ἀμερεῖς καὶ ἄτμητοι ὑπάρχοντες
διαιρεῖν καὶ διακρίνειν ἕκαστα τῶν ὄντων ἐρρωμένως δυνήσονται.

(49.) Λαλήσας οὖν περὶ τῶν ἀτμήτων καὶ ἀδιαιρέτων ὀρνέων φησὶν 237
ἑξῆς· „κατέβη δὲ ὄρνεα ἐπὶ τὰ σώματα, τὰ διχοτομήματα“ (Gen. 15, 11),
ὁμωνυμίᾳ μὲν χρησάμενος, τὴν δὲ πραγματικὴν διαμάχην ἐναργέστατα
τοῖς ὁρᾶν δυναμένοις διασυνιστάς· παρὰ φύσιν γάρ ἐστι τὸ καταβαίνειν
ὄρνεα, τοῦ μετεωροπολεῖν ἕνεκα πτερωθέντα. καθάπερ γὰρ τοῖς χερ- 238
σαίοις οἰκειότατον χωρίον γῆ καὶ μάλιστα τοῖς ἑρπετοῖς, ἃ μηδ' ὑπὲρ
αὐτῆς ἰλυσπώμενα ἀνέχεται, φωλεοὺς δὲ καὶ καταδύσεις ζητεῖ τὸν ἄνω
χῶρον ἀποδιδράσκοντα διὰ τὴν πρὸς τὰ κάτω συγγένειαν, τὸν αὐτὸν
τρόπον καὶ τοῖς πτηνοῖς ὁ ἀὴρ ἐνδιαίτημα οἰκεῖον, κούφοις διὰ τὴν
πτέρωσιν ὁ φύσει κοῦφος. ὅταν οὖν τὰ ἀεροπόρα αἰθεροβατεῖν ὀφείλοντα
καταβαίνῃ, πρὸς χέρσον ἀφικνούμενα τῷ κατὰ φύσιν ἀδυνατεῖ χρῆσθαι
βίῳ. τοὐναντίον δὲ Μωυσῆς καὶ ὅσα τῶν ἑρπετῶν ἄνω δύναται πηδᾶν 239
οὐ μετρίως ἀποδέχεται· φησὶ γοῦν· „ταῦτα φάγεσθε ἀπὸ τῶν ἑρπετῶν
τῶν πετεινῶν, ἃ πορεύεται ἐπὶ τεσσάρων, ἃ ἔχει σκέλη ἀνωτέρω τῶν

---

1 ζῷον] ζώσω G, post ζῷον add. ὁ δὲ θεῖος ὑπὲρ ἡμᾶς ABP[2] δὲ τῷ transp. ABP[1] 2 θεὸς AB τῷ om. codd. γεγονοτων Pap: γινομένων H[1]P, γενομένων ceteri 4 μόνῳ om. codd. 5 alt. ἡ om. v 7 διένειμε] διέκρινε coni. Mang. ἅττα A, ἄττα B: ἅτε GHP, α Pap 8 σώματα] νοήματα AB 9 τὴν] τὸν Pap G 11 post ἄκρατον add. καὶ v 12 διερ(εσ)εως Pap: om. codd. 16 ὀρνέων G διχοτομηματα Pap: διχοτομηθέντα codd. 17 ὁμώνυμα G 18 διανιστάς AB εστιν Pap 20 γηι Pap τοῖς om. Pap ὑπὲρ] ἐπὶ coni. Mang. 22 ἀποδιδράσκοντας AB τὰ] τὸ G 23 πετεινοῖς codd. 24 περαίωσιν AB 26 το εναντιον Pap Μωσῆς HP δύνανται A 27 φαγεται Pap 28 τέσσαρα ABGP, δ' H

ποδῶν, ὥστε πηδᾶν ἐν αὐτοῖς ἀπὸ τῆς γῆς“ (Lev. 11,21). ταῦτα δ'
ἐστὶ σύμβολα ψυχῶν, ὅσαι τρόπον ἑρπετῶν προσερριζωμέναι τῷ γηίνῳ
σώματι καθαρθεῖσαι μετεωροπολεῖν ἰσχύουσιν, οὐρανὸν ἀντικαταλλαξά-
240 μεναι γῆς καὶ φθορᾶς ἀθανασίαν. πάσης οὖν βαρυδαιμονίας ἀναπεπλῆ-
σθαι νομιστέον ἐκείνας, αἵτινες ἐν ἀέρι καὶ αἰθέρι τῷ καθαρωτάτῳ τρα-
φεῖσαι μετανέστησαν τὸν θείων ἀγαθῶν κόρον οὐ | δυνηθεῖσαι φέρειν p. 5
ἐπὶ τὸ θνητῶν καὶ κακῶν χωρίον γῆν. ἐπιφοιτῶσι δ' ἔννοιαι μυρίαι
περὶ μυρίων πραγμάτων ὅσων, αἱ μὲν ἑκούσιοι, αἱ δὲ κατ' ἄγνοιαν,
241 οὐδὲν διαφέρουσαι πτηνῶν, αἷς τὰ κατιόντα ἐξωμοίωσεν ὄρνεα. τῶν δὲ
ἐννοιῶν ἡ μὲν ἄνω φορὰ τὴν ἀμείνω *τάξιν ἔλαχε συνοδοιπορούσης
ἀρετῆς τῆς πρὸς τὸν θεῖον καὶ οὐράνιον χορὸν ἀγούσης, τὴν χείρω δὲ
ἡ κάτω κακίας ἀφηγουμένης καὶ ἀντισπώσης βίᾳ. δηλοῖ δὲ καὶ τὰ
ὀνόματα οὐχ ἥκιστα τὴν τῶν τόπων ἐναντιότητα· ἀρετὴ μὲν γὰρ οὐ
μόνον παρὰ τὴν αἵρεσιν ὠνομάσθη, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν ἄρσιν — αἴρε-
ται γὰρ καὶ μετεωρίζεται διὰ τὸ αἰεὶ τῶν ὀλυμπίων ἐρᾶν —, κακία δὲ
ἀπὸ τοῦ κάτω κεχωρηκέναι καὶ καταπίπτειν τοὺς χρωμένους αὐτῇ βιά-
242 ζεσθαι. τὰ γοῦν πολέμια τῆς ψυχῆς ἐννοήματα ἐπιποτώμενα καὶ ἐπι-
φοιτῶντα κάτεισι μὲν αὐτά, καταβάλλει δὲ καὶ τὴν διάνοιαν αἰσχρῶς
ἐπιφερόμενα σώμασι καὶ πράγμασιν αἰσθητοῖς οὐ νοητοῖς, ἀτελέσιν οὐχ
ὁλοκλήροις, ἐφθαρμένοις οὐχὶ τοῖς ζῶσιν. οὐ γὰρ μόνον σώμασιν,
ἀλλὰ καὶ σωμάτων δίχα διαιρεθέντων τμήμασιν ἐπιφοιτᾷ· τὰ δ' οὕτως
διαιρεθέντα ἀμήχανον ἁρμονίαν δέξασθαι καὶ ἕνωσιν, τῶν πνευματικῶν
243 τόνων, οἳ συμφυέστατος δεσμὸς ἦσαν, διακοπέντων. (50.) εἰσηγεῖται

---

1 ἀπὸ] ἐπὶ conicio τῆς om. codd. δὲ A 2 εστιν Pap ὅσα H[1]P τρόποις AB προσερριζωμένα H[1]P[1] 4 φθοραν Pap πόσης conicio 4. 5 ἀναπεπληρῶσθαι codd. 6 τον θειων αγαθων χορον Pap: τὸν κόρον τῶν θείων ἀγαθῶν codd. 7 θνητὸν AB κακὸν ABH[2] επιφυτωσιν Pap δὲ codd. ἔνιαι L 8 ὅσον AB κατὰ codd. post ἄγνοιαν add. αἳ H[2] 9 οὐδὲ H[1] διαφέρουσι BGHP 10 ελαχεν Pap 11 τῆς H[2] (Pap?): καὶ τὴν ceteri τὸν θεῖον καὶ οὐράνιον χορὸν scripsi: (τ)ων θειων ουρανι(ω)ν χορον Pap, τὸν οὐρανὸν καὶ θεῖον χῶρον codd. 11. 12 τὴν χείρω δὲ ἡ codd.: χειρω δε την Pap, τὴν δὲ χείρω ἡ Scheil 12. 13 καὶ ἀντισπώσης — ἐναντιότητα om. AB 14 prius παρὰ] περὶ H[1]P[1] ἀλλὰ — ἄρσιν om. Pap GH[1]P[1] τὴν ἄρσιν AB: τὴν ἄρσην H[2]P[2], τὸ αἴρεσθαι v 15 γὰρ om. G ἀεὶ codd. 17 γοῦν πολέμια AB: πολεμια ουν Pap G, πολέμια H[1]P, γὰρ πολέμια H[2] ἐννοήματα om. H επιπωτωμενα Pap: ἐπιπτώμενα G, ἐπισπώμενα HP, ἐπιπετόμενα AB 17. 18 post ἐπιφοιτῶντα add. ἐννοήματα H[1], νοήματα H[2] 18. 19 σώμασιν αἰσχρῶς (αἰσχροῖς P) ἐπιφερόμενα (ἐπιφυρόμενα A) codd. 19 σώμασι καὶ scripsi: σώμασιν οὐ Pap ABGP(H[1]), οὐ del. H[2] 19. 20 οὐχ ὁλοκλήρους G 20 τοῖς fort. del. 21 post σωμάτων add. τῶν v δε Pap 22 ἁρμονίαν ἀμήχανον codd.

δὲ γνώμην ἀληθεστάτην διδάσκων, ὅτι δικαιοσύνη μὲν καὶ πᾶσα ἀρετὴ
ψυχῆς, ἀδικία δὲ καὶ πᾶσα κακία σώματος ἐρῶσι, καὶ ὅτι τὰ τῷ ἑτέρῳ φίλα
τῷ ἑτέρῳ πάντως ἐχθρά ἐστι, καθὰ καὶ νῦν· αἰνιττόμενος γὰρ τοὺς ψυχῆς
πολεμίους ὄρνεα εἰσήγαγε γλιχόμενα ἐμπλέκεσθαι καὶ ἐμφύεσθαι σώμασι
καὶ σαρκῶν ἐμφορεῖσθαι, ὧν τὰς ἐφόδους καὶ ἐπιδρομὰς ἐπισχεῖν βου-
ληθεὶς ὁ ἀστεῖος λέγεται αὐτοῖς συγκαθίσαι (Gen. 15,11), οἷα πρόεδρός
τις ἢ πρόβουλος ὤν. ἐπειδὴ γὰρ καὶ τὰ οἰκεῖα ὑπὸ ἐμφυλίου στάσεως 244
διειστήκει καὶ τὰ ἐχθρὰ στίφη διεφέρετο, βουλὴν ἁπάντων συναγαγὼν
ἐσκόπει περὶ τῶν διαφόρων, ἵν', εἰ δύναιτο, πειθοῖ χρώμενος καὶ τὸν
ξενικὸν πόλεμον καταλύσαι καὶ τὴν ἐμφύλιον ταραχὴν ἀνέλοι. τοὺς μὲν
γὰρ ὥσπερ νέφος ἐπιρράξαντας ἀκαταλλάκτως ἔχοντας λυσιτελὲς ἦν
ἀποσκεδάσαι, τοῖς δὲ τὴν παλαιὰν συγγένειαν οἰκειώσασθαι. δυσμενεῖς 245
μὲν οὖν ἄσπονδοι καὶ ἀκατάλλακτοι γράφονται ψυχῆς ἀφροσύναι καὶ
ἀκολασίαι δειλίαι τε καὶ ἀδικίαι καὶ ὅσαι ἄλλαι ἐκ πλεοναζούσης ὁρμῆς
εἰώθασι φύεσθαι ἄλογοι ἐπιθυμίαι, σκιρτῶσαι καὶ ἀπαυχενίζουσαι καὶ
508 M. τὸν εὐθὺν δρόμον τῆς διανοίας ἐπέχουσαι, πολλάκις | δὲ καὶ τὸ σύμπαν
αὐτῆς σχῆμα σπαράττουσαί τε καὶ καταβάλλουσαι. τὰ δὲ τῶν ἐνσπόν- 246
δων εἶναι δυναμένων προσκρούσματα τοιαῦτά ἐστιν, ὁποίας εἶναι συμ-
βέβηκε τὰς σοφιστῶν δογματικὰς ἔριδας· ᾗ μὲν γὰρ πρὸς ἓν ἀπονεύουσι
τέλος, θεωρίαν τῶν τῆς φύσεως πραγμάτων, λέγοιντ' ἂν εἶναι φίλοι, ᾗ
δ' οὐχ ὁμογνωμονοῦσιν ἐν ταῖς κατὰ μέρος ζητήσεσιν, ἐμφυλίῳ στάσει
χρῆσθαι, ὥσπερ οἱ ἀγένητον εἶναι λέγοντες τὸ πᾶν τοῖς γένεσιν εἰση-
γουμένοις αὐτοῦ, καὶ πάλιν οἱ φθαρήσεσθαι τοῖς φθαρτὸν μὲν εἶναι

---

1 ἀναδιδάσκων AGP 2 ερωσιν Pap 3 αἰσχρὰ G εστιν Pap γὰρ τοὺς om. AB τῆς ψυχῆς codd. 4 πολεμίους Pap G (Mang.): πολέμους codd. εισηγαγεν Pap ἐμφύρεσθαι B σωμασιν Pap, σώματος GHP 6 συγκαθίσαι ex LXX Mang.: ἐγκαθίσαι Pap et codd. 7 πρόβολος B 8 διιστήκει Pap G, corr. in διστηκει Pap ἁπάντων] ἁπάντων ἀμείνω A, ἀμείνω s. s. P^2 συναγωγὸν L 9 τῶν om. P ἵνα codd. 10 καταλύσῃ P ἀνέλοι B: ἀνελεῖν Pap GH, ἀνέλῃ AP 11 επιρραξαντας Pap (Turn.): ἐπὶ (tum ras. 3 litt. P) πάντας ABP^2, ἐπιπράξαντας G, ἐπεὶ πράξαντας H (sed πρ scr. H^2) 12 τοῖς] ἀστοῖς coni. Mang. 13 ἄσπονδοι καὶ in mg. add. P^2 14 δειλίαι — ἀδικίαι om. G ἐκ Pap: ἐπὶ codd. 15 αποχενιζουσαι Pap 17 σχῆμα] ὄχημα coni. Mang. 18 εἶναι om. v, post εἶναι add. δοκούντων B^2P^2, δοκοῦντα AB^1 δυνάμεων codd. τοιαῦτ' HP οἵας codd. 19 τὰς Pap P: τὰς τῶν ABGH ᾗ AB: οι Pap, εἰ GHP απονευουσι Pap (Mang.): ἀποπνέουσι codd. 20 θεωρίας P λεγοιτ' Pap G εἶναι om. AB ᾗ AB: οι Pap G, εἰ HP 21 δ'] τ' G ομογνομονουσι Pap ζητησεσι Pap 22 ἀγέννητον $ABGL^1$ 23 οἱ om. ABP^2 τοῖς] τὸ G

φύσει, μηδέποτε δὲ φθαρησόμενον διὰ τὸ κραταιοτέρῳ δεσμῷ, τῇ τοῦ πεποιηκότος βουλήσει, συνέχεσθαι, καὶ οἱ μηδὲν εἶναι ὁμολογοῦντες ἀλλὰ πάντα γίνεσθαι τοῖς ὑπολαμβάνουσι τἀναντία, καὶ οἱ πάντων χρημάτων ἄνθρωπον μέτρον εἶναι διεξιόντες τοῖς τὰ αἰσθήσεως καὶ τὰ διανοίας κριτήρια συγχέουσι, καὶ συνόλως οἱ πάντα ἀκατάληπτα εἰσηγούμενοι
247 τοῖς γνωρίζεσθαι πάμπολλα φάσκουσιν. καὶ ἥλιος μέντοι καὶ σελήνη καὶ ὁ σύμπας οὐρανός, γῆ τε καὶ ἀὴρ καὶ ὕδωρ, τά τε ἐξ αὐτῶν σχεδὸν πάντα τοῖς σκεπτικοῖς ἔριδας καὶ φιλονεικίας παρεσχήκασιν, οὐσίας καὶ ποιότητας, μεταβολάς τε αὖ καὶ τροπὰς καὶ γενέσεις, ἔτι δὲ φθορὰς αὐτῶν ἀναζητοῦσιν· μεγέθους τε πέρι καὶ κινήσεως τῶν κατ᾽ οὐρανὸν οὐ πάρεργον ποιούμενοι τὴν ἔρευναν ἑτεροδοξοῦσιν οὐ συμφερόμενοι, μέχρις ἂν ὁ μαιευτικὸς ὁμοῦ καὶ δικαστικὸς ἀνὴρ συγκαθίσας θεάσηται τὰ τῆς ἑκάστου γεννήματα ψυχῆς καὶ τὰ μὲν οὐκ ἄξια τροφῆς ἀπορρίψῃ, τὰ δ᾽ ἐπιτήδεια διασώσῃ καὶ προνοίας τῆς ἁρμοττούσης ἀξιώσῃ.
248 τὰ δὲ κατὰ τὴν φιλοσοφίαν μεστὰ διαφωνίας γέγονε τὸν πιθανὸν καὶ στοχαστικὸν νοῦν τῆς ἀληθείας ἀποδιδρασκούσης· τὸ γὰρ δυσεύρετον καὶ δυσθήρατον αὐτῆς τὰς λογικάς, ὡς οἶμαι, στάσεις ἐγέννησε.
249 (51.) „Περὶ δὲ ἡλίου“ φησί „δυσμὰς ἔκστασις ἐπέπεσεν τῷ Ἀβραάμ, καὶ ἰδοὺ φόβος σκοτεινὸς μέγας ἐπιπίπτει αὐτῷ“ (Gen. 15, 12). ἔκστασις ἡ μέν ἐστι λύττα μανιώδης παράνοιαν ἐμποιοῦσα κατὰ γῆρας ἢ μελαγχολίαν ἤ τινα ὁμοιότροπον ἄλλην αἰτίαν, ἡ δὲ σφοδρὰ κατά-

---

1 διὰ τὸ (τῶ G) codd.: διο και Pap κραταιοτέρῳ ABH²: κρατεωτερω Pap, κραταιωτέρω G, κραταιότερον H¹P, tum ἐμφαίνοντος καὶ πάλιν add. P, spatium in H 3 τὰ ἐναντία codd. 5 συνχεουσι Pap: συνέχουσι codd. ακαταλημπτα Pap (εισηγουμε)νοις Pap 6 φάσκουσι codd. 7 prius τε om. A, γῆ τε om. B 7. 8 εξ αυτων σχεδον παντα Pap: ἐπ᾽ αὐτῶν πάντα codd. 8 φιλονικιας Pap παρεσχηκασιν Pap 9 αὖ om. Pap δε Pap: τε ABGH¹P, τε καὶ H² 10 ἀναζητοῦσι GP κατα τον ουρανον Pap 11 εραυναν Pap ἑτεροδοξοῦσι καὶ συμφερόμενοι AB 12 μεχρι Pap ο Pap: om. codd. post μαιευτικὸς add. ἀνὴρ GHP, τις ἀνὴρ AB ὁμοῦ codd.: νομος Pap ανηρ Pap: om. codd. (cf. ad lin. 12) 13 γένη μετὰ G 13. 14 ἀπορρίψει G 14 δὲ codd. διασώσει AB 15 τὴν om. codd. μεστὰ om. H¹P¹ μετὰ ἀδιαφωνίας G 16 στοχαστὴν HP ἀποδιδασκούσης G γὰρ om. H 17 αὐτῆς om. A τὰς λογικὰς om. codd. ως Pap: ὥς γε codd. 18 φησί om. codd. N δυσμαις Pap ἐπέπεσεν scripsi: επεστησεν Pap, ἔπεσεν codd. N τωι Pap: ἐπὶ codd. N 20 εστιν Pap post μανιώδης add. καὶ AB παροινίαν N ἐμποιοῦσαν G 21 ἄλλην om. AB

---

1. 2 Platonis Tim. p. 41 B. 18—57,3 περὶ — χρῆται N fol. 166ᵛ.

509 M. πληξις ἐπὶ τοῖς ἐξαπιναίως καὶ ἀπροσδοκήτως | συμβαίνειν εἰωθόσιν, ἡ δὲ ἠρεμία διανοίας, εἰ δὴ πέφυκέ ποτε ἡσυχάζειν, ἡ δὲ πασῶν ἀρίστη ἔνθεος κατοκωχή τε καὶ μανία, ᾗ τὸ προφητικὸν γένος χρῆται. τῆς μὲν 250
οὖν πρώτης ἐν ταῖς ⟨ἐν⟩ Ἐπινομίδι γραφείσαις ἀραῖς διαμέμνηται — παραπληξίαν γάρ φησι καὶ ἀορασίαν καὶ ἔκστασιν διανοίας καταλήψεσθαι τοὺς ἀσεβοῦντας, ὡς μηδὲν διοίσειν τυφλῶν ἐν μεσημβρίᾳ καθάπερ ἐν βαθεῖ σκότῳ ψηλαφώντων (Deut. 28,28.29) —, τῆς δὲ δευτέ- 251
ρας πολλαχοῦ — „ἐξέστη" γάρ φησιν „Ἰσαὰκ ἔκστασιν μεγάλην, καὶ εἶπε· τίς οὖν ὁ θηρεύσας μοι θήραν καὶ ἐνεγκών μοι, καὶ ἔφαγον ἀπὸ πάντων πρὸ τοῦ σὲ ἐλθεῖν, καὶ εὐλόγησα αὐτόν; καὶ εὐλογημένος ἔστω" (Gen. 27,33), καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰακὼβ ἀπιστοῦντος τοῖς λέγουσιν, ὅτι „ζῇ Ἰωσὴφ καὶ ἄρχει πάσης γῆς Αἰγύπτου"· „ἐξέστη" γάρ φησι „τῇ διανοίᾳ, οὐ γὰρ ἐπίστευσεν αὐτοῖς" (Gen. 45,26), καὶ ἐν Ἐξαγωγῇ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν· „τὸ γὰρ ὄρος" φησί „τὸ Σινὰ ἐκαπνίζετο ὅλον διὰ τὸ καταβεβηκέναι τὸν θεὸν ἐπ' αὐτὸ ἐν πυρί, καὶ ἀνέβαινεν ὁ καπνὸς ὡσεὶ ἀτμὶς καμίνου· καὶ ἐξέστη πᾶς ὁ λαὸς σφόδρα" (Exod. 19,18), καὶ ἐν τῷ Λευιτικῷ κατὰ τὴν τῶν ἱερῶν τελείωσιν ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, ὁπότε „ἐξῆλθε πῦρ ἀπ' οὐρανοῦ καὶ κατέφαγε τὰ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, τά τε ὁλοκαυτώματα καὶ τὰ στέατα"· λέγεται γὰρ εὐθύς· „καὶ εἶδε πᾶς ὁ λαὸς καὶ ἐξέστη, καὶ ἔπεσαν ἐπὶ πρόσωπον" (Lev. 9,24)· ἡ γὰρ τοιαύτη ἔκστασις πτόησιν καὶ δεινὴν κατάπληξιν ἐμποιεῖ —
(ἀλλ' οὐκ ἄξιον θαυμάσαι καὶ ἐπὶ τοῦ Ἠσαῦ, ὅτι εἰδὼς κυνηγεῖν 252

1 απροδοκητος Pap   ειωθασιν Pap   2 εἰ δὴ scripsi: ει δε Pap, ἐπειδὴ codd., ἐπεὶ N   πεφυκεν ποτε Pap, πέφυκεν (om. ποτε) HP^1 3 κατοχογη τε και Pap: κατοχὴ καὶ μανία N, κατοχωτήκη τ G (α supra), κατοχωτική τε HP, κατοχωτέρα τε AB   4 ἐν addidi   ἐπινομίσι P   5 φησιν Pap   5. 6 καταλημψεσθαι Pap   9 ειπεν Pap   10 ἔστω Pap G: ἔσται ceteri   12 γῆς om. Pap G   φησιν Pap   13 εξαγω(γηι) Pap: ἐξόδω codd.   14 Σινα Pap v: Σαΐ codd.   ολον Pap: πᾶν αὐτὸ codd.   15 αὐτὸ G (Turn): αὐτοῦ Pap AB, αὐτῶ H, αυ P   15. 16 καὶ ἀνέβαινεν — σφόδρα om. P   15 ἀτμὸς AB   16 τῶ Pap H^2: om. ABGH^{1}P   17 ἱερῶν scripsi (Pap?): ἱερέων codd.   17. 18 εξηλθεν Pap   18 καὶ om. Pap   κατεφαγεν Pap, κατέφερε G   19 στέμματα L^1 γὰρ add. L^2 ειδεν Pap   20 ἔπεσεν codd.   21 εκστασις Pap (Mang.): ἔκπληξις codd.   δεινὴν om. codd.   22—58,21 ἀλλ' οὐκ — πρὸς αὐτοῦ secludit Mang. aliunde irrepsisse ratus. sed interdum in textu veteres adnotationes, quas nos sub textu ponimus, addunt. respicit initium § 251   22 τοῦ] τῶ H^2 Ἡσαῦ codd.

2. 3 cf. Platonis Phaedrum p. 244, Ionem p. 536 C.

ἀεὶ θηρεύεται καὶ πτερνίζεται τὴν τέχνην ἐπὶ βλάβῃ κτησάμενος, οὐκ
ὠφελείᾳ, θηρεύειν δὲ οὐδέποτε ἐσπούδασε, καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰακώβ, ὅτι
θηρεύει μὴ μαθών, ἀλλὰ φύσει κινούμενος τὸ πάθος, καὶ φέρει τῷ δο-
κιμαστῇ, ὃς εἰ δοκιμόν ἐστι διαγνώσεται, διὸ ἀπὸ πάντων φάγεται
253 (Gen. 27,33)· πάντα γὰρ τὰ τῆς ἀσκήσεως ἐδώδιμα καθέστηκεν, ἡ
ζήτησις, ἡ σκέψις, ἡ ἀνάγνωσις, ἡ ἀκρόασις, ἡ προσοχή, ἡ ἐγκράτεια,
ἡ ἐξαδιαφόρησις τῶν ἀδιαφόρων. ἀπὸ πάντων δὲ τὰς ἀπαρχὰς δήπου-
θεν ἔφαγεν, ἀλλ' οὐ πάντα· ἔδει γὰρ ὑπολείπεσθαι καὶ τῷ ἀσκητῇ
254 τροφὰς οἰκείας ὡς ἆθλα. „πρὸ τοῦ σὲ ἐλθεῖν" φυσικῶς· ἐὰν γὰρ ἔλθῃ
τὸ πάθος εἰς τὴν ψυχήν, οὐκ ἀπολαύσομεν ἐγκρατείας· ἐλέγχει δὲ καὶ
τὸν φαῦλον ὡς βραδὺν καὶ ὀκνηρὸν καὶ μελλητὴν πρὸς τὰ παιδείας ἔργα,
255 ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ ἀκολασίας. ἐργοδιώκτας οὖν Αἴγυπτος ἔχει πρὸς τὴν
τῶν παθῶν ἐπισπεύδοντας ἀπόλαυσιν, Μωυσῆς δ' ἔμπαλιν μετὰ σπου-
δῆς παραγγέλλει τὸ Πάσχα ἐσθίειν, τὴν ἀπὸ τούτων διάβασιν εὐωχεῖ-
σθαι. καὶ ὁ Ἰούδας φησίν· „εἰ μὴ γὰρ ἐβραδύναμεν, | ἤδη ἂν ὑπε- p. 5
στρέψαμεν δίς" (Gen. 43,10), οὔ φησι κατέβημεν εἰς Αἴγυπτον, ἀλλ'
256 ἐκεῖθεν ἐπανεσώθημεν. εἰκότως καὶ Ἰακὼβ τεθαύμακεν, εἰ ἔτι ὁ ἐν
σώματι νοῦς, Ἰωσήφ, ζῇ πρὸς ἀρετὴν καὶ ἄρχει (Gen. 45,26)
τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐκ ἄρχεται πρὸς αὐτοῦ. καὶ τἄλλα ἐπιὼν
ἄν τις ὑποδείγματα τἀληθὲς ἰχνεύειν δυνηθείη. πρόκειται δ' οὐ
περὶ τούτων νῦν ἀκριβολογεῖσθαι, διὸ ἐπὶ τὰ ἑξῆς τρεπτέον),
257 τῆς δὲ τρίτης ἐν οἷς τὰ περὶ τὴν τῆς γυναικὸς γένεσιν φιλοσοφεῖ —
„ἐπέβαλε γὰρ ὁ θεὸς" φησίν „ἔκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδάμ, καὶ ὕπνωσεν"

---

1 τὴν] τήν τε AGP 2 τοῦ] τῶ GHP 3 θηρεύειν AB κεινουμενον Pap τὸ GHP: καὶ τὸ AB, om. Pap καὶ om. AB φέρει τῶ codd.: φερειται Pap 4 ὃς om. Pap 6 ἡ ἀκρόασις, ἡ ἀνάγνωσις codd. προσοχή Pap AGP: προσευχή BH 7 ἡ om. Pap 8 εφαγον Pap δεῖ codd. ὑπολιπέσθαι Pap G 9 οἰκείους G ὡς om. GHP τοὺς ἐλθεῖν G ἔλθῃ om. et post πάθος add. εἰσίῃ v 10 ἀπολαύσομαι ABP[3] (coni. Mang.), ἀπολαύσωμεν G 11 μελητὴν AB 12 Αἰγύπτιος L[1] 13 Μωσῆς codd. δε Pap 14 την Pap: καὶ τὴν codd. 14. 15 ποιεῖσθαι conicio 15 ιου(δα) Pap εβραδυναμεν Pap: ἐμελλήσαμεν codd. 16 (δις), ου φησιν ex LXX supplevi Pap: καὶ codd., qui post Αἴγυπτον habent διὸ (δὶς GH[2]) οὖν φησιν 17 ὁ Ἰακὼβ codd. 17. 18 εἰ ἔτι ὁ ἐν σώματι νοῦς Pap G: εἰ οὖν ὁ ἔτι ἐν σώματι νοῦς AB, εἰ ἔτι ὁ νοῦς ὁ ἐν σώματι HP, εἰ ἔτι ἐν σώματι ὁ νοῦς, ὁ Ἰωσήφ Mang. per errorem 19 ἄν τις ἐπιὼν codd. 20 τἀληθὲς H[2]: τὸ ἀληθὲς AP[2], ἀληθὲς Pap GBH[1]P[1] 20. 21 δὲ νῦν οὐ περὶ τούτων codd. 21 εξης Pap: ἐξ ἀρχῆς codd. 22 εν οις Pap: ἐννοίας codd. τὰ om. AB, tum πέρι AB 23 επεβαλον Pap

---

17. 18 cf. ad. vol. II p. 272,23.

(Gen. 2,21), ἔκστασιν τὴν ἡσυχίαν καὶ ἠρεμίαν τοῦ νοῦ παραλαμβά-
νων· ὕπνος γὰρ νοῦ ἐγρήγορσίς ἐστιν αἰσθήσεως, καὶ γὰρ ἐγρήγορσις
διανοίας αἰσθήσεως ἀπραξία —, (52.) τῆς δὲ τετάρτης ὃ νῦν σκοποῦ- 258
μεν· „περὶ δὲ ἡλίου δυσμὰς ἔκστασις ἐπέπεσεν τῷ Ἀβραάμ“· ἐνθου-
σιῶντος καὶ θεοφορήτου τὸ πάθος. ἀλλ' οὐχὶ τοῦτο μόνον διασυνίστη-
σιν αὐτὸν προφήτην, ἀλλὰ καὶ γράμμα ῥητὸν ἐστηλιτευμένον ⟨ἐν⟩ ἱεραῖς
βίβλοις, ἡνίκα τις ἐπεχείρησε τὴν ἐκ φύσεως ἄρχουσαν ἀρετήν, Σάρραν,
αὐτοῦ διοικίζειν, ὡς οὐκ ἴδιον σοφοῦ καὶ μόνου κτῆμα, ἀλλὰ παντὸς
τοῦ φρόνησιν ἐπιμορφάζοντος. „ἀπόδος“ γάρ φησι „τὴν γυναῖκα τῷ
ἀνθρώπῳ, ὅτι προφήτης ἐστὶ καὶ προσεύξεται περὶ σοῦ, καὶ ζήσεις“
(Gen. 20,7). παντὶ δὲ ἀστείῳ προφητείαν ὁ ἱερὸς λόγος μαρτυρεῖ· 259
προφήτης γὰρ ἴδιον μὲν οὐδὲν ἀποφθέγγεται, ἀλλότρια δὲ πάντα ὑπη-
χοῦντος ἑτέρου· φαύλῳ δ' οὐ θέμις ἑρμηνεῖ γενέσθαι θεοῦ, ὥστε
κυρίως μοχθηρὸς οὐδεὶς ἐνθουσιᾷ, μόνῳ δὲ σοφῷ ταῦτ' ἐφαρμόττει,
ἐπεὶ καὶ μόνος ὄργανον θεοῦ ἐστιν ἠχεῖον, κρουόμενον καὶ πληττόμενον
ἀοράτως ὑπ' αὐτοῦ. πάντας γοῦν ὁπόσους ἀνέγραψε δικαίους κατεχο- 260
μένους καὶ προφητεύοντας εἰσήγαγεν. ὁ Νῶε δίκαιος· ἆρ' οὐ καὶ εὐθὺς
προφήτης; ἢ τὰς εὐχὰς καὶ κατάρας ἃς ἐπὶ ταῖς αὖθις γενεαῖς ἐποιήσατο
(Gen. 9,25ss.) ἔργων ἀληθείᾳ βεβαιωθείσας οὐ κατεχόμενος ἐθέσπισε; τί 261
δὲ Ἰσαάκ; τί δὲ Ἰακώβ; καὶ γὰρ οὗτοι διά τε ἄλλων πολλῶν καὶ μάλιστα
διὰ τῶν εἰς τοὺς ἐκγόνους προσρήσεων ὁμολογοῦνται προφητεῦσαι. τὸ
γὰρ „συνάχθητε, ἵνα ἀπαγγείλω τί ἀπαντήσεται ὑμῖν ἐπ' ἐσχάτῳ τῶν

---

1 ἠρεμίαν καὶ ἡσυχίαν codd. 2 ἐγρήγορσίς scripsi: γρήγορσις codd., ουσια Pap εγρηγορσις Pap: αἱ γρηγορήσεις G, αἱ γρηγόρσεις τῆς B, αἱ ἐγρηγόρσεις τῆς AHP 4 τῷ scripsi (Pap ut vid.; cf. p. 56,18): ἐπὶ τῷ ABGH, ἐπὶ τὸν P 5 ἀλλὰ A ταυτο Pap 5. 6 διασυνίστησιν scripsi: ἀλλὰ συνίστησιν ABGH, ἀλλὰ καὶ συνίστησιν P, σ(υνιστησιν) Pap 6 ἐν addidi 7 αρχουσαν Pap: om. codd. 8 αὐτοῦ] τοῦ AB μόνον HP 9 φησιν Pap 9. 10 τῷ ἀνθρώπῳ τὴν γυναῖκα codd. 11 (παντι) δε Pap: καὶ παντὶ δὲ ἀνθρώπῳ codd. 11 ὁ ἱερὸς λόγος προφητείαν (προφητείας AB) codd. 12 προφήτου G 12. 13 υφηχουντος Pap 13 δε Pap ἑρμηνεῖ om. Pap 14 ἐνθουσιᾶν B . τοῦτ' conicio (Pap?) 15 θεοῦ ἐστιν ἠχεῖον scripsi: (θεου εστ)ι ηχ . . . Pap, θεοῦ ἐστιν ἠχεῖ ἐν P(H[1]?), θεοῦ ἐστιν ἠχοῦν H[2], ἠχῆς ἐστι θεοῦ AB, ἠχεῖον ἐστὶν θεοῦ G 16 ἀνέγραψε GH[2]: ανεγραψαν Pap, ἔγραψε ABPH[1] 17 εἰσήγαγε Νῶε codd. ου Pap (Turn.): οὖν codd. 17. 18 προφήτης εὐθύς codd. 18 ἃς om. GH[1]P[1] 20 πολλῶν ἄλλων AB, ἄλλων om. G 21 ἐκγόνους ABG (Pap?): ἐγγόνους HP 22 (συνα)χθητε Pap: συλλέγητε codd. απαγγ(ειλω) Pap (ἀπαγγέλλω supplet Scheil): ἀναγγελλῶ B, ἀναγγελῶ AGP, ἀναγγέλλω H, ἀναγγελῇ L απαντησεται Pap: ἀπαντήσει GHP, ἀπαντήσῃ AB ἐσχάτων codd.

ἡμερῶν“ (Gen. 49,1) ἐνθουσιῶντος ἦν· ἡ γὰρ τῶν μελλόντων κατά-
262 ληψις ἀνοίκειος ἀνθρώπῳ. τί δὲ | Μωυσῆς; οὐ προφήτης ᾄδεται παν- p. 511
ταχοῦ; λέγει γάρ· „ἐὰν γένηται ὑμῶν προφήτης κυρίου, ἐν ὁράματι
αὐτῷ γνωσθήσομαι, Μωυσῇ δὲ ἐν εἴδει, καὶ οὐ δι' αἰνιγμάτων“
(Num. 12,6.8), καὶ πάλιν „οὐκ ἀνέστη ἔτι προφήτης ὡς Μωυσῆς, ὃν
263 ἔγνω κύριος αὐτὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον“ (Deut. 34,10). παγκά-
λως οὖν τὸν ἐνθουσιῶντα μηνύει φάσκων „περὶ ἡλίου δυσμὰς ἔκστασις
ἐπέπεσεν“ (Gen. 15,12), (53.) ἥλιον διὰ συμβόλου τὸν ἡμέτερον καλῶν
νοῦν· ὅπερ γὰρ ἐν ἡμῖν λογισμός, τοῦτο ἐν κόσμῳ ἥλιος, ἐπειδὴ φωσ-
φορεῖ ἑκάτερος, ὁ μὲν τῷ παντὶ φέγγος αἰσθητὸν ἐκπέμπων, ὁ δὲ ἡμῖν
264 αὐτοῖς τὰς νοητὰς διὰ τῶν καταλήψεων αὐγάς. ἕως μὲν οὖν ἔτι περι-
λάμπει καὶ περιπολεῖ ἡμῶν ὁ νοῦς μεσημβρινὸν οἷα φέγγος εἰς πᾶσαν
τὴν ψυχὴν ἀναχέων, ἐν ἑαυτοῖς ὄντες οὐ κατεχόμεθα· ἐπειδὰν δὲ πρὸς
δυσμὰς γένηται, κατὰ τὸ εἰκὸς ἔκστασις καὶ ἡ ἔνθεος ἐπιπίπτει κατο-
κωχή τε καὶ μανία. ὅταν μὲν γὰρ φῶς τὸ θεῖον ἐπιλάμψῃ, δύεται τὸ
265 ἀνθρώπινον, ὅταν δ' ἐκεῖνο δύηται, τοῦτ' ἀνίσχει καὶ ἀνατέλλει. τῷ
δὲ προφητικῷ γένει φιλεῖ τοῦτο συμβαίνειν· ἐξοικίζεται μὲν γὰρ ἐν
ἡμῖν ὁ νοῦς κατὰ τὴν τοῦ θείου πνεύματος ἄφιξιν, κατὰ δὲ τὴν μετα-
νάστασιν αὐτοῦ πάλιν εἰσοικίζεται· θέμις γὰρ οὐκ ἔστι θνητὸν ἀθανάτῳ
συνοικῆσαι. διὰ τοῦτο ἡ δύσις τοῦ λογισμοῦ καὶ τὸ περὶ αὐτὸν σκότος
266 ἔκστασιν καὶ θεοφόρητον μανίαν ἐγέννησε. τὸ δὲ ἀκόλουθον προσυφαί-

2 Μωσῆς HP 3 λεγε Pap, λέγεται coni. Cohn ὑμῶν Pap GH²: ἡμῶν H¹P, ἡμῖν AB κυρίου (κυρίῳ?) evanidum in Pap 4 γνωρισθήσομαι G Μωυσῇ AB: Μωυσῆς Pap G, Μωσῆς HP ειδι Pap 5 Μωυσην Pap 6 ἔγνω αὐτὸν κύριος (κύριος αὐτὸν transposui) πρώσωπον πρὸς πρόσωπον codd.: εγνω (κυριος) ceteris omissis Pap πρὸς] fort. κατὰ ex LXX scrib. 7 τὸν] αὐτὸν B 7—9 μηνύει— νοῦν om. L περὶ — νοῦν καλεῖ add. mg. P² 7 μηνυε Pap 8 ἔπεσεν GH διὰ Pap GHN: δὲ διὰ ABP 8. 9 κ(αλω)ν νουν Pap: νοῦν καλῶν GHN, νοῦν καλεῖ ABP 9. 10 φῶς φορεῖ AB 10 φέγγος] φῶς AB ἐκπέμπων om. N 11 καταλημψεων Pap 13 τὴν om. AB ἀναχέων om. AB ἑαυτοῖς] αυτωι Pap δὲ] τε Pap 14 καὶ om. AB 14. 15 κατοκωχή τε scripsi: καταкωχη τε Pap, κατοχή τε N, κατοχωτική τε codd. 15. 16 bis οταν Pap: ὅτε codd. N 16 δὲ Pap N δυηται Pap: δύεται codd. N ταυτ' Pap 17 μὲν om. N 17. 18 ὁ ἐν ἡμῖν conicio 18 ὁ om. Pap πνεύματος om. N 19 αυτα Pap εστιν Pap θνητῷ B 20 συνοικίσαι G

1. 2 DH fol. 124r Φίλωνος ἐκ τοῦ περὶ τῶν μετονομαζομένων, DL fol. 40v et [illegible] DR fol. 36r Φίλωνος: ἡ τῶν μελλόντων κατάληψις ἀνοίκειος ἀνθρώπῳ.
7—61,6 περὶ — ἀποτελεῖ N fol. 167r.

νει τῇ γραφῇ φάσκων „ἐρρέθη πρὸς Ἀβραάμ“ (Gen. 15,13)· ὄντως
γὰρ ὁ προφήτης, καὶ ὁπότε λέγειν δοκεῖ, πρὸς ἀλήθειαν ἡσυχάζει, κατα-
χρῆται δὲ ἕτερος αὐτοῦ τοῖς φωνητηρίοις ὀργάνοις, στόματι καὶ γλώττῃ,
πρὸς μήνυσιν ὧν ἂν θέλῃ· τέχνῃ δὲ ἀοράτῳ καὶ παμμούσῳ ταῦτα
κρούων εὔηχα καὶ παναρμόνια καὶ γέμοντα συμφωνίας τῆς πάσης
ἀποτελεῖ.

(54.) Τίνα δ' ἐστὶν ἃ ἐρρέθη προθεσπισθέντα, καλὸν ἀκοῦσαι· 267
πρῶτον μέν, ὅτι τῷ φιλαρέτῳ κατοικεῖν οὐ δίδωσιν ὁ θεὸς ὡς ἐν οἰκείᾳ
γῇ τῷ σώματι, ἀλλὰ παροικεῖν ὡς ἐν ἀλλοδαπῇ μόνον ἐπιτρέπει χώρᾳ.
„γινώσκων“ γάρ φησι „γνώσῃ, ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν
γῇ οὐκ ἰδίᾳ“ (Gen. 15,13). παντὸς δὲ φαύλου συγγενὲς τὸ σώματος
χωρίον, ἐν ᾧ μελετᾷ κατοικεῖν, οὐ παροικεῖν. ἓν μὲν δὴ παίδευμα 268
τοῦτο· ἕτερον δέ, ὅτι τὰ δουλείαν καὶ κάκωσιν καὶ δεινήν, ὡς αὐτὸς
ἔφη, ταπείνωσιν ἐπάγοντα τῇ ψυχῇ τὰ κατὰ γῆν ἐστιν οἰκίδια· νόθα
γὰρ καὶ ξένα διανοίας τὰ σώματος ὡς ἀληθῶς πάθη, σαρκὸς ἐκπεφυ-
κότα, ᾗ προσερρίζωται. τετρακόσια δὲ ἔτη γίνεται ἡ δουλεία (Gen. 15,13) 269
κατὰ τὰς τῶν τεττάρων παθῶν δυνάμεις. ἀρχούσης μὲν γὰρ ἡδονῆς
p. 512 M. μετεωρίζεται καὶ φυσᾶται τὸ φρόνημα, χαύνῳ | κουφότητι ἐξαιρόμενον·
ὅταν δὲ ἐπιθυμία κρατήσῃ, ἔρως ἐγγίνεται τῶν ἀπόντων καὶ τὴν ψυχὴν
ὥσπερ ἀπ' ἀγχόνης ἐλπίδος ἀτελοῦς ἐκρέμασε· διψῇ μὲν γὰρ ἀεί,
πιεῖν δὲ ἀδυνατεῖ ταντάλειον τιμωρίαν ὑπομένουσα. κατὰ δὲ τὴν τῆς 270
λύπης δυναστείαν συνάγεται καὶ συστέλλεται φυλλορροούντων καὶ ἀφαυαι-
νομένων τρόπον δένδρων· τὸ γὰρ εὐθαλὲς αὐτῆς καὶ πῖον ἰσχναίνεται.
φόβου γε μὴν τυραννήσαντος οὐδεὶς ἔτι μένειν ἀξιοῖ, δρασμῷ δὲ καὶ
φυγῇ χρῆται, μόνως ἂν οὕτως σωθήσεσθαι προσδοκῶν· ἐπιθυμία μὲν
γὰρ ὁλκὸν ἔχουσα δύναμιν, κἂν φεύγῃ τὸ ποθούμενον, διώκειν ἀναγκά-

---

1 οὕτως LN 2 λέγει Turn. ἡσυχάζειν L[1] 4 μηνύουσιν H[1]P δ' HP 5 γέμον G τῆς om. N 7 ἐρρήθη Mang. 9 σοματι Pap χώραν A 10 γνωσηι γαρ φησιν οτι Pap σου om. G 11 τὸ] τω Pap 13 ὅτι] τι Pap τα Pap: om. codd. 14 εφηι Pap (οικιδ)ια Pap, οὐκ ἴδια AP νοθος Pap 16 προσερρίζωται scripsi: προσερρίζωνται Pap et codd. 17 τεσσάρων Pap 18 ἐξαιρούμενον GPH[1] 19 ἀπάντων AB 20 διψῇ scripsi: διψησει Pap, διψᾷ codd. (αιει) Pap? 21 δὲ alt. om. B 23 τρόπῳ codd. 24 τηρήσαντος AB ἐστὶ G 25 ἂν] μὲν AB σωθήσεται G προδοχων Pap 26 δύναμιν καταφεύγῃ G

---

8 cf. ad vol. II p. 244,3.

ζει, φόβος δ' ἔμπαλιν ἀλλοτριότητα ἐμποιῶν διοικίζει καὶ μακρὰν τοῦ
271 φαινομένου διίστησιν. (55.) αἱ δὲ τῶν λεχθέντων ἡγεμονίαι παθῶν
βαρεῖαν τοῖς ἀρχομένοις ἐπάγουσι δουλείαν, ἄχρις ἂν ὁ βραβευτὴς καὶ
δικαστὴς θεὸς διακρίνῃ τὸ κακούμενον ἀπὸ τοῦ κακοῦντος, καὶ τὸ μὲν
εἰς ἐλευθερίαν ἐξέληται παντελῆ, τῷ δὲ τἀπίχειρα ὧν ἐξήμαρτεν ἀποδῷ.
272 λέγεται γάρ· „τὸ δὲ ἔθνος ᾧ ἂν δουλεύσωσι κρινῶ ἐγώ· μετὰ δὲ ταῦτα
ἐξελεύσονται ὧδε μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς" (Gen. 15,14). ἀνάγκη γὰρ
θνητὸν ὄντα τῷ τῶν παθῶν ἔθνει πιεσθῆναι καὶ τὰς οἰκείους τῷ γενο-
μένῳ κῆρας ἀναδέξασθαι, βούλημα δὲ θεοῦ τὰ σύμφυτα κακὰ τοῦ γένους
273 ἡμῶν ἐπικουφίζειν· ὥστε καὶ ἡμεῖς ἐν ἀρχῇ τὰ οἰκεῖα πεισόμεθα
ὠμῶν γενόμενοι δεσποτῶν δοῦλοι, καὶ ὁ θεὸς τὸ οἰκεῖον ἐργάσεται
ἑαυτῷ, ἄφεσιν καὶ ἐλευθερίαν ταῖς ἱκέτισιν αὐτοῦ ψυχαῖς προκηρύξας, οὐ
μόνον λύσιν δεσμῶν καὶ ἔξοδον ἐκ τῆς περιπεφρουρημένης εἱρκτῆς
274 παρασχόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐφόδια δούς, ἅπερ ἀποσκευὴν ἐκάλεσε. τί δὲ
τοῦτ' ἐστίν; ἐπειδὰν ἄνωθεν ἀπ' οὐρανοῦ καταβὰς ὁ νοῦς ἐνδεθῇ ταῖς
σώματος ἀνάγκαις, εἶτα ὑπὸ μηδεμιᾶς δελεασθεὶς οἷα ἀνδρόγυνος ἢ
γύνανδρος τὰ ἡδέα ἀσπάσηται κακά, μείνας δὲ ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως
ἀνὴρ ὄντως τραχηλίζειν μᾶλλον ἢ τραχηλίζεσθαι δύνηται, τοῖς τῆς ἐγ-
κυκλίου μουσικῆς ἐντραφεὶς ἅπασιν, ἐξ ὧν θεωρίας λαβὼν ἵμερον ἐγ-
κράτειαν καὶ καρτερίαν, ἐρρωμένας ἀρετάς, ἐκτήσατο, μετανιστάμενος
καὶ κάθοδον τὴν εἰς τὴν πατρίδα εὑρισκόμενος πάντ' ἐπάγεται τὰ παι-
δείας, ἅπερ ἀποσκευὴ καλεῖται.
275 (56.) Τοσαῦτα καὶ περὶ τούτων εἰπὼν ἐπιλέγει· „σὺ δὲ ἀπελεύσῃ
πρὸς τοὺς πατέρας σου μετ' εἰρήνης τραφεὶς ἐν γήρᾳ καλῷ" (Gen.

---

3 ἀχρεῖαν G ὁ om. Pap 5 τὰ ἐπίχειρα AB, ταπιχειρια Pap 6 ᾧ] ὧν B ἐὰν GHP δουλευσωσὶν Pap ὁ κρίνων G 7 ἐξελεύσεται G 8 πιεσθηναι Pap (Mang.): πεισθῆναι codd. οἰκείας codd. 8. 9 τωι γενωμενωι Pap: τὸ γεννώμενον (γενόμενον G) codd., τὸν γεννώμενον v 9 συμφυα κατα Pap 10 καὶ] κἂν H πεισθησόμεθα GHP 11 ἡμῶν GH δεσπότου G ἐργάσηται GL 12 post ταῖς add. οἰκείαις H[1]P ἱκέτεσιν AB, οἰκέτισιν G προκηρύξας GH (Pap?): προκηρύξαι P(H[1]), προκηρύξει AB 13 περιπεφρουρημένης scripsi (Pap?): περιφρουρημένης BH[1]P, πεφρουρημένης AG, περιφρουρουμένης H[2] 14 δοὺς GH (Pap): διδοὺς AB, διαδοὺς P 15 ἀπὸ AB 16 post οἷα add. γυνὴ H[1]P 17 δ' ABG αυτου Pap 18 τραχηλιζειν μαλλον Pap (Mang.): τραχηλίζων GHP, τραχηλιάζων AB δύναται GH[2] 19 ἐντραφεὶς Mang.: ενγραφεις Pap, ἐγγραφεὶς codd. ἅπασιν Pap et codd.: παιδεύμασιν conicio, προπαιδεύμασιν Mang. 20 μετανισαμενος Pap 21 εἰς πατρίδα v ἐπάγεσθαι H[2] τὰς G 22 ὅπερ ABGL αποσκευηι Pap 24 γήρᾳ Pap v: γήρει codd. (LXX)

13 M. 15,15). οὐκοῦν οἱ μὲν | ἀτελεῖς καὶ πολεμούμεθα καὶ δουλεύομεν καὶ
μόλις ἀπαλλαγὴν τῶν ἐπικρεμασθέντων φοβερῶν εὑρισκόμεθα, τὸ δὲ
τέλειον γένος ἀδούλωτον, ἀπολέμητον, εἰρήνῃ καὶ ἐλευθερίᾳ βεβαιοτάτῃ
ἐντρεφόμενον. δογματικῶς δὲ τὸν ἀστεῖον οὐκ ἀποθνῄσκοντα, ἀλλ' 276
ἀπερχόμενον εἰσήγαγεν, ἵν' ἄσβεστον καὶ ἀθάνατον τὸ τῆς κεκαθαρμένης
ἄκρως ψυχῆς ἀποφανῇ γένος, ἀποδημίᾳ τῇ ἐνθένδε πρὸς οὐρανὸν χρησό-
μενον, οὐ διαλύσει καὶ φθορᾷ, ἣν ἐπάγειν θάνατος δοκεῖ. μετὰ δὲ τὸ 277
„ἀπελεύσῃ" γέγραπται τὸ „πρὸς τοὺς πατέρας σου"· ποίους πατέρας,
ἄξιον σκέψασθαι. τοὺς μὲν γὰρ ἐν τῇ Χαλδαίων χώρᾳ βεβιωκότας, οἷς
μόνοις ἐχρήσατο συγγενέσιν, οὐκ ἂν λέγοι, διὰ τὸ χρησμῷ τῶν ἀφ'
αἵματος ἁπάντων διῳκίσθαι. „εἶπε" γάρ φησι „κύριος τῷ Ἀβραάμ·
ἄπελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ ἐκ τοῦ οἴκου
τοῦ πατρός σου εἰς τὴν γῆν ἥν σοι δείξω· καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος
μέγα" (Gen. 12,1.2). τὸν γὰρ ἀλλοτριωθέντα ἐπιφροσύνῃ θείᾳ πῶς 278
ἦν τοῖς αὐτοῖς εὔλογον οἰκειοῦσθαι πάλιν; πῶς δὲ τὸν ἔθνους καὶ γέ-
νους ἑτέρου μέλλοντα ἡγεμόνα ἔσεσθαι προσκληροῦσθαι τῷ παλαιῷ;
οὐ γὰρ ἂν ἐχαρίζετο καινὸν τρόπον τινὰ καὶ νέον ἔθνος καὶ γένος αὐτῷ
ὁ θεός, εἰ μὴ τοῦ ἀρχαίου κατὰ τὸ παντελὲς ἀπεσχοίνιζεν. ἐθνάρχης 279
γὰρ καὶ γενάρχης ὡς ἀληθῶς ἐστιν οὗτος, ἀφ' οὗ καθάπερ ἀπὸ ῥίζης
τὸ σκεπτικὸν καὶ θεωρητικὸν τῶν τῆς φύσεως πραγμάτων ἀνέβλαστεν
ἔρνος, ὄνομα Ἰσραήλ· ἐπεὶ καὶ „τὰ παλαιὰ ἐκ προσώπου νέων ἐκφέ-
ρειν" διείρηται (Lev. 26,10). ποῦ γὰρ ἀρχαιολογίας ἔτι καὶ παλαιῶν
καὶ κατημαξευμένων ἐθῶν ὄφελος, οἷς ἐξαπιναίως οὐ προσδοκήσασιν

---

2 ἀπαλλαγῆναι G εὑρίσκομεν codd. 3 ἐλευθερίαν βεβαιοτάτην G
5 τὸ τῆς H[2]: om. ceteri, το Pap 6 ἀποφήνῃ coni. Mang. αποδημιαν την Pap 6. 7 χρησάμενον codd. 7 επαγει Pap 9 εν τηι χαλδαιων χωραι Pap: ἐν γῇ χαλδαίων codd. 10 εχρησατο Pap: ἐγχρονίσας ὡς ABP[2], ἐγχρονίσας GH[1]P[1], ἐνεχρόνισε H[2] συγγενεῦσιν P, post συγγενέσιν add. ἣν AB
10. 11 διὰ τὸ — διῳκίσθαι om. G 10 δια (το) Pap: διότι codd.
11 ἁπάντων om. codd. διωκίσθαι P[1](H[1]), διωικεισθαι Pap: διωκίσθη ceteri
κύριος post Ἀβραάμ transpos. P 12 ἔξελθε codd. συγγενείας] γενέσεως G 13 prius εις Pap: πρὸς codd. ην σοι δειξω Pap: ἣν δείξω σοι (σε G) BGHP, δείξω σοι A, ἣν ἂν σοι δείξω v 16 μέλλοντα GHP: μελλον Pap, om. AB ηγεμονα εσεσθαι Pap: ἔσεσθαι ἡγεμόνα codd. 17 τόπον coni. Mang. 18 ἀπεσχοίνισεν AB 19 γὰρ om. G γενεάρχης AP, γεννάρχης H 20 θεωρητικὸν καὶ σκεπτικὸν transpos. H ἀνεβλάστησεν codd.
21 επι Pap προσώπων AB 22 διήρηται G ἀρχαιολογία AB
ἐστὶ G 23 ἐθνῶν HP, ἐθῶν L ου Pap: οὐδὲ ABGP, οὐδὲν H
προδοχησασι Pap

280 ἀθρόα καὶ νέα ὤμβρησεν ἀγαθά; (57.) πατέρας οὖν οὐχ ὧν μετανά-
στατος ἐγένετο ἡ ψυχὴ καλεῖ τοὺς ἐν τοῖς Χαλδαϊκοῖς κατορωρυγμένους
μνήμασιν, ἀλλ' ὡς μὲν ἔνιοί φασιν, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἄλλους
ἀστέρας — τὴν γὰρ τῶν κατὰ γῆν ἁπάντων γένεσιν διὰ τούτων λόγος
ἔχει συνίστασθαι —, ὡς δέ τινες νομίζουσι, τὰς ἀρχετύπους ἰδέας, τὰ
νοητὰ καὶ ἀόρατα ἐκεῖνα τῶν αἰσθητῶν καὶ ὁρωμένων τούτων παρα-
281 δείγματα, πρὸς ἃ τὴν τοῦ σοφοῦ διάνοιαν μετοικίζεσθαι. τινὲς δὲ πα-
τέρας ὑπετόπασαν εἰρῆσθαι τὰς τέτταρας ἀρχάς τε καὶ δυνάμεις, ἐξ
ὧν συνέστηκεν ὁ κόσμος, γῆν ὕδωρ ἀέρα καὶ πῦρ· εἰς γὰρ ταύτας
282 ἕκαστον τῶν γενομένων φασὶν ἀναλύεσθαι δεόντως. καθάπερ γὰρ ὀνό-
ματα καὶ ῥήματα καὶ τὰ λόγου μέρη πάντα συνέστηκε μὲν ἐκ τῶν τῆς
γραμματικῆς στοιχείων, ἀναλύεται δὲ πάλιν εἰς ἔσχατα ἐκεῖνα, τὸν αὐ-
τὸν τρόπον ἕκαστος ἡμῶν συγκριθεὶς ἐκ τῶν τεττάρων καὶ δανεισάμε-
νος ἀφ' ἑκάστης οὐσίας μικρὰ μόρια, | καθ' ὡρισμένας περιόδους p. 5
καιρῶν ἐκτίνει τὸ δάνειον, εἰ μέν τι ξηρὸν εἴη, ἀποδιδοὺς γῇ,
283 εἰ δέ τι ὑγρόν, ὕδατι, εἰ δὲ ψυχρόν, ἀέρι, εἰ δ' ἔνθερμον, πυρί. τὰ
μὲν σωματικὰ ταῦτα, τὸ δὲ νοερὸν καὶ οὐράνιον τῆς ψυχῆς γένος πρὸς
αἰθέρα τὸν καθαρώτατον ὡς πατέρα ἀφίξεται. πέμπτη γάρ, ὡς ὁ τῶν
ἀρχαίων λόγος, ἔστω τις οὐσία κυκλοφορητική, τῶν τεττάρων κατὰ τὸ
κρεῖττον διαφέρουσα, ἐξ ἧς οἵ τε ἀστέρες καὶ ὁ σύμπας οὐρανὸς ἔδοξε
γεγενῆσθαι, ἧς κατ' ἀκόλουθον θετέον καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν
284 ἀπόσπασμα. (58.) τὸ δὲ „μετ' εἰρήνης τραφεὶς“ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ

1 ωμβησεν Pap 1. 2 μεταναστάντος HP 2 κατωρυγμένους codd. 3 ως Pap G (Turn.): ὡς τοὺς ceteri φησιν G 4 την γαρ των Pap: τῶν γὰρ codd. απαντων γενεσιν Pap: ἁπάντων τῶν φύσιν AB, ἑπομένων ἁπάντων HP, ἁπάντων G 5 νομιζουσιν Pap 6 τούτων om. G 6. 7 παραδειγμάτων B 8 τέσσαρας ABGH, δ' P 9 ante ἀέρα add. καὶ GHP 10 γεννωμένων AB 11 συνεστηκεν Pap 12 εκεινων Pap 13 συγκριθεις Pap (Mang): συγκραθεὶς codd. τεσσάρων codd. 13. 14 δανεισάμενος post οὐσίας transpos. AB 14 ἀφ'] ἐφ' G ἑκατέρου HP, ἑκάστου Turn. 15 ἐκτείνει GHP μέντοι BH εἴη scripsi: εἰ G (Pap?), ἢ ceteri 16 εἰ δὲ ἔνθερμον, πυρί post ὕδατι transpos. codd. ψυχρόν] ἔμψυχρὸν G 17 μὲν] μὲν οὖν A σωματα Pap τοιαῦτα AB, ταύτῃ coni. Mang. 18 ὡς πρὸς πατέρα codd. 18. 19 ὡς τῶν ἀρχαίων ὁ λόγος AB 19 λόγον P ἔστι conicio κυκλοφορική ABG (coni. Mang.) τεσσάρων codd. 21 κατ' ABGH¹P, κατα Pap: κατὰ τὸ H²

13 sqq. cf. Platonis Timaeum p. 42 E. 19 cf. Aristotelem (Zeller II p. 434 sqq.).

προσδιώρισται, ἀλλ' ὅτι σχεδὸν τὸ πλεῖστον ἀνθρώπων γένος ἐπὶ πολέμῳ καὶ τοῖς ἐκ πολέμου κακοῖς πᾶσι τρέφεται. πόλεμος δ' ὁ μὲν ἀπὸ τῶν ἐκτός ἐστιν, ὃν ἀδοξία καὶ πενία καὶ δυσγένεια καὶ τὰ ὁμοιότροπα ἐπάγουσιν, ὁ δ' ἀπὸ τῶν ἐμφυλίων, κατὰ μὲν τὸ σῶμα ἀσθένειαι, λῶβαι, πηρώσεις παντελεῖς καὶ κηρῶν σωρὸς ἄλλων ἀμυθήτων, κατὰ δὲ τὴν ψυχὴν πάθη, νοσήματα, ἀρρωστήματα, δι' ἀφροσύνης καὶ ἀδικίας καὶ τῶν ὁμοτυράννων χαλεπαὶ καὶ βαρύταται ἐπαναστάσεις καὶ
ἀκαθαίρετοι δυναστεῖαι. „μετ' εἰρήνης οὖν τραφεὶς" γαληνὸν καὶ εὔ- 285
διον κτησάμενος βίον, εὐδαίμον' ὡς ἀληθῶς καὶ μακάριον. πότε οὖν τοῦτο συμβήσεται; ὅταν εὐοδῇ μὲν τὰ ἐκτὸς πρὸς εὐπορίαν καὶ εὐδοξίαν, εὐοδῇ δὲ τὰ σώματος πρὸς ὑγίειάν τε καὶ ἰσχύν, εὐοδῇ δὲ
τὰ ψυχῆς πρὸς ἀπόλαυσιν ἀρετῶν. χρῄζει γὰρ ἕκαστον οἰκείων δορυ- 286
φόρων· δορυφορεῖται δὲ σῶμα μὲν εὐδοξίᾳ καὶ περιουσίᾳ καὶ ἀφθονίᾳ πλούτου, ψυχὴ δὲ τῷ τοῦ σώματος ὁλοκλήρῳ καὶ κατὰ πάντα ὑγιεινῷ, ὁ δὲ νοῦς ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἐπιστήμαις θεωρημάτων· ἐπεὶ ὅτι γε εἰρήνης οὐχ ἣν αἱ πόλεις ἄγουσι μέμνηται, σαφές ἐστι τοῖς ἐντυγχάνουσι ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς· μεγάλους ⟨γὰρ⟩ καὶ βαρεῖς πολέμους Ἀβραὰμ ἀνε-
δέξατο, οὓς καθηρηκὼς φαίνεται. καὶ ἡ τῆς πατρῴας μέντοι γῆς ἀπό- 287
λειψις μετανισταμένῳ καὶ πάλιν οἰκῆσαι μὴ δυναμένῳ, φορουμένῳ δὲ ὧδε κἀκεῖσε καὶ ἐρήμους καὶ ἀτριβεῖς ὁδοὺς ἀλωμένῳ τῷ μὴ θεοπροπίοις καί τισι θεσφάτοις πεπιστευκότι βαρὺς ἦν πόλεμος. ἀλλ' ἔδει γὰρ καὶ τρίτον τι τῶν φοβερῶν προσεπιδαψιλεύσασθαι, λιμόν, μετανα-
στάσεως καὶ πολέμου κακὸν χεῖρον. ποίαν οὖν εἰρήνην ἤγαγεν; τὸ 288

---

2 ἐκ] ἐκ τοῦ AB ἅπασι AB δὲ Pap GHP 3 ἀπὸ om. Pap πενεια και Pap: om. codd. 3. 4 ὁμότροπα HP 4 ⟨ὃν κατασκευάζουσιν⟩ κατὰ conicio 4. 5 ασθενεια Pap 5 κῆρος H¹P¹ σορὸς H² 6 πάθος H δι' codd. (Pap?): ἔτι δ' conicio 7 ομοτυραννων Pap: ὁμοιοτυράννων codd., ὁμοιοτρόπων coni. Mang. 8 δυνάμεις HP ante γαληνὸν add. ὁ H², verbum (ἀπελεύσεται?) deesse videtur 9 κτησαμενους Pap εὐδαίμονα codd. 10 τοιουτο Pap μεν Pap (Mang.): μοι codd. 11 δὲ om. codd. σώματ' οὐ πρὸς G ὑγείαν codd. εὐοδεῖ P post alt. δὲ add. καὶ ABG, in ras., ut vid., P², μοι H², με H¹ 13 εὐεξία AB prius καὶ om. Pap 14 υγεινωι Pap 15 ἀπὸ τῶν ἐπιστήμης AB γε] τε Pap 16 ην Pap v: ἧς codd. αγουσιν Pap εστιν Pap εντυγχανουσιν Pap 17 μεγαλοις Pap γὰρ add. Turn. 18 κεκρατηκὼς conicio 18. 19 ἀπολήθης G 19 πάλιν Pap AB: ...λεν GHP φερομένῳ codd. 20 τῷ om. G 20. 21 θεοπρεπίοις A, θεοπρεπίοις G 21 τισι] τι H¹P¹ ἀλλ' ἔδει Mang. (Scheil), αλλ' εδε Pap: ἀλλὰ δεῖ codd. 22 καὶ γὰρ AB τριῶν τῶν L προσεπιδαψιλευσασθαι Pap: προσδαψιλεύσασθαι ABGH, πρὸς ἓν δαψιλεύσασθαι P 22. 23 μετα αναστασεως Pap, ἀναστάσεως AB 23 κακον χειρον Pap: κακῶν χείρονα (χείρωνα P) codd.

γάρ, οἶμαι, μετανίστασθαι καὶ ἀνίδρυτον εἶναι καὶ βασιλέων ἀμάχοις
ἐναντιοῦσθαι δυνάμεσι καὶ λιμῷ πιέζεσθαι πόλεμον οὐχ ἕνα, πολλοὺς δὲ
289 καὶ πολυτρόπους ἔοικε μηνύειν. ἀλλ' ἔν γε ταῖς δι' ὑπονοιῶν ἀποδό-
σεσιν εἰρήνης ἀκράτου δεῖγμα ἕκαστον αὐτῶν εἶναι συμβέβηκε· παθῶν
γὰρ | ἔνδεια καὶ λιμὸς καὶ καθαίρεσις ἐχθρῶν ἀδικημάτων καὶ μετα- p. 515 l
νάστασις ἀπὸ Χαλδαϊκῆς δόξης πρὸς τὴν φιλόθεον, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ
γεγονότος αἰσθητοῦ πρὸς τὸ νοητὸν καὶ πεποιηκὸς αἴτιον, εὐνομίαν καὶ
290 εὐστάθειαν κατασκευάζουσιν. ὑπισχνεῖται δὲ τῷ τοιαύτην ἄγοντι εἰρή-
νην καλὸν γῆρας, οὐ δήπου τὴν πολυχρόνιον ἀλλὰ τὴν μετὰ φρονήσεως
ζωήν· τὸ γὰρ εὐήμερον πολυετίας κρεῖττον, ὅσῳ καὶ βραχύτερον φῶς
σκότους αἰωνίου. μίαν γὰρ ἡμέραν ὑγιῶς εἶπέ τις προφητικὸς ἀνὴρ
βούλεσθαι βιῶναι μετ' ἀρετῆς ἢ μυρία ἔτη ἐν σκιᾷ θανάτου (Psalm.
291 83, 11), θάνατον μέντοι τῶν φαύλων αἰνιττόμενος βίον. τὸ δὲ αὐτὸ
καὶ νῦν ἔργοις μᾶλλον ἢ ῥήμασι διασυνίστησι Μωυσῆς· ὃν γὰρ ἀνα-
γράφει γήρᾳ χρησόμενον καλῷ, τῶν πρὸ αὐτοῦ σχεδὸν ἁπάντων ὀλι-
γοχρονιώτατον εἰσήγαγε, φιλοσοφῶν καὶ διδάσκων ἡμᾶς, τίς ὁ πρὸς
ἀλήθειαν εὐγήρως ἐστίν, ἵνα μὴ πολὺν τῦφον ἐπὶ τοῦ φανεροῦ σώμα-
τός ποτε ἀποδεξώμεθα γέμοντα αἰσχύνης καὶ πολλῶν ὀνειδῶν, ἀλλ' εὐ-
βουλίαν καὶ σταθερότητα ψυχῆς ἰδόντες τὸ γέρως ἀδελφὸν καὶ παρώνυ-
292 μον καλὸν γῆρας ἐπιφημίσωμέν τε καὶ μαρτυρήσωμεν. δογματικῶς
οὖν ἄκουε κατὰ τὸν νομοθέτην μόνον τὸν ἀστεῖον εὐγήρων καὶ μακρο-
βιώτατον, ὀλιγοχρονιώτατον δὲ τὸν φαῦλον, ἀποθνήσκειν ἀεὶ μανθάνοντα,
μᾶλλον δὲ τὴν ἀρετῆς ζωὴν ἤδη τετελευτηκότα.

---

1 αιδρυτον Pap 2 δυνάμεσι scripsi: δυνάμενον Pap GHP, μὴ δυνάμενον AB πιεζεῖσθαι HP 3. 4 ἐπιδόσεσιν G 6 τὴν] τὸν PH^1 φιλόθεον] φοβεον Pap 7 τὸ] τὸν Pap G εὐωνυμίαν HP^1 8 εὐστάθιαν Pap H^1, $\overset{\theta}{\text{εὐστα}}$ P 9 prius τὴν Pap: om. codd. 9. 10 την et ζωην Pap: τὸ et ζῆν codd. 10 κρείττω Pap G οσον Pap, ὅσα AB φῶς ⟨ἡμερήσιον⟩ coni. Mang. 11 ὑγεία ὡς G τις om. HP^1 προφήτης HP 12 μετὰ codd. τοῦ θανάτου codd. 13 θανατον μεντοι Pap: σκιὰν codd. μέντοι] τὸν conicio τὸν φαῦλον codd., τὸν (melius τὸν τῶν) φαύλων coni. Mang. ανιττομενος Pap δὲ Pap 14 ἔργοις scripsi: εν τοις Pap, ἔργον codd., ἔργῳ v ρημασι Pap: ῥῆμα codd., ῥήματι v διανίστησι AB Μωσῆς GHP 15 χρησαμενον codd. τῶν] τὸν A 16 εισηγαγεν Pap 17 πολυτυφον (sic) Pap: παλαιὸν τῦφον codd., πολιὸν τῦφον G, fort. recte 18 ἀναδεξώμεθα codd. 19 ψυχῇ ἐνιδόντες conicio γέρος PH^1, γένος A(P^2?) 19. 20 παρωνυμον Pap (Mang.): πατρώνυμον ABP^2, πατερώνυμον GHP^1, tum κ[illegible] add. G 21. 22 μακαριώτατον AB 22 ὀλιγοχρονιώτατον om. Pap [illegible]ν δε Pap ἀεὶ om. codd. λανθάνοντα coni. Mang. 23 τὴν τῆς ἀρετῆς AB

(59.) Λέγεται δ' ἑξῆς· „τετάρτη δὲ γενεᾷ ἀποστραφήσονται ὧδε“ 293
(Gen. 15,16), οὐχ ἵνα αὐτὸ μόνον μηνυθῇ χρόνος, ἐν ᾧ τὴν ἱερὰν
οἰκήσουσι γῆν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ τελείαν ἀποκατάστασιν ψυχῆς παρα-
στῆσαι. γίνεται δὲ ὡσανεὶ τετάρτῃ γενεᾷ· ὃν δὲ τρόπον, ἄξιον συν-
διασκέψασθαι. ἀποχυθὲν τὸ βρέφος ἄχρι τῆς πρώτης ἑπταετίας ἐν 294
ἡλικίᾳ τῇ παιδικῇ ψυχῆς ἀκραιφνοῦς μεμοίραται, λείῳ μάλιστα ἐμφε-
ροῦς κηρῷ, τοῖς ἀγαθῶν καὶ κακῶν χαρακτῆρσι μήπω τετυπωμένης·
καὶ γὰρ ὅσα γράφεσθαι δοκεῖ, ὑγρότητι ἐπαλειφόμενα συγχεῖται. πρώτη 295
μὲν ἥδε ὡσανεὶ γενεὰ ψυχῆς· δευτέρα δέ, ἥτις μετὰ τὴν παιδικὴν ἡλι-
κίαν κακοῖς ἄρχεται συζῆν, ἅ τε ἐξ ἑαυτῆς εἴωθε γεννᾶν ψυχὴ καὶ
ὅσα παρὰ τῶν ἄλλων ἀσμένη δέχεται. διδάσκαλοί τε γὰρ ἁμαρτημά-
των μυρίοι, τίτθαι καὶ παιδαγωγοὶ καὶ γονεῖς καὶ οἱ κατὰ πόλεις γε-
γραμμένοι καὶ ἄγραφοι νόμοι θαυμάζοντες ἃ χρὴ γελᾶσθαι, καὶ ἄνευ
τῶν διδαξόντων αὐτομαθής ἐστιν αὐτὴ πρὸς τὰ ὑπαίτια, ὡς ὑπ' εὐφο-
ρίας ἀεὶ κακῶν βρίθειν. „ἔγκειται“ γάρ φησι Μωυσῆς „ἡ διάνοια τοῦ 296
ἀνθρώπου | ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος“ (Gen. 8,21). ἥδ'
ἐστὶν ἡ ἐπαρατοτάτη γενεὰ μὲν συμβολικῶς, κυρίως δὲ ἡλικία, καθ' ἣν
τό τε σῶμα ἡβᾷ καὶ ἡ ψυχὴ πεφύσηται, τῶν ἐντυφομένων ἀναρριπιζο-
μένων παθῶν, ἅλως τε καὶ ἀστάχυς καὶ πεδία (Exod. 22,6) καὶ ὅσα
ἂν τύχῃ καταπιμπράντων. ταύτην τὴν ἐπίνοσον γενεὰν ἢ ἡλικίαν ὑπό 297
τινος τρίτης οἷα ὑπὸ ἰατρικῆς φιλοσοφίας νοσηλευθῆναι χρή, κατεπᾳ-
σθεῖσαν λόγοις ὑγιεινοῖς καὶ σωτηρίοις, δι' ὧν κένωσιν μὲν ἐνδέξεται
τῆς ἀμέτρου τῶν ἁμαρτημάτων πλησμονῆς, πλήρωσιν δὲ λιμηρᾶς κε-

δ'] δε Pap δε Pap: om. codd. αποστραφησον Pap 2 αὐτὸ μόνον Pap (Mang.): μόνον αὐτὸ G, μόνον αὐτῷ ceteri ὁ χρόνος H² post ἱερὰν add. οἴκησιν H¹P 3 αλλα καὶ υπερ του Pap: ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ καὶ τὴν codd. ψυχης Pap: ἀρετῆς codd. 3. 4 παρασθησαι Pap 4 alt. δὲ om. B 6 παιδικι Pap ψυχης Pap: φύσεως codd. ἀκρεφνοῦς B λείῳ Mang.: λειμωι Pap, τελείω codd. μαλλιστα Pap 7 κηρω τοις Pap (Mang.): ἀκηράτοις codd. τετυπωμένη codd. 8 ἐγγράφεσθαι conicio κοδει Pap υγροτητι Pap: δι' ὑγρότητα codd. ἀπαλειφόμενα coni. Mang. 9 ἥδε] ηδη Pap δευτερα τε τις Pap 10 ἑαυτῆς Pap H²: αὐτῆς ceteri 11 ἀσμενὴς G, ἀσμένως ceteri 12 τιθθαι Pap 13 νόμοι καὶ ἄγραφοι transpos. codd. 14 διδαξάντων codd. αὐτὴ scripsi: αὕτη codd., αὕτη s. s. H² τά om. codd. ὑπὸ AB 15 βρίθοντες PH¹ φησιν codd. Μωυσῆς scripsi: Μωσης Pap, om. codd. 15. 16 ἐπιμελῶς τοῦ ἀνθρώπου AB 16 ἤδε codd. 17 ἐπαρατωτάτη AB 18 ἡβᾶ s. s. H², ἡ βάσις L 9 ἅλως AB: ἄλλως Pap GHP, ἀλωὰς Mang. alt. και Pap (Mang): om. codd. σταχύς τε καὶ ABG 20 τὴν om. Pap 21. 22 κατασπασθεῖσαν AB ? ενδεξηται Pap

298 νώσεως τῶν κατορθωμάτων καὶ ἐρημίας δεινῆς. μετὰ τὴν θεραπείαν
οὖν ταύτην γενεᾷ τετάρτῃ φύεται ψυχῇ δύναμίς τε καὶ ῥώμη κατὰ τὴν
τῆς φρονήσεως βεβαιοτάτην ἀνάληψιν καὶ τὸ ἐν ἁπάσαις ἀρεταῖς ἀκλινές
τε καὶ πάγιον. τοῦτ' ἐστὶ τὸ λεγόμενον· „τετάρτῃ δὲ γενεᾷ ἀποστρα-
φήσονται ὧδε.“ κατὰ γὰρ τὸν δειχθέντα τέταρτον ἀριθμὸν ἀποστρα-
φεῖσα τοῦ διαμαρτάνειν ἡ ψυχὴ κληρονόμος ἀποδείκνυται σοφίας.
299 πρῶτος μὲν γὰρ ἀριθμός, καθ' ὃν οὔτε ἀγαθῶν οὔτε κακῶν λαβεῖν
ἔννοιαν ἔστιν, ἀτυπώτου τῆς ψυχῆς ὑπαρχούσης· δεύτερος δέ, καθ' ὃν
φορᾷ τῶν ἁμαρτημάτων χρώμεθα· τρίτος δέ, ἐν ᾧ θεραπευόμεθα, τὰ
νοσερὰ διωθούμενοι καὶ τὴν ἀκμὴν τῶν παθῶν ἀφηβῶντες· τέταρτος
δέ, ἐν ᾧ παντελοῦς ὑγιείας καὶ ῥώσεως μεταποιούμεθα, ὁπότε ἀπο-
στρεφόμενοι τὰ φαῦλα τοῖς καλοῖς ἐγχειρεῖν δοκοῦμεν, πρότερον δὲ οὐκ
300 ἔξεστι. (60.) τὸ δὲ ἄχρι τίνος, αὐτὸς μηνύσει λέγων· „οὔπω γὰρ ἀνα-
πεπλήρωνται αἱ ἀνομίαι τῶν Ἀμορραίων“ (Gen. 15,16). δίδωσι δὲ
ἀφορμὴν τοῖς ἀσθενεστέροις τὰ τοιαῦτα, ὡς ὑπολαμβάνειν, ὅτι Μωυσῆς
εἱμαρμένην καὶ ἀνάγκην ὡς αἰτίας τῶν γινομένων ἁπάντων εἰσάγει.
301 χρὴ δὲ μὴ ἀγνοεῖν, ὅτι ἀκολουθίαν μὲν καὶ εἱρμὸν καὶ ἐπιπλοκὰς αἰ-
τιῶν ἅτε φιλόσοφος καὶ θεοφράδμων ἀνὴρ οἶδεν, τούτοις δ' οὐκ ἀνά-
πτει τὰς τῶν γινομένων αἰτίας. ἐφαντασιώθη γὰρ πρεσβύτερον ἄλλο
ἐποχούμενον τοῖς ὅλοις ἡνιόχου τρόπον ἢ κυβερνήτου· πηδαλιουχεῖ γὰρ
τὸ κοινὸν τοῦ κόσμου σκάφος, ᾧ τὰ πάντα ἐμπλεῖ, καὶ τὸ πτηνὸν
ἅρμα, τὸν σύμπαντα οὐρανόν, ἡνιοχεῖ χρώμενον αὐτεξουσίῳ καὶ αὐτο-
302 κράτορι βασιλείᾳ. τί οὖν καὶ περὶ τούτων λεκτέον; ἑρμηνεύονται
Ἀμορραῖοι λαλοῦντες, τὸ δὲ μέγιστον ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ δωρηθὲν ὑπὸ
φύσεως, τὸν λόγον, μυρίοι τῶν λαβόντων διέφθειραν ἀχαρίστως καὶ
ἀπίστως τῇ δούσῃ προσενεχθέντες. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ γόητες, οἱ κόλα-

1 ηρεμιας Pap δεινῆς] ἡδονῆς H 2 ταύτην om. Pap γενεᾷ τετάρτῃ Pap G: τετάρτῃ γενεᾷ ceteri ρωμηι Pap 2. 3 κατα φρονησιν Pap, fort. scrib. κατὰ φρονήσεως 3 ἀντίληψιν AB τὸ om. G 4 εστιν Pap δε Pap: om. codd. 7 αριμθος Pap οὔτ' AB 7. 8 ἔννοιαν λαβεῖν codd. 8 τῆς om. v δευτερον Pap 9 τρίτῃ AB 10 τετάρτῃ AB 11 ὑγείας codd. 11. 12 ἀποστρεφόμεθα G 12 τοῖς om. codd. κακοῖς A εγχειρεν Pap 13 εξεστιν Pap μηνύει HP 14 ἁμαρτίαι B διδωσιν Pap 15 Μωσῆς G 16 γεινομενων Pap: γενομένων codd. 18 θεο-φράσμων G ὢν post ἀνὴρ add. codd. οἶδε HP 18. 19 οὐ τούτοις δ' ἀνάπτει AB 18 δ' om. Pap οὐκ s. s. H, om. G 18. 19 ἀνάπτει] post alt. α ras. 3 litt. in HP, ἀναπίπτει G 19 γενομένων AB ἄλλον G 21 εμπλεκει Pap 24 ἀνθρώπῳ om. Pap 26 δοσῃ cum ras. post ο P, δόσει AB 26. 69,1 οἱ κόλακες, οἱ γόητες codd.

517 M. χες, οἱ πιθανῶν σοφισμάτων εὑρεταί, | φενακίσαι καὶ παραχρούσασθαι
μόνον εὖ εἰδότες, τοῦ ἀψευδεῖν οὐ πεφροντικότες. ἐπιτηδεύουσι μέντοι
καὶ ἀσάφειαν, ἀσάφεια δὲ βαθὺ σκότος ἐν λόγῳ, κλέπταις δὲ συνεργὸν
τὸ σκότος. οὗ χάριν Μωυσῆς τὸν ἀρχιερέα δηλώσει καὶ ἀληθείᾳ δια- 303
κεκόσμηκεν (Exod. 28,26), ἀρίδηλον ἀξιῶν εἶναι καὶ ἀληθῆ τὸν τοῦ
σπουδαίου λόγον. οἱ δὲ πολλοὶ τὸν ἄδηλον καὶ ψευδῆ μεταδιώκουσιν,
ᾧ συνεπιγράφεται πᾶς ὁ τῶν ἀγελαίων καὶ ἠμελημένων ἀνθρώπων
ἀπατώμενος ὄχλος. ἕως μὲν οὖν „οὐκ ἀναπεπλήρωται τὰ ἁμαρτήματα 304
τῶν Ἀμορραίων“, τουτέστι τῶν σοφιστικῶν λόγων διὰ τὸ ἀνεξέλεγκτον,
ἀλλ' ἔτι ὁλκὸν ἔχοντα δύναμιν ταῖς πιθανότησιν ἡμᾶς ἐπάγεται,
[καὶ] ἀποστραφῆναι καὶ καταλιπεῖν αὐτὰ οὐ δυνάμενοι τῷ δελεάζεσθαι
καταμένομεν. ἐὰν δὲ πᾶσαι αἱ ψευδεῖς πιθανότητες διελεγχθῶσιν ὑπὸ 305
τῶν ἀληθῶν πίστεων καὶ πλήρεις αὐτῶν καὶ ἐπιχειλεῖς αἱ ἁμαρτίαι
περιφανῶσιν, ἀποδρασόμεθα ἀμεταστρεπτὶ καὶ μονονοὺ τὰ ἀπόγαια
ἀράμενοι τῆς τῶν ψευσμάτων καὶ σοφισμάτων χώρας ἐξαναχθησόμεθα,
τοῖς ἀληθείας ναυλοχωτάτοις ὑποδρόμοις καὶ λιμέσιν ἐνορμίσασθαι ἐπει-
γόμενοι. τοιοῦτον δὴ τὸ δηλούμενον ὑπὸ τῆς προτάσεως· ἀμήχανον 306
γὰρ ἀποστραφῆναι καὶ μισῆσαι καὶ καταλιπεῖν τὸ πιθανὸν ψεῦδος, εἰ
μὴ τὸ περὶ αὐτὸ ἁμάρτημα πλῆρες ἀναφανείη καὶ τέλειον· ἀναφα-
νεῖται δὲ ἐκ τοῦ μὴ περιέργως διελεγχθῆναι κατὰ τὴν τοῦ ἀληθοῦς
ἀντίταξιν καὶ βεβαίωσιν.

(61.) Λέγει δὲ ἑξῆς· „ἐπεὶ δὲ ἐγίνετο ὁ ἥλιος πρὸς δυσμαῖς, 307
φλὸξ ἐγένετο“ (Gen. 15,17), δηλῶν ὅτι ἀρετὴ πρᾶγμά ἐστιν ὀψίγονον

---

1 post εὑρεταὶ add. ἐξ ἀπάτης πλανῆσαι D   2 μόνον Pap D: μᾶλλον codd.   τοῦ Pap D: τοῦ δὲ codd.   πεφροντίκασιν D   3 σκότος] πάθος H   4 Μωσῆς HP   8 ἀναπεπλήρωνται HP   9 απεξελεγκτον Pap   10 ὁλκὸν Mang.: ἐνδίολκον Pap ABGH², ἕνα δίολκον P(H¹)   ἔχοντες G   απαγεται Pap   11 καὶ prius om. GH², καὶ ⟨γοητεύει⟩ e. gr. conicio   12 ἐγκαταμένομεν coni. Mang.   12 πᾶσαι ἀψευδεῖς HP   13 ἀληθῶς B   14 ἀποδρασόμεθα Pap H²: ἀποδρασώμεθα ceteri   απογαια Pap: ἀπόγεια ABGP², ἐπίγεια HP¹   15 ἐξαναστησόμεθα P   16 ἱπποδρόμοις AB   17 δὴ om. Pap   18 γὰρ om. codd.   19 πληρης Pap   19 ἀναφανείη scripsi, αναφανειν Pap: ἀναφανῆ ἢ AB, ἀναφανῆναι ἢ GP(H¹), ἀναφανῆ H²   20 περιέργως διελεγχθῆναι GHP: περιεργως διαλεχθηναι Pap, παρέργως διαλεχθῆναι AB   τοῦ Pap: om. ABGH, τῆς P   22 ἐγένετο codd.   δυσμάς codd.

---

1. 2 D^P fol. 266^v (lemma om. Harris p. 92): οἱ πιθανῶν — πεφροντίκασιν. pergit. lin. 7 οἷς ὁ τῶν ἀγελαίων καὶ ἠμελημένων ἀνθρώπων ἀπατώμενος ὄχλος συνεπιγράφεται.

καὶ μήν, ὡς ἔφασάν τινες, πρὸς αὐταῖς ταῖς τοῦ βίου δυσμαῖς βεβαιού-
μενον. ἀρετὴν δὲ ἀπεικάζει φλογί· καθάπερ γὰρ ἡ φλὸξ καίει μὲν τὴν
παραβληθεῖσαν ὕλην, φωτίζει δὲ τὸν γείτονα ἀέρα, τὸν αὐτὸν τρόπον
ἐμπίπρησι μὲν τὰ ἁμαρτήματα ἡ ἀρετή, φέγγους δὲ τὴν ὅλην ἀναπίμ-
308 πλησι διάνοιαν. ἀλλὰ γὰρ ἔτι τῶν ἀδιαιρέτων καὶ ἀμερίστων λόγων
ἐπικρατούντων ταῖς πιθανότησιν, οὓς Ἀμορραίους ἀνακαλεῖ, περιφανε-
στάτην καὶ ἄσκιον αὐγὴν ἰδεῖν οὐ δυνάμεθα· κλιβάνου δ' εἰλικρινὲς
πῦρ οὐκ ἔχοντος, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ἔφη (Gen. 15,17) καπνιζομένου τρό-
πον διακείμεθα, σπινθῆρσι μὲν τῆς ἐπιστήμης ὑποτυφόμενοι, μήπω δὲ
309 καθαρῷ πυρὶ δοκιμασθῆναι καὶ κραταιωθῆναι δυνάμενοι. πολλὴ δὲ τῷ
σπείραντι τοὺς σπινθῆρας χάρις, ἵνα μὴ νεκρῶν τρόπον σωμάτων ὁ
νοῦς ὑπὸ παθῶν καταψυχθῇ, ἀλλ' ἔνθερμος ὢν καὶ χλιαινόμενος ὑπεκ-
καύμασιν ἀρετῆς ζωπυρῆται μέχρι τοῦ τὴν εἰς πῦρ ἱερόν, ὡς ὁ Ναδὰβ
310 καὶ Ἀβιούδ (Lev. 10,2), δέξασθαι μεταβολήν. καπνὸς δὲ γίνεται μὲν
πρὸ πυρός, | δακρύειν δὲ βιάζεται τοὺς πλησιάζοντας. ἀμφότερα δὲ p.
φιλεῖ συμβαίνειν· ταῖς τε γὰρ ἀρετῆς αὐγαῖς προσχωροῦντες τελειότητα
ἐλπίζομεν, καὶ εἰ μήπω δυναίμεθα τυχεῖν αὐτῆς, οὐκ ἀδακρυτὶ διάγο-
μεν ἀνιώμενοι. πολὺς γὰρ ὅταν ἵμερος ἐντακῇ, πρὸς τὴν τοῦ ποθου-
μένου θήραν ἐπισπεύδει καὶ ἄχρι τοῦ συλλαβεῖν κατηφεῖν ἀναγκάζει.
311 κλιβάνῳ δὲ νῦν ἐξωμοίωσε τὴν ψυχὴν τοῦ φιλομαθοῦς καὶ ἐλπίδα τελειώ-
σεως ἔχοντος, ἐπειδὴ τροφῆς πεττομένης συγκραταιοῦν ἑκάτερον ἀγγεῖόν
ἐστιν, ὁ μὲν τῆς διὰ σιτίων φθαρτῶν, ἡ δὲ τῆς δι' ἀφθάρτων ἀρετῶν. αἱ δὲ
λαμπάδες τοῦ πυρὸς αἱ δᾳδουχούμεναι τοῦ δᾳδούχου θεοῦ κρίσις εἰσίν,
αἱ λαμπραὶ καὶ διαυγεῖς, αἷς ἔθος μέσον τῶν διχοτομημάτων, λέγω δὲ
312 τῶν ἐναντιοτήτων, ἐξ ὧν ἅπας ὁ κόσμος συνέστηκε, διάγειν. λέγεται
γάρ· „λαμπάδες πυρός, αἳ διῆλθον μέσον τῶν διχοτομημάτων“ (Gen.

---

1 αυτοις Pap 3 παρευρεθεῖσαν ABP[2] 4 ενπιπρησει Pap φεγγυς Pap 4. 5 ἀναπίπλησι PH[1], fort. recte 5 ἔτι om. AB, ἐπὶ G 6 ταῖς om. HP επιθανοτησι Pap 7 αὐγὴν codd.: αυτην Pap εἰλικρινὲς codd. 9 τῆς Pap ABG: τοῖς HP ἐπιτυφόμενοι HP 9. 10 μήπω — δυνάμενοι om. AB 10 καθαρῷ πυρὶ Pap G: πυρὶ καθαρῷ AB, πυρὶ HP 11 σπείραντι] ζωπυροῦντι coni. Mang. χάριν B 12 ὑπὸ παθῶν om. codd. καταψυχθηι Pap: καταψυγῇ codd. ἀλεαινόμενος codd. 13 εἰς] εἰ A ναδὰμ AB, ναβὰδ G 13 δὲ] δὴ B 15 φιλεῖν AP ταῖς τε γὰρ ἀρετῆς αὐγαῖς προσχωροῦντες scripsi: τοῖς τε (τε om. H[2], Pap?) γὰρ ἀρετῆς ἀγγέλοις προσχορεύοντες (προχορεύοντες HP, Pap?) Pap et codd., ταῖς . . . αὐγαῖς ἐγχορεύοντες coni. Mang. 16 καὶ Pap: κἂν codd. δυνάμεθα A 19 ⟨δάκρυα⟩ μέχρι τοῦ καταλαβεῖν καταχεῖν ἀναγκάζει male Jessen καταλαβεῖν codd. 21 (συγ)κραταιουν Pap: om. codd. 23 κρίσεις codd. 24 μεσον Pap: μέσαις codd. post τῶν add. διαυγεῖς G 25 ἐνδιάγειν coni. Mang. 26 post γὰρ add. ὅτι ABP[2]

15,17), ἵνα γνῷς, ὅτι αἱ θεῖαι δυνάμεις διὰ μέσων καὶ πραγμάτων καὶ σωμάτων ἰοῦσαι φθείρουσι μὲν οὐδὲν — μένει γὰρ ἀπαθῆ τὰ διχοτομήματα —, διαιροῦσι δὲ καὶ διαστέλλουσι σφόδρα καλῶς τὰς ἑκάστων φύσεις.

(62.) Τῆς οὖν τῶν εἰρημένων ἐπιστήμης κληρονόμος δεόντως 313
ἀποδείκνυται ὁ σοφός· „ἐν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ“ φησίν „ἐκείνῃ διέθετο κύριος τῷ Ἀβραὰμ διαθήκην λέγων· τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην“ (Gen. 15,18). ποίαν γῆν δηλοῖ, εἰ μὴ τὴν προειρημένην, ἐφ' 314
ἣν ποιεῖται τὴν ἀναφοράν; ἧς ἐστιν ὁ καρπὸς κατάληψις ἀσφαλὴς καὶ βεβαία τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας, καθ' ἣν τὰ σύμπαντα τοῖς τομεῦσιν ἑαυτοῦ διαφυλάττει ἀπαθῆ τὰ ἀγαθὰ κακοῦ κατὰ τὰ ἐπὶ τοῖς τὴν γένεσιν ἀφθάρτοις. εἶτ' ἐπιλέγει· „ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Αἰγύπτου ἕως τοῦ ποτα- 315
μοῦ τοῦ μεγάλου [ποταμοῦ] Εὐφράτου“ (Gen. 15,18), δηλῶν ὅτι οἱ τέλειοι τὰς μὲν ἀρχὰς ἔχουσιν ἀπὸ σώματος καὶ αἰσθήσεως καὶ τῶν ὀργανικῶν μερῶν, ὧν ἄνευ ζῆν οὐκ ἔνεστι — χρήσιμα γὰρ πρὸς τὴν ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ παιδείαν —, τὰ δὲ τέλη ἐπὶ τὴν τοῦ θεοῦ σοφίαν, τὸν μέγαν ὡς ἀληθῶς ποταμόν, χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης καὶ τῶν ἄλλων πλημμυροῦντα ἀγαθῶν. οὐ γὰρ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου 316
ἕως τοῦ Αἰγύπτου ποταμοῦ τὴν χώραν περιέγραψεν — οὐ γὰρ ἂν ἀρετὴν εἰς τὰ σωματικὰ πάθη κατεβίβασεν —, ἀλλ' ἔμπαλιν „ἀπὸ τοῦ Αἰγύπτου ἕως τοῦ μεγάλου Εὐφράτου.“ ἀπὸ γὰρ τῶν θνητῶν αἱ βελτιώσεις γίνονται πρὸς τὰ ἄφθαρτα.

ἵνα γνῷς — πραγμάτων om. AB 2 μεινει Pap 3 διαστέλλουσι] διακρίνουσι AB ἑκάστων] ἐν ἑκάστω AB 6 διεθετο Pap: συνέθετο codd. 7 (διαθή)κην Pap supplevi: συνθήκην codd. 8 γῆν] η Pap εἰ ABG (Pap): ὅτι HP 9 καταλημψις Pap 10 βεβαια Pap: βεβαιοτάτη codd. 10. 11 τιμῶσιν αὐτὸν Markland 11 διαφυλάττοι AB, διακρίνει φυλάττων conicio 11—14 κακοῦ — αἰσθήσεως om. Pap κατὰ τὰ] καθὰ coni. Mang., sed etiam quae sequuntur corrupta sunt 12. 13 τοῦ ποταμοῦ om. AB 13 ποταμοῦ seclusi 14 τοῦ σώματος AB 15 ενεστι Pap: ἔστι ABGP, ἔστιν H 16 μετὰ om. AB παιδείαν] διαγωγήν conicio 18 ἀγαθῶν πλημμυροῦντα codd. 19 τοῦ] τῆς H[1]P 19 Αἰγυπτίου GH[2] ante τὴν add. ὃς GHP περιγράφει H οὐ] οὕτως coni. Mang. 21 Αἰγυπτίου GHP[2] 21. 22 βελτειωσεις Pap: οἰκειώσεις codd. 22 subscriptio in Pap: ΦΙΛΩΝΟϹ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΙϹ Ο ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ЄϹΤΙΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟϹ Η ΠΕΡΙ ΤΗϹ ЄΙϹ ΤΑ ΙϹΑ ΚΑΙ ЄΝΑΝΤΙΑ ΤΟΜΗϹ, in H περὶ τοῦ τίς ὁ τῶν θείων πραγμάτων κληρονόμος καὶ περὶ τῆς ἴσα καὶ ἐναντία τομῆς.

ΦΙΛΩΝΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΟΠΑΙΔΕΥΜΑΤΑ ΣΥΝΟΔΟΥ

1 (1.) „Σάρα δὲ ἡ γυνὴ Ἀβραὰμ οὐκ ἔτικτεν αὐτῷ. ἦν δὲ αὐτῇ I p.51
παιδίσκη Αἰγυπτία, ᾗ ὄνομα Ἄγαρ. εἶπε δὲ Σάρα πρὸς Ἀβραάμ·
ἰδού, συνέκλεισέ με κύριος τοῦ μὴ τίκτειν, εἴσελθε πρὸς τὴν παιδίσκην
2 μου, ἵνα τεκνοποιήσῃς ἐξ αὐτῆς“ (Gen. 16, 1. 2). τὸ Σάρας ὄνομα
μεταληφθέν ἐστιν „ἀρχή μου“· φρόνησις δὲ ἡ ἐν ἐμοὶ καὶ σωφροσύνη
ἡ ἐν ἐμοὶ καὶ ἡ ἐπὶ μέρους δικαιοσύνη καὶ ἑκάστη τῶν ἄλλων ἀρετῶν,
ἣν περὶ ἐμὲ μόνον εἶναι συμβέβηκεν, ἀρχή ἐστιν ἐμοῦ μόνου· ἐπιστατεῖ
γάρ μου καὶ ἡγεμονεύει πειθαρχεῖν ἐγνωκότος, βασιλὶς ἐκ φύσεως ὑπάρ-
3 χουσα. ταύτην Μωυσῆς, τὸ παραδοξότατον, καὶ στεῖραν ἀποφαίνει καὶ
πολυγονωτάτην, εἴ γε τὸ πολυανθρωπότατον τῶν ἐθνῶν ἐξ αὐτῆς
ὁμολογεῖ γενέσθαι. τῷ γὰρ ὄντι ἡ ἀρετὴ πρὸς μὲν τὰ φαῦλα
πάντα ἐστείρωται, τῶν δὲ ἀγαθῶν εὐτοκίᾳ χρῆται τοιαύτῃ, ὡς
4 μηδὲ μαιευτικῆς τέχνης — φθάνει γὰρ ἀποτίκτουσα — δεῖσθαι. τὰ

φιλωνος περὶ τῆς πρὸς τὰ προπαιδεύματα συνόδου MA: φιλωνος περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου G, τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς κτλ. F, περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου H 1. 2 bis Σάρρα codd. καὶ αὐτῇ δούλη ἦν Αἰγυπτία καὶ ὄνομα αὐτῇ Ἄγαρ GF 3 με] μοι G ὁ ante κύριος add. v μὴ τίκτειν MAH: τεκεῖν GF δὴ ante πρὸς add. GF 4 ἵνα τεκνοποιήσῃς MAH: εἴ πως οἰκοδομηθήσομαι GF Σάρρας MAH, Σάρρα GF 5 ληφθέν G 6 μέρος G καὶ ἡ ἑκάστων ἄλλων GF 7 μόνου om. F 8 μου om. GF 9 ταύτης A Μωσῆς G 10 πολυάνθρωπον GF 13 μαιευτικὴ G δεῖσθαι post τέχνης transpos. Fv, pro δεῖσθαι habet οἷς (hoc add. G²) δεῖ χρῆσθαι G

---

6 *Clem. Alex. Strom. I § 31 p. 334 P.:* ἑρμηνεύει δὲ ὁ Φίλων . . . . . τὴν Σάρραν (leg. Σάραν) δὲ „ἀρχήν μου“.

μὲν οὖν ζῷα καὶ φυτὰ διαλείποντα τὸν πλείω χρόνον ἅπαξ ἢ δὶς τὸ πλεῖστον τοὺς οἰκείους δι' ἐνιαυτοῦ φέρει καρπούς, καθ' ὃν ἔταξεν ἀριθμὸν ἑκάστοις ἡ φύσις ἐναρμοζόμενον ταῖς ἐτησίοις ὥραις· ἀρετὴ δὲ οὐ διαλείπουσα ἀνελλιπῶς δὲ καὶ ἀδιαστάτως κατὰ τοὺς ἀμερεῖς χρόνους ἀεὶ γεννᾷ, βρέφη μὲν οὐδαμῶς, λόγους δὲ ἀστείους καὶ βουλὰς | ἀνεπιλήπτους καὶ ἐπαινετὰς πράξεις. (2.) ἀλλ' οὔτε πλοῦτος, ᾧ μὴ δυνατόν 5
ἐστι χρῆσθαι, τοὺς κεκτημένους ὠφελεῖ οὔτε ἡ φρονήσεως εὐτοκία, ἐὰν μὴ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τὰ ὠφέλιμα τίκτῃ. τοὺς μὲν γὰρ εἰσάπαν ἀξίους ἔκρινε τῆς συμβιώσεως αὐτῆς, οἱ δ' οὔπω ⟨τὴν⟩ ἡλικίαν ἔδοξαν ἔχειν, ὡς ἐπαινετῆς καὶ σώφρονος οἰκουρίας ἀνέχεσθαι· οἷς τὰ προτέλεια τῶν γάμων ἐφῆκε ποιεῖσθαι, ἐλπίδα καὶ τοῦ θύσειν τοὺς γάμους παρασχοῦσα. Σάρα οὖν, ἡ ἄρχουσά μου τῆς ψυχῆς ἀρετή, ἔτικτε μέν, ἐμοὶ δ' οὐκ 6
ἔτικτε· οὐ γὰρ ἠδυνάμην πω νέος ὢν τὰ γεννήματα αὐτῆς παραδέχεσθαι, τὸ φρονεῖν, τὸ δικαιοπραγεῖν, τὸ εὐσεβεῖν, διὰ τὸ πλῆθος τῶν νόθων παίδων, οὓς ἀπεκύησάν μοι αἱ κεναὶ δόξαι. τροφαὶ γὰρ αἱ τούτων καὶ συνεχεῖς ἐπιμέλειαι καὶ φροντίδες ἄληκτοι τῶν γνησίων καὶ ὡς ἀληθῶς ἀστῶν ὀλιγωρεῖν ἠνάγκασαν. καλὸν οὖν εὔχεσθαι τὴν ἀρετὴν μὴ μόνον 7
τίκτειν, ἣ καὶ δίχα εὐχῆς εὐτοκεῖ, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τίκτειν, ἵνα τῶν σπερμάτων καὶ γεννημάτων αὐτῆς μεταλαγχάνοντες εὐδαιμονῶμεν. εἴωθε γὰρ θεῷ μόνῳ τίκτειν, τὰς ἀπαρχὰς ὧν ἔτυχεν ἀγαθῶν εὐχαρίστως ἀποδιδοῦσα τῷ τὴν ἀειπάρθενον μήτραν, ὥς φησι Μωυσῆς, ἀνοίξαντι (Gen. 29, 31). καὶ γὰρ τὴν λυχνίαν, τὸ ἀρχέτυπον τοῦ μιμήματος 8
παράδειγμα, ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους φησὶ φαίνειν, δηλονότι τοῦ πρὸς θεόν· ἑβδόμη γὰρ οὖσα καὶ μέση τῶν ἓξ καλαμίσκων δίχα διῃρημένων εἰς τριάδας, ἑκατέρωθεν δορυφορούντων, ἄνω τὰς αὐγὰς ἀποστέλλει πρὸς τὸ ὄν, λαμπρότερον ἡγουμένη τὸ φέγγος ἢ ὡς δύνασθαι

---

2. 3 ἀριθμὸν] χρόνον conicio 3 ἑκάστοις om. GF 4 δὲ] τὲ A
ἡ] εἰ ἡ M ἐὰν] ἂν GF 8 γὰρ ⟨τελείους⟩ coni. Mang. 9 αὐτῆς om. F
ἣν addidi 10 οἷς] ἧς AL² 11 ἀφῆκε A θήσειν H², θύειν FL 12 Σάρρα
add. ἀρετὴν G ἔτικτεν GF μὲν om G 12. 13 ἐμοὶ δ' οὐκ ἔτικτεν
A, bis habet G: οὐκ ἔτικτε δ' ἐμοί H, om. F 13 ἐδυνάμην G πω om. A,
ὢς F ταύτης F 14 εὐτοκεῖν GF ult. τὸ om. F 15 παιδίων H
οὓς] ἃς F 16 ἄληκτοι Mang.: ἄλεκτοι codd. 17 ἀστείων G εὔχεσθαι
H²: δέχεσθαι MA(H¹) 18 ἣ] ἡ AGF εὐτοκεῖν GF, ἀτοκεῖ Turn.
γενημάτων M μεταλαχόντες GF 20 μόνον F 21 ἀεὶ παρ-
θένον F Μωσῆς GF 22 τὸ om. G 23 δῆλον ὅτι G
οὖσα om. F χαυλίσκων L¹ 24. 25 διειρημένων H 25 τριάδας GF
(Mang.): τριάδος M, τριάδα AH 26 ὂν Mang.: ἓν MAH, om. GF ἐλλαμ-
πρότερον GF, λαμπρότατον Turn. φέγγος MAH: τέλος GF

9 θνητὴν αὐτῷ προσβάλλειν ὄψιν (Exod. 25,37.31). (3.) διὰ τοῦτο οὔ
φησι μὴ τίκτειν τὴν Σάραν, ἀλλ' αὐτῷ τινι μὴ τίκτειν. οὐ γάρ ἐσμεν
ἱκανοὶ δέξασθαί πω γονὰς ἀρετῆς, εἰ μὴ πρότερον ἐντύχοιμεν αὐτῆς τῇ
θεραπαινίδι· θεραπαινὶς δὲ σοφίας ἡ διὰ τῶν προπαιδευμάτων ἐγκύκλιος
10 μουσική. ὥσπερ γὰρ ἐν μὲν οἰκίαις αὔλειοι πρόκεινται κλισιάδων, ἐν
δὲ πόλεσι τὰ προάστεια, δι' ὧν εἴσω βαδίζειν ἔνεστιν, οὕτως καὶ
ἀρετῆς πρόκειται τὰ ἐγκύκλια· ταῦτα γὰρ ὁδός ἐστιν ἐπ' ἐκείνην
φέρουσα.
11 Χρὴ δ' εἰδέναι, ὅτι τῶν μεγάλων ὑποθέσεων μεγάλα καὶ τὰ προοί-
μια εἶναι συμβέβηκε. μεγίστη δὲ ὑπόθεσις ἀρετή· καὶ γὰρ περὶ μεγίστην
ὕλην καταγίνεται, τὸν σύμπαντα ἀνθρώπων βίον. εἰκότως οὖν οὐ βρα-
χέσι χρήσεται προοιμίοις, ἀλλὰ γραμματικῇ, γεωμετρίᾳ, ἀστρονομίᾳ, ῥη-
τορικῇ, μουσικῇ, τῇ | ἄλλῃ λογικῇ θεωρίᾳ πάσῃ, ὧν ἐστι σύμβολον ἡ p. 521 M
12 Σάρας θεραπαινὶς Ἄγαρ, ὡς ἐπιδείξομεν. „εἶπε“ γάρ φησι „Σάρα πρὸς
Ἀβραάμ· ἰδοὺ συνέκλεισέ με κύριος τοῦ μὴ τίκτειν· εἴσελθε πρὸς τὴν
παιδίσκην μου, ἵνα τεκνοποιήσῃς ἐξ αὐτῆς“ (Gen. 16,1). τὰς σωμάτων
πρὸς σώματα μίξεις καὶ ὁμιλίας ἡδονὴν ἐχούσας τὸ τέλος ὑπεξαιρετέον τοῦ
παρόντος λόγου· νοῦ γὰρ πρὸς ἀρετήν ἐστι σύνοδος ἐξ αὐτῆς ἐφιεμένου
παιδοποιεῖσθαι, εἰ δὲ μὴ δύναιτο εὐθύς, ἀλλά τοι τὴν θεραπαινίδα αὐ-
13 τῆς, τὴν μέσην παιδείαν, ἐγγυᾶσθαι διδασκομένου. (4.) ἄξιον δὲ τῆς
αἰδοῦς καταπλαγῆναι σοφίαν, ἥτις τὸ βραδὺ πρὸς γένεσιν ἢ τελέως ἄγο-
νον οὐκ ἠξίωσεν ἡμῖν ὀνειδίσαι, καίτοι τοῦ χρησμοῦ τἀληθὲς εἰπόντος,
ὅτι „οὐκ ἔτικτεν,“ οὐ διὰ φθόνον, ἀλλὰ διὰ τὴν ἡμῶν αὐτῶν ἀνεπιτη-
δειότητα· „συνέκλεισε“ γάρ φησι „μὲ κύριος τοῦ μὴ τίκτειν“, καὶ οὐκέτι
προστίθησιν „ὑμῖν“, ἵνα μὴ προφέρειν ἀτυχίαν καὶ ὀνειδίζειν ἑτέροις δοκῇ.

---

1 αὐτῶν A ὄψιν GF: τὴν ὄψιν MAH τοῦτ' F[2] οὔ H[2]: οὖν MAH[1], om. GF 2 Σάρραν codd. ἀλλ' om. GF post alt. τίκτειν add. τὴν Σάρραν H 3 αὐτῆς ἐντύχ. transpos. GF ἐντύχοιμεν G (sed οι in ras.): ἐντύχομεν A, ἐντύχωμεν MHF 4 ἢ A διὰ secl. Mang. 5 post μουσική add. καὶ ἡ λογικὴ σοφισμάτων γεῦσις (νεῦσις G) GF, καὶ λογική add. L[2], εὕρεσις pro γεῦσις coni. Mang. (cf. § 29) vel καὶ ἄλλη λογικὴ θεωρία (cf. § 11) αὔλειοι H: αὔλιοι ceteri 6 οὕτω GF 7 πρόκεινται HGF 7 post ὁδός add. τίς GF 8 ἄγουσα F 13 θεραπεία F πᾶσιν ὄν ἐστι A 14 Σάρρας et Σάρρα codd. 15 με] μοι G 16 ἵνα] εἴ πως GF τεκνοποιήσεις GF 17 πρὸς σωμάτων G 17 ὑπεξέρετε G 19 δὲ καὶ μὴ G εὐθύς] ἐξ αὐτῆς coni. Mang. τοι] τί A 20 δὲ om. GF 24 γάρ φησι κύριος τοῦ μὴ τίκτειν ἐμέ GFv φησι om. MAH 25 ὑμῖν M(H[1]): ἡμῖν ceteri προσφέρηται GF ἀτυχίαν καὶ ὀνειδίζειν MA: ἀδικίαν καὶ ὀνειδίζειν GF, καὶ ὀνειδίζειν ἀτυχίαν H

„εἴσελθε“ οὖν φησι „πρὸς τὴν παιδίσκην μου,“ τὴν τῶν μέσων καὶ 14
ἐγκυκλίων ἐπιστημῶν μέσην παιδείαν, „ἵνα τεκνοποιήσῃ πρότερον ἐξ
αὐτῆς“· αὖθις γὰρ δυνήσῃ καὶ τῶν πρὸς τὴν δέσποιναν ὁμιλιῶν ⟨ἐπὶ⟩
γενέσει παίδων γνησίων ἀπόνασθαι. γραμματικὴ μὲν γὰρ ἱστορίαν τὴν 15
παρὰ ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσιν ἀναδιδάξασα νόησιν καὶ πολυμάθειαν
ἐργάσεται καὶ καταφρονητικῶς ἔχειν ἀναδιδάξει τῶν ὅσα αἱ κεναὶ δόξαι
τυφοπλαστοῦσι, διὰ τὰς κακοπραγίας, αἷς τοὺς ᾀδομένους παρ' αὐτοῖς
ἥρωάς τε καὶ ἡμιθέους λόγος ἔχει χρήσασθαι. μουσικὴ δὲ τὸ μὲν ἄρ- 16
ρυθμον [ἐν] ῥυθμοῖς, τὸ δ' ἀνάρμοστον ἁρμονίᾳ, τὸ δ' ἀπῳδὸν καὶ
ἐκμελὲς μέλει κατεπᾴδουσα τὸ ἀσύμφωνον εἰς συμφωνίαν ἄξει. γεω-
μετρία δ' ἰσότητος καὶ ἀναλογίας ἐμβαλλομένη τὰ σπέρματα εἰς ψυχὴν
φιλομαθῆ γλαφυρότητι συνεχοῦς θεωρίας δικαιοσύνης ζῆλον ἐμποιήσει.
ῥητορικὴ δὲ καὶ τὸν νοῦν πρὸς θεωρίαν ἀκονησαμένη καὶ πρὸς ἑρμη- 17
νείαν γυμνάσασα τὸν λόγον καὶ συγκροτήσασα λογικὸν ὄντως ἀποδείξει
τὸν ἄνθρωπον ἐπιμεληθεῖσα τοῦ ἰδίου καὶ ἐξαιρέτου, ὃ μηδενὶ τῶν ἄλλων
ζῴων ἡ φύσις δεδώρηται. διαλεκτικὴ δὲ ἡ ῥητορικῆς ἀδελφὴ καὶ δί- 18
δυμος, ὥς εἶπόν τινες, τοὺς ἀληθεῖς τῶν ψευδῶν λόγους διακρίνουσα καὶ
τὰς τῶν σοφισμάτων πιθανότητας ἐλέγχουσα μεγάλην νόσον ψυχῆς, ἀπά-
την, ἀκέσεται. τούτοις οὖν καὶ τοῖς παραπλησίοις ἐνομιλῆσαι καὶ ἐμ-
προμελετῆσαι λυσιτελές· ἴσως γάρ, ἴσως, ὃ πολλοῖς συνέβη, διὰ τῶν
ὑπηκόων ταῖς βασιλίσιν ἀρεταῖς γνωρισθησόμεθα. οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ τὸ 19
22 M. σῶμα ἡμῶν οὐ πρότερον πεπηγυίαις | καὶ πολυτελέσι χρῆται τροφαῖς,
πρὶν ἢ ταῖς ἀποικίλοις καὶ γαλακτώδεσιν ἐν ἡλικίᾳ τῇ βρεφώδει; τὸν

---

1 γοῦν GF   φησί om. A   2 μέσην fort. secl.   τεκνοποιήσῃς L, fort. recte (cf. § 1)   3 ἐπὶ addidi   4 γραμματικὴν A   ἱστορίας τὰς v   5 prius καὶ] τε καὶ GF   ἀναδείξασα G, ἀναπτύξασα conicio   νόησιν] σύνεσιν G   πολυμαθίαν G   6 καὶ] καὶ ἔτι GF   αἱ om. GF   7 τυφοπλαστοῦσι AF: τυφλοπλαστοῦσι ceteri   8 τε om. GF   9 ἐν seclusi   ante ἁρμονίᾳ add. ἐν H   τὸν H   10 ἐμμελὲς G¹F¹L²   μέλη G, μέλος AF² Turn., βέλος L²(F¹?), μέλεσι conicio   ἤξει HL²   11 ἰσότης M   ἐμβαλλομένη A: ἀμβαλομένη M, συμβαλλομένη G, in ras. F, αὐτὰ βαλλομένη H   12 θεωρίαις Turn.   13 ἀκονισαμένη A   15 ὃ] ὧ G   19. 20 ἐνπροσμελετῆσαι G   22 πολυτελέσι] τελείαις coni. Mang., πολυειδέσι conicio

---

1—4 *Clem. Alex. Strom. I § 30 p. 333 P.*: ἠξίου δὲ εἰκότως τὸν ἤδη καιρὸν ἔχοντα προκοπῆς τῇ κοσμικῇ παιδείᾳ .... συνευνασθῆναι πρότερον, ὕστερον δὲ καὶ αὐτῇ προσελθόντα κατὰ τὴν θείαν πρόνοιαν γεννῆσαι τὸν Ἰσαάκ.   17 Stoici (Zeller III 1 p. 64, de Arnim, Leben und Werke des Dio von Prusa p. 77).

αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ τῇ ψυχῇ παιδικὰς μὲν νόμισον εὐτρεπίσθαι τροφὰς
τὰ ἐγκύκλια καὶ τὰ καθ' ἕκαστον αὐτῶν θεωρήματα, τελειοτέρας δὲ καὶ
πρεπούσας ἀνδράσιν ὡς ἀληθῶς τὰς ἀρετάς.
20 (5.) Οἱ δὲ πρῶτοι τῆς μέσης παιδείας χαρακτῆρες διὰ δυεῖν παρ-
ίστανται συμβόλων, τοῦ τε γένους καὶ τοῦ ὀνόματος. γένος μέν ἐστιν
Αἰγυπτία, καλεῖται δὲ Ἄγαρ, τοῦτο δὲ ἑρμηνευθέν ἐστι παροίκησις·
ἀνάγκη γὰρ τὸν ἐγχορεύοντα ταῖς ἐγκυκλίοις θεωρίαις καὶ πολυμαθείας
ἑταῖρον ὄντα τῷ γεώδει καὶ Αἰγυπτίῳ προσκεκληρῶσθαι σώματι, χρῄ-
ζοντα καὶ ὀφθαλμῶν, ὡς ἰδεῖν καὶ ἀναγνῶναι, καὶ ὤτων, ὡς προσσχεῖν
τε καὶ ἀκοῦσαι, καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, ὡς ἕκαστον τῶν αἰσθητῶν
21 ἀναπτύξαι. δίχα γὰρ τοῦ κρίνοντος τὸ κρινόμενον οὐ πέφυκε καταλαμ-
βάνεσθαι· κρίνει δὲ τὸ αἰσθητὸν αἴσθησις, ὥστ' ἀκριβωθῆναί τι τῶν
κατὰ τὸν αἰσθητὸν κόσμον, ἐν οἷς ἡ πλείων μοῖρα τοῦ φιλοσοφεῖν, οὐκ
ἐνῆν ἄνευ αἰσθήσεως. αἴσθησις δέ, τὸ σωματοειδέστερον ψυχῆς μέρος,
τῷ τῆς ὅλης ψυχῆς ἀγγείῳ προσερρίζωται, τὸ δὲ τῆς ψυχῆς ἀγγεῖον
22 Αἴγυπτος διὰ συμβόλου προσονομάζεται. χαρακτὴρ μὲν εἷς ὁ ἀπὸ τοῦ
γένους οὗτος, ὃν ἡ θεραπαινὶς ἀρετῆς ἔλαχεν· ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος
ποῖός ἐστιν, ἐπισκεψώμεθα. τὴν μέσην παιδείαν παροίκου λόγον ἔχειν
συμβέβηκεν· ἐπιστήμη μὲν γὰρ καὶ σοφία καὶ ἀρετὴ πᾶσα αὐθιγενὴς
καὶ αὐτόχθων καὶ πολῖτις ὡς ἀληθῶς ἐστι μόνη τοῦ παντός, αἱ δὲ
ἄλλαι παιδεῖαι δευτέρων καὶ τρίτων καὶ ὑστάτων ἄθλων τυγχάνουσαι
μεθόριοι ξένων καὶ ἀστῶν εἰσιν· οὐδετέρου τε γὰρ γένους ἀκράτου καὶ
23 πάλιν ἀμφοῖν κατά τινα κοινωνίαν ἐφάπτονται. πάροικος γὰρ τῷ μὲν
ἐνδιατρίβειν ἀστοῖς, τῷ δὲ μὴ κατοικεῖν ἀλλοδαποῖς ἰσοῦται· καθάπερ,

1 νόησον L^2 ηὐτρεπίσθαι MAH τροφὰς εὐτρεπίσθαι (εὐτρεπεῖσθαι F) GF 2 ἑκάστην GF τελειωτέρας F 4 δυοῖν H 4. 5 συνίστανται GF 5 μέν] γὰρ GF, μὲν γάρ conicio 6 δ' GF 7 πολυμαθείας G (Mang.): πολυμαθείαις MAF, πολυμαθίαις H 8 ἕτερον G 8. 9 χρήζονται A 9 προσχεῖν MA, προσέχειν FL^3 12 δὲ HGF: γὰρ MA τῶν] τὸν G 13 πλείω F 14 ἐνῆν H^2GF: ἂν ἦν MA(H^1?) τῆς ψυχῆς L^3 15 τῆς om. G ἀγγεῖον HGF: αἴτιον MA 16 Αἴγυπτος H: αἴσθησις ceteri ὁ om. G 17 θεραπὶς G 18 post ποῖος add. ἢ τίς GFL^2, ποῖός τις conicio 19 πᾶς GF ἰθαγενὴς A 20 πολίτης AGH^1 δ' GF 21 καὶ τρίτων om. Turn. 23 πάροικοι HL^1 24 αὐτοῖς H μὴ] μόνῳ G ἀλλοδαπεῖς A, ἀλλοδαπῆς G^1 ἰσοῦνται HL^1

6 *Clem. Alex. Strom. I 31 p. 334 P.*: ἑρμηνεύει δὲ ὁ Φίλων τὴν μὲν Ἄγαρ παροίκησιν. 8 *ibid.* § 30 Αἴγυπτος δὲ ὁ κόσμος ἀλληγορεῖται.

οἶμαι, καὶ οἱ θετοὶ παῖδες, ᾗ μὲν κληρονομοῦσι τὰ τῶν θεμένων, τοῖς
γνησίοις, ᾗ δ' οὐ γεγέννηνται πρὸς αὐτῶν, τοῖς ὀθνείοις. ὃν δὴ λόγον
ἔχει δέσποινα μὲν πρὸς θεραπαινίδα, γυνὴ δὲ ἀστὴ πρὸς παλλακήν, τοῦ-
τον ἕξει τὸν λόγον ἀρετὴ Σάρρα πρὸς παιδείαν Ἄγαρ· ὥστ' εἰκότως
τοῦ θεωρίαν καὶ ἐπιστήμην ἐζηλωκότος, Ἀβραὰμ ὄνομα, γένοιτ' ἂν ἡ
μὲν ἀρετή, Σάρρα, γυνή, παλλακὴ δὲ Ἄγαρ, ἡ ἐγκύκλιος μουσικὴ πᾶσα.
ᾧτινι μὲν οὖν φρόνησις ἐκ διδασκαλίας περιγίνεται, τὴν Ἄγαρ οὐκ ἂν 24
ἀποδοκιμάζοι· πάνυ γὰρ ἀναγκαία ἡ τῶν προπαιδευμάτων κτῆσις. (6.) εἰ
δέ τις τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς ἄθλους ἐγνωκὼς διαπονεῖν μελέταις χρῆται
συνεχέσιν ἀνενδότως ἔχων πρὸς ἄσκησιν, δύο μὲν ἀστάς, παλλακὰς δὲ
523 M. τὰς ἴσας, τῶν ἀστῶν | θεραπαινίδας, ἄξεται. φύσιν δὲ καὶ ἰδέαν ἔλαχεν 25
αὐτῶν ἑκάστη διάφορον. αὐτίκα τῶν ἀστῶν ἡ μέν ἐστιν ὑγιεινοτάτη
καὶ εὐσταθεστάτη καὶ εἰρηνικωτάτη κίνησις, ἣν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος
ὠνόμασε Λείαν. ἡ δὲ ἔοικεν ἀκόνῃ, καλεῖται δὲ Ῥαχήλ, πρὸς ἣν ὁ
φίλαθλος καὶ φιλογυμναστὴς νοῦς παραθηγόμενος ὀξύνεται· ἑρμηνεύεται
δὲ ὅρασις βεβηλώσεως, οὐκ ἐπειδὴ βεβήλως ὁρᾷ, ἀλλὰ τοὐναντίον, ὅτι
τὰ ὁρατὰ καὶ αἰσθητὰ παρὰ τὴν ἀκήρατον φύσιν τῶν ἀοράτων καὶ νοη-
τῶν οὐκ εὐαγῆ βέβηλα δὲ εἶναι νομίζει. τῆς γὰρ ψυχῆς ἡμῶν διμεροῦς 26
ὑπαρχούσης καὶ τὸ μὲν λογικὸν τὸ δὲ ἄλογον ἐχούσης, ἀρετὴν ἑκατέρῳ
ὑπάρχειν συμβέβηκε, Λείαν μὲν τῷ λογικῷ, τῷ δὲ ἀλόγῳ Ῥαχήλ.
γυμνάζει γὰρ ἡμᾶς ἡ μὲν διὰ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν τοῦ ἀλόγου με- 27
ρῶν πάντων καταφρονητικῶς ἔχειν ὧν ἀλογεῖν ἄξιον, δόξης καὶ πλού-
του καὶ ἡδονῆς, ἃ περίβλεπτα καὶ περιμάχητα ὁ πολὺς καὶ ἀγελαῖος

---

1 ᾗ] οἱ A, εἰ G   2 ᾗ] οἱ A, εἰ G   γεγένηνται MGH[1]   3 θεραπαινίδα GF: θεραπαινίδας MAH   4 ὡς F   5 ὄνομα γένοιτο in ras., post ὄνομα ras. 3 litt. H[2]   ὄνομα post ἂν transpos. A   γένοιτ' ἂν MA: γένοιτο HF, ἐγένοντο G   6 ἡ δὲ παλλακὴ GF   7 διδασκάλων H   8 ἡ om. AH (habet L)   ἡ κτῆσις H[2]L[2]   10 αὐτάς A   11 ἄξεται FL[2]: ἕξεται ceteri   14 ὠνόμασαν H   δ' GF   ἣν] ἧς coni. Mang.   15 φιλομναστὴς F   ὀξῦναι G   17 τὰ αἰσθητὰ A   17. 18 νοητῶν in ras. H[2]   18 γὰρ om. G   διαμεροῦς A(F[1])   19 δ' HGF   ἑκατέρω MA(H[1]): ἑκατέρου H[2], ἑκάτερον GF (probat Cohn)   20 ὑπάρχειν MAH: ἔχειν GF (probat Cohn)   τῷ λογικῷ, τῷ δ' ἀλόγῳ scripsi: τὸ λογικόν, τὸ δ' ἄλογον codd. (probat Cohn), τοῦ λογικοῦ τοῦ δὲ ἀλόγου v   Ραχιήλ G   21 ἀσκήσεων coni. Mang.   21. 22 καὶ—μερῶν om. G   21 ἀλόγου A: λόγου MHF   23 ἀπερίβλητα G   ἀπεριμάχητα G   23. 78,1 ὁ πλεῖστος ἀνθρώπων GF

---

13. 14. 78,15—17 cf. Epicurea p. 279. 280.

ἀνθρώπων ὄχλος κρίνει δεδεχασμέναις μὲν ἀκοαῖς, δεδεχασμένῳ δὲ καὶ
28 τῷ ἄλλῳ τῶν αἰσθήσεων δικαστηρίῳ· ἡ δὲ ἀναδιδάσκει τὴν ἀνώμαλον καὶ
τραχεῖαν ὁδὸν ἄβατον φιλαρέτοις ψυχαῖς ἐκτρέπεσθαι, λείως δὲ διὰ τῆς
29 λεωφόρου βαίνειν ἄνευ πταισμάτων καὶ τῶν ἐν ποσὶν ὀλίσθων. ἀναγ-
καίως οὖν τῆς μὲν προτέρας ἔσται θεραπαινὶς ἡ διὰ τῶν φωνητηρίων
ὀργάνων ἑρμηνευτικὴ δύναμις καὶ ἡ λογικὴ σοφισμάτων εὕρεσις εὐστόχῳ
πιθανότητι καταγοητεύουσα, τῆς δὲ ἀναγκαῖαι τροφαί, πόσις τε καὶ βρῶ-
30 σις. ὀνόματα δὲ ἡμῖν τῶν δυεῖν θεραπαινίδων ἀνέγραψε, Ζέλφαν τε καὶ
Βάλλαν (Gen. 30,3.9). ἡ μὲν οὖν Ζέλφα μεταληφθεῖσα πορευόμενον
καλεῖται στόμα, τῆς ἑρμηνευτικῆς καὶ διεξοδικῆς σύμβολον δυνάμεως, ἡ
δὲ Βάλλα κατάποσις, τὸ πρῶτον καὶ ἀναγκαιότατον θνητῶν ζῴων ἔρεισμα·
καταπόσει γὰρ τὰ σώματα ἡμῶν ἐνορμεῖ, καὶ τὰ τοῦ ζῆν πείσματα ἐκ
31 ταύτης ὡς ἀπὸ κρηπῖδος ἐξῆπται. πάσαις οὖν ταῖς εἰρημέναις δυνάμε-
σιν ὁ ἀσκητὴς ἐνομιλεῖ, ταῖς μὲν ὡς ἐλευθέραις καὶ ἀσταῖς, ταῖς δὲ
ὡς δούλαις καὶ παλλακίσιν. ἐφίεται μὲν γὰρ τῆς Λείας κινήσεως —
λεία δὲ κίνησις ἐν μὲν σώματι γινομένη ὑγείαν, ἐν δὲ ψυχῇ καλοκἀγα-
θίαν καὶ δικαιοσύνην ἂν ἐργάσαιτο —, Ῥαχὴλ δὲ ἀγαπᾷ πρὸς τὰ πάθη
παλαίων καὶ πρὸς ἐγκράτειαν ἀλειφόμενος καὶ τοῖς αἰσθητοῖς πᾶσιν ἀν-
32 τιταττόμενος. διττοὶ μὲν γὰρ ὠφελείας τρόποι, ἢ κατὰ ἀπόλαυσιν ἀγα-
θῶν ὡς ἐν εἰρήνῃ ἢ κατὰ ἀντίταξιν καὶ ὑφαίρεσιν κακῶν ὡς ἐν | πο- p. 524
λέμῳ. Λεία μὲν οὖν ἐστι, καθ' ἣν συμβαίνει τὰ πρεσβύτερα καὶ ἡγε-
μονεύοντα ἀγαθὰ καρποῦσθαι, Ῥαχὴλ δέ, καθ' ἣν τὰ ὡς ἂν ἐκ πολέμου
33 λάφυρα. τοιαύτη μὲν ἡ πρὸς τὰς ἀστὰς συμβίωσις. χρῄζει δὲ ὁ
ἀσκητὴς Βάλλας μέν, καταπόσεως, ἀλλὰ ὡς δούλης καὶ παλλακίδος —
ἄνευ γὰρ τροφῆς καὶ ζωῆς οὐδ' ἂν τὸ εὖ ζῆν περιγένοιτο, ἐπειδὴ τὰ
μέσα τῶν ἀμεινόνων ἀεὶ θεμέλιοι —, χρῄζει δὲ καὶ Ζέλφας, διεξοδικῆς

---

1 δεδασμέναις et δεδασμένω A prius δεδεχασμένος H[1] ut vid. μὲν ἀκοαῖς bis habet F καὶ s. s. H[2] 2 ἄλλω τῶν MAH: τῶν ἄλλων GF αἰσθητηρίων Turn. αἰσθητηρίων ὄχλω ἡ GF δ' GF 3 ἐκτρεπέσθαι H, ἐκτραπέσθαι v λεῖος A 4 πταίσματος GF 6 εὐστόχων G[1]F, εὐστόχως G[2] 7 πιθανότητι om. GF τῆς] ταῖς G post δὲ add. αἱ G,, δ' ἑτέρας conicio 7. 8 βρῶσίς τε καὶ πόσις H 8 δ' GF δυοῖν H 10 τῆς] τὸ F 12 ἐν ὁρμῇ A, ἐνορμῇ G 13 κρηπῖδας A 15 τῆς om. GF λήας G 16 λήα G, Λεία v μὲν] μέσω G γινομένη M: γινομένην A, γενομένη HGF 17 ἂν ἐργάσαιτο MAH (sed ἐρ e corr. H[2]): ἀπειργάσατο GF Ῥαχιὴλ G 18 alt. καὶ om. H 18. 19 ἀντιτασσόμενος F 19 μὲν om. GF 20 prius ὡς om. H prius ἐν om. GF 21 λήα G 21. 22 εἰρηνεύοντα coni. Mang. 22 Ῥαχιὴλ G τὰς G 24 ἀλλ' GF 25 γὰρ] γὰρ καὶ GF ζωῆς] πόσεως coni. Mang. 26 δελφᾶς G

ἑρμηνείας, ἵνα τὸ λογικὸν αὐτῷ διχόθεν συνερανίζηται πρὸς τελείωσιν, ἔκ τε τῆς κατὰ διάνοιαν πηγῆς καὶ ἐκ τῆς περὶ τὸ φωνητήριον ὄργανον ἀπορροῆς. (7.) ἀλλ' οὗτοι μὲν καὶ πλειόνων γυναικῶν καὶ παλλακίδων, 34
οὐκ ἀστῶν μόνον, ἄνδρες ἐγένοντο, ὡς αἱ ἱεραὶ μηνύουσι γραφαί· τῷ δὲ Ἰσαὰκ οὔτε πλείους γυναῖκες οὔτε συνόλως παλλακή, μόνη δ' ἡ κουρίδιος ἄχρι παντὸς συνοικεῖ. διὰ τί; ὅτι καὶ ἡ διδακτικὴ ἀρετή, ἣν 35
Ἀβραὰμ μέτεισι, πλειόνων δεῖται, γνησίων μὲν τῶν κατὰ φρόνησιν, νόθων δὲ τῶν κατὰ τὰ ἐγκύκλια προπαιδεύματα θεωρημάτων, καὶ ἡ δι' ἀσκήσεως τελειουμένη, περὶ ἣν Ἰακὼβ ἐσπουδακέναι φαίνεται· διὰ πλειόνων γὰρ καὶ διαφερόντων αἱ ἀσκήσεις δογμάτων, ἡγουμένων ἑπομένων, προαπαντώντων ὑστεριζόντων, πόνους τοτὲ μὲν ἐλάττους τοτὲ δὲ μείζους ἐχόντων. τὸ δὲ αὐτομαθὲς γένος, οὗ κεκοινώνηκεν Ἰσαάκ, ἡ εὐ- 36
παθειῶν ἀρίστη χαρά, φύσεως ἁπλῆς καὶ ἀμιγοῦς καὶ ἀκράτου μεμοίραται, μήτε ἀσκήσεως μήτε διδασκαλίας δεόμενον, ἐν οἷς παλλακίδων ἐπιστημῶν, οὐκ ἀστῶν μόνον, ἐστὶ χρεία. θεοῦ γὰρ τὸ αὐτομαθὲς καὶ αὐτοδίδακτον ἄνωθεν ἀπ' οὐρανοῦ καλὸν ὀμβρήσαντος ἀμήχανον ἦν ἔτι δούλαις καὶ παλλακαῖς συμβιῶναι τέχναις, νόθων δογμάτων οἷα παίδων ὀρεχθέντα. δεσποίνης γὰρ καὶ βασιλίδος ἀρετῆς ὁ τούτου λαχὼν τοῦ 37
γέρως ἀνὴρ ἀναγράφεται· καλεῖται δὲ παρὰ μὲν Ἕλλησιν ὑπομονή, παρὰ δὲ Ἑβραίοις Ῥεβέκκα. ζητεῖ γὰρ ὁ ἄπονον καὶ ἀταλαίπωρον εὑράμενος σοφίαν δι' εὐμοιρίαν φύσεως καὶ εὐτοχίαν ψυχῆς οὐδὲν τῶν εἰς βελ-

1 αὐτὸ v 2 περὶ om. A 4 αἱ om. AH¹ 5 πλείω GF δὲ MA 5. 6 δὲ οἰκουρίδιος A 6 μέχρι GF καὶ om. GF διδακτὴ coni. Potter ad. Clem. 8 προπαιδεύματα F: προπαιδευμάτων MAH, προπαιδευμένων G θεωρημάτων G¹F: θεωρήματα ceteri 9 τελουμένη H 11 πρὸ ἁπάντων τῶν GF, πρὸ ἁπάντων H¹ prius τοτὲ] ποτὲ GF 12 δ' GF οὐ A, post οὗ ras. in H κεκοινώνηκεν MA: ἐκοινώνησεν HGF ἡ om. A 14. 15 οὐ παλλακίδων ἐπιστημῶν, ἀστῶν δὲ G² 15 μόνων H 16 καλὸν H²: τὸ καλὸν ceteri, τέλειον ἀγαθὸν conicio 17 παλλακίσι GF 18 ὀρεχθέντων A 19 γέρους A ἐπιμονή GF 20 τοῖς ante Ἑβραίοις add. H ταλαίπωρον H¹ 21 εὐτοχίαν] εὐγονίαν GF ⟨ἔτι⟩ τῶν conicio

¹ sqq. *Clem. Alex. l. c. § 31 p. 334 P.:* διδακτικὴν εἶναι τὴν σοφίαν, ἣν μετῆλθεν Ἀβραὰμ . . . Ἰσαὰκ δὲ τὸ αὐτομαθὲς ἐνδείκνυται . . . . οὗτος μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ τῆς Ῥεβέκκας, ὑπομονὴν μεταφράζουσιν. πλείοσι δὲ συνέρχεσθαι ὁ Ἰακὼβ λέγεται ὡς ἂν ἀσκητὴς ἐργευόμενος, διὰ πλειόνων δὲ καὶ διαφερόντων αἱ ἀσκήσεις δογμάτων . . . . . εἴη δ' ἂν τι καὶ ἄλλο δηλούμενον διὰ τῶν τριῶν προπατόρων, κυρίαν εἶναι τὴν σφραγῖδα τῆς γνώσεως φύσεως καὶ μαθήσεως καὶ ἀσκήσεως συνεστῶσαν.

38 τίωσιν. ἔχει γὰρ ἐν ἑτοίμῳ τέλεια τὰ τοῦ θεοῦ δῶρα χάρισι ταῖς
πρεσβυτέραις ἐπιπνευσθέντα, βούλεται δὲ καὶ εὔχεται ταῦτα ἐπιμεῖναι.
παρό μοι δοκεῖ καὶ ὁ εὐεργέτης, ἵνα διαιωνίζωσιν αἱ χάριτες αὐτοῦ τῷ
λαβόντι, γυναῖκα τὴν ἐπιμονὴν ἐγγυῆσαι.
39 (8.) Ἀνάμνησίς γε μὴν μνήμης τὰ δευτερεῖα φέρεται καὶ ὁ ἀναμι-
μνησκόμενος τοῦ μεμνημένου· ὁ μὲν | γὰρ ἔοικε τῷ συνεχῶς ὑγιαίνοντι, p. 525 M
40 ὁ δὲ τῷ ἐκ νόσου ἀναλαμβάνοντι· λήθη γὰρ νόσος μνήμης. ἀνάγκη δὲ
τὸν ὑπομνήσει χρώμενον ἐκλαθέσθαι πρότερον ὧν ἐμέμνητο. τὴν μὲν
οὖν μνήμην Ἐφραΐμ, ἑρμηνευόμενον καρποφορίαν, ὁ ἱερὸς ὀνομάζει λό-
γος, τὴν δὲ ἀνάμνησιν ἐκ λήθης Μανασσῆν προσαγορεύουσιν Ἑβραῖοι.
41 ὄντως γὰρ ἡ μὲν τοῦ μεμνημένου ψυχὴ καρποφορεῖ ἃ ἔμαθεν οὐδὲν
ἀποβάλλουσα αὐτῶν, ἡ δὲ τοῦ ἀναμνήσει χρωμένου ἔξω λήθης γίνεται,
ᾗ πρὶν ὑπομνησθῆναι κατέσχητο. μνημονικῷ μὲν οὖν ἀνδρὶ ἀστὴ συμ-
βιοῖ γυνή, μνήμη, ἐπιλανθανομένῳ δὲ παλλακίς, ἀνάμνησις, Σύρα τὸ
42 γένος, ἀλαζὼν καὶ ὑπέραυχος· Συρία γὰρ ἑρμηνεύεται μετέωρα. τῆς δὲ
παλλακίδος ταύτης, ἀναμνήσεως, υἱός ἐστι Μαχείρ, ὡς Ἑβραῖοι καλοῦ-
σιν, ὡς δὲ Ἕλληνες, πατρός· νομίζουσι γὰρ οἱ ἀναμιμνησκόμενοι τὸν
πατέρα νοῦν αἴτιον εἶναι τοῦ ὑπομνησθῆναι, καὶ οὐ λογίζονται, ὅτι ὁ
αὐτὸς οὗτος ἐχώρησέ ποτε καὶ λήθην, οὐκ ἂν δεξάμενος αὐτήν, εἰ παρ'
43 αὐτὸν ἦν τὸ μεμνῆσθαι. λέγεται γάρ· „ἐγένοντο υἱοὶ Μανασσῆ, οὓς
ἔτεκεν αὐτῷ ἡ παλλακὴ ἡ Σύρα, τὸν Μαχείρ· Μαχεὶρ δὲ ἐγέννησε τὸν
Γαλαάδ“ (Gen. 46,20). καὶ Ναχὼρ μέντοι, ὁ ἀδελφὸς Ἀβραάμ, ἔχει
δύο γυναῖκας, ἀστήν τε καὶ παλλακήν· ὄνομα δὲ τῆς μὲν ἀστῆς Μελχά,
44 Ῥουμὰ δὲ τῆς παλλακίδος (Gen. 22,23.24). ἀλλ' οὐχ ἱστορικὴ γενεα-
λογία ταῦτ' ἐστὶν ἀναγραφεῖσα παρὰ τῷ σοφῷ νομοθέτῃ — μηδεὶς τοῦτ'
εὖ φρονῶν ὑπονοήσειεν —, ἀλλὰ πραγμάτων ψυχὴν ὠφελῆσαι δυναμέ-

---

1 post γὰρ add. τῶν GF τὰ om. GF 2 πρεσβυτέραις] παρθένοις coni. Mang. βλέπεται G 3 δι' αἰωνίζωσιν H^{2}: δι' αἰῶνος ζῶσιν MA(H^{1}), συνδιαιωνίζωσιν GF 4 ὑπομονὴν conicio ἐγγυῆσαι MAH: ἐγγύησιν G, ἐγγύησεν F 5 post μὴν add. τῇ (τῆς?) G, καὶ F 6 γὰρ om. HL^{1} 8 ἀναμνήσει coni. Mang. ὧν A 9 ὁ ἱερὸς ὀνομάζει GF: ὀνομάζει ὁ ἱερὸς MAH 10 δ' GF Μανασσῆ GF 11 οὕτως H καρποφορίαν ἔμαθεν GF 13 ἢ A ἀναμνησθῆναι coni. Mang. κατέχεται A, κατέσχη G 14 γυναικί G ἐπιλαθομένω F (θ in ras. F^{2}), ἐπιλαβομένῳ L^{2} παλλακίς MA(H^{1}): πολλάκις GF, παλλακή H^{2} 15 ἀλαζὸν GF ὑπέραυχον F μετέωρα scripsi: μετεωρία codd. 16 ἐστιν υἱὸς H 17 ⟨ἐγρήγορσις⟩ πατρός Cohn (cf. Onomastica ed. Lag. 195,68) 18 οὐ om. H^{1} ὁ om. GF 19 ἀναδεξάμενος L^{2} εἰ] ἢ εἰ A, ἀεὶ L 20 αὐτῶ A μνησθῆναι L^{1} 21 παλλακὶς F alt. ἡ om. H 22 Ναὼρ GF καίτοι Turn. 24 σαρουμὰ G^{2} 25 ταῦτα GF

νων διὰ συμβόλων ἀνάπτυξις. τὰ δ' ὀνόματα μεταβαλόντες εἰς τὴν
ἡμετέραν διάλεκτον εἰσόμεθα τὴν ὑπόσχεσιν ἀληθῆ. Φέρ' οὖν ἕκαστον
αὐτῶν ἐρευνήσωμεν. (9.) Ναχὼρ ἑρμηνεύεται φωτὸς ἀνάπαυσις, Μελχὰ 45
δὲ βασίλισσα, Ῥουμὰ δὲ ὁρῶσά τι. τὸ μὲν οὖν φῶς ἔχειν κατὰ διά-
νοιαν ἀγαθόν, τὸ δὲ ἀναπαυόμενον καὶ ἠρεμοῦν καὶ ἀκίνητον οὐ τέλειον
ἀγαθόν· ἡσυχίᾳ μὲν γὰρ τὰ κακὰ χρῆσθαι λυσιτελές, τὰ δὲ ἀγαθὰ
κινήσει συμφέρον. τίς γὰρ ὄνησις εὐφώνου ἡσυχάζοντος ἢ μὴ αὐλοῦν- 46
τος αὐλητοῦ ἢ κιθαριστοῦ μὴ κιθαρίζοντος ἢ συνόλως τεχνίτου τὰ κατὰ
τὴν τέχνην μὴ ἐνεργοῦντος; ἡ γὰρ ἄνευ πράξεως θεωρία ψιλὴ πρὸς
οὐδὲν ὄφελος τοῖς ἐπιστήμοσιν· οὐ γὰρ ὁ παγκρατιάζειν ἢ πυκτεύειν ἢ
παλαίειν εἰδὼς ἐξαγκωνισθεὶς ἀπόναιτ' ἂν ἀθλήσεως ἢ ὁ τὴν τοῦ τρέ-
χειν ἐπιστήμην ἐκμαθών, εἰ ποδαγρικῷ χρήσαιτο πάθει ἤ τινα ἄλλην
περὶ τὰς βάσεις κῆρα ἀναδέξαιτο. φῶς δὲ ψυχῆς ἡλιοειδέστατον ἐπι- 47
στήμη· καθάπερ γὰρ τὰ ὄμματα αὐγαῖς, καὶ ἡ διάνοια σοφίᾳ περιλάμ-
526 M. πεται καὶ | ὀξυδερκέστερα ἐμβλέπειν ἐγχριομένη καινοῖς ἀεὶ θεωρήμασιν
ἐθίζεται. φωτὸς οὖν ἀνάπαυσις ἑρμηνεύεται Ναχὼρ εἰκότως· ᾗ μὲν 48
γὰρ Ἀβραάμ ἐστι τοῦ σοφοῦ συγγενής, φωτὸς τοῦ κατὰ σοφίαν μετέ-
σχηκεν· ᾗ δ' οὐ συναποδεδήμηκεν αὐτῷ τὴν ἀπὸ τοῦ γενομένου πρὸς
τὸ ἀγένητον καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου πρὸς τὸν κοσμοπλάστην ἀποδη-
μίαν, χωλὴν καὶ ἀτελῆ τὴν ἐπιστήμην ἐκτήσατο, ἀναπαυομένην καὶ μέ-
νουσαν, μᾶλλον δ' ἀνδριάντος ἀψύχου τρόπον πεπηγυῖαν. τῆς γὰρ 49
Χαλδαϊκῆς οὐ μετανίσταται χώρας, τουτέστι τῆς περὶ ἀστρονομίαν θεω-
ρίας οὐ διαζεύγνυται, τὸ γενόμενον πρὸ τοῦ πεποιηκότος καὶ κόσμον πρὸ
θεοῦ τετιμηκώς, μᾶλλον δὲ τὸν κόσμον αὐτὸν θεὸν αὐτοκράτορα νομίζων,
οὐκ αὐτοκράτορος ἔργον θεοῦ. (10.) Μελχὰν δὲ ἄγεται γυναῖκα, οὐκ 50

---

1 συμβούλων H[1] δὲ GF μεταβαλόντες MG: μεταβαλλόντες (sic) H, μεταλαβόντες AF 2 φέρε F post οὖν add. τὴν GF 3 ἐρευνήσωμεν GF, mg. H[3]: ὑπομνήσωμεν MA, ἀναμνήσωμεν H[1] Ναὼρ GF μελχὶ G 4 βασιλὶς σαρουμὰ GF, βασιλίς, Ῥουμὰ conicio 7 ἀφώνου A 7. 8 ἢ αὐλητοῦ μὴ αὐλοῦντος post κιθαρίζοντος transpos. GF 9 πράξεων G 10 οὐ] ὁ G ὁ om. G 11 ἐξαγκωνισθεὶς om. GF ἀπόναιτο GF 12 εἰ G: om. ceteri 13 κῆρα Turn. (vel κῆρ' scrib.): κῆραν MAGH, κεῖραν F 14 τὰ om. GF 14. 15 περιλαμβάνεται H, περιλαμβάνηται L[1] 15 ἐμβλέπει MAH[1] ἐγχρειομένη G καὶ νέοις MAH[1] 16 ἡ A 18 ἢ A δὲ G γεννωμένου A 19 ἀγέννητον AHF πρὸς] εἰς MA(H[1]) κόσμον πλαστὴν MA(H[1]) 20. 21 μένουσαν] ἠρεμοῦσαν bene coni. Mang. 21 δ' om. GFL πεπηγυῖαν τρόπον G 23 ante prius πρὸ add. καί, sed rursus del. H prius πρὸ] παρὸ A 24. 25 τετιμηκὼς — θεοῦ in mg. supplevit L 24 αὐτῷ FL 24. 25 παντοκράτορα et παντοκράτορος coni. Mang.

ἀνθρώπων ἢ πόλεων ἀφηγουμένην, ⟨ἣν⟩ τύχῃ, βασιλίδα, ἀλλ' ὁμώνυμον αὐτὸ μόνον ἐκείνῃ. καθάπερ γὰρ τὸν οὐρανόν, ἅτε κράτιστον ὄντα τῶν γεγονότων, βασιλέα τῶν αἰσθητῶν εἴποι τις ἂν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ, οὕτως καὶ τὴν περὶ αὐτὸν ἐπιστήμην, ἣν μετίασιν οἱ ἀστρονομοῦντες καὶ
51 Χαλδαῖοι διαφερόντως, βασιλίδα τῶν ἐπιστημῶν. γυνὴ μὲν οὖν ἥδε ἀστή, παλλακὴ δὲ ἡ ἕν τι τῶν ὄντων ὁρῶσα, κἂν εἰ πάντων εὐτελέστατον ὑπάρχοι. τῷ μὲν οὖν ἀρίστῳ γένει τὸ ἄριστον ὁρᾶν, τὸ ὄντως ὄν, συμβέβηκεν — Ἰσραὴλ γὰρ ὁρῶν θεὸν ἑρμηνεύεται —, τῷ δὲ δευτερείων ἐφιεμένῳ τὸ δεύτερον, τὸν αἰσθητὸν οὐρανὸν καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τῶν ἀστέρων ἐναρμόνιον τάξιν καὶ πάμμουσον ὡς ἀληθῶς χορείαν.
52 τρίτοι δέ εἰσιν οἱ σκεπτικοί, τῶν μὲν ἐν τῇ φύσει κρατίστων, αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν, οὐκ ἐφαπτόμενοι, περὶ μικρὰ μέντοι σοφίσματα τριβόμενοι καὶ γλισχρολογούμενοι. τούτοις ἡ ὁρῶσά τι κἂν τὸ σμικρότατον παλλακὶς Ῥουμὰ συνοικεῖ μὴ δυναμένοις πρὸς τὴν τῶν ἀμεινόνων ἐλθεῖν
53 ἔρευναν, ἐξ ὧν τὸν ἑαυτῶν βίον ὀνήσουσιν. ὥσπερ γὰρ ἐν ἰατροῖς ἡ λεγομένη λογιατρεία πολὺ τῆς τῶν καμνόντων ὠφελείας ἀποστατεῖ — φαρμάκοις γὰρ καὶ χειρουργίαις καὶ διαίταις, ἀλλ' οὐ λόγοις, αἱ νόσοι θεραπεύονται —, οὕτω καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ λογοπῶλαι καὶ λογοθῆραί τινες αὐτὸ μόνον εἰσί, τὸν ἀρρωστημάτων γέμοντα βίον θεραπεύειν οὔτε ἐθέλοντες οὔτε ἐπιτηδεύοντες, ἐκ πρώτης δὲ ἡλικίας ἄχρι γήρως ἐσχάτου γνωσιμαχοῦντές τε καὶ συλλαβομαχοῦντες οὐκ ἐρυθριῶσιν, | ὥσπερ τῆς p. 527
εὐδαιμονίας ἐπ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων [καὶ] ἀπεράντῳ καὶ ἀνηνύτῳ περιεργίᾳ κειμένης, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ τὸ ἦθος, τὴν τοῦ ἀνθρωπείου ⟨βίου⟩ πηγήν, ἄμεινον καταστήσασθαι, τὰς μὲν κακίας ὑπερορίους φυγαδεύσαντα

---

1 ἢ om. A ἀφηγουμένων A ἣν add. Cohn τύχην H² 2 αὐτῷ MA ἐκείνην A ἅτε] ἅτε δὴ G, sed δ in ras. 3 οὕτως G: οὕτω ceteri 4 αὐτὴν A, αὐτοῦ coni. Mang. 7 ὑπάρχῃ G τὸ κράτιστον GF 8 γὰρ om. A 11 δ' GF τῶν μὲν scripsi: μὲν τῶν MAH¹GF, τῶν H² 12 οὐκ ἐφαπτόμενοι] σκεπτόμενοι GF σοφισμάτια AF 13 κἂν Mang.: καὶ codd. 13. 14 παλλακὴ GF 14 δυνάμενοι M τῶν om. GF 15 ἰατροῖς MHG: ἰατρικῇ AFN 16 λογιατρεία GF: λογοϊατρεία MAHN 19 τὸν] τῶν G οὔτ' GFN 20 οὔτ' F 21 συλλαβομαχοῦντες GN: συμβαλομαχοῦντες MAH, συμβολομαχοῦντες F, συμμαχοῦντες Turn. 22 alterum καὶ seclusi, τῇ coni. Mang. ἀπεράντων A 22. 23 περιεργεία GH 23 τοῦ s. s. H² ἀνθρώπου FL²N βίου add. Mang. 24 πηγήν] ψυχήν G² ὑπερορίας FL²

15—24 ὥσπερ γὰρ — καταστήσασθαι N fol. 167r. 23 Stob. Ecl. II 38, 15 W. οἱ δὲ κατὰ Ζήνωνα τὸν Στωικὸν τροπικῶς· ἦθός ἐστι πηγὴ βίου . . .

αὐτοῦ, τὰς δὲ ἀρετὰς εἰσοικίσαντα. (11.) παλλακὰς μέντοι [ἢ] δόξας 54
καὶ δόγματα προσίενται καὶ οἱ φαῦλοι. φησὶ γοῦν ὅτι Θαμνά, ἡ παλ-
λακὴ Ἐλιφὰς τοῦ υἱοῦ Ἡσαῦ, ἔτεκε τῷ Ἐλιφὰς τὸν Ἀμαλήκ (Gen.
36, 12). ὢ τῆς τοῦ ἀπογόνου λαμπρᾶς δυσγενείας· ὄψει δὲ αὐτοῦ
τὴν δυσγένειαν, ἐὰν ἀποστὰς τοῦ περὶ ἀνθρώπων ταῦτα εἰρῆσθαι νομί-
ζειν τὴν ψυχὴν ὥσπερ ἐξ ἀνατομῆς ἐπισκέπτῃ. τὴν μὲν τοίνυν ἄλογον 55
καὶ ἄμετρον ὁρμὴν τοῦ πάθους Ἀμαλὴκ προσαγορεύει· μεταληφθεὶς γάρ
ἐστι λαὸς ἐκλείχων· καθάπερ γὰρ ἡ τοῦ πυρὸς δύναμις τὴν παραβλη-
θεῖσαν ὕλην ἀναλίσκει, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ πάθος ἀναζέον τὰ ἐν
ποσὶ πάντα ἐπιλιχμᾶται καὶ διαφθείρει. τούτου τοῦ πάθους πατὴρ 56
Ἐλιφὰς ἀναγράφεται δεόντως· ἑρμηνεύεται γάρ· θεός με διέσπειρεν.
ἀλλ' οὐχ ὅταν ἀνασκεδάσῃ ἢ διασπείρῃ καὶ σκορακίσῃ τὴν ψυχὴν ἀφ'
ἑαυτοῦ ὁ θεός, τὸ ἄλογον εὐθὺς γεννᾶται πάθος; τὴν μὲν γὰρ ὁρατικὴν
αὐτοῦ φιλόθεον ὄντως διάνοιαν, κληματίδα εὐγενῆ, καταφυτεύει ῥίζας
ἀποτείνων πρὸς ἀιδιότητα καὶ εὐφορίαν καρπῶν διδοὺς πρὸς κτῆσιν καὶ
ἀπόλαυσιν ἀρετῶν. διὸ καὶ Μωυσῆς εὔχεται φάσκων· „εἰσαγαγὼν κατα- 57
φύτευσον αὐτούς“ (Exod. 15, 17), ἵνα μὴ ἐφήμερα ἀλλ' ἀθάνατα καὶ
μακραίωνα γένηται τὰ θεῖα βλαστήματα. τὴν δὲ ἄδικον καὶ ἄθεον ψυ-
χὴν φυγαδεύων ἀφ' ἑαυτοῦ πορρωτάτω διέσπειρεν εἰς τὸν ἡδονῶν καὶ
ἐπιθυμιῶν καὶ ἀδικημάτων χῶρον. ὁ δὲ χῶρος οὗτος προσφυέστατα
ἀσεβῶν καλεῖται, οὐχ ὁ μυθευόμενος ἐν Ἅιδου· καὶ γὰρ ὁ πρὸς ἀλή-
θειαν Ἅιδης ὁ τοῦ μοχθηροῦ βίος ἐστίν, ὁ ἀλάστωρ καὶ παλαμναῖος
καὶ πάσαις ἀραῖς ἔνοχος. (12.) ἔστι δὲ καὶ ἑτέρωθι τὸ γράμμα τοῦτο 58
ἐστηλιτευμένον· „ἡνίκα διεμέριζεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς
Ἀδάμ“ (Deut. 32, 8), τοὺς γηίνους ἅπαντας τρόπους οὐράνιον οὐδὲν
ἀγαθὸν ἐσπουδακότας ἰδεῖν ἤλασεν, ἀοίκους καὶ ἀπόλιδας καὶ σποράδας
ὄντως ἐργασάμενος. οὐδενὶ γὰρ τῶν φαύλων οὐκ οἶκος, οὐ πόλις, οὐκ

---

1 εἰσοικήσαντα MA, εἰσοικίσαντι H ἢ seclusi, ἤτοι H^2 2 prius καὶ] ἢ GF προίενται GF καὶ om. GF post γοῦν add. Μωσῆς GF 3 ἐλλειφὰς H ἐλειφὰς H 4 τοῦ om. G ὄψει] θεάσῃ GF δ' GF 5 ἀνθρώπου L^1v 6. 7 ἄμετρον καὶ ἄλογον F 8 ἐκλείχων] ἀναλίσκων GFL^2 καὶ ante καθάπερ add. GF γὰρ om. G 9 ἀναζέσαν GF 10 ποσὶν G ἐπιλαχμᾶται G, ἐπιλικμᾶται A φθείρει GF, διασπείρει coni. Mang. 11 ὁ θεός GF με] μου G 12 σκορπίσῃ coni. Mang. 13 ὁ vid. del. γὰρ om. GF 14 post αὐτοῦ add. καὶ H^2 κλήματι GFL^2 εὐγενεῖ GF 16 Μωσῆς GF 18 μακραίωνα] πίονα GFL^2 21 alt. ὁ om. GF 23 ἀρεταῖς AF γράμμα] δόγμα coni. Mang., πρᾶγμα conicio 24 ὡς om. GF 25 γηίους G 26 εἰδέναι GF

ἄλλο τῶν εἰς κοινωνίαν οὐδὲν διασῴζεται, ἀλλ' ἀνίδρυτος ὢν σπείρεται, πάντῃ φορούμενος καὶ μετανιστάμενος ἀεὶ καὶ μηδαμόθι στηριχθῆναι
59 δυνάμενος. γίνεται οὖν τῷ φαύλῳ ἐξ ἀστῆς μὲν κακία, τὸ δὲ πάθος ἐκ παλλακῆς. λογισμοῦ γὰρ ἡ μὲν ὅλη ψυχὴ καθάπερ ἀστὴ σύμβιος | — ψυχὴ p. 5 δὲ ἐπίληπτος τίκτει κακίας —, ἡ δὲ τοῦ σώματος φύσις παλλακή, δι' ἧς ἡ γένεσις τοῦ πάθους θεωρεῖται· ἡδονῶν γὰρ καὶ ἐπιθυμιῶν χώρα
60 τὸ σῶμα. καλεῖται δὲ Θαμνά, ἧς μεταληφθέν ἐστι τοὔνομα ἔκλειψις σαλευομένη· ἐκλείπει γὰρ καὶ ἀδυνατεῖ ἡ ψυχὴ τῷ πάθει, σάλον καὶ κλύδωνα πολὺν ἀπὸ σώματος ἐνδεξαμένη διὰ τὸν καταρραγέντα βαρὺν
61 χειμῶνα ἐξ ἀμετρίας ὁρμῆς. κεφαλὴ δὲ ὡς ζῴου πάντων τῶν λεχθέντων μερῶν ὁ γενάρχης ἐστὶν Ἠσαῦ, ὃς τοτὲ μὲν ποίημα, τοτὲ δὲ δρῦς ἑρμηνεύεται, δρῦς μέν, παρόσον ἀκαμπὴς καὶ ἀνένδοτος ἀπειθής τε καὶ σκληραύχην φύσει, συμβούλῳ χρώμενος ἀνοίᾳ, δρύινος ὄντως, ποίημα δέ, παρόσον πλάσμα καὶ μῦθός ἐστιν ὁ μετὰ ἀφροσύνης βίος, τραγῳδίας καὶ κενοῦ κόμπου καὶ πάλιν γέλωτος καὶ κωμικῆς χλεύης ἀνάπλεως, ὑγιὲς ἔχων οὐδέν, κατεψευσμένος, ἐκτετοξευκὼς ἀλήθειαν, τὴν ἄποιον καὶ ἀνείδεον καὶ ἄπλαστον φύσιν ἐν οὐδενὶ λόγῳ τιθέμενος, ἧς
62 ὁ ἀσκητὴς ἐρᾷ. μαρτυρεῖ δὲ Μωυσῆς φάσκων, ὅτι „ἦν Ἰακὼβ ἄπλαστος, οἰκῶν οἰκίαν“ (Gen. 25,27), ὥστε ὁ ἐναντίος τούτῳ ἄοικος ἂν εἴη, πλάσματος καὶ ποιήματος καὶ μυθικῶν λήρων ἑταῖρος, μᾶλλον δὲ σκηνὴ καὶ μῦθος αὐτός.

63 (13.) Ἡ μὲν δὴ λογισμοῦ φιλοθεάμονος πρὸς ἀστὰς καὶ παλλακίδας δυνάμεις σύνοδος, ὡς οἷόν τε ἦν, εἴρηται· τὸν δ' εἱρμὸν τοῦ λόγου συνυφαντέον τἀκόλουθα διερευνῶντας. „ὑπήκουσε“ φησίν „Ἀβραὰμ τῆς φωνῆς Σάρρας“ (Gen. 16,2)· ἀναγκαῖον γὰρ τοῖς παραγγέλμασιν ἀρετῆς

1 ἀλλὰ G ἀίδρυτος GF διασπείρεται coni. Mang. 2 φερόμενος GFL² μηδαμοῦ H 3 γοῦν GF ἀστῇ G ἡ κακία GFL² 5 δ' ἐπιλήπτω GF 6 γέννησις H χῶρος v 10 ἀμέτρου H² τῶν om. GF 10. 11 δεχθέντων GF 11 γεννάρχης H prius ποτὲ G 12 δὲ om. F μέν GF: μὲν γάρ MAH 12. 13 καὶ — ἀπειθής om. G 12 ἀνένδοτος MAHL¹: ἀμείλικτος FL² 13 ἀπειθής] ἀκαμπής F ἀγνοίᾳ GF 14 μετ' F, μάταιος G 15 κενοῦ om. in lacuna A, καινοῦ F παλιγγέλωτος H 16 καταψευσάμενος F 18 Μωσῆς GF 19 ὥσθ' GF post τούτῳ add. ὁ GF, ὁ ⟨Ἠσαῦ⟩ conicio ἄνοικος F 23 δυνάμει GF ἦν om. H 24 τὰ ἀκόλουθα GF ἐπήκουε A 24. 25 Σάρρας τῆς φωνῆς H, sed s. s. β', α'

25—85,16 N fol. 167r: ἀναγκαῖον γὰρ — κατεσβέσθη.

τὸν μανθάνοντα πειθαρχεῖν. οὐ πάντες δὲ πειθαρχοῦσιν, ἀλλ' ὅσοις 64
σφοδρὸς ἔρως ἐντέτηκεν ἐπιστήμης· ἐπεὶ καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἡμέραν
τά τε ἀκροατήρια καὶ τὰ θέατρα πληροῦται, διεξέρχονται δὲ ἀπνευστὶ
συνείροντες τοὺς περὶ ἀρετῆς λόγους οἱ φιλοσοφοῦντες. ἀλλὰ τί τῶν λε- 65
γομένων ὄφελος; ἀντὶ γὰρ τοῦ προσέχειν ἑτέρωσε τὸν νοῦν ἀποστείλαντες οἱ μὲν πλοῦ καὶ ἐμπορίας, οἱ δὲ προσόδων καὶ γεωργίας, οἱ δὲ τιμῶν καὶ πολιτείας, οἱ δὲ τῶν ἀφ' ἑκάστης τέχνης καὶ ἐπιτηδεύσεως κερδῶν, ἄλλοι δὲ τιμωρίας ἐχθρῶν, οἱ δὲ τῶν ἐν ταῖς ἐρωτικαῖς ἐπιθυμίαις ἀπολαύσεων καὶ συνόλως ἑτέρων ἕτεροι διαμέμνηνται, ὡς ἕνεκα τῶν ἐπιδεικνυμένων κεκωφῆσθαι, τοῖς μὲν σώμασι παρεῖναι μόνον, ταῖς δὲ διανοίαις ἀπηλλάχθαι, εἰδώλων καὶ ἀνδριάντων διαφέρειν μηδέν.
εἰ δέ τινες καὶ προσέχουσι, τοσοῦτον χρόνον καθέζονται μόνον ἀκούοντες, 66
ἀπαλλαγέντες δ' οὐδενὸς τῶν εἰρημένων διαμέμνηνται, καὶ ἦχον τερφθῆναι δι' ἀκοῆς μᾶλλον ἢ ὠφεληθῆναι· ὥστε οὐδὲν αὐτῶν ἴσχυσεν ἡ ψυχὴ συλλαβεῖν καὶ κυοφορῆσαι, ἀλλ' ἅμα τὸ κινοῦν τὴν ἡδονὴν αἴτιον
29 M. | ἡσύχασε καὶ ἡ προσοχὴ κατεσβέσθη. τρίτοι δέ εἰσιν οἷς ἔναυλα μὲν τὰ 67
λεχθέντα ὑπηχεῖ, σοφισταὶ δὲ ἀντὶ φιλοσόφων ἀνευρίσκονται. τούτων ὁ μὲν λόγος ἐπαινετός, ὁ δὲ βίος ψεκτός ἐστι· δυνατοὶ μὲν γὰρ εἰπεῖν,
ἀδύνατοι δέ εἰσι πράττειν τὰ βέλτιστα. μόλις οὖν ἔστιν εὑρεῖν προσε- 68
κτικὸν καὶ μνημονικόν, τὸ πράττειν τοῦ λέγειν προτιμῶντα, ἃ δὴ μαρτυρεῖται τῷ φιλομαθεῖ διὰ τοῦ „ὑπήκουσε τῆς φωνῆς Σάρρας." οὐ γὰρ ἀκούων ἀλλ' ὑπακούων εἰσάγεται· τὸ δέ ἐστι τοῦ συναινεῖν καὶ πειθαρ-
χεῖν εὐθυβολώτατον ὄνομα. οὐκ ἀπὸ σκοποῦ δὲ πρόσκειται τὸ „τῆς 69
φωνῆς", ἀλλὰ μὴ τῆς φωνούσης Σάρρας ὑπακοῦσαι. ἴδιον γὰρ τοῦ μανθάνοντος φωνῆς καὶ λόγων ἀκροᾶσθαι, διδάσκεται γὰρ τούτοις μόνοις· ὁ δὲ ἀσκήσει τὸ καλὸν ἀλλὰ μὴ διδασκαλίᾳ κτώμενος οὐ τοῖς

---

1 δὲ om. N 2 ἐπιστήμης ἐντέτηκεν transpos. GFN 3 καὶ τὰ GFN: τά τε MAH πληροῦνται A[2]FN δὲ om. GFN 5 ante ὄφελος add. ἐστὶν GF ἑτέρωθι GFN 6 πλοίων FN εὐπορίας N 6. 7 τιμῆς N 7 τῶν] ὧν G, τοὺς F 10 κεκωφῶσθαι coni. Mang. καὶ ante τοῖς add. Turn.
11 ἀδριάντων F διαφέροντας Turn. 12 εἰ — προσέχουσι om. N 13 καὶ] ἐπεὶ coni. Mang. ἤχων A 16 τρίτον G δ' εἰσὶν GF 17 ὑπηχεῖ H: ὑφηχεῖ MAG, ἠχεῖ F σοφεῖς δ' G, σοφοὶ δ' F ἂν εὑρίσκωνται A
20 καὶ om. HGF μνημονευτικὸν A τοῦ] τοῦτο GF 22 ἀκούων, ἀλλ' ὑπακούων GF: ὑπακούων, ἀλλ' (ἀλλὰ A) εἰσακούων MAH, εἰσακούων, ἀλλ' ὑπακούων coni. Mang. δ' ἐστὶ GF 23 πρόκειται GF τὸ] τῷ A
24 μὴ] μὴ τῷ A φωνούσης] φωνῆς G 25. 26 μόνοις τούτοις GF
26 δὲ om. GF ἀσκητὴς G ἀλλ' ὁ μὴ G χρώμενος GF

λεγομένοις ἀλλὰ τοῖς λέγουσι προσέχει, μιμούμενος τὸν ἐκείνων βίον ἐν
70 ταῖς κατὰ μέρος ἀνεπιλήπτοις πράξεσι. λέγεται γὰρ ἐπὶ τοῦ Ἰακώβ,
ἡνίκα εἰς τὸν συγγενικὸν γάμον πέμπεται· „εἰσήκουσεν Ἰακὼβ τοῦ πα-
τρὸς καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν“
(Gen. 28, 7), οὐ τῆς φωνῆς οὐδὲ τῶν λόγων — τοῦ γὰρ βίου μιμητὴν
ἔδει τὸν ἀσκητήν, οὐκ ἀκροατὴν λόγων εἶναι· τοῦτο μὲν γὰρ ἴδιον τοῦ
διδασκομένου, ἐκεῖνο δὲ τοῦ διαθλοῦντος —, ἵνα κἀνταῦθα διαφορὰν
ἀσκητοῦ καὶ μανθάνοντος καταλάβωμεν, τοῦ μὲν κοσμουμένου κατὰ τὸν
λέγοντα, τοῦ δὲ κατὰ τὸν ἐκείνου λόγον.
71 (14.) „Λαβοῦσα“ οὖν φησι „Σάρρα ἡ γυνὴ Ἀβραὰμ Ἄγαρ τὴν
Αἰγυπτίαν, τὴν ἑαυτῆς παιδίσκην, μετὰ δέκα ἔτη τοῦ οἰκῆσαι Ἀβραὰμ
ἐν γῇ Χαναάν, ἔδωκε τῷ Ἀβραὰμ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς αὐτῷ γυναῖκα“
(Gen. 16, 3). βάσκανον μὲν καὶ πικρὸν καὶ κακόηθες φύσει κακία,
ἥμερον δὲ καὶ κοινωνικὸν καὶ εὐμενὲς ἀρετή, πάντα τρόπον τοὺς εὐφυῶς
72 ἔχοντας ὠφελεῖν ἢ δι᾽ αὑτῆς ἢ δι᾽ ἑτέρων ἐθέλουσα. νυνὶ γοῦν μήπω
δυναμένοις ἡμῖν ἐκ φρονήσεως παιδοποιεῖσθαι τὴν ἑαυτῆς ἐγγυᾷ θερα-
παινίδα, τὴν ἐγκύκλιον, ὡς ἔφην, παιδείαν, καὶ μονονοὺ προξενεῖν καὶ
νυμφοστολεῖν ὑπομένει· αὐτὴ γὰρ λέγεται λαβοῦσα διδόναι τῷ ἀνδρὶ
73 αὐτῆς γυναῖκα ταύτην. ἄξιον δὲ διαπορῆσαι, διὰ τί νυνὶ πάλιν γυναῖκα
τοῦ Ἀβραὰμ εἶπε τὴν Σάρραν, πολλάκις ἤδη πρότερον μεμηνυκώς· οὐ
γὰρ μακρολογίας τὸ φαυλότατον εἶδος, ταυτολογίαν, ἐπιτετήδευκε. τί οὖν
λεκτέον; ἐπειδὴ μέλλει τὴν θεραπαινίδα φρονήσεως, τὴν ἐγκύκλιον παι-
δείαν, ἐγγυᾶσθαι, φησὶν ὅτι οὐκ ἐξελάθετο τῶν πρὸς τὴν δέσποιναν
αὑτῆς ὁμολογιῶν, ἀλλ᾽ οἶδε μὲν ἐκείνην ἑαυτοῦ νόμῳ καὶ γνώμῃ γυναῖκα,
74 ταύτην δὲ ἀνάγκῃ καὶ βίᾳ καιροῦ. τοῦτο δὲ παντὶ συμβαίνει φιλομαθεῖ·
μάρτυς δ᾽ ὁ πεπονθὼς γένοιτ᾽ ἂν ἀψευδέστατος. | ἐγὼ γοῦν ἡνίκα πρῶ- p. 530 M
τον κέντροις φιλοσοφίας πρὸς τὸν πόθον αὐτῆς ἀνηρεθίσθην, ὡμίλησα
κομιδῇ νέος ὢν μιᾷ τῶν θεραπαινίδων αὐτῆς, γραμματικῇ, καὶ ὅσα
ἐγέννησα ἐκ ταύτης, τὸ γράφειν, τὸ ἀναγινώσκειν, τὴν ἱστορίαν τῶν

---

1 προσέχειν A 2 λέγει F 3 εἰς] ἐπὶ GF εἰσήκουσεν] ὑπήκουσεν GF 3. 4 τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς M: τῆς μητρὸς καὶ τοῦ πατρὸς ceteri 7 ἵνα om. HL[1] 10 φησὶν οὖν GF 11 ι´ M 12 ἔδωκεν Ἀβραὰμ GF ἀνδρὶ αὐτῆς GF: αὐτῆς ἀνδρί MAH αὐτῷ] αὐτὴν F εἰς ante γυναῖκα add. MAH 13 κακία φύσει G 15 ὠφελεῖσθαι F prius ἢ om. HGF αὐτῆς G[1]H[2] νῦν GF 18 ὑπομένειν A 18. 19 γυναῖκα ante τῷ transpos. GF 19 νῦν GF 20 παλλακὶς A 21 ταὐτὸ λόγϊον A 23 παρεγγυᾶσθαι F 25 φιλομαρτυρεῖ F[1] 26. 27 ἡνίκα πρῶτον post αὐτῆς transpos. GF 27 ἀνηρεθισθῆναι G 28 τῶν] τὴν H[2]

παρὰ ποιηταῖς, ἀνέθηκα τῇ δεσποίνῃ. καὶ πάλιν ἑτέρᾳ συνελθών, γεω- 75
μετρίᾳ, καὶ τοῦ κάλλους ἀγάμενος — εἶχε γὰρ συμμετρίαν καὶ ἀναλογίαν ἐν τοῖς μέρεσι πᾶσι — τῶν ἐγγόνων οὐδὲν ἐνοσφισάμην, ἀλλὰ τῇ ἀστῇ φέρων ἐδωρησάμην. ἐσπούδασα καὶ τρίτῃ συνελθεῖν — ἦν δὲ 76
εὔρυθμος, εὐάρμοστος, ἐμμελής, μουσικὴ δὲ ἐκαλεῖτο — καὶ ἐγέννησα ἐξ αὐτῆς διατονικὰ χρώματα καὶ ἐναρμόνια, συνημμένα, διεζευγμένα μέλη, τῆς διὰ τεττάρων, τῆς διὰ πέντε, τῆς διὰ πασῶν συμφωνίας ἐχόμενα, καὶ πάλιν οὐδὲν αὐτῶν ἀπεκρυψάμην, ἵνα πλουσία μοι γένηται ἡ ἀστὴ γυνή, μυρίων οἰκετῶν ὑπηρετουμένη πλήθει. τινὲς γὰρ τοῖς 77
φίλτροις τῶν θεραπαινίδων δελεασθέντες ὠλιγώρησαν τῆς δεσποίνης, φιλοσοφίας, καὶ κατεγήρασαν οἱ μὲν ἐν ποιήμασιν, οἱ δὲ ἐν γραμμαῖς, οἱ δὲ ἐν χρωμάτων κράσεσιν, οἱ δὲ ἐν ἄλλοις μυρίοις, οὐ δυνηθέντες ἐπὶ τὴν ἀστὴν ἀναδραμεῖν. ἔχει γὰρ ἑκάστη τέχνη γλαφυρότητας, ὁλκούς 78
τινας δυνάμεις, ὑφ' ὧν ἔνιοι ψυχαγωγούμενοι καταμένουσιν, ἐκλελησμένοι τῶν πρὸς φιλοσοφίαν ὁμολογιῶν. ὁ δὲ ἐμμένων ταῖς συνθήκαις πορίζει πάντα πανταχόθεν πρὸς τὴν ἀρέσκειαν αὐτῆς. εἰκότως οὖν τῆς πίστεως αὐτὸν ἀγάμενος ὁ ἱερὸς λόγος φησίν, ὅτι καὶ νῦν ἦν αὐτῷ γυνὴ Σάρρα, ὅτε τὴν θεραπαινίδα πρὸς τὴν ἐκείνης ἀρέσκειαν ἠγάγετο.
καὶ μὴν ὥσπερ τὰ ἐγκύκλια συμβάλλεται πρὸς φιλοσοφίας ἀνάληψιν, 79

---

2 εἶχε MAH: εἶναι GF 3 οὐδὲν M: οὐδενὸς ceteri ἐφεισάμην GF τῇ] τῷ AG[1] 4 αὐτῇ F τρίτην A 5 post εὔρυθμος add. καὶ F 6 χρωματικὰ ἐναρμόνια G 6. 7 χρώματα — τεττάρων, τῆς διὰ om. F 9 αὐτὴ G ὑπηρετουμένων G 11 γραμμαῖς codd.: γραμματικῇ ex Clem. Mang. 12 κράσεσι H 13 γλαφυρό^{ττ} H, ας add. H[2], γλαφυροτάτας Turn., γλαφυρότητι conicio 13. 14 ὁλκούς τινας MAHL[1]: ἀκουστικὰς GFL[2] 14 καταμελοῦσι GF 14. 15 ἐκλελησμένοι om. GF 15 πρὸς] κατὰ GF ὁμιλιῶν A δ' GF 16 πάντα om. G 16. 17 τῆς πίστεως αὐτὸν MA: τῆς πίστεως αὐτῶν GF, τῆς περὶ (αὐτὴν add. H[2]) πίστεως H 17 ἦν om. GF 18 ὅτι H ἤγετο GF 19 μὴν] ἡ μὲν G

9—13 *Stob. Flor. ed. Hense I p. 246,1. Clem. Alex. Strom. I § 29 p. 332. 333 P.*: ἤδη γάρ τινες τοῖς φίλτροις τῶν θεραπαινίδων δελεασθέντες ὠλιγώρησαν τῆς δεσποίνης φιλοσοφίας καὶ κατεγήρασαν οἱ μὲν αὐτῶν ἐν μουσικῇ, οἱ δὲ ἐν γεωμετρίᾳ, ἄλλοι δὲ ἐν γραμματικῇ, οἱ πλεῖστοι δὲ ἐν ῥητορικῇ. 19—88,7 *ibid. § 30*: ἀλλ' ὡς τὰ ἐγκύκλια μαθήματα συμβάλλεται πρὸς φιλοσοφίαν τὴν δέσποιναν αὐτῶν, οὕτω καὶ φιλοσοφία αὐτὴ πρὸς σοφίας κτῆσιν συνεργεῖ. ἔστι γὰρ ἡ μὲν φιλοσοφία ἐπιτήδευσις (add. σοφίας), ἡ σοφία δὲ ἐπιστήμη θείων καὶ ἀνθρωπίνων καὶ τῶν τούτων αἰτίων. κυρία τοίνυν ἡ σοφία τῆς φιλοσοφίας ὡς ἐκείνη τῆς προπαιδείας. εἰ γὰρ ἐγκράτειαν φιλοσοφία ἐπαγγέλλεται γλώσσης τε καὶ γαστρὸς καὶ τῶν ὑπὸ γαστέρα καὶ ἔστιν δι' αὐτὴν αἱρετή, σεμνοτέρα φανεῖται καὶ κυριωτέρα, εἰ θεοῦ τιμῆς τε καὶ γνώσεως ἕνεκα ἐπιτηδεύοιτο. cf. *Origenis epist. ad Gregorium p. 30 (= Philocalia cap. 13,1 p. 64 Robinson).*

οὕτω καὶ φιλοσοφία πρὸς σοφίας κτῆσιν. ἔστι γὰρ φιλοσοφία ἐπιτήδευ-
σις σοφίας, σοφία δὲ ἐπιστήμη θείων καὶ ἀνθρωπίνων καὶ τῶν τούτων
αἰτίων. γένοιτ' ἂν οὖν ὥσπερ ἡ ἐγκύκλιος μουσικὴ φιλοσοφίας, οὕτω
80 καὶ φιλοσοφία δούλη σοφίας. φιλοσοφία δὲ ἐγκράτειαν μὲν γαστρός,
ἐγκράτειαν δὲ τῶν μετὰ γαστέρα, ἐγκράτειαν δὲ καὶ γλώττης ἀναδιδάσκει.
ταῦτα λέγεται μὲν εἶναι δι' αὑτὰ αἱρετά, σεμνότερα δὲ φαίνοιτ' ⟨ἄν⟩,
εἰ θεοῦ τιμῆς καὶ ἀρεσκείας ἕνεκα ἐπιτηδεύοιτο. μεμνῆσθαι οὖν δεῖ τῆς
κυρίας, ὁπότε μέλλοιμεν αὐτῆς ⟨τὰς⟩ θεραπαινίδας μνᾶσθαι· καὶ λεγώ-
μεθα μὲν ἄνδρες εἶναι τούτων, ὑπαρχέτω δ' ἡμῖν ἐκείνη πρὸς ἀλήθειαν
γυνή, μὴ λεγέσθω.
81 (15.) | Δίδωσι δ' οὐκ εὐθὺς εἰς τὴν Χαναναίων γῆν ἀφικομένῳ, p. 531 M
ἀλλὰ μετὰ δεκαετίαν τῆς ἐκεῖ διατριβῆς. τί δὲ τοῦτ' ἐστίν, οὐκ ἀμε-
λῶς ἐπισκεπτέον· ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς γενέσεως ἡμῶν ἡ ψυχὴ συντρόφοις
τοῖς πάθεσι μόνοις χρῆται, λύπαις, ἀλγηδόσι, πτόαις, ἐπιθυμίαις, ἡδο-
ναῖς, ἃ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐπ' αὐτὴν ἔρχεται, μήπω τοῦ λογισμοῦ
βλέπειν δυναμένου τά τε ἀγαθὰ καὶ κακὰ καὶ ᾗ διαφέρει ταῦτα ἀλλή-
λων ἀκριβοῦν, ἀλλ' ἔτι νυστάζοντος καὶ ὡς ἐν ὕπνῳ βαθεῖ καταμεμυ-
82 κότος. χρόνου δὲ προϊόντος ὅταν ἐκβαίνοντες τῆς παιδικῆς ἡλικίας μει-
ρακιοῦσθαι μέλλωμεν, τὸ δίδυμον στέλεχος εὐθὺς ἐκ μιᾶς, ἀρετὴ καὶ
κακία, φύεται ῥίζης· καὶ ποιούμεθα μὲν τὴν κατάληψιν ἀμφοῖν, αἱρού-
μεθα δὲ πάντως τὴν ἑτέραν, οἱ μὲν εὐφυεῖς ἀρετήν, κακίαν δ' οἱ
83 ἐναντίοι. τούτων προϋποτυπωθέντων εἰδέναι χρή, ὅτι παθῶν μὲν
Αἴγυπτος σύμβολόν ἐστι, κακιῶν δὲ ἡ Χαναναίων γῆ· ὥστ' εἰκότως

---

1 γὰρ] δὲ GF[2] 2 τῶν om. GF 3 αἰτιῶν v φιλοσοφία MA 4 ἐγκράτεια A 5 prius ἐγκράτεια AF post prius δὲ add. καὶ GF γλώσσης GF 6 δι' αὐτὰ (αὐτὰ A) MAH: τὰ αὐτὰ GF φαίνοιτ' ⟨ἄν⟩ scripsi: φαίνοιτο codd. (φανεῖται Clem.) 7 ἕνεκα καὶ ἀρεσκείας transp. GF μεμνήμεθα GFL[2] οὖν] μὲν οὖν L[2] δεῖ om. GF 8 μέλοιμεν G τὰς addidi 8. 9 λεγόμεθα GF 9 δὲ GF 11 δίδωσιν εὐθὺς GF 14 πτόαις MG[1]F[1]N: πτοίαις HG[2]F[2], om. A 15 post αἰσθήσεων add. ἡμῶν A μήπου G 16 τε om. G ᾗ MA: ἢ A, εἰ GFN 17 ἀκριβοῦντος GFN, ἀκριβοῦντες L[2] ὥσπερ G 18 παιδίσκης G 19 στέλεχον M ἀρετῇ M, ἀρετῆς G 20 κακίας G ἀμφοῖν ex αὐτοῖν corr. L 21 δὲ GFN 23 σύμβολον Αἴγυπτός transpos. GF ὥστ'] ὥσπερ GF

1—3 cf. Doxographi p. 273, 12, Cic. De fin. II 37 Tusc. IV 57 V 7.
13. 14. 89,2. 3 cf. Epicurea fragm. 398 p. 274 (Philonis Opera I p. 56,7 sqq.).
13—22 N fol. 167[v]: ἐν ἀρχῇ—ἐναντίοι. 22. 23 *Clem. Alex. Strom. II § 47 p. 453 P.:* παθῶν καὶ κακιῶν σύμβολον Αἴγυπτος καὶ ἡ Χανανῖτις γῆ.

ἀναστήσας ἀπ᾿ Αἰγύπτου τὸν λεὼν εἰς τὴν Χαναναίων εἰσάγει χώραν.
ἄνθρωπος γάρ, ὡς ἔφην, ἅμα μὲν τῇ γενέσει τὸ Αἰγύπτιον πάθος 84
ἔλαχεν οἰκεῖν ἡδοναῖς καὶ ἀλγηδόσι προσερριζωμένος, αὖθις δ᾿ ἀποικίαν
στέλλεται τὴν πρὸς κακίαν, ἤδη τοῦ λογισμοῦ πρὸς τὸ ὀξυωπέστερον
ἐπιδεδωκότος καὶ καταλαμβάνοντος μὲν ἀμφότερα, ἀγαθόν τε αὖ καὶ
κακόν, τὸ δὲ χεῖρον αἱρουμένου διὰ τὸ πολὺ μετέχειν τοῦ θνητοῦ, ᾧ
τὸ κακὸν οἰκεῖον, ἐπεὶ καὶ τοὐναντίον τῷ θείῳ, τὸ ἀγαθόν. (16.) ἀλλ᾿ 85
αἱ μὲν φύσει πατρίδες αὗται, παιδικῆς μὲν ἡλικίας τὸ πάθος, Αἴγυπτος,
ἡβώσης δὲ κακία, ἡ Χαναναῖτις. ὁ δὲ ἱερὸς λόγος, καίτοι σαφῶς ἐπιστάμενος τὰς τοῦ θνητοῦ γένους πατρίδας ἡμῶν, ὑποτίθεται τὰ πρακτέα
καὶ συνοίσοντα παραγγέλλων μισεῖν τὰ ἔθη καὶ τὰ νόμιμα καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν ἐν οἷς φησι· „καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· 86
λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν· κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα γῆς Αἰγύπτου, ἐν ᾗ κατοικήσατε ἐπ᾿ αὐτῆς, οὐ ποιήσετε· καὶ κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα γῆς Χαναάν, εἰς ἣν ἐγὼ εἰσάγω ὑμᾶς ἐκεῖ, οὐ ποιήσετε· καὶ τοῖς νομίμοις αὐτῶν οὐ πορεύσεσθε· τὰ κρίματά μου ποιήσετε, καὶ τὰ προστάγματά μου φυλάξεσθε, πορεύεσθε ἐν αὐτοῖς· ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν. καὶ φυλάξεσθε πάντα τὰ προστάγματά μου καὶ τὰ κρίματά μου, καὶ ποιήσετε αὐτά. ὁ ποιήσας αὐτὰ ζήσεται ἐν αὐτοῖς· ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν“ (Lev. 18, 1—5).
οὐκοῦν ἡ πρὸς ἀλήθειαν ζωὴ περιπατοῦντός ἐστιν ἐν ταῖς τοῦ θεοῦ 87

---

1 λαὸν H ἄγει v 2 τὴν Αἴγυπτον Mang. 3 ἄλγεσι GF δὲ GF 6 τοῦ θνητοῦ GFL²: τούτου MAHL¹ 7 τὸ θεῖον G 8 φύσεως H παιδίσκης GF 9 κακία F(?)H²L¹: κακίας MAGH¹L² χανανίτης FH δ᾿ GF σάφος F 10 ἡμῖν H 11 ἔθη MA: ἔθνη GFH 12 Μωυσῆν A: Μωσῆν ceteri λέγων MAH, τῷ λέγειν GF 13 ἐρεῖ GF 14 ἡμῶν G γῆς ex LXX et Clem. scripsi: τῆς MAH, αὐτῆς L, om. GF κατοικήσατε MAGL²: ἐκατοικήσατε HL¹, κατοικήσετε F, κατῳκήσατε v (Clem.) 14. 15 ἐπ᾿ αὐτῆς MAH: ἐν αὐτῇ GF (Clem.) 15. 16 καὶ κατὰ τὰ — ποιήσετε om. H, in mg. add. L, lin. 17 post ποιήσετε falso inserit v 15 γῆς HGF: τῆς MA 16. 17 καὶ τοῖς νομίμοις — μου ποιήσετε om. GF 17. 18 φυλάξασθε καὶ πορεύεσθαι G 18 ἐγώ] ὅτι ἐγὼ GF ὁ om. F 18—20 καὶ φυλάξεσθε — ὑμῶν om. F 18 φυλάξεσθε M: φυλάξασθε AHG 19 καὶ τὰ κρίματά μου om. Clem. αὐτά om. A 20 post αὐτὰ ex LXX et Clem. vid. add. ἄνθρωπος post ὑμῶν add. καὶ φυλάξασθε πάντα τὰ προστάγματά μου καὶ τὰ κρίματά μου GH 21 περιπατοῦντός scripsi: περὶ παντός codd., περίπατος Markland ἐστι καὶ ἐν G τοῦ om. H

12—20 locum biblicum ex Philone sumpsit *Clem. Alex. ibid.* § *46*, qui praeter discrepantias supra adnotatas cum nostro textu consentit.

χρίσεσι καὶ προστάξεσιν, | ὥστε θάνατος ἂν εἴη τὰ τῶν ἀθέων ἐπιτη- p. 532 M
δεύματα. τινὰ δὲ ἀθεώρητα πάθους καὶ κακιῶν ἐστιν, ἐξ ὧν τὰ ἀσε-
88 βῶν καὶ ἀνοσιουργῶν πλήθη φύεται. μετὰ δεκαετίαν οὖν τῆς πρὸς
Χαναναίους μετοικίας ἀξόμεθα τὴν Ἄγαρ, ἐπειδήπερ εὐθὺς μὲν γενόμε-
νοι λογικοὶ τῆς φύσει βλαβερᾶς ἀμαθίας καὶ ἀπαιδευσίας μεταποιούμεθα,
χρόνῳ δ' ὕστερον καὶ ἐν ἀριθμῷ τελείῳ, δεκάδι, νομίμου παιδείας τῆς
ὠφελεῖν δυναμένης εἰς ἐπιθυμίαν ἐρχόμεθα.
89 (17.) Τὸν δὲ περὶ δεκάδος λόγον ἐπιμελῶς μὲν ἠκρίβωσαν μουσι-
κῶν παῖδες, ὕμνησε δὲ οὐ μετρίως ὁ ἱερώτατος Μωυσῆς, ἀναθεὶς αὐτῇ
τὰ κάλλιστα, τὰς ἀρχάς, τὰς ἀπαρχάς, τὰ τῶν ἱερέων ἐνδελεχῆ δῶρα,
τὴν τοῦ Πάσχα διατήρησιν, τὸν ἱλασμόν, τὴν διὰ πεντηκονταετίας ἄφεσίν
τε καὶ εἰς τὰς ἀρχαίας λήξεις ἐπάνοδον, τὴν κατασκευὴν τῆς ἀδιαλύτου
90 σκηνῆς, ἄλλα μυρία, ὧν μακρὸν ἂν εἴη μεμνῆσθαι. τὰ δὲ καίρια οὐ
παρετέον. αὐτίκα τὸν Νῶε ἡμῖν — πρῶτος δ' οὗτος δίκαιος ἐν ταῖς
ἱεραῖς ἀνερρήθη γραφαῖς — ἀπὸ τοῦ διαπλασθέντος ἐκ γῆς εἰσάγει
δέκατον, οὐκ ἐνιαυτῶν πλῆθος παραστῆσαι βουλόμενος, ἀλλὰ διδάξαι
σαφῶς, ὅτι ὥσπερ δεκὰς ἀριθμῶν τῶν ἀπὸ μονάδος ἐστὶ πέρας τελειό-
τατον, οὕτω τὸ δίκαιον ἐν ψυχῇ τέλειον καὶ πέρας ὄντως τῶν κατὰ τὸν
91 βίον πράξεων. τὴν μὲν γὰρ πολλαπλασιαζομένην ἐφ' ἑαυτὴν τριάδα
πρὸς ἐνάτου γένεσιν ἀριθμοῦ πολεμιωτάτην ἐξεῖπον οἱ χρησμοί, τὴν δὲ
ἐπιβεβηκυῖαν μονάδα πρὸς ἐκπλήρωσιν δεκάδος ὡς φίλην ἀπεδέξαντο.
92 σημεῖον δέ· τὰς ἐννέα τῶν βασιλέων ἀρχάς, ἡνίκα ἡ ἐμφύλιος ἀνερρι-
πίσθη στάσις, τῶν τεττάρων παθῶν πρὸς τὰς πέντε αἰσθήσεις κονισα-
μένων καὶ πόρθησιν καὶ κατασκαφὴν κινδυνευούσης τρόπον πόλεως τῆς
ὅλης ἀναδέχεσθαι ψυχῆς, ἐκστρατεύσας ὁ σοφὸς Ἀβραὰμ κατέλυσε δέ-
93 κατος ἐπιφανείς (Gen. 14). οὗτος ἀντὶ χειμῶνος γαλήνην καὶ ὑγείαν
ἀντὶ νόσου καὶ ζωήν, εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, ἀντὶ θανάτου παρεσκεύασε,

---

2 ἅτινα δὴ coni. Markland τινὲς δὲ εὐπαράδεκτοι conicio 2 ἐστιν MAH: εἰσιν GF, fort. recte, cf. ad lin. 2 3 πλήθη] εἰσι πλήθη καὶ F, πλήθη καὶ L[2] 4 ἀξόμεθα F: ἀξώμεθα H[2], ἀρξώμεθα MA(H[1]), ἀξιώμεθα G 5 τῆς] τῇ GF 6 νομίμου Mang.: νομίμῳ MAH, νομίμως GF 9 δ' H ὁ] καὶ ὁ F Μωσῆς GFH αὐτῇ H[2]: αὐτῷ ceteri 10 ἀρχάς M: εὐχάς ceteri; de locis biblicis, quos respicit, v. infra 12 τε om. GF διαλύτου F 13 μνησθῆναι GF οὐ om. H[1] 14 παρετέον scripsi: παραιτέον A, παρεατέον MGFL[2], παριτέον HL[1] 16 ἐπιστῆσαι H 18 τέλειον ⟨ἀγαθὸν⟩ conicio 18 τὸν] τῶν G 20 ἐννάτου AFH δ' GF 23 τεττάρων GF: τεσσάρων MAH 23. 24 ἐγκονισαμένων Mang. 24 alterum καὶ] εἰς G 25 ὅλης GFH[2]: αὐλῆς MA(H[1]), ἁλούσης conicio ἀναδεδέχθαι GF 27 παρασκευάσαι GF

τοῦ νικηφόρου θεοῦ τροπαιοφόρον αὐτὸν ἀναδείξαντος, ᾧ καὶ τὰς δεκά-
τας χαριστήρια τῆς νίκης ἀνατίθησι (Gen. 14,20). καὶ παντὸς μέντοι 94
τοῦ ἐλθόντος „ὑπὸ τὴν ῥάβδον,“ λέγω δὲ τὴν παιδείαν, ἡμέρου καὶ τι-
θασοῦ θρέμματος τὸ δέκατον ἀποκρίνεται, νόμου προστάξει γινόμενον
„ἅγιον“ (Lev. 27,32), ἵν' ἐκ πολλῶν διδασκώμεθα τὴν δεκάδος πρὸς
θεὸν οἰκειότητα καὶ τὴν τοῦ ἐννέα ἀριθμοῦ πρὸς τὸ θνητὸν ἡμῶν γένος.
(18.) ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἀπὸ ζῴων | μόνον ἀπάρχεσθαι δεκάτας, ἀλλὰ καὶ 95
ἀπὸ τῶν ὅσα ἐκ γῆς βλαστάνει διείρηται. „πᾶσα“ γάρ φησι „δεκάτη
τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ σπέρματος καὶ τοῦ καρποῦ τοῦ ξυλίνου ἐστὶν ἅγιον τῷ
κυρίῳ· καὶ πᾶσα δεκάτη βοῶν καὶ προβάτων, καὶ πᾶν ὃ ἂν διέλθῃ ἐν
τῷ ἀριθμῷ ὑπὸ τὴν ῥάβδον, τὸ δέκατον ἔσται ἅγιον τῷ κυρίῳ“
(Lev. 27,30.32). ὁρᾷς ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ περὶ ἡμᾶς ὄγκου σωματικοῦ, 96
ὃς γεώδης καὶ ξύλινος ὄντως ἐστίν, οἴεται δεῖν ἀπάρχεσθαι; ἡ γὰρ ζωὴ
καὶ διαμονὴ καὶ αὔξησις καὶ ὑγίεια αὐτῷ θείᾳ γίνεται χάριτι. ὁρᾷς δ'
ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ζῴων ἀλόγων — ταῦτα δ' εἰσὶν αἰ-
σθήσεις — πάλιν ἀπάρχεσθαι διείρηται; τὸ γὰρ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ
ὀσφραίνεσθαι καὶ γεύεσθαι, ἔτι δὲ ἅπτεσθαι δωρεαὶ θεῖαι, ὑπὲρ ὧν εὐ-
χαριστητέον. ἀλλὰ γὰρ οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς ξυλίνοις καὶ γηίνοις σώματος 97
ὄγκοις οὐδ' ἐπ' ἀλόγοις ζῴοις, ταῖς αἰσθήσεσι, τὸν εὐεργέτην ἐπαινεῖν
διδασκόμεθα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ νῷ, ὅς κυρίως εἰπεῖν ἄνθρωπός ἐστιν ἐν
ἀνθρώπῳ, κρείττων ἐν χείρονι καὶ ἀθάνατος ἐν θνητῷ. διὰ τοῦτο 98
οἶμαι τὰ πρωτότοκα καθιέρωσε πάντα, τὴν δεκάτην, λέγω Λευιτικὴν
φυλήν, ἀντικαταλλαξάμενος πρὸς διατήρησιν καὶ φυλακὴν ὁσιότητος καὶ
εὐσεβείας καὶ λειτουργιῶν, αἳ πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ τιμὴν ἀναφέρονται.
τὸ γὰρ πρῶτον καὶ ἄριστον ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ὁ λογισμός ἐστι, καὶ ἄξιον

---

2 δεκάδας GF 2 μέντοι HGF: μὲν MA 3. 4 τιθασσοῦ v 4 θρέμ-τος MAH: πράγματος GF, mg. H 6 τοῦ om. GF ἐννέα MA(H¹): ἐννάτου 'H² 8 ἐκ γῆς MAH: γῆς G, γῆ F διήρηται AG 9 ἅγιόν ἐστι GF ἂν] ἐὰν GF 11 ἐστὶν GF 12 περὶ om. GF σωματικὸν G ὅς] ὡς A(H¹) 14 primum καὶ MAF: καὶ ἡ G(?)H ὑγίεια H: ὑγεία ce-ri θείᾳ om. A δ' om. v 15. 16 δ' ἐστὶν αἴσθησις GF ·› αἰσθήσεις conicio 16 διήρηται AG 16. 17 ἀκούειν ὀσφραίνεσθαί τε καὶ F 17 δὲ GF: τε MAH 17. 18 εὐχαριστέον F 18. 19 σώματος κοις scripsi: σωματικοῖς codd.; σωματικοῖς ⟨ὄγκοις⟩ coni. Mang. 20 εἰπεῖν F: om. MAH ἐν om. F 21 κρείττω F καὶ om. H δεκάτην] ἀπαρχὴν coni. Mang. λόγω GF, ante λέγω add., sed rursus del. H λέγω ⟨δὲ⟩ bene coni. Mang. 24 αἳ] ἃ GF 25 post ἡμῖν add. ναι λέγεται, sed rursus del. H ὁ s. s. H², om. A ἐστιν G, om. H¹ ost καὶ ras. in H

τὰς συνέσεως καὶ ἀγχινοίας καταλήψεώς τε καὶ φρονήσεως καὶ τῶν
ἄλλων δυνάμεων, ὅσαι περὶ αὐτόν εἰσιν, ἀπαρχὰς ἀνατιθέναι θεῷ τῷ
99 τὴν εὐφορίαν τοῦ διανοεῖσθαι παρασχόντι. ἐνθένδε ὁ μὲν ἀσκητικὸς
ὁρμηθεὶς εὐχόμενος εἶπε· „πάντων ὧν ἄν μοι δῷς, δεκάτην ἀποδεκα-
τώσω σοί“ (Gen. 28,22), ὁ δὲ χρησμὸς ὁ μετὰ τὰς ἐπινικίους εὐχὰς
ἀναγραφείς, ἃς ὁ τὴν αὐτομαθῆ καὶ αὐτοδίδακτον λαχὼν ἱερωσύνην
ποιεῖται Μελχισεδέκ, „ἔδωκε γὰρ αὐτῷ“ φησίν „δεκάτην ἀπὸ πάντων“
(Gen. 14,20), ἀπὸ τῶν κατ' αἴθησιν τὸ καλῶς αἰσθάνεσθαι, ἀπὸ τῶν κατὰ
100 λόγον τὸ εὖ λέγειν, ἀπὸ τῶν κατὰ νοῦν τὸ εὖ διανοεῖσθαι. παγκάλως
οὖν καὶ ἀναγκαίως ἅμα ἐν εἴδει παραδιηγήματος, ἡνίκα τῆς οὐρανίου
καὶ θείας τροφῆς τὸ μνημεῖον ἐν στάμνῳ χρυσῷ καθιεροῦτο, φησὶν
ὡς ἄρα „τὸ γομὸρ τὸ δέκατον τῶν τριῶν μέτρων ἦν“ (Exod. 16,36).
ἐν ἡμῖν γὰρ αὐτοῖς τρία μέτρα εἶναι δοκεῖ, αἴσθησις, λόγος, νοῦς·
αἰσθητῶν μὲν αἴσθησις, ὀνομάτων δὲ καὶ ῥημάτων καὶ τῶν λεγο-
101 μένων ὁ λόγος, νοητῶν δὲ νοῦς. ἀφ' ἑκάστου δὴ τῶν τριῶν μέτρων
τούτων ἀπαρκτέον ὥσπερ τινὰ ἱερὰν δεκάτην, ἵνα καὶ τὸ λέγειν καὶ τὸ
αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ καταλαμβάνειν ἀνυπαιτίως καὶ ὑγιεινῶς κατὰ θεὸν
ἐξετάζηται· τὸ γὰρ ἀληθινὸν καὶ | δίκαιον μέτρον τοῦτ' ἐστί, τὰ δὲ p. 534
102 καθ' ἡμᾶς ψευδῆ τε καὶ ἄδικα. (19.) εἰκότως οὖν καὶ ἐπὶ τῶν
θυσιῶν τὸ μὲν δέκατον τοῦ μέτρου τῆς σεμιδάλεως τοῖς ἱερείοις ἐπὶ τὸν

---

1 τὰς corr. ex τῆς H 2 αὐτῶν AGF 3 ἀσκητικὸς MA: ἀσκητὴς HGF
4 εἶπε] εἶπε καὶ GF 7 γὰρ vid. secl. φησιν αὐτῷ GF 8 ἀπὸ τῶν om.
MH¹, ἀπὸ om. A Turn. 9 alterum εὖ om. M 10 παραδείγματος F²
11 μνημόσυνον e Clem. Mang. 12 τὸ δέκατον GF (Clem.): δέκατον MAH
14. 15 τῶν τοῦ λόγου μερῶν conicio 15 ὁ secluderem, nisi Clem. haberet
15 μέτρων om. GF 16 ὥσπερ τινὰ ἱερὰν Gv: ὥσπερ τινὰ MAHL¹, ὥστ' ἂν ἱερὰν
FL² 17 ὑγιῶς GF 18 τοῦτό ἐστι A δὲ] γὰρ GF

10—15 *Clem. Alex. Strom. II § 50 p. 455 P.*: ἡνίκα γοῦν τῆς οὐρανίου καὶ θείας τροφῆς τὸ μνημόσυνον ἐν στάμνῳ χρυσῷ καθιεροῦσθαι προσετάττετο, „τὸ γόμορ“ φησί „τὸ δέκατον τῶν τριῶν μέτρων ἦν“. ἐν ἡμῖν γὰρ αὐτοῖς τρία μέτρα, τρία κριτήρια μηνύεται, αἴσθησις μὲν αἰσθητῶν, λεγομένων δὲ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ὁ λόγος, νοητῶν δὲ νοῦς.
19—93,14 *ibid.* § 51 χρὴ δὲ ὡς ἔπος εἰπεῖν τῶν ἄλλων πάντων ὑπεραναβαίνοντας ἐπὶ τὸν νοῦν ἵστασθαι, ὥσπερ ἀμέλει κἀν τῷ κόσμῳ τὰς ἐννέα μοίρας ὑπερπηδήσαντας, πρώτην μὲν τὴν διὰ τῶν τεσσάρων στοιχείων ἐν μιᾷ χώρᾳ τιθεμένων διὰ τὴν ἴσην τροπήν, ἔπειτα δὲ τὰς ἑπτὰ τὰς πλανωμένας τήν τε ἀπλανῆ ἐνάτην ἐπὶ τὸν τέλειον ἀριθμὸν τὸν ὑπεράνω τῶν ἐννέα (ἐννέα Potter e Philone pro θεῶν, Mang. αἰσθητῶν), τὴν δὲ (δὲ vid. del., δὴ Lowth) δεκάτην μοῖραν, ἐπὶ τὴν γνῶσιν ἀφικνεῖσθαι τοῦ θεοῦ, συνελόντι φάναι μετὰ τὴν κτίσιν τὸν ποιητὴν ἐπιποθοῦντας. διὰ τοῦτο αἱ δεκάται τοῦ τε οἰφι τῶν τε ἱερείων τῷ θεῷ προσεκομίζοντο.

βωμὸν συνανενεχθήσεται (Exod. 29,40), ὁ δὲ ἔνατος ἀριθμός, τὸ λεί-
ψανον τοῦ δεκάτου, παρ' ἡμῖν αὐτοῖς παραμενεῖ. τούτοις συνᾴδει καὶ 103
ἡ τῶν ἱερέων ἐνδελεχὴς θυσία· τὸ γὰρ δέκατον τὸ τοῦ οἴφι σεμιδάλεως
ἀεὶ διείρηται προσφέρειν αὐτοῖς (Lev. 6,20). ἔμαθον γὰρ τὸν ἔνατον
ὑπερβαίνοντες αἰσθητὸν δοκήσει θεὸν τὸν δέκατον καὶ μόνον ὄντα ἀψευ-
δῶς προσκυνεῖν. ἐννέα γὰρ ὁ κόσμος ἔλαχε μοίρας, ἐν οὐρανῷ μὲν 104
ὀκτώ, τήν τε ἀπλανῆ καὶ ἑπτὰ τὰς πεπλανημένας ἐν τάξεσι φερομένας
ταῖς αὐταῖς, ἐνάτην δὲ γῆν σὺν ὕδατι καὶ ἀέρι· τούτων γὰρ μία συγγέ-
νεια τροπὰς καὶ μεταβολὰς παντοίας δεχομένων. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ 105
τὰς ἐννέα ταύτας μοίρας καὶ τὸν παγέντα κόσμον ἐξ αὐτῶν ἐτίμησαν,
ὁ δὲ τέλειος τὸν ὑπεράνω τῶν ἐννέα, δημιουργὸν αὐτῶν, δέκατον θεόν·
ὅλον γὰρ ὑπερκύψας τὸ ἔργον ἐπόθει τὸν τεχνίτην, καὶ ἱκέτης καὶ θε-
ραπευτὴς ἐσπούδαζεν αὐτοῦ γενέσθαι· διὰ τοῦτο δεκάτην ἐνδελεχῆ τῷ
δεκάτῳ καὶ μόνῳ καὶ αἰωνίῳ ὁ ἱερεὺς ἀνατίθησι. τοῦτ' ἐστὶ κυρίως 106
εἰπεῖν τὸ ψυχικὸν Πάσχα, ἡ ⟨ἀπὸ⟩ παντὸς πάθους καὶ παντὸς αἰσθη-
τοῦ διάβασις πρὸς τὸ δέκατον, ὃ δὴ νοητόν ἐστι καὶ θεῖον· λέγεται
γάρ· „δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τούτου λαβέτωσαν ἕκαστος πρόβατον κατ'
οἰκίαν" (Exod. 12,3), ἵνα ἀπὸ τῆς δεκάτης τῷ δεκάτῳ καθιερωθῇ τὰ
θύματα διατηρηθέντα ἐν τῇ ψυχῇ κατὰ δύο μοίρας ἐκ τριῶν πεφωτι-
σμένῃ, μέχρις ἂν ὅλη δι' ὅλων γενομένη φέγγος οὐράνιον, οἷα πλησι-
φαὴς σελήνη κατὰ δευτέρας ἑβδομάδος παραύξησιν, μὴ μόνον φυλάτ-
τειν ἀλλὰ καὶ ἱερουργεῖν ἤδη δύνηται τὰς ἀσινεῖς καὶ ἀμώμους προκο-
πάς. τοῦτ' ἐστὶν ἱλασμός — καὶ γὰρ οὗτος δεκάτῃ τοῦ μηνὸς βεβαι- 107

υναπενεχθήσεται A, συναπενεγχθήσεται H ἔννατος AHF 2 παραμενεῖ HL^1: καταμένει GFL^2 τούτω GF 3 ἡ om. A δέκατον] ex corr. H^2 alt. τὸ om. F τοῦ om. AHL^1 οἴφι FL^2: οἰφὶ G, HL^1, ὑφὴ MA 4 ἀεὶ om. GF διήρηται AG ἔννατον AHF οκήσει — δέκατον om. G 7 ἑπτὰ om. Turn., post τὰς add. Mang. ννάτην AFH γῆν σὺν scripsi: τὴν σὺν FL^2, τὴν ἐν ceteri 9 ἐπιδεχο-ων GF 11 τὸν] τῶν A δημιουργῶν A θεὸν δέκατον H οἰκέτης A 15 ἢ F ἀπὸ add. Mang., om. etiam. Clem. πάθος F ante δεκάτῃ add. τῇ in mg. H^2 τούτου GF: τοῦ δεκάτου MAH^2, δεκάτου H^1 ἵν' GF 19 τῇ om. GF 19. 20 πεφωτισμένῃ] η e corr. H^2 δευτέραν HL^1 22 δύνηται e corr. H 23 τοῦτ' ἐστὶν ἱλασμός (vel ταὐτὸ περὶ ἱλασμοῦ) Mang.: τουτέστιν ἱλασμοὺς codd. 23. 94,1 βεβαιοῦνται A

---

16 *ibid.:* καὶ ἡ τοῦ Πάσχα ἑορτὴ ἀπὸ δεκάτης ἤρχετο παντὸς πάθους καὶ παντὸς αἰ-
τοῦ διάβασις οὖσα.

οὗται (Lev. 23,27), τὸν δέκατον ἱκετευούσης θεὸν ψυχῆς καὶ τὴν τα-
πεινότητα καὶ οὐδένειαν τοῦ γενητοῦ περίνοιαν λογισμοῦ πεποιθυίας καὶ
τὰς ἐν ἅπασι τοῖς καλοῖς ὑπερβολὰς καὶ ἀκρότητας τοῦ ἀγενήτου δεδι-
δαγμένης. ἵλεως οὖν καὶ ἄνευ ἱκετείας ἵλεως εὐθὺς γίνεται τοῖς ἑαυ-
τοὺς κακοῦσι καὶ συστέλλουσι καὶ μὴ καυχήσει καὶ οἰήσει φυσωμένοις —,
108 τοῦτ' ἐστὶν ἄφεσις (Lev. 25,9sqq.), τοῦτ' ἐλευθερία παντελὴς ψυχῆς
ὃν ἐπλανήθη τε πλάνον ἀποσειομένης καὶ πρὸς τὴν ἀπλανῆ φύσιν μεθ-
ορμιζομένης καὶ ἐπὶ τοὺς κλήρους ἐπανιούσης, οὓς ἔλαχεν, ἡνίκα λαμ-
πρὸν | ἔπνει καὶ τοὺς περὶ τῶν καλῶν πόνους ἤθλει. τότε γὰρ αὐτὴν p. 535
τῶν ἄθλων ἀγάμενος ὁ ἱερὸς λόγος ἐτίμησε, γέρας ἐξαίρετον δούς,
109 κλῆρον ἀθάνατον, τὴν ἐν ἀφθάρτῳ γένει τάξιν. τοῦτο καὶ Ἀβραὰμ ὁ
σοφὸς ἱκετεύει, μελλούσης ἐμπίπρασθαι λόγῳ μὲν τῆς Σοδομίτιδος γῆς,
ἔργῳ δὲ τῆς ἐστειρωμένης τὰ καλὰ καὶ τυφλῆς τὸν λογισμὸν ψυχῆς,
ἵν', ἐὰν εὑρεθῇ τὸ δικαιοσύνης μνημεῖον, ἡ δεκάς, ἐν αὐτῇ, τύχῃ
τινὸς ἀμνηστίας (Gen. 18,32)· ἄρχεται μὲν οὖν τῆς ἱκεσίας ἀπὸ τοῦ
τῆς ἀφέσεως ἀριθμοῦ, πεντηκοντάδος, λήγει δὲ εἰς δεκάδα, τὴν τελευ-
110 ταίαν ἀπολύτρωσιν. (20.) ἀφ' οὗ μοι δοκεῖ καὶ Μωυσῆς μετὰ τὴν
χιλιάρχων καὶ ἑκατοντάρχων καὶ πεντηκοντάρχων αἵρεσιν ἐπὶ πᾶσι
δεκαδάρχους χειροτονεῖν (Exod. 18,25), ἵν', εἰ μὴ δύναιτο διὰ τῶν
πρεσβυτέρων τάξεων βελτιοῦσθαι ὁ νοῦς, ἀλλά τοι διὰ τῶν ὑστάτων
111 καθαίρηται. πάγκαλον δὲ δόγμα καὶ ὁ τοῦ φιλομαθοῦς παῖς ἔμαθεν,
ἡνίκα τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην ἐπρέσβευε πρεσβείαν, αὐτομαθεῖ σοφῷ
προξενῶν οἰκειοτάτην ἀρετήν, ἐπιμονήν. „δέκα γὰρ καμήλους λαμβά-
νει," τὴν δεκάδος, λέγω δὲ παιδείας ὀρθῆς, ἀνάμνησιν, ἀπὸ πολλῶν

---

1 ψυχῆς θεὸν H 2 οὐδένειαν HF, οὐδενίαν G[1]: οὐθένειαν MA, οὐδεμίαν G[2] τοῦ γενητοῦ περὶ πάντα λογισμῷ μεμαθηκυίας conicio γενητοῦ MH: γεννητοῦ A, γενικοῦ GF, νοητοῦ L περινοίας A, περινοίᾳ coni. Mang. περινοίᾳ καὶ λογισμῷ πεπονθυίας coni. Cohn 3 τὰς] τοῖς H ἄλλοις GFL τοῦ] τὸ τοῦ AH (hic τὸ rursus del.) ἀγεννήτου codd. 3. 4 δεδιγμένης F, δεδειγμένης L[2] 4 καὶ] ὁ καὶ G ἱκεσίας GF γίγνεται M 5 στέλλουσι G καὶ οἰήσει om. GF 7 ὃν G τε om. F 9 τοὺς et πόνους Mang.: τοῖς et πόνοις codd. ἤθλει Mang.: ἤνθει MAHF, ἤνθη G 10 ἐτίμησεν H 11 κλῆρον] καὶ λόγον H φθαρτῷ GF ⟨διὰ⟩ τοῦτο Mang. 14 ἵνα G σημεῖον coni. Mang. 15 ἀμνηστείας F 17 Μωσῆς codd. 18 χιλιαρχῶν καὶ ἑκατονταρχῶν καὶ πεντηκονταρχῶν GF 19 δεκάρχους GH[2] 20 πρεσβυτάτων AH τοι] τι F 21 δὲ δόγμα Mang. ex codice Oxon. Collegii Novi 143: δίδαγμα MAGFH, δεῖγμα L καὶ om. G 24 δὲ om. A

ἀπείρων μὲν οὖν τοῦ κυρίου μνημῶν. „λαμβάνει δὲ καὶ τῶν ἀγαθῶν 112
ἐκείνου“ (Gen. 24,10) δῆλον ὡς οὐκ ἄργυρον οὐδὲ χρυσὸν ἤ τινα
ἄλλα τῶν ἐν ὕλαις φθαρταῖς — τὴν γὰρ ἀγαθοῦ πρόσρησιν οὐδέποτε
τούτοις ἐπεφήμισε Μωυσῆς —, ἀλλὰ τὰ γνήσια, ἃ δὴ ψυχῆς ἐστι
μόνα, ἐφοδιάζεται καὶ ἐμπορεύεται, διδασκαλίαν, προκοπήν, σπουδήν,
πόθον, ζῆλον, ἐνθουσιασμούς, προφητείας, τοῦ κατορθοῦν ἔρωτα· οἷς 113
ἐμμελετῶν καὶ ἐνασκούμενος, ὅταν ὥσπερ ἐκ πελάγους ἐνορμίζεσθαι
λιμένι μέλλῃ, λήψεται δύο μὲν ἐνώτια, ἀνὰ δραχμὴν ὁλκήν, ψέλια δὲ
δέκα χρυσῶν ἐπὶ τὰς χεῖρας τῆς προξενουμένης (Gen. 24,22). ὦ
θεοπρεποῦς κόσμου, δραχμὴν μίαν εἶναι τὸ ἄκουσμα καὶ μονάδα ἀρραγῆ
καὶ ὁλκὸν φύσει — ἀκοὴν γὰρ οὐδενὶ σχολάζειν ἐμπρεπές, ὅτι μὴ
λόγῳ ἑνί, ὃς ἂν τὰς τοῦ ἑνὸς ἀρετὰς καὶ μόνου θεοῦ καλῶς διεξέρχη-
ται —, δέκα δὲ χρυσῶν τὰ ἐγχειρήματα· πράξεις γὰρ αἱ κατὰ σοφίαν
τελείοις ἀριθμοῖς βεβαιοῦνται, καὶ ἔστιν ἑκάστη τιμιωτέρα χρυσοῦ.
(21.) τοιαύτη τίς ἐστι καὶ ἡ ἀριστίνδην ἐπικριθεῖσα τῶν ἀρχόντων 114
εἰσφορά, ἣν ἐποιήσαντο, ἡνίκα ἡ ψυχὴ κατασκευασθεῖσα ὑπὸ φιλοσο-
φίας ἱεροπρεπῶς τὰ ἐγκαίνια ἦγεν αὐτῆς εὐχαριστοῦσα τῷ διδασκάλῳ
καὶ ὑφηγητῇ θεῷ. „θυΐσκην γὰρ δέκα χρυσῶν πλήρη θυμιάματος
ἀνατίθησιν“ (Num. 7,14), ἵνα τὰς ὑπὸ φρονήσεως καὶ πάσης ἀρετῆς
ἀναδιδομένας αὔρας ὁ μόνος ἐπικρίνῃ σοφός. ἐπειδὰν δὲ δόξωσιν εἶναι 115
536 M προσηνεῖς, τὸ ἐφύμνιον | ᾄσεται Μωυσῆς λέγων· „ὠσφράνθη κύριος
ὀσμὴν εὐωδίας“ (Gen. 8,21), τὸ ὀσφρανθῆναι τιθεὶς ἐπὶ τοῦ συναινέ-
σαι· οὐ γὰρ ἀνθρωπόμορφος οὐδὲ μυκτήρων ἤ τινων ἄλλων ὀργανικῶν
μερῶν χρεῖος. προϊὼν δὲ καὶ τὸ θεῖον ἐνδιαίτημα, τὴν σκηνήν, 116
„δέκα αὐλαίας“ (Exod. 26,1) ἐρεῖ· τὸ γὰρ τῆς ὅλης πῆγμα σοφίας
ἀριθμὸν τέλειον εἴληχε, δεκάδα· σοφία δὲ αὐλὴ καὶ βασίλειόν ἐστι τοῦ
πανηγεμόνος καὶ μόνου βασιλέως αὐτοκράτορος. ὁ μὲν δὴ νοητὸς οἶκος 117

---

1 ἀπείρων μὲν οὖν MA(H[1]): ἀποπειρωμένου (τῶν add. G) GFH[2], καὶ ἀπείρων ὅσων conicio τοῦ] τῶν τοῦ G λαμβάνειν F ⟨ἀπὸ⟩ τῶν ex LXX conicio 2 ἀργύριον MA, quo servato fort. leg. χρυσίον οὐδὲ] καὶ GF 2. 3 ἤ τινα ἀλλὰ (sic) GF: τινα ἀλλὰ MAH, τιν᾿ ἢ ἄλλο v 3 ἐν om. F πρόρρησιν A 4 Μωσῆς AFH 6 ἐνθουσιασμοῦ GF 8 μὲν δύο H ψέλια MH: ψέλλια AGF 10 μίαν Markland: μὲν codd., μὲν μίαν conicio 11 φύσει A: φύσιν ceteri ἀκοὴν MA: ἀκοὴ F, ἀκοῇ GH 12. 13 διεξέρχεται G 13 χρυσῶν HL[1] 16 κατασκηθεῖσα Mang. 16. 17 σοφίας GF 17 ἑαυτῆς GF, αὐτῆς H[2] διδασκάλῳ F 19 ἀπὸ conicio 21 Μωσῆς GF 22 τοῦ MAF: τῷ H, om. G 22. 23 συνήνεσεν F, συνηνεσ, lacuna 5 litt., αἱ G 24 προϊὸὼν A(H[1]) 25 αὐλέας MA ⟨ἔχειν⟩ ἐρεῖ Mang.

οὗτος, αἰσθητὸς δ' ὁ κόσμος ἐστίν, ἐπεὶ καὶ τὰς αὐλαίας ἐκ τοιούτων
συνύφηνεν, ἃ τῶν τεττάρων στοιχείων σύμβολά ἐστιν· ἐκ γὰρ βύσσου
καὶ ὑακίνθου καὶ πορφύρας καὶ κοκκίνου δημιουργοῦνται (ibid.), τεττά-
ρων, ὡς ἔφην, ἀριθμῶν. σύμβολον δὲ γῆς μὲν ἡ βύσσος — φύεται
γὰρ ἐκ ταύτης —, ἀέρος δὲ ὁ ὑάκινθος — μέλας γὰρ οὗτος φύσει —,
ὕδατος δὲ ἡ πορφύρα — τὸ γὰρ τῆς βαφῆς αἴτιον ἐκ θαλάττης, ἡ
ὁμωνυμοῦσα κόγχη —, πυρὸς δὲ τὸ κόκκινον· ἐμφερέστατον γὰρ φλογί.
118 πάλιν γε μὴν Αἴγυπτον ἀφηνιάσασαν, ἡνίκα τὸν ἀντίθεον ἀπεσέ-
μνυνε νοῦν τὰ παράσημα τῆς βασιλείας ἀναδοῦσα αὐτῷ, τὸν θρόνον, τὸ
σκῆπτρον, τὸ διάδημα, δέκα πληγαῖς καὶ τιμωρίαις ὁ τῶν ὅλων ἐπίτρο-
119 πος καὶ κηδεμὼν νουθετεῖ. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ Ἀβραὰμ ὑπισχνεῖ-
ται τῷ σοφῷ οὔτε πλειόνων οὔτε ἐλαττόνων, ἀλλὰ αὐτὸ μόνον δέκα
ἐθνῶν ἀπώλειαν καὶ παντελῆ φθορὰν ἐργάσεσθαι καὶ τὴν τῶν ἀναιρε-
θέντων χώραν δώσειν τοῖς ἐγγόνοις αὐτοῦ (Gen. 15, 18—20), πανta-
χοῦ δεκάδι καὶ πρὸς ἔπαινον καὶ πρὸς ψόγον καὶ πρὸς τιμὴν καὶ πρὸς
120 κόλασιν καταχρῆσθαι δικαιῶν. καίτοι τί τούτων μεμνήμεθα; τὴν γὰρ
ἱερὰν καὶ θείαν νομοθεσίαν δέκα τοῖς σύμπασι λόγοις Μωυσῆς ἀναγέγρα-
φεν· οὗτοι δέ εἰσι θεσμοί, τῶν κατὰ μέρος ἀπείρων νόμων γενικὰ κε-
φάλαια, ῥίζαι καὶ ἀρχαὶ ⟨καὶ⟩ πηγαὶ ἀέναοι διαταγμάτων προστάξεις καὶ
ἀπαγορεύσεις περιεχόντων ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν χρωμένων.
121 (22.) Εἰκότως οὖν μετὰ δεκαετίαν τῆς εἰς Χαναναίων γῆν ἀφίξεως
ἡ πρὸς τὴν Ἅγαρ κοινωνία γίνεται· οὐ γὰρ εὐθὺς λογικοὶ γενόμενοι
πλαδώσης ἔτι τῆς διανοίας ὀρεχθῆναι παιδείας τῆς ἐγκυκλίου δυνάμεθα,
ἀλλ' ἐπειδὰν σύνεσιν καὶ ἀγχίνοιαν κραταιωσάμενοι μηκέτι κούφῃ καὶ

---

1 δὲ GF ἐπειδὴ v αὐλέας MA ἐκ] ἐκ τῶν GF 2 τεττάρων MA: τεσσάρων HGF σύμβολα στοιχείων GF 3 κόκκου GF 3. 4 τεσσάρων v 4 ἀριθμῷ Mang. 5 δὲ ὁ MA: δὲ H, ἡ GF φύσει γὰρ μέλας οὗτος GF 6 δ' GF θαλάσσης GF 7 κόγχη MA (A ex corr.): κόχλη GF, κογχύλη H, prius A 8 Αἰγύπτου F post Αἴγυπτον add. μὲν MAH ἀφηνιάσας, tum ras. G ἀντίθεον Mang.: ἀντίθετον codd. 11 καὶ Ἀβραὰμ τρόπον transpos. GF 12 ἀλλ' H αὐτῶ prius G 13 ἐργάσεσθαι scripsi: ἐργάσασθαι codd. 14 δώσειν] δοῦναι A 15 δεκάδι] δὲ GF 16 καταχρήσασθαι GF(H[1]?) γὰρ om. GH 17 νομοθεσίαν Mang.: ἐκκλησίαν codd. Μωσῆς GF 18 γενικὰ MAH: γενικαὶ ἀρεταὶ καὶ G, γενικαὶ καὶ ἀρεταὶ καὶ F 19 καὶ add. Mang. et confirmare videtur lectio modo commemorata in GF ἀέναοι MG: ἀένναοι AHF καὶ] δὲ καὶ per errorem Mang. 20 χρησομένων conicio 21 Χαναναίων G: τὴν Χαναναίων F, χαλδαίων MAH γῆν Fv: γῆς ceteri, quo servato ἐκ Χαλδαίων coni. Mang. 22 γίνεται κοινωνία GF γενόμενοι corr. e γινόμενοι H 24 κρατερωσάμενοι GF κωφῇ MAH

ἐπιπολαίῳ, ἀλλὰ βεβαίᾳ καὶ παγίᾳ γνώμῃ περὶ ἁπάντων χρώμεθα.
537 M. διὸ τἀκόλουθον προσυφαίνεται | τὸ „εἰσῆλθε πρὸς Ἄγαρ“ (Gen. 16,4)· 122
ἦν γὰρ ἁρμόττον τῷ μανθάνοντι πρὸς ἐπιστήμην διδάσκαλον φοιτᾶν,
ἵνα ἀναδιδαχθῇ τὰ προσήκοντα ἀνθρώπου φύσει παιδεύματα. νυνὶ μὲν
ὁ γνώριμος εἰς διδασκάλου βαδίζων εἰσάγεται· προεκτρέχει δὲ πολλά-
κις ἐξοικίσασα φθόνον ἀφ' ἑαυτῆς καὶ τοὺς ἔχοντας εὐφυῶς ἐπισπᾶται.
τὴν γοῦν ἀρετήν, Λείαν, ἔστιν ἰδεῖν προαπαντῶσαν καὶ λέγουσαν τῷ 123
ἀσκητῇ· „πρὸς μὲ εἰσελεύσῃ σήμερον“ (Gen. 30,16), ἡνίκα ἐκεῖνος
ἀγρόθεν ἐπανῄει. ποῦ γὰρ ὤφειλεν ⟨εἰσ⟩ελθεῖν ὁ τῶν ἐπιστήμης σπερ-
μάτων καὶ φυτῶν ἐπιμελητής, ὅτι μὴ πρὸς τὴν γεωργηθεῖσαν ἀρετήν;
(23.) ἔστι δ' ὅτε καὶ ἀποπειρωμένη τῶν φοιτητῶν, ὡς ἔχουσι προθυ- 124
μίας καὶ σπουδῆς, οὐχ ὑπαντᾷ μέν, ἐγκαλυψαμένη δὲ τὸ πρόσωπον
ὥσπερ Θάμαρ ἐπὶ τριόδου καθέζεται, πόρνης δόξαν παρασχοῦσα τοῖς
ὁδῷ βαδίζουσιν (Gen. 38,14.15), ἵνα οἱ περιέργως ἔχοντες ἀνακαλύ-
ψαντες ἀναφήνωσι καὶ καταθεάσωνται τὸ ἄψαυστον καὶ ἀμίαντον καὶ
παρθένιον ὄντως αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης ἐκπρεπέστατον κάλλος. τίς 125
οὖν ὁ ἐξεταστικὸς καὶ φιλομαθὴς καὶ μηδὲν ἄσκεπτον καὶ ἀδιερεύνητον
τῶν ἐγκεκαλυμμένων πραγμάτων παραλιπεῖν ἀξιῶν ἐστιν, ὅτι μὴ ὁ
ἀρχιστράτηγος καὶ βασιλεὺς καὶ ταῖς πρὸς θεὸν ὁμολογίαις ἐμμένων τε
καὶ χαίρων, ὄνομα Ἰούδας; „ἐξέκλινε“ γάρ φησι „πρὸς αὐτὴν τὴν ὁδὸν
καὶ εἶπεν· ἔασόν με εἰσελθεῖν πρὸς σέ“ (ibid. 16) — ἀλλ' οὐκ ἔμελλε

---

1 ἐπιπολέῳ A ἀλλὰ βεβαία καὶ παγία MAH: βεβαία (βεβαίῳ G) δὲ καὶ παγίῳ GF ante περί add. τῇ M, τῇ ἁπάντων A 2 τἀκόλουθον MH: τὸ ἀκόλουθον AGF εἰσῆλθε Fv: εἴσελθε ceteri πρὸς τὴν Ἄγαρ GF 3 ἐπιστήμην MA: ἐπιστήμης GF, ἐπιστήμονα H 4 ἀνθρώπου om. F 5 διδασκάλου MAH[1]: διδασκαλίαν GFH[2] βαδίζειν A προσάγεται MA (H[1]) προεκτρέχειν L[2] δὲ om. FL[2] 6 ἐξοικήσας ἄφθον' ἀφ' F ἐπίσταται G 7 λίαν G προυπαντῶσαν GF 8 ἀσκητῇ GF: ἀθλητῇ MAH 9 ἐπανήει G: ἐπανίῃ εἰ A, ἐπανίῃ MHF ποῖ GF εἰσελθεῖν Mang.: ἐλθεῖν codd. 10 ἐπιμεληθεὶς GF 11 πῶς GF ἔχουσα L[1] 13 ἡ Θάμαρ GF· παρέχουσα GF (sed cf. etiam Clem.) 14 ἵν' GF 15 καταθεάσοιντο (om. τὸ) GF 16 παρθένειον MA εὐπρεπέστατον A 18 ἀπολιπεῖν GF, καταλιπεῖν A (cf. Clem.) ὁ om. GF 19 post ἀρχιστράτηγος add. καὶ στρατηγὸς MA ταῖς om. GF θεὸν om. F 20 πρὸς αὐτήν φησι MA 21 ἀλλ'] ἆρ' Mang.

---

11 ss. *Clem. Alex Strom. I § 31 p. 334 P.*: ἔχοις δ' ἂν καὶ ἄλλην εἰκόνα τῶν εἰρημένων τὴν Θάμαρ ἐπὶ τριόδου καθεσθεῖσαν καὶ πόρνης δόξαν παρασχοῦσαν, ἣν ὁ φιλομαθὴς Ἰούδας — δυνατὸς δὲ ἑρμηνεύεται — ὁ μηδὲν ἄσκεπτον καὶ ἀδιερεύνητον καταλιπὼν ἐπεσκέψατο καὶ πρὸς αὐτὴν ἐξέκλινεν σῴζων τὴν πρὸς τὸν θεὸν ὁμολογίαν.

παραβιάζεσθαι — καὶ σκοπεῖν, τίς τε ἡ ἐγκεκαλυμμένη δύναμίς ἐστι
126 καὶ ἐπὶ τί παρεσκεύασται. μετὰ τοίνυν τὸ εἰσελθεῖν γέγραπται „καὶ
συνέλαβε“ (ibid. 18) καὶ τὸ „τίς“ ῥητῶς οὐ μεμήνυται· συλλαμβάνει
γὰρ καὶ συναρπάζει ἡ μὲν τέχνη τὸν μανθάνοντα ἐρωτικῶς ἔχειν ἀνα-
πείθουσα ἑαυτῆς, ὁ δὲ μανθάνων τὴν διδάσκουσαν, ὁπότε φιλομαθὴς
127 εἴη. πολλάκις δέ τις τῶν μέσας ἐπιστήμας ὑφηγουμένων γνωρίμου
τυχὼν εὐφυοῦς ηὔχησεν ἐπὶ τῇ διδασκαλίᾳ μόνος ὑπολαβὼν τῷ φοιτητῇ
γεγονέναι τῆς εὐμαθίας αἴτιος, καὶ μετεωρίσας καὶ φυσήσας ἑαυτὸν
ὑψαυχενεῖ καὶ τὰς ὀφρῦς εὖ μάλα ἀνασπάσας τετύφωται καὶ παρὰ τῶν
βουλομένων συνδιατρίβειν πάμπολλα αἰτεῖ· οὓς δ᾽ ἂν αἴσθηται πένητας
μέν, διψῶντας δὲ παιδείας, ἀποστρέφεται, ὥσπερ θησαυρόν τινα σοφίας
128 μόνος ἀνευρηκώς. τοῦτ᾽ ἐστὶ τὸ „ἐν γαστρὶ ἔχειν“, οἰδεῖν καὶ τετυ-
φῶσθαι καὶ ὄγκον πλείονα τοῦ μετρίου περιβεβλῆσθαι, δι᾽ ὧν καὶ τὴν
κυρίαν τῶν μέσων ἐπιστημῶν, ἀρετήν, ἔδοξάν τινες ἀτιμάζειν, ἐπίτιμον
129 οὖσαν ἐξ ἑαυτῆς. ὅσαι μὲν οὖν ψυχαὶ μετὰ φρονήσεως κυοφοροῦσι
πραγμάτων τίκτουσιν ὅμως, τὰ συγκεχυμένα διακρίνουσαι καὶ | διαστέλ- p. 538
λουσαι, καθάπερ ἡ Ῥεβέκκα — λαβοῦσα γὰρ ἐν γαστρὶ τῶν διττῶν
διανοίας ἐθνῶν ἐπιστήμην, ἀρετῆς τε καὶ κακίας, εὐτοκίᾳ χρωμένη τὴν
ἑκατέρου φύσιν διαστέλλει τε καὶ διακρίνει (Gen. 25,23) —· ὅσαι δὲ ἄνευ
φρονήσεως, ἢ ἀμβλίσκουσιν ἢ δύσεριν καὶ σοφιστὴν βάλλοντα καὶ τοξεύ-
130 οντα (Gen. 21,20) ἢ βαλλόμενον καὶ τοξευόμενον ἀποκύουσι. καὶ μή-
ποτε εἰκότως· αἱ μὲν γὰρ λαμβάνειν, αἱ δὲ ἔχειν ἐν γαστρὶ οἴονται,
παμμεγέθους ⟨οὔσης⟩ διαφορᾶς. αἱ μὲν γὰρ ἔχειν νομίζουσαι τὴν αἵρε-
σιν καὶ γένεσιν ἑαυταῖς ἐπιγράφουσαι σεμνομυθοῦσιν, αἱ δὲ λαμβάνειν
ἀξιοῦσαι τὸ μὲν μηδὲν οἰκεῖον ἐξ ἑαυτῶν ἔχειν συνομολογοῦσι, τὰ δὲ
σπέρματα καὶ τὰς γονὰς ἔξωθεν ἀρδομένας καταλαμβάνουσαι καὶ

---

1 τίς] τῆς G   ἡ] ἧς GF   3 συνέλαβεν H   καίτοι τίς Mang.   οὐκ ἐμήνυσε GF   6 δέ τις τῶν (τὰς fort. add.) μέσας ἐπιστήμας scripsi: δέ τινα τῶν μέσων ἐπιστημῶν codd.   ὑφηγουμένων scripsi: ὑφηγουμένου MAGF; ὑφηγουμένη H, ut vid.; ὑφηγούμενος v   7 εὐφυῶς F   τὴν διδασκαλίαν GF   τῶν φοιτητῶν H
8 μετεωρήσας καὶ AF, μετεωρήσασθαι G   9 ἀπανασπάσας A   τετύφλωται F
12 τουτέστι AHF   13 διὸ καὶ conicio, δι᾽ ὃν (sc. ὄγκον) καὶ coni. Cohn
15 αὐτῆς GF   μεσταὶ coni. Mang.   κυοφοροῦσιν, ⟨ἄνευ⟩ conicio   ⟨ἰδιότητας⟩ τίκτουσιν ὁμοίως coni. Cohn   ὁμοίως vel οὕτως coni. Mang., ἀπόνως conicio   17 διττῶν] δι F   18 διανοίας „codices nonnulli“ (Mang.): διανοίαις codd., ἐπινοίας coni. Mang.   19 διακρίνει τε καὶ διαστέλλει GF   δ᾽ GF   21. 22 μήτ᾽ GF
23 παμμεγέθους διαφορᾶς] ους et ας in ras. H[1]   οὔσης add. Mang.   23. 24 εὕρεσιν GF, σπορὰν coni. Mang.   25 ἀξιοῦσι GF   αὐτῶν G   συνομολογήσουσι GF
26 καταλαμβάνουσαι scripsi: καταλαμβάνουσι codd.   καὶ s. s. H

θαυμάζουσαι τὸν διδόντα κακὸν μέγιστον, φιλαυτίαν, ἀγαθῷ τελείῳ, θεοσεβείᾳ, διωθοῦνται. (24.) τοῦτον τὸν τρόπον καὶ τὰ νομοθετικῆς τῆς 131
παρὰ ἀνθρώποις κατεβλήθη σπέρματα· „ἦν γάρ τις“ φησίν „ἐκ τῆς φυλῆς Λευί, ὃς ἔλαβε τῶν θυγατέρων τῶν Λευί, καὶ ἔσχεν αὐτήν. καὶ ἐν γαστρὶ ἔλαβε καὶ ἔτεκεν ἄρρεν· ἰδόντες δὲ αὐτὸ ἀστεῖον ὃν ἐσκέπασαν αὐτὸ μῆνας τρεῖς“ (Exod. 2,1. 2). οὗτός ἐστι Μωυσῆς, ὁ καθαρώτατος νοῦς, ὁ 132
ἀστεῖος ὄντως, ὁ νομοθετικὴν ὁμοῦ καὶ προφητείαν ἐνθουσιώσῃ καὶ θεοφορήτῳ σοφίᾳ λαβών, ὃς γένος ὢν τῆς Λευιτικῆς φυλῆς καὶ τὰ πρὸς πατρὸς καὶ τὰ πρὸς μητρὸς ἀμφιθαλὴς τῆς ἀληθείας ἔχεται. μέγιστον 133
δὲ ἐπάγγελμα τοῦ γενάρχου τῆς φυλῆς ἐστι ταύτης· θαρρεῖ γὰρ λέγειν, ὅτι αὐτός μοι μόνος ἐστὶ θεὸς τιμητέος (Exod. 20,3), ἄλλο δ' οὐδὲν τῶν μετ' αὐτόν, οὐ γῆ, οὐ θάλασσα, οὐ ποταμοί, οὐκ ἀέρος φύσις, οὐ πνευμάτων οὐχ ὡρῶν μεταβολαί, οὐ ζῴων οὐ φυτῶν ἰδέαι, οὐχ ἥλιος, οὐ σελήνη, οὐκ ἀστέρων πλῆθος ἐν τάξεσιν ἐναρμονίοις περιπολούντων, οὐχ ὁ σύμπας οὐρανός τε καὶ κόσμος. μεγάλης καὶ ὑπερφυοῦς ψυχῆς 134
τὸ αὔχημα, γένεσιν ὑπερκύπτειν καὶ τοὺς ὅρους αὐτῆς ὑπερβάλλειν καὶ μόνου τοῦ ἀγενήτου περιέχεσθαι κατὰ τὰς ἱερὰς ὑφηγήσεις, ἐν αἷς διείρηται „ἔχεσθαι αὐτοῦ“ (Deut. 30,20). τοιγάρτοι τοῖς ἐχομένοις καὶ ἀδιαστάτως θεραπεύουσιν ἀντιδίδωσι κλῆρον αὐτόν. ἐγγυᾶται δέ μου τὴν ὑπόσχεσιν λόγιον, ἐν ᾧ λέγεται· „κύριος αὐτὸς κλῆρος αὐτοῦ“

---

1 θαυμάζουσαι (sic etiam v) τὸν διδόντα scripsi: θαυμάζουσι τὸν διδόντα MA, τὸν διδόντα θαυμάζουσι GFL^2, τὸν διδόντα H 1. 2 θεοσέβειαν MA 2 διορθοῦνται coni. Mang. 3 παρ' GF τις] τι F, om. A post φυλῆς add. τῆς MH^1
4 post Λευί add. Ἀβραάμ GF, Ἀμράμ Mang. ὅς] καὶ GF τῶν θυγατέρων τῶν Λευί MAH: γυναῖκα Ἰοχάβελ GF ἔσχεν GF: ἔσχηκεν MAH αὐτὴ GF
5 ἔλαβε] ἔτεκε H αὐτὸ om. GFL^2 6 Μωσῆς GF 7 προφητικὴν GFL^2 ἐνθουσιώθη A, ἐνθουσιώσει G, ὁμοῦ ἐνθουσιώσῃ FL^2 8 σοφία MAH: μανία GF ὃς GFH^2: om. MA(H^1) γένος om. GF ὢν] ὂν A 9 ἀμφιθαλὲς H^2, ἀπαμφιασθεὶς GFL^2 10 ἀπάγγελμα M, ἐπαύχημα coni. Mang. γενάρχου AF: γεννάγχου GH^2, γενεάρχου MH^1 λέγων G 11 ἐστὶν ὁ θεὸς H τιμή, ὅσα δ' ἄλλα οὐδὲν GF ἀλλ' οὐδὲν A 12 τῶν μετ' αὐτὸν om. HL^1 μεθ' ἑαυτὸν GFL^2 primum οὐ] οὐχὶ GFL^2 alterum οὐ AHL^1: οὐχὶ MGFL^2 θάλαττα GF tertium οὐ AGF: οὐχὶ MH φύσεις F
13 οὐχ ὡρῶν Markland: οὐκ ἀέρων MAH, οὐ καιρῶν GF 14 ἐναρμονίαις MA
16 ὑποκύπτειν H^1 ὑπερβαίνειν GFL^2 17 μονονοὺ τοῦ G ἀγεννήτου AGF 17. 18 διήρηται G, δ' εἴρηται A 19 ἀντιδώσει FL^2, ἀντιδόσει G αὑτόν H^2: αὐτόν ceteri ἐγγυεῖται F 20 αὐτὸς om. H αὐτοῦ MAH: αὐτῷ GF, *αὐτῶν* conicio, quod *de plant.* § 63 non debui in dubium vocare; habet enim etiam Lucianus

135 (Deut. 10, 9). οὕτως ἐν γαστρὶ λαμβάνουσαι μᾶλλον ἢ ἔχουσαι αἱ
ψυχαὶ τίκτειν πεφύκασι. καθάπερ δ' οἱ σώματος ὀφθαλμοὶ πολλάκις
μὲν ἀμυδρῶς πολλάκις δὲ τηλαυγῶς ὁρῶσι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ
τῆς ψυχῆς ὄμμα τοτὲ μὲν ὑποσυγκεχυμένας καὶ ἀδήλους τοτὲ δὲ καθα-
136 ρὰς καὶ τρανὰς δέχεται τὰς ἀπὸ τῶν πραγμάτων | ἰδιότητας. ἡ μὲν p. 5
οὖν ἀσαφὴς καὶ ἀδηλουμένη προσβολὴ ἔοικε τῷ μήπω κατὰ γαστρὸς
ἐμβρύῳ διατυπωθέντι, ἡ δὲ ἐναργὴς καὶ τρανὴ μάλιστα τῷ διαπεπλασ-
μένῳ καὶ καθ' ἕκαστον τῶν ἐντός τε καὶ ἐκτὸς μερῶν τετεχνιτευμένῳ
137 καὶ τὴν ἁρμόττουσαν ἰδέαν ἀπειληφότι. νόμος δὲ ἐπὶ τούτοις ἐγράφη
πάνυ καλῶς καὶ συμφερόντως τεθεὶς οὗτος· „ἐὰν μαχομένων ἀνδρῶν
δύο πατάξῃ τις γυναῖκα ἐν γαστρὶ ἔχουσαν καὶ ἐξέλθῃ τὸ παιδίον αὐ-
τῆς μὴ ἐξεικονισμένον, ἐπιζήμιον ζημιωθήσεται· καθ' ὅ τι ἂν ἐπιβάλῃ
ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικός, δώσει μετὰ ἀξιώματος· ἐὰν δὲ ἐξεικονισμένον ᾖ,
δώσει ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς" (Exod. 21, 22. 23). οὐ γὰρ ἦν ὅμοιον, τέ-
λειόν τε καὶ ἀτελὲς διανοίας ἔργον διαφθεῖραι, οὐδὲ εἰκαζόμενον καὶ
138 καταλαμβανόμενον, οὐδὲ ἐλπιζόμενον καὶ ἤδη ὑπάρχον. διὰ τοῦτο ὅπου
μὲν ἐπιτίμιον ἄδηλον ἐπ' ἀδήλῳ πράγματι, ὅπου δὲ ὡρισμένον ἐπὶ τε-
λείῳ νομοθετεῖται, τελείῳ δὲ οὐχὶ τῷ πρὸς ἀρετήν, ἀλλὰ τῷ κατά
τινα τέχνην τῶν ἀνεπιλήπτων γενομένῳ· κυοφορεῖ γὰρ αὐτὸ οὐχ ἡ λα-
βοῦσα, ἀλλ' ἡ ἐν γαστρὶ ἔχουσα, οἴησιν πρὸ ἀτυφίας ἐπαγγελλομένη.
καὶ γὰρ ἀμήχανον ἀμβλίσκειν τὴν ἐν γαστρὶ λαβοῦσαν, ἐπεὶ τὸ φυτὸν
ὑπὸ τοῦ σπείραντος ἐμπρεπὲς τελεσφορεῖσθαι· τὴν δὲ ἔχουσαν οὐκ
ἀνοίκειον, ἅτε νόσῳ χωρὶς ἰατροῦ κατεσχημένην.
139 (25.) Μὴ νομίσῃς δὲ τὴν Ἄγαρ λέγεσθαι ἑαυτὴν ὁρᾶν ἐν γαστρὶ
ἔχουσαν διὰ τοῦ „ἰδοῦσα ὅτι ἐν γαστρὶ ἔχει" (Gen. 16, 4), ἀλλὰ τὴν
κυρίαν αὐτῆς Σάρραν. καὶ γὰρ ὕστερον αὕτη περὶ ἑαυτῆς φησιν·

---

1 ἐν] αἱ ἐν MGF λαμβάνουσαι et ἔχουσαι scripsi: priore loco ἔχουσαι, altero λαμβάνουσαι habent codd., ἔχουσαι om. F αἱ om. GF 2 πεφύκασιν H πολλάκι M 3 πολλάκι M 4 ποτὲ G ποτὲ G 5 τρανεῖς GF ἀναδέχεται H 6. 7 μήπω post ἐμβρύῳ vid. transp. 7 δ' GF 8 καὶ καθ'— τετεχνιτευμένῳ om. G τεχνιτευμένω H 9 ἰδέαν om. F 9. 10 δὲ ἐπὶ—οὗτος om. G 9 τούτων conicio 10. 11 δύο ἀνδρῶν GF 12 καθότι MF ἐπιβάλλῃ F 13 καὶ ante δώσει add. GF 14. 15 τέλειόν om. GF 15 διαφθείρειν GF οὐδ' GF 16 οὐδ' GF 17 δ' GF 18 δ' GF prius τῷ GF: om. MAH 19 ἀντιλήπτων G, ἀνεπιλήπτῳ (secl. τῶν) conicio γενομένων MAH[1] αὐτὸ Mang.: αὐτὸν codd. 20 πρὸς GF 21 τὴν ἐν] ἐν τῇ F ἐπὶ GF[1] 22 τελεσφορεῖται A 22 δ' GF 23 κατισχημένην A 24 δὲ om. MA 25 τοῦ] τὸ AG ἰδοῦσα] εἶδεν ex LXX conicio 26 αὕτη Cohn: αὐτὴ MH, σαυτὴ GF, αὐτὴν A περὶ ἑαυτῆς H: περὶ αὐτῆς MA, om. GF

„ἰδοῦσα ὅτι ἐν γαστρὶ ἔχει, ἠτιμάσθην ἐνώπιον αὐτῆς“ (ibid. 5). διὰ 140
τί; ὅτι αἱ μέσαι τέχναι, καὶ εἰ τὰ καθ' αὑτάς, ὧν εἰσιν ἐγκύμονες,
ὁρῶσιν, ἀλλά τοι πάντως ἀμυδρῶς ὁρῶσιν, ἀλλ' ἐπιστῆμαι τηλαυγῶς
καὶ σφόδρα ἐναργῶς καταλαμβάνουσιν· ἐπιστήμη γὰρ πλέον ἐστὶ τέχνης,
τὸ βέβαιον καὶ ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγου προσειληφυῖα. τέχνης μὲν γὰρ 141
ὅρος οὗτος· σύστημα ἐκ καταλήψεων συγγεγυμνασμένων πρός τι τέλος
εὔχρηστον, τοῦ εὐχρήστου διὰ τὰς κακοτεχνίας ὑγιῶς προστιθεμένου·
ἐπιστήμης δέ· κατάληψις ἀσφαλὴς καὶ βέβαιος, ἀμετάπτωτος ὑπὸ λόγου.
μουσικὴν μὲν οὖν καὶ γραμματικὴν καὶ τὰς συγγενεῖς καλοῦμεν τέχνας 142
— καὶ γὰρ οἱ ἀποτελούμενοι δι' αὐτῶν τεχνῖται λέγονται μουσικοί τε
καὶ γραμματικοί —, φιλοσοφίαν δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἐπιστήμας καὶ
540 M. τοὺς ἔχοντας αὐτὰς ἐπιστήμονας· | φρόνιμοι γάρ εἰσι καὶ σώφρονες καὶ
φιλόσοφοι, ὧν οὐδὲ εἷς ἐν τοῖς τῆς διαπεπονημένης ἐπιστήμης σφάλλεται
δόγμασι, καθάπερ οἱ προειρημένοι ἐν τοῖς τῶν μέσων τεχνῶν θεωρή-
μασιν. ὥσπερ γὰρ ὀφθαλμοὶ μὲν ὁρῶσιν, ὁ δὲ νοῦς δι' ὀφθαλμῶν 143
τηλαυγέστερον, καὶ ἀκούει μὲν ὦτα, ὁ δὲ νοῦς δι' ὤτων ἄμεινον, καὶ
ὀσφραίνονται μὲν οἱ μυκτῆρες, ἡ δὲ ψυχὴ διὰ ῥινῶν ἐναργέστερον, καὶ
αἱ ἄλλαι αἰσθήσεις τῶν καθ' αὑτὰς ἀντιλαμβάνονται, καθαρώτερον δὲ
καὶ εἰλικρινέστερον ἡ διάνοια — κυρίως γὰρ εἰπεῖν ἥδ' ἐστὶν ὀφθαλ-
μὸς μὲν ὀφθαλμῶν, ἀκοὴ δὲ ἀκοῆς καὶ ἑκάστης τῶν αἰσθήσεων αἴσθη-
σις εἰλικρινεστέρα, χρωμένη μὲν ἐκείναις ὡς ἐν δικαστηρίῳ ὑπηρέτισι,

---

1 ἠτιμάσθην ex LXX scripsi: ἠτιμάσθη MHF, ἡτοιμάσθη AGL 2 καὶ εἰ τὰ καθ' αὑτάς MAH: καὶ εἰ καθ' αὑτὰς FN, καὶ εἰ καθ' αὑτὰς ἐπιστῆμαι G, καὶ αἱ (vel οἱ) κατ' αὐτὰς Mang. 3 ἀλλ'] αἱ δ' GF 4 ἐναργῆ G ἐστὶν H 6 ἐκ καταλήψεων MGF^2: ἐγκαταλήψεων AHN(F^1) συγγεγυμνασμένων scripsi (cf. Sextum): ἐγγεγυμνασμένων MHG^{2}N, ἐγγεγυμνασμένον AG^{1}F 8 ἐπιστήμη MAH^1 βεβαία GFN ἀμετάπτωτον A 10 γὰρ om. L ἀποκαλούμενοι G 12 γάρ] τε γάρ GFN 13. 14 τῆς — δόγμασι om. G 13 τῆς om. FN διαπεπονημένοις N 15 γὰρ] γὰρ οἱ G μὲν om. N 16 ἀκούειν F 17 ὀσφραίνονται GFN: ὀσφρῶνται MAH 18 αἱ in mg. H^2, om. F κατ' αὐτὰς GF 20 ἑκάστης H^2: ἑκάστης δὲ GFN, ἑκάστη MAH^1 21 χρωμὲν G^1, χρωμένη G^2 (om. μὲν)

2—102,15 N fol. 167^v ὅτι αἱ μέσαι — ἐκείνη. 5 ss. Stobaeus Ecl. II 73,19 W. ss. εἶναι δὲ τὴν ἐπιστήμην κατάληψιν ἀσφαλῆ καὶ ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγου· ἑτέρως δὲ ἐπιστήμην σύστημα ἐκ καταλήψεων .... Sextus Emp. Adv. mathem. II 10 p. 676,24 B. (et alibi) πᾶσα τοίνυν τέχνη σύστημά ἐστιν ἐκ καταλήψεων συγγεγυμνασμένων καὶ ἐπὶ τέλος εὔχρηστον τῷ βίῳ λαμβανόντων τὴν ἀναφοράν (cf. Zeller, philos. gr. III 1 p. 76 et Clem. Alex. ed. Dind. IV p. 234). Zenonis hanc definitionem esse Olympiodorus testatur; v. Dionysii Thracis artem ed. Uhlig p. XCIX.

δικάζουσα δ' αὐτὴ τὰς φύσεις τῶν ὑποκειμένων, ὡς τοῖς μὲν συναινεῖν, τὰ δὲ ἀποστρέφεσθαι —, οὕτως αἱ μὲν λεγόμεναι μέσαι τέχναι ταῖς κατὰ τὸ σῶμα δυνάμεσιν ἐοικυῖαι τοῖς θεωρήμασιν ἐντυγχάνουσι κατά τινας ἁπλᾶς ἐπιβολάς, ἀκριβέστερον δὲ ἐπιστῆμαι καὶ σὺν ἐξετάσει περιττῇ.
144 ὃ γὰρ νοῦς πρὸς αἴσθησιν, τοῦτ' ἐπιστήμη πρὸς τέχνην ἐστί· καθάπερ γὰρ αἴσθησίς τις αἰσθήσεων, ὡς ἐλέχθη πρότερον, ἐστὶν ἡ ψυχή * * * ἐκείνων μὲν οὖν ἑκάστη μικρὰ ἄττα τῶν ἐν τῇ φύσει παρεσπάσατο, περὶ ἃ πονεῖται καὶ πραγματεύεται, γραμμὰς μὲν γεωμετρία, φθόγγους δὲ μουσική, φιλοσοφία δὲ πᾶσαν τὴν τῶν ὄντων φύσιν· ὕλη γάρ ἐστιν αὐτῆς ὅδε ὁ κόσμος καὶ πᾶσα ἡ τῶν ὄντων ὁρατή τε καὶ ἀόρατος οὐ-
145 σία. τί οὖν θαυμαστόν, εἰ ἡ τὰ ὅλα καθορῶσα θεᾶται καὶ τὰ μέρη, καὶ ἄμεινον ἐκείνων, ἅτε ὀφθαλμοῖς μείζοσι καὶ ὀξυδερκεστέροις ἐνομματωθεῖσα; εἰκότως οὖν ἡ κυρία φιλοσοφία τὴν μέσην παιδείαν, τὴν θεραπαινίδα αὐτῆς, ἐγκύμονα θεάσεται μᾶλλον ἢ ἑαυτὴν ἐκείνη.
146 (26.) καίτοι γ' οὐδὲ τοῦτό τις ἀγνοεῖ, ὅτι πάσαις ταῖς κατὰ μέρος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ σπέρματα, ἐξ ὧν ἀναβλαστεῖν ἔδοξε τὰ θεωρήματα, φιλοσοφία δεδώρηται. ἰσόπλευρα γὰρ καὶ σκαληνὰ κύκλους τε καὶ πολυγώνια καὶ τὰ ἄλλα σχήματα γεωμετρία προσεξεῦρε, σημείου δὲ καὶ γραμμῆς καὶ ἐπιφανείας καὶ στερεοῦ φύσιν, ἃ δὴ ῥίζαι καὶ
147 θεμέλιοι τῶν λεχθέντων εἰσίν, οὐκέτι γεωμετρία. πόθεν γὰρ αὐτῇ λέγειν ὁριζομένῃ, ὅτι σημεῖον μέν ἐστιν οὗ μέρος οὐδέν, γραμμὴ δὲ μῆκος ἀπλατές, ἐπιφάνεια δὲ ὃ μῆκος καὶ πλάτος μόνον ἔχει, στερεὸν δὲ ὃ τὰς τρεῖς ἔχει διαστάσεις, μῆκος, πλάτος, βάθος; ταῦτα γὰρ ἀνά-
148 κειται φιλοσοφίᾳ καὶ ἡ περὶ ὅρων πραγματεία πᾶσα τῷ φιλοσόφῳ. τό γε μὴν γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν γραμματικῆς τῆς ἀτελεστέρας ἐπάγ-

2 τὰ GFH[2]N: τοὺς MA(H[1]) δ' GFN 3 τοῖς om. AH[1] 4 δὲ] δὲ αἱ GFN 6 αἰσθήσεως A οὕτως τέχνη τις τεχνῶν ἐπιστήμη suppleo 7 ἄττα AN: ἅττα MH, τὰ GF παρεπεσπάσατο F 9 πᾶσα A 10 ὁ om. MA τῶν om. H ante τε ras. H 11 ἡ om. AGFN θεάσεται GFN 12. 13 ὀμματωθεῖσα GFN 13 οὖν om. H μεγίστην G 14 ἐκείνην AHF 15 γε GF τοῦτό] τότε M 16 ⟨τέχναις⟩ τὰς conicio 17 γὰρ om. GF 18 πολυγώνια MH[2]: πολύγωνα H[1]GF, πολύγονα A γεωμετρίαν H[1]L[1] προεξεῦρε coni. Mang. 19 ἐπιφανείας καὶ γραμμῆς H στερεᾶς (corr. ex στερεοῦ) φύσεως A 20. 21 αὐτὴ λέγει ὁριζομένη Turn. 21 ὁρίζομεν ἢ GF post οὐδὲν add. ἐστι G 22 post ἀπλατές add. ἐστὶν GF 23 γὰρ] δὲ GF 25 καὶ] ἢ GF

25. 103,2 cf. Dionysii Thracis artem § 1 p. 5 Uhlig.

γελμα, ἣν παρατρέποντές τινες γραμματιστικὴν καλοῦσι, τῆς δὲ τελειο-
p. 541 M. τέρας ἀνάπτυξις τῶν παρὰ ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσιν. | ἐπειδὰν οὖν
περὶ τῶν τοῦ λόγου διεξέρχωνται μερῶν, τότε οὐ τὰ φιλοσοφίας εὑρή-
ματα παρασπῶνταί τε καὶ παρεργολαβοῦσι; ταύτης γὰρ ἴδιον ἐξετάζειν, 149
τί σύνδεσμος, τί ὄνομα, τί ῥῆμα, τί κοινὸν ὄνομα, τί ἴδιον, τί ἐλλιπὲς
ἐν λόγῳ, τί πλῆρες, τί ἀποφαντόν, τί ἐρώτημα, τί πύσμα, τί περιεκτι-
κόν, τί εὐκτικόν, τί ἀρατικόν· τὰς γὰρ περὶ αὐτοτελῶν καὶ ἀξιωμάτων
καὶ κατηγορημάτων πραγματείας ἥδ' ἐστὶν ἡ συνθεῖσα. ἡμίφωνον δὲ 150
ἢ φωνῆεν ἢ παντελῶς ἄφωνον στοιχεῖον ἰδεῖν, καὶ πῶς ἕκαστον τούτων
εἴωθε λέγεσθαι, καὶ πᾶσα ἡ περὶ φωνῆς καὶ στοιχείων καὶ τῶν τοῦ
λόγου μερῶν ἰδέα οὐ φιλοσοφίᾳ πεπόνηται καὶ κατήνυσται; βραχείας δ'
ὥσπερ ἀπὸ χειμάρρου σπάσαντες λιβάδας καὶ βραχυτέραις ταῖς ἑαυτῶν
ψυχαῖς ἐναποθλίψαντες τὸ κλαπὲν οἱ φῶρες οὐκ ἐρυθριῶσι προφέροντες
ὡς ἴδιον.

(27.) Οὗ χάριν φρυαττόμενοι τῆς κυρίας, ᾗ τὸ κῦρος ὄντως καὶ ἡ 151
τῶν θεωρουμένων ἀνάκειται βεβαίωσις, ἀλογοῦσι. συναισθομένη δὲ αὕτη
τῆς ὀλιγωρίας τούτων ἐλέγξει καὶ μετὰ παρρησίας φήσει· ἀδικοῦμαι
καὶ παρασπονδοῦμαι τό γε ἐφ' ὑμῖν ὁμολογίας παραβαίνουσιν. ἀφ' οὗ 152
γὰρ ἐνεκολπίσασθε τὰ προπαιδεύματα, τῆς ἐμῆς θεραπαινίδος τὰ ἔγγονα,
τὴν μὲν ὡς γαμετὴν ἐξετιμήσατε, ἐμὲ δὲ οὕτως ἀπεστράφητε, ὡς

---

1 γραμματιστικὴν Fv: γραμματικὴν ceteri 2 τε om. F 3 περὶ om. GF τότε om. AGF 3. 4 εὑρήματα F: εὑρέματα ceteri 4 τε om. H 5 ὄνομα, τί ἴδιον, τί κοινόν, τί ἐλλιπὲς GF (ceteris omissis) ἐλλειπὲς MH[1] 6 ἀποφαντός G πεῦσμα GF, πτύσμα A 6. 7 τί περιεκτικόν om. GF, τί προστακτικόν conicio, nam περιεκτικόν (v. Uhligii Indicem) huc non pertinet. 7 εὐκτικόν, τί ἀρατικόν scripsi: εὐκτικόν M, ὁρατικόν A, εὖ τί κακόν ἄρα GF, εὖ, κακὸν δὲ τί H τὰς γὰρ] καὶ γὰρ τὰς H 8 δὲ om. A 8. 9 δὲ — ἄφωνον add. in mg. M, δὲ add. H[2] 9 στοιχεῖον om. F 11 διαπεπόνηται conicio κατανυσται G (ή s. s.), τηνυ in spatio om. A δὲ MA 12 ταῖς GFH[2]: om. MAH[1] 13 ἐναποκρύψαντες coni. Mang. φωστῆρες A προσφέροντες AG[1] 15 ᾗ] ἡ A 16 αὕτη GFL[2]: om. ceteri, αὐτὴ v 17 τούτων GF: om. ceteri φησὶν AF, evanidum in G 19 ἐκολπίσασθε G

---

5 ss. cf. Laert. Diog. VII 60 et Dionysium, etiam *de agric.* § 141. 15 sqq. *Orig. Comment. in Gen. p. 36* (ad Gen. 16,5): ἐπίτηδες οὐκ ἐσαφηνίσθη τὸ ὑπὸ τίνος, ἵνα ἡμεῖς ζητήσαντες εὕρωμεν, ὅτι πέφυκεν ἀτιμάζεσθαι ἀρετή, ἡνίκα τὰ προπαιδεύματα γεννήσῃ, οὐ πάντως ὑπὸ τοῦ Ἀβραάμ, ἀλλ' ἤτοι ὑπὸ τῆς παιδίσκης ἢ τῶν χαιρόντων πρὸ τῆς γενέσεως τῶν κρειττόνων τοῖς γεννήμασιν αὐτῆς.

μηδὲ πώποτε ἐς ταὐτὸν ἐλθόντες. ἀλλ' ἴσως ἐγὼ μὲν ταῦτα περὶ ὑμῶν
ὑπείληφα, ἐκ τῆς φανερᾶς πρὸς τὴν οἰκέτιν ὁμιλίας τὴν ἄδηλον πρὸς
ἐμὲ αὐτὴν ἀλλοτρίωσιν τεκμαιρομένη· εἰ δ' ὑμεῖς ἐναντίως ἢ ὡς
ὑπείληφα διάκεισθε, γνῶναι μὲν ἀμήχανον ἑτέρῳ, ῥᾴδιον δὲ μόνῳ θεῷ.
153 διόπερ οἰκείως ἐρεῖ· „κρίναι ὁ θεὸς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ" (Gen.
16,5), οὐ προκατεγνωκυῖα ὡς ἠδικηκότος, ἀλλ' ἐνδοιάζουσα ὡς τάχ'
ἂν ἴσως καὶ κατορθοῦντος· ὅπερ ἀψευδῶς οὐκ εἰς μακρὰν ἀναφαίνεται
δι' ὧν ἀπολογούμενος καὶ τὸν ἐνδοιασμὸν αὐτῆς ἐξιώμενός φησιν·
„ἰδοὺ ἡ παιδίσκη ἐν ταῖς χερσί σου, χρῶ αὐτῇ, ὡς ἄν σοι ἀρεστὸν ᾖ"
154 (Gen. 16,6). καὶ γὰρ ὁ παιδίσκην εἰπὼν ἀμφότερα ὁμολογεῖ, τό τε
δούλην καὶ τὸ νηπίαν εἶναι — τὸ γὰρ τῆς παιδίσκης ὄνομα ἑκατέρῳ
τούτων ἐφαρμόζει —, συνομολογεῖ δὲ πάντως εὐθὺς καὶ τἀναντία, τῇ
μὲν νηπίᾳ τὴν τελείαν, τῇ δὲ δούλῃ τὴν κυρίαν, μονονοὺ βοῶν ἄντι-
κρυς, ὅτι τὴν μὲν ἐγκύκλιον παιδείαν καὶ ὡς νεωτέραν καὶ ὡς θεραπαι-
νίδα ἀσπάζομαι, τὴν δὲ ἐπιστήμην καὶ φρόνησιν ὡς τελείαν καὶ δέσποι-
155 ναν ἐκτετίμηκα. τὸ δὲ „ἐν ταῖς χερσί σου" δηλοῖ μὲν τὸ ὑποχείριός
ἐστί σοι. σημαίνει δὲ καὶ τοιοῦτον ἕτερον· τὰ μὲν τῆς δούλης εἰς
χεῖρας | ἀφικνεῖται σώματος — σωματικῶν γὰρ ὀργάνων καὶ δυνάμεων p.
τῇ ἐγκύκλια χρεῖα —, τὰ δὲ τῆς κυρίας εἰς ψυχὴν ἔρχεται· λογισμοῖς
156 γὰρ τὰ κατά τε φρόνησιν καὶ ἐπιστήμην ἀνατίθεται. ὥσθ' ὅσῳ δυνα-
τώτερον καὶ δραστικώτερον καὶ τοῖς ὅλοις κρεῖττον διάνοια χειρός ἐστι,

---

1 μηδέποτε A εἰς GF αὐτὸν G ἴσως ⟨οὐκ ὀρθῶς⟩ e. gr. conicio μὲν om. GF περὶ] ὑπὲρ F 2 οἰκέτιν] παιδίσκην om. GF 2. 3 ἄδη-λον — αὐτὴν om. G 3 εἰ δ' MAH: τάχα δὲ GF, τάχα καὶ L[2] ὑμῖν ἐναν-τίον L[1] 4 γνώμην ἀμήχανον μὲν ἑτέρω συνιδεῖν, ῥάδιον GF 6 προκατεγνωκυῖα H: προκατεγνωκυίας MA, κατεγνωκυῖα GF ἀλλ'] ἀλλ' ἀντ' G, ἀλλ' ἅτ' F τάχ' GF 7 ἀψευδῶς οὐκ om. G μακρὸν H ἀνεφαίνετο G 9 ἢ GF (Clem.): om. MAH 10 ὁμολογεῖ ἀμφότερα GF 11 νηπίαν Turn.: νήπιον codd. ἑκατέ-ρων A 12 ἐναντίαν vel τἀναντία ⟨τῇ ἐπιστήμῃ⟩ conicio 13 νηπία τὴν τελείαν GF: τελεία τὴν νηπίαν MAH μονονουχὶ GF 15 δ' GF alt. καὶ] τε καὶ G 17 σημεῖον δὲ πέφυκε καὶ ἑτέρου τοιούτου H 18 χρείας coni. Mang. σώματος H: σώματα MA, om. GF 19 ἔρχονται H 19. 20 λογισμῷ τε γὰρ GFL[2] 20 τε om. GF ὡς G, om. F 21 post δραστικώτερον add. ἀδυνατώτερον M κρείττω F διάνοια χειρός Mang.: διάνοια χρεῖος GFH[2], διανοίας χρεῖος MAH[1]

---

9. 14—16 *Clem. Alex. Strom. I 32 p. 335 P.*: „ἰδοὺ ἡ παιδίσκη ἐν ταῖς χερσί σου, χρῶ αὐτῇ ὡς ἄν σοι ἀρεστὸν ᾖ" φησὶ δηλῶν, ὅτι ἀσπάζομαι μὲν τὴν κοσμικὴν παιδείαν καὶ ὡς νεωτέραν καὶ ὡς σὴν θεραπαινίδα, τὴν δὲ ἐπιστήμην τὴν σὴν ὡς τελείαν δέσποιναν τιμῶ καὶ σέβω.

τοσούτῳ τῆς ἐγκυκλίου μουσικῆς ἐπιστήμην καὶ φρόνησιν θαυμασιωτέραν εἶναι νενόμικα καὶ διαφερόντως ἐκτετίμηκα. λαβοῦσα οὖν, ὦ καὶ ὑπάρχουσα καὶ πρὸς ἐμοῦ νομιζομένη κυρία, τὴν ἐμὴν ἅπασαν παιδείαν ὡς θεραπαινίδι χρῶ, „ὡς εὐάρεστόν σοι.“ τὸ δὲ σοὶ εὐάρεστον οὐκ 157
ἀγνοῶ ὅτι πάντως ἐστὶν ἀγαθόν, εἰ καὶ μὴ προσηνές, καὶ ὠφέλιμον, εἰ καὶ μακρὰν τοῦ ἡδέος ἀφέστηκεν. ἀγαθὸν δὲ καὶ ὠφέλιμον τοῖς ἐλέγχου δεομένοις νουθεσία, ὃ ἑτέρῳ ὀνόματι κάκωσιν ὁ ἱερὸς μηνύει λόγος.

(28.) Διόπερ ἐπιφέρει· „καὶ ἐκάκωσεν αὐτήν“ (Gen. 16, 6), 158
ἴσον τῷ ἐνουθέτησε καὶ ἐσωφρόνισε. λυσιτελὲς γὰρ σφόδρα τοῖς ἐν ἀδείᾳ καὶ ἐκεχειρίᾳ, καθάπερ ἵπποις ἀφηνιασταῖς, ὀξὺ κέντρον, ἐπεὶ μάστιγι μόλις καὶ ἀγωγῇ δαμασθῆναι καὶ τιθασευθῆναι δύνανται. ἢ τὰ 159
προκείμενα ἆθλα οὐχ ὁρᾷς τοῖς ἀνεπιπλήκτοις; λιπῶσιν, εὐρύνονται, πιαίνονται, λαμπρὸν πνέουσιν· εἶτα αἴρονται τὰ ἀσεβείας, οἱ πανάθλιοι καὶ βαρυδαίμονες, οἰκτρὰ βραβεῖα, ⟨ἐπ'⟩ ἀθεότητι κηρυττόμενοι καὶ στεφανούμενοι. διὰ γὰρ τὴν λείως ῥέουσαν εὐτυχίαν ὑπέλαβον ἑαυτοὺς εἶναι τοὺς ὑπαργύρους καὶ ὑποχρύσους θεούς, νομίσματος κεκιβδηλευμένου τὸν τρόπον, τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ὄντως ὄντος ἐκλαθόμενοι. μαρτυρεῖ 160
δὲ καὶ Μωυσῆς ἐν οἷς φησιν· „ἐλιπάνθη, ἐπαχύνθη, ἐπλατύνθη καὶ ἐγκατέλιπε θεὸν τὸν ποιήσαντα αὐτόν“ (Deut. 32,15)· ὥστε εἰ ἡ ἐπὶ πλέον ἄνεσις τὸ μέγιστον κακόν, ἀσέβειαν, ὠδίνει, τοὐναντίον ἡ μετὰ νόμου κάκωσις ἀγαθὸν τέλειον ἀποτίκτει, τὴν ἀοίδιμον νουθεσίαν. ἐνθένδε ὁρμηθεὶς καὶ τῆς πρώτης ἑορτῆς τὸ σύμβολον „ἄρτον κακώ- 161
σεως“ εἶπε (Deut. 16,3), τὰ ἄζυμα. καίτοι τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι ἑορταὶ

2 θαυμασιώτερον GF 2 ἐντετίμηκα GF ὦ] ὡς FL^2 3 νομιζομένην κυρίαν A …ασι H^1, corr. in mg. H^2 4 θεραπαινίδα A, fort. recte 6 τοῖς] τῆς F νουθεσίας FL^2 8] δὲ ὃ A κακώσεως conicio vel ὀνομάζει pro μηνύει …λέσας⟩ ὁ coni. Cohn ὁ ἱερὸς μηνύει GF: μηνύει ὁ ἱερὸς MAH 10 ἴσων A ἀδείῳ F ἐκκεχειρίᾳ M 12 τιθασσευθῆναι GF ἢ GFH^2: om. $MA(H^1)$, ἡ Turn., ᾗ (ἤ in appendice) Mang. 13 τοῖς ἀνεπιπλήκτοις „quidam viri docti“ (Mang.): …τε ἀνεπιπλήκτως GF, τοὺς ἀνεπιπλήκτους MAH εὐρύνονται om. A, παχύνονται coni. Mang. (v. lin. 19) 14 αἰροῦνται G^2 15 ἐπ' addidi 15. 16 καὶ στεφανούμενοι om. F 17. 18 κεκιβδηλευμένοι GF, fort. recte, nisi potius deest aliquid, velut ἑαυτοὺς παραχαράττοντες (μιμησάμενοι add. Cohn) 18 ὄντος ὄντως GF 19 καὶ om. GF Μωσῆς HGF 21 ἄφεσις G, sed post φ ras. ante ἡ add. δὲ G^2 23 ἐνθένδεν H, ἐντεῦθεν GF 24 καί τοις F

[1] ibid. „καὶ ἐκάκωσεν αὐτὴν Σάρρα“ ἴσον τῷ ἐσωφρόνισε καὶ ἐνουθέτησεν.

καὶ θαλίαι περιποιοῦσιν ἱλαρὰς εὐφροσύνας καὶ εὐθυμίας, οὐ κακώσεις;
162 ἀλλὰ δῆλον, ὡς ὀνόματι καταχέχρηται πόνου, τοῦ σωφρονιστοῦ. τὰ γὰρ
πλεῖστα καὶ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν ἀσκητικαῖς ἀθλήσεσι καὶ ἡβῶσι πόνοις
εἴωθε περιγίνεσθαι· ψυχῆς δὲ ἑορτὴ ζῆλος ὁ τῶν ἀρίστων καὶ τελεσφο-
ρούμενος πόνος. οὗ χάριν διείρηται καὶ „ἐπὶ πικρίδων τὰ ἄζυμα
ἐσθίειν“ (Exod. 12,8) οὐχ ὡς προσεψήματος, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ μὴ οἰδεῖν
καὶ ἀναζεῖν ταῖς ἐπιθυμίαις, ἐστάλθαι δὲ καὶ συνῆχθαι πρὸς ἀηδίας οἱ
πολλοὶ τίθενται, πικρὸν ἡγούμενοι τὸ | ἀπομαθεῖν τὸ πάθος, ὅπερ ἐστὶν p.
163 εὐφροσύνη καὶ ἑορτὴ διανοίᾳ φιλάθλῳ. (29.) ταύτης ἕνεκά μοι δοκεῖ
τῆς αἰτίας ἐν χωρίῳ, ὃ κέκληται πικρία, τὰ νόμιμα ἀναδιδαχθῆναι·
ἡδὺ μὲν γὰρ τὸ ἀδικεῖν, ἐπίπονον δὲ τὸ δικαιοπραγεῖν· τοῦτο δέ ἐστιν
ὁ ἀψευδέστατος νόμος. ἐξελθόντες, γάρ φησιν, ἐκ τῶν Αἰγυπτιακῶν
παθῶν „ἦλθον εἰς Μερρά, καὶ οὐκ ἠδύναντο πιεῖν ὕδωρ ἐκ Μερρῶν·
πικρὸν γὰρ ἦν. διὰ τοῦτο ἐπωνομάσθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου
πικρία. καὶ διεγόγγυζεν ὁ λαὸς κατὰ Μωυσῆ λέγοντες· τί πιόμεθα;
ἐβόησε δὲ Μωυσῆς πρὸς κύριον, καὶ ἔδειξεν αὐτῷ κύριος ξύλον, καὶ
ἐνέβαλεν αὐτὸ εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ. ἐκεῖ ἔθετο αὐτῷ
δικαιώματα καὶ κρίσεις, κἀκεῖ αὐτὸν ἐπείραζεν“ (Exod. 15,23—25).
164 ἡ γὰρ ἄδηλος ἀπόπειρα καὶ δοκιμασία τῆς ψυχῆς ἐστιν ἐν τῷ πονεῖν
καὶ πικραίνεσθαι· ὅπῃ γὰρ ταλαντεύσει, χαλεπὸν διαγνῶναι. οἱ μὲν
γὰρ προκαμόντες ἀνέπεσον, βαρὺν ἀντίπαλον ἡγησάμενοι τὸν πόνον, καὶ
τὰς χεῖρας ὑπ' ἀσθενείας ὥσπερ ἀπειρηκότες ἀθληταὶ καθῆκαν, παλιν-
165 δρομεῖν εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ πάθους ἐγνωκότες. οἱ δὲ

1 θάλειαι G, θάλιαί τε F ποιοῦσιν F εὐθυμίας καὶ εὐφροσύνας GF 4 δ' H ὀργὴ MA 4. 5 τελεσφορούμενος MAF: τελεσφορουμένου G, τελεσφορουμένων H 5 πόθος coni. Mang. διήρηται AG 6 ὡς] οὕτως A προσεψήματ[os] HGF: προσεψέματος MA, προσοψήματος v ἐπὶ τὸ G, ἐπὶ τῷ F 7 ἀναζῆν ἀνάγειν GF, ἀναζητεῖν H 9 ἑορτὴ καὶ εὐφροσύνη H δοκῶ GF 10 χωρίῳ ὃ κέκληται GFH[2]: ἐγχωρίως κεκλῆσθαι MAH[1] πικρὰ G τὰ νόμιμα om. A ἀναδειχθῆναι GF 11 ἐπίπονον] πικρὸν coni. Mang. 12 ἀψευδὴς MA 13 Μερρά scripsi (sic H[1] ut vid.): Μερὰν F, Μερράν ceteri πιεῖν] τοῦ πιεῖν G[2]F ἐκ] ἀπὸ GF Μερρῶν MA: Μερρὰν G, Μερὰν F, Μερρᾶς H 14 ἐκείνου om. GF 15 ἐγόγγυζεν G Μωυσῆ A: Μωσῆ ceteri πιόμεθα prius H: πιώμεθα ceteri 16 Μωσῆς AGF 17 καὶ ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ om. A 18 κρίσεις G: κρίσιν ceteri ἐπείραζεν αὐτόν GF 20 ταλαντεύσῃ FH[1] 21 προκάμνοντες GF ἀνέπεσαν F 22 ὑπ'] ἐπ' A post ἀπειρηκότες add. ἄθλοις GF ἐκάθισαν GF 23 ἐπεὶ A ἐπὶ — πάθους om. GF

2—4 D[R] fol. 274[r] Φίλωνος Anton. Mel. II 45 col. 1123: τὰ πλεῖστα — περιγίνεσθαι.

τὰ φοβερὰ καὶ δεινὰ τῆς ἐρήμης πάνυ τλητικῶς καὶ ἐρρωμένως ἀνα-
δεχόμενοι τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου διήθλησαν ἀδιάφθορον καὶ ἀήττητον
φυλάξαντες καὶ τῶν τῆς φύσεως ἀναγκαίων κατεξαναστάντες, ὡς πεῖναν,
δίψος [ῥῖγος], κρύος, θάλπος, ὅσα τοὺς ἄλλους εἴωθε δουλοῦσθαι, κατὰ
πολλὴν ἰσχύος περιουσίαν ὑπάγεσθαι. αἴτιον δὲ ἐγένετο οὐ ψιλὸς ὁ 166
πόνος, ἀλλὰ σὺν τῷ γλυκανθῆναι· λέγει γάρ· „ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ,“
γλυκὺς δὲ καὶ ἡδὺς πόνος ἑτέρῳ ὀνόματι φιλοπονία καλεῖται. τὸ γὰρ
ἐν πόνῳ γλυκὺ ἔρως ἐστὶ καὶ πόθος καὶ ζῆλος καὶ φιλία τοῦ καλοῦ.
μηδεὶς οὖν τὴν τοιαύτην κάκωσιν ἀποστρεφέσθω, μηδ' „ἄρτον κακώ- 167
σεως“ νομισάτω ποτὲ λέγεσθαι τὴν ἑορτῆς καὶ εὐφροσύνης τράπεζαν
ἐπὶ βλάβῃ μᾶλλον ἢ ὠφελείᾳ· τρέφεται γὰρ τοῖς παιδείας δόγμασιν ἡ
νουθετουμένη ψυχή. (30.) τὸ ἄζυμον πέμμα τοῦτο οὕτως ἐστὶν ἱερόν, 168
ὥστε χρησμοῖς προστέτακται δώδεκα ἄρτους ἀζύμους ταῖς φυλαῖς
ἰσαρίθμους προτιθέναι ἐπὶ τῆς ἐν τοῖς ἀδύτοις χρυσῆς τραπέζης
(Exod. 25, 29), καὶ καλοῦνται προθέσεως. καὶ νόμῳ δὲ ἀπείρηται 169
πᾶσαν ζύμην καὶ πᾶν μέλι προσφέρειν τῷ βωμῷ (Lev. 2,11)· χαλεπὸν
γὰρ ἢ τὰς γλυκύτητας τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἡδονῶν ἢ τὰς τῆς ψυχῆς
ἀραιὰς καὶ χαύνους ἐπάρσεις καθιεροῦν ὡς ἅγια, τὰ φύσει βέβηλα καὶ
ἀνίερα ἐξ αὐτῶν. ἆρ' οὖν οὐκ εἰκότως ἐπισεμνυνόμενος ὁ προφήτης 170
λόγος, ὄνομα Μωυσῆς, ἐρεῖ· „μνησθήσῃ πᾶσαν τὴν ὁδὸν ἣν ἤγαγέ σε
κύριος ὁ θεὸς ἐν ἐρήμῳ, ὅπως ἂν κακώσῃ σε καὶ ἐκπειράσῃ σε καὶ
544 M. διαγνωσθῇ τὰ ἐν καρδίᾳ σου, εἰ φυλάξεις ἐντολὰς αὐτοῦ ἢ | οὔ· καὶ
ἐκάκωσέ σε καὶ ἐλιμαγχόνησέ σε καὶ ἐψώμισέ σε τὸ μάννα, ὃ οὐκ
ᾔδεισαν οἱ πατέρες σου, ἵνα ἀναγγείλῃ σοι, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ
ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐν παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος

---

1 τῆς ἐρήμης MH^{1}F^2: τοῖς ἐρήμοις A, τῆς ἐρημίας GF^{1}H^2 1. 2 ἀναποδεχόμενοι F 4 δίψαν conicio ῥῖγος secl. Mang., post ῥῖγος add. ὕπνον GF δηλοῦσθαι A 5 ψιλὸς H^2: ψιλὸν ceteri, quo servato fort. scrib. τὸ πονεῖν 7 ὁ ante γλυκὺς add. H^2 8 γλυκὺς G 11 ἐπιλάβη G ἢ ὠφελείᾳ om. G 12 νουθετημένη G 13 προτέτακται G 14 προτεθῆναι A 15. 16 καὶ καλοῦνται — μέλι προς in mg. H^2 16 post μέλι add. μὴ A βωμῷ] θεῷ G 17 τὸ om. MA 19 αὐτῶν H^2: αὐτῶν ceteri ὁ προφήτης om. M, ὁ προφητικὸς „Ms. Par. Reg.“ (Mang.) 20 Μωσῆς codd. N 21 ἐκπεράσῃ A alterum σε GFN: om. MAH 22 ἐγκάρδια HGFN εἰ] καὶ N 22. 23 ἢ οὔ· καὶ ex LXX (cf. leg. alleg. III § 174) scripsi: ἢ οὐκ codd. 23 alterum σε om. M τὸ] καὶ τὸ G 25 ὁ GFN: om. MAH ἄνθρωπος] ἀνὴρ N

---

19 — 108,6 N fol. 150r: ἄρα οὖν οὐκ — παραδείσου.

171 θεοῦ“ (Deut. 8,2. 3); τίς οὖν οὕτως ἀνόσιός ἐστιν, ὡς ὑπολαβεῖν κακωτὴν τὸν θεὸν καὶ λιμόν, οἴκτιστον ὄλεθρον, ἐπάγοντα τοῖς ἄνευ τροφῆς ζῆν μὴ δυναμένοις; ἀγαθὸς γὰρ καὶ ἀγαθῶν αἴτιος, εὐεργέτης, σωτήρ, τροφεύς, πλουτοφόρος, μεγαλόδωρος, κακίαν ὅρων ἱερῶν ἀπεληλακώς· οὕτω γὰρ τὰ γῆς ἄχθη, τόν τε Ἀδὰμ καὶ Κάιν, ἐφυγάδευσεν
172 ἐκ τοῦ παραδείσου. μὴ παραγώμεθα οὖν ταῖς φωναῖς, ἀλλὰ τὰ δι' ὑπονοιῶν σημαινόμενα σκοπῶμεν καὶ λέγωμεν, ὅτι τὸ μὲν „ἐκάκωσε“ ἴσον ἐστὶ τῷ ἐπαίδευσε καὶ ἐνουθέτησε καὶ ἐσωφρόνισε, τὸ δὲ „λιμῷ παρέβαλεν“ οὐ σιτίων καὶ ποτῶν εἰργάσατο ἔνδειαν, ἀλλ' ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν φόβων τε καὶ λύπης καὶ ἀδικημάτων καὶ συνόλως ἁπάντων
173 ὅσα ἢ κακιῶν ἐστιν ἢ παθῶν ἔργα. μαρτυρεῖ δὲ τὸ ἐπιλεγόμενον ἑξῆς· „ἐψώμισέ σε τὸ μάννα.“ ἆρά γε τὸν τὴν ἄπονον καὶ αταλαίπωρον τροφὴν δίχα σπουδῆς τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐκ γῆς, ὡς ἔθος, ἀναδοθεῖσαν, ἀπ' οὐρανοῦ δέ, τεράστιον ἔργον, ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν χρησομένων παρασχόμενον ἄξιον λέγειν λιμοῦ καὶ κακώσεως ἢ τοὐναν-
174 τίον εὐθηνίας καὶ εὐετηρίας ἀδείας τε καὶ εὐνομίας αἴτιον; ἀλλ' οἱ πολλοὶ καὶ ἀγελαῖοι νομίζουσι τοὺς λόγοις θείοις τρεφομένους ἀθλίως καὶ ταλαιπώρως ζῆν — ἄγευστοι γάρ εἰσι τοῦ παντρόφου γεύματος σοφίας —, οἱ δ' ⟨ἐν⟩ ταῖς εὐπαθείαις καὶ εὐφροσύναις λελήθασι διά-
175 γοντες. (31.) οὕτω τοίνυν ἡ ποιὰ κάκωσις ὠφέλιμόν ἐστιν, ὥστε καὶ τὸ ταπεινότατον αὐτῆς, ἡ δουλεία, μέγα ἀγαθὸν νενόμισται. καὶ ταύτην ηὔξατό τις ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς πατὴρ υἱῷ, τῷ ἄφρονι Ἡσαῦ ὁ
176 ἄριστος Ἰσαάκ. εἶπε γάρ που· „ἐπὶ μαχαίρᾳ σου ζήσεις, καὶ τῷ ἀδελφῷ σου δουλεύσεις“ (Gen. 27,40), λυσιτελέστατον κρίνων τῷ πόλεμον ἀντ' εἰρήνης αἱρουμένῳ καὶ ὥσπερ ἐν μάχαις ὁπλοφοροῦντι διὰ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ στάσιν καὶ ταραχὴν ὑπηκόῳ γενέσθαι καὶ δουλεῦσαι

---

1 post θεοῦ add. ζήσεται GFN ὥστε GFN, ὃς A 2 κακωτὴν in ras. H[2] καὶ vid. secl. 3 ἀγαθὸς] ἀγαθῶν F 4 πλουτοφόρος GFL[2]N: om. MAHL 5 οὗτος coni. Cohn Κάιν] Εὔαν coni. Mang. 6 παραδείσου] παι-σου A παραιτώμεθα GF τῆς φωνῆς A 7 λέγομεν AH[1] ἐκάκωσεν F 8 ἐστὶ om. H τῷ] τὸ G ἐξεπαίδευσε Turn. τὸ] τῶ H[1] 10 φόβου v ἀπαντώντων H[1], ἁπάντων τῶν H[2] 11 -χῶν H[1] ἢ παθῶν ἐστιν transpos. GF 12 τὸν τὴν] τὸν H[2], - H[1] v 15 χρησομένων ⟨ὀμβρηθεῖσαν⟩ παρασχόμενον] νον e corr. H[2], παρεχόμενον c Mang. 16 εὐσθενίας F[1], εὐθηνείας H ἰδίας A τε om. AG καὶ] τὰς A αἴτιον] ἄρτον coni. Mang. 17 τοὺς] τοῖς G λό- θείοις A, θείοις λόγοις H 19 δ' ἐν v: δὲ codd., δ' ⟨ἐν μέσαις⟩ conicio εὐπλοίαις GFL[2] 20 οὕτω] οὐ M, οὗ A 22 τῶ υἱῶ F Ἡ- M: Ἡσαῦ ceteri

καὶ ἐπιτάγμασιν, ἅττ' ἂν ὁ σωφροσύνης ἐραστὴς ἐπικελεύσῃ, πᾶσι πει-
θαρχεῖν. ἐνθένδε μοι δοκεῖ τις τῶν φοιτητῶν Μωυσέως, ὄνομα εἰρη- 177
νικός, ὃς πατρίῳ γλώττῃ Σαλομὼν καλεῖται, φάναι· „παιδείας θεοῦ,
υἱέ, μὴ ὀλιγώρει, καὶ μὴ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος· ὃν γὰρ
ἀγαπᾷ κύριος ἐλέγχει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται" (Prov.
3, 11. 12). οὕτως ἄρα ἡ ἐπίπληξις καὶ νουθεσία καλὸν νενόμισται,
M. | ὥστε δι' αὐτῆς ἡ πρὸς θεὸν ὁμολογία συγγένεια γίνεται. τί γὰρ οἰ-
κειότερον υἱῷ πατρὸς ἢ υἱοῦ πατρί; ἀλλ' ἵνα μὴ λόγον ἐκ λόγου 178
συνείροντες μηκύνειν δοκῶμεν, ἐναργεστάτην δίχα τῶν εἰρημένων πίστιν
παρεξόμεθα τοῦ τὴν ποιὰν κάκωσιν ἀρετῆς ἔργον εἶναι· νόμος γάρ ἐστι
τοιοῦτος· „πᾶσαν χήραν καὶ ὀρφανὸν οὐ κακώσετε· ἐὰν δὲ κακίᾳ κακώ-
σητε αὐτούς" (Exod. 22,22). τί λέγει; ἆρ' ὑπό τινος ἔστιν ἄλλου κακοῦ-
σθαι; εἰ γὰρ κακίας ἔργα μόνης αἱ κακώσεις, περιττὸν τὸ ὁμολογούμενον
γράφειν, ὃ καὶ δίχα προσθήκης ἀνομολογηθήσεται. φήσει δὲ πάντως· 179
οἶδα καὶ ὑπὸ ἀρετῆς ἐλεγχόμενον καὶ ὑπὸ φρονήσεως παιδευόμενον.
διόπερ οὐ πᾶσαν κάκωσιν ἐν αἰτίᾳ τίθεμαι, ἀλλὰ τὴν μὲν δικαιοσύνης
καὶ νομοθετικῆς ἔργον οὖσαν — ἐπιπλήξει γὰρ σωφρονίζει — μάλιστα
θαυμάζω, τὴν δὲ ἀφροσύνης καὶ κακίας, βλαβερὰν ὑπάρχουσαν, ἀπο-
στρέφομαι καὶ κακίζω δεόντως. ὅταν οὖν τὴν Ἄγαρ κακουμένην ὑπὸ 180
Σάρρας ἀκούσῃς, μηδὲν τῶν ἐν ταῖς γυναικείαις ζηλοτυπίαις εἰωθότων
γίνεσθαι ὑπονοήσῃς· οὐ γὰρ περὶ γυναικῶν ἐστιν ὁ λόγος, ἀλλὰ δια-
νοιῶν, τῆς μὲν γυμναζομένης ἐν τοῖς προπαιδεύμασι, τῆς δὲ τοὺς
ἀρετῆς ἄθλους διαθλούσης.

---

1 ἅτ' MGF 2 Μωσέως codd. 3 γλώσσῃ HGF 4 ὀλιγώρῃ G, ὠλιγώρει A 6 ὄντως H² ἄρα] ἐστὶν FL² καλῶς GF 7 διὰ τῆς πρὸς G ὁμολογεῖται· συγγένεια γίνεσθαι conicio ὁμολογίας G, ὁμολογία καὶ Mang. γένηται A 9 πίστει A 10 παρεξώμεθα v τοῦ] τῷ F 11 κακώσεται A 11. 12 κακώσηται A 12 ἄρα F ἄλλου ⟨ἢ κακίας⟩ conicio 14 ἀνωμολογηθήσεται H, ἂν ὁμολογήσητε GF φησὶ GF, φύσει A 15 οἶδα καὶ om. G post οἶδα add. τινὰ F 16 τίθημι per errorem Mang. 17 γὰρ σωφρονίζει] γλωσσοφρονίζει A 20 τῆς Σάρρας GF ἀκούσῃς om. A 21 γενέσθαι M ὑπονοήσεις v 22. 23 τοῖς ἀρετῆς ἄθλοις A 23 φίλωνος περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου subscribit G

3—6 *Clem. Alex. Strom. I § 32 p. 335 P.*: εὖ γοῦν εἴρηται· tum sequitur locus Proverb. e Philone sumptus (lin. 4 μηδὲ pro καὶ μή).

ΦΙΛΩΝΟΣ

ΠΕΡΙ ΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΕΣΕΩΣ

1 (1.) | „Καὶ ἐκάκωσεν αὐτὴν Σάρα, καὶ ἀπέδρα ἀπὸ προσώπου Ip
αὐτῆς. εὗρε δὲ αὐτὴν ἄγγελος κυρίου ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος ἐν
τῇ ἐρήμῳ, ἐπὶ τῆς πηγῆς ἐν τῇ ὁδῷ Σούρ. καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος
κυρίου· παιδίσκη Σάρας, πόθεν ἔρχῃ, καὶ ποῦ πορεύῃ; καὶ εἶπεν·
ἀπὸ προσώπου Σάρας τῆς κυρίας μου ἐγὼ ἀποδιδράσκω. εἶπε δὲ αὐτ[redacted]
ὁ ἄγγελος κυρίου· ἀποστράφηθι πρὸς τὴν κυρίαν σου καὶ ταπεινώθητ[redacted]
ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῆς. καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος κυρίου· ⟨ἰδοὺ⟩ σὺ ἐ[redacted]
γαστρὶ ἔχεις, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσμαήλ, ὅτι
ἐπήκουσε κύριος τῇ ταπεινώσει σου. οὗτος ἔσται ἀγροῖκος ἄνθρωπος·
αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπὶ πάντας καὶ αἱ χεῖρες πάντων ἐπ' αὐτόν (Gen. 16,
2 6—12, om. 10).“ εἰρηκότες ἐν τῷ προτέρῳ τὰ πρέποντα περὶ τῶν
προπαιδευμάτων καὶ περὶ κακώσεως, ἑξῆς τὸν περὶ φυγάδων ἀναγρά-
ψομεν τόπον. μέμνηται γὰρ πολλαχοῦ τῶν ἀποδιδρασκόντων, καθάπερ
καὶ νῦν φάσκων ἐπὶ τῆς Ἄγαρ, ὅτι κακωθεῖσα „ἀπέδρα ἀπὸ προσώπου
3 τῆς κυρίας“. αἰτίας οὖν ἔγωγε τρεῖς εἶναι νομίζω φυγῆς, μῖσος, φόβον,
αἰδῶ. μίσει μὲν οὖν καὶ γυναῖκες ἄνδρας καὶ ἄνδρες γυναῖκας ἀπολεί-
πουσι, φόβῳ δὲ τοὺς γονεῖς παῖδες καὶ δεσπότας οἰκέται, αἰδοῖ δὲ τοὺς
ἑταίρους, ὁπότε μὴ καθ' ἡδονήν τι πράξειαν αὐτοῖς, οἱ φίλοι· ἤδη δὲ

Φίλωνος ..... εὑρέσεως G, περὶ φυγάδων H 1 Σάρα H: Σάρρα G τοῦ προσώπου v 3 ἐν] τῆς ἐν v ὁδῷ om. G 4 ⟨Ἀγὰρ⟩ παιδίσκη ex LXX et quaest. in Gen. III § 28 conicio Σάρας H: Σάρρας G 5 Σάρας H: Σάρρας G 7 ἰδοὺ ex § 204 et LXX addidi 8 τέξεις v 8. 9 ὅτι—σου om. H 11 προτέρῳ ⟨βιβλίῳ⟩ conicio 12. 13 ἀναγράψωμεν conicio 13 ὁ ἱερὸς λόγος addi vult Mang. 18 οἱ φίλοι αὐτοῖς H, sed β', α' s. s.

:αὶ πατέρας οἶδα διὰ τὸ ἀβροδίαιτον αὐστηρὸν καὶ φιλόσοφον βίον
:αίδων ἐκτραπομένους καὶ δι' αἰδῶ τὸν ἀγρὸν πρὸ τῆς πόλεως οἰκεῖν
λομένους. τῶν τριῶν τούτων αἰτιῶν ἔστιν εὑρεῖν ἐν ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς 4
πομνήματα. ὁ γοῦν ἀσκητὴς Ἰακὼβ μίσει μὲν τὸν πενθερὸν Λάβαν,
όβῳ δὲ τὸν ἀδελφὸν Ἡσαῦ | ἀποδιδράσκει, ὡς αὐτίκα παραστήσομεν.
; δ' Ἄγαρ ἀπαλλάττεται δι' αἰδῶ· σημεῖον δὲ τὸ ὑπαντᾶν αὐτῇ 5
ἄγγελον, θεῖον λόγον, ἃ χρὴ παραινέσοντα καὶ ὑφηγησόμενον ἐπανόδου
ῆς εἰς τὸν δεσποίνης οἶκον, ὃς καὶ θαρσύνων φησίν· „ἐπήκουσε κύριος
ῇ ταπεινώσει σου“ (Gen. 16, 11), ἣν οὔτε διὰ φόβον ἔσχες οὔτε διὰ
ιῖσος — τὸ μὲν γὰρ ἀγεννοῦς, τὸ δὲ φιλαπεχθήμονος πάθος ψυχῆς —,
ἀλλ' ἕνεκα τοῦ σωφροσύνης ἀπεικονίσματος, αἰδοῦς. εἰκὸς γὰρ ἦν, εἰ 6
ιὰ φόβον ἀπεδίδρασκε, τῇ τὸν φόβον ἐπανατειναμένῃ παρηγορῆσαι
:ρᾳοπαθεῖν· τηνικαῦτα γὰρ ἀσφαλὲς ἦν ἐπανέρχεσθαι τῇ φυγούσῃ,
:ρότερον δ' οὔ. ἀλλὰ τῇ μὲν οὐδεὶς προεντυγχάνει ἅτε ἐξευμενισθείσῃ
ι' ἑαυτῆς, τὴν δὲ ὁ δι' εὔνοιαν φίλος ὁμοῦ καὶ σύμβουλος ἔλεγχος
ιδάσκει μὴ αἰδεῖσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ εὐτολμίᾳ χρῆσθαι· ἥμισυ γὰρ
ἀρετῆς εἶναι τὴν δίχα τοῦ θαρρεῖν αἰδῶ.

(2.) Τοὺς μὲν οὖν ἀκριβεστέρους χαρακτῆρας ὁ ἑξῆς μηνύσει 7
.όγος. ἐπανιτέον δ' ἐπὶ τὰ προταθέντα κεφάλαια καὶ ἀρκτέον ἀπὸ τῶν
ιίσους χάριν ἀποδιδρασκόντων. „ἔκρυψε“ γάρ φησιν „Ἰακὼβ Λάβαν
:ὸν Σύρον, τοῦ μὴ ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ ὅτι ἀποδιδράσκει, καὶ ἀπέδρα
ιὐτὸς καὶ τὰ αὐτοῦ πάντα“ (Gen. 31, 20. 21). τίς οὖν αἰτία τοῦ 8
ιίσους; ποθεῖς γὰρ ἴσως δὴ τοῦτο μαθεῖν. εἰσί τινες οἱ τὴν ἄποιον
καὶ ἀνείδεον καὶ ἀσχημάτιστον οὐσίαν θεοπλαστοῦντες, τὸ κινοῦν αἴτιον
οὔτε εἰδότες οὔτε παρὰ τῶν εἰδότων μαθεῖν σπουδάσαντες, ἀγνοίᾳ δὲ
καὶ ἀμαθίᾳ κεχρημένοι τοῦ καλλίστου μαθήματος, οὗ πρώτου καὶ μόνου
τὴν ἐπιστήμην ἐκπονεῖν ἦν ἀναγκαῖον. ὁ Λάβαν τοῦ γένους ἐστὶ τούτου· 9

Ἡσαῦ GH παραστήσομεν scripsi: παραστήσομαι codd. 7 θεῖον
ον ex θείων λόγων corr. H ἃ χρὴ] ἄχρι G 8 δεσπότην H
12 ἦν εἰ — φόβον add. in mg. H[2] 12 ἐπανατειναμένην Turn. 13 πραϋπα-
coni. Mang. 15 ὁ δι' εὔνοιαν] διάνοιαν G φίλος ὁμοῦ G: ὁμοῦ
ος H 16 μόνον] μέν coni. Mang. εὐτολμίας G 19 δὲ H
ταθέντα Mang.: προτεθέντα codd. 21 τοῦ] τὸ G 23 τοῦτο Turn.: τι τοῦ
d., τι ⟨περὶ τού⟩του conicio, τι⟨να⟩ τού⟨του⟩ coni. Cohn 24 οὐσίαν] ὕλην
i. Mang. κινοῦν] τῶν γινομένων coni. Mang. 25 ἰδόντες G
των G

---

sqq. cf. Orig. Contra Celsum IV 43 p. 536.

τὴν γὰρ ἄσημον αὐτῷ ποίμνην οἱ χρησμοὶ προσνέμουσιν (Gen. 30,42)·
ἄσημος δὲ ἐν μὲν τοῖς ὅλοις ἡ ἄποιος ὕλη, ἐν ἀνθρώποις δὲ ἡ ἀμαθὴς
10 ψυχὴ καὶ ἀπαιδαγώγητος. ἕτεροι δ' εἰσὶ τῆς ἀμείνονος μοίρας, οἳ νοῦν
ἔφασαν ἐλθόντα πάντα διακοσμῆσαι, τὴν ἐξ ὀχλοκρατίας ἐν τοῖς οὖσιν
ἀταξίαν εἰς ἀρχῆς νομίμου, βασιλείας, τάξιν ἀγαγόντα. τοῦ θιάσου
τούτου χορευτὴς Ἰακώβ ἐστιν, ὃς ἐπιστατεῖ τῆς ἐπισήμου ποικίλης
ἀγέλης· ἐπίσημον δὲ πάλιν καὶ ποικίλον ἐν μὲν τοῖς ὅλοις τὸ εἶδος, ἐν
11 δὲ ἀνθρώποις ἡ εὐπαίδευτος καὶ φιλομαθὴς διάνοια. πολλοῦ δὴ τοῦ
φύσει κοινωνικοῦ σπάσας ὁ ἐπίσημος καὶ μοναρχίας ἀληθοῦς ἑταῖρος
ἔρχεται πρὸς τὸν ἄσημον, ὑλικὰς μέν, ὡς εἶπον ἤδη, θεοπλαστοῦντα
ἡγεμονίας, ἔξω δὲ τούτων δραστήριον μηδεμίαν νομίζοντα, διδάξων ὅτι
12 οὐκ ὀρθογνωμονεῖ. γέγονέ τε γὰρ ὁ κόσμος καὶ πάντως ὑπ' αἰτίου τινὸς
γέγονεν· ὁ δὲ τοῦ ποιοῦντος λόγος αὐτός ἐστιν ἡ σφραγίς, ᾗ τῶν ὄντων
ἕκαστον μεμόρφωται· παρὸ καὶ τέλειον | τοῖς γινομένοις ἐξ ἀρχῆς παρα- p. 548
13 κολουθεῖ τὸ εἶδος, ἅτε ἐκμαγεῖον καὶ εἰκὼν τελείου λόγου. τὸ γὰρ γε-
νόμενον ζῷον ἀτελὲς μέν ἐστι τῷ ποσῷ — μάρτυρες δὲ αἱ καθ' ἡλικίαν
ἑκάστην παραυξήσεις —, τέλειον δὲ τῷ ποιῷ· μένει γὰρ ἡ αὐτὴ
ποιότης ἅτε ἀπὸ μένοντος ἐκμαγεῖσα καὶ μηδαμῇ τρεπομένου θείου λόγου.
14 (3.) ὁρῶν δ' ὅτι πρὸς μάθησιν καὶ νόμιμον ἐπιστασίαν κεκώφωται,
δρασμὸν εἰκότως βουλεύεται· δέδιε γάρ, μὴ πρὸς τῷ μηδὲν ἰσχῦσαι
ὀνῆσαι ἔτι καὶ ζημιωθῇ. βλαβεραὶ γὰρ αἱ μετὰ ἀνοήτων συνουσίαι, καὶ
ἄκουσα πολλάκις ἡ ψυχὴ τῆς ἐκείνων φρενοβλαβείας ἀπομάττεται τὰ
εἴδωλα· καὶ ὄντως ἐστὶν ἐχθρὸν φύσει παιδεία ἀπαιδευσίᾳ καὶ φιλοπο-
15 νία ἀμελετησίᾳ. παρὸ καὶ φωνὴν αἱ ἀσκητικαὶ δυνάμεις ἀφεῖσαι κεκρά-

---

1 οἱ Mang.: οὐ codd. 3 ἀπαίδευτος conicio 4 ὀχλοκρατίας scripsi: ὀχλοκρασίας codd. 6 ⟨καὶ⟩ ποικίλης conicio 7 ὅλοις] ὑλικοῖς coni. Mang. 8 δὲ Mang. per errorem 11 ἡγεμονίας] οὐσίας conicio μηδαμῇ coni. Cohn 12 ὀρθογνωμεῖ v γέγονέ τε G: γεγένηται H 14 παρ' ὃν Mang. 18 ἐκμαχθεῖσα H 19 νόμιμον Mang.: μόνιμον codd. 20 τῷ] τὸ Turn. 22 τῆς GH: ταῖς L[1] Turn. φρενοβλαβίας G, φρενοβλαβείαις Turn. 23 post καὶ ras. H 24 ἀφιεῖσαι conicio

---

3 Anaxagoras: v. Laert. Diog. II 6; Zeller, Philos. gr. I p. 992[3]. 21—23 D[P] fol. 331 D[R] fol. 261[r] D[V] p. 692 Antonius Melissa II 36 col. 1095 Georgides p. 17,11 Boiss. (Laur. VII 15 fol. 37[v]) Φίλωνος: βλαβεραὶ τῶν ἀνοήτων αἱ συνουσίαι — εἴδωλα (αἱ τῶν ἀνοήτων D[P] D[V]). 21—24 *Ambros. epist. 27,8:* noxiae sunt enim conversationes cum insipientibus et inficiunt sobriam mentem ac decolorant . . . frequenter enim accidit, ut quis contra propositum suum . . . fuco insipientiae coloretur, meritoque contrariae sibi sunt et repugnantes disciplina atque insolentia.
24—113,13 *ibid. 7:* Lia et Rachel, una laboriosa, altera adspiratio fortis, refugientes non

γασι τὰς αἰτίας τοῦ μίσους παραδιηγούμεναι· „μὴ ἔστιν ἡμῖν ἔτι μερὶς
ἢ κληρονομία ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν; οὐχ ὡς ἀλλότριαι λελο-
γίσμεθα αὐτῷ; πέπρακε γὰρ ἡμᾶς καὶ κατέφαγε καταβρώσει τὸ ἀργύ-
ριον ἡμῶν. πᾶς ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δόξα, ἣν ἀφείλετο ὁ θεὸς τοῦ
πατρὸς ἡμῶν, ἡμῖν ἔσται καὶ τοῖς τέκνοις ἡμῶν“ (Gen. 31,14—16).
ἐλεύθεραι γὰρ καὶ τοῖς ὀνόμασι καὶ τοῖς ἐνθυμήμασιν οὐδένα τῶν ἀφρόνων 16
νομίζουσι πλούσιον ἢ ἔνδοξον εἶναι, πάντας δ', ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀδόξους
καὶ πένητας, κἂν βασιλέων πολυχρύσων τύχας ὑπερβάλλωσιν. οὐ γάρ
φασι τὸν πλοῦτον τοῦ πατρός, ἀλλὰ τὸν ἀφαιρεθέντα πλοῦτον, οὐδὲ τὴν
ἐκείνου δόξαν, ἀλλὰ τὴν ἀφαιρεθεῖσαν αὐτοῦ δόξαν σχήσειν. ἐστέρηται 17
δ' ὁ φαῦλος τοῦ ἀληθινοῦ πλούτου καὶ τῆς ἀψευδοῦς εὐδοξίας· τὰ γὰρ
ἀγαθὰ ταῦτα φρόνησις καὶ σωφροσύνη καὶ αἱ συγγενεῖς περιποιοῦσι δια-
θέσεις, ὧν αἱ φιλάρετοι ψυχαὶ κληρονομοῦσιν. οὐκοῦν οὐ τὰ προσόντα 18
τῷ μοχθηρῷ, τὰ δ' ὧν ἐκεῖνος ἐστέρηται περιουσία καὶ εὔκλεια τοῖς
ἀστείοις ἐστίν· ἐστέρηται δὲ ἀρετῶν, αἳ δὴ κτήματα τῶνδε γεγόνασιν,

2 ἢ scripsi (sic LXX et quis rer. div. her. § 44): καὶ codd. ἀλλότριαι scripsi: ἀλλότριοι codd.; genuina scriptura αἱ ἀλλότριαι esse videtur: cf. ad lin. 2 2. 3 λελόγισθε corr. ex λελόγισθαι H, λελόγιστε L 4 πάντα τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν ex LXX et § 16 conicio 6 ἐλεύθεροι v γὰρ ⟨καὶ πλούσιαι⟩ ex Ambros. conicio ὀνόμασι] γένεσι coni. Mang. 9 ἀφαιρεθέντα ⟨αὐτοῦ⟩ conicio 13 ὧν] ἃ vel κληρονόμοι εἰσίν coni. Mang. 15 δ' ἢ G τῶνδε G: αὐτῶν H

generis necessitudinem, sed morum discrepantiam, cum viri exerciti Iacob sermone edoctae essent, quod vellet discedere, ut Laban et filiorum eius invidiam declinaret atque ignaviam, responderunt: numquid est nobis portio aut hereditas in domo patris nostri? nonne sicut alienae aestimamur ei? vendidit enim nos et devoravit pretium nostrum. ecce primum quia ignavus et invidus laboriosam et disciplinae tenacem alienat a se . . . 5 nunc audiamus, quomodo quae habet virtus, non habeat ignavia. aiunt enim: omnes divitiae et gloria, quam tulit deus patri nostro, nobis erit et filiis nostris. merito deo arbitro dicunt esse sublata, quia ipse est auctor bonorum, cuius gratia ignavi exuuntur; quia decorem hereditatis divinae capere improbi atque infirmi non queunt, succedit autem intentus et spiritum in se fortis habens. 6—8 *ibid. 7:* denique quasi divites et liberae non eum divitem, sed egentem arbitrabantur. omnis enim bonarum et liberalium consors disciplinarum neminem insipientium divitem putat, sed inopem atque egenum, abiectum quoque, etsi regalibus divitiis affluat et superbus auro suam iactet potentiam *(cf. etiam 9). epist. 38,8:* alter despiciens animo βασιλέων τὰς πολυχρύσους τύχας imperialesque gazas . . . cf. *Nauck tragic. graec. fr². p. 900 (adespota 322).*

ἵνα καὶ τὸ ἑτέρωθι λεχθὲν συνᾴδῃ· „τὰ βδελύγματα Αἰγύπτου θύσομεν
κυρίῳ τῷ θεῷ“ (Exod. 8,26)· τέλεια γὰρ καὶ ἄμωμα ἱερεῖα αἱ ἀρεταὶ
καὶ αἱ κατὰ ἀρετὰς πράξεις, ἃς τὸ φιλοπαθὲς Αἰγύπτιον βδελύττεται
19 σῶμα. καθάπερ γὰρ ἐνταῦθα φυσικῶς τὰ βέβηλα παρ' Αἰγυπτίοις ἱερὰ
παρὰ τοῖς ὀξὺ καθορῶσι λέγεται καὶ πάντα θύεται, τὸν αὐτὸν τρόπον
καὶ ὧν ἐστέρηται καὶ ἀφῄρηται πᾶς ἄφρων, τούτων κληρονόμος ἔσται
ὁ καλοκἀγαθίας ἑταῖρος· ταῦτα | δέ ἐστι δόξα ἀληθὴς ἐπιστήμης ἀδια- p. 549
φοροῦσα καὶ πλοῦτος οὐχ ὁ τυφλός, ἀλλ' ὁ τῶν ὄντων ὀξυδερκέστατος,
ὃς οὐδὲν παραδέχεται νόμισμα κίβδηλον, ἀλλ' οὐδ' ἄψυχον τὸ παράπαν,
20 εἰ καὶ δόκιμον εἴη. προσηκόντως οὖν ἀποδράσεται τὸν τῶν θείων ἀγαθῶν
ἀμέτοχον, ὃς καὶ ἐν οἷς ἕτερον αἰτιᾶται διαβάλλων ἑαυτὸν λέληθεν,
ἐπειδὰν φῇ· „εἰ ἀνήγγειλάς μοι, ἐξαπέστειλα ἄν σε“ (Gen. 31, 27).
αὐτὸ γὰρ τοῦτο φυγῆς ἦν ἄξιον, εἰ μυρίων δεσποτῶν δοῦλος ὤν, ἐπι-
21 μορφάζων ἀρχὴν καὶ ἡγεμονίαν, ἐλευθερίαν ἄλλοις ἐκήρυττες. ἐγὼ δέ,
φησί, τῆς ἐπ' ἀρετὴν ἀγούσης ὁδοῦ συνεργὸν ἄνθρωπον οὐκ ἔλαβον,

---

1 σὺν αἰδοῖ G (fort. συνᾴδοι scrib.) θύσομεν G: θύσωμεν H 4 βέβηλα G: εἴδωλα H, βδελύγματα coni. Mang. 6 καὶ ὧν G (Mang.): κακιῶν ὧν H (ὧν add. H²) ἀφῄρητο G 7 ἐστιν H 8 ἀλλ' ὁ H²: ἀλλὰ GH¹ 9 ἄψυχον] ἄσημον coni. Mang., sed v. § 10 10 τὸν] ὁ H s. lin. τῶν] τὸν H² 11 ἀμέτοχον in ἀμέτοχος corr. H ἑταῖρον H¹ 12 ἐπειδὴ ex ἐπειδὰν corr. H ἔφη GH

---

2. 3 *Ambros. de fuga saeculi 8,51:* bonum enim sapientiae sacrificium, bona est hostia fides et omnis virtus. 2—7 *Ambros. epist. 27,2.3:* oderant ergo Aegyptii immaculata (*vulg.* immolata) sacrificia, id est perfecta studia virtutum et plena disciplinae. quod ergo vitiosi oderunt, hoc apud bonos sincerum ac pium est. opus virtutis detestatur luxuriosus, helluo refugit. Aegyptium itaque corpus quod illecebras diligit, aversatur animae virtutes, abominatur imperium, refugit virtutum disciplinas et omnia opera, quae huiusmodi sunt. quae ergo Aegyptius refugit . . ., haec tu amplectere . . . illa autem declina, quae illi sequuntur atque eligunt, quoniam duo sibi ista congruere non possunt, prudentia et insipientia. itaque sicut iis quae in quodam censu imprudentiae atque intemperantiae sunt abdicat se prudentia, abdicat continentia, ita eorum exsors omnis insipiens est atque incontinens, quae in bonis atque in hereditate sapientis viri sunt et continentis. 8—10 *ibid. 6:* neque enim caecus thesaurus hereditas est. 7 pecunia adultera. *10* bona moneta.
12—115,2 *Ambros. epist. 27,11:* si annuntiasses, inquit, mihi, emisissem te. in quo prodidit, quid iustus fugerit: ne eum prosequeretur, ne deduceret, ne tali comitatu stipatus procederet. primum quod multorum dominorum mancipio se subicere non debuit, ut ab eo tamquam servulus dimitteretur. deinde quia vir exercitio intentus et quaerens veram viam ad virtutem persequi non hominem deductorem, sed oracula quaesivit caelestia: quae me, inquit, hinc praeceperunt abire et nunc comitantur viantem.

ἀλλ' ὑπήκουσα χρησμῶν θείων κελευόντων ἐνθένδε ἀπαίρειν, οἳ καὶ
μέχρι νῦν με ποδηγετοῦσι. πῶς δ' ἄν με ἐξαπέστειλας; ἤ, ὡς σεμνολο- 22
γούμενος διεξῄεις, μετ' εὐφροσύνης τῆς ἐμοὶ λυπηρᾶς καὶ μουσικῶν
ἀμούσων καὶ τυμπάνων καὶ κτύπων ἀνάρθρων καὶ ἀλόγων πληγὰς ἐμφο-
ρούντων ψυχῇ δι' ὤτων καὶ μετὰ κιθάρας (ibid.), ἀλύρων καὶ ἀναρμό-
στων οὐκ ὀργάνων μᾶλλον ἢ τῶν κατὰ τὸν βίον πράξεων; ἀλλὰ γὰρ
ταῦτ' ἐστὶν ὧν ἕνεκα φυγὴν ἐβούλευσα, σὺ δ', ὡς ἔοικεν, ἀντισπάσματά
μου τῆς φυγῆς ἐπενόεις, ἵνα παλινδρομήσω διὰ τὸ ἀπατηλὸν καὶ εὐπα-
ράγωγον φύσει τῶν αἰσθήσεων, αἷς μόλις ἴσχυσα ἐπιβῆναι.

(4.) Μῖσος μὲν δὴ τοῦ λεχθέντος δρασμοῦ γέγονεν αἴτιον, φόβος 23
δὲ τοῦ λεχθησομένου. „εἶπε“ γάρ φησι „'Ρεβέκκα πρὸς Ἰακώβ· ἰδού,
Ἠσαῦ ὁ ἀδελφός σου ἀπειλεῖ ⟨σοι⟩ ἀποκτεῖναί σε. νῦν οὖν, τέκνον,
ἄκουσόν μου τῆς φωνῆς καὶ ἀναστὰς ἀπόδραθι πρὸς Λάβαν τὸν ἀδελ-
φόν μου εἰς Χαρρὰν καὶ οἴκησον μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τινάς, ἕως τοῦ
ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ ἐπιλάθηται
ἃ πεποίηκας αὐτῷ· καὶ ἀποστείλασα μεταπέμψομαί σε ἐκεῖθεν“ (Gen.
27,42—45). ἄξιον γὰρ δεδιέναι, μὴ τὸ χεῖρον τῆς ψυχῆς μέρος ἐξ 24
ἐνέδρας λοχῆσαν ἢ καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ κονισάμενον ἀνατρέψῃ καὶ κατα-
βάλῃ τὸ κρεῖττον. συμβουλὴ δ' ἀρίστη τῆς ὀρθογνώμονος ἐπιμονῆς,
'Ρεβέκκας ἥδε· ἐπειδὰν ἴδῃς, φησί, τὸν φαῦλον πολὺν ῥέοντα κατὰ 25
ἀρετῆς καὶ ὧν ἀλογεῖν προσῆκε πολὺν λόγον ἔχοντα, πλούτου, δόξης,
ἡδονῆς, καὶ τἀδικεῖν ἐπαινοῦντα ὡς αἴτιον ἑκάστου τῶν εἰρημένων —
πολυαργύρους γὰρ καὶ πολυχρύσους καὶ ἐνδόξους τοὺς ἀδικοῦντας μάλιστα
γίνεσθαι —, μὴ τὴν ἐναντίαν ὁδὸν τραπόμενος εὐθὺς ἀχρηματίαν καὶ
ἀτυφίαν αὐστηρόν τε καὶ μονωτικὸν βίον ἐπιτηδεύσῃς· ἀνερεθίσεις γὰρ

---

4 alterum καὶ om. G 11 'Ρεβέκα H 12 Ἠσαῦ GH hic et infra semper σοι ex LXX et § 39 addidi 14 post μου add. καὶ G τοῦ om. H 15 τὸν θυμὸν καὶ G: om. H σου ⟨ἀπὸ σοῦ⟩ conicio; cf. LXX et vol. II p. 309, 24 18 λοχεῖσαν G κινησάμενον per errorem Mang. 18. 19 καταβάλλῃ G 19 ἐπιγνώμονος G 20 'Ρεβέκας H ἥδε scripsi: ἡ δ' codd. πολὺν scripsi: πολὺ codd. 22 καὶ τὸ ἀδικεῖν G²H: κατ' ἀδικεῖν G¹ 23 τοὺς] ἐστὶν Turn. 25 ἐπιτηδεύσεις H ἀναιρεθίσεις G¹, ἀναιρεῖσθαι G² ut vid., ἀνερεθιεῖς Cohn

---

2—7 *ibid. 12:* sed quomodo me dimisisses? an cum laetitia tua, quae plena est maestitudinis, cum tympanis scilicet atque organis immoderata modulantibus et sonis tibiarum suavibus insuavia resultantibus, sonis dissonis, crepitibus discrepantibus, vocibus mutis, cymbalis animam ferientibus? .. haec sunt quae ego fugi.

τὸν ἀντίπαλον καὶ βαρύτερον ἐχθρὸν ἀλείψεις κατὰ σεαυτοῦ. τί ἂν οὖν
26 ἐργασάμενος ἐκφύγῃς τὰ παλαίσματ' αὐτοῦ, σκόπει. συνενέχθητι τοῖς
αὐτοῖς, οὐκ ἐπιτηδεύμασι λέγω, τοῖς δὲ τῶν εἰρημένων ποιητικοῖς, τιμαῖς,
ἀρχαῖς, ἀργύρῳ, χρυσῷ, | κτήμασι, χρώμασι, σχήμασι διαφόροις, κάλλεσι, p.
καὶ ὅταν ἐντύχῃς, οἷα δημιουργὸς ἀγαθὸς εἶδος ἄριστον ταῖς ὑλικαῖς
27 οὐσίαις ἐγχάραξον καὶ ἐπαινετὸν ἀποτέλεσον ἔργον. ἢ οὐκ οἶδας, ὅτι
ναῦν ἰδιώτης μὲν παραλαβὼν σῴζεσθαι δυναμένην ἀνατρέπει, κυβερνητι-
κὸς δὲ ἀνὴρ καὶ τὴν ἀπολλυμένην πολλάκις ἔσωσε, καὶ τῶν καμνόντων
οἱ μὲν ἀπειρίᾳ τῶν θεραπευόντων χρησάμενοι σφαλερῶς τὰ σώματα
ἔσχον, οἱ δὲ ἐμπειρίᾳ καὶ τὰς σφαλερὰς νόσους ἀπέφυγον; καὶ τί δεῖ
μηκύνειν; ἀεὶ γὰρ τὰ μετὰ τέχνης ἔλεγχός ἐστι τῶν σὺν ἀτεχνίᾳ γινο-
μένων, καὶ ὁ τούτων ἀληθὴς ἔπαινος ἀψευδὴς ἐκείνων ἐστὶ κατηγορία.
28 (5.) ἐὰν οὖν θέλῃς διελέγξαι τὸν πολυχρήματον φαῦλον, μὴ ἀποστρα-
φῇς τὴν ἐν χρήμασι περιουσίαν. ὁ μὲν γὰρ ἢ ἀνελεύθερος καὶ δουλο-
πρεπὴς ὀβολοστάτης καὶ τοκογλύφος, βαρυδαίμων ἀνήρ, ἀναφανεῖται ἢ
ἔμπαλιν ἄσωτος πεφορημένος, λαφύττειν καὶ σπαθᾶν ἑτοιμότατος, ἑται-
ρῶν καὶ πορνοτρόφων καὶ μαστροπῶν καὶ παντὸς ἀκολάστου θιάσου
29 χορηγὸς φιλοτιμότατος. σὺ δὲ ἔρανον παρέξεις πένησι φίλων, χαριεῖ
δωρεὰς τῇ πατρίδι, συνεκδώσεις θυγατέρας ἀπόροις γονεῦσιν αὐταρκεστά-
την προῖκα ἐπιδούς, μονονοὺκ εἰς μέσον προθεὶς τὰ ἴδια καλέσεις ἐπὶ
30 μετουσίαν ἅπαντας τοὺς ἀξίους χάριτος. τὸν αὐτὸν μέντοι τρόπον καὶ
δοξομανοῦντα καὶ ἐπικομπάζοντα βουληθεὶς ὀνειδίσαι μοχθηρόν, δυνηθεὶς
ἔντιμος εἶναι μὴ ἀποστραφῇς τὸν παρὰ τοῖς πολλοῖς ἔπαινον· οὕτως
γὰρ τὸν μακρὰ βαίνοντα καὶ φρυαττόμενον ἄθλιον ὑποσκελιεῖς. ὁ μέν
γε τῷ ἐπιφανεῖ καταχρήσεται πρὸς ὕβριν καὶ ἀτιμίαν ἀμεινόνων ἑτέρων,
αὔξων τοὺς χείρους ἐπ' αὐτοῖς· σὺ δὲ ἔμπαλιν τοῖς ἀξίοις ἅπασι μετα-
δώσεις τῆς εὐκλείας, ἀσφάλειαν μὲν περιποιῶν τοῖς ἀγαθοῖς, βελτιῶν δὲ

---

2 ἐκφύγοις conicio παλαίσματα H συνενέγχθητι H[2] 4 σχήμασι om. G 5 ἐντύχῃς] ἐν in ras. H[2] 6 ἡ G 8 ἔσωσεν H 11 ἐστιν H 11. 12 γενομένων H 13 ἐθέλῃς conicio θέλοις ἐλέγξαι G 14 ἢ] εἰ G[1] 16 ἀσωτίαις ἐμφορούμενος coni. Mang. φυλάττειν L 17 πορνοτροφῶν codd. v 18 χαριεῖ scripsi: χάριτος G, χάριτας H, χάριτας καὶ v 19. 20 αὐταρκέστατον L 20 ἐπιδιδοὺς v προσθεὶς Turn. 23 post μὴ habet οὖν H[1] ἀποστραφεὶς GH[1] 24 μακρὰν G 25 ἑταίρων H 26 αὐξῶν G αὐτούς conicio

---

18 sqq. cf. „Philo und die kynisch-stoische Diatribe“ p. 30[1].

τοὺς χείρους νουθεσίᾳ. κἂν ἐπ' ἄκρατον μέντοι καὶ πολυτελεῖς τραπέ- 31
ζας ἴῃς, θαρρῶν ἴθι· τὸν γὰρ ἀκράτορα αἰσχυνεῖς διὰ τῆς σεαυτοῦ δεξιό-
τητος. ὁ μὲν γὰρ πεσὼν ἐπὶ γαστέρα καὶ πρὸ τοῦ στόματος τὰς ἀπλή-
στους διοίξας ἐπιθυμίας ἀκόσμως ἐμφορήσεται καὶ τὰ τοῦ πλησίον ἐπι-
σπάσεται καὶ πάντ' ἐπιλιχμώμενος οὐκ ἐρυθριάσει· καὶ διακορὴς ἐδω-
δῆς ἐπειδὰν γένηται, χανδόν, ὡς οἱ ποιηταὶ λέγουσι, πίνων γέλωτα καὶ
χλεύην παρέξει τοῖς ὁρῶσι. σὺ δ' ἄνευ μὲν ἀνάγκης χρήσῃ τοῖς με- 32
τρίοις, ἐὰν δέ που βιασθῇς εἰς πλειόνων ἀπόλαυσιν ἐλθεῖν, λογισμὸν
τῆς ἀνάγκης ἐπιστήσας ἡγεμόνα τὴν ἡδονὴν εἰς ἀηδίαν οὐδέποτε ἐκτρέ-
ψεις, ἀλλ', εἰ χρὴ τὸν τρόπον εἰπεῖν τοῦτον, νηφάλια μεθυσθήσῃ.
(6.) μέμψαιτ' ἂν οὖν δεόντως ἡ ἀλήθεια τοῖς ἀνεξετάστως ἀπολείπουσι 33
1 M. τὰς ἐν τῷ | πολιτικῷ βίῳ πραγματείας καὶ πορισμοὺς καὶ δόξης καὶ
ἡδονῆς καταπεφρονηκέναι λέγουσιν. ἀλαζονεύονται γάρ, οὐ καταφρονοῦσι,
τὸ ῥυπᾶν καὶ σκυθρωπάζειν αὐστηρῶς τε καὶ αὐχμηρῶς ἀποζῆν δελέατα
προτιθέντες, ὡς δὴ κοσμιότητος καὶ σωφροσύνης καὶ καρτερίας ἐρασταί.
τοὺς δ' ἀκριβεστέρους ἀπατᾶν οὐ δύνανται διακύπτοντας εἴσω καὶ μὴ 34
τοῖς ἐν ἐμφανεῖ παραγομένους. ταῦτα γὰρ προκαλύμματα ὄντα ἑτέρων
ἀναστείλαντες, τὰ ἐναποκείμενα ἔνδον, ὁποῖα ἅττα τὴν φύσιν ἐστίν, ἐθεά-
σαντο καί, εἰ μὲν εἴη καλά, ἐθαύμασαν, εἰ δὲ αἰσχρά, ἐχλεύασαν καὶ
τῆς ὑποκρίσεως ἐμίσησαν. λέγωμεν οὖν τοῖς τοιούτοις· τὸν ἄμικτον 35
καὶ ἀκοινώνητον μονότροπόν τε καὶ μονωτικὸν βίον ζηλοῦτε; τί γὰρ τῶν
ἐν κοινωνίᾳ καλῶν προεπεδείξασθε; ἀργυρισμὸν ἀποστρέφεσθε; γενόμενοι
γὰρ χρηματισταὶ δικαιοπραγεῖν ἠθελήσατε; τῶν γαστρὸς καὶ μετὰ γαστέρα
ἡδονῶν ἐπιμορφάζοντες ἀλογεῖν, ἡνίκα τὰς εἰς ταῦτα ἀφθόνους ὕλας
εἴχετε, ἐμετριάσατε; δόξης καταφρονεῖτε; γενόμενοι γὰρ ἐν τιμαῖς ἀτυ-
φίαν ἠσκήσατε; πολιτείαν ἐγελάσατε ὑμεῖς, ἴσως ὡς χρήσιμόν ἐστι τὸ
πρᾶγμα οὐ κατανοήσαντες. πρότερον οὖν ἐγγυμνάσασθε καὶ προεμμελε- 36

---

2 ἴῃς] κληθῇς conicio   αἰσχύνεις G   σεαυτοῦ Mang.: ἑαυτοῦ codd.   4 ἐμφορηθήσεται G   4. 5 καὶ τὰ — ἐπισπάσεται om. G   5 ἐπιλιγχμώμενος H   6 χάνδονος οἱ G   λέγωσι G   πίνων Turn.: πεινῶν codd.   7 χρήσει G   10 μεθυσθήσει G[1]   11 μέμψαι H   μέμψαιτ' ἂν δὲ ὄντως G (δεόντως G[2])   ante ἂν add. δὲ H   οὖν H: om. G   12 πορισμοῦ „Mss." (Mang., qui ἀργυρισμοῦ coniecit)   17 τοῖς ἐν ἐμφανεῖ GH[2]: τοὺς ἐμφανεῖ H[1], τῷ ἐμφανεῖ v, τοῖς ἐμφανέσι conicio   18 ὁποῖ' H   ἅττα v   20 λέγομεν H (Mang.)   οὖν H: μὲν οὖν G   22 ἐν H: ἐκ G   προεπιδείξασθε H[1]   27 ἐγγυμνάσασθε H[2]: ἐνγυμνάσασθε G, ἐγυμνάσασθε H[1]v   27. 118,1 προεμμελετήσατε H[2]: προεμελετήσατε GH[1]v

---

6 Hom. Od. φ 294.

τήσατε τοῖς τοῦ βίου πράγμασιν ἰδίοις τε καὶ κοινοῖς καὶ γενόμενοι πο-
λιτικοί τε καὶ οἰκονομικοὶ δι' ἀδελφῶν ἀρετῶν, οἰκονομικῆς τε καὶ πο-
λιτικῆς, κατὰ πολλὴν περιουσίαν τὴν εἰς ἕτερον καὶ ἀμείνω βίον ἀποικίαν
στείλασθε· τὸν γὰρ πρακτικὸν τοῦ θεωρητικοῦ βίου, προάγωνά τινα ἀγῶ-
νος τελειοτέρου, καλὸν πρότερον διαθλῆσαι. οὕτως τὴν ὄκνου καὶ ἀργίας
37 κατηγορίαν ἀποδράσεσθε. οὕτως καὶ τοῖς Λευίταις τὰ μὲν ἔργα ἐπιτελεῖν
ἄχρι πεντηκονταετίας διείρηται (Num. 4,30 ss.), ἀπαλλαγεῖσι δὲ τῆς
πρακτικῆς ὑπηρεσίας σκοπεῖν ἕκαστα καὶ θεωρεῖν, τῆς ἐν τῷ πρακτικῷ
βίῳ κατορθώσεως γέρας λαβόντας ἕτερον βίον, ὃς ἐπιστήμῃ καὶ θεωρίᾳ
38 μόνῃ χαίρει. καὶ ἄλλως ἀναγκαῖον, τοὺς τῶν θείων ἀξιοῦντας μεταποι-
εῖσθαι δικαίων τὰ ἀνθρώπεια πρότερον ἐκπληρῶσαι· πολλὴ γὰρ εὐήθεια
τῶν μειζόνων ὑπολαμβάνειν ἐφίξεσθαι ἀδυνατοῦντας τῶν ἐλαττόνων περι-
γίνεσθαι. γνωρίσθητε οὖν πρότερον τῇ κατ' ἀνθρώπους ἀρετῇ, ἵνα καὶ
τῇ πρὸς θεὸν συσταθῆτε. τοιαῦτα ὑφηγεῖται τῷ ἀσκητικῷ ἡ ὑπομονή,
39 τὰς δὲ λέξεις ἀκριβωτέον. (7.) „ἰδοὺ“ φησίν „Ἠσαῦ ὁ ἀδελφός σου ἀπει-
λεῖ σοι“ — ἀλλ' οὐχ ὁ δρύινος καὶ ὑπ' ἀμαθίας ἀπειθὴς τρόπος, ὄνομα
Ἠσαῦ, ἐγκότως ἔχει καὶ τὰ τῆς θνητῆς ζωῆς προτείνων ἐπ' ὀλέθρῳ
δελέατα, χρήματα, δόξαν, ἡδονάς, τὰ συγγενῆ τούτοις, κατὰ σοῦ φονᾷ;
— σὺ δέ, ὦ τέκνον, ἀπόδραθι τὸν ἐν τῷ παρόντι ἀγῶνα· οὔπω γὰρ
εἰς τὸ παντελὲς | ἐπιδέδωκέ σοι τὰ τῆς ῥώμης, ἀλλ' ἔτι οἷα παιδὸς οἱ p.
40 ψυχικοὶ τόνοι μαλθακώτεροι. διὸ καὶ τέκνον αὐτὸν προσεῖπε, τὸ δ' 2
ἐστὶν εὐνοίας καὶ ἡλικίας ὄνομα ἐν ταὐτῷ· τὸν γὰρ ἀσκητικὸν τρόπον
καὶ νέον παρὰ τὸν τέλειον καὶ φιλίας ἄξιον εἶναι τίθεμεν. ὁ δὲ τοιοῦτος
ἱκανὸς μέν ἐστι τὰ προτιθέμενα παισὶν ἆθλα ἄρασθαι, τὰ δὲ ἀνδράσιν
οὐδέπω δυνατός· ἀνδρῶν δὲ ἄριστον ἆθλον ἡ θεοῦ μόνου θεραπεία.
41 τοιγαροῦν ἐπειδὰν μήπω τελείως καθαρθέντες, δόξαντες δὲ αὐτὸ μόνον
ἐκνίψασθαι τὰ καταρρυπαίνοντα ἡμῶν τὸν βίον, ἐπ' αὐλὰς τῆς θεραπείας
ἀφικώμεθα, θᾶττον ἢ προσελθεῖν ἀπεπηδήσαμεν, τὴν αὐστηρὰν δίαιταν
αὐτῆς καὶ τὴν ἄυπνον θρησκείαν καὶ τὸν συνεχῆ καὶ ἀκάματον πόνον

---

4 στείλασθε GH[1]: ἐστείλασθε H[2] βίον H 5 τὴν G: ἐστὶ τὴν H ἐστὶν H[1] 6 ἀποδράσεσθε G: ἀποδράσασθαι H 7 τῆς] τ' G
11 ἡ εὐήθεια H 12 ἐφίζεσθαι G 13 γνωρίσθητι L
14 συσταθῇς Turn. τοιαῦθ' G[2] 16 ἀλλ' οὐχ G[1]H: ἀλλὰ καὶ G[2]
17 Ἡσαῦς G ἐνκότως (sic) G: εἰκότον H, εἰκότως Richter 18 φο-
GHL[2]: φοριᾶ L[1] 22 ὄνομα G (Mang.): om. H 23 εἶναι secl. Cohn
24 παισὶν Turn.: φησὶν codd. 25 μόνον H ut vid. 26 αὐτὸ Mang.
τοῦτο codd. 28 ἀφικόμεθα G 29 θρησκείαν Mang.: ἀρέσκει
codd.

οὐκ ἐνεγκόντες. ἀποφεύγετε οὖν ἐν τῷ παρόντι καὶ τὸ κάκιστον καὶ 42
τὸ ἄριστον, κάκιστον μὲν τὸ μυθικὸν πλάσμα, τὸ ἄμετρον καὶ ἐκμελὲς
ποίημα, τὸ ὑπ' ἀμαθίας σκληρὸν καὶ δρύινον ὄντως νόημα καὶ πεῖσμα,
ὧν Ἠσαῦ ἐπώνυμος, ἄριστον δὲ τὸ ἀνάθημα· τὸ γὰρ θεραπευτικὸν
γένος ἀνάθημά ἐστι θεοῦ, ἱερώμενον τὴν μεγάλην ἀρχιερωσύνην αὐτῷ
μόνῳ. τὸ μὲν γὰρ συνδιατρίβειν κακῷ βλαβερώτατον, τὸ δὲ ἀγαθῷ 43
τελείῳ σφαλερώτατον. ὁ γοῦν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἠσαῦ ἀποδιδράσκει καὶ
τῶν γονέων διοικίζεται· ἀσκητικὸς γὰρ ὢν καὶ ἔτι διαθλῶν φεύγει μὲν
κακίαν, ἀρετῇ δὲ τελείᾳ καὶ αὐτομαθεῖ συζῆν ἀδυνατεῖ. (8.) διόπερ 44
ἀποδημήσει πρὸς Λάβαν, οὐ τὸν Σύρον, ἀλλὰ τὸν ἀδελφὸν τῆς μητρός,
τὸ δ' ἐστὶν εἰς τὰς τοῦ βίου λαμπρότητας ἀφίξεται· λευκὸς γὰρ ἑρμη-
νεύεται Λάβαν. ἀφικόμενος δὲ οὐχ ὑψαυχενήσει, φυσώμενος ταῖς τυχη-
ραῖς εὐπραγίαις· μεταληφθεὶς γὰρ ὁ Σύρος ἐστὶ μετέωρος. νυνὶ δὲ τοῦ
Σύρου Λάβαν οὐχὶ μέμνηται, τοῦ δὲ Ῥεβέκκας ἀδελφοῦ. αἱ γὰρ κατὰ 45
τὸν βίον ὗλαι φαύλῳ μὲν παραδοθεῖσαι μετέωρον ἐξαίρουσι τὸν κενὸν
φρονήσεως νοῦν, ὅστις ὠνόμασται Σύρος, ἐραστῇ δὲ παιδείας ἐπιμένοντι
τοῖς καλοκἀγαθίας σταθερῶς καὶ παγίως δόγμασιν * * * οὗτός ἐστιν ὁ
Ῥεβέκκας ἀδελφός, τῆς ἐπιμονῆς· οἰκεῖ δὲ τὴν Χαρράν, ἣ μεταληφθεῖσά
εἰσι τρῶγλαι, σύμβολον τῶν αἰσθήσεων· ὁ γὰρ ἔτι χορεύων ἐν τῷ θνητῷ

---

2 ante κάκιστον add. καὶ Turn. 3 πεῖσμα suspectum 4 Ἡσαῦς G 6 κακῶν G τὸ] τῷ G 8 ἀσκητικὸς γὰρ ὢν om. G 9 αὐτομαθεῖ Mang.: αὐτομαθείᾳ H, αὐτομαθίᾳ G συνζῆν G 13 μεταληθεὶς G, β s. s. G[2] 14 οὐχὶ μέμνηται Λάβαν H Ῥεβέκας H[1] 15 φαύλῳ G[1]H[2]: φαύλοις G[2], φαῦλος H[1] (?) 16 ἐπιμένοντι G[2]H[1]: ἐπιμένοντα H[2] (G[1]?) 17 σταθεροῖς καὶ παγίοις conicio lacunam significavit Mang., qui προτρέπουσι e. gr. supplet., sed plura desunt 18 Ῥεβέκας H[1], tum υἱὸς add. H ὑπομονῆς „nonnulli codices“ (Mang.) 19 ἐστὶ coni. Mang. σύμβολα H τῶν ⟨ὀπῶν τῶν⟩ coni. Mang. 18—120,1 αἰσθήσεων—τῶν add. in mg. H[2] 19 ἔτι ἐγχορεύων τῷ conicio

---

2—4 cf. Hieronym. Comment. in Amos cap. 2, 9 p. 246. 9—12 *Ambros. de fuga saeculi 5, 26:* sed forte dicas: cur igitur Iacob ad Laban missus est, si Laban reprehensibilis? si nomen consideremus, candidus dicitur latine. ergo ad splendidiora Iacob iubetur egredi. sed quia carnalis erat, melius intellegimus splendidiora vitae huius. *epist. 27, 10:* splendida magis saeculi elegit quam vera et utilia vitae suae. 18—120,5 *de fuga saeculi 4,20. 21:* suasit Rebecca: fuge, inquit, in Mesopotamiam . . . accipere admonetur uxorem a filiabus Laban, qui habitabat in Charris, quod significat cavernas, in quibus species est sensuum, qui sunt tamquam in cavernis corporis . . . qui enim delectatur hoc mundo et tripudiat in voluptatibus corporis obnoxius est sensuum passionibus atque in his habitat et deversatur. unde et dicit Rebecca habitandum paucos dies cum illo, non multo tempore . . . persuadet autem habitare, ut discat studiosus disciplinae virtutes sensuum et velut situs quosdam

46 βίῳ χρεῖος τῶν αἰσθήσεων ὀργάνων ἐστίν. „οἴκησον οὖν“ φησίν „ὦ
τέκνον, μετ' αὐτοῦ“ μὴ τὸν ἅπαντα αἰῶνα, ἀλλ' „ἡμέρας τινάς“ (Gen.
27,44), τοῦτο δ' ἐστὶ τὴν τῶν αἰσθήσεων | χώραν κατάμαθε, γνῶθι p. 55
σαυτὸν καὶ τὰ σαυτοῦ μέρη, τί τε ἕκαστον καὶ πρὸς τί γέγονε καὶ πῶς
ἐνεργεῖν πέφυκε καὶ τίς ὁ τὰ θαύματα κινῶν καὶ νευροσπαστῶν ἀόρατος
47 ἀοράτως εἴτε ὁ ἐν σοὶ νοῦς εἴτε ὁ τῶν συμπάντων. ἐπειδὰν δὲ σαυτὸν
ἐξετάσῃς, καὶ τὰ ἴδια τοῦ Λάβαν ἀκρίβωσον, τὰς τῆς κενῆς δόξης λαμπρὰς νομιζομένας εὐπραγίας, ὑφ' ὧν μηδεμιᾶς ὅλως, πάσας δ' οἷα ἀγαθὸς δημιουργὸς τεχνικῶς ταῖς οἰκείαις ἐφάρμοσον χρείαις. ἐὰν γὰρ ἐπιδείξῃ γενόμενος ἐν τῷ πολιτικῷ καὶ πεφυρμένῳ τούτῳ βίῳ σταθερὸν καὶ εὐπαίδευτον ἦθος, μεταπέμψομαί σε ἐκεῖθεν (Gen. 27,45), ἵνα τύχῃς οὗπερ καὶ οἱ σοὶ γονεῖς ἄθλου. τὸ δ' ἆθλόν ἐστιν ἡ ἀκλινὴς καὶ ἀνέν-
48 δοτος τοῦ μόνου θεραπεία σοφοῦ. (9.) τὰ δ' ὅμοια καὶ ὁ πατὴρ ὑφηγεῖται, μικρὰ προσθείς· λέγει γάρ· „ἀναστὰς ἀπόδραθι εἰς τὴν Μεσοποταμίαν εἰς τὸν οἶκον Βαθουήλ, τοῦ πατρὸς τῆς μητρός σου, καὶ λάβε ἐκεῖθεν σαυτῷ γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρός
49 σου“ (Gen. 28,2). πάλιν καὶ οὗτος οὐ Σύρον εἶπε τὸν Λάβαν, ἀλλὰ Ῥεβέκκας ἀδελφόν, μέλλοντα κατ' ἐπιγαμίαν τῷ ἀσκητῇ κῆδος συνάπτειν. „ἀπόδραθι οὖν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν,“ τουτέστιν εἰς μέσον τὸν χειμάρρουν ποταμὸν τοῦ βίου, καὶ μὴ ἐπικλυσθεὶς ἐγκαταποθῇς, στηριχθεὶς δὲ

1 αἰσθήσεως conicio 4 γέγονεν H 5 νευροσπαθῶν H[1] 6 ἀοράτων L δὲ ss. H[2] 7 ἀκριβῶς ὄντως τὰς G δόξας H[1] 9 ἐφαρμόσων G 10 τούτῳ om. Turn. 11 ἀσάλευτον conicio 12. 13 ἀνένδοτος Mang.: ἀνενδοίαστος G, ἀνενδύαστος H 15 Βαιθουὴλ codd. τοῦ om. G 16 σεαυτῷ ἐκεῖθεν conicio; v. LXX et de post. Caini § 76 18 Ῥεβέκας H[1] 20 ἐπικλυσθεὶς H[1]: ἐπικλυσθῇς GH[2] ἐνκαταποθῇς (sic) G: ἐγκαταποθεὶς H

carnis atque regiones, ut se cognoscat et noverit vehementiam carnis, quid et qua causa creatum sit, quemadmodum unusquisque sensus operetur. 14—121,5. 120,9—13 *ibid. 4,20. 21:* et Isaac dicit: surgens vade in Mesopotamiam in domum Bathuel. in hymnis vel oraculis a plerisque, ut ante nos scriptum est, Bathuel sapientia dicitur, interpretatione autem latina filia dei significatur. in domum ergo sapientiae mittitur Iacob . . . 21 statimque revocatur, ne diutius titubet in lubrico et dividua quadam inundatione corporis huius et saeculi mersentur animi interiora vestigia. cum autem vel expertus fuerit vel steterit in instabili et incerto atque umido solo, revocatur a matre patientia vel perseverantia, quae dicit: mittam ad te et accersam te inde, ut et illic in lubrico tutum portum invenias sapientiae, quae te non sinat tamquam in naufragio fluctuare, et reversus perseverare circa dei noveris cultum . . .

βιαιοτάτην ἄνωθεν καὶ ἑκατέρωθεν καὶ πανταχόθεν ἐπικυματίζουσαν φορὰν τῶν πραγμάτων σθεναρῶς ἀπώθει. τὸν γὰρ σοφίας οἶκον εὔδιον 50 καὶ γαληνὸν λιμένα εὑρήσεις, ὅς ἐνορμιζόμενόν σε ῥᾳδίως ὑποδέξεται· σοφίας δὲ ὄνομα Βαθουὴλ ἐν χρησμοῖς ᾄδεται, τοῦτο δὲ μεταληφθὲν θυγάτηρ θεοῦ προσαγορεύεται, καὶ γνησία γε θυγάτηρ καὶ ἀειπάρθενος, ἀψαύστου καὶ ἀμιάντου φύσεως ἐπιλαχοῦσα διά τε τὴν ἑαυτῆς κοσμιότητα καὶ διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ γεννήσαντος. πατέρα δὲ τῆς Ῥεβέκκας 51 Βαθουὴλ εἶπε. καὶ πῶς ἥ γε θυγάτηρ τοῦ θεοῦ, σοφία, λέγοιτ' ἂν ἐνδίκως εἶναι πατήρ; ἢ διότι ὄνομα μὲν θῆλυ σοφίας ἐστίν, ἄρρεν δὲ ἡ φύσις; καὶ γὰρ αἱ ἀρεταὶ πᾶσαι προσρήσεις μὲν ἔχουσι γυναικῶν, δυνάμεις δὲ καὶ πράξεις ἀνδρῶν τελειοτάτων· ἐπειδὴ τὸ μετὰ τὸν θεόν, κἂν εἰ τῶν ἄλλων ἁπάντων πρεσβύτατον εἴη, δευτέραν ἔχον χώραν θῆλυ ὡς ἂν παρὰ ἄρρεν τὸ τὰ ὅλα ποιοῦν ἐλέχθη κατὰ τὴν πρὸς τἄλλα ὁμοιότητα· ἀεὶ γὰρ προνομίαν τοῦ ἄρρενος ἔχοντος ἐνδεῖ καὶ ὑστερίζει τὸ θῆλυ. λέγωμεν οὖν μηδὲν τῆς ἐν τοῖς ὀνόμασι διαφορᾶς 52 φροντίσαντες τὴν θυγατέρα τοῦ θεοῦ σοφίαν ἄρρενά τε καὶ πατέρα εἶναι, σπείροντα καὶ γεννῶντα ἐν ψυχαῖς μάθησιν, παιδείαν, ἐπιστήμην, φρόνησιν, καλὰς καὶ ἐπαινετὰς πράξεις. ἐνθένδε ὁ ἀσκητὴς Ἰακὼβ μνᾶται γάμον
554 M. ἑαυτῷ· πόθεν γὰρ | ἄλλοθεν ἢ ἐκ τοῦ σοφίας οἴκου κοινωνὸν εὑρήσει, γνώμην ἀνεπίληπτον, ᾗ πάντα συνδιατρίψει τὸν αἰῶνα;

(10.) Λελάληκε δ' ἀκριβέστερον περὶ φυγῆς, ἡνίκα τὸν ἐπὶ τοῖς ἀνδροφόνοις ἐτίθει νόμον, ἐν ᾧ πάντ' ἐπεξῆλθε τὰ εἴδη, τὸ ἑκουσίου φόνου, 53 τὸ ἀκουσίου, τὸ ἐπιθέσεως, τὸ βουλεύσεως. λέγε τὸν νόμον· „ἐὰν πατάξῃ τίς τινα καὶ ἀποθάνῃ, θανάτῳ θανατούσθω· ὁ δὲ οὐχ ἑκών, ἀλλ' ὁ θεὸς παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, δώσω σοι τόπον, οὗ φεύ-

1 βιαιοτάτην Mang.: βεβαιοτάτην codd. ἑκατέρωθεν] κάτωθεν coni. Mang. 2 ἀνώθει coni. Cohn 3 ἐνορμιζόμενος G 4 Βαιθουὴλ codd. 7 Ῥεβέκας H 8 Βαιθουὴλ H² εἶπεν H ἥ γε H²: εἴ γε H¹ (probat Cohn), ἡ Gv 10 ἄρρην G δ' H 11 ἐπειδὴ H²: ἐπεὶ δὲ GH¹ 12 τὸν om. H εἰ] ἢ G ἔχον Turn.: ἔχεις G¹, ἔχειν G² ut vid., ἔχει H 13 θηλυῶσαν G 14 τὰ ἄλλα G 15 λέγωμεν scripsi: λέγω, ras. 1 litterae, μὲν G, λέγομεν H τῆς add. mg. H² 16 τὴν om. G 20 lacunam eis supplendam, quae sequuntur apud Ambros., statuit Mang., sed ea partim ex § 143. 144 partim ex libro de somniis I hausit Ambros. 21 λελάληκε δὲ Mang.: λελάληκεν codd. 22 ἐπιεξῆλθεν H, ἐξῆλθε G 23 tertium τὸ] τε καὶ conicio, cf. § 77 24 ὁ] εἰ Turn. 25 τὰς G: om. H

18—20 *ibid. 4, 22:* Iacob copulam sibi adquisivit de sapientia consorte propositi opimam dote prudentiae, cum qua vitae tempora sine ulla offensione transcurreret.

ξεται ὁ φονεύσας. ἐὰν δέ τις ἐπιθῆται τῷ πλησίον ἀποκτεῖναι αὐτὸν
δόλῳ καὶ καταφύγῃ, ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου λήψῃ αὐτὸν θανατῶσαι“
54 (Exod. 21,12—14). σαφῶς εἰδώς, ὅτι περιττὸν ὄνομα οὐδὲν τίθησιν,
ὑπὸ τῆς τοῦ πραγματολογεῖν ἀμυθήτου φορᾶς ἠπόρουν κατ' ἐμαυτόν, διὰ
τί τὸν ἑκουσίως κτείναντα οὐκ εἶπε θανατοῦσθαι μόνον, ἀλλὰ θανάτῳ
55 θανατοῦσθαι· τίνι γὰρ ἄλλῳ ὁ ἀποθνῄσκων ἢ θανάτῳ τελευτᾷ; φοιτή-
σας οὖν παρὰ γυναῖκα σοφήν, ᾗ σκέψις ὄνομα, τοῦ ζητεῖν ἀπηλλάγην·
ἐδίδαξε γάρ με, ὅτι καὶ ζῶντες ἔνιοι τεθνήκασι καὶ τεθνηκότες ζῶσι.
τοὺς μέν γε φαύλους ἄχρι γήρως ὑστάτου παρατείνοντας νεκροὺς ἔλεγεν
εἶναι τὸν μετ' ἀρετῆς βίον ἀφῃρημένους, τοὺς δὲ ἀστείους, κἂν τῆς πρὸς
σῶμα κοινωνίας διαζευχθῶσι, ζῆν εἰσαεί, ἀθανάτου μοίρας ἐπιλαχόντας.
56 (11.) ἐπιστοῦτο μέντοι καὶ χρησμοῖς τὸν ἑαυτῆς λόγον, ἑνὶ μὲν τοιῷδε·
„οἱ προσκείμενοι κυρίῳ τῷ θεῷ, ζῆτε πάντες ἐν τῇ σήμερον“ (Deut.
4,4) — τοὺς γὰρ πρόσφυγας καὶ ἱκέτας τοῦ θεοῦ μόνους ζῶντας οἶδε,
νεκροὺς δὲ τοὺς ἄλλους· ἐκείνοις δ', ὡς ἔοικε, καὶ ἀφθαρσίαν μαρτυρεῖ
57 διὰ τοῦ προσθεῖναι „ζῆτε ἐν τῇ σήμερον“. σήμερον δ' ἐστὶν ὁ ἀπέρατος
καὶ ἀδιεξίτητος αἰών· μηνῶν γὰρ καὶ ἐνιαυτῶν καὶ συνόλως χρόνων
περίοδοι δόγματα ἀνθρώπων εἰσὶν ἀριθμὸν ἐκτετιμηκότων· τὸ δ' ἀψευ-
δὲς ὄνομα αἰῶνος ἡ σήμερον. ἥλιος γὰρ οὐκ ἀλλαττόμενος ὁ αὐτός ἐστιν
ἀεί, ποτὲ μὲν ὑπὲρ γῆς ποτὲ δὲ ὑπὸ γῆν ἰών, παρ' ὃν ἡμέρα καὶ νύξ,
58 τὰ αἰῶνος μέτρα, διεκρίθησαν —, ἑτέρῳ δ' ἐπιστοῦτο τοιῷδε χρησμῷ·
„ἰδοὺ δέδωκα πρὸ προσώπου σου τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, τὸ ἀγαθὸν
καὶ τὸ κακόν“ (Deut. 30,15.) — οὐκοῦν, ὦ πάνσοφε, τὸ μὲν ἀγαθὸν
καὶ ἡ ἀρετή ἐστιν ἡ ζωή, τὸ δὲ κακὸν καὶ ἡ κακία ὁ θάνατος —· καὶ
ἐν ἑτέροις· „αὕτη ἡ ζωή σου καὶ ἡ μακρότης τῶν ἡμερῶν, ἀγαπᾶν
κύριον τὸν θεόν σου.“ (Deut. 30,20). ὅρος ἀθανάτου βίου κάλλιστος
59 οὗτος, ἔρωτι καὶ φιλίᾳ θεοῦ ἀσάρκῳ καὶ ἀσωμάτῳ κατεσχῆσθαι. οὕτως

---

1 ἐπιθῆτε τὸ (τὸν G²) πλησίον G 4 φθορᾶς G, φορᾶς G² ut vid. 6 ὁ om. H 7 ἀπηλλάγην Turn.: ἀπηλλάγειν codd. 11 εἰσαεὶ ἀθανάτου H, sed εἰ ά in ras. H²: εἰς ἀποθανάτου G¹, ὡς ἀθανάτου G² 12 ἐπιστοῦτο G²H²: εἰπιστοῦτο G¹, εἶτα ἐπιστοῦτο H¹ ἑνὶ μέντοι ὧδε G 13 ante κυρίῳ add. τῷ H¹, del. H² 14 οἶδε G: εἶδεν H 16 σήμερον om. L ἀπέραντος coni. Mang. 18 δείγματα coni. Mang. 20 τότε G ὑπὲρ GH: ὑπὸ v τότε G ὑπὸ G: ὑπὲρ H 21 ἐπὶ τούτῳ G² 27 ἀσάρκῳ καὶ ἀσωμάτῳ secl. Cohn κατασχῆσαι H¹ ut vid.

---

8 cf. Heracliti fragm. 67 Byw. 16. 17 cf. vol. I ad p. 118,31. 23. 24 *Origenes in Psalm. 88 p. 776:* κακία δὲ καὶ ἀγνωσία θάνατος ψυχῆς λογικῆς, ζωὴ δὲ ἀρετὴ καὶ γνῶσις.

555 M. | οἱ μὲν ἱερεῖς Ναδὰβ καὶ Ἀβιούδ, ἵνα ζήσωσιν, ἀποθνήσκουσιν θνητῆς
ζωῆς ἄφθαρτον ἀντικαταλλαττόμενοι βίον καὶ ἀπὸ τοῦ γενομένου πρὸς τὸ
ἀγένητον μετανιστάμενοι· ἐφ' ὧν τὰ σύμβολα τῆς ἀφθαρσίας ᾄδεται, ὅτι
ἐτελεύτησαν ἐνώπιον κυρίου (Lev. 10,2), τουτέστιν ἔζησαν· νεκρὸν γὰρ
οὐ θέμις εἰς ὄψιν ἐλθεῖν τοῦ θεοῦ. καὶ πάλιν τοῦτό ἐστιν ὃ εἶπε κύριος·
„ἐν τοῖς ἐγγίζουσί μοι ἁγιασθήσομαι“ (Lev. 10,3), „νεκροὶ δ'," ὡς καὶ
ἐν ὕμνοις λέγεται, „οὐκ αἰνέσουσι κύριον“ (Psalm 113,25)· ζώντων
γὰρ τὸ ἔργον. Κάιν δ' ὁ ἐναγὴς καὶ ἀδελφοκτόνος οὐδαμοῦ τῆς νομο- 60
θεσίας ἀποθνήσκων εὑρίσκεται, ἀλλὰ καὶ λόγιόν ἐστιν ἐπ' αὐτῷ χρησθὲν
τοιοῦτον· „ἔθετο κύριος ὁ θεὸς τῷ Κάιν σημεῖον, τοῦ μὴ ἀνελεῖν αὐτὸν
πάντα τὸν εὑρίσκοντα“ (Gen. 4,15). διὰ τί; ὅτι, οἶμαι, ἡ ἀσέβεια κακόν 61
ἐστιν ἀτελεύτητον, ἐξαπτόμενον καὶ μηδέποτε σβεσθῆναι δυνάμενον, ὡς
τὸ ποιητικὸν ἁρμόττειν ἐπὶ κακίας εἰπεῖν·

ἡ δέ τοι οὐ θνητή, ἀλλ' ἀθάνατον κακόν ἐστιν,

ἀθάνατον δ' ἐν τῷ παρ' ἡμῖν βίῳ, ἐπεὶ πρός γε τὴν ἐν θεῷ ζωὴν
ἄψυχον καὶ νεκρὸν καὶ „κοπρίων“, ὡς ἔφη τις, „ἐκβλητότερον.“ (12.) ἀλλ' 62
ἔδει γε πάντως χώρας ἀπονεμηθῆναι διαφερούσας πράγμασι διαφέρουσιν,
οὐρανὸν μὲν ἀγαθῷ, τὰ δὲ περίγεια κακῷ. τὸ μὲν οὖν ἀγαθὸν ἀνωφοιτόν
ἐστι, κἂν εἴ ποτε ἔλθοι πρὸς ἡμᾶς — φιλόδωρος γὰρ ὁ πατὴρ αὐτοῦ —,
σπουδάζει παλινδρομῆσαι δικαίως· τὸ δὲ κακὸν ἐνταυθοῖ καταμένει, πορ-
ρωτάτω θείου χοροῦ διῳκισμένον, περιπολοῦν τὸν θνητὸν βίον καὶ μὴ
δυνάμενον ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀποθανεῖν. τοῦτό τις καὶ τῶν ἐπὶ 63
σοφίᾳ θαυμασθέντων ἀνὴρ δόκιμος ἐφώνησε μεγαλειότερον ἐν Θεαιτήτῳ
φάσκων· „ἀλλ' οὔτ' ἀπολέσθαι τὰ κακὰ δυνατόν — ὑπεναντίον γάρ τι
τῷ ἀγαθῷ αἰεὶ εἶναι ἀνάγκη — οὔτε ἐν θείοις αὐτὰ ἱδρῦσθαι, τὴν δὲ
θνητὴν φύσιν καὶ τόνδε τὸν τόπον περιπολεῖν· διὸ καὶ πειρᾶσθαι χρὴ

---

1 Ναδὰμ H, Δὰβ L   Ἀβιοῦ G   2 ἀντικαταλλόμενοι H   τἀγένητον H, τὰ γενητὰ G   3 ὧν Mang.: ὦ codd.   ὅτι scripsi: ὅτε G[2], τότε G[1]H
8 ἐναγὴς G: ἀναιδὴς H   9 αὐτοῦ coni. Mang.   10 σημεῖον τῷ Κάιν conicio; v. LXX et vol. I p. 297,22   12 μηδέποτε scripsi: μηδέπω codd.   19 ἔλθῃ v
20 post σπουδάζει add. δὲ, sed rursus del. H   21 περιπολλῦν L[1], περὶ πολλῦν Turn.   22 ἀποδραμεῖν conicio   22. 23 τῶν — ἐφώνησε s. s. H[2]
24. 25 γάρ τι τῷ ἀγαθῷ e Platone scripsi: γὰρ τῷ θεῷ codd.   25 θεοῖς Platonis textus   αὐτὰ G (Plato): ταῦτα H   26 περιπολεῖ Platonis textus

---

14 Od. μ 118.   16 Heracliti fragm. 85 Byw.   20. 21 cf. Platonis Phaedr. p. 247 A   24 Platonis Theaet. p. 176 AB.

ἐνθένδε ἐκεῖσε φεύγειν ὅτι τάχιστα. φυγὴ δὲ ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ
δυνατόν· ὁμοίωσις δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι.“
64 εἰκότως οὖν ὁ Κάϊν οὐκ ἀποθανεῖται, τὸ κακίας σύμβολον, ἣν ἀεὶ δεῖ
ζῆν ἐν τῷ θνητῷ γένει παρ' ἀνθρώποις· ὥστ' οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τὸ „θα-
νάτῳ θανατοῦσθαι“ λέλεκται τὸν ἀνδροφόνον διὰ τὰς δεδηλωμένας αἰτίας.
65 (13.) τὸ δὲ „οὐχ ἑκών, ἀλλ' ὁ θεὸς παρέδωκεν“ ἐπὶ τῶν τὸν ἀκούσιον
φόνον δρώντων πάνυ καλῶς εἴρηται. δοκεῖ γὰρ αὐτῷ τὰ μὲν ἑκούσια
γνώμης τῆς ἡμετέρας ἔργα εἶναι, τὰ δὲ ἀκούσια θεοῦ· λέγω δὲ οὐ τὰ
66 ἁμαρτήματα, ἀλλὰ τοὐναντίον ὅσα ἁμαρτημάτων ἐστὶ κόλασις. | ἀπρεπὲς p. 556
γὰρ θεῷ τὸ κολάζειν ἅτε πρώτῳ καὶ ἀρίστῳ νομοθέτῃ, κολάζει δὲ ⟨δι'⟩
ὑπηρετούντων ἑτέρων, οὐ δι' ἑαυτοῦ. τὰς μὲν γὰρ χάριτας καὶ δωρεὰς
καὶ εὐεργεσίας αὐτὸν ἁρμόττει προτείνειν ἅτε ἀγαθὸν καὶ φιλόδωρον ὄντα
φύσει, τὰς δὲ τιμωρίας οὐκ ἄνευ μὲν ἐπικελεύσεως τῆς ἑαυτοῦ βασι-
λέως ἅτε ὑπάρχοντος, δι' ἄλλων δέ, οἳ πρὸς τοιαύτας χρείας εὐτρεπεῖς
67 εἰσι. μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ ὁ ἀσκητὴς ἐν οἷς φησιν· „ὁ θεὸς ὁ
τρέφων με ἐκ νεότητος, ὁ ἄγγελος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κα-
κῶν“ (Gen. 48, 15. 16). τὰ μὲν γὰρ πρεσβύτερα ἀγαθά, οἷς ἡ ψυχὴ
τρέφεται, ἀνέθηκε θεῷ, τὰ δὲ νεώτερα, ὅσα ἐκ φυγῆς ἁμαρτημάτων
68 περιγίνεται, θεράποντι θεοῦ. διὰ τοῦτ', οἶμαι, καὶ ἡνίκα τὰ τῆς κοσμο-
ποιίας ἐφιλοσόφει, πάντα τἆλλα εἰπὼν ὑπὸ θεοῦ γενέσθαι μόνον τὸν
ἄνθρωπον ὡς ἂν μετὰ συνεργῶν ἑτέρων ἐδήλωσε διαπλασθέντα. „εἶπε“
γάρ φησιν „ὁ θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν“ (Gen.
69 1,26), πλήθους διὰ τοῦ „ποιήσωμεν“ ἐμφαινομένου. διαλέγεται μὲν
οὖν ὁ τῶν ὅλων πατὴρ ταῖς ἑαυτοῦ δυνάμεσιν, αἷς τὸ θνητὸν ἡμῶν τῆς
ψυχῆς μέρος ἔδωκε διαπλάττειν μιμουμέναις τὴν αὐτοῦ τέχνην, ἡνίκα
τὸ λογικὸν ἐν ἡμῖν ἐμόρφου, δικαιῶν ὑπὸ μὲν ἡγεμόνος τὸ ἡγεμονεῦον
70 ἐν ψυχῇ, τὸ δ' ὑπήκοον πρὸς ὑπηκόων δημιουργεῖσθαι. κατεχρήσατο
⟨δὲ⟩ καὶ ταῖς μεθ' ἑαυτοῦ δυνάμεσιν οὐ διὰ τὸ λεχθὲν μόνον, ἀλλ' ὅτι
ἔμελλεν ἡ ἀνθρώπου ψυχὴ μόνη κακῶν καὶ ἀγαθῶν ἐννοίας λαμβάνειν
καὶ χρῆσθαι ταῖς ἑτέραις, εἰ μὴ δυνατὸν ἀμφοτέραις. ἀναγκαῖον οὖν
ἡγήσατο τὴν κακῶν γένεσιν ἑτέροις ἀπονεῖμαι δημιουργοῖς, τὴν δὲ τῶν
71 ἀγαθῶν ἑαυτῷ μόνῳ. (14.) διὸ καὶ λεχθέντος πρότερον „ποιήσωμεν

1 τὸ om. H 2 ὁμοίωσις — γενέσθαι om. H 4 τὸ] τῷ G 9 εὐπρε-
πὲς H 10 κολάζει Turn.: κολάζειν codd. δι' add. Cohn 12 ἁρμόττειν H
14 εὐπρεπεῖς v 15 ἐν οἷς om. G 16 prius ὁ] καὶ ὁ G² 16 τῶν om. G
23 μὲν om. L 28 δὲ add. Turn. αὐτοῦ H, ἑαυτὸν coni. Mang. 29 ἐν-
νοίας] ἐν e corr. H² 30 ἑταίραις G εἰ GH²: ἢ H¹ ut vid.
32 δι' ὃ H²: δι' οὗ GH¹ ποιήσομεν H

ἄνθρωπον“ ὡς ἂν ἐπὶ πλήθους, ἐπιφέρεται τὸ ὡς ἂν ἐφ' ἑνός· „ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον“ (Gen. 1,27). τοῦ μὲν γὰρ πρὸς ἀλήθειαν ἀνθρώπου, ὃς δὴ νοῦς ἐστι καθαρώτατος, εἷς ὁ μόνος θεὸς δημιουργός, τοῦ δὲ λεγομένου καὶ κεκραμένου μετ' αἰσθήσεως τὸ πλῆθος. οὗ χάριν ὁ 72 μὲν κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπος σὺν τῷ ἄρθρῳ μεμήνυται — λέγεται γάρ· „ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον,“ τὸν ἀειδῆ καὶ ἄκρατον ἐκεῖνον λογισμόν —, ὁ δὲ ἄνευ τῆς τοῦδε προσθήκης· τὸ γάρ· „ποιήσωμεν ἄνθρωπον“ ἐμφαίνει τὸν ἐξ ἀλόγου καὶ λογικῆς συνυφανθέντα φύσεως. ἑπόμε- 73 νος τούτοις τό τε εὐλογεῖν τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τὸ καταρᾶσθαι τοῖς ὑπαιτίοις ἀνέθηκεν οὐχὶ τοῖς αὐτοῖς, καίτοι γε ἀμφοτέρων ἐχόντων ἔπαινον, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ μὲν εὐλογεῖν τοὺς ἀξίους ἡγεμονίαν ἔχει τὴν ἐν ἐγκωμίοις, τὸ δ' ἀρὰς τοῖς φαύλοις τίθεσθαι δευτέραν τάξιν, τῶν ἐπὶ M. ταῦτα χειροτονηθέντων — | εἰσὶ δὲ οἱ τοῦ γένους ἀρχηγέται δώδεκα ἀριθμῷ, φυλάρχας αὐτοὺς ὀνομάζειν ἔθος — ἓξ μὲν τοὺς ἀμείνους ἔταξεν ἐπὶ τῆς εὐλογίας, Συμεών, Λευί, Ἰούδαν, Ἰσσάχαρ, Ἰωσὴφ καὶ Βενιαμίν, τοὺς δ' ἑτέρους ἐπὶ τῆς κατάρας, τόν τε πρῶτον καὶ τὸν ὕστατον τῶν Λείας, Ῥουβὴν καὶ Ζαβουλών, καὶ τοὺς ἐκ τῶν θεραπαινίδων νόθους τέτταρας (Deut. 27, 12. 13). τῆς γὰρ βασιλείου καὶ ἱερω- 74 μένης φυλῆς οἱ ἡγεμόνες ἐν τῇ προτέρᾳ τάξει χορεύουσιν, Ἰούδας τε καὶ Λευί. εἰκότως οὖν καὶ τοὺς ἄξια θανάτου δρῶντας ἑτέρων χερσὶν ἐκδίδωσιν ἐπὶ τιμωρίᾳ, βουλόμενος ἡμᾶς ἀναδιδάσκειν, ὅτι ἡ κακοῦ φύσις μακρὰν ἀπελήλαται χοροῦ θείου, ὁπότε καὶ τὸ μιμηλάζον ἀγαθὸν κακῷ, ἡ τιμωρία, δι' ἑτέρων βεβαιοῦται. τὸ δὲ „δώσω σοι τόπον, οὗ φεύξε- 75 ται ὁ φονεύσας“ (Exod. 21,13) ἀκουσίως, πάνυ καλῶς εἰρῆσθαί μοι δοκεῖ· τόπον γὰρ καλεῖ νῦν οὐ χώραν ἐκπεπληρωμένην ὑπὸ σώματος, ἀλλὰ δι' ὑπονοιῶν αὐτὸν τὸν θεόν, ἐπειδὴ περιέχων οὐ περιέχεται καὶ ὅτι καταφυγὴ τῶν ὅλων ἐστί. θέμις οὖν τῷ δόξαντι τροπῇ χρήσασθαι ἀκου- 76 σίῳ φάναι κατὰ θεὸν συμβῆναι τὴν τροπήν, ὅπερ οὐ θέμις τῷ ἑκουσίως ἁμαρτόντι. „δώσειν“ δέ φησιν οὐ τῷ κτείναντι, ἀλλ' ᾧ διαλέγεται,

1 ἐπιφέρηται G 4 κεκραμμένου H ⟨τοῦ⟩ μετ' conicio 5 ἄρθρῳ] ἀνθρώπῳ G[1] 7 ὁ δὲ] ὧδε δὲ ἄνθρωπον coni. Mang. δὲ G: δ' ἄνθρωπον H, δ' ἄνθρωπος v 10 ὑπεναντίοις Turn. ἀνέθηκεν G: ἔθηκεν H 14 ἀριθμόν v 15 Λευίν GH Ἰσάχαρ codd. 17 τῶν G: τῆς H Ῥουβὴν G: Ῥουβὶμ H 20 Λευίς GH 21 τιμωρία G: τιμωρίαν H 22 πλησιάζον conicio κακῷ] ω ex corr. H[2] 23 ἡ τιμωρίᾳ Turn. 27 ἐστὶν H 28 ὅπερ Mang.: ὥσπερ codd. 29 ἁμαρτῶντι G

21. 22 cf. ad p. 123,20. 25 cf. Doxographi p. 317, 12. Zeller III 1 p. 181.

ὥσθ' ἕτερον μὲν εἶναι τὸν οἰκήτορα, ἕτερον δὲ τὸν φεύγοντα. τῷ μὲν
γὰρ ἑαυτοῦ λόγῳ ὁ θεὸς πατρίδα οἰκεῖν τὴν ἐπιστήμην ἑαυτοῦ, ὡς ἂν
αὐτόχθονι, δεδώρηται, τῷ δ' ἐν ἀκουσίοις γενομένῳ σφάλμασι καταφυ-
77 γήν, ὡς ὀθνείῳ ξένην, οὐχ ὡς πατρίδα ἀστῷ. (15.) ταῦτα καὶ περὶ
τῶν ἀκουσίων φιλοσοφήσας περὶ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ βουλεύσεως ἑξῆς
νομοθετεῖ φάσκων· „ἐὰν δέ τις ἐπιθῆται τῷ πλησίον ἀποκτεῖναι αὐτὸν
δόλῳ καὶ καταφύγῃ“ (Exod. 21, 14) ἐπὶ τὸν θεόν, τὸν προειρημένον
συμβολικῶς τόπον, παρ' ὃν ζῆν συμβέβηκε τοῖς πᾶσι· καὶ γὰρ ἑτέ-
78 ρωθί φησιν· „ὃς ἂν φύγῃ ἐκεῖ, καὶ ζήσεται“ (Deut. 19,5). ἀλλ' οὐ
ζωὴ μέν ἐστιν αἰώνιος ἡ πρὸς τὸ ὂν καταφυγή, θάνατος δ' ὁ ἀπὸ τού-
του δρασμός; εἰ δέ τις ἐπιτίθεται, πάντως ἐκ προνοίας ἀδικεῖ, καὶ τὸ
σὺν δόλῳ πραττόμενον ἑκουσίως ἔνοχον, ὡς τὸ ἀδόλως ἔμπαλιν οὐδ'
79 ὑπαίτιον. οὐδὲν οὖν τῶν ὑπούλως καὶ δολερῶς καὶ ἐκ προνοίας πρατ-
τομένων ἀδικημάτων ἄξιον λέγειν γίνεσθαι κατὰ θεόν, ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς
αὐτούς. ἐν ἡμῖν γὰρ αὐτοῖς, ὡς ἔφην, οἱ τῶν κακῶν εἰσι θησαυροί,
80 παρὰ θεῷ δὲ οἱ μόνων ἀγαθῶν. ὃς ἂν οὖν καταφύγῃ, τὸ δ' ἐστὶν ὃς
ἂν τῶν ἁμαρτημάτων μὴ ἑαυτὸν ἀλλὰ θεὸν αἰτιᾶται, κολαζέσθω, τῆς
μόνοις ἱκέταις πρὸς σωτηρίαν καὶ ἀσφάλειαν καταφυγῆς, τοῦ βωμοῦ,
στερούμενος, καὶ μήποτ' εἰκότως· ἀμώμων γὰρ ἱερείων, λέγω δὲ ψυχῶν
ἀσινῶν καὶ κεκαθαρμένων, τὸ | θυσιαστήριον ἀνάπλεών ἐστι· δυσίατος p. 558
δὲ ἢ παντελῶς ἀνίατος μῶμος τὸ φάσκειν καὶ κακῶν αἴτιον εἶναι τὸ
81 θεῖον. φίλαυτοι δὴ μᾶλλον ἢ φιλόθεοι σπουδάσαντες οἱ τοιοῦτοι τρόποι
πάντες εἶναι βαινέτωσαν ἔξω περιρραντηρίων, ἵν' ὡς μιαροὶ καὶ ἀκά-
θαρτοι μηδ' ἐξ ἀπόπτου τὴν ἱερὰν φλόγα τῆς ἀνακαιομένης ἀσβέστου
ψυχῆς καὶ θεῷ καθαγνιζομένης ὁλοκλήρῳ καὶ παντελεῖ δυνάμει θεά-
82 σωνται. παγκάλως τις τῶν πάλαι σοφῶν εἰς ταὐτὸ τοῦτο συνδραμὼν
ἐθάρρησεν εἰπεῖν, ὅτι „θεὸς οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόν

7 καὶ καταφύγῃ Mang.: καὶ καταφύγη ποιεῖ (ποῖ: coni. Cohn) GH, καταφύγη ποιεῖ L. καταφυγὴν ποιεῖ Turn. 9 ἀλλ' οὐ] ἀλλὰ G[2] 11 δὴ scrib. et lin. 8—10 καὶ γὰρ — δρασμός parenthesis ponenda τὸ] τῷ G[1] 12 ἑκουσίως G[2] (Mang.): ἑκουσίοις G[1]H 15 κακῶν Mang.: κακιῶν codd. 16 οἱ scripsi: ras. 2 litt. in G οὐ H οὖν s. s. H[2] 17 τὸν θεὸν v 18 μόνης H[2] πρὸς G: εἰς H δεδομένης vid. add. 19 στερόμενος coni. Cohn μήτ' G[1] 21 καὶ secl. Mang. 22 τοιοῦτον τρόπον H[1]v, τοιουτότροποι Mang. 23 βαινέτωσαν G: μενέτωσαν H 25 καθαγιζομένης coni. Mang.

27 Platonis Theaet. p. 176 C.

τε δικαιότατος, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν ἢ ὃς ἂν ἡμῶν αὖ γένηται ὅτι δικαιότατος. περὶ τοῦτον καὶ ἡ ὡς ἀληθῶς δεινότης ἀνδρὸς καὶ οὐδενία τε καὶ ἀνανδρία. ἡ μὲν γὰρ τούτου γνῶσις σοφία καὶ ἀρετὴ ἀληθινή, ἡ δὲ ἄγνοια ἀμαθία τε καὶ κακία ἐναργής. αἱ δὲ ἄλλαι δεινότητες δοκοῦσαι καὶ σοφίαι ἐν μὲν πολιτικαῖς δυναστείαις γιγνόμεναι φορτικαί, ἐν δὲ τέχναις βάναυσοι.“ (16.) προστάξας οὖν ἀπάγεσθαι τὸν 83
ἀνίερον καὶ κακήγορον τῶν θείων ἀπὸ τῶν ἱερωτάτων καὶ ἐκδίδοσθαι ἐπὶ τιμωρίᾳ φησὶν ἑξῆς· „ὃς τύπτει πατέρα ἢ μητέρα, τελευτάτω“ καὶ ὁμοίως „ὁ κακηγορῶν πατέρα καὶ μητέρα τελευτάτω“ (Exod. 21, 15. 16). μονονοὺ γὰρ βοᾷ καὶ κέκραγεν, ὅτι τῶν εἰς τὸ θεῖον βλασφημούντων 84
οὐδενὶ συγγνώμης μεταδοτέον. εἰ γὰρ οἱ τοὺς θνητοὺς κακηγορήσαντες γονεῖς ἀπάγονται τὴν ἐπὶ θανάτῳ, τίνος ἀξίους χρὴ νομίζειν τιμωρίας τοὺς τὸν τῶν ὅλων πατέρα καὶ ποιητὴν βλασφημεῖν ὑπομένοντας; τίς δ’ ἂν γένοιτο αἰσχίων κακηγορία ἢ τὸ φάσκειν μὴ παρ’ ἡμᾶς, ἀλλὰ παρὰ θεὸν γένεσιν εἶναι τῶν κακῶν; ἐλαύνετε οὖν, ἐλαύνετε, ὦ μύσται καὶ 85
ἱεροφάνται θείων ὀργίων, τὰς μιγάδας καὶ σύγκλυδας καὶ πεφυρμένας, δυσκαθάρτους καὶ δυσεκπλύτους ψυχάς, αἳ ἄκλειστα μὲν ὦτα, ἄθυρον δὲ γλῶτταν, ὄργανα τῆς ἑαυτῶν βαρυδαιμονίας εὐτρεπῆ, περιφέρουσιν, ἵνα καὶ πάντων καὶ ὧν μὴ θέμις ἀκούωσι καὶ πάντα καὶ ὅσα μὴ χρεὼν ἐκλαλῶσιν. ὅσοι δὲ διαφορὰν ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων ἐπαιδεύθησαν καὶ 86
εὔφημον στόμα ἀντὶ κακηγόρου γλώττης ἔλαχον, κατορθοῦντες μὲν ἐπαινετοί, σφαλλόμενοι δὲ μὴ κατὰ γνώμην οὐ πάνυ ψεκτοί· διὸ καὶ πόλεις
3 M. αὐτοῖς εἰς καταφυγὴν ἀπεκρίθησαν (Num. 35). (17.) | ἄξιον δὲ τῶν 87
περὶ τὸν τόπον αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα μάλιστα ἀκριβῶσαι. ἔστι δ’ ἀριθμῷ

---

1 καὶ om. H   ἢ ὃς ἂν in mg H[3]   ἡμῶν om. Turn.   αὖ Plato: εὖ codd., οὐ Turn.   2 ὅτι δικαιότατος om. H   περὶ] παρὰ coni. Mang. τοῦτον] ῥώμη δὲ s. s. H[2], ῥώμη τε v   3 οὐδενία τε scripsi; οὐδὲν ἴσταται G(H[1]?), οὐδένειά τε ex corr. H[2]   ἀρετὴ s. s. H[2]   4 ἄγνοια G: ἄνοια H, ἀνθρωπεία Mang. ex codice Oxon. Coll. Novi 143   5 δοκοῦσαι] τε δοκοῦσαι Plato 5. 6 φροντισταὶ H, ante quod add. καί, sed rursus del.   8 μητέρα ἢ πατέρα H 8. 9 καὶ ὁμοίως — τελευτάτω om. H   9 καὶ] ἢ conicio   10 μόνον γὰρ οὐ G, μονονοὺκ ἄρα conicio   ἐκβοᾷ coni. Mang.   11 κατηγορήσαντες H 12 ἀξίου H   13 τὸν om. v   14 παρ’ G (Mang.): περὶ H   15 παρὰ G (Mang.): περὶ H   17 δυσεκπλύντους v   ἄκλυστα H   19 primum καὶ fort. secl. ἀκούωσιν G   19. 20 καὶ πάντων (sic G, πάντα scripsi) — ἐκλαλῶσιν G: om. H 21 κατηγόρου H   24 ἀκριβῶσαι] ἀκριβ H[2] in ras., ante β ras. in H   δὲ H

23—128,7 *Ambros. de fuga saeculi 2,5:* sed consideremus altius. quattuor sunt quae admonent, profundius esse spectanda lectionis arcana istius. unum, qua ratione ex his

τέτταρα· ἓν μέν, διὰ τί οὐκ ἐξ ὧν αἱ ἄλλαι φυλαὶ πόλεων ἔλαχον, ἀλλ'
ἐξ ὧν ἡ Λευιτικὴ μόνη, φυγάσι πόλεις ἀπεκρίθησαν· δεύτερον δέ, διὰ τί
ἓξ ἀριθμῷ καὶ οὔτε πλείους οὔτε ἐλάττους· τρίτον, τί δήποτε τρεῖς μὲν
πέραν τοῦ Ἰορδάνου, αἱ δ' ἕτεραι ἐν τῇ Χαναναίων γῇ· τέταρτον, διὰ
τί προθεσμία τοῖς φυγάσιν ὥρισται τοῦ κατελθεῖν ὁ τοῦ ἀρχιερέως θά-
88 νατος. λεκτέον οὖν περὶ ἑκάστου τὰ ἁρμόττοντα, ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ πρώτου
λαβόντας. εἰς τὰς ἀπονεμηθείσας Λευίταις μόνοις πόλεις φεύγειν διείρηται
πάνυ προσηκόντως· καὶ γὰρ οἱ Λευῖται τρόπον τινὰ φυγάδες εἰσίν, ἕνεκα
ἀρεσκείας θεοῦ γονεῖς καὶ τέκνα καὶ ἀδελφοὺς καὶ πᾶσαν τὴν θνητὴν
89 συγγένειαν ἀπολελοιπότες. ὁ γοῦν ἀρχηγέτης τοῦ θιάσου τούτου λέγων
εἰσάγεται τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρί· „οὐχ ἑώρακα ὑμᾶς, καὶ τοὺς ἀδελ-
φοὺς οὐ γινώσκω, καὶ τοὺς υἱοὺς ἀπογινώσκω" (Deut. 33,9) ὑπὲρ τοῦ
δίχα μεθολκῆς θεραπεύειν τὸ ὄν. ἡ δ' ἀψευδὴς φυγὴ στέρησις τῶν
οἰκειοτάτων καὶ φιλτάτων ἐστίν. φυγάδας οὖν φυγάσι παρακατατίθεται
90 πρὸς τὴν ὧν εἰργάσαντο ἀμνηστίαν, δι' ὁμοιότητα ἔργων. ἆρ' οὖν διὰ

4 αἱ δ' ἕτεραι Turn.: τὰς δ' ἑτέρας codd., quod seruari potest verbo addito
7 λαβόντι coni. Mang. διείρηται H[2]: διαιρεῖται G (H[1]?) 8 οἱ om. H
14 εἰκαιοτάτων G ἐστὶ G ἐστὶ καὶ φυγάδας φυγάσι v 15 ἀμνη-
στείαν codd.

civitatibus, quae Levitis in portionem sorte obvenerunt, sex civitates ad refugium datae sunt homicidii crimine laborantibus, cur non etiam aliarum tribuum civitates ad hoc munus deputatae. secundum, qua ratione sex numero; non enim otiose numerus hic praescriptus videtur, neque plurium neque pauciorum civitatium. tertium, cur tres ultra Iordanen civitates et tres in regione Chananaea dispositae sint, quae refugio peccantibus forent. quartum, cur denumeratio et definitio temporis comprehensa, intra quod habitet homicida in civitate refugii, quoad moriatur sacerdos magnus et post mortem sacerdotis magni revertatur homicida in civitatem habitationis suae. de singulis ergo oportet dicere atque eo ordine quo proposuimus quaesita absolvere.
7—10. 12. 13 *ibid.* 2,6: competenter itaque Levitarum civitates datas ad refugium primo explicandum est. congrue autem provisum liquet, quia Levitae fugitantes sunt mundi huius, (qui *add. Schenkl*) ut placeant deo, relinquant (relinquunt *conicio*) patriam parentes filios omnem cognationem, ut adhaereant uni deo. — *2,7:* fugitans igitur est suorum sacri altaris eius minister. 10—12 cf. ibid. 2,7 p. 167,23—168,4 Sch., ubi pro loco Deut. locos N.T. laudat Ambrosius. 12—15 *ibid.* 2,7: ergo cui deus portio est (Deut. 18,2) nihil debet curare nisi deum, ne alterius impediatur necessitatis munere . . . haec enim vera est sacerdotis fuga, abdicatio domesticorum et quaedam alienatio carissimorum, ut suis se abneget, qui servire deo gestit. recte ergo fugaces fugacibus commendavit aeternae legis sanctio, ut qui hunc mundum obliti sunt eos recipiant qui peccata sua condemnantes atque opera oblivionem vitae superioris expetant.

τοῦτο μόνον ἢ καὶ δι' ἐκεῖνο, ⟨ὅτι⟩ ἡ τῶν νεωκόρων Λευιτικὴ φυλὴ τοὺς
θεοπλαστήσαντας τὸν χρυσοῦν μόσχον, τὸν Αἰγυπτιακὸν τῦφον, ἡβηδὸν
ἐξ ἐπιδρομῆς κατέκτειναν, ὀργῇ δικαίᾳ σὺν ἐνθουσιασμῷ καί τινι κατο-
κωχῇ θεοφορήτῳ χρησάμενοι; „καὶ κτείνει ἕκαστος ἀδελφὸν καὶ πλη-
σίον καὶ τὸν ἔγγιστα" (Exod. 32,27), ἀδελφὸν μὲν ψυχῆς τὸ σῶμα, τὸ
δὲ λογικοῦ πλησίον τὸ ἄλογον, τὸν δὲ ἔγγιστα νοῦ τὸν προφορικὸν λόγον.
οὕτως γὰρ ἂν μόνως θεραπευτικὸν γένοιτο τοῦ τῶν ὄντων ἀρίστου τὸ 91
ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἄριστον, πρῶτον μὲν εἰ ἀναλυθείη ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχήν,
διαζευχθέντος καὶ διακοπέντος αὐτῷ τοῦ ἀδελφοῦ σώματος καὶ τῶν
ἀνηνύτων ἐπιθυμιῶν· εἶτα τῆς ψυχῆς ἀποβαλούσης, ὡς ἔφην, τὸ πλη-
σίον τοῦ λογικοῦ, τὸ ἄλογον — καὶ γὰρ αὐτὸ χειμάρρου τρόπον πεν-
ταχῇ σχιζόμενον διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων οἷα δεξαμενῶν τὴν τῶν
παθῶν ἀνεγείρει φοράν —· εἶθ' ἑξῆς τοῦ λογισμοῦ διοικίσαντος καὶ 92
διαζεύξαντος τὸν ἐγγυτάτω δοκοῦντα εἶναι, τὸν προφορικὸν λόγον, ἵν' ὁ
κατὰ διάνοιαν ἀπολειφθῇ μόνος, ἔρημος σώματος, ἔρημος αἰσθήσεως,
ἔρημος γεγωνοῦ λόγου προφορᾶς· ἀπολειφθεὶς γάρ, τῇ κατὰ τὴν μόνω-
10 M. σιν διαίτῃ χρώμενος, τὸ μόνον ⟨ὂν⟩ καθαρῶς καὶ ἀμεθέλκτως ἀσπά-
σεται. | πρός γε μὴν τοῖς εἰρημένοις κἀκεῖνο ὑπομνηστέον, ὅτι ἡ Λευι- 93
τικὴ φυλὴ νεωκόρων καὶ ἱερέων ἐστίν, οἷς ἡ τῶν ἁγίων ἀνάκειται λει-
τουργία· λειτουργοῦσι δὲ καὶ οἱ τὸν ἀκούσιον φόνον δρῶντες, εἴ γε
κατὰ Μωυσῆν „ὁ θεὸς παραδίδωσιν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν" (Exod.
21, 13) τοὺς θανάτου ἄξια εἰργασμένους πρὸς ἀναίρεσιν. ἀλλ' οἱ μὲν
ἐτάχθησαν ἐπὶ τῷ τοὺς ἀγαθοὺς σεμνύνειν, οἱ δ' ἐπὶ τῷ τοὺς ὑπαιτίους

---

1 ὅτι addidi 2 ante μόσχον ras. in H 3 κατέκτεινον H, κατέκτεινεν conicio et lin. 11 χρησαμένη 3. 4 κατοκωχῇ G: κατακωχῇ H 4 θεοφορήτῳ — κτείνει om. G 5 τὸ G: τοῦ H 7 ἂν G: om. H 8 ἀκολουθείη G ὁ G: om. H 9 διακοπέντος] διοικισθέντος coni. Mang. αὐτοῦ conicio 10 ἀποβαλούσης Turn.: ἀποβαλλούσης GH 11 χειμάρρουν G 13 διοικίσαντος Turn.: διοικήσαντος GH 15 ἀπολειφθῇ Turn.: ἀποληφθῇ GH 16 γεγωνοῦ λόγου scripsi: γεγωνοῦ G[1] (?), γεγονὼς G[2], γε (τε Mang.) λόγου H 17 ὂν add. Mang. 21 Μωσῆν codd. 23 τῷ G: τὸ H τῷ G: τὸ H

1—18 *ibid. 2,7. 8 p. 168,7. 8. 19. 20:* et ideo exul est mundi: fugitans corporis, fugitans passionum abdicat se omnibus, ut solus remaneat . . . percussus igitur Levitico gladio moriatur sensus carnis in nobis, ut vivat anima nostra. 18—22 *ibid. 2,8 p. 168,12—15:* est etiam illa causa, quia Levitae ministri sunt dei. et ideo ipsorum civitates fugientibus homicidis per legem deputantur, quia ipsis ius est divina mandata exsequi circa eos qui crimen mortale admiserint.

94 κολάζειν. (18.) αὗται μέν εἰσιν αἱ αἰτίαι, ὧν ἕνεκα οἱ τὸν ἀκούσιον
φόνον δράσαντες εἰς μόνας τὰς τῶν νεωκόρων φεύγουσι πόλεις. τίνες
δέ εἰσι καὶ διὰ τί ἀριθμῷ ἕξ, ἑπομένως λεκτέον. μήποτ' οὖν ἡ μὲν
πρεσβυτάτη καὶ ἐχυρωτάτη καὶ ἀρίστη μητρόπολις, οὐκ αὐτὸ μόνον
πόλις, ὁ θεῖός ἐστι λόγος, ἐφ' ὃν πρῶτον καταφεύγειν ὠφελιμώτατον.
95 αἱ δ' ἄλλαι πέντε, ὡς ἂν ἀποικίαι, δυνάμεις εἰσὶ τοῦ λέγοντος, ὧν
ἄρχει ἡ ποιητική, καθ' ἣν ὁ ποιῶν λόγῳ τὸν κόσμον ἐδημιούργησε·
δευτέρα δ' ἡ βασιλική, καθ' ἣν ὁ πεποιηκὼς ἄρχει τοῦ γενομένου· τρίτη
δ' ἡ ἵλεως, δι' ἧς ὁ τεχνίτης οἰκτείρει καὶ ἐλεεῖ τὸ ἴδιον ἔργον· τετάρτη
δ' ἡ * * * νομοθετικῆς μοῖρα, δι' ἧς ἃ μὴ χρὴ γίνεσθαι ἀπαγορεύει.
96 πάγκαλοι δὲ καὶ εὐερκέσταται πόλεις, ἀξίων σῴζεσθαι ψυχῶν τὸν αἰῶνα
ἄρισταί γε καταφυγαί· χρηστὴ δὲ καὶ φιλάνθρωπος ἡ διάταξις, ἀλεῖψαι καὶ
ῥῶσαι πρὸς εὐελπιστίαν ⟨ἱκανή. ἧς⟩ τίς ἂν ἐδυνήθη μᾶλλον τοσαύτην τῶν
δυναμένων εὐεργετεῖν ἀναδεῖξαι ἀφθονίαν διὰ τὰς διαφορὰς τῶν ἐν τροπαῖς
97 ἀκουσίοις γενομένων, οἷς οὔτε ἰσχὺς οὔτε [ἡ] ἀσθένεια ἡ αὐτή; προ-
τρέπει δὴ τὸν μὲν ὠκυδρομεῖν ἱκανὸν συντείνειν ἀπνευστὶ πρὸς τὸν ἀνωτάτω

4 ὀχυρωτάτη H 5 πόλις s. s. H[2] ἐστὶν H 6 ὄντος coni. Mang., λεχθέντος vir doctus apud Mang., ἡγεμόνος conicio 7 ἡ G[2]: om. G[1]H, μὲν ἡ conicio 8 δ' ἡ H: δὴ G[1], δὲ ἡ G[2] 9 δ' ἡ H: δὴ G 10 νομοθετικὴ H lacunam ex Ambrosio supplendam (e. gr. νομοθετική, δι' ἧς προστάττει ἃ δεῖ, πέμπτη δ' ἡ. cf. § 98. 100. 104) hic statuo, Mang. post ἀπαγορεύει 13 ῥῶσαι] συγκροτῆσαι coni. Mang. ἱκανή add. Mang., ἧς Diels 14 ἀναδεῖξαι G[2]H[2]: ἀνέδειξε G[1]H[1] διαφθορὰς G 15 ⟨ἡ⟩ ἰσχὺς coni. Cohn ἡ seclusi 16 δὴ] δὲ οὖν ex codice Oxon. Coll. Novi 143 Mang.

2—15 *ibid. 2,9:* sex autem civitatum refugia sunt ita, ut prima civitas sit cognitio verbi et ad imaginem eius forma vivendi ... haec igitur civitas velut metropolis, cui adiacent aliae quinque civitates Levitarum. secunda est civitas consideratio divinae operationis, qua creatus est mundus. tertia civitas est contemplatio potestatis regiae et maiestatis aeternae. quarta civitas propitiationis divinae contuitus. quinta civitas legis divinae contemplatio, quae praecipit quid faciendum sit. sexta quoque civitas portio legis, quae praescribit quid non faciendum sit. quanta abundantia divinae misericordiae, quantae divitiae pietatis eius, ut singulorum studia fragilitatesque humanae condicionis considerans, quibus et inviti ac reluctantes ad culpam ducimur et non voluntaria delicta victi inlecebris frequenter committimus, diversa nobis refugia proponeret. *cf. etiam 2,12 p. 172,4. 5 cum lin. 14. 15.* 15—131,6 *ibid. 2,10:* primum igitur remedium, ut ... sine ulla conperendinatione ... ad ipsam rerum arcem omnium properet, ubi verbum est dei ... ubi est fons sapientiae, unde pro morte vitae aeternae hauriat potum inmortalem. secundum est remedium, ut qui non potest cognitionem boni illius praelibare et tardior vel ingenio est vel fidei conprehensione ... saltem opera domini consideret atque ex his quae facta sunt tanti

λόγον θεῖον, ὃς σοφίας ἐστὶ πηγή, ἵνα ἀρυσάμενος τοῦ νάματος ἀντὶ
θανάτου ζωὴν ἀΐδιον ἆθλον εὕρηται· τὸν δὲ μὴ οὕτως ταχὺν ἐπὶ τὴν
ποιητικὴν καταφεύγειν δύναμιν, ἣν Μωυσῆς ὀνομάζει θεόν, ἐπειδὴ δι'
αὐτῆς ἐτέθη καὶ διεκοσμήθη τὰ σύμπαντα — τῷ γὰρ ὅτι γέγονε τὸ
πᾶν καταλαβόντι μεγάλου κτῆσις ἀγαθοῦ περιγίνεται, ἡ τοῦ πεποιηκότος
ἐπιστήμη, ἡ δ' εὐθὺς ἀναπείθει τὸ γενόμενον ἐρᾶν τοῦ φυτεύσαντος —·
τὸν δὲ μὴ οὕτως ἕτοιμον ἐπὶ τὴν βασιλικήν — φόβῳ γὰρ ἄρχοντος τὸ 98
ὑπήκοον, εἰ καὶ μὴ εὐνοίᾳ πατρὸς τὸ ἔκγονον, ἀνάγκῃ σωφρονιζούσῃ
νουθετεῖται —· τῷ δὲ μὴ φθάνοντι πρὸς τοὺς λεχθέντας ὅρους ὡς
μακρὰν διεστῶτας ἀφικνεῖσθαι καμπτῆρες εἴσω πεπήγασιν ἕτεροι δυνά-
μεων ἀναγκαίων, τῆς ἵλεω, τῆς προσταττούσης ἃ δεῖ, τῆς ἀπαγορευούσης
1 M. ἃ μὴ δεῖ. ὅ τε γὰρ προλαβών, | ὡς οὐκ ἀπαραίτητον ἀλλ' εὐμενὲς δι' 99
ἡμερότητα φύσεώς ἐστι τὸ θεῖον, κἂν ἁμάρτῃ πρότερον, αὖθις μετενόη-
σεν ἀμνηστίας ἐλπίδι, ὅ τε ἔννοιαν λαβών, ὅτι νομοθέτης ὁ θεός ἐστιν,
πειθαρχῶν οἷς ἂν προστάττῃ πᾶσιν εὐδαιμονήσει· ὁ δ' ὕστατος ὑστάτην
εὑρήσεται καταφυγήν, ἀποτροπὴν κακῶν, εἰ καὶ μὴ μετουσίαν προηγου-
μένων ἀγαθῶν. (19.) αἵδ' εἰσὶν ⟨αἱ⟩ ἓξ πόλεις, ἃς καλεῖ φυγαδευτήρια 100

1 ἀρρυσάμενος H² 3 Μωσῆς codd. 4 ἐκοσμήθη H ὄντι G¹ ut vid. γέγονεν H 5 μεγάλου Mang.: μεγάλη codd. 7 οὕτως G (Turn.): οὔτε H 8 ἀνάγκης σωφρονιζούσης conicio 9 φθάνοντι G (Turn.): φθονοῦντι H 12 ὅ τε] ὃ e corr. H² 14 ἀμνηστείας GH¹ 15 προστάττει H εὐδαιμονήσῃ G 17 αἱ addidi φυγαδευτηρίων H¹

contempletur operis auctorem, quoniam ex his bonis, quae sunt in constitutione istius creaturae ...., bonum illud summum atque aeternum conprehenditur .... nonne his quamvis tardum ingenium diligere auctorem suum provocatur? ... ergo operatoria virtus dei, etsi non videtur, tamen ex suis operibus aestimatur. ....
6—9 *ibid.:* tertius ordo est regalis potestatis contemplatio, ut subiciamur regi, si non deferimus tamquam parenti. metu enim praesidentis plerumque fit oboediens potestati qui est salutis ingratus, ut necessitatem sobrietatis agnoscat qui noluit ac nequivit gratiam pietatis agnoscere. corrigit enim necessitas quem pietas provocare debuerat. *cf. etiam 2,11.* 9—17 *ibid. 2,12:* qui descenderint ergo ex illis superioribus virtutibus ad haec inferiora ...., habent propiora hominis refugia quae petant ut ... sperent dominum sibi reconciliari posse, si veniam petant, sperent posse corrigi, si praecepta sequantur caelestium testamentorum, quibus aut informamur ad innocentiam aut revocamur a culpa. haec igitur intra Iordanen civitates sequentes sunt, ut propitiemus nobis deum, sequamur quae iubet, vitemus quae prohibet. sit ergo propitiandae divinitatis ambitio, sequendae praeceptionis oboeditio, interdictae praevaricationis cautio, quibus propitiatoriam dei misericordiam et nomotheticen eius providentiam vel institutorum obsequio vel interdictorum declinatione veneremur.

(Num. 35, 12), ὧν αἱ μὲν πέντε ἀπεικονίσθησαν καὶ ἔστιν αὐτῶν ἐν
τοῖς ἁγίοις τὰ μιμήματα, προστάξεως μὲν καὶ ἀπαγορεύσεως οἱ ἐν τῇ
κιβωτῷ νόμοι, τῆς δ' ἵλεω δυνάμεως τὸ ἐπίθημα τῆς κιβωτοῦ —
καλεῖ δὲ αὐτὸ ἱλαστήριον —, ποιητικῆς δὲ καὶ βασιλικῆς τὰ ὑπόπτερα
101 καὶ ἐφιδρυμένα Χερουβίμ· ὁ δ' ὑπεράνω τούτων λόγος θεῖος εἰς ὁρατὴν
οὐκ ἦλθεν ἰδέαν, ἅτε μηδενὶ τῶν κατ' αἴσθησιν ἐμφερὴς ὤν, ἀλλ'
αὐτὸς εἰκὼν ὑπάρχων θεοῦ, τῶν νοητῶν ἅπαξ ἁπάντων ὁ πρεσβύτατος,
ὁ ἐγγυτάτω, μηδενὸς ὄντος μεθορίου διαστήματος, τοῦ μόνου, ὃ ἔστιν
ἀψευδῶς, ἐφιδρυμένος. λέγεται γάρ· „λαλήσω σοι ἄνωθεν τοῦ ἱλαστη-
ρίου, ἀνὰ μέσον τῶν δυεῖν Χερουβίμ" (Exod. 25, 21), ὥσθ' ἡνίοχον
μὲν εἶναι τῶν δυνάμεων τὸν λόγον, ἔποχον δὲ τὸν λαλοῦντα, ἐπικελευό-
102 μενον τῷ ἡνιόχῳ τὰ πρὸς ὀρθὴν τοῦ παντὸς ἡνιόχησιν. ὁ μὲν οὖν
ἄνευ τροπῆς, ἑκουσίου μὲν ἄπαγε, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀκουσίου γεγονώς,
αὐτὸν τὸν θεὸν κλῆρον ἔχων (Deut. 10,9), ἐν αὐτῷ μόνῳ κατοικήσει·
οἱ δ' οὐκ ἐκ προνοίας ἀλλ' ἀβουλήτοις χρησάμενοι σφάλμασι καταφυ-
103 γὰς ἕξουσι τὰς εἰρημένας ἀφθόνους καὶ πλουσίας οὕτως. τῶν δὲ πρὸς
καταφυγὴν πόλεων τρεῖς μέν εἰσι πέραν, αἳ μακρὰν ἡμῶν τοῦ γένους
ἀφεστᾶσι. τίνες αὗται; ὁ τοῦ ἡγεμόνος λόγος καὶ ἡ ποιητικὴ καὶ βασι-
λικὴ δύναμις αὐτοῦ· τούτων γὰρ ὅ τε οὐρανὸς καὶ σύμπας ὁ κόσμος
104 ἐπικοινωνεῖ. αἱ δὲ προσεχεῖς ἡμῖν καὶ ἐφαπτόμεναι τοῦ τῶν ἀνθρώπων
ἐπικήρου γένους, ᾧ μόνῳ συμβέβηκε διαμαρτάνειν, αἱ ἐντός εἰσι τρεῖς,
ἡ ἵλεως, ἡ προστακτικὴ τῶν ποιητέων, ἡ ἀπαγορευτικὴ τῶν μὴ ποιη-
105 τέων· αὗται γὰρ ἤδη ἡμῶν ἐφάπτονται. τίς γὰρ ἀπαγορεύσεως χρεία
τοῖς μὴ μέλλουσιν ἀδικήσειν, τίς δὲ προστάξεως τοῖς μὴ πεφυκόσι σφάλ-
λεσθαι, τίς δὲ τῆς ἵλεω τοῖς μηδ' ὅλως ἁμαρτησομένοις; ἀλλὰ τό γε
ἡμέτερον γένος χρεῖον γέγονε τούτων διὰ τὸ πεφυκέναι καὶ ἐπικλινῶς
106 ἔχειν πρός τε τὰ ἑκούσια καὶ ἀκούσια ἁμαρτήματα. (20.) τέταρτον
καὶ λοιπὸν ἦν τῶν προταθέντων ἡ προθεσμία τῆς τῶν πεφευγότων καθ-

---

3 ἐπίθημα G(H¹?): ἐπίθεμα H² 5 ὑφιδρυμένα L 7 εἰκὼν om. G 8 τοῦ μόνου Turn.: τῷ μόνον G, τὸ μόνον H 9 ἐφιδρυμένος scripsi: ἀφιδρυμένος codd. 10 δυοῖν H χερου?ειμ G 15 ἀλλὰ βουλῇ τοῖς G χρησάμενοι H²: χρησαμένοις GH¹ 16 post εἰρημένας vid. add. πόλεις οὕτως] οὔσας conicio οὕτω δὲ τῶν v 18 ἀφεστᾶσιν H prius καὶ H²: om. GH¹ 20 ἐπικοινωνεῖ scripsi: ἐπικοινωναὶ H, ἐπικοινωνίαι G, ἐστί. κοινωναὶ v αἱ δὲ προσεχεῖς Cohn (cf. modo adnotata): δὲ προσεχεῖς codd., δὲ καὶ προσεχεῖς v 23 δὴ coni. Mang. 25 τῆς] τοῖς G 28 προτεθέντων L

27—133,13 *ibid. 2, 13:* quartum superest quod de morte summi sacerdotis ait: quia usque ad illud tempus erit in civitate refugii homicida ille, donec

ὁδοῦ, τοῦ ἀρχιερέως ὁ θάνατος, πολλὴν ἐν τῷ ῥητῷ μοι παρέχουσα
δυσκολίαν. ἄνισος γὰρ ἡ τιμωρία κατὰ τῶν τὰ αὐτὰ δρασάντων νομο-
52 M. θετεῖται, εἴ γε οἱ μὲν | πλείω χρόνον ἀποδράσονται, οἱ δὲ ἐλάττω·
μακροβιώτατοι γὰρ ⟨οἱ μέν⟩, οἱ δὲ ὀλιγοχρονιώτατοι τῶν ἀρχιερέων
εἰσί· καὶ οἱ μὲν νέοι, οἱ δὲ πρεσβῦται καθίστανται· καὶ τῶν ἑαλωκότων 107
ἐπ' ἀκουσίῳ φόνῳ οἱ μὲν ἐν ἀρχῇ τῆς ἱερωσύνης ἐφυγαδεύθησαν, οἱ
δ' ἤδη μέλλοντος τελευτᾶν τοῦ ἱερωμένου, ὡς τοὺς μὲν αἰῶνα μακρόν
τινα τῆς πατρίδος ἐστερῆσθαι, τοὺς δ' αὐτὸ μόνον ἡμέραν, εἰ τύχοι,
μεθ' ἣν τὸν αὐχένα ἐπαίροντες καὶ φρυαττόμενοι καὶ γελῶντες τοὺς
ἄγχιστα γένους τῶν ἀνῃρημένων ἀφίξονται. τὸ ἄπορον οὖν καὶ δυσα- 108
πολόγητον ἀποδρασόμεθα τῆς δι' ὑπονοιῶν φυσικῆς ἀποδόσεως ἐφιέ-
μενοι. λέγομεν γὰρ τὸν ἀρχιερέα οὐκ ἄνθρωπον ἀλλὰ λόγον θεῖον εἶναι
πάντων οὐχ ἑκουσίων μόνον ἀλλὰ καὶ ἀκουσίων ἀδικημάτων ἀμέτοχον.
οὔτε γὰρ ἐπὶ πατρί, τῷ νῷ, οὔτε ἐπὶ μητρί, τῇ αἰσθήσει, φησὶν αὐτὸν 109
Μωυσῆς (Lev. 21, 11) δύνασθαι μιαίνεσθαι, διότι, οἶμαι, γονέων ἀφθάρ-
των καὶ καθαρωτάτων ἔλαχεν, πατρὸς μὲν θεοῦ, ὃς καὶ τῶν συμπάν-
των ἐστὶ πατήρ, μητρὸς δὲ σοφίας, δι' ἧς τὰ ὅλα ἦλθεν εἰς γένεσιν·
καὶ διότι τὴν κεφαλὴν κέχρισται ἐλαίῳ, λέγω δὲ τὸ ἡγεμονικὸν φωτὶ 110
αὐγοειδεῖ περιλάμπεται, ὡς ἀξιόχρεως „ἐνδύσασθαι τὰ ἱμάτια“ νομισθῆ-
ναι — ἐνδύεται δ' ὁ μὲν πρεσβύτατος τοῦ ὄντος λόγος ὡς ἐσθῆτα τὸν
κόσμον (γῆν γὰρ καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ πῦρ καὶ τὰ ἐκ τούτων ἐπαμπ-
ίσχεται), ἡ δ' ἐπὶ μέρους ψυχὴ τὸ σῶμα, ἡ δὲ τοῦ σοφοῦ διάνοια
τὰς ἀρετάς —· καὶ ὅτι τὴν κεφαλὴν „οὐδέποτε ἀπομιτρώσει“, τὸ βα- 111
σίλειον οὐκ ἀποθήσεται διάδημα, τὸ σύμβολον τῆς οὐκ αὐτοκράτορος
μέν, ὑπάρχου δὲ καὶ θαυμαστῆς ἡγεμονίας, „οὐδ' αὖ τὰ ἱμάτια διαρ-
ρήξει“ (Lev. 21, 10)· ὅ τε γὰρ τοῦ ὄντος λόγος δεσμὸς ὢν τῶν 112

---

1 παρέχουσαν H¹ 4 οἱ μέν addidi, οἱ μὲν γὰρ μακροβιώτατοι coni. Mang. 4 οἱ δὲ ὀλιγοχρονιώτατοι s. s. H² 10 ἔγγιστα v ἀνῃρημένων G²: ἀνῃμέρων G¹H 11. 12 ἐφαπτόμενοι coni. Mang. 13 μόνων H 15 Μωσῆς codd. 16 ἔλαχε G 18 κέχριται G 23 ἀπομητρώσει G

---

moriatur sacerdos magnus, in quo secundum litteram haeret interpretatio. primum ipsa fuga sorte magis quam aequitate alicuius examinis definita, dein in causis paribus inpar eventus; poterat enim fieri, ut post homicidae illius refugium sequenti die obiret magnus sacerdos. quae autem sub incerto sententia? ergo quia haeret littera, quaeramus spiritalia. quis est iste magnus sacerdos nisi dei filius, verbum dei . . . qui exors omnium est voluntariorum et accidentium delictorum . . .?
26—134,2 *ibid.:* vinculo enim verbi constricta omnia sunt et eius continentur potentia

ἁπάντων, ὡς εἴρηται, καὶ συνέχει τὰ μέρη πάντα καὶ σφίγγει κωλύων αὐτὰ διαλύεσθαι καὶ διαρτᾶσθαι· ἥ τ' ἐπὶ μέρους ψυχή, καθόσον δυνάμεως μεμοίραται, τῶν τοῦ σώματος οὐδὲν ἀποσχίζεσθαι καὶ ἀποτέμνεσθαι μερῶν παρὰ φύσιν ἐᾷ, τὸ δ' ἐπ' αὐτῇ πάντα ὁλόκληρα ὄντα ἁρμονίαν καὶ ἕνωσιν ἀδιάλυτον ἄγει τὴν πρὸς ἄλληλα· ὅ τε κεκαθαρμένος τοῦ σοφοῦ νοῦς ἀρρήκτους καὶ ἀπήμονας διαφυλάττει τὰς ἀρετάς, τὴν φυσικὴν αὐτῶν συγγένειάν τε καὶ κοινωνίαν ἁρμοσάμενος εὐνοίᾳ παγιωτέρᾳ.

21

113 (12.) οὗτος „ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν τετελευτηκυῖαν“, ᾗ φησι Μωυσῆς, „οὐκ εἰσελεύσεται“ (Lev. 21, 11)· θάνατος δὲ ψυχῆς ὁ μετὰ κακίας | ἐστὶ βίος, ὥστε οὐδέ τινος ἄγους, ὧν προσβάλλειν ἀφροσύνη φιλεῖ, ποτὲ p. 56 προσάψεται. 114 τούτῳ καὶ παρθένος ἐκ τοῦ ἱεροῦ γένους ἁρμόζεται, καθαρὰ καὶ ἀμίαντος καὶ ἀδιάφθορος εἰς ἀεὶ γνώμη· χήρας γὰρ καὶ ἐκβεβλημένης καὶ βεβήλου καὶ πόρνης ἀνὴρ οὐδέποτε γίνεται (ibid. 13. 14), πόλεμον ἄσπονδον καὶ ἀκήρυκτον πρὸς αὐτὰς ἀεὶ συγκροτῶν. ἐχθρὸν γὰρ αὐτῷ τὸ χηρεύειν ἀρετῆς καὶ ἐκβεβλῆσθαι καὶ πεφυγαδεῦσθαι πρὸς αὐτῆς καὶ πᾶν ὅ τι ἂν ᾖ βέβηλον πεῖσμα καὶ ἀνίερον· τὸ δὲ πολυμιγὲς καὶ πολύανδρον καὶ πολύθεον, ἄθεον μὲν οὖν κακόν, πόρνην, οὐδὲ προσιδεῖν ἀξιοῖ, τὴν ἕνα ἄνδρα καὶ πατέρα τὸν ἡγεμόνα θεὸν ἐπιγε-
115 γραμμένην ἠγαπηκώς. ὑπερβολή τις περὶ τὸν τρόπον τοῦτον τελειότητος ἐνορᾶται. τὸν μέν γε τὴν μεγάλην εὐξάμενον εὐχὴν οἶδέ που καὶ ἀκουσίως σφαλλόμενον, εἰ καὶ μὴ ἑκουσίῳ γνώμῃ· λέγει γάρ· „ἐὰν δέ τις ἀποθάνῃ ἐπ' αὐτῷ ἐξάπινα, παραχρῆμα μιανθήσεται“ (Num. 6, 9)· τὰ γὰρ ἀβούλητα ἔξωθεν αἰφνίδιον κατασκήπτοντα παραχρῆμα τὴν ψυχὴν οὐ πρὸς αἰῶνα μήκιστον μιαίνει, ἅτε ὄντα ἀκούσια. τούτων δ' ὁ

1 ἁπάντων ἄρρηκτος καὶ coni. Mang. ὡς om. GH[1] εἴργεται G[2] κωλύων G: κωλύει H, καὶ κωλύει H[2] 2 ἥ τ' G[2]: ἥ τε H[2], εἴτε G[1] (H[1]) καθ' ὅσον codd. 7 παγειοτέρα G, παγιωτάτῃ coni. Mang. 8 οὗτος H[2]: οὕτως G(H[1]) τετελευτηκυῖαν H[2]: τετελευτηκῶσαν G(H[1]) Μωσῆς codd. 10 προσβάλλει G[1] ut vid. 11 ἱερατικοῦ coni. Mang. 14 αὐτοὺς G 17 ⟨καὶ⟩ ἄθεον ὁμοῦ κακόν conicio ἄθεον secl. Mang., ἄθεον μὲν οὖν secl. Cohn 18 τὴν e corr. H[2] 19 τελειότατος G 20 οὐδέπου coni. Mang. 21 μὴ καὶ v 24 τὰ G: τῶν H ἀβούλητα scripsi: ἀβουλήτων H[2], ἀβουλούντων G(H[1]), fort. τῶν γὰρ ἀβουλήτων τινὰ scrib. 25 ἅτε H: ἄν τε G post ἀκούσια add. τύχοι G[2]

. . . et ideo omnia manent, quia dissolvi illa non sinit quae ipse constrinxit . . . omnia enim quoad vult suo imperio cohercet et regit et naturali concordia ligat. *cf. ad p. 7, 8.*

ἀρχιερεὺς καθάπερ καὶ τῶν ἑκουσίων ὑπεράνω στὰς ἀλογεῖ. ταῦτα δ' 116
οὐκ ἀπὸ σκοποῦ μοι λέλεκται, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ διδάξαι, ὅτι φυσικωτάτη
προθεσμία καθόδου φυγάδων ὁ τοῦ ἀρχιερέως ἐστὶ θάνατος (Num.
35,25). ἕως μὲν γὰρ ὁ ἱερώτατος οὗτος λόγος ζῇ καὶ περίεστιν ἐν 117
ψυχῇ, ἀμήχανον τροπὴν ἀκούσιον εἰς αὐτὴν κατελθεῖν· ἀμέτοχος γὰρ
καὶ ἀπαράδεκτος παντὸς εἶναι πέφυκεν ἁμαρτήματος. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ,
οὐκ αὐτὸς διαφθαρείς, ἀλλ' ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς διαζευχθείς, κάθ-
οδος εὐθὺς δίδοται τοῖς ἑκουσίοις σφάλμασιν· εἰ γὰρ μένοντος καὶ
ὑγιαίνοντος ἐν ἡμῖν ἐξῳκίζετο, μετανισταμένου πάντως εἰσοικισθήσεται.
γέρας γὰρ ἐξαίρετον ὁ ἀμίαντος ἀρχιερεύς, ἔλεγχος, ἐκ φύσεως κεκάρ- 118
πωται τὸ μηδέποτ' εἰς αὐτὸν παραδέξασθαι τόπον γνώμης ὄλισθον.
διόπερ ἄξιον εὔχεσθαι ζῆν ἐν ψυχῇ τὸν ἀρχιερέα ὁμοῦ καὶ βασιλέα,
δικαστὴν ἔλεγχον, ὃς ὅλον ἡμῶν τὸ διανοίας ἀποκεκληρωμένος δικα-
στήριον ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἀγομένων εἰς κρίσιν δυσωπεῖται.
(22.) Λελαληκότες οὖν τὰ ἁρμόττοντα περὶ φυγάδων τὴν κατὰ 119
τὸν εἱρμὸν ἀκολουθίαν συνυφανοῦμεν. λέγεται γὰρ ἑξῆς· „εὗρεν αὐτὴν
ἄγγελος κυρίου“ (Gen. 16,7), κάθοδον ψηφισάμενος ὑπ' αἰδοῦς κινδυ-
64 M. νευσούσῃ ψυχῇ πλανᾶσθαι καὶ μονονοὺ | προπομπὸς γινόμενος τῆς εἰς
τὴν ἀπλανῆ γνώμην ἐπανόδου. χρήσιμον δὲ καὶ τὰ περὶ εὑρέσεως καὶ 120
ζητήσεως φιλοσοφηθέντα τῷ νομοθέτῃ μὴ ἡσυχασθῆναι. τοὺς μὲν γὰρ
εἰσάγει μηδὲν μήτε ζητοῦντας μήτε εὑρίσκοντας, τοὺς δὲ ἐν ἑκατέρῳ
κατορθοῦντας, ἐνίους δὲ θάτερον περιπεποιημένους, ὧν οἱ μὲν ζητοῦντες
οὐχ εὑρίσκουσιν, οἱ δ' εὑρίσκουσιν οὐ ζητήσαντες. οἱ μὲν οὖν μήτε 121
εὑρέσεως μήτε ζητήσεως ἐφιέμενοι τὸν λογισμὸν ἀπαιδευσίᾳ καὶ ἀμελε-
τησίᾳ χαλεπῶς ᾐκίσαντο καὶ δυνάμενοι ὀξὺ καθορᾶν ἐπηρώθησαν.

---

7 ἀλλὰ τῆς conicio 8 ἑκουσίοις Maurini Ambrosii editores (Mang.): ἀκουσίοις codd. 10 post φύσεως add. καὶ GH^1 11 μηδέποτε G αὑτὸν H^2: αὐτὸν GH^1 τόπον corruptum, τὸ παράπαν Mang., τὸν πονηρὸν Cohn 12. 13 ἄρχοντα ὁμοῦ καὶ βασιλέα δικαστήν τε καὶ ἔλεγχον conicio: v. quod det. pot. ins. § 23 12 βασιλέα secl. Turn. 13 ὃς H^2: ὡς GH^1 14 ἀπαγομένων Mang. per errorem, ut vid. 16 ἑξῆς Mang.: ἐξ ἀρχῆς codd. 17 κάθοδον G^2: καθ' ὁδὸν G^1H 18 οὐ G: ἐκ H 19 τὰ om. L 23 οἱ δ' H: οὐδ' G οὐ $H(G^1)$: οἱ G^2 25 ἐπήρωσαν G^2

4—8 *ibid.:* vivit igitur dei verbum et maxime in animis vivit piorum nec umquam moritur plenitudo divinitatis. numquam enim moritur sempiterna divinitas et aeterna dei virtus. sane moritur nobis, si a nostra anima separetur, non quo morte corrumpatur, sed quo dissolvatur atque exuatur mens nostra ab eius coniunctione; mors enim

οὕτως φησὶ „τὴν γυναῖκα Λὼτ στραφεῖσαν εἰς τοὐπίσω γενέσθαι στήλην“
122 (Gen. 19,26), οὐ μυθοπλαστῶν, ἀλλὰ πράγματος ἰδιότητα μηνύων. ὃς
γὰρ ἂν ὀλιγωρήσας τοῦ διδάσκοντος ὑπὸ ῥᾳθυμίας ἐμφύτου τε ὁμοῦ καὶ
συνήθους τὰ μὲν πρόσω καταλίπῃ, δι' ὧν ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ ταῖς
ἄλλαις δυνάμεσιν ἔστι χρῆσθαι πρὸς τὴν τῶν φύσεως πραγμάτων ἐπί-
κρισιν, ἐκτραχηλίσας δ' αὑτὸν εἰς τοὐπίσω περιαγάγῃ, τὰ τυφλὰ τῶν
ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων μᾶλλον ἢ τῶν τοῦ σώματος μερῶν ἐζηλωκώς,
123 ἀψύχου καὶ κωφῆς λίθου τρόπον στηλιτεύεται. οὐ γὰρ ἔσχον, ᾗ φησι
Μωυσῆς, οἱ τοιοῦτοι τρόποι „καρδίαν συνιέναι καὶ ὀφθαλμοὺς βλέπειν
καὶ ὦτα ἀκούειν“ (Deut. 29, 4), ἀλλὰ τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ ἀνόητον
καὶ πάντῃ πηρὸν βίον ἀβίωτον ἑαυτοῖς ἐξειργάσαντο, οὐδενὶ τῶν δεόν-
124 των ἐφιστάντες. (23.) ἡγεμὼν δ' ἐστὶ τοῦ χοροῦ τούτου ὁ τῆς σω-
ματικῆς χώρας βασιλεύς· „ἐπιστραφεὶς“ γάρ φησι „Φαραὼ εἰσῆλθεν
εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐπέστησε τὸν νοῦν οὐδ' ἐπὶ τούτῳ“ (Exod.
7, 23), ἴσον τῷ ἐπ' οὐδενὶ τὸ παράπαν, ἀλλ' εἴασεν αὐτὸν οἷα φυτὸν
125 ἀγεώργητον ἀφαυαίνεσθαι καὶ στειρούμενον ἀγονίᾳ χρῆσθαι. οἱ μέν
γε βουλευόμενοι καὶ σκοπούμενοι καὶ πάντ' ἐπιμελῶς ἐξετάζοντες ἀκο-
νῶσι καὶ παραθήγουσιν αὐτόν· ὁ δὲ γυμναζόμενος τοὺς οἰκείους φέρει
καρπούς, ἀγχίνοιάν τε καὶ σύνεσιν, δι' ὧν τὸ ἀφενάκιστον περιγίνεται·
ὁ δ' ἀπερίσκεπτος ἀμβλύνει καὶ περιθραύει τὰς φρονήσεως ἀκμάς.
126 Τὸν μὲν οὖν ἄλογον καὶ ἄψυχον ὡς ἀληθῶς τῶν τοιούτων θίασον ἐατέον,
τὸν δὲ τῶν σκέψει καὶ εὑρέσει χρωμένων ἐπικριτέον. αὐτίκα τοίνυν ὁ
πολιτικὸς μὲν ἥκιστα δὲ δοξομανὴς τρόπος, ἐφιέμενος τῆς ἀμείνονος
γενεᾶς, ἣν ἀρεταὶ κεκλήρωνται, ζητῶν τε καὶ ἀνευρίσκων αὐτὴν εἰσάγεται.
127 „εὗρε“ γάρ φησιν „ἄνθρωπος τὸν Ἰωσὴφ πλανώμενον ἐν τῷ πεδίῳ,

---

6 αὐτὸν codd. περιαγάγῃ H²: περιαγάγει GH¹ 9 Μωσῆς H τοιουτότροποι conicio (cf. p. 126, 22), τρόποι om. G (Mang.) 11 πάντη H² (Mang.): πάντα G(H¹) πηρὸν secl. Mang. ἐφιστάντες ⟨νοῦν⟩ coni. Mang. 12 δέ ἐστι H 13 ἐπιγραφεὶς Turn. 14 τούτω H²: τοῦτο GH¹ 16 ἀγονία H²: ἀγωνία GH¹ 19 ἀφαινάκιστον G²(H¹) 22 τὸν Turn.: τῶν codd. 25 πλανώμενον om. H τῷ om. Turn.

---

vera est verbi et animae separatio. denique statim incipit anima peccatis patere voluntariis. 1 sqq. cf. *Orig. Contra Cels. IV 45 p. 538:* τὰ μὲν οὖν τῆς κατὰ τὸν τόπον τροπολογίας οὐκ ἀναγκαῖον νῦν λέγειν . . . . τίς τε ἡ γυνὴ αὐτοῦ γενομένη στήλη ἁλὸς διὰ τὸ ἐστράφθαι εἰς τοὐπίσω . . . *Homil. in Gen. V 2 p. 74.*
24—137,12 *Ambros l. c. 8,47:* fratres suos requirebat et ad eum festinabat locum, in quo pascebant oves, et cum cognovisset quia in Dothaim sunt, perrexit eo. signifi-

καὶ ἠρώτησεν αὐτόν· τί ζητεῖς; ὁ δὲ εἶπεν· τοὺς ἀδελφούς μου ἐγὼ
ζητῶ, ἀνάγγειλόν μοι, ποῦ βόσκουσιν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος·
ἀπήρκασιν ἐντεῦθεν· ἤκουσα γὰρ αὐτῶν λεγόντων· πορευθῶμεν εἰς
5 M. Δωθαΐν. καὶ ἐπορεύθη Ἰωσὴφ κατόπιν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ | εὗρεν
αὐτοὺς ἐν Δωθαΐν“ (Gen. 37, 15—17). ἑρμηνεύεται Δωθαΐν ἔκλειψις 128
ἱκανή, σύμβολον ψυχῆς οὐ μέσως ἀλλὰ τελείως ἀποδεδρακυίας τὰς
κενὰς δόξας, αἳ γυναικῶν μᾶλλον ἢ ἀνδρῶν ἐπιτηδεύμασιν ἐοίκασι.
διὸ πάνυ καλῶς ἡ ἀρετὴ Σάρρα „τὰ γυναικεῖα ἐκλείπει“ (Gen. 18, 11),
περὶ ἃ πονούμεθα οἱ τὸν ἄνανδρον καὶ θῆλυν ὄντως βίον μεταδιώκοντες.
ὁ δὲ σοφὸς καὶ „ἐκλείπων προστίθεται“ (Gen. 25, 17) κατὰ Μωυσῆν,
φυσικώτατα· τὴν γὰρ τῆς κενῆς δόξης ἀφαίρεσιν πρόσθεσιν ἀληθείας εἶναι
συμβέβηκεν. εἰ δή τις ἔτ' ἐν θνητῷ καὶ πολυμιγεῖ καὶ πολυμόρφῳ βίῳ 129
διατρίβων καὶ κεχρημένος ἀφθόνοις ταῖς πρὸς περιουσίαν ὕλαις σκέπτεται
καὶ ζητεῖ περὶ τῆς ἀμείνονος καὶ πρὸς τὸ καλὸν μόνον ἀφορώσης γενεᾶς,
ἄξιος ἀποδοχῆς ἐστιν, ἂν μὴ πάλιν τὰ ὀνείρατα καὶ φαντάσματα τῶν
νομιζομένων καὶ φαινομένων ἀγαθῶν ὑπαναπλεύσαντα παρευημερήσῃ.
μένων γὰρ ἐν ἀκιβδήλευτῳ τῇ ψυχικῇ σκέψει, κατ' ἴχνος τῶν ζητου- 130
μένων βαίνων καὶ ἐπακολουθῶν οὐκ ἀνήσει πρότερον ἢ τοῖς ποθου-
μένοις ἐντυχεῖν. ἀλλ' οὐδὲν αὐτῶν παρὰ μοχθηροῖς ἀνευρήσει· διὰ τί; 131
„ἀπήρκασι γὰρ ἐντεῦθεν“, τὰς μὲν ἡμετέρας σπουδὰς ἐκλιπόντες,
μετοικισάμενοι δ' εἰς τὸν ἔρημον κακῶν εὐσεβῶν χῶρον. λέγει δὲ
ταῦτα ὁ ἀληθινὸς ἄνθρωπος, ὁ ἐπὶ ψυχῆς ἔλεγχος, ὃς ἀποροῦσαν καὶ
σκεπτομένην καὶ ζητοῦσαν αὐτὴν ἰδὼν εὐλαβεῖται, μὴ πλανηθεῖσα δια-

1 δ' G   ἐγὼ fort. secl.   4 et 5 ter Δωθαεὶμ conicio   8 ἡ] τῇ G²   τῇ ἀρετῇ Σάρρᾳ coni. Mang.   9 θηλύνοντα G²   10 Μωσῆν GH   11 πρὸς θέσιν G   12 δή G: δ' εἴ H, δέ Mang.   πολυτρόπῳ coni. Mang.   15 post ἂν spatium in G   16 ἐπαναπλεύσαντα coni. Mang.   19 οὐδέν' (οὐδὲν Mang.) αὐτῶν Turn.: οὐδενὶ τῶν codd.   παρὰ om. G   μοχθηρῶν G²   20 ἡμετέρων v   21 μετοικισάμενοι H: μετοικησάμενοι G(?)v   22 ὁ ἐπὶ] ὅς ἐστι coni. Cohn   ἐπὶ secl. Mang.

catur autem illo verbo Dothaim defectus idoneus, id est vanarum opiniorum defectus non mediocris, sed perfectus et plenus, in quo profectus est animae. sapiens enim quando minuit addit; deficiunt enim saeculares opiniones, quae muliebribus infirmis comparantur. unde pulchre, quo ostenderetur Sarra ad profectum venisse, ut generaret risum et laetitiam, defecerunt inquit Sarrae fieri muliebria. bona ergo defectio cupiditatum, defectio vanitatis, quia veritatis adiectio est,

132 μάρτῃ τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ. (24). πάνυ τεθαύμακα κἀκείνους, τὸν μὲν
φιλοπευστοῦντα περὶ τοῦ μέσου τῶν ἄκρων καὶ λέγοντα· „ἰδοὺ τὸ πῦρ
καὶ τὰ ξύλα, ποῦ τὸ πρόβατον τὸ εἰς ὁλοκάρπωσιν", τὸν δ' ἀποκρινό-
μενον· „ὁ θεὸς ὄψεται ἑαυτῷ πρόβατον εἰς ὁλοκάρπωσιν, τέκνον" καὶ
ὕστερον τὸ ἀντιδοθὲν εὑρίσκοντα· „ἰδοὺ γὰρ κριὸς εἷς κατεχόμενος τῶν
133 κεράτων ἐν φυτῷ Σαβέκ" (Gen. 22,7. 8. 13). ἴδωμεν οὖν, τί ὁ μὲν
ζητῶν ἀπορεῖ, ὁ δ' ἀποκρινόμενος ἀποφαίνεται, καὶ τρίτον τί τὸ εὑρισκό-
μενον ἦν. ὃ μὲν οὖν πυνθάνεται τοιοῦτόν ἐστιν· ἰδοὺ τὸ δρῶν αἴτιον,
τὸ πῦρ· ἰδοὺ καὶ τὸ πάσχον, ἡ ὕλη, τὰ ξύλα· ποῦ τὸ τρίτον, τὸ ἀπο-
134 τέλεσμα; οἷον ἰδοὺ ὁ νοῦς, ἔνθερμον καὶ πεπυρωμένον πνεῦμα· ἰδοὺ
καὶ τὰ νοητά, ὡσανεὶ ὕλαι· ποῦ τὸ τρίτον, τὸ νοεῖν; πάλιν ἰδοὺ ἡ
ὅρασις, ἰδοὺ τὸ χρῶμα, ποῦ τὸ ὁρᾶν; καὶ συνόλως ἰδοὺ ἡ αἴσθησις, τὸ
κριτήριον, ἀλλὰ καὶ τὰ αἰσθητά, αἱ ὕλαι· τὸ οὖν αἰσθάνεσθαι ποῦ;
135 ταῦτα πυνθανομένῳ δεόντως ἀποκρίνεται· „ὁ θεὸς ὄψεται ἑαυτῷ"· θεοῦ
γὰρ ἔργον ἴδιον τὸ τρίτον. ἐπιφροσύνῃ γὰρ αὐτοῦ ὁ μὲν νοῦς καταλαμ-
βάνει, ἡ δ' ὅρασις ὁρᾷ καὶ πᾶσα αἴσθησις αἰσθάνεται. „κριὸς δ'
136 εὑρίσκεται κατεχόμενος", τουτέστι λόγος ἡσυχάζων καὶ ἐπέχων. ἄριστον
γὰρ ἱερεῖον ἡσυχία καὶ | ἐποχὴ περὶ ὧν πάντως οὐχ εἰσι πίστεις. p. 566 M.
ῥητὸν γὰρ μόνον τοῦτο „ὁ θεὸς ὄψεται", ᾧ γνώριμα τὰ πάντα, ὃς
λαμπροτάτῳ φωτί, ἑαυτῷ, τὰ ὅλα αὐγάζει· τὰ δ' ἄλλα οὐ ῥητὰ γενέσει,

4 εἰς H: εἰς τὴν G 5 γὰρ s. s. H[2] 5. 6 τῶν κεράτων om. G 11 ὕλη conicio (cf. Ambros.) 13 ἀλλὰ] ἰδοὺ conicio ἡ ὕλη conicio 14 δεόντως G[1](H[1]): δὲ οὕτως G[2]H[2] ἀποκρίνεται H[2]: ἀποκρίναιτο G(H[1]) 18 ὧν εἰσ ουχόσι πίστεις (sic) H, ὧν οὐκ εἰσὶ πίστεις L παντὶ G[2] 19 ῥητέον coni. Mang. 20 οὐ ῥητέα vel οὐχ ὁρατὰ coni. Mang.

1—10 *Ambros. epist. 8,2:* denique in arte requiruntur praecipue, ut sit αἴτιον, ὕλη, ἀποτέλεσμα. cum igitur legamus sanctum Isaac patri dicere: ecce ignis et ligna, ubi hostia? quid horum deest? nam qui quaerit, dubitat; qui respondet quaerenti, pronuntiat et dubitationem absolvit. ecce ignis, id est αἴτιον, et ligna, id est ὕλη, quae latine materia dicitur: tertium quid superest nisi ἀποτέλεσμα? quod filius quaesivit, pater rettulit dicenti: ubi hostia? deus inquit providebit sibi sacrificium, fili. 10—16 *ibid. 4:* ecce ergo mens calida et fervens ut ignis quae operatur, ecce et intellegibilia, id est materia, ubi est tertium, intellegere? ecce color, ubi est videre? ecce sensibilia, ubi est sentire? materia enim non ab omnibus videtur, ideoque deus dat munus intellegendi et sentiendi et videndi. *cf. § 10.*
16—18 *ibid. 3:* ostendit deus arietem pendentem cornibus. aries autem est verbum plenum tranquillitatis et moderationis atque patientiae. quo ostenditur bonum

ἧς πολὺ κατακέχυται τὸ σκότος· ἠρεμία δ' ἀσφαλὲς ἐν σκότῳ.
(25). ζητήσαντες καὶ τί τὸ τρέφον ἐστὶ τὴν ψυχήν — „οὐ γάρ“ ᾗ 137
φησι Μωυσῆς „ᾔδεισαν τί ἦν“ (Exod. 16, 15) — εὗρον μαθόντες ῥῆμα
θεοῦ καὶ λόγον θεῖον, ἀφ' οὗ πᾶσαι παιδεῖαι καὶ σοφίαι ῥέουσιν ἀέναοι.
ἥδ' ἐστὶν ἡ οὐράνιος τροφή, μηνύεται δ' ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς ἐκ
προσώπου τοῦ αἰτίου λέγοντος· „ἰδοὺ ἐγὼ ὕω ὑμῖν ἄρτους ἐκ τοῦ οὐρανοῦ“ (ibid. 4)· τῷ γὰρ ὄντι τὴν αἰθέριον σοφίαν ὁ θεὸς ταῖς εὐφυέσι 138
καὶ φιλοθεάμοσιν ἄνωθεν ἐπιψεκάζει διανοίαις· αἱ δὲ ἰδοῦσαι καὶ γευσάμεναι καὶ σφόδρ' ἡσθεῖσαι ἔμαθον μὲν ὃ ἔπαθον, τὸ δὲ διαθὲν ἀγνοοῦσι. διὸ πυνθάνονται· „τί ἐστι τοῦτο“ (ibid. 15), ὃ μέλιτος γλυκύτερον, χιόνος δὲ λευκότερον εἶναι πέφυκε; διδαχθήσονται δὲ ὑπὸ τοῦ 139
θεοπρόπου, ὅτι „οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὃν ἔδωκε κύριος αὐτοῖς φαγεῖν“
(ibid. 15). τίς οὖν ὁ ἄρτος, εἰπέ. „τοῦτο“ φησί „τὸ ῥῆμα ὃ συνέταξε
κύριος“ (ibid. 16). ἡ θεία σύνταξις αὕτη τὴν ὁρατικὴν ψυχὴν φωτίζει

1 ἧς Turn.: ᾗ G²H, ἡ G¹ 3 Μωσῆς codd. ἤδεσαν H 9 καὶ σφόδρ' G: σφόδρα H δοθὲν Markland 9. 10 ἀγνοοῦσιν H 10 μέλιτος ⟨μὲν⟩ conicio 11 χιῶνος GH¹ 14 αὐτὴ G

sacrificium esse sapientiam et prudenter emerendi ac propitiandi rationem cognoscere. 2—140,2 *ibid. 6:* quaeramus subicientis (subicientes *Maurini*) materiam, quid sit quod nutriat animam; tamquam in tenebris requiramus eam. neque enim vel patres sciebant, quid esset manna, invenerunt inquit (autem *pro* inquit *conicio*) manna discentes (*sic Maurini pro* dicentes) ipsum esse sermonem et verbum dei, unde omnes disciplinae fonte iugi ac perpetuo fluunt atque derivant. 7 haec est esca caelestis, significatur autem ex persona dicentis: ecce ego pluam vobis panes de caelo. αἴτιον ergo eo quod operatur deus, qui irrigat mentes rore sapientiae, ὕλη (ὕλῃ?), quia videntes animae et gustantes delectantur et requirunt, unde sit illud splendidius luce, dulcius melle. respondetur eis scripturae serie: hic est panis, quem dedit vobis manducare dominus et hoc est verbum dei quod disposuit deus vel ordinavit, quo pascitur anima prudentium et delectatur, quod est candidum et suave, veritatis splendore illuminans et virtutum suavitate demulcens audientium animas. *epist. 64,2:* sed est spiritale manna. hoc est pluvia spiritalis sapientiae, quae ingeniosis et quaerentibus de caelo infunditur et irrorat mentes piorum et obdulcat fauces eorum. qui igitur intellexerit infusionem divinae sapientiae, delectatur nec alium cibum requirit nec in solo pane vivit, sed in omni verbo dei. qui curiosior fuerit quaerit quid sit istud quod melle dulcius sit. respondet illi minister dei: hic est panis quem dedit tibi deus manducare. quid sit iste panis audi: sermo inquit quem ordinavit deus. haec ergo ordinatio dei, haec alimonia alit animam sapientis et illuminat atque obdulcat, resplendens veritatis corusco et mulcens tamquam favo quodam ita diversarum virtutum suavitate et sermone sapientiae.

132 μάρτῃ τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ. (24). πάνυ τεθαύμακα κἀκείνους, τὸν μὲν
φιλοπευστοῦντα περὶ τοῦ μέσου τῶν ἄκρων καὶ λέγοντα· „ἰδοὺ τὸ πῦρ
καὶ τὰ ξύλα, ποῦ τὸ πρόβατον τὸ εἰς ὁλοκάρπωσιν“, τὸν δ' ἀποκρινόμενον· „ὁ θεὸς ὄψεται ἑαυτῷ πρόβατον εἰς ὁλοκάρπωσιν, τέκνον“ καὶ
ὕστερον τὸ ἀντιδοθὲν εὑρίσκοντα· „ἰδοὺ γὰρ κριὸς εἷς κατεχόμενος τῶν
133 κεράτων ἐν φυτῷ Σαβέκ“ (Gen. 22,7. 8. 13). ἴδωμεν οὖν, τί ὁ μὲν
ζητῶν ἀπορεῖ, ὁ δ' ἀποκρινόμενος ἀποφαίνεται, καὶ τρίτον τί τὸ εὑρισκόμενον ἦν. ὃ μὲν οὖν πυνθάνεται τοιοῦτόν ἐστιν· ἰδοὺ τὸ δρῶν αἴτιον,
τὸ πῦρ· ἰδοὺ καὶ τὸ πάσχον, ἡ ὕλη, τὰ ξύλα· ποῦ τὸ τρίτον, τὸ ἀπο-
134 τέλεσμα; οἷον ἰδοὺ ὁ νοῦς, ἔνθερμον καὶ πεπυρωμένον πνεῦμα· ἰδοὺ
καὶ τὰ νοητά, ὡσανεὶ ὕλαι· ποῦ τὸ τρίτον, τὸ νοεῖν; πάλιν ἰδοὺ ἡ
ὅρασις, ἰδοὺ τὸ χρῶμα, ποῦ τὸ ὁρᾶν; καὶ συνόλως ἰδοὺ ἡ αἴσθησις, τὸ
κριτήριον, ἀλλὰ καὶ τὰ αἰσθητά, αἱ ὕλαι· τὸ οὖν αἰσθάνεσθαι ποῦ;
135 ταῦτα πυνθανομένῳ δεόντως ἀποκρίνεται· „ὁ θεὸς ὄψεται ἑαυτῷ“· θεοῦ
γὰρ ἔργον ἴδιον τὸ τρίτον. ἐπιφροσύνῃ γὰρ αὐτοῦ ὁ μὲν νοῦς καταλαμβάνει, ἡ δ' ὅρασις ὁρᾷ καὶ πᾶσα αἴσθησις αἰσθάνεται. „κριὸς δ'
136 εὑρίσκεται κατεχόμενος“, τουτέστι λόγος ἡσυχάζων καὶ ἐπέχων. ἄριστον
γὰρ ἱερεῖον ἡσυχία καὶ | ἐποχὴ περὶ ὧν πάντως οὐκ εἰσὶ πίστεις. p. 566 M.
ῥητὸν γὰρ μόνον τοῦτο „ὁ θεὸς ὄψεται“, ᾧ γνώριμα τὰ πάντα, ὃς
λαμπροτάτῳ φωτί, ἑαυτῷ, τὰ ὅλα αὐγάζει· τὰ δ' ἄλλα οὐ ῥητὰ γενέσει,

4 εἰς H: εἰς τὴν G 5 γὰρ s. s. H² 5. 6 τῶν κεράτων om. G 11 ὕλη conicio (cf. Ambros.) 13 ἀλλὰ] ἰδοὺ conicio ἡ ὕλη conicio 14 δεόντως G¹(H¹): δὲ οὕτως G²H² ἀποκρίνεται H²: ἀποκρίναιτο G(H¹) 18 ὧν εἰσ ουχόσι πίστεις (sic) H, ὧν οὐκ εἰσὶ πίστεις L παντὶ G² 19 ῥητέον coni. Mang. 20 οὐ ῥητέα vel οὐχ ὁρατὰ coni. Mang.

1—10 *Ambros. epist. 8,2:* denique in arte requiruntur praecipue, ut sit αἴτιον, ὕλη, ἀποτέλεσμα. cum igitur legamus sanctum Isaac patri dicere: ecce ignis et ligna, ubi hostia? quid horum deest? nam qui quaerit, dubitat; qui respondet quaerenti, pronuntiat et dubitationem absolvit. ecce ignis, id est αἴτιον, et ligna, id est ὕλη, quae latine materia dicitur: tertium quid superest nisi ἀποτέλεσμα? quod filius quaesivit, pater rettulit dicenti: ubi hostia? deus inquit providebit sibi sacrificium, fili. 10—16 *ibid. 4:* ecce ergo mens calida et fervens ut ignis quae operatur, ecce et intellegibilia, id est materia, ubi est tertium, intellegere? ecce color, ubi est videre? ecce sensibilia, ubi est sentire? materia enim non ab omnibus videtur, ideoque deus dat munus intellegendi et sentiendi et videndi. *cf. § 10.*
16—18 *ibid. 3:* ostendit deus arietem pendentem cornibus. aries autem est verbum plenum tranquillitatis et moderationis atque patientiae. quo ostenditur bonum

ἧς πολὺ κατακέχυται τὸ σκότος· ἠρεμία δ' ἀσφαλὲς ἐν σκότῳ.
(25). ζητήσαντες καὶ τί τὸ τρέφον ἐστὶ τὴν ψυχήν — „οὐ γὰρ“ ᾗ 137
φησι Μωυσῆς „ᾔδεισαν τί ἦν“ (Exod. 16, 15) — εὗρον μαθόντες ῥῆμα
θεοῦ καὶ λόγον θεῖον, ἀφ' οὗ πᾶσαι παιδεῖαι καὶ σοφίαι ῥέουσιν ἀέναοι.
ἥδ' ἐστὶν ἡ οὐράνιος τροφή, μηνύεται δ' ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς ἐκ
προσώπου τοῦ αἰτίου λέγοντος· „ἰδοὺ ἐγὼ ὕω ὑμῖν ἄρτους ἐκ τοῦ οὐρα-
νοῦ“ (ibid. 4)· τῷ γὰρ ὄντι τὴν αἰθέριον σοφίαν ὁ θεὸς ταῖς εὐφυέσι 138
καὶ φιλοθεάμοσιν ἄνωθεν ἐπιψεκάζει διανοίαις· αἱ δὲ ἰδοῦσαι καὶ γευσά-
μεναι καὶ σφόδρ' ἡσθεῖσαι ἔμαθον μὲν ὃ ἔπαθον, τὸ δὲ διαθὲν ἀγνο-
οῦσι. διὸ πυνθάνονται· „τί ἐστι τοῦτο“ (ibid. 15), ὃ μέλιτος γλυκύ-
τερον, χιόνος δὲ λευκότερον εἶναι πέφυκε; διδαχθήσονται δὲ ὑπὸ τοῦ 139
θεοπρόπου, ὅτι „οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὃν ἔδωκε κύριος αὐτοῖς φαγεῖν“
(ibid. 15). τίς οὖν ὁ ἄρτος, εἰπέ. „τοῦτο“ φησί „τὸ ῥῆμα ὃ συνέταξε
κύριος“ (ibid. 16). ἡ θεία σύνταξις αὕτη τὴν ὁρατικὴν ψυχὴν φωτίζει

---

1 ἧς Turn.: ἣ G²H, ἡ G¹ 3 Μωσῆς codd. ᾔδεσαν H 9 καὶ σφόδρ' G: σφόδρα H δοθὲν Markland 9. 10 ἀγνοοῦσιν H 10 μέλιτος ⟨μὲν⟩ conicio 11 χιῶνος GH¹ 14 αὐτὴ G

---

sacrificium esse sapientiam et prudenter emerendi ac propitiandi rationem cognoscere. 2—140,2 *ibid. 6:* quaeramus subicientis (subicientes *Maurini*) materiam, quid sit quod nutriat animam; tamquam in tenebris requiramus eam. neque enim vel patres sciebant, quid esset manna, invenerunt inquit (autem *pro* inquit *conicio*) manna discentes (*sic Maurini pro* dicentes) ipsum esse sermonem et verbum dei, unde omnes disciplinae fonte iugi ac perpetuo fluunt atque derivant. 7 haec est esca caelestis, significatur autem ex persona dicentis: ecce ego pluam vobis panes de caelo. αἴτιον ergo eo quod operatur deus, qui irrigat mentes rore sapientiae, ὅλη (ὅλῃ?), quia videntes animae et gustantes delectantur et requirunt, unde sit illud splendidius luce, dulcius melle. respondetur eis scripturae serie: hic est panis, quem dedit vobis manducare dominus et hoc est verbum dei quod disposuit deus vel ordinavit, quo pascitur anima prudentium et delectatur, quod est candidum et suave, veritatis splendore illuminans et virtutum suavitate demulcens audientium animas. *epist. 64,2:* sed est spiritale manna. hoc est pluvia spiritalis sapientiae, quae ingeniosis et quaerentibus de caelo infunditur et irrorat mentes piorum et obdulcat fauces eorum. qui igitur intellexerit infusionem divinae sapientiae, delectatur nec alium cibum requirit nec in solo pane vivit, sed in omni verbo dei. qui curiosior fuerit quaerit quid sit istud quod melle dulcius sit. respondet illi minister dei: hic est panis quem dedit tibi deus manducare. quid sit iste panis audi: sermo inquit quem ordinavit deus. haec ergo ordinatio dei, haec alimonia alit animam sapientis et illuminat atque obdulcat, resplendens veritatis corusco et mulcens tamquam favo quodam ita diversarum virtutum suavitate et sermone sapientiae.

τε ὁμοῦ καὶ γλυκαίνει, φέγγος μὲν τὸ ἀληθείας ἀπαστράπτουσα, πειθοῖ δέ, ἀρετῇ γλυκείᾳ, τοὺς διψῶντας καὶ πεινῶντας καλοκἀγαθίας ἐφηδύνουσα.

140 ζητήσας καὶ ὁ προφήτης αὐτός, τί τὸ τοῦ κατορθοῦν αἴτιον, ἀνεῦρεν ὅτι ἡ θεοῦ μόνου σύνοδος. ἐπειδὴ γὰρ ἠπόρει, τίς εἰμι καὶ τίς ὢν τὸ ὁρατικὸν γένος ἀπὸ τοῦ βασιλεύειν δοκοῦντος ἀντιθέου τρόπου ῥύσομαι,

141 διδάσκεται χρησμῷ, ὅτι „ἔσομαι μετὰ σοῦ“ (Exod. 3,11. 12). ζητήσεις δ' αἱ τῶν κατὰ μέρος ἔχουσι μὲν γλαφυρὰν θεωρίαν καὶ φιλόσοφον — πῶς γὰρ οὔ; —, ἡ δὲ τοῦ τῶν ὄντων ἀρίστου καὶ ἀσυγκρίτου καὶ πάντων αἰτίου θεοῦ ζήτησις εὐφραίνει μὲν εὐθὺς ἰόντας ἐπὶ τὴν σκέψιν, ἀτελὴς δ' οὐ γίνεται, προϋπαντῶντος διὰ τὴν ἵλεω φύσιν ἑαυτοῦ ταῖς παρθένοις χάρισι καὶ ἐπιδεικνυμένου ἑαυτὸν τοῖς γλιχομένοις ἰδεῖν, οὐχ οἷός ἐστιν — ἀμήχανον γάρ, ἐπεὶ καὶ Μωυσῆς „ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον· εὐλαβεῖτο γὰρ κατεμβλέψαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ“ (Exod. 3, 6) —, ἀλλ' ὡς ἐνεχώρει γενητὴν φύσιν τῇ ἀπερινοήτῳ δυνάμει προσβαλεῖν.

142 ἀναγέγραπται καὶ τοῦτο ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς· „ἐπιστραφήσεσθε“ γάρ φησι „πρὸς κύριον τὸν θεὸν ὑμῶν, καὶ εὑρήσετε αὐτόν, ὅταν | ἐκζητή- p. 5
σητε αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς ὑμῶν“ (Deut. 4, 29. 30).

143 (26.) Ἀποχρώντως λελαληκότες καὶ περὶ τούτων ἐπὶ τὸ τρίτον ἑξῆς τρεψώμεθα κεφάλαιον, ἐν ᾧ τὸ μὲν ζητεῖν ἦν, τὸ δ' εὑρίσκειν οὐχ εἵπετο. Λάβαν γοῦν ἀναζητήσας ὅλον τοῦ ἀσκητοῦ τὸν ψυχικὸν

---

2 ἀρετῆς conicio (cf. Ambros.) ἀφηδύνουσα G 3 τὸ τοῦ Mang.: τοῦτο H[1], τοῦ GH[2] 11 τοῖς om. H 12 Μωσῆς codd. 14 γεννητὴν v τῇ H[2]: τὴν G(H[1]) ἀπερινοήτῳ scripsi: περὶ νοητῶ GH[1], περὶ νοητὰ H[2] προσβαλεῖν Gv: προσβάλλειν H 16 ὑμῶν G: ἡμῶν H 17 ὑμῶν G: ἡμῶν H 19 ἀποχρῶντος G 19. 20 ἐπὶ et τρεψώμεθα codd.: ἔτι et σκεψώμεθα v 21 ἀσκητοῦ G: ἀσκητικοῦ H

3—6 *epist. 8,8:* in se enim didicerat propheta, quid esset consummandae rei αἴτιον. nam cum mitteretur ad populum dei liberandum ad regem Aegypti, ait: quis sum ego, ut vadam et educam populum a regis potestate? respondit dominus: ego ero tecum. 6—8 *ibid. 9:* interrogationes ergo illae in medio et responsiones habent sapientiae semina et θεωρίαν. gratum tamen ἀποτέλεσμα est, quia ait: ego ero tecum. 21—141,7 *Ambros. de fuga saeculi 4,22. 23:* itaque Laban perscrutatus est domum eius spiritalem et non invenit effigies; plena enim erat non figurarum, sed negotiorum . . . denique ea inprobitatis caecitate suffusi mentem Sodomitae ostium nequaquam sancti Lot invenire potuerunt. *cf. etiam 5,27. epist. 8,11:* Laban denique, qui per dominum non quaesivit, quia quaerebat idola, non invenit.

οἶκον „οὐχ εὗρεν“ ἥ φησι Μωυσῆς „τὰ εἴδωλα“ (Gen. 31, 33)· πλήρης
γὰρ πραγμάτων, οὐκ ὀνειράτων καὶ κενῶν φαντασμάτων ἦν. οὐδ᾽ οἱ 144
τυφλοὶ διάνοιαν Σοδομῖται σπουδάσαντες ἐκθύμως αἰσχῦναι τοὺς ἱεροὺς
καὶ ἀμιάντους λόγους εὗρον τὴν εἰς τοῦτ᾽ ἄγουσαν ὁδόν, ἀλλ᾽, ὥς φησι
τὸ λόγιον, „παρελύθησαν ζητοῦντες τὴν θύραν“ (Gen. 19, 11), καίτοι
γε ἐν κύκλῳ πᾶσαν τὴν οἰκίαν περιθέοντες καὶ πάντα κινήσαντες λίθον
πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐκφύλου καὶ ἀσεβοῦς ἐπιθυμίας. ἤδη τινὲς καὶ 145
ἀντὶ πυλωρῶν βασιλεῖς ἐθελήσαντες γενέσθαι καὶ τὸ κάλλιστον ἐν βίῳ,
τάξιν, καταλῦσαι οὐ μόνον τῆς ἀδίκως ἐλπισθείσης εὐπραγίας ἐσφάλησαν,
ἀλλὰ καὶ ἣν ἐν χερσὶν εἶχον ἐκβαλεῖν ἠναγκάσθησαν. ἱερωσύνης γὰρ
τοὺς Κορὲ θιασώτας ὀρεχθέντας * * * ὁ νόμος διαμαρτεῖν φησιν
ἀμφοῖν (Num. 16). ὥσπερ γὰρ οὐ τὰ αὐτὰ παῖδες καὶ ἄνδρες μανθά- 146
νουσιν, ἀλλ᾽ ἑκατέρᾳ τῶν ἡλικιῶν εἰσιν ἁρμόττουσαι διδασκαλίαι, οὕτως
πεφύκασιν εἶναί τινες αἰεὶ παιδικαὶ ψυχαὶ καὶ ἐν σώμασι γεγηρακόσι
καὶ ἔμπαλιν τελειόταται ἐν ἄρτι ἀκμάζουσι καὶ ἡβῶσιν. ὄφλοιεν ἂν
οὖν εὐήθειαν, ὅσοι μειζόνων ἢ κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν ἐρῶσιν, ἐπειδὴ
πᾶν τὸ ὑπὲρ δύναμιν ἐπιτάσει σφοδρότητος ἀπορρήττεται. καὶ Φαραὼ 147
„ζητῶν ἀνελεῖν Μωυσῆν“ (Exod. 2, 15), τὸ προφητικὸν γένος, οὐδέ-
ποτε εὑρήσει, καίτοι χαλεπὸν ἀκηκοὼς κατ᾽ αὐτοῦ λόγον ὡς ἐπικεχειρηκό-
τος καθελεῖν τὴν σώματος ἅπασαν ἡγεμονίαν δυσὶ προσβολαῖς· ὧν τὴν 148
μὲν προτέραν ἐποιήσατο πρὸς τὸν Αἰγύπτιον τρόπον, ὃς ἐπετείχιζεν
ἡδονὴν ψυχῇ — „πατάξας γὰρ αὐτὸν“ οὐσίᾳ σποράδι „κατέχωσεν,
ἄμμῳ“ (Exod. 2,12), τοῦ αὐτοῦ νομίσας ἀμφότερα εἶναι τὰ δόγματα,
καὶ ἡδονὴν ὡς πρῶτον καὶ μέγιστον ἀγαθὸν καὶ ἀτόμους ὡς τῶν ὅλων
ἀρχάς —, τὴν δ᾽ ἑτέραν (ibid. 13) πρὸς τὸν κατακερματίζοντα τὴν
φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τὸ μὲν ψυχῇ, τὸ δὲ σώματι, τὸ δὲ τοῖς ἐκτὸς

---

1 Μωσῆς codd. 5 παρεληλύθεισαν L 9 τῆς] τοῖς H[1] ut vid. ἀπεσφάλησαν coni. Mang. 11 θιασσότας G lacunam statuo et μὴ ἀρκουμένους τῇ νεωκόρων τάξει suppleo, Mang. post ἱερωσύνης add. καὶ ἀρχῆς. 15 ἡβῶσιν ex corr. H[2] 16 post ὅσοι add. κατὰ H[1] 17 ἀπορήττεται (sic) G: ἀπορρήσσεται H (sed alterum ρ s. s. H[2], σσε ex corr.), D v. infra (διαρρήγνυται conicio), ἀπορρυήσεται coni. Mang. 18 Μωσῆν codd. 19. 20 ἐπιχειρηκότος H 22 post σποράδι ras. in H κατέχωσαν H[1] 24 ἀτόμους H[2] (post α ras.): συντόμους G εἰσηγουμένου vid. add.

16—18 D[K] fol. 244[v] τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ φυγῆς καὶ εὑρέσεως: πᾶν τὸ ὑπὲρ δύναμιν ἐπιτάσει σφοδροτήτος λαπ..ρυειται (ι ρ ν supra scr.) (etiam supra ει evanidae litterae exstant).

ἀπονέμοντα. ὁλόκληρον γὰρ αὐτὸ βούλεται εἶναι, τῷ ἀρίστῳ τῶν ἐν
ἡμῖν, διανοίᾳ μόνῃ, προσκεκληρωμένον καὶ μηδενὶ τῶν ἀψύχων ἐφαρ-
149 μόττον. (27.) οὐδὲ τὴν ἀνίκητον ἀρετὴν καὶ πικραινομένην ἐπὶ ταῖς
καταγελάστοις τῶν ἀνθρώπων σπουδαῖς, ὄνομα Θάμαρ, ὁ διαπεμφθεὶς
ἐπὶ τὴν ζήτησιν αὐτῆς ἀνευρίσκει, | φυσικώτατα· λέγεται γάρ· „ἀπέστειλε p. 568
δὲ Ἰούδας τὸν ἔριφον ἐν χειρὶ τοῦ ποιμένος τοῦ Ὀδολλαμίτου κομίσα-
σθαι τὸν ἀρραβῶνα παρὰ τῆς γυναικός· καὶ οὐχ εὗρεν αὐτήν. ἐπηρώτησε
δὲ τοὺς ἄνδρας τοὺς ἐκ τοῦ τόπου· ποῦ ἐστιν ἡ πόρνη ἡ γενομένη ἐν
Αἰνὰν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ; καὶ εἶπον· οὐκ ἦν ἐνταῦθα πόρνη. καὶ ἀπεστράφη
πρὸς Ἰούδαν καὶ εἶπεν· οὐχ εὗρον, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐκ τοῦ τόπου
λέγουσι μὴ εἶναι ὧδε πόρνην. εἶπε δὲ Ἰούδας· ἐχέτω αὐτά, ἀλλὰ μή
ποτε καταγελασθῶμεν· ἐγὼ μὲν ἀπέσταλκα τὸν ἔριφον τοῦτον, σὺ δὲ
οὐχ εὕρηκας“ (Gen. 38,20—23). ὢ θαυμαστῆς δοκιμασίας, ὢ ἱεροπρε-
150 ποῦς πείρας. ἀρραβῶνά τις ἔδωκεν ὠνητικῶς ἔχουσα διάνοια τοῦ
καλλίστου κτήματος, θεοσεβείας, διὰ τριῶν ἐνεχύρων ἢ συμβόλων,
δακτυλίου, ὁρμίσκου, ῥάβδου (ibid. 18), βεβαιότητα καὶ πίστιν, εἱρμὸν
καὶ ἀκολουθίαν λόγου πρὸς βίον καὶ βίου πρὸς λόγον, ὀρθὴν καὶ ἀκλινῆ
151 παιδείαν, ᾗ λυσιτελὲς ἐπερείδεσθαι. τὸν ἀρραβῶνα τοῦτον εἰ καλῶς
ἔδωκε, βασανίζει. τίς οὖν ἡ βάσανος; καθεῖναί τι δέλεαρ ὁλκῷ
κεχρημένον δυνάμει, δόξαν ἢ πλοῦτον ἢ ὑγείαν σώματος ἤ τι τῶν
ὁμοιοτρόπων, καὶ γνῶναι πρὸς πότερα καθάπερ ἐπὶ πλάστιγγος ταλαν-
τεύσει· ῥοπὴ γὰρ εἰ γένοιτο πρός τι τούτων, ὁ ἀρραβὼν οὐ βέβαιος.
ἀπέστειλεν οὖν τὸν ἔριφον κομίσασθαι τὸν ἀρραβῶνα παρὰ τῆς γυναικός,
οὐ τοῦτο προῃρημένος πάντως ἀπολαβεῖν, ἀλλ' εἴ ποτε ἀναξία τοῦ
152 κατέχειν ἐκείνη γένοιτο. γενήσεται δὲ πότε; ἡνίκα ἂν τὰ διαφέροντα
ἀδιαφόρων ἀντικαταλλάξηται, τῶν γνησίων ἀγαθῶν τὰ νόθα προτιμήσασα·
γνήσια μὲν οὖν ἀγαθὰ πίστις, εἱρμὸς καὶ ἀκολουθία λόγων πρὸς ἔργα,
παιδείας κανὼν ὀρθῆς, ὡς ἔμπαλιν κακὰ ἀπιστία, τὸ ἀνακόλουθον, ἀπαι-
153 δευσία, τὰ δὲ νόθα, ὅσα τῆς ἀλόγου φορᾶς ἀπῃώρηται. ζητῶν οὖν

1 αὐτῶ H[1] βούλετ' H τῶν Mang.: τῶ G, τὸ H 4 σπουδαῖς G: σκηναῖς H 5. 6 ἀπέστειλεν Ἰούδας L 6 alt. τοῦ codd.: αὐτοῦ v, αὐτοῦ τοῦ ex LXX conicio Ὀδολαμίτου H 8 γε μόνη G[1] 15 ⟨δηλοῦσα⟩ διὰ conicio, lin. 16 post ῥάβδου add. μηνύουσα Mang., δοῦσα Cohn 24 προῃρημένος G(H[1] Mang.): προῃρημένου H[2] τοῦτον conicio ἀλλ' ⟨ἀποπειρώμενος⟩ coni. Cohn μαθεῖν vid. add. 26 ἀδιαφόρων G(Mang.): διαφόρων H 27 ἔργα ⟨καὶ ἔργων πρὸς λόγους⟩ coni. Mang. 28 ἀνακόλουθον H[2]: ἀκόλουθον GH[1] 29 τὰ] ἀγαθὰ conicio

„οὐκ ἀνεῦρεν αὐτήν“· δυσεύρετον γὰρ ἢ καὶ παντελῶς ἀνεύρετον ἐν
πεφυρμένῳ βίῳ τὸ καλόν. κἂν διαπύθηται, εἰ ἔστι περὶ πάντα τὸν
τόπον τοῦ καλοῦ πεπορνευμένη ψυχή, ῥητῶς ἀκούσεται, ὅτι οὔτε ἔστιν
οὔτε ἦν πρότερον· ἀκόλαστος γὰρ ἢ μαχλὰς ἢ τριοδῖτις σοβὰς ἢ τὸ
τῆς ὥρας ἄνθος ἐπευωνίζουσα ἢ καθαρσίοις καὶ λουτροῖς τὰ ἐκτὸς
φαιδρυνομένη, τὰ δὲ ἐντὸς ῥυπῶσα, ἢ καθάπερ τὰ πινάκια χρώμασι
τὴν ὄψιν ὑπογραφομένη χήτει φυσικῆς εὐμορφίας ἢ τὸ λεγόμενον
πολύανδρον κακὸν ὡς ἀγαθὸν μεταδιώκουσα ἢ πολυγαμίας ἐρῶσα ἢ
πρὸς μυρία σπειρομένη ἢ ὑπὸ μυρίων σωμάτων ὁμοῦ καὶ πραγμάτων
ἐμπαιζομένη καὶ περιυβριζομένη κεῖθι οὐκ ἔστι. ταῦτα ὁ διαπεμψά- 154
μενος ἀκούσας, φθόνον ἠλλοτριωκὼς ἀφ' αὑτοῦ καὶ τὴν φύσιν ἵλεως
69 M. γέγηθεν οὐ μετρίως | καί φησι· μὴ γὰρ οὐ δι' εὐχῆς ἐστί μοι τὴν
διάνοιαν ἀστείαν τε καὶ ἀστὴν ὡς ἀληθῶς εἶναι, κοσμιότητι καὶ σωφρο-
σύνῃ καὶ ταῖς ἄλλαις διαπρέπουσαν ἀρεταῖς, ἑνὶ προσέχουσαν ἀνδρὶ καὶ
τὴν ἑνὸς οἰκουρίαν ἀγαπῶσαν καὶ μοναρχίᾳ χαίρουσαν. εἰ δὴ τοιαύτη
τίς ἐστιν, ἐχέτω τὰ δεδομένα, καὶ τὴν παιδείαν καὶ τὸν εἱρμὸν λόγου
πρὸς βίον καὶ βίου πρὸς λόγον καὶ τὸ ἀναγκαιότατον, βεβαιότητα καὶ
πίστιν. ἀλλὰ μή ποτε γελασθῶμεν ἀνάξια κεχαρίσθαι δόξαντες, καίτοι 155
γ' ὑπολαβόντες ἐπιτηδειότατα τῇ ψυχῇ δεδωρῆσθαι. ἀλλὰ γὰρ ἐγὼ
μέν, ὅπερ εἰκὸς ἦν ἐργάσασθαι τὸν βουλόμενον τρόπου βάσανον καὶ
δοκιμασίαν λαβεῖν, πεποίηκα, δέλεαρ καθεὶς καὶ διαπεμψάμενος, ὁ δὲ
ἐπεδείξατο τὴν ἑαυτοῦ φύσιν οὐκ εὐάλωτον. δῆλον δὲ ἐμοὶ τὸ διὰ 156
τί οὐκ εὐάλωτος· μυρίους γὰρ εἶδον τῶν ἄγαν φαύλων τὰ αὐτὰ δρῶντας
ἔσθ' ὅτε τοῖς λίαν ἀγαθοῖς, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ διανοίας τῆς αὐτῆς, ἐπειδὴ
τοῖς μὲν ἀλήθεια, τοῖς δὲ ὑπόκρισις ἀσκεῖται· χαλεπὴ δ' ἡ διάγνωσις
ἀμφοῖν· πολλάκις γὰρ ὑπὸ τοῦ δοκεῖν παρευημερήθη τὸ εἶναι.

---

1 post γὰρ add. αὐτὴν H[1] ἢ] εἰ G 4 τριοδίτης H tertium ἢ] ἡ conicio 7 χήτη H[2] 8 πολύανδρον scripsi: πολυάνδρειον G, πολυάνδριον H 9 μυρίας G, ἢ πρὸς μυρία σπειρομένη del. Mang. 10 ἔστιν H 19 ἐπιτηδειότητα GL 20 τρόπου (vel τρόπων) Mang. (G?): τρόπον H (τρόπου G ut vid.) 22 δῆλον (vel οὐκ ἄδηλον) scripsi: ἄδηλον codd. 23 ἄγαν om. D fol. 265 24 ἔσθ' ὅτε D: om. codd. ἀλλ' D fol. 135: om. codd., D fol. 265 25 ἀσκεῖται D (Markland): κεῖται GHL[2], γίνεται L[1] δὲ D

---

1. 2 Antonius Mel. II 77 col. 1193 Flor. Paris. No. 17 Georgides p. 26, 23 Boiss. Φίλωνος: δυσεύρετον — καλόν. 23—26 DK fol. 135r Φίλωνος ἐκ τοῦ περὶ φυγῆς καὶ εὑρέσεως, fol. 265v Φίλωνος ἐκ τοῦ περὶ φυγῆς: μυρίους ἔστιν ἰδεῖν τῶν — εἶναι.

157 (28.) καὶ τὸν χίμαρον τὸν περὶ τῆς ἁμαρτίας ὁ φιλάρετος ζητεῖ μέν, οὐχ εὑρίσκει δέ· ἤδη γάρ, ὡς δηλοῖ τὸ λόγιον, ἐνεπέπρηστο (Lev. 10, 16). τί δ' αἰνίττεται, σκεπτέον· τὸ μὲν μηδὲν ἁμαρτεῖν ἴδιον θεοῦ, τὸ δὲ μετανοεῖν σοφοῦ· παγχάλεπον δὲ καὶ δυσεύρετον τοῦτό γε.
158 φησὶν οὖν ὁ χρησμός, ὅτι „ζητῶν ἐξεζήτησε Μωυσῆς" ἐν τῷ θνητῷ βίῳ τὸν περὶ ἁμαρτημάτων μετανοίας λόγον. ἐσπούδαζε γὰρ ἀνευρεῖν ἀπαμπισχομένην τὸ ἀδικεῖν ψυχὴν καὶ ἄνευ αἰσχύνης γυμνὴν προϊοῦσαν ἁμαρτημάτων. ἀλλ' ὅμως οὐχ εὗρε, τῆς φλογός, λέγω δὲ τῆς ὀξυκινητοτάτης ὁρμῆς ἀλόγου, καταδραμούσης καὶ ὅλην ψυχὴν ἐπινεμηθείσης.
159 νικᾶται γὰρ τὰ μὲν ἐλάττω πρὸς τῶν πλειόνων, τὰ δὲ βραδύτερα πρὸς τῶν ὠκυδρομωτέρων, τὰ δὲ μέλλοντα πρὸς τῶν παρόντων· ἐσταλμένον δὲ καὶ βραδὺ καὶ μέλλον ἡ μετάνοια, πολὺ δὲ καὶ ταχὺ καὶ συνεχὲς ἐν τῷ θνητῷ βίῳ τὸ ἀδικεῖν. εἰκότως οὖν ἐν τροπῇ τις γενόμενός

1 χείμαρρον G   2 ἤδη et ἐνεπέπρηστο] ὅδε et ἐνεπεπύριστο ex LXX coni. Mang.   5 Μωσῆς GH   6 περὶ ἀναμαρτησίας λόγον coni. Mang., sed v. Clem.   7 τὸ] τῶ H[1]   ἀδικεῖν G: ἁμαρτεῖν H   9 ὅλην G: τὴν ὅλην H, ὅλην τὴν conicio   10 βαρύτερα L   12 δὴ G

1—6 *Ambros. epist. 67, 3:* immolatus erat hircus pro peccato et oblatus in holocaustum. quaesivit eum postea Moyses, et combustus fuerat ... quid ista significent, consideremus. *4* nihil peccare solius est dei, emendare sapientis est et corrigere erratum et paenitentiam gerere peccati. id tamen est difficile in hac vita hominum. quid enim tam rarum, quam ut invenias virum, qui se ipsum coarguat et factum condemnet suum?   1. 2 cf. *ibid. 6* quaerit eam (inquit *add.?*) lex et non invenit. ambusta est enim ...   3—6 *Clem. Alex. Paed. III § 93 p. 307 P.:* ... τὴν ἑπομένην ταῖς ἁμαρτίαις μετάνοιαν ἀγαπῶν. μόνος γὰρ ἀναμάρτητος αὐτὸς ὁ λόγος· τὸ μὲν γὰρ ἐξαμαρτάνειν πᾶσιν ἔμφυτον καὶ κοινόν, ἀναδραμεῖν δὲ τὴν ἁμαρτίαν οὐ τοῦ τυχόντος ἀνδρός, ἀλλ' ἀξιολόγου.   6—13 *Ambros. l. c. 5* studebat autem Moyses peccati vacuam reperire animam, ut exuvias erroris deponeret et nuda culpae sine ullo sui pudore discederet. sed non invenit, quia cito impetus irrationabilis praevenit et flamma quaedam celerrimi motus animam depascitur atque exurit eius innocentiam; praeponderant enim futuris praesentia et violenta moderatis et plura paucioribus (*sic Ihm pro* potioribus) et iucunda seriis et asperis mollia et tristibus laeta et illecebrosa rigidioribus et praepropera tardioribus. velox enim est iniquitas, quae ad nocendum occasiones suggerit ... lenta autem virtus omnis et diuturna cunctatrix ante iudicat et adorienda inspicit ... pigra igitur et verecunda est paenitentia.   13—145,8 *ibid. 6:* respondit Aaron providum debere esse iudicium sacerdotale nec facile male sanae conscientiae committendum id muneris ... *7* quomodo autem poterat ubi ignis alienus erat, peccatum exuri, et hoc sub conspectu dei, cui et occulta sunt cognita? numquid potest placere domino, si quis, cum adhuc versetur in iniquitatibus ..., dicat se agere paenitentiam? simile est ac si quis aeger

φησι μὴ δύνασθαι „τοῦ περὶ ἁμαρτίας ἐμφαγεῖν“· μὴ γὰρ ἐπιτρέπειν
τὸ συνειδὸς αὐτῷ μετανοίᾳ τραφῆναι· διὸ λέγεται· „ἤκουσε Μωυσῆς,
καὶ ἤρεσεν αὐτῷ“ (Lev. 10, 19. 20). τὰ γὰρ πρὸς γένεσιν τῶν πρὸς 160
θεὸν μακρὰν ἀπέζευκται· τῇ μὲν γὰρ τὰ φανερὰ μόνα, τῷ δὲ καὶ τὰ
ἀφανῆ γνώριμα. παραπαίει δ', ὃς ἂν τοῦ ἀληθοῦς καταψευδόμενος ἔτ'
570 M. ἀδικῶν μετανενοηκέναι φάσκῃ· ὅμοιον ὡς εἰ καὶ ὁ νοσῶν τὸν | ὑγιαί-
νοντα καθυποκρίνοιτο· μᾶλλον γάρ, ὡς ἔοικε, νοσήσει μηδὲν τῶν εἰς
ὑγίειαν προσφόρων ἐπιτηδεύειν ἀξιῶν. (29.) ἐζήτει ποτὲ προαχθεὶς 161
ὑπὸ τοῦ φιλομαθοῦς καὶ τὰς αἰτίας, αἷς τἀναγκαιότατα τῶν ἐν τῷ
κόσμῳ πραγμάτων ἐπιτελεῖται· θεώμενος γὰρ ὅσα ἐν γενέσει φθειρό-
μενα καὶ γεννώμενα, ἀπολλύμενά τε αὖ καὶ διαμένοντα, τέθηπε καὶ
καταπέπληκται καὶ ἐκβοᾷ φάσκων· „τί, ὅτι ὁ βάτος καίεται καὶ οὐ
κατακαίεται“ (Exod. 3, 2. 3)· τὸν γὰρ ἄβατον οὐ πολυπραγμονεῖ χῶρον, 162
θείων ἐνδιαίτημα φύσεων, ἀλλ' ἤδη μέλλων ἀνήνυτον καὶ ἀτελῆ πόνον
διαθλεῖν ἐπικουφίζεται ἐλέῳ καὶ προμηθείᾳ τοῦ πάντων σωτῆρος θεοῦ,
ὃς ἔχρησεν ἐκ τῶν ἀδύτων· „μὴ ἐγγίσῃς ὧδε“ (ibid. 5), ἴσον τῷ μὴ
πρόσιθι τοιαύτῃ διασκέψει· περιεργίας γὰρ καὶ φιλοπραγμοσύνης μείζονος
ἢ κατὰ ἀνθρωπίνην δύναμιν τὸ ἔργον· ἀλλὰ τὰ μὲν γεγονότα θαύμαζε,
τὰς δὲ αἰτίας, δι' ἃς ἢ γέγονεν ἢ φθείρεται, μὴ πολυπραγμόνει. „ὁ 163
γὰρ τόπος ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας“ φησί „γῆ ἁγία ἐστί“ (ibid. 5). ποῖος
τόπος; ἢ δῆλον ὅτι ὁ αἰτιολογικός, ὃν μόνον ταῖς θείαις ἀνῆψε φύσεσιν,
ἀνθρώπων οὐδένα νομίσας ἱκανὸν εἶναι αἰτιολογίας ἐφάψασθαι; ὁ δ' 164
ἄρα διὰ πόθον ἐπιστήμης ὑπερκύψας ἅπαντα τὸν κόσμον ζητεῖ περὶ
τοῦ κοσμοποιοῦ, τίς ἐστιν ὁ δυσόρατος οὗτος καὶ δυστόπαστος, σῶμα
ἢ ἀσώματος ἢ ὑπεράνω τι τούτων ἢ φύσις ἁπλῆ, οἷα μονάς, ἢ σύγκριμα
ἢ τί τῶν ὄντων. καὶ τοῦθ' ὁρῶν ὡς ἔστι δυσθήρατον καὶ δυσπερινόητον,

---

2 συνειδὼς H Μωσῆς GH 4 μόνον H[1] 5 ἀληθοῦς G[2]H[2]: ἀληθῶς G[1]H[1], tum καὶ add., sed rursus del. H 6 φάσκῃ scripsi: φάσκει codd. ὁ G: om. H 7 τῶν] τὸν G[1] εἰς s. s. G[2] 8 ποτὲ om. G, ποτὲ ὁ προφήτης conicio 12 τί G: om. H οὐ secl. Mang. 13 χῶρον H[1]: χορὸν G, χῶρον ὡς H[2], χῶρον, ὃς Mang. 15 διελθεῖν L[1] πάντα G 17 περιεργείας H 19 τὰς G: στάς, τὰς H 20 φησὶ γῆ ἁγία G: φησὶν ἅγιος H 21 δηλονότι G ὃν H: ὃ, tum ras. G 22 ἀνθρώπων G: ἄνθρωπον H οὐδὲν ἀνομίσας G[1] 24 δυσθήρατος coni. Mang. 25 ἀσώματον conicio ἢ φύσις G[1]H: καὶ φύσις G[2] 26 ἤ τι v

---

se sanum simulet. magis aegrotabit, quia nihil ei prodesse potest simulatio sanitatis, cum verbo adumbretur, non ullo fulciatur virtutis subsidio.

εὔχεται παρ' αὐτοῦ μαθεῖν τοῦ θεοῦ, τίς ἐστιν ὁ θεός· οὐ γὰρ ἤλπισε
165 δυνήσεσθαι γνῶναι παρ' ἑτέρου τινὸς τῶν μετ' αὐτόν. ἀλλ' ὅμως ἴσχυσε μηδὲν περὶ τῆς τοῦ ὄντος ἐρευνᾶν οὐσίας· „τὰ γὰρ ὀπίσω μου“ φησίν „ὄψει, τὸ δὲ πρόσωπον οὐ μὴ ἴδῃς“ (Exod. 33, 23). αὔταρκες γάρ ἐστι σοφῷ τὰ ἀκόλουθα καὶ ἑπόμενα καὶ ὅσα μετὰ τὸν θεὸν γνῶναι, τὴν δ' ἡγεμονικὴν οὐσίαν ὁ βουλόμενος καταθεάσασθαι τῷ περιαυγεῖ τῶν ἀκτίνων πρὶν ἰδεῖν πηρὸς ἔσται.

166 (30.) Τοσαῦτα καὶ περὶ τοῦ τρίτου διειλεγμένοι κεφαλαίου μέτιμεν ἐπὶ τὸ τέταρτον καὶ τελευταῖον | τῶν προταθέντων, καθ' ὃ μὴ p. 571 M. γενομένης ζητήσεως φιλεῖ προαπαντᾶν εὕρεσις. ἐν τούτῳ τάττεται πᾶς αὐτομαθὴς καὶ αὐτοδίδακτος σοφός· οὐ γὰρ σκέψεσι καὶ μελέταις καὶ πόνοις ἐβελτιώθη, γενόμενος δ' εὐθὺς εὐτρεπισμένην εὗρε σοφίαν ἄνωθεν ὀμβρηθεῖσαν ἀπ' οὐρανοῦ, ἧς ἀκράτου σπάσας εἱστιάθη καὶ διετέλεσε
167 μεθύων τὴν μετ' ὀρθότητος λόγου νήφουσαν μέθην. οὗτός ἐστιν ὃν Ἰσαὰκ ὠνόμασαν οἱ χρησμοί, ὃν οὐχ ἑτέρῳ μὲν χρόνῳ συνέλαβεν, ἑτέρῳ δὲ ἔτεκεν ἡ ψυχή· „συλλαβοῦσα“ γάρ φησιν „ἔτεκεν“ (Gen. 21, 2) ὡς ἂν ἀχρόνως. οὐ γὰρ ἄνθρωπος ἦν ὁ γεννώμενος, ἀλλὰ νόημα καθαρώτατον, φύσει μᾶλλον ἢ ἐπιτηδεύσει καλόν· οὗ χάριν καὶ ἡ τίκτουσα αὐτὸ λέγεται „τὰ γυναικεῖα ἐκλιπεῖν“ (Gen. 18, 11), τὰ συνήθη
168 καὶ εὔλογα καὶ ἀνθρώπινα. καινὸν γὰρ καὶ κρεῖττον λόγου καὶ θεῖον ὄντως τὸ αὐτομαθὲς γένος, οὐκ ἀνθρωπίναις ἐπινοίαις, ἀλλ' ἐνθέῳ μανίᾳ συνιστάμενον. ἢ ἀγνοεῖς ὅτι οὐ δέονται πρὸς τὸν τόκον μαιῶν

---

3 ἴσχυσε Mang.: ἤκουσε codd. ὄντως G, ὄντως ὄντος conicio ἐρευνᾶν codd. (Mang.): ἐρευνῶν Turn. 4 οὐ GH²: om. H¹ 5 ἑπόμενα καὶ GD: om. H 6 δ'] δέ γε D τῷ om. D 9 προτεθέντων L 10 προαπαντᾶν] ᾶν e corr. H² 11 σκέψει G 13 ἧς in ras. G et H² ἀκράτου H (sed του H² in ras.): ἀκρατοῦς G διετέλεσε G (Mang.): διετελέσθη H 16 δ' H 17 γενόμενος H¹ 18. 19 ἐπιτηδεύσει — λέγεται τὰ in mg. H² 19 αὐτῷ G ἐκλείπειν H 20 κενὸν L 21. 22 ἐνθεομανίᾳ H

4—7 D^C fol. 44 r: ἐκ τοῦ περὶ φυγῆς καὶ εὑρέσεως: αὔταρκες ἐστὶν — ἔσται.
10 sqq. *Ambros. de fuga saeculi 8,47:* paritura laetitiam et sobriam illam iocunditatis ebrietatem, paritura ante expectatum ingenii celeritate partus, feta sapientiae.
22—147,3 *ibid.:* denique et de aliis Hebraeis mulieribus habes quia Hebraeae prius pariunt quam veniant obstetrices, eo quod animae iustorum non expectent artes et disciplinas propter inventionum genera nec requirant adiumenta generandi, sed sponte partus suos fundant expectationemque praeveniant.

ʿΕβραῖαι, „τίκτουσι“ δ', ὥς φησι Μωυσῆς, „πρὶν εἰσελθεῖν τὰς μαίας“
(Exod. 1, 19), λέγω δὲ μεθόδους, τέχνας, ἐπιστήμας, φύσει μόνῃ
χρώμεναι συνεργῷ; παγκάλους δὲ καὶ προσφυεστάτους ὅρους ἀποδίδωσι
τοῦ αὐτομαθοῦς, ἕνα μὲν τοιοῦτον, τὸ ταχὺ εὑρισκόμενον, ἕτερον δὲ
„ὃ παρέδωκεν ὁ θεός“. τὸ μὲν οὖν διδασκόμενον μακροῦ χρόνου δεῖται, 169
τὸ δὲ φύσει ταχύ τε καὶ τρόπον τινὰ ἄχρονόν ἐστι· κἀκεῖνο μὲν
ἄνθρωπον, τοῦτο δὲ θεὸν ὑφηγητὴν ἔχει. τὸν μὲν δὴ πρότερον ὅρον
κατέταξεν ἐν πεύσει· „τί τοῦτο ὃ ταχὺ εὗρες, ὦ τέκνον“, τὸν δὲ ἕτερον
ἐν ἀποκρίσει φάσκων· „ὃ παρέδωκε κύριος ὁ θεός“ (Gen. 27, 20).
(31.) ἔστι δὲ καὶ τρίτος ὅρος τοῦ αὐτομαθοῦς, τὸ ἀναβαῖνον αὐτόματον. 170
λέγεται γὰρ ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς· „οὐ σπερεῖτε, οὐδὲ μὴ ἀμήσητε τὰ
αὐτόματα ἀναβαίνοντα αὐτῆς“ (Lev. 25, 11)· τέχνης γὰρ οὐδεμιᾶς
χρεῖα τὰ φύσει, τοῦ θεοῦ σπείροντος αὐτὰ καὶ τῇ γεωργικῇ τέχνῃ
τελεσφοροῦντος ὡς ἂν αὐτόματα τὰ οὐκ αὐτόματα, πλὴν παρόσον ἐπι-
νοίας ἀνθρωπίνης οὐκ ἐδεήθη τὸ παράπαν. οὐ προτρέπει δὲ μᾶλλον ἢ 171
γνώμην ἀποφαίνεται· παραινῶν μὲν γὰρ εἶπεν ἄν· μὴ σπείρητε, μὴ
ἀμήσητε, ἀποφαινόμενος δέ· „οὐ σπερεῖτε, οὐδὲ μὴ ἀμήσητε τὰ αὐτό-
ματα“. οἷς γὰρ ἀπαυτοματίζουσιν ἐκ φύσεως ἐπιτυγχάνομεν, τούτων

---

3 χρώμεναι H²: χρωμένας G(H¹) παγκάλως H 4 ἕτερος Turn. 7 τουτὶ G² 8 πεύσει] post π ras. in G 11 ἀμήσετε coni. Mang. 13 χρεία v τὰ G(H¹): τῇ H² 16 γνώμη G σπείρητε] οὐδ' οὐ s. s. H² 17 ἀμήσετε H 18 ἀπαυτοματιζομένοις conicio

---

3—9 *ibid. 8, 48:* nec minus inpiger ad inveniendum quam ad exsequendum Iacob, cui cum mater dixisset ut inferret patri escas, definitionum genera suppetisse cernimus. nam et cito invenit et inventorum suorum auctorem testificatus est deum ... prima ergo definitio in inventione. quod invenitur quaeritur et quod quaeritur temporis est et quod temporis est utique diligentiae est. quod autem praevenit usum temporis deus infundit, deus dat, quod deus dat naturae, non diligentiae, est. ingenium igitur divini est muneris, quod autem divini muneris hoc naturae. ingenium ergo naturae est, inventio diligentiae: illud sine tempore, hoc indiget tempore. ideoque illud tempore praesto est, hoc in spatio temporis investigatur ... 3—15 *epist. 8, 12 (cf. § 11):* pulcre autem quos dicunt ὅρους servavit ... secundus ὅρος: quid est quod tam cito invenisti? hic in interrogatione est, tertius ὅρος in responsione: quod tradidit dominus deus tuus in manus meas ... *13* est et ille ὅρος de spontaneis: si non seminaveritis, non metetis. nam etsi cultura provocet semina, tamen natura spontaneo quodam, ut surgant, in eis operatur ingenio. 7—9 *de fuga saeculi* 8,49: unde miratus pater ait: quid est hoc, quod tam cito invenisti, fili? respondit Iacob: quod tradidit dominus deus tuus in manus meas. prima definitio in interrogatione est, secunda in responso.

οὔτε τὰς ἀρχὰς οὔτε τὰ τέλη παρ' ἑαυτοὺς | ὡς ἂν αἰτίους εὑρίσκομεν· p. 572 M.
172 ἀρχὴ μὲν οὖν ὁ σπόρος, τελευτὴ δὲ ὁ ἄμητος. ἄμεινον δ' ἐκεῖνο
ἐκδέξασθαι· πᾶσα ἀρχὴ καὶ πᾶν τέλος αὐτόματόν ἐστιν, ἴσον τῷ φύσεως,
οὐχ ἡμέτερον ἔργον· οἷον ἀρχὴ τίς τοῦ μανθάνειν; ἢ δῆλον ὅτι ἡ ἐν
τῷ διδασκομένῳ φύσις εὐπαράδεκτος οὖσα πρὸς τὰ κατὰ μέρος θεωρή-
ματα; τίς δὲ τοῦ τελειοῦσθαι πάλιν; εἰ δεῖ μηδὲν ὑποστειλάμενον εἰπεῖν,
ἡ φύσις. προκοπὰς μὲν γὰρ ἐμποιῆσαι καὶ ὁ διδάσκων ἱκανός, τὴν δ'
173 ἐπ' ἄκρον τελειότητα ὁ θεὸς μόνος, ἡ ἀρίστη φύσις. ὁ τούτοις
ἐντρεφόμενος τοῖς δόγμασι τὴν ἀίδιον εἰρήνην ἄγει, πόνων ἀφειμένος
ἀτρύτων. ἀδιαφορεῖ δ' ἑβδομάδος εἰρήνη κατὰ τὸν νομοθέτην· ἐν γὰρ
174 αὐτῇ τὸ δοκεῖν ἐνεργεῖν ἀποτιθεμένη γένεσις ἀναπαύεται. προσηκόντως
οὖν λέγεται· „καὶ ἔσται τὰ σάββατα τῆς γῆς ὑμῖν βρώματα“ (Lev. 25, 6),
δι' ὑπονοιῶν· τρόφιμον γὰρ καὶ ἀπολαυστὸν μόνον ἡ ἐν θεῷ ἀνά-
παυσις, τὸ μέγιστον ἀγαθὸν περιποιοῦσα, τὴν ἀπόλεμον εἰρήνην. ἡ μὲν
γὰρ κατὰ πόλεις ἀνακέκραται ἐμφυλίῳ πολέμῳ, ἡ δὲ ψυχῆς ἀμιγὴς
175 διαφορᾶς ἁπάσης ἐστίν. ἐναργέστατα δέ μοι δοκεῖ τὴν ἄνευ ζητήσεως
εὕρεσιν παριστάνειν διὰ τούτων· „ὅταν εἰσαγάγῃ σε κύριος ὁ θεός σου
εἰς τὴν γῆν ἣν ὤμοσε τοῖς πατράσι σου δοῦναί σοι πόλεις μεγάλας καὶ
καλάς, ἃς οὐκ ᾠκοδόμησας, οἰκίας πλήρεις πάντων ἀγαθῶν, ἃς οὐκ
ἐνέπλησας, λάκκους λελατομημένους, οὓς οὐκ ἐξελατόμησας, ἀμπελῶνας
176 καὶ ἐλαιῶνας, οὓς οὐ κατεφύτευσας“ (Deut. 6, 10. 11). ὁρᾷς τὴν
ἀφθονίαν τῶν κεχυμένων μεγάλων καὶ ἑτοίμων πρὸς κτῆσιν καὶ ἀπό-
λαυσιν ἀγαθῶν; εἰκάζονται δὲ πόλεσι μὲν αἱ γενικαὶ ἀρεταί, διότι ἐπὶ
πλεῖστον εὐρύνονται, οἰκίαις δ' αἱ ἐν εἴδει — στέλλονται γὰρ εἰς

---

1 ἑαυτοὺς G: ἑαυτοῖς H   ἂν αἰτίους scripsi: ἀναιτίους codd., ἀναιτίοις Turn., ἀναιτίων coni. Mang.   2 ἐκείνως conicio   3 παντελοῦς G[2]   4 ἀρχή τις v   ἢ] ἡ Turn., om. Mang.   δηλονότι G   ἡ om. Turn.   5. 6 θεωρητά coni. Mang.   7 γὰρ G: οὖν H   δ' G: δὲ H[2], om. H[1]   16 ἐναργέστατα G(H[1]): ἐναργεστάτην H[2]   18 σοι om. Turn.   21 οὐ κατεφύτευσας G: οὐκ ἐφύτευσας H   22 μεγάλων om. G, fort. recte   24 πλείστων] H[1] ut vid.   δὲ H   αἱ om. H[1]

2—8 *epist. 8,14:* incrementa per naturam, quae divini habet gratiam .muneris, consummationem et perfectionem deus dat . . . .   8—14 *Ambros. de fuga saeculi* 8,45: illo fugiendum est, ubi pax, ubi requies ab operibus, ubi epulemur sabbatum magnum, sicut dixit Moyses: et erunt sabbata terrae vobis escae. epulatorium enim et plenum iocunditatis et tranquillitatis est requiescere in deo et eius delectationem videre.

βραχύτερον αὗται κύκλον —, λάκκοις δὲ αἱ εὐφυεῖς ψυχαί, αἱ εὐπαρά-
δεκτοι σοφίας ὡς ἐκεῖνοι ὕδατος, ἀμπελῶσι δὲ καὶ ἐλαιῶσιν αἱ προκοπαὶ
καὶ αὐξήσεις καὶ καρπῶν γενέσεις· καρπὸς δ' ἐπιστήμης ὁ θεωρητικὸς
βίος, ἄκρατον εὐφροσύνην περιποιῶν ὡς ἀπ' οἴνου καὶ νοητὸν φέγγος
ὡς ἀπὸ φλογός, ἧς ἔλαιον τροφή.

(32.) Ταῦτα καὶ περὶ εὑρέσεως εἰπόντες μέτιμεν ἑξῆς ἐπὶ τὰ 177
ἀκόλουθα τῆς ἐφόδου. „εὗρεν“ οὖν φησιν „αὐτὴν ἄγγελος κυρίου ἐπὶ
τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος“ (Gen. 16, 7). λέγεται δὲ πολλαχῶς πηγή, ἕνα
μὲν τρόπον ὁ ἡμέτερος νοῦς, ἕτερον δὲ ἡ λογικὴ ἕξις καὶ παιδεία,
τρίτον δ' ἡ φαύλη διάθεσις, τέταρτον ἡ σπουδαία καὶ ἐναντία ταύτης,
73 M. πέμπτον αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων | ποιητὴς καὶ πατήρ. τὰς δὲ τούτων 178
πίστεις οἱ ἀναγραφέντες δηλοῦσι χρησμοί· τίνες οὖν εἰσιν, ἐπισκεπτέον.
ᾄδεταί τις ἐν ἀρχῇ τῆς νομοθεσίας μετὰ τὴν κοσμοποιίαν εὐθὺς τοιόσδε·
„πηγὴ δὲ ἀνέβαινεν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπότιζε πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς“
(Gen. 2, 6). οἱ μὲν οὖν ἀλληγορίας καὶ φύσεως τῆς κρύπτεσθαι 179
φιλούσης ἀμύητοι τὴν εἰρημένην εἰκάζουσι πηγὴν τῷ Αἰγυπτίῳ ποταμῷ,
ὃς κατὰ πᾶν ἔτος ἀναχεόμενος λιμνάζει τὴν πεδιάδα, μονονοὺκ ἀντί-
μιμον οὐρανοῦ δύναμιν ἐπιδείκνυσθαι δοκῶν. ὃ γὰρ χειμῶνος ταῖς 180
ἄλλαις χώραις οὐρανός, τοῦτ' Αἰγύπτῳ θέρους ἀκμάζοντος ὁ Νεῖλός
ἐστιν· ὁ μὲν γὰρ ἄνωθεν ἐπὶ γῆν τὸν ὑετὸν ἀποστέλλει, ὁ δὲ κάτωθεν
ἄνω, τὸ παραδοξότατον, ὕων ἄρδει τὰς ἀρούρας. ὅθεν ὁρμηθεὶς καὶ
Μωυσῆς ἄθεον ἀνέγραψε τὸν Αἰγύπτιον τρόπον γῆν οὐρανοῦ προ-
κρίνοντα καὶ τῶν ὀλυμπίων τὰ χερσαῖα καὶ ψυχῆς τὸ σῶμα. ἀλλὰ 181
μὴν περὶ τούτων καὶ αὖθίς ποτε ἐνέσται λέγειν, ὅταν ἐπιτρέπωσιν οἱ
καιροί· νυνὶ δὲ — στοχαστέον γὰρ τοῦ μὴ μακρηγορεῖν — ἐπανιτέον
ἐπὶ τὴν δι' ὑπονοιῶν ἀπόδοσιν καὶ λεκτέον τὸ „πηγὴν ἀναβαίνειν καὶ
ποτίζειν πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς“ τοιοῦτον εἶναι· τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν 182
ἐοικὸς πηγῇ δυνάμεις πολλὰς οἷα διὰ γῆς φλεβῶν ἀνομβροῦν, τὰς δυνά-
μεις ταύτας ἄχρι τῶν αἰσθήσεων [ὀργάνων], ὀφθαλμῶν, ὤτων, ῥινῶν,
τῶν ἄλλων, ἀποστέλλει· αἱ δ' εἰσὶ παντὸς ζῴου περὶ κεφαλὴν καὶ
πρόσωπον. ποτίζεται οὖν ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς τοῦ κατὰ ψυχὴν ἡγεμονι-

---

1 alterum αἱ om. H^1 3 alt. καὶ in ras. H^2 4 ἀπὸ νοῦ G 5 ἧς H^2: εἰς G(H^1) 10 ταύτῃ coni. Mang. 13 ᾄδεται in ras. H^2 24 μὴν περὶ scripsi: μὲν περὶ GH^1, περὶ ἢ H^2, περὶ μὲν v καὶ G: om. H 28 ἀνομβροῦν H^2: ἀνομβρεῖ G(H^1) 29 ἄχρι — ὀργάνων lin. 28 post φλεβῶν transpos. H αἰσθήσεων Turn.: αἰσθήσεως codd. (sed v. lin. 30 αἱ) ὀργάνων secl. Cohn 31 ποτίζεται G^2: ποτίζετ' G^1H

κοῦ τὸ σώματος ἡγεμονικὸν πρόσωπον, τὸ μὲν ὁρατικὸν πνεῦμα τείνοντος
εἰς ὄμματα, τὸ δὲ ἀκουστικὸν εἰς οὖς, εἰς δὲ μυκτῆρας τὸ ὀσφρήσεως,
τὸ δὲ αὖ γεύσεως εἰς στόμα καὶ τὸ ἁφῆς εἰς σύμπασαν τὴν ἐπιφάνειαν.
183 (33.) εἰσὶ δὲ καὶ τῆς παιδείας πολύτροποι πηγαί, αἷς ὀρθοὶ καὶ τρο-
φιμώτατοι λόγοι, καθάπαρ στελέχη φοινίκων, παρανέβλαστον. „ἦλθον“
γάρ φησιν „εἰς Αἰλίμ, καὶ ἐν Αἰλὶμ ἦσαν δώδεκα πηγαὶ ὑδάτων καὶ
ἑβδομήκοντα στελέχη φοινίκων· παρενέβαλον δὲ ἐκεῖ παρὰ τὰ ὕδατα“
(Exod. 15, 27). Αἰλὶμ πυλῶνες ἑρμηνεύονται, εἰσόδου τῆς πρὸς ἀρετὴν
σύμβολον· ὥσπερ γὰρ οἰκίας ἀρχαὶ πυλῶνες, καὶ ἀρετῆς τὰ ἐγκύκλια
184 προπαιδεύματα. τέλειος δ' ἀριθμὸς ὁ δώδεκα, μάρτυς δ' ὁ ζῳδιακὸς
ἐν οὐρανῷ κύκλος, τοσούτοις κατηστερισμένος φωσφόροις ἄστροις· μάρτυς
καὶ ἡ ἡλίου περίοδος· μησὶ γὰρ δώδεκα τὸν ἑαυτοῦ περατοῖ κύκλον,
ἰσαρίθμους τε τοῖς ἐνιαυτοῦ μησὶ τὰς ἡμέρας καὶ νυκτὸς ὥρας ἄγουσιν
185 ἄνθρωποι. Μωυσῆς δ' οὐκ ἐν ὀλίγοις ὑμνεῖ τὸν ἀριθμόν, δώδεκα
φυλὰς τοῦ ἔθνους ἀναγράφων, ἄρτους δώδεκα τῆς προθέσεως νομοθετῶν,
λίθους, ἐν οἷς αἱ γλυφαί, δώδεκα τῇ ἱερᾷ ἐσθῆτι τοῦ ποδήρους ἐνδύ-
186 ματος ἐπὶ τῷ λογίῳ συνυφαίνειν | κελεύων (Exod. 28, 17 sqq.). ὑμνεῖ p. 574 M
μέντοι καὶ τὴν δεκάδι πολυπλασιαζομένην ἑβδομάδα, νυνὶ μὲν ἑβδομή-
κοντα φοίνικας παρὰ ταῖς πηγαῖς εἶναι λέγων, ἐν ἑτέροις δὲ πρεσβυ-
τέρους μόνους ἑβδομήκοντα, οἷς τὸ θεῖον ἐπενεμήθη καὶ προφητικὸν
πνεῦμα (Num. 11, 16), καὶ πάλιν ἱερεῖα μόσχων ἑβδομήκοντα ἐν διαι-
ρέσεσι καὶ τάξεσιν ἐναρμονίοις ἑορτῇ τῶν σκηνῶν προσαγομένων· βου-
θυτοῦνται γὰρ οὐκ ἀθρόοι, ἀλλ' ἐν ἡμέραις ἑπτά, τῆς ἀρχῆς ἀπὸ τρισ-
καίδεκα ταύρων γενομένης (Num. 29, 13 sqq.)· οὕτως γὰρ κατὰ τὴν
ἑνὸς ὑφαίρεσιν ἀεὶ μέχρι τῆς ἑβδόμης ἔμελλεν ὁ τῶν ἑβδομήκοντα συν-
187 τεθεὶς ἀριθμὸς ἐκπληροῦσθαι. παραγενόμενοι δὲ εἰς τοὺς θυρῶνας
ἀρετῆς, τὰ προπαιδεύματα, καὶ θεασάμενοι πηγὰς καὶ παρ' αὐταῖς ἔρνη
φοινίκων στρατοπεδεύειν οὐ παρὰ τοῖς φυτοῖς ἀλλὰ παρὰ τοῖς ὕδασι
λέγονται. διὰ τί; ὅτι φοίνικι μὲν καὶ ταινίαις οἱ παντελοῦς ἀρετῆς
ἐπιφερόμενοι τὰ ἆθλα κοσμοῦνται, οἱ δὲ ἔτι ⟨ἐγ⟩χορεύοντες τοῖς προπαι-

---

3 ἅπασαν H 5 παρανέβλαστον G: παρενέβλαστον H 6 Αἰλὶμ G: Αἰλεὶμ H, sed αι ex corr. H^2 Ἐλὶμ G (Ἐλεὶμ H^1): Αἰλεὶμ H^2 ἦσαν G^2: om. G^1H 8 Ἐλὶμ G (Ἐλεὶμ H^1): Αἰλεὶμ H^2 9 οἰκίας G^2: οἰκίαι G^1 ut vid., οἰκιῶν H 13 καὶ codd.: καὶ τὰς v 14 Μωσῆς codd. 18 μὲν in ras. H^2: δὲ G(Π^1?) 21 μόσχων G: μόσχους H 21. 22 διαιρέσει H 22 προσαγομένων] post ο spatium 4 litt. in H 23 ἀλλὰ G 27. 28 ἔρνη — alt. τοῖς om. G 30 περιφερόμενοι coni. Mang., ἀποφερόμενοι Cohn, φερόμενοι conicio 30—151,6 κοσμοῦνται — ἀμφότεροι in mg. H^2 ἐγχορεύοντες Mang.: χορεύοντες codd.

δεύμασιν ἅτε μαθήσεως διψῶντες παρὰ ταῖς δυναμέναις ἄρδειν καὶ
ποτίζειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐπιστήμαις ἱδρύονται. (34.) τοιαῦται μέν 188
εἰσιν αἱ παιδείας τῆς μέσης πηγαί, τὴν δ' ἀφροσύνης ἐπισκεψώμεθα,
περὶ ἧς λελάληκεν ὁ νομοθέτης ὧδε· „ὃς ἂν κοιμηθῇ μετὰ γυναικὸς
ἀποκαθημένης, τὴν πηγὴν αὐτῆς ἀπεκάλυψε, καὶ αὕτη ἀπεκάλυψε τὴν
ῥύσιν τοῦ αἵματος αὐτῆς· ἐξολοθρευθήτωσαν ἀμφότεροι" (Lev. 20,18)·
γυναῖκα τὴν αἴσθησιν καλεῖ, νοῦν ἄνδρα αὐτῆς ὑποτιθέμενος. ἀποκά- 189
θηται δὲ αἴσθησις, ὅπερ ἐστὶν ἀπωτάτω καθέζεται, ὅταν νοῦν ἀπολι-
ποῦσα, τὸν γνήσιον ἄνδρα, ἐφιδρύηται τοῖς δελεάζουσι καὶ φθείρουσιν
αἰσθητοῖς καὶ ἐρωτικῶς ἑκάστοις ἐμπλέκηται· τότ' οὖν εἰ πρὸς ὕπνον
τράποιτο ὁ νοῦς, ἐγρηγορέναι δέον, „τὴν πηγὴν" τῆς αἰσθήσεως „ἀπε-
κάλυψεν" αὐτὸν — αὐτὸς γὰρ ἦν, ὥσπερ ἔφην, ἡ αἰσθήσεως πηγή —,
τοῦτο δέ ἐστιν ἄστεγον καὶ ἀτείχιστον καὶ εὐεπιβούλευτον κατεσκεύασεν
ἑαυτόν. οὐ μὴν ἀλλὰ κἀκείνη „ἀπεκάλυψε τὴν ῥύσιν τοῦ αἵματος 190
αὐτῆς"· ῥέουσα γὰρ πᾶσα αἴσθησις πρὸς τὸ ἐκτὸς αἰσθητὸν ἐπικαλύπ-
τεται μὲν καὶ στέλλεται διακρατουμένη λογισμῷ, καταλείπεται δὲ ἔρημος
χηρεύσασα ἡγεμόνος ὀρθοῦ· κακὸν δὲ βαρύτατον ὡς πόλει τὸ ἀτεί-
χιστον, καὶ ψυχῇ τὸ ἀφύλακτον. πότ' οὖν ἀφύλακτος γίνεται; ἢ ὅταν 191
ἄστεγος μὲν ὅρασις κεχυμένη πρὸς τὰ ὁρατά, ἄστεγος δὲ ἀκοὴ φωναῖς
ἁπάσαις ἐπαντλουμένη, ἄστεγοι δὲ ὀσμαὶ καὶ αἱ συγγενεῖς δυνάμεις
καταλειφθῶσι, πρὸς ὅ τι ἂν οἱ κατατρέχοντες βούλωνται διαθεῖναι
παθεῖν ἑτοιμόταται, ἄστεγος δὲ καὶ ὁ προφορικὸς λόγος, ὃς μυρία τῶν
575 M. ἀπορρήτων, ἅτε μηδενὸς τὴν | φορὰν ἀνωθοῦντος, ἀκαίρως ἐξελάλησε;
ῥυεὶς γοῦν ἀκωλύτως μεγάλας βίων ὑποθέσεις ὀρθὰς οἷα ἐν γαλήνῃ
πλεούσας περιέτρεψεν. οὗτός ἐστιν ὁ μέγας κατακλυσμός, ἐν ᾧ „ἀνεῴχ- 192
θησαν μὲν οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ," λέγω δὲ τοῦ νοῦ, „ἀπεκα-
λύφθησαν δὲ αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου" (Gen. 7,11), τουτέστι τῆς αἰσθή-
σεως. μόνως γὰρ οὕτως ἡ ψυχὴ κατακλύζεται, ἄνωθεν μὲν ὥσπερ ἀπ'
οὐρανοῦ τοῦ νοῦ καταρραγέντων ἀδικημάτων, κάτωθεν δὲ ὥσπερ ἀπὸ

---

6 αὐτῆς v 8 δὲ] δὲ ἡ v νοῦν Mang.: οὖν codd. 11 τῇ πηγῇ H[1], ut vid. 12 αὐτὸν H[2]: αὑτὸν GH[1], fort. secl. ὅπερ G ἔφη H[1] ἡ G: τῇ H[1], τῆς H[2] 15 αὐτῆς v ῥέπουσα coni. Mang. 15. 16 ἀποκαλύπτεται H, ἐπέχεται coni. Mang. 16 καταλίπεται G 17 δὲ] γὰρ Turn. 18 καὶ om. H ἢ v 20 ἐναντλουμένη H 21 καταλειφθῶσι scripsi: καταλείφωσι G, καταλείφουσι H[1], καταλείφουσαι H[2]L, καταλείπουσαι Turn., καταλειφθεῖσαι Markland 21 βούλωνται Mang.: βούλονται codd. 22 παθεῖν Markland: ἀπαθεῖν G, ἃ παθεῖν H 23 ἀντωθοῦντος coni. Mang. 26 καταράκται G 29. 152,1 καταρραγέντων et ἀνομβρησάντων alterum in alterius locum transpon. Mang.

193 γῆς τῆς αἰσθήσεως ἀνομβρησάντων παθῶν. οὗ χάριν ἀπαγορεύει
Μωυσῆς „ἀσχημοσύνην πατρὸς καὶ μητρὸς ἀποκαλύπτειν“ (Lev. 18,7),
εἰδὼς σαφῶς, ἡλίκον ἐστὶ κακὸν τὰ ἁμαρτήματα τοῦ νοῦ καὶ τῆς
αἰσθήσεως μὴ ἐπέχειν καὶ ἐπικρύπτειν, ἀλλ' ὥσπερ κατορθώματα προ-
194 φέρειν εἰς μέσον. (35.) αἵδ' εἰσὶν αἱ τῶν ἁμαρτημάτων πηγαί, τὴν
δὲ φρονήσεως ἐρευνητέον. εἰς ταύτην ἡ ὑπομονὴ κάτεισι, Ῥεβέκκα,
καὶ τὸ ψυχῆς ὅλον πληρώσασα ἀγγεῖον ἀναβαίνει, τὴν κάθοδον ἄνοδον
εἰπόντος τοῦ νομοθέτου φυσικώτατα· πρὸς γὰρ ὕψος ἐξαίρεται τὸ ἀρετῆς,
195 ἥτις ἂν ἀπ' ἀλαζονείας τῆς ὑπεραύχου διανοῆται κατέρχεσθαι. λέγει
γάρ· „καταβᾶσα δὲ ἐπὶ τὴν πηγὴν ἔπλησε τὴν ὑδρίαν, καὶ ἀνέβη“ (Gen.
24,16). ἥδ' ἐστὶν ἡ θεία σοφία, ἐξ ἧς αἵ τε κατὰ μέρος ἐπιστῆμαι
ποτίζονται καὶ ὅσαι ψυχαὶ φιλοθεάμονες ἔρωτι τοῦ ἀρίστου κατέσχηνται.
196 ταύτῃ ὁ ἱερὸς λόγος τῇ πηγῇ προσφυέστατα ὀνόματα τίθεται, „κρίσιν“
αὐτὴν καὶ „ἁγίαν“ προσαγορεύων. „ἀναστρέψαντες“ γάρ φησιν „ἦλθον
ἐπὶ τὴν πηγὴν τῆς κρίσεως, αὕτη ἐστὶ Κάδης“ (Gen. 14,7)· καλεῖται
δὲ Κάδης ἁγία. μονονοὺ βοᾷ καὶ κέκραγεν, ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ σοφία
ἁγία τέ ἐστιν οὐδὲν ἐπιφερομένη γήινον καὶ κρίσις τῶν ὅλων, ᾗ πᾶσαι
197 αἱ ἐναντιότητες διαζεύγνυνται. (36.) λεκτέον δ' ἤδη περὶ τῆς ἀνω-
τάτω καὶ ἀρίστης πηγῆς, ἣν ὁ πατὴρ τῶν ὅλων διὰ προφητικῶν ἐθέ-
σπισε στομάτων. εἶπε γάρ που· „ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ζωῆς, καὶ
ὤρυξαν ἑαυτοῖς λάκκους συντετριμμένους, οἳ οὐ δυνήσονται συσχεῖν
198 ὕδωρ“ (Ier. 2,13). οὐκοῦν ὁ θεός ἐστιν ἡ πρεσβυτάτη ⟨πηγή⟩, καὶ
μήποτ' εἰκότως· τὸν γὰρ σύμπαντα τοῦτον κόσμον ὤμβρησε. καταπέ-
πληγμαι δ' ἀκούων, ὅτι ζωῆς ἐστιν ἥδε ἡ πηγή· μόνος γὰρ ὁ θεὸς
ψυχῆς καὶ ζωῆς καὶ διαφερόντως λογικῆς ψυχῆς καὶ τῆς μετὰ φρονή-
σεως ζωῆς αἴτιος. ἡ μὲν γὰρ ὕλη νεκρόν, ὁ δὲ θεὸς πλέον τι ἢ ζωή,
199 πηγὴ τοῦ ζῆν, ὡς αὐτὸς εἶπεν, ἀέναος. οἱ δ' ἀσεβεῖς ἀποδράντες,
ἄγευστοι τοῦ τῆς ἀθανασίας ποτοῦ διατελέσαντες, ὤρυξαν, οἱ φρενοβλα-

---

1 ἀνομβρησάντων G[1]: ἀνομβρῆσαν τῶν G[2], ἀνομβρησάντων τῶν H 2 Μωσῆς codd. 7 τὸ codd.: τὸ τῆς v 9 ἥτις G: εἴ τις H διανοεῖται H 13 ὁ] δ' ὁ conicio 15 Κάδδης H 16 Κάδδης H ἅγιος H, ἁγία ⟨ὥστε⟩ conicio μόνον οὐ GH ἐκβοᾷ H τοῦ θεοῦ GH: τοῦ L, om. v 18 αἱ om. H post ἤδη add. καὶ H 20 σωμάτων L 21 ἑαυτοὺς H[1] 22 πηγή addidi 23. 24 ⟨οὐ⟩ καταπέπληγμαι coni. Mang. 25 λογικῶς H[1] ut vid. 26 νεκρῶν H[1]

6 sqq. cf. Orig. Homil. in Num. XII p. 311 sqq.

576 M. βεῖς, ἑαυτοῖς ἀλλ' οὐ θεῷ τὸ πρῶτον, τὰς ἰδίας πράξεις τῶν | οὐρανίων καὶ ὀλυμπίων προκρίναντες καὶ τὰ ἐκ φροντίδος τῶν αὐτομάτων καὶ ἑτοίμων. ἔπειτα ὀρύττουσιν οὐχ ὡς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαάκ, οἱ σοφοί, 200
φρέατα (Gen. 21,30. 26,18), βαθείας ἐπιστήμας ποτίμους λόγους ἀναδιδούσας, ἀλλὰ λάκκους, ἴδιον οὐδὲν ἐξ ἑαυτῶν ἔχοντας τρόφιμον καλόν, τῆς δ' ἔξωθεν χρῄζοντας ἐπιρροῆς, ἣ γένοιτ' ἂν ἐκ διδασκαλίας ἐπαντλούντων ἀεὶ τῶν ὑφηγητῶν ἀκοαῖς τῶν μανθανόντων ἀθρόα τὰ ἐπιστήμης δόγματα καὶ θεωρήματα, καὶ φρενὶ κατασχεῖν καὶ μνήμῃ τὰ παραδοθέντα ταμιεύεσθαι. νυνὶ δ' εἰσὶν „οἱ λάκκοι συντετριμμένοι“, 201
τουτέστι πᾶσαι τῆς ἀναγώγου ψυχῆς αἱ δεξαμεναὶ τεθραυσμέναι καὶ διαρρέουσαι, μὴ δυνάμεναι συσχεῖν καὶ φυλάξαι τὴν τῶν οἵων τε ὠφελεῖν ἐπιρροήν.

(37.) Ἃ μὲν οὖν περὶ πηγῶν καιρὸς ἦν εἰπεῖν λέλεκται. πάνυ 202
δ' ἐξητασμένως τὴν Ἄγαρ εἰσάγουσιν οἱ χρησμοὶ εὑρισκομένην μὲν ἐπὶ τῆς πηγῆς (Gen. 16,7), οὐκ ἀρυτομένην δ' ἀπ' αὐτῆς. οὔπω γάρ ἐστιν ἱκανὴ ψυχὴ προκόπτουσα τῷ σοφίας ἀκράτῳ ποτῷ χρῆσθαι, πλησίον δ' οὐ κεκώλυται ποιεῖσθαι τὰς διατριβάς. ἔστι δὲ καὶ λεωφόρος 203
πᾶσα ἡ κατὰ παιδείαν ὁδὸς ἐχυρωτάτη καὶ εὐερκεστάτη. διό φησιν „ἐν τῇ ὁδῷ Σοὺρ“ αὐτὴν εὑρεθῆναι (ibid.), τεῖχος δὲ ἢ εὐθυσμὸς ἑρμηνεύεται Σούρ. ἐνλαλῶν οὖν ὁ ἔλεγχος τῇ ψυχῇ φησιν αὐτῇ· „πόθεν ἔρχῃ, καὶ ποῦ πορεύῃ“ (ibid. 8). τοῦτο δ' οὐκ ἐνδοιάζων καὶ οὐ πυνθανόμενος μᾶλλον· ἢ δυσωπῶν καὶ ὀνειδίζων προφέρεται· θέμις γὰρ οὐδὲν ἀγνοεῖν τῶν καθ' ἡμᾶς ἀγγέλῳ. σημεῖον δέ· καὶ τὰ 204
κατὰ γαστρός, ἅπερ ἄδηλα γενέσει, σαφῶς οἶδεν ἐν οἷς φησιν· „ἰδοὺ σὺ ἐν γαστρὶ ἔχεις, καὶ τέξῃ παιδίον, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσμαήλ“

---

1 ἰδίους H[1], fort. recte 3 οἱ σοφοί om. L 4 ἐπιστήμης conicio 4. 5 ἀναδιδόντα conicio 5 ἑαυτῶν G: αὐτῶν H[1], αὑτῶν H[2] 8 alt. καὶ] ὡς Cohn, nisi potius deest part. (κελευόντων Mang., παραινούντων conicio) φρενὶ G[2] in ras.: φέρει H, φρεσὶ conicio 9 δέ εἰσιν H 10 ἐναγώγου H αἱ om. v 11 συσχεῖν G(Mang.): τυχεῖν H 12 ἐπιρροεῖν H[1] 13 ἦν om. Turn. 14 ante τὴν ras. 2 litt. G ἄγουσιν H 15 ἀρυτομένην G: ἀρρυομένην H, ἀρυομένην v 16 ψυχὴ GH: πηγὴ L 18 ἡ om. v 19 εὐθυσμός suspectum 20 ἐνλαλῶν GHL[2]: καὶ λαλῶν L[1], ἐκλαλῶν v, ἐντυχὼν coni. Mang., συλλαλῶν coni. Cohn, ἐνομιλῶν vel ἐνδιατρίβων conicio 23 ἀγγέλων G, ἐλέγχῳ coni. Mang. 24 κατὰ om. L 25 τέξεις H

3—5 *Origenes contra Cels. IV 44* p. 537: οἱ δίκαιοι λάκκους μὲν οὐ κατασκευάζουσι, φρέατα δὲ ὀρύσσουσι, τὴν ἐνυπάρχουσαν γῆν (leg. πηγὴν) καὶ ἀρχὴν τῶν ποτίμων ἀγαθῶν ἐξευρεῖν ζητοῦντες.

(ibid. 11). τὸ γὰρ γνῶναι, ὅτι τὸ κυοφορούμενον ἄρρεν ἐστίν, οὐκ
ἀνθρωπίνης δυνάμεως, ἀλλ' οὐδὲ τὸ τὴν προαίρεσιν ᾗ χρήσεται τοῦ
βίου ὁ μήπω γεγενημένος, ὅτι ἀγροῖκος, ἀλλ' οὐ πολιτικὴ καὶ ἥμερος.
205 τὸ „πόθεν οὖν ἔρχῃ" πρὸς ἐπίπληξιν λέγεται τῆς ἀποδιδρασκούσης
ψυχῆς τὴν ἀμείνω καὶ κυρίαν γνώμην, ἧς θεραπαινὶς οὐ λεγομένη μᾶλλον
ἢ ἔργοις ὑπάρχουσα μέγα κλέος ἔμελλεν [ἐξ]οἴσεσθαι. „ποῖ δὲ καὶ
206 πορεύῃ"; τὰ ἄδηλα μετατρέχεις, τὰ ὁμολογούμενα ἀπορρίψασα. καλὸν
οὖν αὐτὴν ἐπαινέσαι χαίρουσαν ἐπὶ νουθεσίᾳ· δείγματα δὲ τοῦ χαίρειν
ἐξενήνοχε τό τε μὴ κατηγορῆσαι τῆς δεσποίνης καὶ τὸ τὴν αἰτίαν ἀνα-
θεῖναι ἑαυτῇ τοῦ δρασμοῦ καὶ τὸ μὴ ἀποκρίνασθαι πρὸς τὸ δεύτερον
πύσμα τὸ „ποῦ πορεύῃ;" ἄδηλον γάρ, περὶ δὲ τῶν ἀδήλων ἐπέχειν | ἀσφα- p. 577 M
207 λές τε καὶ ἀναγκαῖον. (38.) ἀποδεξάμενος οὖν τῆς πειθαρχίας αὐτὴν
ὁ ἔλεγχος „ἀποστάφηθι πρὸς τὴν κυρίαν σου" φησί· λυσιτελὲς γὰρ τῇ
μανθανούσῃ ἡ τῆς διδασκούσης ἐπιστασία καὶ τῇ ἀτελεῖ ἡ παρὰ φρο-
νήσει δουλεία. ὅταν δ' ὑποστρέψῃς, „ταπεινώθητι ὑπὸ τὰς χεῖρας
αὐτῆς" (ibid. 9) καλὴν ταπείνωσιν φρονήματος ἀλόγου καθαίρεσιν
208 περιέχουσαν. οὕτως γὰρ πραϋτόκοις ὠδῖσιν ἄρρενα γενεὰν ἀποκυήσεις,
ὄνομα Ἰσμαήλ (ibid. 11), ἀκοαῖς θείαις σωφρονισθεῖσα· ἑρμηνεύεται
γὰρ Ἰσμαὴλ ἀκοὴ θεοῦ. ἀκοὴ δ' ὁράσεως τὰ δευτερεῖα φέρεται, ὅρασιν
δὲ ὁ γνήσιος υἱὸς καὶ πρωτόγονος Ἰσραὴλ κεκλήρωται· μεταληφθεὶς
γάρ ἐστιν ὁρῶν θεόν. ἀκούειν μὲν γὰρ καὶ ψευδῶν ὡς ἀληθῶν ἔνεστιν,
ὅτι ἀπατηλὸν ἀκοή, ἀψευδὲς δ' ὅρασις, ᾗ τὰ ὄντα ὄντως κατανοεῖται.
209 τὸν δὲ γεννηθέντα τρόπον χαρακτηρίζει διά τε τοῦ λέγειν ἀγροῖκον
ἔσεσθαι, ὡς ἂν ἀγροικόσοφον, μήπω τῆς τιθασοῦ καὶ πολιτικῆς ὄντως
μοίρας ἠξιωμένον — αὕτη δέ ἐστιν ἀρετή, δι' ἧς πέφυκεν ἡμεροῦσθαι
τὸ ἦθος —, καὶ διὰ τοῦ φάσκειν· „αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπὶ πάντας καὶ αἱ
χεῖρες πάντων ἐπ' αὐτόν" (ibid. 12)· σοφιστοῦ γὰρ βούλημα τοῦτο
210 τὸ λίαν σκεπτικὸν ἐπιμορφάζοντος καὶ λόγοις χαίροντος ἐριστικοῖς. οὗτος
καὶ πάντας βάλλει τοὺς ἀπὸ τῶν μαθημάτων, ἰδίᾳ τε ἑκάστῳ καὶ κοινῇ

---

2 τὸ e corr. G², τὸ ex τὰ corr. H² 3 γεγεννημένος H² ἀγροῖκος ... πολιτικὴ καὶ ἥμερος scripsi: ἄγροικον ... πολιτικὴν καὶ ἥμερον codd. 4 ἐπίπληξιν Turn.: ἐπιπλήξεως codd. 6 ἐξ seclusi post ποῖ ras. in G, ποῦ conicio 8 νουθεσίᾳ Turn.: νουθεσίαν codd. τοῦ om. G 11 ποῖ G 12 πειθαρχείας H 17 πρωτοτόκοις Mang. 18 σωφρονισθεῖσαν Mang. 21 ἐστιν om. G, sed post θεὸν s. s. ἑρμηνεύεται G² ἀληθῶς G² Turn. 21. 22 ἔνεστι τί ἀπατηλὸν G 22 δ' G²: om. G¹H πάντως L 23 τοῦ] τὸ Turn. ἄγροικον H 24 τιθασοῦ scripsi: θιάσσου G, θείας H 25 δ' ἐστὶν H 26 τοῦ G(H²): τοῦ τὸ H¹, τὸ Turn. 28 οὕτως H

πᾶσιν ἐναντιούμενος, καὶ βάλλεται πρὸς ἁπάντων, εἰκότως ἀμυνομένων
ὡς ὑπὲρ οἰκείων ἐκγόνων ὧν ἔτεκεν αὐτῶν ἡ ψυχὴ δογμάτων. ἀλλὰ 211
καὶ τρίτον προσυπογράφει χαρακτῆρα φάσκων· „κατὰ πρόσωπον πάντων
τῶν ἀδελφῶν κατοικήσει“ (ibid.), μονονοὺκ ἄντικρυς ἐπιδεικνύμενος
τὴν ἀντιπρόσωπον διαμάχην καὶ ἀντίστασιν αἰώνιον. ἡ κυοφοροῦσα
οὖν τὸν σοφιστὴν λόγον ψυχή φησι τῷ λαλοῦντι πρὸς αὐτὴν ἐλέγχῳ·
„σὺ θεὸς ὁ ἐπιδών με“ (ibid. 13), ἴσον τῷ σὺ ποιητὴς εἶ τῶν ἐμῶν
βουλημάτων καὶ ἐκγόνων, καὶ μήποτ' εἰκότως· ἐλευθέρων μὲν γὰρ καὶ 212
ἀστῶν ὡς ἀληθῶς ψυχῶν ὁ ἐλεύθερος καὶ ἐλευθεροποιὸς δημιουργός,
δούλων δὲ δοῦλοι· ἄγγελοι δ' οἰκέται θεοῦ, νομιζόμενοι πρὸς τῶν ἔτ'
ἐν πόνοις καὶ δουλείαις ὑπαρχόντων θεοί. „διὰ τοῦτο“ φησίν „ἐκάλεσε
τὸ φρέαρ φρέαρ οὗ ἐνώπιον εἶδον“ (ibid. 14). ἀλλ' οὐκ ἔμελλες, ὦ 213
ψυχὴ προκόπτουσα καὶ τῇ τῶν ἐγκυκλίων ἐπιστήμῃ προπαιδευμάτων
ἐμβαθύνουσα, καθάπερ διὰ κατόπτρου τῆς παιδείας τὸν αἴτιον τῆς
ἐπιστήμης ἰδεῖν; οἰκειότατος δὲ καὶ ὁ τοῦ τοιούτου φρέατος τόπος „ἐν
μέσῳ Κάδης καὶ Βαράδ“ (ibid. 14)· ἑρμηνεύεται δὲ Βαρὰδ μὲν ἐν
κακοῖς, Κάδης δὲ ἁγία· μεθόριος γὰρ ἁγίων καὶ βεβήλων ὁ ἐν προκοπαῖς, ἀποδιδράσκων μὲν τὰ φαῦλα, μήπω δ' ἱκανὸς ὢν τελείοις συμβιοῦν ἀγαθοῖς.

---

2 ὡς om. H 4 οὐκ s. s. G², tum ras. 2 litt. 5 τὴν in ras. H αἰώνιον] ἐναντίων coni. vel τῶν δογμάτων add. Mang. 8 ἐκγόνων] ἔργων coni. Mang. 10 ἔτ' om. H 13 τῇ H²: om. GH¹ 15 τοῦ om. H 16 Κάδδης H 17 κακοῖς GH: κοινοῖς Turn. Κάδδης H 19 φίλωνος περὶ φυγῆς καὶ εὑρέσεως subscribit G

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΕΤΟΝΟΜΑΖΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΩΝ ΕΝΕΚΑ ΜΕΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ

1 (1.) „Ἐγένετο Ἀβραὰμ ἐτῶν ἐνενήκοντα ἐννέα, καὶ ὤφθη κύριος I p. 578 M
τῷ Ἀβραὰμ καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἐγώ εἰμι ὁ θεός σου“ (Gen. 17,1). ὁ
ἐννέα πρὸς τοῖς ἐνενήκοντα ἀριθμὸς ἑκατοντάδος γείτων ἐστίν, ᾗ τὸ αὐτο-
μαθὲς ἐπέλαμψε γένος, Ἰσαάκ, εὐπαθειῶν ἀρίστη, χαρά· τῷ γὰρ ἑκα-
2 τονταετεῖ γίνεται. ἔστι δὲ καὶ Λευιτικῆς φυλῆς ἱερεῦσιν ἀπαρχὴ διδο-
μένη· δεκάτας γὰρ λαβόντες, ἀπὸ τούτων ὡς ἂν ἀπ' οἰκείων καρπῶν
ἑτέρας ἀπάρχονται ἑκατοστὸν λόγον περιεχούσας (Num. 18,26). προ-
κοπῆς μὲν γὰρ δεκάς, ἑκατοντὰς δὲ τελειότητος σύμβολον. σπεύδει δὲ
ὁ μέσος ἀεὶ πρὸς ἀκρότητα, φύσεως εὐμοιρίᾳ χρώμενος· ᾧ φησιν ὀφθῆναι
3 τὸν τῶν ὅλων κύριον. ἀλλὰ μὴ νομίσῃς τοῖς σώματος ὀφθαλμοῖς
γίνεσθαι τὴν προσβολήν — οἱ μὲν γὰρ τὰ αἰσθητὰ μόνα ὁρῶσι, τὰ δ'
αἰσθητὰ σύγκριτα, φθορᾶς ἀνάμεστα, τὸ δὲ θεῖον ἀσύγκριτον, ἄφθαρτον
—, ἀλλὰ τὸ δεχόμενον τὴν θείαν φαντασίαν τὸ τῆς ψυχῆς ἐστιν ὄμμα.
4 καὶ γὰρ ἄλλως ὅσα μὲν οἱ σώματος ὀφθαλμοὶ | θεωροῦσι, συνεργῷ φωτὶ p. 579 M
χρώμενοι καταλαμβάνουσιν, ὃ διαφέρει τοῦ θ' ὁρωμένου καὶ τοῦ ὁρῶντος·
ὅσα δὲ ἡ ψυχή, αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ἄνευ τινὸς ἄλλου συμπράξεως· αὐτὰ

περὶ — μετονομάζονται A, τοῦ αὐτοῦ Φίλωνος Ἰουδαίου περὶ .... μετονομάζονται B
1 Ἀβραὰμ per totum librum AB ἐννενήκοντα codd., item lin. 3
2 ὁ θεός σου B: θεὸς σός A et sic § 18. 27. 29. 31, sed ὁ θεός σου LXX et Philo vol. II p. 54,9 et vol. II p. 186,29 Mang. 5 καὶ ⟨ὑπὸ⟩ coni. Mang.
7 ἀπάρχονται ἑτέρας B ἑκατοστὸν Mang.: ἑκατὸν codd. 7. 8 ante προκοπῆς ras. 3 litt. in B, καὶ ex Coisl. 43 add. Mang. 13 prius τὸ B: τὸν A 14 μὲν οἱ scripsi: μόνοι codd.

γὰρ ἑαυτοῖς ἐστι φέγγος τὰ νοούμενα. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰς ἐπι- 5
στήμας διδασκόμεθα· ὁ γὰρ νοῦς τὸ ἄκλειστον καὶ ἀκοίμητον προσβαλὼν
ὄμμα τοῖς δόγμασι καὶ τοῖς θεωρήμασιν εἶδεν αὐτὰ οὐ νόθῳ φωτί, γνησίῳ
δὲ ὅπερ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐξέλαμψεν. ὅταν οὖν ἀκούσῃς ὀφθέντα θεὸν ἀν- 6
θρώπῳ, τοῦτο γίνεσθαι νόει χωρὶς φωτὸς αἰσθητοῦ· νοήσει γὰρ τὸ νοη-
τὸν εἰκὸς μόνον καταλαμβάνεσθαι. πηγὴ δὲ τῆς καθαρωτάτης αὐγῆς
θεός ἐστιν· ὥσθ' ὅταν ἐπιφαίνηται ψυχῇ, τὰς ἀσκίους καὶ περιφανε-
στάτας ἀκτῖνας ἀνίσχει. (2.) μὴ μέντοι νομίσῃς τὸ ὄν, ὅ ἐστι πρὸς 7
ἀλήθειαν ὄν, ὑπ' ἀνθρώπου τινὸς καταλαμβάνεσθαι. ὄργανον γὰρ οὐδὲν
ἐν ἑαυτοῖς ἔχομεν, ᾧ δυνησόμεθα ἐκεῖνο φαντασιωθῆναι, οὔτ' αἴσθησιν
— αἰσθητὸν γὰρ οὐκ ἔστιν — οὔτε νοῦν. Μωυσῆς οὖν ὁ τῆς ἀειδοῦς
φύσεως θεατὴς [καὶ θεόπτης] — εἰς γὰρ τὸν γνόφον φασὶν αὐτὸν οἱ
θεῖοι χρησμοὶ εἰσελθεῖν (Exod. 20,21), τὴν ἀόρατον καὶ ἀσώματον οὐσίαν
αἰνιττόμενοι — πάντα διὰ πάντων ἐρευνήσας ἐζήτει τὸν τριπόθητον καὶ
μόνον ἀγαθὸν τηλαυγῶς ἰδεῖν. ἐπεὶ δ' οὐδὲν εὕρισκεν, ἀλλ' οὐδὲ ἐμ- 8
φερῆ τινα ἰδέαν τῷ ἐλπιζομένῳ, τὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων διδασκαλίαν ἀπο-
γνοὺς ἐπ' αὐτὸ καταφεύγει τὸ ζητούμενον καὶ δεῖται λέγων· „ἐμφάνισόν
μοι σεαυτόν, γνωστῶς ἴδω σε“ (Exod. 33,13)· καὶ ὅμως ἀμοιρεῖ τῆς
προθέσεως, αὐταρκεστάτης δωρεᾶς τῷ θνητῶν ἀρίστῳ γένει νομισθείσης
τῆς ⟨τῶν⟩ μετὰ τὸ ὂν σωμάτων τε ὁμοῦ καὶ πραγμάτων ἐπιστήμης.
λέγεται γάρ· „ὄψει τὰ ὀπίσω μου, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ὀφθήσεταί 9
σοι“ (ibid. 23), ὡς τῶν ὅσα μετὰ τὸ ὂν σωμάτων τε ὁμοῦ καὶ πραγμά-

---

1 φέγγος] post φ ras. in B 8 νοήσῃς τὸ ὄν, ὅπερ πρὸς Hoeschel 9 ὄργανον Mang.: ὁρᾶν codd. 10 φαντασιωθῆναι Cohn: φαντασιασθῆναι codd. 11 γὰρ ex Coisl. 43 et codice Oxon. Coll. Novi 143 Mang.: οὖν AB ἔστιν] ἦν Hoesch. νοῦν scripsi: ἰσχύν codd. Μωσῆς codd. 12 καὶ θεόπτης secl. Cohn, καὶ θεοπρόπος coniciebam αὐτόν φασιν B 13 θεῖοι D: om. codd. καὶ ἀσώματον D: om. codd. 15 ἀγαθὸν D: om. codd. 16 τῶν ἐλπιζομένων Hoesch. 18 γνωστῶς] εἰ s. s. B, ἵνα add. Richter ὅμως D: ὁμοίως codd. 19 θνητῶν Mang.: θνητῷ codd. 20 τῶν addidi

---

12—19. 158,2 D^C fol. 44^r ἐκ τοῦ περὶ τῶν μετονομαζομένων D^R fol. 55^v τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν μετονομαζομένων D^H fol. 65^v τοῦ αὐτοῦ: τὸν Μωυσῆν φασιν οἱ θεῖοι χρησμοὶ εἰς τὸν γνόφον εἰσελθεῖν, τὴν . . . . διὰ πάντων ἐρευνήσαντα (διερευνήσαντα D^R) τὸ μόνον ἀγαθὸν ἰδεῖν μὴ ἰσχῦσαι· ἐπειδήπερ οὐδὲν εὕρισκεν (ηὕρισκεν D^R) οὐδὲ ἐμφερῆ τινα ἰδέαν (ἰδεῖν D^C D^H) ἐν τῷ ἐλπιζομένῳ . . . . . . προθέσεως τῷ μὴ πεφυκέναι ὁρᾶσθαι τὸ ὄν (θεόν D^R). postrema τῷ — ὄν olim in textu lin. 6 addebam, nunc ex p. 158,2 fluxisse verisimilius puto.

των εἰς κατάληψιν ἐρχομένων, εἰ καὶ μὴ πάντα ἤδη καταλαμβάνεται,
10 μόνου δ' ἐκείνου μὴ πεφυκότος ὁρᾶσθαι. καὶ τί θαυμαστόν, εἰ τὸ ὂν
ἀνθρώποις ἀκατάληπτον, ὁπότε καὶ ὁ ἐν ἑκάστῳ νοῦς ἄγνωστος ἡμῖν;
τίς γὰρ ψυχῆς οὐσίαν εἶδεν; ἧς ἡ ἀδηλότης μυρίας ἔριδας σοφισταῖς
ἐγέννησεν ἐναντίας εἰσηγουμένοις γνώμας ἢ καὶ ὅλοις γένεσιν ἀντιστα-
11 τούσας. ἦν οὖν ἀκόλουθον τὸ μηδ' ὄνομα κύριον ἐπιφημισθῆναι δύνα-
σθαι τῷ ὄντι πρὸς ἀλήθειαν. οὐχ ὁρᾷς ὅτι φιλοπευστοῦντι τῷ | προ- p. 580 M.
φήτῃ, τί τοῖς περὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ζητοῦσιν ἀποκριτέον, φησὶν ὅτι
„ἐγώ εἰμι ὁ ὤν" (Exod. 3, 14), ἴσον τῷ εἶναι πέφυκα, οὐ λέγεσθαι.
12 τοῦ δὲ μὴ παντάπασιν ἀμοιρῆσαι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος προσρήσεως
τοῦ ἀρίστου, δίδωσι καταχρῆσθαι ὡς ἂν ὁ ὢν ὀνόματι τοιούτῳ· „κύριος ὁ
θεὸς" τῶν τριῶν φύσεων, διδασκαλίας, τελειότητος, ἀσκήσεως, ὧν σύμ-
βολα Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακὼβ ἀναγράφεται. „τοῦτο γάρ μου" φησίν
„ὄνομα αἰώνιον" ὡς ἂν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς αἰῶνι ἐξεταζόμενον, οὐκ ἐν τῷ
πρὸ αἰῶνος, „καὶ μνημόσυνον", οὐ τὸ πέρα μνήμης καὶ νοήσεως ἱστάμενον,
13 καὶ πάλιν „γενεαῖς" (ibid. 15), οὐ φύσεσιν ἀγενήτοις. καταχρήσεως γὰρ
ὀνόματος θείου δεῖ τοῖς εἰς τὴν θνητὴν γένεσιν ἐλθοῦσιν, ἵν', εἰ καὶ μὴ
πράγματι, ὀνόματι γοῦν προσερχόμενοι ἀρίστῳ κατ' αὐτὸ κοσμῶνται.
δηλοῖ δὲ καὶ λόγιον ἐκ προσώπου θεσπισθὲν τοῦ τῶν ὅλων ἡγεμόνος
περὶ τοῦ μηδενὶ δεδηλῶσθαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ κύριον. „ὤφθην" φησί

---

3 ἀκατονόμαστον D 4 τίς γὰρ D: ἐστι. τίς codd. 5 ἢ fort. del.
7 πρὸς ἀλήθειαν ante alt. τῷ add. codd., om. D 8 τί om. $D^{R}D_{2}^{C}$ τοῦ D: om. codd. ὅτι om. D 9 ἴσον τῷ] εἰς ὢν τὸ D^{R} 10 ἀμοιρῆσαι D (Mang.): ἀφαιρῆσαι codd. τῶν D: om. codd. 11 ἀρρήτου coni. Mang. δίδωσι D (Hoesch.): δίδωμι codd. καταχρήσασθαι D καταχρῆσθαι ὁ ἀκατονόμαστος ὢν conicio ἂν D (Hoesch.): ἐν codd. ὁ ὢν D: om. codd. τοιούτω D: τῶ κυρίω codd. 12 τελειότητος D: ὁσιότητος codd. 13 Ἰακὼβ D: καὶ Ἰακὼβ codd. μου D: om. codd. 14 ἂν D: om. codd. 15 πέρα D: πέραν codd. 16 καὶ πάλιν — ἀγενήτοις om. D κατὰ χρῆσιν D
17 θνητὴν D (Mang): ὠνητὴν codd. 17. 18 ἐλθοῦσιν εἰμὶ καὶ πράγματι D
18 προσερυόμενοι D, προσχρώμενοι coni. Mang., προσεχόμενοι coni. Cohn 20 τὸ scripsi: τὸ ὂν D^{R}, ἀνθρώπων D^{C} (fort. scrib. ἀνθρώπων τὸ), om. codd. ὄνομα D: ὀνόματι codd., ὄνομά τι Hoesch. κύριον D (Hoesch.): κυρίω codd.
20. 159,1 ὤφθην — αὐτῶν καὶ D: om. codd.

2—4 D^{C} fol. 224^{r} τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ τῶν μετονομαζομένων D^{R} fol. 222^{v}: τί θαυμαστόν .... εἶδεν. 7—9 pergit $D^{C}D^{R}$ l. c.: οὐχ ὁρᾷς — λέγεσθαι.
7—18 D^{C} fol. 224^{r} τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ τῶν ἐν γενέσει ζητημάτων: φιλοπευστοῦντι τῷ προφήτῃ τοῖς περὶ — κοσμοῦνται (sic). 20—129,2 pergit $D^{C}D^{R}$ post locum ad lin. 7—9 allatum: περὶ δὲ τοῦ μηδενὶ — αὐτοῖς.

„πρὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ θεὸς ὢν αὐτῶν, καὶ τὸ ὄνομά
μου κύριον οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς“ (Exod. 6,3). τοῦ γὰρ ὑπερβατοῦ
μετατεθέντος ἑξῆς ἂν τοιοῦτος εἴη λόγος· „ὄνομά μου τὸ κύριον οὐκ
ἐδήλωσα αὐτοῖς“, ἀλλὰ τὸ ἐν καταχρήσει διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας. οὕτω 14
μέντοι τὸ ὂν ἄρρητόν ἐστιν, ὥστ' οὐδὲ αἱ ὑπηρετούμεναι δυνάμεις κύριον
ὄνομα ἡμῖν λέγουσι· μετὰ γοῦν τὴν πάλην, ἣν ὑπὲρ κτήσεως ἀρετῆς ὁ
ἀσκητὴς ἐπάλαισε, φησὶ τῷ ἀοράτῳ ἐπιστάτῃ· „ἀνάγγειλόν μοι τὸ ὄνομά
σου“, ὁ δὲ εἶπεν· „ἵνα τί τοῦτο ἐρωτᾷς τὸ ὄνομά μου;“ (Gen. 32,29),
καὶ οὐ μηνύει τὸ ἴδιον καὶ κύριον. ἀπόχρη γάρ σοι, φησίν, ὠφελεῖσθαι
κατὰ τὰς ἐμὰς εὐφημίας, τὰ δὲ γενητῶν σύμβολα, ὀνόματα, μὴ ζήτει
παρὰ φύσεσιν ἀφθάρτοις· (3.) μήτ' οὖν διαπόρει, εἰ τὸ τῶν ὄντων 15
πρεσβύτατον ἄρρητον, ὁπότε καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ κυρίῳ ὀνόματι οὐ ῥητὸς
581 M. ἡμῖν· καὶ μὴν εἰ ἄρρητον, καὶ | ἀπερινόητον καὶ ἀκατάληπτον· ὥστε
τὸ „ὤφθη κύριος τῷ Ἀβραὰμ“ (Gen. 17,1) λέγεσθαι ὑπονοητέον οὐχ
ὡς ἐπιλάμποντος καὶ ἐπιφαινομένου τοῦ παντὸς αἰτίου — τίς γὰρ ἀν-
θρώπειος νοῦς τὸ μέγεθος τῆς φαντασίας ἱκανός ἐστι χωρῆσαι; —, ἀλλ'
ὡς μιᾶς τῶν περὶ αὐτὸ δυνάμεων, τῆς βασιλικῆς, προφαινομένης· ἡ γὰρ
κύριος πρόσρησις ἀρχῆς καὶ βασιλείας ἐστί. νοῦς δὲ ἡμῶν ἡνίκα ἐχαλ- 16
δάιζε μετεωρολεσχῶν, τῷ κόσμῳ τὰς δραστηρίους ἦν περιέπων δυνάμεις
ὡς αἰτίας· γενόμενος δὲ μετανάστης ἀπὸ τοῦ Χαλδαϊκοῦ δόγματος ἔγνω
ἡνιοχούμενον καὶ κυβερνώμενον αὐτὸν ὑπὸ ἡγεμόνος, οὗ τῆς ἀρχῆς φαν-
τασίαν ἔλαβε. διὸ λέγεται „ὤφθη“ οὐ τὸ ὄν, ἀλλὰ κύριος· οἷον ἐφάνη 17

---

2 κύριον D: om. codd., κύριος ex LXX Hoesch. 5 τὸ ὂν A: ras. 3 litt. B ἐστι A οὐδ' B ὑπηρετοῦσαι conicio 5. 6 ⟨τὸ⟩ κύριον ὄνομα ⟨αὐτῶν⟩ conicio 7 ἀρρήτῳ coni. Mang. ἐπιστάτῃ] παλαιστῇ conicio (v. § 44) 8 τοῦτο codd.: om. D 9 καὶ οὐ — κύριον om. D σοι D: om. codd. ὠφελεῖσθαι φησὶ D^R 10 κατὰ Coisl. (v. Mang.): καὶ AB, om. D εὐφημίας D^R: εὐφημήσεις D^C, ὑφηγήσεις codd., mg. D^C γενητῶν B^2: γεννητῶν AB^1 11 μηδ' conicio, μὴ γοῦν coni. Cohn 12 πρεσβύτατον D (Mang.): πρεσβύτερον codd. καὶ D: om. codd. οὐ ῥητὸς] ἄρρητος D^R 13 καὶ μένει ἄρρητος (ἄρρητος om. D^R) καὶ ἀπερινόητος D καὶ ἀκατάληπτον scripsi: καὶ ἀκατάληπτος D, om. codd. 15 πάντων conicio 16 ⟨ταύτης⟩ τῆς conicio 17 αὐτὸ B (Mang.): αὐτὸν A 19 τὰ κόσμου τὰς Mang., τὰς ἐν τῷ κόσμῳ δραστηρίους περιεῖπεν conicio περιέπων Mang.: περιιππεύων codd.

6—10 pergit $D^C D^R$ l. c.: οὕτω καὶ Ἰακὼβ μετὰ τὴν πάλην μαθεῖν ἐθέλων ἤκουσεν (ἤκουεν D^C) ἵνα τί — εὐφημίας. 11—13 D^C fol. 44v, $D^R D^H$ post locum ad p. 157,12 allatum: τί διαπορεῖς, εἰ — ἀκατάληπτος. Mang. falso fragmentum, quod in D sequitur ex libro de praem. et poen. 6 (II 414,25—32 M.) depromptum, nostro libro inserendum esse conicit.

ὁ βασιλεύς, ἐξ ἀρχῆς μὲν ὤν, οὔπω δὲ τῇ ψυχῇ γνωριζόμενος, ἢ καὶ
ὀψιμαθὴς μέν, οὐ μὴν εἰσάπαν ἀμαθὴς διετέλεσεν, ἀλλ' ἐφαντασιώθη
18 τὴν ἐν τοῖς οὖσιν ἀρχὴν καὶ ἡγεμονίαν. φανεὶς δ' ὁ ἄρχων ἔτι μᾶλλον
εὐεργετεῖ τὸν ἀκροατὴν καὶ θεατὴν φάσκων· „ἐγώ εἰμι θεὸς σός“ (Gen.
17, 1). τίνος γάρ, εἴποιμ' ⟨ἄν⟩, οὐ θεὸς ὑπάρχεις τῶνδε ὅσα εἰς γένεσιν
ἦλθεν; ἀλλὰ διδάξει με ὁ ὑποφήτης αὐτοῦ λόγος, ὅτι οὐ περὶ τοῦ κόσμου
νῦν λέγει, οὗ δημιουργὸς πάντως ἐστὶ καὶ θεός, ἀλλὰ περὶ ἀνθρωπίνων
19 ψυχῶν, ἃς οὐ τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας ἠξίωκε. δικαιοῖ γὰρ τῶν μὲν φαύλων
λέγεσθαι κύριος καὶ δεσπότης, τῶν δ' ἐν προκοπαῖς καὶ βελτιώσεσι
θεός, τῶν δ' ἀρίστων καὶ τελειοτάτων ἀμφότερον, κύριος ὁμοῦ καὶ θεός.
αὐτίκα γέ τοι ἔσχατον ὅρον ἀσεβείας ἱδρυσάμενος τὸν Φαραὼ [κύριον
καὶ] θεὸν τούτου οὐδέποτε προσεῖπεν ἑαυτόν, ἀλλὰ τὸν σοφὸν Μωυσῆν —
λέγει γάρ· „ἰδοὺ δίδωμί σε θεὸν Φαραώ“ (Exod. 7, 1) —, κύριον δὲ
20 ὠνόμασε πολλαχοῦ τῶν ὑπ' αὐτοῦ χρησθέντων· ᾄδεται δὲ τὰ τοιαῦτα·
„τάδε λέγει κύριος“ (Exod. 7, 17), καὶ ἐν ἀρχῇ· „ἐλάλησε κύριος πρὸς
Μωυσῆν λέγων· ἐγὼ κύριος, λάλησον Φαραὼ βασιλεῖ Αἰγύπτου, ὅσα ἐγὼ
21 λαλῶ πρὸς σέ“ (Exod. 6, 29), καὶ Μωυσῆς πρὸς αὐτόν· „ὅταν ἐξέλθω
τὴν πόλιν, ἐκπετάσω τὰς χεῖρας πρὸς κύριον, καὶ αἱ φωναὶ παύσονται,
καὶ ἡ χάλαζα καὶ ὁ ὑετὸς οὐκ ἔσται· ἵνα γνῷς, ὅτι κυρίου ἡ γῆ,“
οἱονεὶ πᾶσα ἡ σωματικὴ καὶ γεώδης σύστασις, „καὶ σύ“, ὁ ἀγαλματο-
φορούμενος νοῦς, „καὶ οἱ θεράποντές σου,“ οἱ κατὰ μέρος δορυφοροῦντες
λογισμοί. „ἐπίσταμαι γάρ, ὅτι οὐδέπω πεφόβησθε τὸν κύριον“ (Exod.
9, 29. 30), ἴσον τῷ οὐ τὸν λεγόμενον ἄλλως, ἀλλὰ τὸν ὄντως ὄντα
22 δεσπότην. κύριος γὰρ γενητὸς πρὸς | ἀλήθειαν οὐδείς, κἂν ἀπὸ περάτων p. 58
ἐπὶ πέρατα εὐρύνας τὴν ἡγεμονίαν ἀνάψηται· μόνος δ' ὁ ἀγένητος ἀψευ-
δῶς ἡγεμών, οὗ τὴν ἀρχὴν ὁ δεδιὼς καὶ καταπεπληγμένος ἆθλον ὠφε-

1. 2 ⟨εἰ⟩ καὶ ὀψιμαθὴς ἦν, οὐ conicio ἐφαντασιώθη Cohn: ἐφαντασιάσθη codd. 4 τὸν] τὴν A ἀκροατὴν καὶ om. A 5 ἂν addidi τῶν (del. δὲ) conicio 7 post οὗ add. ὁ A, ras. in B 11 ἱδρυσάμενος] δ ex corr. B 11. 12 κύριον καὶ secl. Mang. 14 χρισθέντων A δὲ] γε conicio 15 ἐν ἀρχῇ, sc. orationis dei] ⟨„κύριος ἔκτισέν με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέν με⟩ ἐν ἀρχῇ (Prov. 8, 22) coni. Mang. 16 βασιλεῖ Φαραὼ B 17 Μωσῆς codd. 18 τὰς χεῖρας om. B 19 ὁ om. B κύριον A 24 γεννητὸς codd. D (Ant. Mel.) 25 ἐπὶ codd.: εἰς D (Ant.) εὐρύνας om. D[R] (Ant.)

24—26 D[P] fol. 130 (ἐκ τοῦ περὶ τῶν μετονομαζομένων) D[R] fol. 159[r] τοῦ αὐτοῦ D[V] p. 434 Φίλωνος Anton. Mel. II 21 col. 1063: κύριος γεννητὸς — ἡγεμών.

λιμώτατον αἵρεται νουθεσίας, τὸν δὲ ὀλίγωρον ἐκδέχεται πάντως οἰκτρὸς
ὄλεθρος. οὐκοῦν κύριος ἀφρόνων ἐπιδέδεικται τὸν ἄρχοντος ἐπανατεινά- 23
μενος οἰκεῖον φόβον, θεὸς δὲ βελτιουμένων γράφεται, καθὼς καὶ νῦν·
„ἐγώ εἰμι θεὸς σός“ (Gen. 17,1), „ἐγὼ ⟨ὁ⟩ θεός σου, αὐξάνου καὶ πλη-
θύνου“ (Gen. 35, 11), τελείων δὲ ἀμφότερον, κύριος ὁμοῦ καὶ θεός, ὡς
ἐν δέκα λόγοις· „ἐγὼ κύριος ὁ θεός σου“ (Exod. 20, 2) καὶ ἑτέρωθι·
„κύριος ὁ θεὸς τῶν πατέρων ὑμῶν“ (Deut. 4, 1). δικαιοῖ γὰρ τὸν μὲν 24
φαῦλον ὡς ὑπὸ κυρίου δεσπόζεσθαι, ἵν' εὐλαβούμενος καὶ στένων ἐπι-
κρεμάμενον ἔχῃ τὸν δεσποτικὸν φόβον, τὸν δὲ προκόπτοντα ὡς ὑπὸ θεοῦ
εὐεργετεῖσθαι, ὅπως ταῖς εὐποιίαις τελειότητος ἐφίκηται, τὸν δὲ τέλειον
καὶ ἡγεμονεύεσθαι ὡς ὑπὸ κυρίου καὶ εὐεργετεῖσθαι ὡς ὑπὸ θεοῦ· δια-
μένει γὰρ οὗτος εἰσάπαν ἄτρεπτος, ἐκεῖνος δὲ πάντως ἐστὶν ἄνθρωπος
θεοῦ. δηλοῦται δὲ τοῦτο μάλισθ' ὡς ἐπὶ Μωυσέως· „αὕτη“ γάρ φησιν 25
„ἡ εὐλογία ἣν εὐλόγησε Μωυσῆς, ἄνθρωπος θεοῦ“ (Deut. 33, 1). ὢ
παγκάλης καὶ ἱεροπρεποῦς ἀντιδόσεως ἀξιωθείς, θείας προνοίας ἀντιδοῦναι
ἑαυτόν. ἀλλὰ μὴ νομίσῃς τὸν αὐτὸν τρόπον ἄνθρωπόν τε γίνεσθαι καὶ 26
ἄνθρωπον θεοῦ· ἄνθρωπον μὲν γάρ, θεοῦ ὡς κτῆμα· ἄνθρωπον δὲ θεοῦ,
ὡς αὔχημα καὶ ὠφέλημα. εἰ δὴ βούλει διανοίας κλῆρον τὸν θεὸν ἔχειν,
αὐτὸς πρότερον γενοῦ κλῆρος ἀξιόχρεως αὐτοῦ· γενήσῃ δέ, ἂν τοὺς
χειροποιήτους καὶ ἑκουσίους ἅπαντας νόμους ἐκφύγῃς. (4.) ἀλλὰ γὰρ 27
οὐδ' ἐκεῖνο προσῆκεν ἀγνοεῖν, ὅτι τὸ „ἐγώ εἰμι θεὸς σός“ (Gen. 17, 1)
λέγεται καταχρηστικῶς, οὐ κυρίως. τὸ γὰρ ὄν, ᾗ ὄν ἐστιν, οὐχὶ τῶν
πρός τι· αὐτὸ γὰρ ἑαυτοῦ πλῆρες καὶ αὐτὸ ἑαυτῷ ἱκανόν, καὶ πρὸ τῆς
τοῦ κόσμου γενέσεως καὶ μετὰ τὴν γένεσιν τοῦ παντὸς ἐν ὁμοίῳ.
ἄτρεπτον γὰρ καὶ ἀμετάβλητον, χρῇζον ἑτέρου τὸ παράπαν οὐδενός, 28
ὥστε αὐτοῦ μὲν εἶναι τὰ πάντα, μηδενὸς δὲ κυρίως αὐτό. τῶν δὲ δυνά-
μεων, ἃς ἔτεινεν εἰς γένεσιν ἐπ' εὐεργεσίᾳ τοῦ συσταθέντος, ἐνίας συμ-
βέβηκε λέγεσθαι ὡσανεὶ πρός τι, τὴν βασιλικήν, τὴν εὐεργετικήν· βασι-
λεὺς γάρ τινος καὶ εὐεργέτης τινὸς ἑτέρου πάντως βασιλευομένου καὶ
583 M. εὐεργετουμένου. τούτων συγγενής ἐστι καὶ | ἡ ποιητικὴ δύναμις, ἡ κα- 29
λουμένη θεός· διὰ γὰρ ταύτης τῆς δυνάμεως ἔθηκε τὰ πάντα ὁ γεννήσας

1 αἵρεται scripsi: αἱρεῖται codd. νουθεσίαν coni. Mang. 2 ἀφρόνων A: ἀμφοτέρων B 3 καθὰ coni. Cohn 4 σὸς ⟨καὶ ἑτέρωθι⟩ conicio ὁ addidi 5 καὶ θεὸς ὁμοῦ transpos. B 6 δεκαλόγοις codd. ἐγὼ — σου om. B 7 ὑμῶν Hoesch.: ἡμῶν codd. 13 ὡς fort. del. Μωυσέος codd. 15 ἰσορρεποῦς B 15. 16 ἀντιδόσεως, ἀξιωθῆναι θείας προνοίας αὐτόν conicio 18 δὴ A: δὲ B 18. 19 διάνοια et αὐτὴ conicio 24 ⟨μένον⟩ ἐν conicio 28 πρός τι ὡσανεί transpon. Mang.

καὶ τεχνιτεύσας πατήρ, ὥστε τὸ „ἐγώ εἰμι θεὸς σός“ ἴσον ἐστὶ τῷ ἐγώ
30 εἰμι ποιητὴς καὶ δημιουργός. μεγίστη δὲ δωρεὰ τὸ αὐτοῦ λαχεῖν ἀρχιτέκτονος, οὗ καὶ σύμπας ὁ κόσμος ἔλαχε. φαύλου μὲν γὰρ ψυχὴν οὐ διέπλασεν — ἐχθρὸν γὰρ θεῷ κακία —, τὴν δὲ μέσην οὐ δι' ἑαυτοῦ μόνου κατὰ τὸν ἱερώτατον Μωυσῆν, ἐπειδὴ κηροῦ τρόπον ἔμελλεν αὕτη
31 δέξασθαι καλοῦ τε καὶ αἰσχροῦ διαφοράν. διόπερ λέγεται· „ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν“ (Gen. 1,26), ἵν', εἰ μὲν δέξεται φαῦλον τύπον, ἑτέρων φαίνηται δημιούργημα, εἰ δὲ καλόν, τοῦ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν μόνων τεχνίτου. πάντως οὖν σπουδαῖος ἐκεῖνός ἐστιν, ᾧ φησιν· „ἐγώ εἰμι θεὸς σός,“ ποιητοῦ μόνου λαχὼν ἄνευ συμπράξεως ἑτέρων.
32 ἅμα μέντοι καὶ τὸ πολλαχοῦ κατασκευαζόμενον αὐτῷ δόγμα συνάγει διδάσκων, ὅτι μόνων ἀγαθῶν καὶ σοφῶν δημιουργός ἐστιν. οὗτος δὲ πᾶς ὁ θίασος τὴν ⟨τῶν⟩ ἐκτὸς ἄφθονον κτῆσιν ἑαυτὸν ἐκὼν ἀφῄρηται,
33 ἀλλὰ καὶ τῶν σαρκὶ φίλων ὠλιγώρηκεν. εὐέκται μὲν γὰρ καὶ σφριγῶντες ἀθληταὶ τὸ δοῦλον ἐπιτετειχικότες ψυχῇ τὸ σῶμα, ὠχροὶ δὲ καὶ διερρυηκότες καὶ κατεσκελετευμένοι τρόπον τινὰ οἱ ἀπὸ παιδείας, ταῖς ψυχικαῖς δυνάμεσι καὶ τοὺς σωματικοὺς τόνους προσκεκληρωκότες καί, εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, εἰς ἓν εἶδος τὸ τῆς ψυχῆς ἀναλυθέντες καὶ ἀσώματοι διάνοιαι
34 γεγονότες. φθείρεται οὖν εἰκότως τὸ γεῶδες καὶ καταλύεται, ὅταν ὅλος δι' ὅλων ὁ νοῦς εὐαρεστεῖν προέληται θεῷ· σπάνιον δὲ καὶ τὸ γένος καὶ μόλις εὑρισκόμενον, πλὴν οὐκ ἀδύνατον γενέσθαι. δηλοῖ δὲ τὸ χρησθὲν ἐπὶ τοῦ Ἑνὼχ λόγιον τόδε· „εὐηρέστησε δὲ Ἑνὼχ τῷ θεῷ,
35 καὶ οὐχ εὑρίσκετο“ (Gen. 5, 24). ποῦ γὰρ ⟨ἂν⟩ σκεψάμενός τις εὕροι τἀγαθὸν τοῦτο; ποῖα πελάγη διαβαλών; ⟨πρὸς⟩ τίνας νήσους, τίνας ἠπεί-
36 ρους ἐλθών; παρὰ βαρβάροις ἢ παρ' Ἕλλησιν; ἢ οὐχὶ καὶ μέχρι νῦν τῶν φιλοσοφίᾳ τετελεσμένων εἰσί τινες, οἳ λέγουσιν ἀνύπαρκτον εἶναι σοφίαν, ἐπειδὴ καὶ τὸν σοφόν; μηδένα γὰρ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρώπων γενέ-

---

2 δημιουργὸς ⟨σός⟩ conicio ⟨τοῦ⟩ αὐτοῦ conicio 3 φαύλην coni. Mang. 5 μόνον Hoesch. αὕτη scripsi: αὐτὴ codd. 7 δέξεται B, ex corr. A: δέξηται prius A, δέξαιτο conicio 9 μόνον Hoesch. ἐστιν ἐκεῖνος B 10 μόνου ⟨θεοῦ⟩ vel ⟨τούτου⟩ μόνου conicio 11 ἀτῶ B εἰσάγει coni. Mang. 12 μόνων ⟨τῶν⟩ conicio οὗτος] τούτων conicio 13 τῶν ἐκτὸς ἄφθονον Markland: ἐκ τοῦ ἀφθόνου codd. 15 ἀθληταὶ ⟨οἱ⟩ conicio alterum τὸ vid. secl. 18 διάνοιαι Mang.: διανοίᾳ codd. 19 καταλύεται Mang.: κατακλύζεται codd. 20 καὶ vid. del. 23 ἂν addidi 23. 24 εὕροι (corr. ex εὕρη) τἀγαθὸν A: εὕροιτ' ἀγαθὸν B, εὕρῃ τὸ ἀγαθὸν v 24 διαλαβὼν A πρὸς add. Mang., sed fort. lin. 25 ἐπελθὼν leg.

---

26 Stoici: Zeller III 1 p. 253. 254. 27—263,2 D[C] fol. 46[v] (post locum ad vol. I p. 247, 12 allatum) D[R] fol. 24[r] τοῦ αὐτοῦ περὶ γενέσεως Ἄβελ et fol. 67[v] (post

σεως ἄχρι τοῦ παρόντος βίου κατὰ τὸ παντελὲς ἀνυπαίτιον νομισθῆναι·
καὶ γὰρ ἀδύνατον εἶναι θνητῷ σώματι ἐνδεδεμένον εἰσάπαν εὐδαιμονῆσαι.
584 M. ταῦτα δ' εἰ μὲν ὀρθῶς | λέγεται, σκεψόμεθα ἐν καιρῷ· νυνὶ δ' ἀκολου- 37
θήσαντες τῷ λογίῳ φήσομεν, ὅτι ἔστι μὲν ὑπαρκτὸν πρᾶγμα σοφία,
ἔστι δὲ καὶ ὁ ἐραστὴς αὐτῆς, σοφός, ὑπάρχων δὲ ὅμως ἡμᾶς τοὺς φαύ-
λους διαλέληθεν· ἀγαθὸν γὰρ οὐκ ἐθέλει κακῷ συνέρχεσθαι. διὰ τοῦτο 38
λέγεται· „οὐχ εὑρίσκετο“ ὁ εὐαρεστήσας τρόπος τῷ θεῷ, ὡς ἂν δήπου
ὑπαρκτὸς μὲν ὤν, ἀποκρυπτόμενος δὲ καὶ τὴν εἰς ταὐτὸ σύνοδον ἡμῶν
ἀποδιδράσκων, ἐπειδὴ καὶ μετατεθῆναι λέγεται, τὸ δ' ἐστὶ μεταναστῆναι
καὶ μετοικίαν στείλασθαι τὴν ἀπὸ θνητοῦ βίου πρὸς τὸν ἀθάνατον.

(5.) Οὗτοι μὲν δὴ τὴν ἔνθεον μανίαν μανέντες ἐξηγριώθησαν, ἕτεροι 39
δ' εἰσὶν οἱ τῆς τιθασοῦ καὶ ἡμέρου σοφίας ἑταῖροι. τούτοις καὶ εὐσέ-
βεια διαφερόντως ἀσκεῖται καὶ τὰ ἀνθρώπεια οὐχ ὑπερορᾶται. μάρτυρες
δ' οἱ χρησμοί, ἐν οἷς λέγεται τῷ Ἀβραὰμ ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ·
„εὐαρέστει ἐνώπιον ἐμοῦ“ (Gen. 17, 1), τοῦτο δ' ἐστὶ μὴ ἐμοὶ μόνῳ,
ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐμοῖς ἔργοις παρ' ἐμοὶ κριτῇ, ὡς ἐφόρῳ καὶ ἐπισκόπῳ.
τιμῶν γὰρ γονεῖς ἢ πένητας ἐλεῶν ἢ φίλους εὐεργετῶν ἢ πατρίδος ὑπερ- 40
ασπίζων ἢ τῶν κοινῶν πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους δικαίων ἐπιμελούμενος
εὐαρεστήσεις μὲν πάντως τοῖς χρωμένοις, θεοῦ δ' ἐνώπιον εὐαρεστήσεις·
ἀκοιμήτῳ γὰρ ὀφθαλμῷ βλέπει πάντα καὶ τὰ σπουδαῖα χάριτι ἐξαιρέτῳ
πρὸς ἑαυτὸν καλεῖ καὶ ἀποδέχεται. τοιγάρτοι καὶ ὁ ἀσκητὴς εὐχόμενος 41
ταὐτὸν ἀποδηλώσει φάσκων· „ὁ θεός, ᾧ εὐηρέστησαν οἱ πατέρες μου“
καὶ προστίθησιν „ἐνώπιον αὐτοῦ“ (Gen. 48, 15), χάριν τοῦ γνῶναι
τὴν πραγματικὴν διαφορὰν τοῦ „θεῷ“ εὐαρεστεῖν πρὸς τὸ „ἐνώπιον
αὐτοῦ“· τὸ μὲν γὰρ ἀμφότερα περιέχει, τὸ δὲ θάτερον μόνον. οὕτω 42

---

1 εὑρεθῆναι conicio (cf. D) 2 συνδεδεμένον D^R fol. 24 4 σοφὸν D 5 δὲ om. B 6 οὐκ ἐθέλει D: οὐ θέλει codd., οὐ φιλεῖ coni. Mang. 12 τιθασσοῦ codd. 15 εὐαρέστει D: εὐαρεστήσει AB, in εὐαρεστήση corr. B, εὐαρεστήσεις v τουτέστι D ἐμοὶ μόνῳ D: μόνω ἐμοὶ AB μόνον Mang. ex Cantabrigiensi Coll. S. Trin. B. 9. 6 17 ἐλεῶν om. D 18 πάντας D 19 εὐαρεστήσεις D: εὐαρεστεῖς codd. δὲ D εὐαρεστήσεις D: εὐαρεστεῖς codd. 25 περιέχει Mang.: παρέχει codd.

---

locum ad vol. I l. c. allatum): ἀδύνατον ἀπ' ἀρχῆς .... ἀνυπαίτιον εὑρεῖν θνητῷ σώματι ἐνδεδεμένον. 4—6 D^R fol. 77^r τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν μετονομαζομένων: ἔστι μὲν — συνέρχεσθαι. 14—20 D^P fol. 305^v (post verba κοινωνικὸν καὶ οὐ μονωτικὸν ζῷον ὁ ἄνθρωπος ad nostrum librum relata; v. Harris p. 105. 92. eadem praecedunt in D^R) D^R fol. 253^v τοῦ αὐτοῦ: τῷ Ἀβραὰμ εἴρηται ἐκ προσώπου—πάντα. pergunt p. 164,2. 17—19 cf. ad p. 116,18.

καὶ Μωυσῆς ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς παραινεῖ λέγων· „τὸ εὐάρεστον ποιή-
σεις ἐνώπιον κυρίου τοῦ θεοῦ σου“ (Deut. 12,28), οἷον τοιαῦτα πρᾶττε,
ἃ γενήσεται ἐπάξια τοῦ φανῆναι θεῷ καὶ ἅπερ ἰδὼν ἀποδέξεται· ταῦτα
43 δὲ καὶ εἰς τοὺς ὁμοίους εἴωθε χωρεῖν. ἐντεῦθεν ὁρμηθεὶς τήν τε
σκηνὴν δυσὶ περιβόλων ὁρίοις συνύφαινε, μέσον ἀμφοῖν κάλυμμα θείς,
ὅπως διακρίνηται τῶν εἴσω τὰ ἔξω (Exod. 26, 33), καὶ τὴν νομοφυλα-
κίδα ἱερὰν κιβωτὸν ἔνδοθεν καὶ ἔξωθεν ἐχρύσωσε (Exod. 25,10), καὶ
τῷ μεγάλῳ ἱερεῖ διττὰς ἀνέδωκε στολάς, τὴν μὲν λινῆν ἔνδον, τὴν δὲ
44 ποικίλην ἔξω μετὰ τοῦ ποδήρους (Exod. 28, 4. Lev. 6, 10). ταῦτα γὰρ
καὶ τὰ τοιαῦτα σύμβολα ψυχῆς ἐστι καὶ τοῖς εἴσω πρὸς θεὸν ἁγνευούσης
καὶ [ἐν] τοῖς ἔξω πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον καὶ βίον καθαρευούσης.
εὐστόχως οὖν ἐκεῖνο πρὸς τὸν παλαιστὴν νικηφόρον ἐλέχθη μέλλοντα
τοῖς νικητηρίοις ἀναδεῖσθαι στεφάνοις. τὸ γὰρ ἐπ' αὐτῷ | κήρυγμα p. 585
τοιοῦτόν ἐστι· „ἴσχυσας μετὰ θεοῦ καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατός“ (Gen.
45 32, 28). τὸ γὰρ καθ' ἑκατέραν τάξιν εὐδοκιμῆσαι, καὶ τὴν πρὸς τὸ
ἀγένητον καὶ τὴν πρὸς τὸ γενόμενον, οὐ μικρᾶς ἐστι διανοίας, ἀλλ', εἰ
δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, κόσμου καὶ θεοῦ μεθορίου· συνόλως τε προσήκει
τὸν ἀστεῖον ὀπαδὸν εἶναι θεοῦ· μέλει γὰρ τῷ πάντων ἡγεμόνι καὶ πατρὶ
46 τοῦ γενομένου. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι καὶ πρὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέ-

---

1 Μωσῆς codd. 3 ἃ φανῆναι θεῷ γενήσεται ἐπάξια D^{R} 4 καὶ τοῖς χρωμένοις εἴωθεν ἀρέσκειν conicio (cf. § 40), τοῖς εἴσω καὶ ἔξω ὁμοίως εἴωθε καθαρεύειν coni. Mang., καὶ ἐκτὸς ὁμοίως εἴωθε χωρεῖν coni. Cohn 10 τοῖς ex τῆς corr. B 11 ἐν seclusi 12 κἀκεῖνο conicio 13 αὐτὸ B, αὐτοῦ Cohn 14 ἤσκησας B δυνατός A^{2}: δυνατῶς A^{1}, δυνατὸς εἶ B, sed ο et ει ex corr. 15 τὸ καθ' ἑκάτερον φησὶν D^{H} τάξιν] ἀξίαν D (om. D^{H}) καὶ τὴν πρὸς] τήν τε πρὸς $D^{M} D_1^{R} D^{L} D^{H}$ 15. 16 τὸ ἀγένητον καὶ om. D^{P} 16 ἀγέννητον $D_2^{R} D_1^{L} D^{H}$ γενόμενον $D^{P} D_2^{R}$: γεννώμενον codd., e corr. D_2^{R}, γεγεννημένον $D_1^{R} D_1^{L}$, γεγενημένον $D^{M} D_2^{L} D^{H}$ 16. 17 εἰ — εἰπεῖν om D_2^{R} 17 θεοῦ om. $D_1^{R} D_1^{L}$ μεθορίου συνόλως τε D_2^{R}, μεθόριον συνόλως τε D^{P}: μεθόριον οὖσαν (μεθορίου οὔσης man. recentissima in A, coni. Hoesch.) ὅλως τε AB, μεθόριον καὶ καθόλου $D^{M} D_1^{R} D^{L} D^{H}$ 18 ὀπαδὸν] σπουδαῖον $D_1^{R} D^{L} D^{H}$, καὶ σπουδαῖον D^{M} εἶναι] ἐστιν D^{P} μέλλει $A D^{M} D^{R} D_1^{L} D^{H}$ γὰρ D: δὲ codd. πατρὶ] περὶ $D^{M} D_1^{R} D^{L}$ 19 γινομένου $D_1^{R} D_1^{L}$, γεγενημένου D^{M}

---

2. 3 pergunt $D^{P} D^{R}$ τοιαῦτα οὖν πρᾶττε — ἀποδέξεται. pergunt lin. 15. 15—165,3 D^{M} fol. 22r D^{L} fol. 28r et 59r D^{H} fol. 113v D^{R} fol. 24r Φίλωνος ἐκ τοῦ (τῶν $D^{M} D_2^{L}$) περὶ (τῶν add. D^{H}) μετονομαζομένων: τὸ καθ' ἑτέραν ἀξίαν — τῷ δεσπότῃ εἰς καλοκαγαθίαν (ἐν καλοκαγαθίᾳ D_2^{L}). 15—19 pergunt $D^{P} D^{R}$ post locum ad lin. 2 allatum: τὸ γὰρ καθ' ἑτέραν ἀξίαν εὐδοκιμῆσαι — γενομένου. 18. 19 cf. librum meum „Philos Schrift über die Vorsehung“ p. 43.

σεως ἱκανὸς ἦν αὐτὸς ἑαυτῷ ὁ θεὸς καὶ μετὰ τὴν τοῦ κόσμου γένεσιν ὁ αὐτὸς ἔμενεν, οὐ μεταβαλών; διὰ τί οὖν ἐποίει τὰ μὴ ὄντα; ἢ ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλόδωρος ἦν; εἶτ' οὐχ ἑψόμεθα οἱ δοῦλοι τῷ δεσπότῃ, θαυμάζοντες μὲν τὸν αἴτιον ὑπερφυῶς, τῆς δὲ καθ' αὑτοὺς φύσεως μὴ ὑπερορῶντες;

(6.) Εἰπὼν δὲ „εὐαρέστει ἐνώπιον ἐμοῦ" προσεπιλέγει· „καὶ γίνου 47
ἄμεμπτος" (Gen. 17,1), ἀκολουθίᾳ καὶ εἱρμῷ χρώμενος. μᾶλλον μὲν οὖν ἐγχείρει τοῖς καλοῖς, ἵνα εὐαρεστῇς· εἰ δὲ μή, τῶν γε ἁμαρτημάτων ἀπέχου, ἵνα μὴ τυγχάνῃς μέμψεως. ὁ μὲν γὰρ κατορθῶν ἐπαινετός, ὁ δὲ μὴ ἀδικῶν οὐ ψεκτός. καὶ τὸ μὲν πρεσβυτικὸν ἆθλον κατορθοῦσι 48
πρόκειται, τὸ εὐάρεστον, τὸ δεύτερον δὲ μὴ ἁμαρτάνουσι, τὸ ἄμεμπτον. τάχα δὲ καὶ γενέσει τῇ θνητῇ τὸ μὴ διαμαρτάνειν ἴσον καὶ τὸ αὐτὸ γράφεται τῷ κατορθοῦντι. „τίς γάρ," ὡς ὁ Ἰὼβ φησι, „καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, κἂν μία ἡμέρα ἐστὶν ἡ ζωή" (Iob 14,4); ἄπειρα μέν ἐστι τὰ 49
καταρρυπαίνοντα τὴν ψυχήν, ἅπερ ἐκνίψασθαι καὶ ἀπολούσασθαι παντελῶς οὐκ ἔνεστιν. ἀπολείπονται γὰρ ἐξ ἀνάγκης παντὶ θνητῷ συγγενεῖς κῆρες, ἃς λωφῆσαι μὲν εἰκός, ἀναιρεθῆναι δ' εἰσάπαν ἀδύνατον. δίκαιον 50
οὖν ἢ φρόνιμον ἢ σώφρονα ἢ συνόλως ἀγαθὸν τέλειον ἐν πεφυρμένῳ βίῳ ζητεῖ τις; στέργε, κἂν μὴ ἄδικον ἢ μὴ ἄφρονα ἢ μὴ ἀκόλαστον ἢ μὴ παντελῶς φαῦλον εὕρῃς. ἀγαπητὸν γὰρ αἱ τῶν κακιῶν ἀνατροπαί,

1 ὁ θεὸς καὶ D: καὶ φίλος codd.   τοῦ $D^{R}D^{L}D^{H}$: om. codd. D^{M} 2 ἔμενεν codd.: ἔμεινε D, ἔμεινεν v   οὐ μεταβαλών om. D   οὖν D: γοῦν codd.   ἢ ὅτι D: ὅτι codd.   3 οὐχ ἑψόμεθα D: οὐκ ἐφεψόμεθα codd.   10 πρεσβύτατον conicio, πρῶτον Mang.   12 διαμαρτάνον coni. Mang.   13 κατορθοῦν conicio   14 κἂν ⟨εἰ⟩ coni. Cohn   ἐστὶν] γένηται conicio (cf. LXX Alex.)   μὲν ⟨γάρ⟩ conicio   15 τὴν ψυχήν codd. D^{K} Barb.: ἡμῶν τὴν ζωήν $D^{C}D^{R}$ 15. 16 παντελῶς AD: καθαρῶς B, καὶ παντελῶς mg. B   17 μέν πως εἰκός $D^{C}D^{R}$ 19 ζητεῖ τις] ζητεῖς conicio, ζητεῖ τίς coni. Cohn   20 εὕρῃς scripsi: εὑρήσεις codd.   ἀνατροπαὶ D: ἀποτροπαὶ codd.

2. 3 Platonis Tim. p. 29 DE.   14—17 D^{C} fol. 47r ἐκ τοῦ περὶ τῶν μετονομαζομένων, D^{R} fol. 67v 68r ἐκ τοῦ περὶ τῶν κατονομαζομένων: ἄπειρα τὰ καταρρυπαίνοντα .... ἅπερ οὐκ ἔνεστιν ἀπολούσασθαι παντελῶς· πάντως γὰρ λείπονται κηλῖδες τινὲς τῷ θνητῷ, ἃς ὑπολωφῆσαι μέν πως εἰκός ἐστιν, ἀναιρεθῆναι δὲ εἰσάπαξ ἀμήχανον. — D^{K} fol. 93r et 116r ἐκ τοῦ περὶ τῶν μετονομαζομένων: πολλὰ καὶ ἄπειρα τὰ τοῦ κόσμου κακὰ καταρρυπαίνοντα, tum plane concinit cum codd., nisi quod fol. 93 κῆραι· λοφίσαι μὲν γὰρ εἰκός et εἰς ἅπαξ scribit, fol. 116 κῆραι ἃς λοφίσαι μὲν εἰκός. desinit ut $D^{C}D^{R}$. — Barberinus I 158: τὰ καταρρυπαίνοντα τὴν ψυχὴν ἐκνίψασθαι καὶ ἀπολούσασθαι παντελῶς οὐκ ἔστιν. ἀπολείπονται γὰρ ἐξ ἀνάγκης παντὶ θνητῷ συγγενῆ σκηνώματα. λωφῆσαι μὲν γὰρ αὐτὰ εἰκός, ἀναιρεθῆναι δὲ εἰς ἅπαξ ἀδύνατον.   20. 166,1 pergit $D^{C}D^{R}$ l. c. ἀγαπητὸν γὰρ (οὖν D^{C}) αἱ τῶν κακιῶν ἀνατροπαί, ἐπεὶ ἡ (ἡ om. D^{R}) ἀρετῆς ἐντελὴς

τῶν δ' ἀρετῶν ἡ ἐντελὴς κτῆσις ἀδύνατος ἀνθρώπῳ τῷ καθ' ἡμᾶς.
51 εὐλόγως οὖν ἔφη· „γίνου ἄμεμπτος" (Gen. 17, 1), μέγα πλεονέκτημα
πρὸς εὐδαίμονα | βίον ὑπολαβὼν εἶναι τὸ ἀναμάρτητον καὶ ἀνυπαίτιον. p. 586 M.
τῷ δὲ ᾑρημένῳ ζῆν τὸν τρόπον τοῦτον καὶ κλῆρον κατὰ διαθήκας ἀπο-
52 λείψειν ὁμολογεῖ τὸν ἁρμόζοντα δοῦναι μὲν θεῷ, λαβεῖν δὲ σοφῷ. φησὶ
γάρ· „θήσω τὴν διαθήκην μου ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ἀνὰ μέσον σοῦ"
(Gen. 17, 2). διαθῆκαι δὲ ἐπ' ὠφελείᾳ γράφονται τῶν δωρεᾶς ἀξίων,
ὥστε σύμβολον εἶναι διαθήκην χάριτος, ἣν μέσην ἔθηκεν ὁ θεὸς ἑαυτοῦ
53 τε ὀρέγοντος καὶ ἀνθρώπου λαμβάνοντος. ὑπερβολὴ δὲ εὐεργεσίας τοῦτό
ἐστι, μὴ εἶναι θεοῦ καὶ ψυχῆς μέσον, ὅτι μὴ τὴν παρθένον χάριτα.
τὸν δὲ περὶ διαθηκῶν σύμπαντα λόγον ἐν δυσὶν ἀναγέγραφα συντάξεσι
καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ παλινῳδεῖν ἑκὼν ὑπερβαίνω καὶ ἅμα μὴ βουλόμενος
ἀπαρτᾶν τὸ συμφυὲς τῆς πραγματείας.
54 (7.) Λέγεται δ' ἑξῆς· „ἔπεσεν Ἀβραὰμ ἐπὶ πρόσωπον" (ibid. 3).
ἆρ' οὐχ ἔμελλεν ὑποσχέσεσι θείαις γνῶναί τε ἑαυτὸν καὶ τὴν τοῦ θνητοῦ
γένους οὐδένειαν καὶ πεσεῖν παρὰ τὸν ἑστῶτα εἰς ἔνδειξιν τῆς ὑπολή-
ψεως, ἣν περὶ ἑαυτοῦ τε ἔσχε καὶ θεοῦ, ὅτι ὁ μὲν κατὰ τὰ αὐτὰ ἑστὼς
κινεῖ τὴν σύμπασαν στάσιν, οὐ διὰ τῶν σκελῶν — οὐ γὰρ ἀνθρωπό-
55 μορφος —, ἀλλὰ τὴν ἄτρεπτον καὶ ἀμετάβλητον ἐμφαίνουσαν, ὁ δ'
οὐδέποτε ἐν ταὐτῷ βεβαίως ἱδρυμένος ἄλλοτε ἀλλοίας δέχεται μεταβολὰς
καὶ ὑποσκελιζόμενος, ὁ δυστυχής, — ὄλισθος γὰρ σύμπας ὁ βίος ἐστὶν
56 αὐτῷ — μέγα πτῶμα πίπτειν; ἀλλ' ὁ μὲν ἄκων ἀμαθής, ὁ δ' ἑκὼν
εὐάγωγος· οὗ χάριν καὶ ἐπὶ πρόσωπον πεσεῖν λέγεται, ἐπὶ τὰς αἰσθήσεις,
ἐπὶ τὸν λόγον, ἐπὶ τὸν νοῦν, μονονοὺ βοῶν καὶ κεκραγώς, ὅτι πέπτωκε

1 ἐντελὴς D: παντελὴς codd. 4 δ' B τὸν δὲ ᾑρημένον et ἀπολήψεσθαι conicio 7 ἀξίων] ἀξί in ras. B 11 τὸν] τῶν A ἀναγεγραφὼς conicio συντάξεσι Mang.: πράξεσι codd. 12 pr. καὶ] ὃν coni. Mang. 15 ὑφηγήσεσι coni. Mang. 16 οὐδένειαν scripsi: οὐθένειαν codd. 18 τὴν πᾶσαν σύστασιν coni. Mang. σύμπασαν φύσιν (vel γένεσιν) ⟨κινούμενος αὐτὸς κίνησιν⟩ οὐ ⟨τὴν⟩ διὰ conicio οὐ ⟨τὴν⟩ διὰ σκελῶν ⟨κίνησιν⟩ Markland 18. 19 ἀνθρωπόμορφος ⟨ὁ θεός⟩ conicio 19 τὴν ⟨τὸ⟩ coni. Cohn ἐμφαίνων οὐσίαν Markland 20 ἄλλας coni. Mang. δεχόμενος D 21 ὁ δυστυχής codd.: δυστυχής ἐστιν D ἐστὶν om. B, ante ὁ pos. D 22 ἀσταθὴς coni. Mang.

κτῆσις ἀδύνατος ἀνθρώπῳ τῷ (τὸ D^{C}) καθ' ἡμᾶς. 7. 8 D^{R} fol. 136^{v} D^{H} fol. 199^{r} τοῦ αὐτοῦ: διαθῆκαι ἐπ'—χάριτος. 19—22 D^{R} fol. 125^{r} Φίλωνος ἐκ τοῦ περὶ τῶν μετονομαζομένων: ὁ μηδέποτε—αὐτῷ. sequuntur verba κάλλιστα γοῦν εἴρηταί τινι· βέβαιος ἴσθι καὶ βεβαίοις χρῶ φίλοις.

μὲν αἴσθησις ἐξ αὑτῆς ἀδυνατοῦσα αἰσθάνεσθαι, εἰ μὴ προμηθείᾳ τοῦ
σωτῆρος ἀνεγερθείη πρὸς τὴν τῶν ὑποκειμένων σωμάτων ἀντίληψιν,
πέπτωκε δὲ καὶ ὁ λόγος ἑρμηνεῦσαί τι τῶν ὄντων ἀδυνατῶν, εἰ μὴ διαν-
οίξας τὸ στόμα καὶ τὴν γλῶτταν ἀρθρώσας ὁ τὸ φωνητήριον ὄργανον
κατεσκευακὼς καὶ ἁρμοσάμενος πλήξειε τοὺς φθόγγους μουσικῶς, πέπτωκε
δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς νοῦς τὰς καταλήψεις ἀφῃρημένος, εἰ μὴ πάλιν αὐτὸν
ἐγείρας ὁ ζῳοπλάστης ἱδρύσαιτο καὶ ἐνομματώσας ὀξυδερκέσι κόραις ἀγάγοι
πρὸς τὴν τῶν ἀσωμάτων θέαν πραγμάτων.

587 M. (8.) | Ἀγάμενος οὖν τὸν αὐτὸν ἀποδιδράσκοντα τρόπον καὶ ἑκούσιον 57
πτῶμα πίπτοντα διὰ τὴν ὁμολογίαν ἣν ὡμολόγησε περὶ τοῦ ὄντος, ὅτι
πρὸς ἀλήθειαν ἑστὼς ἓν ἦν ἄρα, τῶν μετ' αὐτὸ τροπὰς καὶ μεταβολὰς
παντοίας ἐνδεχομένων, ἐνηχεῖ τε καὶ λόγου μεταδίδωσι φάσκων· „κἀγώ,
ἰδοὺ ἡ διαθήκη μου μετὰ σοῦ“ (Gen. 17,4). τοῦτο δὲ τοιοῦτον ὑπο- 58
βάλλει νοῦν· εἴδη μὲν διαθήκης ἐστὶ πάμπολλα χάριτας καὶ δωρεὰς
τοῖς ἀξίοις ἀπονέμοντα, τὸ δ' ἀνώτατον γένος διαθηκῶν αὐτὸς ἐγώ εἰμι.
δείξας γὰρ ἑαυτόν, ὡς ἐνῆν δειχθῆναι τὸν ἄδεικτον, διὰ τοῦ φάναι
„κἀγὼ“ ἐπιλέγει· „ἰδοὺ ἡ διαθήκη μου“· ἡ πασῶν χαρίτων ἀρχή τε
καὶ πηγὴ αὐτός εἰμι ἐγώ. τοῖς μὲν γὰρ δι' ἑτέρων τὰς εὐεργεσίας 59
εἴωθε προτείνειν ὁ θεός, γῆς, ὕδατος, ἀέρος, ἡλίου, σελήνης, οὐρανοῦ,
δυνάμεων ἄλλων ἀσωμάτων, τοῖς δὲ δι' ἑαυτοῦ μόνου, κλῆρον ἀποφήνας
τῶν λαμβανόντων ἑαυτόν, οὓς εὐθέως καὶ προσρήσεως ἑτέρας ἠξίωσε.
λέγεται γὰρ ὅτι „οὐ κληθήσεται τὸ ὄνομά σου Ἀβράμ, ἀλλ' ἔσται τὸ 60
ὄνομά σου Ἀβραάμ“ (Gen. 17,5). ἔνιοι μὲν οὖν τῶν φιλαπεχθημόνων
καὶ μώμους ἀεὶ τοῖς ἀμώμοις προσάπτειν ἐθελόντων οὐ σώμασι μᾶλλον
ἢ πράγμασι καὶ πόλεμον ἀκήρυκτον πολεμούντων τοῖς ἱεροῖς πάνθ' ὅσα
μὴ τὸ εὐπρεπὲς ἐν λόγῳ διασῴζειν δοκεῖ σύμβολα φύσεως τῆς ἀεὶ
κρύπτεσθαι φιλούσης ὑπάρχοντα μετὰ ἀκριβοῦς ἐρεύνης φαυλίσαντες
ἐπὶ διαβολῇ προφέρουσι, διαφερόντως δὲ τὰς τῶν ὀνομάτων μεταθέσεις.
καὶ πρῴην ἤκουσα χλευάζοντος καὶ κατακερτομοῦντος ἀνδρὸς ἀθέου καὶ 61
ἀσεβοῦς, ὃς ἐτόλμα λέγειν· μεγάλαι δὴ καὶ ὑπερβάλλουσαι δωρεαί, ἅς
φησι Μωυσῆς τὸν ἡγεμόνα τῶν ὅλων ὀρέγειν· στοιχείου ⟨γὰρ⟩ προσθήκῃ,

---

1 αὐτῆς codd. 3 δεόντων coni. Mang. 4 γλῶσσαν A 5 πλήξειε scripsi: πλήξει codd., πλήξῃ coni. Mang. 7 ἀνάγοι coni. Mang. 9 αὑτὸν scripsi: αὐτὸν codd. τρόπον ⟨τινὰ⟩ coni. Mang. 12 παντοίας Mang.: παντοίων codd. 15 ἀνωτάτω conicio 16. 17 ὡς ἐνῆν — μου om. B
26 ἐμφανὲς coni. Mang. 27 μετὰ] δίχα conicio, ⟨οὐ⟩ μετὰ vel μετ' ⟨οὐκ⟩ coni. Cohn; haec enim cum φαυλίσαντες coniungenda videntur 30 δὴ Mang.: δὲ codd.
31 Μωσῆς A γὰρ addidi

τοῦ ἑνὸς ἄλφα, [στοιχείῳ περιττεύει] καὶ πάλιν ἑτέρᾳ προσθέσει τοῦ ῥῶ θαυμαστὴν ἡλίκην ἔδοξεν εὐεργεσίαν παρεσχῆσθαι * * * τὴν Ἀβρὰμ γυναῖκα Σάραν Σάρραν ὠνόμασε δὶς τὸ ῥῶ παραλαβών· καὶ ὅσα ὁμοιό-

62 τροπα συνείρων ἀπνευστὶ καὶ ἐπισαρκάζων ἅμα διεξήει. τῆς μὲν οὖν φρενοβλαβείας οὐκ εἰς μακρὰν ἔδωκε τὴν ἁρμόζουσαν δίκην· ἀπὸ γὰρ μικρᾶς καὶ τῆς τυχούσης προφάσεως ἐπ' ἀγχόνην ἦξεν, ἵν' ὁ μιαρὸς καὶ δυσκάθαρτος μηδὲ καθαρῷ θανάτῳ τελευτήσῃ. (9.) δικαίως δ' ἂν ἡμεῖς ὑπὲρ τοῦ μὴ καὶ ἕτερον τοῖς αὐτοῖς ἁλῶναι τὰς ὑπονοίας ἐκκόψαιμεν, φυσιολογοῦντες καὶ ἀποδεικνύντες τὰ λεγόμενα ταῦτα πάσης

63 ἐπάξια σπουδῆς. οὐ ⟨γὰρ⟩ γράμματα ἄφωνα ἢ φωνήεντα ἢ συνόλως ῥήματα καὶ ὀνόματα χαρίζεται ὁ θεός, | ὁπότε καὶ γεννήσας φυτά τε p. 588 M
αὖ καὶ ζῷα ἐκάλεσεν ὡς πρὸς ἡγεμόνα τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἐκ πάντων δι' ἐπιστήμην ἐχώρισεν, ἵν' ἑκάστοις τὰ οἰκεῖα ὀνόματα θῆται· „πᾶν" γάρ φησιν „ὃ ἂν ἐκάλεσεν ὁ Ἀδάμ, τοῦτο ὄνομα τοῦ κληθέντος ἦν"

64 (Gen. 2,19). εἶθ' ὅπου οὐδὲ τὰς ὁλοκλήρους θέσεις τῶν ὀνομάτων ὁ θεὸς ἠξίωσεν ἐπιφημίζειν, ἐπιτρέψας ἀνδρὶ σοφῷ, τῷ γένους ἀνθρώπων ἀρχηγέτῃ, τὸ ἔργον, ὑπονοεῖν ἄξιον, ὅτι μέρη τῶν ὀνομάτων ἢ συλλαβὰς ἢ γράμματα, οὐ φωνήεντα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄφωνα, αὐτὸς προσετίθει καὶ μεθήρμοζε, καὶ ταῦτ' ἐπὶ προφάσει δωρεᾶς καὶ ὑπερβαλ-

65 λούσης εὐεργεσίας; οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα χαρακτῆρες δυνάμεών εἰσι, βραχεῖς μεγάλων, αἰσθητοὶ νοητῶν, φανεροὶ ἀδήλων· αἱ δὲ δυνάμεις ἐν δόγμασιν ἀρίστοις, ἐν ἀψευδέσι καὶ καθαραῖς ὑπολήψεσιν, ἐν ψυχῆς βελτιώσεσιν ἐξετάζονται. τὸν δὲ ἔλεγχον λαμβάνειν εὐμαρὲς

---

1 στοιχείῳ περιττεύει seclusi, στοιχείου περιττοῦ Markland ἑτέρου conicio προσθέσει scripsi: προσθεὶς codd., προσθήκῃ Markland τοῦ scripsi: τὸ codd. 2 ⟨τὸν μὲν γὰρ Ἀβρὰμ Ἀβραάμ προσθεὶς ἕτερον ἄλφα καὶ⟩ τὴν conicio post τὴν add. δὲ Mang. Ἄβραμ B 3 τὸ Hoesch.: τὴν codd. 4. 5 οὖν φρενοβλαβείας scripsi: φρενοβλαβείας οὖν codd. 8 καὶ om. B τὰς ⟨τοιαύτας⟩ conicio ⟨κακὰς⟩ ὑπονοίας coni. Mang. 9 ταῦτα B: ταῦτα τὰ A ἁπάσης (om. τὰ) coni. Mang. 10 γὰρ addidi φωνάεντα A 11 γεννήσας] alterum ν erasit B 12 ὃν scripsi: ὃς codd. 12. 13 ὃς καὶ πάντων δι' ἐπιστήμης ἐχώρησε coni. Mang. 13 πᾶν ex LXX Mang.: πάντα codd. 14 ὁ] αὐτὸ conicio 15 ὁπότε coni. Cohn 16. 17 ἀρχηγέτῃ ἀνθρώπων B 18 φωνάεντα AB 23 ψυχῆς βελτιώσεσιν Mang.: ψυχαῖς βελτίοσιν codd.

---

20 sqq. *Orig. Comment. in Gen. p. 36 (ad Gen. 17,5):* τὰς ἑρμηνείας τῶν ὀνομάτων ζήτει· δυνάμει γὰρ ὠνομάσθησαν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτο χρὴ εἰδέναι, ὅτι τὰ ὀνόματα ἕξεών ἐστι καὶ καταστάσεων καὶ δυνάμεων δηλωτικά· ἐξ ὧν ἔστιν ἰδεῖν τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ ὀνομαζομένου. *Homil. in Num. XXV 3 p. 366* (cf. etiam Philonis quaest. in Gen. III § 43).

τὴν ἀρχὴν ποιησαμένοις ἀπὸ τοῦ νυνὶ μετονομασθέντος. Ἀβρὰμ γὰρ 66
ἑρμηνεύεται μετέωρος πατήρ, Ἀβραὰμ δὲ πατὴρ ἐκλεκτὸς ἠχοῦς. ᾗ δὲ
διαφέρει ταῦτ' ἀλλήλων, εἰσόμεθα σαφέστερον, ἐπειδὰν τὸ δηλούμενον
ὑφ' ἑκατέρου πρότερον ἀναγνῶμεν. μετέωρον τοίνυν ἀλληγοροῦντές φαμεν 67
τὸν ἀπὸ γῆς ἑαυτὸν εἰς ὕψος αἴροντα καὶ ἐπισκοποῦντα τὰ μετάρσια,
μετεωροπόλον τε καὶ μετεωρολογικόν, ἐρευνῶντα τί ἡλίου μέγεθος, τίνες
αὐτοῦ φοραί, πῶς τὰς ἐτησίους ὥρας διανέμει προσιὼν καὶ ἐξαναχωρῶν
πάλιν ἰσοταχέσι ταῖς ἀνακυκλήσεσι, καὶ σελήνης περὶ φωτισμῶν, σχη-
ματισμῶν, μειώσεως, αὐξήσεως, καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων κινήσεως,
ἀπλανοῦς τε καὶ πεπλανημένης. ἡ γὰρ τούτων ἐξέτασις οὐκ ἀφυοῦς 68
καὶ ἀγόνου ψυχῆς ἐστιν, ἀλλ' ἐν τοῖς μάλιστα εὐφυοῦς καὶ δυναμένης
ὁλόκληρα καὶ τέλεια γεννᾶν ἔγγονα. διὸ καὶ τὸν μετεωρολογικὸν „πατέρα"
εἶπεν, ὅτι οὐκ ἄγονος σοφίας. (10.) τὰ μὲν οὖν τοῦ Ἀβρὰμ σύμβολα 69
οὕτως ἀκριβοῦται, τὰ δὲ τοῦ Ἀβραάμ, ὡς ὑποδείξομεν· ἦν δὲ τρία,
πατὴρ καὶ ἐκλεκτὸς καὶ ἠχοῦς. φαμὲν δὴ τὴν μὲν ἠχὼ τὸν προφορικὸν
εἶναι λόγον — τοῦ γὰρ ζῴου ἠχεῖον ὄργανόν ἐστι τὸ φωνητήριον —,
τούτου δὲ πατέρα τὸν νοῦν — ἀπὸ γὰρ διανοίας ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς
p. 589 M. φέρεται τὸ τοῦ λόγου νᾶμα —, | ἐκλεκτὸν δὲ τὸν τοῦ σοφοῦ· ὅ τι γὰρ
ἄριστον, ἐν τούτῳ. κατὰ μὲν οὖν τοὺς προτέρους χαρακτῆρας ὁ φιλο- 70
μαθὴς καὶ μετεωρολέσχης ἐσκιαγραφεῖτο, κατὰ δὲ τοὺς ἀρτίως ὑποτυ-
πωθέντας ὁ φιλόσοφος, μᾶλλον δ' ὁ σοφὸς ἐδηλοῦτο. μηκέτ' οὖν ὀνο-
μάτων ἀλλαγὴν ὑπολάβῃς χαρίζεσθαι τὸ θεῖον, ἀλλὰ διὰ συμβόλων ἠθῶν
ἐπανόρθωσιν. τὸν γὰρ πραγματευόμενον τὰ περὶ φύσεως οὐρανοῦ πρό- 71
τερον, ὃν μαθηματικὸν ἔνιοι προσαγορεύουσιν, ἐπὶ τὴν μετουσίαν καλέσας
ἀρετῆς σοφὸν καὶ ἀπέδειξε καὶ ὠνόμασεν, ἐπιφημίσας τὸν μεταχαραχ-
θέντα τρόπον, ὡς μὲν Ἑβραῖοι εἴποιεν ἄν, Ἀβραάμ, ὡς δ' ἂν Ἕλληνες,
πατέρα ἐκλεκτὸν ἠχοῦς. τίνος γάρ, φησίν, ἕνεκα χορείας καὶ περιόδους 72
ἀστέρων ἐρευνᾷς καὶ τοσοῦτον ἀπὸ γῆς ἄνω πρὸς αἰθέρα πεπήδηκας;
ἆρ' ἵνα αὐτὸ μόνον τὰ ἐκεῖ περιεργάσῃ; καὶ τίς ἐκ τῆς τοσαύτης περι-
εργίας γένοιτ' ἂν ὠφέλεια; τίς καθαίρεσις ἡδονῆς; τίς ἐπιθυμίας ἀνα-
τροπή; τίς λύπης ἢ φόβου κατάλυσις; ποία παθῶν, ἃ κλονεῖ καὶ συγχεῖ
τὴν ψυχήν, ἐκτομή; καθάπερ γὰρ δένδρων οὐδὲν ὄφελος, εἰ μὴ καρπῶν 73

---

1 Ἄβραμ B   4 ὑφ' scripsi: ἀφ' codd.   ἀναγνῶμεν] ἀνοίγωμεν coni. Mang., ἀκριβώσωμεν (cf. lin. 14) vel ἐρευνήσωμεν e gr. conicio, γνῶμεν coni. Cohn   8 πέρι codd.
13 Ἄβραμ B   16 ἠχοῦν coni. Mang.   20 ἐσκιογραφεῖτο A   29 ἵν' B   τοιαύτης conicio

---

2 sqq. cf. Ambros. de Abr. I 4,27.

οἰστικὰ γένοιτο, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον οὐδὲ φυσιολογίας, εἰ μὴ μέλλοι
74 κτῆσιν ἀρετῆς ἐνεγκεῖν· ὁ γὰρ καρπὸς αὐτῆς οὗτός ἐστι. διὸ καὶ τῶν
πάλαι τινὲς ἀγρῷ τὸν κατὰ φιλοσοφίαν ἀπεικάσαντες λόγον φυτοῖς μὲν
ἐξωμοίωσαν τὸ φυσικὸν μέρος, αἱμασιαῖς δὲ καὶ περιβόλοις τὸ λογικόν,
καρπῷ δὲ τὸ ἠθικόν, ὑπολαβόντες καὶ τὰ ἐν κύκλῳ τείχη φυλακῆς ἕνεκα
τοῦ καρποῦ κατεσκευάσθαι πρὸς τῶν ἐχόντων καὶ τὰ φυτὰ δεδημιουρ-
75 γῆσθαι γενέσεως καρποῦ χάριν. οὕτως οὖν ἔφασαν καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ
δεῖν τήν τε φυσικὴν καὶ λογικὴν πραγματείαν ἐπὶ τὴν ἠθικὴν ἀναφέ-
ρεσθαι, ᾗ βελτιοῦται τὸ ἦθος κτήσεως ὁμοῦ καὶ χρήσεως ἀρετῆς ἐφιέ-
76 μενον. τοιαῦτα ἐδιδάχθημεν περὶ τοῦ λόγῳ μὲν μετονομασθέντος, ἔργῳ
δὲ μεταβαλόντος ἀπὸ φυσιολογίας πρὸς τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν καὶ μετα-
ναστάντος ἀπὸ τῆς περὶ τὸν κόσμον θεωρίας πρὸς τὴν τοῦ πεποιηκότος
ἐπιστήμην, ἐξ ἧς εὐσέβειαν, κτημάτων τὸ κάλλιστον, ἐκτήσατο. (11.)
77 τὰ δὲ περὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σάρας νῦν ἐροῦμεν· καὶ γὰρ αὕτη μετο-
νομάζεται εἰς Σάρραν κατὰ τὴν τοῦ ἑνὸς στοιχείου πρόσθεσιν τοῦ ῥῶ.
τὰ μὲν οὖν ὀνόματα ταῦτα, τὰ δὲ τυγχάνοντα μηνυτέον· ἑρμηνεύεται
78 Σάρα μὲν | ἀρχή μου, Σάρρα δὲ ἄρχουσα. τὸ μὲν οὖν πρότερον εἰδικῆς p. 590
σύμβολον ἀρετῆς ἐστι, τὸ δ' ὕστερον γενικῆς. ὅσῳ δὲ γένος εἴδους δια-
φέρει κατὰ τὸ ἔλαττον, τοσούτῳ τὸ δεύτερον ὄνομα τοῦ προτέρου· τὸ
μὲν γὰρ εἶδος καὶ βραχὺ καὶ φθαρτόν, τὸ δὲ γένος πολύ τε αὖ καὶ
79 ἄφθαρτον. βούλεται δὲ ὁ θεὸς ἀντὶ μικρῶν καὶ φθαρτῶν μεγάλα καὶ
ἀθάνατα χαρίζεσθαι, καὶ ἐμπρεπὲς αὐτῷ τὸ ἔργον. ἡ μὲν ⟨γὰρ⟩ ἐν τῷ
σπουδαίῳ φρόνησις αὐτοῦ μόνου ἐστὶν ἀρχή, καὶ οὐκ ἂν ἁμάρτοι ὁ ἔχων,
εἰ λέγοι· ἀρχή μού ἐστιν ἡ ἐν ἐμοὶ φρόνησις· ἡ δὲ ταύτην τυπώσασα,
ἡ γενικὴ φρόνησις, οὐκέτι τοῦ δεῖνός ἐστιν ἀρχή, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἀρχή.
80 τοιγαροῦν ἐκείνη μὲν ἡ ἐν εἴδει τῷ ἔχοντι συμφθαρήσεται, ἡ δὲ σφρα-
γῖδος τρόπον αὐτὴν τυπώσασα παντὸς ἀπηλλαγμένη θνητοῦ διατελέσει
πρὸς αἰῶνα ἄφθαρτος. οὕτω καὶ τῶν τεχνῶν αἱ μὲν ἐν εἴδει συναπόλ-
λυνται τοῖς κτησαμένοις, γεωμέτραις, γραμματικοῖς, μουσικοῖς· αἱ δὲ
γενικαὶ μένουσιν ἀνώλεθροι. προσυπογράφει δὲ ἀναδιδάσκων ἐν ταὐτῷ,

---

1 δὴ Mang.: δὲ codd. οὐδὲ scripsi: οὐδὲν codd. 5 ὑπολαβόντες Mang.: ἀπολαβόντες codd. 14 ἐρευνῶμεν conicio αὕτη Cohn: αὐτὴ codd. 18 γένους εἶδος coni. Mang. (sed sic scrib. etiam lin. 19 τὸ πρότερον ὄνομα τοῦ δευτέρου) 19 κατὰ τὸ ἔλαττον secl. Cohn τοῦ προτέρου ὄνομα B 22 γὰρ addidi, οὖν add. Mang. 24 λέγοι scripsi: λέγει codd.

---

2 sqq. v. vol. II ad p. 98,1. 14 sqq. cf. Ambros. l. c. 4,31.

ὅτι καὶ πᾶσα ἀρετὴ βασιλίς ἐστι καὶ ἄρχουσα καὶ ἡγεμονεύουσα τῶν
κατὰ τὸν βίον πραγμάτων.
(12.) Ἀλλὰ καὶ τὸν Ἰακὼβ μετονομάζεσθαι συμβέβηκεν εἰς τὸν 81
Ἰσραήλ, οὐκ ἀπὸ σκοποῦ. διὰ τί; ὅτι ὁ μὲν Ἰακὼβ πτερνιστής, ὁ δὲ
Ἰσραὴλ ὁρῶν τὸν θεὸν καλεῖται. πτερνιστοῦ μὲν οὖν ἔργον ἀσκοῦντος
ἀρετὴν τὰς βάσεις τοῦ πάθους, αἷς ἐφίδρυται, καὶ εἴ τι ὀχυρὸν καὶ
ἱδρυμένον ἐν αὐταῖς κινεῖν καὶ σαλεύειν καὶ ἀνατρέπειν — ταῦτα δὲ οὐ
δίχα ἀγωνίας ἀκονιτὶ φιλεῖ γίνεσθαι, ἀλλ' ἐπειδάν τις τοὺς φρονήσεως
ἄθλους διαθλῶν γυμνάζηταί τε τὰ τῆς ψυχῆς γυμνάσματα καὶ πρὸς
τοὺς ἀντιπάλους καὶ τραχηλίζοντας αὐτὴν λογισμοὺς παλαίῃ —, τοῦ δὲ
τὸν θεὸν ὁρῶντος τὸ μὴ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἀστεφάνωτον ἐξελθεῖν,
ἀλλὰ τὰ ἐπὶ τῇ νίκῃ βραβεῖα ἄρασθαι. τίς δ' ἂν εὐανθέστερος καὶ ἐπι- 82
τηδειότερος πλέκοιτο νικηφόρῳ ψυχῇ στέφανος ἢ δι' οὗ τὸν ὄντα δυνή-
σεται θεωρεῖν ὀξυδερκῶς; καλόν γε ἀσκητικῇ ψυχῇ πρόκειται τὸ ἆθλον,
ἐνομματωθῆναι πρὸς τὴν τοῦ μόνου θέας ἀξίου τηλαυγῆ κατανόησιν.
(13.) ἄξιον δὲ ἀπορῆσαι, διὰ τί ὁ μὲν Ἀβραάμ, ἀφ' οὗ μετωνομάσθη, 83
τῆς αὐτῆς προσρήσεως ἀξιοῦται μηκέτι καλούμενος ὀνόματι τῷ προτέρῳ,
ὁ δὲ Ἰακὼβ προσρηθεὶς Ἰσραὴλ οὐδὲν ἧττον αὖθις πάλιν Ἰακὼβ ἐπὶ
591 M. πλέον ὀνομάζεται. | λεκτέον οὖν ὅτι καὶ ταῦτα χαρακτῆρές εἰσιν, οἷς ἡ
διδακτικὴ τῆς ἀσκητικῆς ἀρετῆς διαφέρει. ὁ μὲν γὰρ διδασκαλίᾳ βελτιω- 84
θείς, εὐμοίρου λαχὼν φύσεως, ᾗ περιποιεῖ τὸ ἄληστον αὐτῷ διὰ συνεργοῦ
μνήμης, μονῇ χρῆται, ὧν ἔμαθεν ἀπρὶξ ἐπειλημμένος καὶ βεβαίως περι-
εχόμενος· ὁ δ' ἀσκητὴς ἐπειδὰν γυμνάσηται συντόνως, διαπνεῖ πάλιν
καὶ ὑπανίεται, συλλεγόμενος καὶ ἀνακτώμενος τὴν ἐκ τοῦ πονεῖν τεθρυμ-
μένην δύναμιν, καθάπερ καὶ οἱ τὰ σώματα ἀλειφόμενοι· καὶ γὰρ οὗτοι
περὶ τὴν ἄσκησιν καμόντες, ὡς μὴ κατὰ τὸ παντελὲς αὐτοῖς ἀπορραγεῖεν
αἱ δυνάμεις διὰ τὸ σφοδρὸν καὶ σύντονον τῆς ἀθλήσεως, ἔλαιον ἐπιχέ-
ουσιν. εἶθ' ὁ μὲν διδαχθεὶς ἀθανάτῳ χρώμενος ὑποβολεῖ τὴν ὠφέλειαν 85
ἔναυλον καὶ ἀθάνατον ἴσχει, μὴ τρεπόμενος· ὁ δ' ἀσκητὴς καὶ τὸ ἑκού-
σιον ἔχων αὐτὸ μόνον καὶ τοῦτο γυμνάζων καὶ συγκροτῶν, ἵνα τὸ οἰκεῖον

---

4 ὅτι ex Coisl. 43 Mang.: om. AB 6 ⟨τὸ⟩ τὰς conicio alterum καὶ om. B ὀχυρῶς (om. καὶ) vel ὀχυρὸν καὶ ⟨βεβαίως⟩ conicio 8 ἀκονιτὶ Mang.: ἀπονητὶ codd. 12 καὶ A: ἢ B 17 ταύτης τῆς conicio τῆς αὐτῆς ⟨ἀεὶ⟩ coni. Cohn 19 πλεῖον codd. 20 διδακτικὴ B: διδακτὴ A ἀσκητῆς coni. Mang. 22 μονῇ scripsi: μόνη codd. ἐνειλημμένος conicio 24 ὑπανίσται B, ὑπανίσταται coni. Mang. 24. 25 τεθρυμμένην scripsi: τετρυμμένην codd., τετρυμένην Mang. 28 ὑποβολεῖ in ὑποβολῇ corr. B 29 alt. καὶ vid. secl.

πάθος τῷ γενητῷ καταβάλῃ, κἂν τελειωθῇ, χαμὼν πρὸς τὸ ἀρχαῖον
86 ἐπάνεισι γένος. τλητικώτερος μὲν γὰρ οὗτος, εὐτυχέστερος δ' ἐκεῖνος·
ὁ μὲν γὰρ χρῆται διδασκάλῳ ἑτέρῳ, ὁ δ' ἐξ ἑαυτοῦ ζητεῖ τε καὶ σκέ-
πτεται καὶ πολυπραγμονεῖ, μετὰ σπουδῆς ἐρευνῶν τὰ φύσεως, ἀδιαστάτῳ
87 χρώμενος καὶ συνεχεῖ πόνῳ. διὰ τοῦτο τὸν μὲν Ἀβραάμ, ἐπειδὴ μένειν
ἔμελλεν ἐν ὁμοίῳ, μετωνόμασεν ὁ ἄτρεπτος θεός, ἵν' ὑπὸ τοῦ ἑστῶτος
καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντος τὸ μέλλον στήσεσθαι παγίως
ἱδρυθῇ, τὸν δὲ Ἰακὼβ ἄγγελος ὑπηρέτης τοῦ θεοῦ, λόγος, ἵν' ὁμολο-
γηθῇ μηδὲν εἶναι τῶν μετὰ τὸ ὂν ἀκλινοῦς καὶ ἀρρεποῦς αἴτιον βεβαιό-
τητος, ἀλλ' ἁρμονίας τῆς ὡς ἐν ὀργάνῳ μουσικῷ περιεχούσης ἐπιτάσεις
καὶ ἀνέσεις φθόγγων πρὸς τὴν τοῦ μέλους ἔντεχνον κρᾶσιν.
88 (14.) Ἀλλὰ τριῶν ὄντων τοῦ γένους ἀρχηγετῶν, οἱ μὲν ἄχροι
μετωνομάσθησαν, Ἀβραάμ τε καὶ Ἰακώβ, ὁ δὲ μέσος Ἰσαὰκ τῆς αὐτῆς
ἔλαχεν εἰς ἀεὶ προσρήσεως. διὰ τί; ὅτι ἡ μὲν διδακτικὴ ἀρετὴ καὶ ἀσκη-
τικὴ δέχονται τὰ πρὸς βελτίωσιν — ἐφίεται γὰρ δὴ ὁ μὲν διδασκόμενος
ἐπιστήμης ὧν ἀγνοεῖ, ὁ δὲ ἀσκήσει χρώμενος στεφάνων καὶ τῶν προ-
κειμένων ἄθλων φιλοπόνῳ καὶ φιλοθεάμονι ψυχῇ —, τὸ δ' αὐτοδίδακτον
καὶ αὐτομαθὲς γένος, ἅτε φύσει μᾶλλον ἢ ἐπιτηδεύσει συνιστάμενον, ἐξ
ἀρχῆς ἴσον καὶ τέλειον καὶ ἄρτιον ἠνέχθη, | μηδενὸς ἐνδέοντος τῶν εἰς p. 592
89 πλήρωσιν ἀριθμοῦ. ἀλλ' οὐχ ὁ τῶν τοῦ σώματος ἐπιτηδείων προστάτης
Ἰωσήφ· ἀλλάττει γὰρ τοὔνομα, Ψονθομφανὴχ ὑπὸ τοῦ τῆς χώρας βασι-
λέως ἐπικληθείς (Gen. 41, 45). ὃν δὲ λόγον ἔχει καὶ ταῦτα, μηνυτέον.
Ἰωσὴφ ἑρμηνεύεται πρόσθεμα· προσθήκη δ' ἐστὶ τῶν φύσει τὰ θέσει,
χρυσός, ἄργυρος, κτήματα, πρόσοδοι, οἰκετῶν θεραπεῖαι, κειμηλίων καὶ
ἐπίπλων καὶ τῆς ἄλλης περιουσίας ἄφθονοι ὗλαι, τῶν ἡδονῆς ποιητικῶν
90 ἀμήχανοι τὸ πλῆθος παρασκευαί. ὧν τὸν ποριστὴν καὶ ἐπιμελητὴν
Ἰωσὴφ ὀνόματι εὐθυβόλῳ καλεῖσθαι συμβέβηκε πρόσθεμα, ἐπεὶ τῶν
ἔξωθεν ἐπεισοδιαζομένων καὶ προστιθεμένων τοῖς κατὰ φύσιν προστασίαν
ἀνῆπται. μαρτυροῦσι δ' οἱ χρησμοὶ δηλοῦντες ὅτι τὰς τροφὰς τῆς σω-
ματικῆς χώρας ἁπάσης, Αἰγύπτου, θησαυρισάμενος ἐσιτάρχει (Gen. 41,
91 48). (15.) τοιοῦτος μέν τις ὁ Ἰωσὴφ ἐκ τῶν γνωρισμάτων γνω-
ρίζεται· ὁ δὲ Ψονθομφανὴχ ποῖός ἐστι, θεασώμεθα. ἑρμηνεύεται οὖν

---

1 γεννητῷ codd. καταβάλῃ scripsi: μεταβάλῃ codd. 2 γὰρ] ἄρ' coni. **Mang.** 5 χρώμενα Hoesch. 12 ⟨τῶν⟩ τοῦ conicio 14 εἰσαεὶ codd. διδακτικὴ scripsi (cf. § 83): διδακτὴ codd. 14. 15 ἀσκητὴ Mang., ⟨ἡ⟩ ἀσκητικὴ conicio 19 ὅσιον coni. Mang. ἐνδέον coni. Mang. 20 οὐχ ⟨οὕτως⟩ conicio 24 θε-ραπεία B, fort. recte

ἐν ἀποκρίσει στόμα κρῖνον. οἴεται γὰρ πᾶς ἄφρων τὸν πολυχρήματον
καὶ περιρρεόμενον ταῖς ἐκτὸς οὐσίαις εὐθὺς εἶναι καὶ εὐλόγιστον, ἱκανὸν
μὲν πρὸς ἃ ἂν πύθηταί τις ἀποκρίνασθαι, ἱκανὸν δὲ καὶ δι' ἑαυτοῦ
γνώμας εἰσηγήσασθαι συμφερούσας, καὶ συνόλως τὸ φρόνιμον ἐν τῷ
τυχηρῷ τίθεται, δέον ἔμπαλιν τὸ τυχηρὸν ἐν τῷ φρονίμῳ· ἄξιον γὰρ
τὸ ἄστατον ὑπὸ τοῦ ἑστῶτος ἡνιοχεῖσθαι. καὶ μὴν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ 92
τὸν ὁμογάστριον ὁ μὲν πατὴρ Βενιαμίν, ἡ δὲ μήτηρ υἱὸν ὀδύνης προς-
αγορεύει (Gen. 35,18), φυσικώτατα· μεταληφθεὶς γὰρ ὁ Βενιαμίν ἐστιν
υἱὸς ἡμερῶν, ἡμέρα δὲ τῷ ἀφ' ἡλίου αἰσθητῷ φωτὶ καταλάμπεται,
τούτῳ δὲ τὴν κενὴν δόξαν ἐξομοιοῦμεν. ἔχει γάρ τινα λαμπρότητα 93
αἰσθητὴν ἐν τοῖς παρὰ τῶν πολλῶν καὶ ἀγελαίων ἐπαίνοις, ἐν τοῖς γρα-
φομένοις ψηφίσμασιν, ἐν ταῖς ἀνδριάντων καὶ εἰκόνων ἀναθέσεσιν, ἐν
πορφύραις καὶ στεφάνοις χρυσοῖς, ἐν ἅρμασι καὶ τεθρίπποις καὶ παρα-
πομπαῖς ὄχλων. ὁ τούτων οὖν ζηλωτὴς εἰκότως υἱὸς ἡμερῶν, αἰσθητοῦ
593 M. φέγγους καὶ τῆς περὶ τὴν | κενὴν δόξαν λαμπρότητος, ὠνομάσθη. τοῦτο 94
ὁ πρεσβύτερος λόγος καὶ πατὴρ ὄντως εὐθυβόλον καὶ κύριον ὄνομα αὐτῷ
τίθεται, ἡ δὲ παθοῦσα ψυχὴ τὸ ᾧ πέπονθεν ἁρμόττον· ὀδύνης γὰρ υἱὸν
καλεῖ. διὰ τί; ὅτι οἱ ἐν ταῖς κεναῖς φερόμενοι δόξαις ὑπολαμβάνονται
μὲν εὐδαιμονεῖν, πρὸς ἀλήθειαν δὲ κακοδαιμονοῦσι. τὰ γὰρ ἀντιπνέοντα 95
πολλά, βασκανία, φθόνοι, συνεχεῖς ἔριδες, φιλονεικίαι ἀκατάλλακτοι μέχρι
θανάτου, δυσμένειαι παισὶ παίδων κατὰ διαδοχὰς παραδιδόμεναι, κλῆρος
οὐ κτητός. ἀναγκαίως οὖν ὁ θεοφράδμων ἐν αὐταῖς ὠδῖσιν ἀποθνῄ- 96
σκουσαν, ἢ τίκτει κενοδοξίαν, παρέστησεν· „ἀπέθανε" γάρ φησι „Ῥαχὴλ
δυστοκήσασα" (Gen. 35,16. 19), ἐπειδὴ τῷ ὄντι ψυχῆς ἐστι θάνατος
δόξης αἰσθητῆς καὶ κενῆς σπορά τε καὶ γέννησις.

(16.) Τί δ'; οἱ τοῦ Ἰωσὴφ παῖδες, Ἐφραῒμ τε καὶ Μανασσῆς, οὐ 97
πάνυ φυσικῶς ἐξωμοιοῦντο δυσὶ τοῖς πρεσβυτάτοις υἱοῖς τοῦ Ἰακώβ,
Ῥουβήν τε καὶ Συμεών; λέγει γάρ· „οἱ δύο υἱοί σου, οἱ γενόμενοι ἐν
Αἰγύπτῳ πρὸ τοῦ με ἐλθεῖν εἰς Αἴγυπτον, ἐμοί εἰσιν· Ἐφραῒμ καὶ
Μανασσῆς ὡς Ῥουβὴν καὶ Συμεὼν ἔσονταί μοι" (Gen. 48,5). τίνα

---

1 ἐν ἀποκρύψει στόμα ἀποκρινόμενον coni. Mang. 2 οὐσίαις] ὕλαις coni. Mang. 4 φρόνημα B 8 μεταληφθῆς A 11 παρὰ B[2]: περὶ A(B[1]) 17 τῷ ὃ coni. Mang. ᾧ] ὃ B 18 φυρόμενοι coni. Mang., fort. recte; v. Quis rer. div. her. § 234 20 βασκανίαι conicio μέχρις A 22 οὐκ εὐκτός coni. Markland, ἄκληρος conicio 23 ᾗ B[2]: ἣν AB[1] 25 δόξης αὖ θνητῆς τε καὶ coni. Mang. 26 Ἰωσὴφ in ras. B Εὐφραῒμ B οὐ om. B 27 ἐξομοιοῦντο A 28 Ῥουβήν scripsi: Ῥουβίμ codd., item lin. 30. 174,1 29 με B[2]: μὴ AB[1] 30 Μανασσῆ A

98 οὖν τρόπον οἱ δύο τοῖς δυσὶν ἐφαρμόζονται, θεασώμεθα. Ῥουβὴν μὲν
σύμβολον εὐφυίας ἐστίν — ἑρμηνεύεται γὰρ ὁρῶν υἱός, ἐπειδὴ πᾶς ὁ
εὐθιξίᾳ καὶ εὐφυίᾳ χρώμενος ὁρατικός —, Ἐφραῒμ δέ, ὡς πολλάκις
εἴπομεν ἐν ἑτέροις, μνήμης — μεταληφθεὶς γάρ ἐστι καρποφορία, καρπὸς
δὲ ψυχῆς ἄριστος ἡ μνήμη —· συγγενὲς δὲ οὐδὲν ἕτερον οὕτως [τῷ]
99 ἑτέρῳ, ὡς εὐφυεῖ τὸ μεμνῆσθαι. πάλιν ὁ Συμεὼν ὄνομα μαθήσεως
καὶ διδασκαλίας ἐστίν — εἰσακοὴ γὰρ ἑρμηνεύεται —, μανθάνοντος δ'
ἴδιον ἀκούειν τε καὶ προσέχειν τοῖς λεγομένοις, ὁ δὲ Μανασσῆς ἀνα-
100 μνήσεως σύμβολον· καλεῖται γὰρ ἐκ λήθης. τῷ δ' ἐκ λήθης ἔξω
προϊόντι συμβαίνει κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἀναμιμνήσκεσθαι· μαθήσεως δὲ
ἀνάμνησις οἰκεῖον. πολλάκις γὰρ τοῦ μανθάνοντος ἀπορρεῖ τὰ θεωρή-
ματα μὴ δυναμένου δι' ἀσθένειαν κρατεῖν καὶ πάλιν ἐξ ἀρχῆς ὑπανα-
πλεῖ. τὸ μὲν οὖν τῆς ἀπορροῆς πάθος ὀνομάζεται λήθη, τὸ δὲ τῆς
101 παλιρροίας ἀνάμνησις. ἆρ' οὐ προσφυῶς εὐφυίᾳ μὲν [ἡ] μνήμη, μα-
θήσει δὲ ἀνάμνησις ἐφαρμόζεται; καὶ μὴν ὃν λόγον ἔχει Συμεὼν πρὸς
Ῥουβήν, τὸ δ' ἐστὶ μάθησις πρὸς φύσιν, τοῦτον ἔχει λόγον Μανασσῆς
102 πρὸς Ἐφραΐμ, τὸ δ' ἐστὶ πρὸς μνήμην ἀνάμνησις. ὡς γὰρ τὸ εὐφυὲς
ἄμεινον τοῦ μανθάνοντος — τὸ μὲν γὰρ ἔοικεν ὁράσει, τὸ δὲ ἀκοῇ·
ἀκοὴ δὲ ὁράσεως | τὰ δεύτερα φέρεται —, οὕτω τὸ μνημονικὸν τοῦ p. 594
ἀναμιμνῃσκομένου πανταχοῦ κρεῖττον, ὅτι τὸ μὲν λήθῃ κέκραται, τὸ δὲ
ἀμιγὲς καὶ ἄκρατον ἐξ ἀρχῆς ἄχρι τέλους διαμένει.
103 (17.) Καὶ μὴν τόν γε τοῦ ἀρχιπροφήτου πενθερὸν τοτὲ μὲν Ἰοθὸρ
τοτὲ δὲ Ῥαγουὴλ οἱ χρησμοὶ καλοῦσιν· Ἰοθὸρ μέν, ὅταν τῦφος εὐημερῇ·
μεταληφθεὶς γάρ ἐστι περισσός, περιττὸν δὲ ἀψευδεῖ βίῳ τῦφος, γέλωτα
μὲν τὰ ἴσα καὶ ἀναγκαῖα τῷ βίῳ τιθέμενος, τὰ δὲ πλεονεξίας ἄνισα
104 σεμνύνων. οὗτος καὶ ἀνθρώπεια θείων καὶ ἔθη νόμων καὶ βέβηλα ἱερῶν
καὶ θνητὰ ἀθανάτων καὶ συνόλως τὸ δοκεῖν τοῦ εἶναι προτιμᾷ. καὶ
ἐπιτολμήσας αὐτοκέλευστος εἰς τὴν τοῦ συμβούλου παρέρχεται τάξιν,
ὑφηγούμενος τῷ σοφῷ [μὴ] ἀναδιδάσκειν ἃ μόνα μανθάνειν ἄξιον, „τὰ
προστάγματα τοῦ θεοῦ καὶ τὸν νόμον“ (Exod. 18,20), ἀλλὰ ⟨μὴ⟩ τὰ
πρὸς ἀλλήλους ἀνθρώπων συμβόλαια, τῆς ἀκοινωνήτου σχεδὸν αἴτια
κοινωνίας. καὶ ὁ μέγας πάντα πειθαρχεῖ, νομίσας ἁρμόττον εἶναι μικροῖς

---

5 τῷ seclusi, τῷ post ὡς vid. add. 9 σύμβολόν ἐστι· οὕτω γὰρ καλεῖται Mang. δ' s. s. B 12. 13 ὑπαναπολεῖ coni. Hoesch., ἐπαναπολεῖ coni. Mang. 14 ἡ seclusi 16 Ῥουβὶμ codd. τόδε A ⟨τὸν⟩ λόγον conicio 19 δευτερεῖα Cantabr. Coll. S. Trin. (Mang.), fort. recte 24 ἀπλανεῖ coni. Mang. 25 ⟨καὶ⟩ ἄνισα coni. Mang. 29 μὴ secl. Mang. 30 μὴ add. Mang. (v. LXX)

μὲν τὰ μικρά, μεγάλοις δὲ τὰ μεγάλα δίκαια τίθεσθαι (ibid. 22. 24).
μεταβαλὼν δὲ πολλάκις ὁ δοκησίσοφος οὗτος καὶ μεταβὰς ἀπὸ τῶν 105
θρεμμάτων, ἃ δὴ τυφλὸς ἔλαχεν ἡνιοχεῖν, ἀναζητήσας τὴν θείαν ἀγέλην
μέρος οὐ μεμπτὸν αὐτῆς γίνεται, θαυμάσας τῆς φύσεως τὸν ἀγελάρχην
καὶ τῆς ἐπιστασίας ἀγάμενος, ᾗ χρῆται πρὸς τὴν τῶν ἑαυτοῦ θρεμμάτων ἐπιμέλειαν· ἑρμηνεύεται γὰρ Ῥαγουὴλ (Exod. 2, 18) ποιμασία
θεοῦ. (18.) τὸ μὲν κεφάλαιον εἴρηται, τὰς δὲ πίστεις ὑφηγήσεται. 106
πρῶτον μὲν θεραπευτὴν αὐτὸν κρίσεως καὶ δίκης εἰσηγεῖται· ἡ γὰρ προσηγορία τῆς Μαδιὰμ μεταληφθεῖσα ἐκ κρίσεως ὀνομάζεται. διττὸν δὲ τοῦτο. δηλοῖ γὰρ τὸ μὲν ἔκκρισιν καὶ ἀπόκρισιν, ἣ καὶ τοῖς ἀγωνισταῖς κατὰ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας λεγομένους εἴωθε συμβαίνειν· μυρίοι γὰρ ἀνεπιτήδειοι φανέντες ἤδη πρὸς τῶν ἀθλοθετῶν ἐξεκρίθησαν.
οὗτοι [τε] τελεταῖς ἀνιέροις ταῖς Βεελφεγὼρ τελεσθέντες (Num. 25, 3) 107
595 M. καὶ τὰ τοῦ σώματος στόμια πάντα εὐρύναντες πρὸς τὴν | τῶν ἔξωθεν ἐπιχεομένων ῥευμάτων ὑποδοχὴν — ἑρμηνεύεται γὰρ Βεελφεγὼρ ἀνωτέρω στόμα δέρματος — κατέκλυσαν τὸν ἡγεμόνα νοῦν καὶ ἀφεῖσαν εἰς βυθὸν ἔσχατον, ὡς μηδ' ἀνανήξασθαι μηδὲ μικρὸν ὅσον δυνηθῆναι
ἀνασχεῖν· καὶ τοῦτο ἔπαθεν, ἕως ὁ εἰρηνικὸς καὶ ἱερεὺς τοῦ θεοῦ 108
(ibid. 12. 13) τρανός, Φινεές, ὑπέρμαχος αὐτοκέλευστος ἦλθε, φύσει μισοπόνηρος ὢν καὶ ζήλῳ τῶν καλῶν κατεσχημένος· ᾧ σειρομάστην λαβόντι, τὸ δ' ἐστὶν ἠκονημένον καὶ ὀξὺν λόγον, μαστεύειν καὶ ἀναζητεῖν ἕκαστα ἱκανόν, ἐξεγένετο μὴ φενακισθῆναι, ῥώμῃ δὲ καρτερᾷ χρησαμένῳ κατακεντῆσαι διὰ τῆς μήτρας τὸ πάθος (ibid. 7. 8), ἵνα μηδὲν
ἔτι κακὸν θεήλατον τίκτῃ. πρὸς τούτους καὶ ὁ μέγιστος ἐνίσταται 109
τῷ ὁρατικῷ γένει πόλεμος, ἐν ᾧ τῶν διαγωνισαμένων „διεφώνησεν οὐδείς“ (Num. 31, 49), ἀλλ' ἄτρωτος καὶ σῷος ἐπανῆλθε, τοῖς νικητη-
ρίοις ἀναδούμενος στεφάνοις. (19.) ἓν μὲν δὴ τοῦτο ἐκ τῆς Μαδιὰμ 110
ἐδηλοῦτο· ἕτερον δὲ τὸ κριτικὸν καὶ δικαστικὸν εἶδος, ὃ καὶ κατ' ἐπιγαμίαν οἰκειοῦται γένει τῷ προφητικῷ. „τῷ ἱερεῖ“, φησὶν οὖν, τῆς κρίσεως καὶ τῆς δίκης „εἰσὶν ἑπτὰ θυγατέρες“ (Exod. 2, 16), συμβολικῶς αἱ τοῦ ἀλόγου δυνάμεις, γονή τε καὶ φωνὴ καὶ πέντε αἰσθήσεις,

---

3 θρεμμάτων **Mang.**: σχημάτων codd. 7 ὑφηγήσεται ⟨αὐτὸς Μωυσῆς⟩ conicio 9 ἐκκρίσεως B 13 τε seclusi τελετὰς ἀνιέρους τὰς conicio 14 στόμια scripsi: στόματα codd. ἄνωθεν coni. Mang. 16 ἀφεῖσαν (vel ἠφάνισαν?) scripsi: ἐπήεσαν codd., ἐπίεσαν coni. Mang., ἔπεμψαν coni. Cohn 18 ἀνακῦψαι coni. Mang.
19 τρανὸς] θεραπευτὴς coni. Mang., τρανὸς ⟨λόγος⟩ conicio, sed fort. maior lacuna statuenda 20 κατεσχημένος Hoesch: κατισχημένος codd. 26 σῶος ⟨πᾶς⟩ coni. Mang. 28 κριτικὸν Mang.: κρεῖττον codd. 30 ἦσαν ex LXX coni. Mang.

111 ποιμαίνουσαι τὰ πρόβατα τοῦ πατρός. διὰ γὰρ τῶν ἑπτὰ δυνάμεων
τούτων αἱ προβάσεις καὶ παραυξήσεις τοῦ πατρὸς νοῦ ταῖς ἐγγινομέναις
καταλήψεσι συνίστανται. παραγενόμεναι δ' ἐπὶ τὰ οἰκεῖα ἑκάστη, χρώ-
ματα μὲν καὶ σχήματα ὅρασις, φωνὰς δὲ ἀκοή, ἀτμοὺς δὲ ὄσφρησις,
χυλοὺς δὲ γεῦσις καὶ αἱ ἄλλαι πρὸς τὰ ἁρμόττοντα ἑαυταῖς, „ἀντλοῦσι“
τρόπον τινὰ τὰ ἐκτὸς αἰσθητά, „ἕως ἂν πληρώσωσι τὰς τῆς ψυχῆς
δεξαμενάς, ἐξ ὧν ποτίζουσι τὰ πρόβατα τοῦ πατρός“ (ibid.), τὴν καθα-
ρωτάτην λέγω τοῦ λογισμοῦ ποίμνην, ἀσφάλειαν καὶ κόσμον περιφέ-
112 ρουσαν ἐν ταὐτῷ. παραγενόμενοι δ' οἱ φθόνου καὶ βασκανίας ἑταῖροι,
πονηρᾶς ἀγέλης ἡγεμόνες, ἐλαύνουσιν αὐτὰς τῆς κατὰ φύσιν χρήσεως
(ibid. 17). αἱ μὲν γὰρ τὰ ἐκτὸς ἄγουσιν εἴσω πρὸς οἷα δικαστὴν καὶ
113 βασιλέα τὸν νοῦν, ἵν' ἄρχοντι χρώμεναι τῷ βελτίστῳ κατορθῶσιν· οἱ
δ' ἀντικάθηνται διώκοντες καὶ τἀναντία παραγγέλλοντες, ἔξω τὸν νοῦν
ἐπισπᾶσθαι καὶ ἀγώγιμα παραδιδόναι τὰ φαινόμενα, μέχρις „ἀναστὰς“
| ὁ τέως ἠρεμεῖν τρόπος δοκῶν φιλάρετος καὶ ἐπιθειάσας, ὄνομα Μωυσῆς, p. 596
ὑπερασπίσει καὶ „ῥύσεται αὐτὰς“ τῶν κατεχόντων, ποτίμοις λόγοις
114 θρέψας τὴν τοῦ πατρὸς ποίμνην (ibid.). ἐκφυγοῦσαι δὲ τὴν ἐπίθεσιν
τῶν διανοίας μὲν ἐχθρῶν, τὰ δὲ περίαπτα ὥσπερ ἐν τραγῳδίᾳ μόνα
ἐζηλωκότων οὐκέτι πρὸς Ἰοθόρ, ἀλλὰ πρὸς Ῥαγουὴλ ἀφικνοῦνται (ibid.
17. 18). καταλελοίπασι μὲν γὰρ τὴν πρὸς τῦφον συγγένειαν, ᾠκείωνται
δὲ ἀγωγῇ νομίμῳ, μοῖρα τῆς ἱερᾶς ἀγέλης ἀξιώσασαι γενέσθαι, ἧς ὁ
θεῖος ἀφηγεῖται λόγος, ὡς δηλοῖ τοὔνομα· ποιμασία γάρ ἐστι θεοῦ.
115 (20.) ποίμνης δ' ἐπιμελουμένου τῆς ἰδίας, ἐξ ἑτοίμου ἀγαθὰ πάρεστιν
ἀθρόα τοῖς πειθαρχοῦσι καὶ μὴ ἀφηνιάζουσι τῶν θρεμμάτων. ᾄδεται
δὲ καὶ ἐν ὕμνοις ᾆσμα τοιοῦτον· „κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με
116 ὑστερήσει“ (Psalm. 22, 1). πεύσεται οὖν εἰκότως ὁ ποιμένι ⟨καὶ⟩
βασιλεῖ χρώμενος τῷ θείῳ λόγῳ νοῦς τῶν ἑπτὰ θυγατέρων αὐτοῦ· διὰ
τί συντείνασαι μετὰ πολλοῦ τάχους τήμερον ἀφῖχθε (Exod. 2, 18);
πρότερον γὰρ ὅτ' ἐνετυγχάνετε τοῖς αἰσθητοῖς, μακρὸν χρόνον ἔξω δια-
τρίβουσαι μόλις ἐπανῄειτε δελεαζόμεναι πρὸς αὐτῶν· νυνὶ δ' οὐκ οἶδ'
117 ὅ τι παθοῦσαι συντόνως παρὰ τὸ εἰωθὸς ἐπανήκετε. φήσουσιν οὖν, ὅτι

7 ποτίζουσι Mang.: πίνουσι codd. 9 αὐτῷ per errorem Mang. . 11 καὶ om. B 13 ἔξω Mang.: ἐξὸν codd., ἐξ ὧν coni. et post ἀγώγιμα add. αἰσθήσει Markland 14 ἀγώγιμον παραδιδόναι τοῖς φαινομένοις (πρὸς τὰ φαινόμενα Cohn) conicio ποιμαινόμενα Mang. 15 Μωσῆς codd. 16 ὑπερασπιεῖ conicio αὐτὰς scripsi: αὐτὰ codd. κατατρεχόντων coni. Mang. 21 ἀξιωθεῖσαι coni. Mang. 23 ⟨τούτου⟩ τῆς conicio 26 πεύσεται Mang.: πευστέον codd. καὶ addidi 31 συντόνως Mang.: συντόμως codd.

οὐκ αὐταὶ γεγόνασιν αἴτιαι τοῦ τὸν δίαυλον ἐπὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἀπὸ
τῶν αἰσθητῶν ἀπνευστὶ καὶ μετὰ πολλῆς ῥύμης δραμεῖν, ἀλλ' ὁ ῥυσά-
μενος αὐτὰς ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν τῆς ἀγρίας ἀγέλης ποιμένων. Αἰγύπ-
τιον δὲ καλοῦσι Μωυσῆν (ibid. 19), τὸν οὐ μόνον Ἑβραῖον, ἀλλὰ καὶ
τοῦ καθαρωτάτου γένους ὄντα Ἑβραίων, ὃ ἱερᾶται μόνον, οὐ δυνάμεναι
τὴν ἑαυτῶν φύσιν ὑπερβῆναι. μεθόριοι γὰρ αἱ αἰσθήσεις οὖσαι [τῶν] 118
νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν ἀγαπητὸν ἐὰν ἑκατέρων ἐφιῶνται, ἀλλὰ μὴ
ὑπὸ μόνων τῶν αἰσθητῶν ἄγωνται· τὸ δ' οἴεσθαι ὅτι μόνοις ποτὲ τοῖς
κατὰ διάνοιαν ἐπανέξουσιν εὐήθεια πολλή. οὗ χάριν ἀμφότερα τιθέασι,
διὰ μὲν τοῦ „ἄνθρωπος“ τὰ μόνῳ λόγῳ θεωρητὰ μηνύουσαι, διὰ δὲ
τοῦ „Αἰγύπτιος“ παριστᾶσαι τὰ αἰσθητά. ταῦτ' ἀκούσας καὶ πάλιν 119
πεύσεται· „ποῦ ἐστιν“ ὁ ἄνθρωπος (ibid. 20); ἐν τίνι μέρει τῶν καθ'
ὑμᾶς οἰκεῖ τὸ λογικὸν εἶδος; „ἵνα τί αὐτὸν“ ῥᾳδίως οὕτω „καταλελοί-
πατε“ (ibid.), ἀλλ' οὐχ ἅπαξ ἐντυχοῦσαι περιέσχετε κτῆμα κάλλιστον
καὶ λυσιτελέστατον ἑαυταῖς; ἀλλ' εἰ μὴ πρότερον, νῦν „αὐτὸν καλέσατε, 120
ὅπως ἂν φάγῃ“ (ibid.) καὶ τραφῇ ταῖς ὑμετέραις βελτιώσεσι καὶ πρὸς
M. αὐτὸν οἰκειώσεσι. τάχα γὰρ καὶ οἰκήσει | παρ' ἡμῖν καὶ τὸ πτηνὸν
καὶ [τὸ] θεοφόρητον καὶ προφητικὸν γένος, ὄνομα Σεπφώραν, ἄξεται
(ibid. 21).

(21.) Ταῦτα καὶ περὶ τούτων. ἀλλὰ καὶ τὸν Ὡσηὲ μετονομάζει 121
Μωυσῆς εἰς τὸν Ἰησοῦν (Num. 13,17), τὸν ποιὸν εἰς ἕξιν μεταχα-
ράττων. Ὡσηὲ μὲν γὰρ ἑρμηνεύεται ποιὸς οὗτος, Ἰησοῦς δὲ σωτηρία
κυρίου, ἕξεως ὄνομα τῆς ἀρίστης. ἕξεις γὰρ τῶν κατ' αὐτὰς ποιῶν 122
ἀμείνους, ὡς μουσικὴ μουσικοῦ καὶ ἰατρικὴ ἰατροῦ καὶ παντὸς τεχνίτου
τέχνη ποιά, καὶ ἀιδιότητι καὶ δυνάμει καὶ τῇ περὶ τὰ θεωρήματα ἀπταί-
στῳ ἀκρότητι. ἡ μὲν γὰρ ἕξις ἀίδιον, ἐνεργοῦν, τέλειον, ὁ δὲ ποιὸς
θνητόν, πάσχον, ἀτελές· κρεῖττον δὲ θνητοῦ μὲν τὸ ἄφθαρτον, πάσχον-
τος δὲ τὸ δρῶν αἴτιον, τὸ δὲ τέλειον ἀτελοῦς. οὕτω μετεχαράχθη καὶ 123
τὸ τοῦ λεχθέντος νόμισμα πρὸς ἰδέαν βελτίονα. ὁ δὲ Χάλεβ καὶ
αὐτὸς ὅλος ἀλλάττεται· „ἐγένετο“ γάρ φησι „πνεῦμα ἕτερον ἐν αὐτῷ“
(Num. 14,24), ὡσανεὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ μεταβαλόντος πρὸς ἄκραν τελειό-
τητα. καὶ γὰρ ἑρμηνευθείς ἐστι Χάλεβ πᾶσα καρδία· τοῦτο δὲ σύμ- 124

νοητὰ coni. Mang. 3 ἄνθρωπος ⟨Αἰγύπτιος⟩ coni. Mang. 4 Μωσῆν codd. τῶν seclusi 7 ἐφίωνται codd. 10 μόνῳ om. A 11 post καὶ fort. add. ...τι. 13 οἰκεῖ scripsi: οἰκεῖον codd., οἰκεῖ οὖν Mang. 14 περιέσχετε] περιε-...εναι ἐκτήσασθε conicio 16 δεξιώσεσι coni. Mang. 18 τὸ seclusi ... Μωσῆς codd. 25 ποιά] πᾶσα bene coni. Mang. 27 πάσχων B[2]

βολον τοῦ μὴ ἐκ μέρους ἐπαμφοτερίζουσαν καὶ ἀντιρρέπουσαν, ἀλλ'
ὅλην δι' ὅλου τὴν ψυχὴν μεταβεβλῆσθαι πρὸς τὸ δόκιμον, κἂν εἴ τι
μὴ πάνυ ἐπαινετὸν εἴη, λόγοις τοῖς περὶ μετανοίας ἐξοικίσασαν· οὕτω
γὰρ ἐκνιψαμένη τὰ καταρρυπαίνοντα καὶ τοῖς φρονήσεως λουτροῖς χρη-
σαμένη καὶ καθαρσίοις ἔμελλε φαιδρύνεσθαι.
125 (22.) Τὸν δὲ ἀρχιπροφήτην συμβέβηκεν εἶναι πολυώνυμον. ὁπότε
μὲν γὰρ τοὺς χρησμῳδουμένους χρησμοὺς ἑρμηνεύων ὑφηγεῖται, προσα-
γορεύεται Μωυσῆς· ὁπότε δ' εὐχόμενος εὐλογεῖ τὸν λεών, ἄνθρωπος
θεοῦ (Deut. 33,1)· ἡνίκα δὲ Αἴγυπτος τὰς ὑπὲρ τῶν ἀσεβηθέντων
δίκας ἐκτίνει, τοῦ βασιλεύοντος τῆς χώρας Φαραὼ θεός (Exod. 7, 1).
126 διὰ τί δέ; ὅτι τὸ μὲν νόμους μεταγράφειν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἐντευξο-
μένων ψηλαφῶντός ἐστι καὶ διὰ χειρὸς ἔχοντος ἀεὶ τὰ θεῖα καὶ ἀνα-
κεκλημένου (Exod. 24,1) ὑπὸ τοῦ θεσπιῳδοῦ νομοθέτου καὶ εἰληφότος
παρ' αὐτοῦ μεγάλην δωρεάν, ἑρμηνείαν καὶ προφητείαν νόμων ἱερῶν·
μεταληφθεὶς γὰρ Μωυσῆς καλεῖται λῆμμα, δύναται δὲ καὶ ψηλάφημα
127 διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας. τὸ δέ γε εὔχεσθαι καὶ εὐλογεῖν οὐκ ἔστι
τοῦ τυχόντος, ἀλλ' ἀνθρώπου τὴν πρὸς γένεσιν μὴ ἑωρακότος συγγέ-
νειαν, προσκεκληρωκότος δὲ ἑαυτὸν τῷ πάντων ἡγεμόνι καὶ πατρί·
128 ἀγαπητὸν γάρ, εἴ τῳ ἐξεγένετο εὐλογιστίᾳ χρῆσθαι, τὸ δέ γε καὶ ἑτέροις
περιποιεῖν τὸ ἀγαθόν, τοῦτο μείζονος καὶ τελειοτέρας ψυχῆς καὶ ὡς
ἀληθῶς θειαζούσης | ἣν ἐπάγγελμα, ἧς ὁ τυχὼν εἰκότως θεὸς κεκλή- p. 59[illegible]
σεται. θεὸς δὲ ὁ αὐτὸς οὗτος ἅτε σοφὸς ὢν καὶ διὰ τοῦτ' ἄρχων
παντὸς ἄφρονος, κἂν εἰ τοῖς βασιλείοις σκήπτροις ἐκεῖνος ἐφιδρύοιτο μεγα-
129 λαυχῶν καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ἥκιστα. βούλεται γὰρ ὁ τῶν ὅλων ἡγεμών,
κἂν ἀφόρητα ἀδικοῦντές τινες μέλλωσι κολάζεσθαι, παραιτητὰς ἔχειν τοὺς
ἐντευξομένους ὑπὲρ αὐτῶν, οἳ τὴν τοῦ πατρὸς ἵλεω δύναμιν ἀπομιμού-
μενοι μετριώτερον καὶ φιλανθρωπότερον χρήσονται ταῖς τιμωρίαις· θεοῦ
δὲ τὸ εὐεργετεῖν ἴδιον.
130 (23.) Ἀποχρώντως οὖν περὶ τῆς τῶν ὀνομάτων ἀλλαγῆς τε καὶ
μεταθέσεως εἰρηκότες ἐπὶ τὰ ἑξῆς τῆς ἐφόδου τρεψόμεθα κεφάλαια.

---

3 εἴη scripsi: ἢ codd. ἐξοικίζουσαν B οὕτω] ὄντως Hoesch. 5 καθαρσίοις Mang.: καθαρσίῳ codd. 6 δ' B 7 θεσπιζομένους conicio 8 Μωσῆς codd. 11 δή conicio ἀναγράφειν conicio 13 θεσπιῳδοῦ] θεοῦ coni. Mang., ὑπὸ τοῦ θεσπιῳδοῦ secl. Cohn 15 Μωσῆς A 17 μὴ ἡρμοκότος coni. Mang., μὲν ὑπερεωρακότος vel μὲν ἀποδεδρακότος conicio 19 εὐλογίᾳ Mang. 20 τε-λεωτέρας B 21 θεὸς] ἄνθρωπος θεοῦ vid. leg. 23 σκήπτροις] θρόνοις conicio 23. 24 ἐφιδρύοιτο μεγαλαυχῶν. καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ἥκιστα ⟨εὔχεται⟩ coni. Mang. 25 μέλλουσι B

εἵπετο δ' εὐθὺς ἡ γένεσις Ἰσαάκ· καλέσας γὰρ τὴν μητέρα αὐτοῦ
Σάρραν ἀντὶ Σάρας φησὶ τῷ Ἀβραάμ· „δώσω σοι ⟨ἐξ αὐτῆς⟩ τέκνον“
(Gen. 17, 16). ἐν μέρει δ' ἕκαστον ἀκριβωτέον. ὁ τοίνυν κυρίως 131
διδοὺς ὁτιοῦν ἴδιόν τι πάντως ἑαυτοῦ δίδωσιν· εἰ δὲ τοῦτ' ἀψευδές
ἐστι, γένοιτ' ἂν Ἰσαὰκ οὐχ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ συνώνυμος τῆς ἀρίστης
τῶν εὐπαθειῶν, χαρᾶς, γέλως, ὁ ἐνδιάθετος υἱὸς θεοῦ τοῦ διδόντος
αὐτὸν μείλιγμα καὶ εὐθυμίαν εἰρηνικωτάταις ψυχαῖς. ἄτοπον μὲν γὰρ 132
ἕτερον ἄνδρα εἶναι, ἐξ ἑτέρου δὲ νόθα καὶ μοιχίδια παιδοποιεῖσθαι· καὶ
μὴν τόν γε θεὸν ἄνδρα τῆς φιλαρέτου διανοίας Μωυσῆς ἀναγράφει δι'
ὧν φησιν· „ἰδὼν κύριος, ὅτι μισεῖται Λεία, ἤνοιξε τὴν μήτραν αὐτῆς“
(Gen. 29, 31). ἔλεον γὰρ καὶ οἶκτον λαβὼν τῆς ὑπὸ τοῦ θνητοῦ γένους 133
μισουμένης ἀρετῆς καὶ ψυχῆς τῆς φιλαρέτου στειροῖ μὲν * * * τὴν
φιλόκαλον φύσιν, ἀνοίγνυσι δὲ τῆς εὐπαιδίας πηγὴν εὐτοκίαν αὐτῇ χαρι-
ζόμενος. ἡ δὲ Θάμαρ ἐγκύμων τε γενομένη θείων σπερμάτων καὶ τὸν 134
μὲν σπείραντα οὐκ ἰδοῦσα — λέγεται γὰρ τότε „ἐγκαλύψασθαι τὸ πρό-
σωπον“ (Gen. 38, 15), ὡς Μωυσῆς, ἡνίκα ἀπεστράφη εὐλαβούμενος
τὸν θεὸν ἰδεῖν (Exod. 3, 6) —, τὰ δὲ σύμβολα καὶ τὰ μαρτύρια δια-
θρήσασα καὶ παρ' αὑτῇ δικάσασα, ὅτι θνητὸς ταῦτ' οὐ δίδωσιν, ἀνέ-
κραγεν· „οὗτινος ταῦτ' ἐστίν, ἐξ ἐκείνου ἐν γαστρὶ ἔχω“ (Gen. 38,25).
τίνος ὁ δακτύλιος, ἡ πίστις, ἡ τῶν ὅλων σφραγίς, ἡ ἀρχέτυπος ἰδέα, 135
ᾗ τὰ πάντ' ἀνείδεα ὄντα καὶ ἄποια σημειωθέντα ἐτυπώθη; τίνος δὲ
καὶ ⟨ὁ⟩ ὁρμίσκος, ἡ [ὁ κόσμος] εἱμαρμένη, ἀκολουθία καὶ ἀναλογία τῶν
συμπάντων εἱρμὸν ἔχουσα ἀδιάλυτον; τίνος δὲ καὶ ἡ ῥάβδος (ibid.), τὸ
ἐρηρεισμένον, τὸ ἀκράδαντον, τὸ ἄτρεπτον, ἡ νουθεσία, ὁ σωφρονισμός,
ἡ παιδεία; τὸ σκῆπτρον, ἡ βασιλεία, τίνος; ἆρ' οὐχὶ μόνου θεοῦ; τοιγα- 136
9 M. ροῦν ὁ ἐξομολογητικὸς | τρόπος, Ἰούδας, ἡσθεὶς αὐτῆς τῷ κατεχομένῳ
καὶ θεοφορήτῳ παρρησιάζεται λέγων· „δεδικαίωται, ἧς ἕνεκα αἰτίας ἐγὼ
οὐδενὶ θνητῷ αὐτὴν ἔδωκα“ (ibid. 26), ἀσεβὲς ἡγούμενος μιαίνειν βεβή-

---

2 ἐξ αὐτῆς addidi, v. § 141 3 κυρίως om. B 5 Ἰσαὰκ post ἄνθρωπος transpon. B 6 υἱὸς] λόγος coni. Mang. 7. 8 γὰρ ἕτερον μὲν conicio 9 Μωσῆς codd. 12 lacunam statuit Cohn 13 φιλόκοσμον Mang. παιδείας Mang. 14 καὶ om. B 16 Μωσῆς codd. 18 εἰκάσασα coni. Mang. ταῦτα B 21 πάντα B 22 ὁ addidi ἡ scripsi: ᾗ codd. ὁ κόσμος seclusi; videtur vocum ὁ ὁρμίσκος explicatio, ἡ κόσμου εἱμαρμένη vel ὁ κόσμος, ἡ εἱμαρμένη coni. Mang.

---

6 v. ad p. 185,4. 22. 23 cf. Gercke, Chrysippea fr. 42. 56.

137 λοις τὰ θεῖα. (24.) μηνύει δὲ καὶ ἡ τρόπον μητρὸς ἀποκυήσασα
φρόνησις τὸ αὐτομαθὲς γένος, ὅτι θεὸς αὐτὸ ἔσπειρε· τεχθέντος γὰρ
ἐπισεμνύνεται φάσκουσα· „γέλωτά μοι ἐποίησεν ὁ κύριος“ (Gen. 21, 6),
ἴσον τῷ τὸν Ἰσαὰκ διέπλασεν, ἐδημιούργησεν, ἐγέννησεν, ἐπειδὴ γέλωτι
138 ὁ αὐτὸς ἦν. ἀλλ' οὐ παντός ἐστιν ἀκοῦσαι τὸ ἄκουσμα τοῦτο, πολλοῦ
τοῦ δεισιδαιμονίας ῥυέντος παρ' ἡμῖν κακοῦ καὶ τὰς ἀνάνδρους καὶ
ἀγεννεῖς ψυχὰς ἐπικλύσαντος. διὸ προστίθησιν· „ὃς γὰρ ἂν ἀκούσῃ,
συγχαρεῖταί μοι“ (ibid.), ὡς ὀλίγων ὄντων, οἷς τὰ ὦτα ἀναπέπταται
καὶ ἀνωρθίασται πρὸς τὴν τῶν ἱερῶν τούτων λόγων ὑποδοχήν, οἳ διδά-
σκουσιν, ὡς ἄρα μόνου θεοῦ σπείρειν καὶ γεννᾶν τὰ καλὰ ἔργον ἴδιον·
139 πρὸς οὓς οἱ ἄλλοι πάντες κεκώφηνται. στόματι δ' οἶδά ποτε προφη-
τικῷ θεσπισθέντα διάπυρον τοιόνδε χρησμόν· „ἐξ ἐμοῦ ὁ καρπός σου
εὕρηται. τίς σοφὸς καὶ συνήσει ταῦτα; συνετὸς καὶ γνώσεται αὐτά“
(Hos. 14, 9. 10); τὸν δ' ὑπηχοῦντα καὶ κρούοντα ἀόρατον ἀοράτως τὸ
φωνῆς ὄργανον ἐνενόουν καὶ ἐθαύμαζον ἅμα καταπληττόμενος καὶ τὸ
140 εἰρημένον. εἰ γάρ τι ἀγαθὸν ἐν τοῖς οὖσι * * * μᾶλλον δὲ καὶ ὁ
σύμπας οὐρανός τε καὶ κόσμος, εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, θεοῦ καρπός
ἐστιν, ὑφ' οἷα δένδρου συνεχόμενος τῆς ἀιδίου καὶ ἀειθαλοῦς φύσεως.
συνετῶν δ' ἐστὶ καὶ σοφῶν ἀνδρῶν τὰ τοιαῦτα γινώσκειν καὶ ὁμολογεῖν,
οὐκ ἀσήμων.

141 (25.) Τί μὲν οὖν ἐστι τὸ „δώσω σοι“ λέλεκται, τὸ δ' „ἐξ αὐτῆς“
(Gen. 17, 16) μηνυτέον. οἱ μὲν οὖν τὸ ἔξω γινόμενον αὐτῆς ἐδέξαντο
νομίζοντες ἄριστον κεκρίσθαι παρὰ ὀρθῷ λόγῳ τὸ μηδὲν ἀποφαίνειν
τὴν ψυχὴν ἴδιον αὐτῆς καλόν, ἀλλὰ προσγινόμενον ἔξωθεν κατὰ τὴν
142 μεγαλόνοιαν τοῦ χάριτας ὀμβροῦντος θεοῦ· οἱ δὲ τὸ παραυτίκα τάχος·
ἴσον γὰρ εἶναι τὸ ἐξ αὐτῆς τῷ παραχρῆμα, εὐθύς, ἀνυπερθέτως, ἄνευ
μελλήσεως. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον αἱ θεῖαι φιλοῦσι συμβαίνειν δωρεαὶ
φθάνουσαι καὶ τὰ χρόνων διαστήματα. τρίτοι δέ εἰσιν οἱ τὴν ἀρετὴν
μητέρα τοῦ γενητοῦ εἶναι λέγοντες ἀγαθοῦ, λαμβάνουσαν τὰς γονὰς
143 παρὰ μηδενὸς θνητοῦ. πρὸς δὲ τοὺς ζητοῦντας, εἰ στεῖρα τίκτει —
Σάρραν γὰρ εἰσάγοντες πάλαι στεῖραν οἱ χρησμοὶ νῦν ὅτι γενήσεται
μήτηρ ὁμολογοῦσι —, λεκτέον ἐκεῖνο, ὅτι γυνὴ μὲν στεῖρα τίκτειν οὐ

---

1 καὶ om. B 2 φρόνησις om. B 6 τοῦ] τῆς coni. Cohn 7 ἀγενεῖς A
8 συγχαρεῖταί A: οὐ χαριεῖταί B 12 διάπυρον] διάφορον coni. Mang. 13 εὑρή-
σεται Hoesch. 16 post οὖσι lacunam statuo 20 ἀσυνέτων vel ἀνεπιστημόνων coni.
Mang. 23 ἄριστα v 24 αὐτῆς codd. 25 μεγάλην εὔνοιαν coni. Mang.
27 μελήσεως B 29 γεννητοῦ codd. 31 εἰσαγαγόντες conicio

600 M. πέφυκεν, ὥσπερ | οὐδὲ τυφλὸς βλέπειν οὐδὲ κωφὸς ἀκούειν, ψυχὴ δ' ἡ
πρὸς τὰ φαῦλα ἐστειρωμένη καὶ παθῶν ἀμετρίας καὶ κακιῶν ἄγονος
μόνη σχεδὸν εὐτοκίᾳ χρῆται, τὰ ἀξιέραστα τίκτουσα, τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ
κατὰ τὸ ᾀδόμενον ᾆσμα ὑπὸ τῆς χάριτος, Ἄννης, ἥ φησιν· „στεῖρα
ἔτεκεν ἑπτά, ἡ δὲ πολλὴ ἐν τέκνοις ἠσθένησε" (I Reg. 2, 5). καλεῖ 144
δὲ πολλὴν μὲν τὴν ἐκ μιγάδων καὶ συγκλύδων λογισμῶν συμπεφορημένην διάνοιαν, ἣ διὰ τὸ πλῆθος τῶν περὶ αὐτὴν ὄχλων καὶ θορύβων
ἀνήκεστα κακὰ τίκτει, στεῖραν δὲ τὴν μὴ παραδεχομένην θνητὸν ὡς
γόνιμον σπόρον, ἀλλὰ τὰς τῶν φαύλων ὁμιλίας καὶ συνουσίας ἀναλίσκουσάν τε καὶ διαφθείρουσαν, περιεχομένην δὲ τῆς ἑβδόμης καὶ τοῦ
κατ' αὐτὴν εἰρηνικωτάτου· τούτου γὰρ ἐγκύμων τε εἶναι βούλεται καὶ
μήτηρ λέγεσθαι.

(26.) Τοιοῦτον ἦν καὶ τὸ „ἐξ αὐτῆς"· τὸ δὲ τρίτον, ὃ δὴ „τέκνον" 145
ἐλέγετο, νῦν διασκεψώμεθα. πρῶτον μὲν τοίνυν ἄξιον θαυμάσαι τὸ μὴ
πολλὰ τέκνα φάναι δώσειν, ἓν δὲ χαριεῖσθαι μόνον. διὰ τί δέ; ὅτι τὸ
καλὸν οὐκ ἐν πλήθει μᾶλλον ἢ δυνάμει πέφυκεν ἐξετάζεσθαι. μουσικὰ 146
μὲν γάρ, εἰ τύχοι, καὶ γραμματικὰ καὶ γεωμετρικὰ καὶ δίκαια καὶ φρόνιμα καὶ ἀνδρεῖα καὶ σώφρονα πάμπολλά ἐστιν· αὐτὸ δὲ τοῦτο ⟨τὸ⟩
μουσικὸν καὶ γραμματικὸν καὶ γεωμετρικόν, ἔτι δὲ δίκαιον καὶ σῶφρον
φρόνιμόν τε καὶ ἀνδρεῖον ἓν αὐτὸ μόνον τὸ ἀνωτάτω, μηδὲν ἰδέας
ἀρχετύπου διαφέρον, ἀφ' οὗ τὰ πολλὰ καὶ ἀμύθητα ἐκεῖνα διεπλάσθη.
ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ἓν φάναι δώσειν· νυνὶ δὲ τέκνον εἴρηκεν οὐκ ἀμελῶς 147
οὐδ' ἀπερισκέπτως, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ παραστῆσαι, ὅτι οὐκ ὀθνεῖον οὐδ'
ὑποβολιμαῖον οὐδ' αὖ θετὸν ἢ νόθον, ἀλλὰ γνήσιον καὶ ἀστεῖον [ὅτι
οὐκ ὀθνεῖον] ὄντως ἀστῆς ψυχῆς ἔγγονον. παρὰ γὰρ τὸν τόκον τὸ
τέκνον εἴρηται πρὸς ἔμφασιν οἰκειότητος, ᾗ φυσικῶς ἁρμόζεται τέκνα
γονεῦσιν.

(27.) „Εὐλογήσω" δέ φησιν „αὐτήν, καὶ ἔσται εἰς ἔθνη" (Gen. 148
17, 16), δηλῶν ὅτι οὐ μόνον ἡ γενικὴ ἀρετὴ ὡς ἂν εἰς ἔθνη τὰ προσεχέστατα εἴδη τέμνεται καὶ τὰ ὑπὸ τοῖς εἴδεσιν, ἀλλὰ καὶ ὅτι συμ-
M. βέβηκεν ὡς ζῴων οὕτω καὶ πραγμάτων | εἶναι τρόπον τινὰ ἔθνη, οἷς
μέγα ὄφελος ἀρετὴν προσεῖναι. τὰ γὰρ ἔρημα καὶ χῆρα φρονήσεως 149

---

5 ἠσθένησεν B 6. 7 συμπεφυρμένην B 9. 10 ἀποδιδράσκουσάν τε conicio 10 διαφεύγουσαν coni. Mang. 11 εἰρηνικοῦ τρόπου vel ἠρεμαιοτάτου coni. Mang. 15 δὴ conicio 18 τὸ add. Hoesch. 24 ἀστὸν coni. Mang. 24. 25 ὅτι οὐκ ὀθνεῖον seclusi, irrepserunt ex lin. 23 29 δηλῶν ὅτι Mang.: δηλονότι codd. 29. 30 προσεχέστατα Mang.: πρὸς ἔσχατα τὰ codd.

πάντα ἐπιζήμια, καθάπερ οἷς οὐκ ἐπιλάμπει ἥλιος ἐξ ἀνάγκης ζοφερά. ἀρετῇ μὲν γὰρ γεωπόνος ἄμεινον φυτῶν ἐπιμελεῖται, ἀρετῇ δὲ καὶ ἡνίοχος ἅρμα ἐν ἱπποδρομίαις ἄπταιστον ἐλαύνει, ἀρετῇ δὲ καὶ κυβερνήτης [οἰακονόμος] οἰακονομεῖ κατὰ πλοῦν τὸ σκάφος. ἀρετὴ καὶ οἰκίας καὶ πόλιν καὶ χώραν βέλτιον οἰκεῖσθαι παρεσκεύασεν, οἰκονομικούς,
150 πολιτικούς, κοινωνικοὺς ἄνδρας δημιουργοῦσα. ἀρετὴ καὶ νόμους ἀρίστους εἰσηγήσατο καὶ τὰ εἰρήνης κατεβάλετο πανταχοῦ σπέρματα· ἐπεὶ καὶ ὑπὸ τῆς ἐναντίας ἕξεως πέφυκε γίνεσθαι τἀναντία, πόλεμος, ἀνομία, κακοπολιτεῖαι, συγχύσεις, δύσπλοιαι, περιτροπαί, ἡ ἐν ταῖς ἐπιστήμαις ἀργαλεωτάτη νόσος, πανουργία, ἀφ' ἧς ἀντὶ τεχνῶν κακοτεχνίαι προσερρήθησαν. ἀναγκαίως οὖν εἰς ἔθνη χωρήσει ἡ ἀρετή, ζῴων ὁμοῦ καὶ πραγμάτων μεγάλα καὶ ἀθρόα συστήματα, ἐπὶ τῇ τῶν δεχομένων ὠφελείᾳ.

151 (28.) Λέγεται δὲ ἑξῆς, ὅτι „καὶ βασιλεῖς ἐθνῶν ἐξ αὐτῆς ἔσονται" (ibid.). οὓς γὰρ κυοφορεῖ καὶ ἀποτίκτει, πάντες εἰσὶν ἡγεμόνες, οὐ κλήρῳ, πράγματι ἀβεβαίῳ, καὶ χειροτονίᾳ ἐμμίσθων τὰ πολλὰ ἀνθρώπων πρὸς ὀλίγον χρόνον αἱρεθέντες, ἀλλ' ὑπὸ φύσεως εἰς ἀεὶ κατασταθέντες
152 αὐτῆς. οὗτος δ' οὐκ ἐμὸς μῦθος, ἀλλὰ χρησμῶν τῶν ἱερωτάτων ἐστίν, ἐν οἷς εἰσάγονταί τινες λέγοντες τῷ Ἀβραάμ· „βασιλεὺς παρὰ θεοῦ εἶ σὺ ἐν ἡμῖν" (Gen. 23,6), οὐ τὰς ὕλας ἐξετάσαντες, — τίνες γὰρ ἦσαν ἀνδρὶ μετανάστῃ καὶ μηδὲ πόλιν οἰκοῦντι, πολλὴν δὲ καὶ ἐρήμην καὶ ἄβατον ἀλωμένῳ γῆν; — ἀλλὰ τὴν ἐν τῇ διανοίᾳ βασιλικὴν ἕξιν κατανοήσαντες, ὥστ' ἀνομολογῆσαι κατὰ Μωυσῆν μόνον τὸν σοφὸν βασιλέα.
153 καὶ γὰρ ὄντως ὁ μὲν φρόνιμος ἡγεμὼν ἀφρόνων ἐστὶν εἰδὼς ἃ χρὴ ποιεῖν τε καὶ ἃ μή, ὁ δὲ σώφρων ἀκολάστων τὰ περὶ τὰς αἱρέσεις καὶ φυγὰς ἠκριβωκὼς οὐκ ἀμελῶς, δειλῶν δὲ ὁ ἀνδρεῖος ἃ δεῖ ὑπομένειν καὶ ἃ μὴ σαφῶς ἐκμαθών, ἀδίκων δὲ ὁ δίκαιος ἰσότητος ἐν τοῖς ἀπονεμητέοις ἀρρεποῦς στοχαζόμενος, ὁ δ' ὅσιος ἀνοσίων [ἐν] ἀρίσταις ὑπολήψεσι ταῖς περὶ θεοῦ κατεσχημένος.

154 (29.) Ταύταις εἰκὸς ἦν ταῖς ὑποσχέσεσι τὸν νοῦν ἐκφυσηθέντα μετέωρον ἀρθῆναι. ὁ δὲ πρὸς | ἔλεγχον ἡμῶν, οἳ καὶ ἐπὶ τοῖς p.

---

4 οἰακονόμος seclusi, vid. add. adverbium (βεβαίως?) οἰκονομεῖ A οἰκίαν conicio 5 χώρας B 7 κατεβάλλετο B 10 ὑφ' conicio 10. 11 προσερρέθησαν v, προσερρύησαν coni. Mang., προσευρέθησαν conicio 11 χωρήσει] διεχωρίσθη coni. Mang. 18 ⟨ὁ⟩ μῦθος conicio 23 ἀνωμολογῆσθαι coni. Mang. Μωσῆν codd. 28 ἐν seclusi ἐναρέτοις coni. Mang. 29 κατεσχημένος Mang. = κατισχημένος codd. 30 ταῖς A

μικροτάτοις εἰώθαμεν ὑψαυχενεῖν, πίπτει καὶ εὐθὺς γελᾷ (Gen. 17, 17)
τὸν ψυχῆς γέλωτα, σκυθρωπάζων μὲν τῷ προσώπῳ, μειδιῶν δὲ
τῇ διανοίᾳ, πολλῆς καὶ ἀκράτου χαρᾶς εἰσοικισαμένης. ἀμφότερα 155
δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον συμβαίνει τῷ μείζονα ἐλπίδος ἀγαθὰ κληρο-
νομοῦντι σοφῷ, γελᾶν τε καὶ πίπτειν· τὸ μὲν εἰς πίστιν τοῦ μὴ μεγα-
λαυχεῖν διὰ κατάγνωσιν τῆς θνητῆς οὐδενείας, τὸ δ' εἰς εὐσεβείας
βεβαίωσιν διὰ τὸ μόνον χαρίτων καὶ ἀγαθῶν νομίζειν τὸν θεὸν αἴτιον.
πιπτέτω μὲν δὴ καὶ σκυθρωπαζέτω γένεσις, φυσικῶς — ἀνίδρυτός τε 156
γὰρ καὶ ἐπίλυπος ἐξ ἑαυτῆς ἐστιν —, ἀνιστάσθω δὲ ὑπὸ θεοῦ καὶ
γελάτω· τὸ γὰρ ἔρεισμα αὐτῆς καὶ ἡ χαρὰ μόνος οὗτός ἐστιν. εἰκότως 157
δ' ἂν ἀπορήσειέ τις, πῶς ἐνδέχεται γελᾶν τινα, μήπω γέλωτος εἰς τὴν
καθ' ἡμᾶς γένεσιν ἐλθόντος· ὁ γὰρ Ἰσαὰκ ἐστι γέλως, ὃς κατὰ τὴν
παροῦσαν σκέψιν οὔπω γεγένηται. ὥσπερ γὰρ οὔτε βλέπειν χωρὶς
ὀφθαλμῶν οὔτ' ἀκούειν χωρὶς ὤτων οὔτε δίχα μυκτήρων ὀσφραίνεσθαι
οὐδ' αὖ ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσιν ἄνευ τῶν κατ' αὐτὰς ὀργάνων χρῆσθαι
οὔτε καταλαμβάνειν δίχα λογισμοῦ, οὕτως οὐδὲ γελᾶν εἰκὸς ἦν, εἰ μὴ
γέλως ἐδεδημιούργητο. τί οὖν χρὴ λέγειν; πολλὰ ἡ φύσις τῶν μελ- 158
λόντων γίνεσθαι διά τινων συμβόλων προμηνύει. ἢ τὸν νεοττὸν οὐχ
ὁρᾷς, ὅς, πρὶν ἀέρι ἐπινήχεσθαι, πτερύσσεσθαι καὶ τοὺς ταρσοὺς δια-
σείειν φιλεῖ, τὴν ἐλπίδα τοῦ πέτεσθαι δυνήσεσθαι προευαγγελιζόμενος;
ἀμνὸν δ' ἢ χίμαρον ἢ βοῦν ἔτι νεογνὸν οὐκ εἶδες, μήπω τῶν κεράτων 159
ἐκπεφυκότων, ὁπότε διερεθίζει τις, ἀντιβεβηκότα καὶ τοῖς μέρεσιν ἐκείνοις
ὁρμῶντα πρὸς ἄμυναν, ἐξ ὧν ἡ φύσις τὰ ἀμυντήρια ὅπλα ἀναδίδωσιν;
ἔν γε μὴν ταῖς θηριομαχίαις οὐκ εὐθὺς οἱ ταῦροι τοὺς ἀντιτεταγμένους 160
ἀναπείρουσιν, ἀλλ' εὖ μάλα διαβάντες καὶ μετρίως τὸν αὐχένα χαλά-
σαντες καὶ θάτερον ἐκκλίναντες καὶ ταυρωπὸν ὄντως ἀποβλεψάμενοι
τηνικαῦτα ἐπίασιν, ἔργου ἐξόμενοι. τὸ δὲ γινόμενον ὄρουσιν ἐκάλεσαν,
οἷς ὀνοματοποιεῖν ἔθος, ὁρμήν τινα πρὸ ὁρμῆς ὑπάρχουσαν. (30.)
ὅμοιον δή τι καὶ ἡ ψυχὴ τὰ πολλὰ πάσχει· ἐλπιζομένου γὰρ τἀγαθοῦ 161

---

5 πίπτειν τε καὶ γελᾶν conicio 7 τὸ scripsi: τοῦ codd. μόνον Mang.: μόνων codd. 9 ἐπίλυπος Mang.: ἐπίλυτος codd. 12 ἡμᾶς Mang.: ἡμέραν codd. 13 γεγέννηται codd. 15 οὔτ' conicio 16 οὕτω A 21 χίμαρρον B 22 διερεθίζοι conicio 27 ἔργον Hoesch. ὄρουσιν Mang.: ἔρυσιν codd. 28 πρὸς Hoesch. 29 δή τι scripsi: δῆτα codd. τοῦ ἀγαθοῦ B

---

27. 28 ὄρουσις] v. Stobaei Ecl. II 87, 7—9 Wachsmuth.

ψυχῆς ἀγαθῶν, οἷς συνετράφη, πρὸς τὰς τοῦ σώματος ἀνηνύτους ἐπι-
θυμίας, τὸ ἀρχαῖον καὶ προγονικὸν ἀρετῆς συγγενοῦς νόμισμα παρακό-
172 ψαντα. (32.) τοιαῦτα δ' ἐλπίσας ὁ φιλήδονος νοῦς αὔταρκες οὐχ ὑπο-
λαμβάνει τοὺς νεωτέρους καὶ ἄρτι πρὸς τὰ σωφροσύνης γυμνάσια φοι-
τῶντας ἐπιθυμιῶν δελέασιν ἀγκιστρεύσασθαι, ἀλλὰ δεινὸν ἐνόμισεν εἶναι,
εἰ μὴ καὶ τὸν πρεσβύτερον ὑπάξεται λόγον, οὗ τὰ λυττῶντα πάθη
173 παρήβηκε. λέγει γὰρ αὖ τὰς ζημίας ὡς ὠφελείας προτείνων· „παρα-
λαβόντες τὸν πατέρα καὶ τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν ἥκετε πρὸς μέ“ (ibid. 18)
ἐπ' Αἰγύπτου καὶ τοῦ φοβεροῦ τούτου βασιλέως, ὃς καὶ τὰ πατρῷα
ἡμῶν καὶ τὰ ὄντως ὑπάρχοντα ἀγαθὰ ἔξω προεληλυθότα τοῦ σώματος
— φύσει γάρ ἐστιν ἐλεύθερα — ἀντισπᾷ βιαζόμενος δεσμωτηρίῳ πάνυ
πικρῷ παραδοῦναι, καταστήσας εἱρκτοφύλακα, ὥς φησι τὸ λόγιον, Πεν-
τεφρῆ τὸν σπάδοντα καὶ ἀρχιμάγειρον (Gen. 39, 1) σπάνει κεχρημένον
τῶν καλῶν καὶ τὰ γεννητικὰ τῆς ψυχῆς ἐκτετμημένον, ἔτι δὲ σπείρειν
καὶ φυτεύειν τι τῶν κατὰ παιδείαν ἀδυνατοῦντα, μαγείρου τρόπον κτεί-
νοντα τὰ ζῶντα καὶ κατὰ μέρη καὶ κατὰ μέλη κόπτοντα καὶ διαιροῦντα
καὶ ἐν ἀψύχοις καὶ νεκροῖς καλινδούμενον οὐ σώμασι μᾶλλον ἢ πράγ-
μασι καὶ ταῖς περιέργοις παραρτύσεσιν ἀνεγείροντα καὶ ἀνερεθίζοντα τὰς
174 τῶν ἀνηνύτων παθῶν ὁρμάς, ἃς εἰκὸς ἦν τιθασεύοντα πραῧναι. ὁ δὲ καὶ
„δώσω“ φησίν „ὑμῖν πάντων τῶν ἀγαθῶν Αἰγύπτου, καὶ | φάγεσθε τὸν p. 6C
μυελὸν ⟨τῆς⟩ γῆς“ (Gen. 45, 18). ἀλλ' ἐροῦμεν αὐτῷ· σώματος ἀγαθὸν
οὐ προσιέμεθα οἱ τὰ ψυχῆς ἰδόντες· ἱκανὸς γὰρ ὁ τριπόθητος ἐκείνων
ἵμερος ἐντακεὶς πάντων ὅσα τῇ σαρκὶ φίλα λήθην ἐργάσασθαι.

175 (33.) Τοιαύτη μέν τις ἡ ψευδώνυμος χαρὰ τῶν ἀφρόνων, ἡ δὲ
ἀληθὴς πρότερον εἴρηται, μόνοις ἀστείοις ἐφαρμόζουσα. „πεσὼν οὖν
ἐγέλασεν“ (Gen. 17, 17), οὐχ ἀπὸ θεοῦ πεσών, ἀλλ' ἀφ' ἑαυτοῦ· ἔστη
176 μὲν γὰρ περὶ τὸν ἄτρεπτον, ἔπεσε δὲ ἀπὸ τῆς ἰδίας οἰήσεως. διὸ καὶ
τοῦ μὲν δοκησισόφου καταβληθέντος φρονήματος, ἀνεγερθέντος δὲ τοῦ
φιλοθέου καὶ περὶ τὸν ἀκλινῆ μόνον ἱδρυθέντος, γελάσας εὐθὺς „εἶπε
τῇ διανοίᾳ· εἰ τῷ ἑκατονταετεῖ γενήσεται, καὶ ἡ Σάρρα ἐνενήκοντα
177 ἐτῶν οὖσα τέξεται“ (ibid.); μὴ ⟨μέν⟩τοι νομίσῃς, ὦ γενναῖε,

1 συνετράφη B (in ras. τ): συνεστράφη A, συνανεστράφη coni. Mang. 7 παρή-βασκε v 8 ἥκετε Hoesch.: ἥκατε codd. 9 ἐπ' ⟨ἀγαθὰ⟩ conicio, certe corruptela latet 10 ἡμῶν om. Hoesch. προεληλυθότος Hoesch. 16 alt. κατὰ fort. secl. 17 κυλινδούμενον Mang. 19 τιθασεύοντα Mang.: τιθασσεύοντας codd. 20. 21 τὸν μυελὸν ex LXX Mang.: τῶν μυελῶν codd. 21 τῆς ex LXX addidi 29 ἱδρυθέντος scripsi: ἱδρυνθέντος codd. ἐννενήκοντα codd. 31 μέν addidi

τὸ „εἰπεῖν“ οὐχὶ τῷ στόματι, ἀλλὰ „τῇ διανοίᾳ“ προσκεῖσθαι παρέργως,
ἀλλὰ καὶ πάνυ ἐξητασμένως. διὰ τί; ὅτι ἔοικε διὰ τοῦ φάσκειν „εἰ τῷ
ἑκατονταετεῖ γενήσεται“ περὶ τῆς Ἰσαὰκ ἐνδοιάσαι γενέσεως, ἐφ' ᾗ
πρότερον ἐλέγετο πιστεῦσαι, ὡς ἐδήλου τὸ χρησθὲν πρὸ μικροῦ τόδε·
„οὐ κληρονομήσει σε οὗτος, ἀλλ' ὃς ἐξελεύσεται ἐκ σοῦ“· εἶτ' εὐθὺς
εἶπεν· „ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιο-
σύνην“ (Gen. 15,4. 6). ἐπειδὴ τοίνυν ἀκόλουθον οὐκ ἦν ἐνδοιάσαι τῷ 178
πεπιστευκότι, πεποίηκε τὸν ἐνδοιασμὸν οὐ πολυχρόνιον, μηκυνόμενον μέχρι
γλώττης καὶ στόματος, ἀλλ' αὐτοῦ περὶ τὴν ὀξυκίνητον διάνοιαν ἱστά-
μενον. „τῇ γὰρ διανοίᾳ“ φησίν „εἶπεν,“ ἣν τῶν εἰς ποδώκειαν ἐπαι-
νουμένων οὐδὲν ἂν ἰσχύσαι παραδραμεῖν, ἐπεὶ καὶ τὰς πτηνὰς φύσεις
ἁπάσας ἔφθακεν. ἀφ' οὗ μοι δοκεῖ καὶ τῶν παρ' Ἕλλησι ποιητῶν ὁ 179
δοκιμώτατος „ὡς εἰ πτερὸν ἠὲ νόημα“ φάναι, δηλῶν τὸ τῆς ὀξύτητος
τάχος, κατ' ἐπίτασιν ὕστερον τοῦ πτεροῦ τὸ νόημα θείς. ἐπὶ πολλὰ
γὰρ ἡ διάνοια ἐν ταὐτῷ πράγματα ὁμοῦ καὶ σώματα στείχει μετὰ
ἀλέκτου φορᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ γῆς καὶ θαλάττης αὐτίκα πέρατα φθάνει
συναιροῦσα καὶ τέμνουσα τὰ ἀπειρομεγέθη διαστήματα· κατὰ δὲ τὸν
αὐτὸν χρόνον τοσοῦτον ἀπὸ γῆς ἀναπηδᾷ, ὡς δι' ἀέρος εἰς αἰθέρα ἀνέρ-
χεσθαι καὶ μόλις περὶ τὴν ἐσχάτην τῶν ἀπλανῶν ἁψῖδα ἵστασθαι. τὸ 180
γὰρ ἔνθερμον καὶ διάπυρον ἠρεμεῖν αὐτὴν οὐκ ἐᾷ· διὸ πολλὰ ὑπερβάλ-
λουσα καὶ τοῦ παντὸς αἰσθητοῦ τούτου ὅρου ἔξω φέρεται πρὸς τὸν ἐκ τῶν
ἰδεῶν παγέντα συγγενικῶς. γέγονεν οὖν περὶ τὸν ἀστεῖον ἡ τροπὴ βραχεῖα,
p. 606 M. ἄτομος, ἀμερής, οὐκ αἰσθητή, | νοητὴ δὲ μόνον, τρόπον τινὰ ἄχρονος.
(34.) ἀλλ' ἴσως ἄν τις εἴποι· τί οὖν γε, ὅτι πεπιστευκὼς ἴχνος ἢ σκιὰν 181
ἢ αὔραν ἀπιστίας δέχεται τὸ παράπαν; οὗτος δὲ οὐδὲν ἕτερόν μοι βού-
λεσθαι δοκεῖ ἢ τὸν γενόμενον ἀποφαίνειν ἀγένητον καὶ τὸν θνητὸν ἀθά-
νατον καὶ τὸν φθαρτὸν ἄφθαρτον καὶ τὸν ἄνθρωπον, εἰ θέμις εἰπεῖν,

---

1 τὸ] τῷ conicio   εἶπεν Mang.   3 ἐνδοιάσαι B: ἐνδοιάζειν A   ᾗ] ἧς conicio   9 αὐτὸ ⟨μόνον⟩ conicio   15 πράγματι et σώματι Hoesch.   17 συνδιαιροῦσα coni. Mang.   συντέμνουσα conicio   ἀπειρομεγέθη διαστήματα Mang.: ἄπειρα μεγέθη διὰ στόματος codd.   20. 21 ὑπερβαίνουσα coni. Mang.   21 τούτου ⟨κόσμου τοὺς⟩ ὅρους conicio   22 συγγενικῶν coni. Mang.   23 ἀμερίς B, ἀχαρής Mang.   24 τί; οὐ γέλοιον ὅτι conicio, τί οὖν; ὅ ποτε πεπιστευκὼς coni. Mang.   25 αὔραν Mang.: ὥραν codd.
26 ἀγέννητον codd.

---

13 Hom. Od. η 36.

182 θεόν. τὴν γὰρ πίστιν, ἧς ἔλαχεν ἄνθρωπος, οὕτω βέβαιόν φησι δεῖν
εἶναι, ὡς μηδὲν διαφέρειν τῆς περὶ τὸ ὄν, τῆς ἀρτίου καὶ περὶ πάντα
πλήρους. λέγει γὰρ Μωυσῆς ἐν ᾠδῇ τῇ μείζονι· „θεὸς πιστός, καὶ
183 οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ" (Deut. 32,8). πολλὴ δὲ ἄγνοια νομίζειν,
τὰς θεοῦ ἀρετὰς τὰς ἀρρεπεῖς καὶ παγιωτάτας χωρῆσαι ψυχὴν ἀνθρώπου
δύνασθαι· ἀγαπητὸν γὰρ εἰκόνας αὐτῶν κτήσασθαι δυνηθῆναι, πολλοῖς
καὶ μεγάλοις ἀριθμοῖς τῶν ἀρχετύπων ἐλαττουμένας· καὶ μήποτ' εἰκότως·
184 ἀκράτους μὲν γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι τὰς θεοῦ ἀρετάς, ἐπειδὴ καὶ ὁ θεὸς
οὐ σύγκριμα, φύσις ὢν ἁπλῆ, κεκραμένας δὲ τὰς τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ
καὶ ἡμεῖς γεγόναμεν κράματα, θείου καὶ θνητοῦ συγκερασθέντων καὶ
κατὰ τοὺς τῆς τελείας μουσικῆς λόγους ἁρμοσθέντων· τὸ δ' ἐκ πλειό-
185 νων συνεστὼς φυσικὰς πρὸς ἕκαστον τῶν μερῶν ἀνθολκὰς ἔχει. εὐδαί-
μων δ' ὅτῳ ἐξεγένετο τὸν πλείω τοῦ βίου χρόνον πρὸς τὴν ἀμείνω καὶ
θειοτέραν μοῖραν ταλαντεύειν· ἅπαντα γὰρ τὸν αἰῶνα ἀμήχανον, ἐπεὶ
καὶ τὸ ἀντίπαλον θνητὸν ἄχθος ἔστιν ὅτε ἀντέρρεψε καὶ ἐφεδρεῦσαν
ἐκαιροφυλάκησε τὰς ἀκαιρίας τοῦ λογισμοῦ, ὡς ἀντιβιάσασθαι. (35.)
186 „πεπίστευκεν οὖν Ἀβραὰμ τῷ θεῷ" (Gen. 15,6), ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος
πεπίστευκεν, ἵνα τὸ ἴδιον τοῦ θνητοῦ γνῷς καὶ μάθῃς οὐκ ἄλλως αὐτῷ
γενέσθαι, εἰ μὴ ἐκ φύσεως, τὴν τροπήν. ἀλλ' εἰ βραχεῖα καὶ ἀχαρὴς
γέγονεν, ἄξιον εὐχαριστεῖν· πολλοὶ γὰρ ἕτεροι τῇ ῥύμῃ καὶ φορᾷ κατα-
187 κλυσθέντες καὶ τῇ βίᾳ εἰσάπαν ἠφανίσθησαν. οὐκ ἔστι γάρ, ὦ γενναῖε,
κατὰ τὸν ἱερώτατον Μωυσῆν ἀρτίπους ἡ ἐν θνητῷ σώματι ἀρετή,
ἀλλὰ παραπλήσιόν τι πάσχουσα νάρκῃ, μικρὸν ὅσον ὑποχωλαίνουσα.
„ἐνάρκησε" γάρ φησι „τὸ πλάτος τοῦ μηροῦ, ᾧ καὶ ἐπέσκαζεν" (Gen.
188 32,25. 31). ἴσως δ' ἂν τῶν εὐθαρσεστέρων εἴποι τις παρελθών, ὅτι
οὐδὲ ἀπιστοῦντός ἐστιν ἡ προφορά, ἀλλ' εὐχομένου, ἵν', εἰ μέλλοι τῶν
εὐπαθειῶν ἡ ἀρίστη γεννᾶσθαι, χαρά, μὴ ἑτέροις ἀριθμοῖς μᾶλλον ἢ
τοῖς ἐνενήκοντα καὶ ἑκατὸν τεχθῇ (Gen. 17,17), ἵνα τὸ | τέλειον ἀγαθὸν p. 607
189 τελείοις ἀριθμοῖς εἰς γένεσιν ἔλθῃ. τέλειοι δ' οἱ λεχθέντες ἀριθμοί,
καὶ μάλιστα κατὰ τὰς ἱερωτάτας ἀναγραφάς. ἴδωμεν δ' αὐτῶν ἑκάτερον·

---

1 φασι Mang. 3 Μωσῆς codd. 4 ἄνοια Mang. 5 ἀρεπεῖς A
6 αὐτὸν Hoesch. 19 ἀχαρὴς ed. Par. in mg.: ἀχαρίς codd., ἄχρονος Mang.
21 καὶ τῇ βίᾳ] τῆς βίας conicio 22 Μωσῆν codd. 26 οὐδὲ] οὐκ
conicio 28 ἐνενήκοντα καὶ ἑκατὸν scripsi: ἐννενηκονταέταις οὖσι codd.,
ἑκατονταέταις Mang. 30 ἑκάτερον scripsi: ἑκάτερα codd.

12–14 DL fol. 139r Φίλωνος ἐκ τῶν περὶ μετονομαζομένων: εὐδαίμων ὅτῳ — ἅπαντα.

Σὴμ εὐθέως μέν, ὁ υἱὸς τοῦ δικαίου Νῶε, πρόγονος δὲ τοῦ ὁρα-
τικοῦ γένους, „ἑκατὸν ἐτῶν εἶναι λέγεται, ἡνίκα ἐγέννησε τὸν Ἀρφαξάτ“
(Gen. 11,10), ὃς ἑρμηνεύεται συνετάραξε ταλαιπωρίαν· καλόν γε ἔγγονον
ψυχῆς κλονεῖν καὶ συγχεῖν καὶ διαφθείρειν τὴν ταλαίπωρον καὶ γέμουσαν
κακῶν ἀδικίαν. ἀλλὰ καὶ „Ἀβραὰμ ἄρουραν φυτεύει“ (Gen. 21,33) 190
χρώμενος ἑκατοστῷ λόγῳ πρὸς ἀναμέτρησιν τοῦ χωρίου, καὶ Ἰσαὰκ
„ἑκατοστεύουσαν εὑρίσκει κριθήν“ (Gen. 26,12). καὶ τὴν αὐλὴν τῆς
ἱερᾶς σκηνῆς Μωυσῆς κατασκευάζει πήχεσιν ἑκατόν (Exod. 27,9), τὸ
πρὸς ἀνατολὰς καὶ δύσεις ἐκμετρούμενος διάστημα. ἔστι δὲ καὶ ἀπαρχῆς 191
ἀπαρχὴ ὁ ἑκατοστὸς λόγος, ὃν Λευῖται τοῖς ἱερωμένοις ἀπάρχονται
(Num. 18,28)· λαβοῦσι γὰρ αὐτοῖς τὰς δεκάτας παρὰ τοῦ ἔθνους διεί-
ρηται καθάπερ ἀπὸ κτημάτων οἰκείων τοῖς ἱερεῦσι διδόναι ὡς δεκάτην
λόγων ἱεράν. πολλὰ δ' ἄν τις καὶ ἄλλα σκοπῶν εὕροι πρὸς ἔπαινον 192
τοῦ λεχθέντος ἀριθμοῦ τοῖς νόμοις ἐμφερόμενα, πρὸς δὲ τὸ παρὸν διεξ-
αρκεῖ τὰ εἰρημένα. ἀλλ' ἐὰν τῶν ἑκατὸν ἀφέλῃς δεκάτην ἱερὰν ἀπαρχὴν
τῷ τῆς ψυχῆς φέροντι καὶ αὔξοντι καὶ πληροῦντι καρποὺς θεῷ, ἕτερον
ἀριθμὸν ⟨τέλειον⟩ τὸν ἐνενήκοντα ἀπολείψεις. πῶς γὰρ οὐ τέλειος, μεθό-
ριος ὢν πρώτης καὶ δεκάτης, καθ' ὃν διακρίνεται τὰ ἅγια τῶν ἁγίων
τρόπον καταπετάσματος τοῦ μέσου (Exod. 26,33), ᾧ τὰ ὁμογενῆ δια-
στέλλεται κατὰ τὰς ἐν τοῖς εἴδεσι τομάς. (36.) ὁ μὲν οὖν ἀστεῖος 193
ἐλάλει τῇ διανοίᾳ τὰ ἀστεῖα ὄντως, ὁ δὲ φαῦλος ἑρμηνεύει ἔστιν ὅτε
παγκάλως τὰ καλά, πράττει δὲ αἰσχρῶς τὰ αἴσχιστα, καθάπερ καὶ
Συχὲμ ὁ ἔγγονος ἀνοίας. Ἐμὼρ γάρ ἐστι πατρός, ὃς μεταληφθεὶς ὄνος
καλεῖται, αὐτὸς δὲ ἑρμηνευθείς ἐστιν ὦμος, πόνου σύμβολον. ἄθλιος
δὲ καὶ ταλαιπωρίας μεστὸς πόνος, ὃν ἄνοια γεννᾷ, ὥσπερ ὠφέλιμος,
ᾧ συγγενὴς ἀγχίνοια. φασὶ γοῦν οἱ χρησμοὶ ὅτι „ἐλάλησε κατὰ τὴν 194
διάνοιαν τῆς παρθένου“ ταπεινώσας αὐτὴν πρότερον ὁ Συχέμ (Gen.
34,2. 3). ἆρ' οὐκ ἐξητασμένως ἐλέχθη τὸ „ἐλάλησε κατὰ τὴν διάνοιαν
τῆς παρθένου“, μονονοὺκ εἰς δήλωσιν τοῦ τἀναντία οἷς εἶπεν εἰργασ-
O8 M. μένου; Δεῖνα γάρ ἐστιν ἡ ἀδέκαστος κρίσις, ἡ | πάρεδρος θεοῦ δίκη,

---

4 fort. οἷόν τε add. 6 χρώμενος Markland: χώματος codd. 8 Μωσῆς codd. 11 παρὰ ex περὶ corr. B² 12. 13 ὡς δεκάτην λόγων ἱεράν] ἑτέρας δεκάτας ⟨ἑκατοστὸν⟩ λόγον περιεχούσας (v. § 2) vel δεκάτην ὡς ἀπαρχὴν ἱεράν conicio, δεκάτην ἑκαστοστῷ λόγῳ ἱερὰν coni. Mang. 16 τῆς] τοὺς conicio τὴν ψυχὴν B² 17 τέλειον add. Mang. ἐννενήκοντα codd. διαλείψεις per errorem Mang. 18 ⟨δευτέρας⟩ δεκάτης conicio 19 post μέσου multa, quibus de nonagenarii numeri vi ageretur, excidisse coni. Mang. 21 ⟨μὲν⟩ ἔστιν conicio 23 ὄνος man. recentissima in mg. A (Hoesch.): ὦμος AB 28 οὐκ Mang.: οὖν codd. ἐλαλήθη B 29 μόνον οὐκ codd.

195 ἡ ἀειπάρθενος· ἑρμηνεύεται γὰρ ἑκάτερον Δεῖνα, κρίσις ἢ δίκη. ταύτην οἱ ἐπιχειροῦντες ἄφρονες διαφθείρειν διὰ τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν βουλευμάτων καὶ ἐπιτηδευμάτων εὐπρεπείᾳ λόγου διαδιδράσκουσι τὸν ἔλεγχον. χρὴ γοῦν αὐτοὺς ἢ ἀκόλουθα τοῖς λεγομένοις πράττειν ἢ ἀδικοῦντας ἡσυχάζειν· ἥμισυ γάρ, φασί, κακοῦ ἡσυχία· καθὰ καὶ Μωυσῆς ἐπιτιμῶν τῷ πρεσβείων μὲν ἀξιώσαντι γένεσιν, δευτερείων δὲ τὸν ἄφ-
196 θαρτον θεόν φησιν· „ἥμαρτες, ἡσύχασον“ (Gen. 4,7). τὸ γὰρ ἐκτραγῳδεῖν καὶ ἐπικομπάζειν τὰ κακὰ διπλοῦν ἁμάρτημα. σχεδὸν δ' οἱ πολλοὶ πεπόνθασι τοῦτο· λέγουσι μὲν γὰρ ἀεὶ τῇ παρθένῳ ἀρετῇ τὰ φίλα καὶ δίκαια, καιρὸν δ' οὐδένα παριᾶσιν, ἐν ᾧ δυνηθέντες αὐτὴν οὐχ ὑβριοῦσι καὶ κακώσουσι. ποία γὰρ πόλις οὐκ ἔστι μεστὴ τῶν τὴν
197 ἀειπάρθενον ὑμνούντων ἀρετήν; οἳ τὰ ὦτα τῶν παρατυγχανόντων ἀποκναίουσι διεξιόντες τὰ τοιαῦτα· ἡ φρόνησις ἀναγκαῖον, ἡ ἀφροσύνη βλαβερόν· αἱρετὸν ἡ σωφροσύνη, ἐχθρὸν ἡ ἀκολασία· ὑπομονῆς ἄξιον ἡ ἀνδρεία, φυγῆς ἡ δειλία· συμφέρον ἡ δικαιοσύνη, ἀσύμφορον ἡ ἀδικία· τὸ ὅσιον καλόν, τὸ ἀνόσιον αἰσχρόν· τὸ θεοσεβὲς ἐπαινετόν, τὸ ἀσεβὲς ψεκτόν· [τὸ] οἰκειότατον ἀνθρώπου φύσει τὸ εὖ καὶ βουλεύεσθαι καὶ
198 πράττειν καὶ λέγειν, ἀλλοτριώτατον τὸ κακῶς τούτων ἕκαστον. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἀεὶ συνείροντες τὰ δικαστήρια καὶ βουλευτήρια καὶ τὰ θέατρα καὶ πάντα σύλλογον καὶ θίασον ἀνθρώπων ἀπατῶσιν, ὥσπερ οἱ προσωπεῖα καλὰ αἰσχίσταις ὄψεσι περιτιθέντες προνοίᾳ τοῦ μὴ ὑπὸ τῶν
199 ὁρώντων ἐλέγχεσθαι. ἀλλ' οὐδὲν ὄφελος· ἀφίξονται γάρ τινες εὖ μάλα ἐρρωμένοι καὶ τῷ περὶ ἀρετὴν ζήλῳ κατεσχημένοι καὶ τὰ περικαλύμματα καὶ περίαπτα ταῦτα, ὅσα λόγῳ κακοτεχνοῦντες συνύφηναν, ἀπαμφιάσαντες καὶ γυμνὴν αὐτὴν ἐφ' αὑτῆς τὴν ψυχὴν αὐγάσαντες εἴσονται καὶ τὰ ἐν μυχοῖς ἀποκείμενα τῆς φύσεως ἀπόρρητα· εἶτ' ἔξω προαγαγόντες τὰ αἴσχη καὶ τὰ ὀνείδη πάντα αὐτῆς ἐν ἡλίῳ καθαρῷ πᾶσιν

3 καὶ ἐπιτηδευμάτων om. B εὐεπείᾳ coni. Mang. 4 ἐχρῆν οὖν conicio 5 Μωσῆς codd. 9 τῇ ἀειπαρθένῳ coni. Mang. 10 δίκαια Mang.: δίκη codd. παριᾶσιν Hoesch.: παρίασιν codd. 15 ἀνδρία codd. 16. 17 τὸ ἀσεβὲς ψεκτόν om. B 17 τὸ secl. Mang. βουλεύεσθαι Mang.: βούλεσθαι codd. 19 tert. τὰ secl. vel ⟨τὰ⟩ βουλευτήρια scrib. 20 ἀνθρώπων Mang.: ἄνθρωποι codd. 23 κατεσχημένοι Mang.: κατισχημένοι codd. 24 κακοτεχνοῦντες scripsi: κατατεχνοῦντες codd. συνύφηναν scripsi: συνύφαναν codd. 27 τὰ αἴσχη scripsi: τὴν αἰσχύνην codd.

7. 8 DR fol. 46v τοῦ αὐτοῦ DH fol. 134r: τὸ ἐκτραγῳδεῖν καὶ ἐπικομπάζειν (ἐπικωμάζειν DR) τὰ κακὰ διπλοῦν ἁμάρτημα.

ἐπιδείξονται, οἵα τις οὖσα, ὡς αἰσχρὰ καὶ καταγέλαστος οἵαν ἐκ τῶν
περιάπτων, ὡς νόθην ἐπεμόρφαζεν εὐμορφίαν. οἱ δὲ πρὸς ἄμυναν 200
εὐτρεπεῖς τῶν οὕτως βεβήλων καὶ ἀκαθάρτων τρόπων δύο μέν εἰσιν
ἀριθμῷ, Συμεὼν καὶ Λευί, γνώμῃ δὲ εἷς. διὸ καὶ ἐν ταῖς εὐλογίαις ὁ μὲν
πατὴρ αὐτοὺς ἐν τάξει ἑνὸς κατηρίθμει (Gen. 49,5), διὰ τὸ σύμφωνον τῆς
ὁμονοίας καὶ τῆς πρὸς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ μέρος ὁρμῆς. ὁ δὲ Μωυσῆς
M. οὐδὲ δυάδος ἔτι μέμνηται, ἀλλ' ὅλον τὸν | Συμεὼν εἰς τὸν Λευὶ ἐνεχάραξε (Deut. 33,8) δύο οὐσίας κερασάμενος, ἀφ' ὧν ἕνα εἰργάσατο
οἷον ἰδέᾳ μιᾷ τυπωθέντα, τὸ ἀκούειν τῷ πράττειν ἑνώσας.

(37.) Ἐπειδὴ τοίνυν ἔγνω τὴν ἐπαγγελίαν λαλοῦσαν τὰ αἰδοῦς καὶ 201
εὐλαβείας μεστὰ κατὰ τὴν αὑτοῦ διάνοιαν ὁ σπουδαῖος, ἔπαθεν ἀμφότερα, καὶ τὴν πρὸς τὸν θεὸν πίστιν καὶ τὴν πρὸς τὸ γενητὸν ἀπιστίαν.
εἰκότως οὖν φησι δεόμενος· „Ἰσμαὴλ οὗτος ζήτω ἐνώπιόν σου“ (Gen.
17,18), οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τῶν ἐμφερομένων ἕκαστον τῶν ὀνομάτων τιθείς,
τὸ „οὗτος“, τὸ „ζήτω“, τὸ „ἐνώπιόν σου“· ταῖς γὰρ ἐν τοῖς πράγμασιν
ὁμωνυμίαις ἠπατήθησαν οὐκ ὀλίγοι. τί δ' ἐστὶν ὃ λέγω, σκεπτέον· 202
ἑρμηνευθεὶς Ἰσμαὴλ ἐστιν ἀκοὴ θεοῦ, τῶν δὲ θείων δογμάτων οἱ μὲν
ἀκούουσιν ἐπ' ὠφελείᾳ, οἱ δ' ἐπὶ βλάβῃ αὐτῶν τε καὶ ἑτέρων. ἢ τὸν
οἰωνοσκόπον Βαλαὰμ οὐχ ὁρᾷς; οὗτος εἰσάγεται „ἀκούων λόγια θεοῦ
ἐπιστάμενός τε ἐπιστήμην παρὰ ὑψίστου“ (Num. 24,16). ἀλλὰ τί ἐκ 203
τῆς τοιαύτης ἀκροάσεως, τί δ' ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπιστήμης ὤνατο,
γνώμῃ μὲν ἐπιχειρήσας τὸ ψυχῆς ἄριστον ὄμμα λυμήνασθαι, ὃ δὴ μόνον
τὸν θεὸν ὁρᾶν πεπαίδευται, μὴ δυνηθεὶς δέ διὰ τὸ σωτῆρος κράτος
ἀήττητον; τοιγαροῦν ὁ μὲν κατακεντούμενος ὑπὸ φρενοβλαβείας τῆς
ἑαυτοῦ καὶ τραύματα πολλὰ δεξάμενος ἐν μέσοις τραυματίαις ἀπώλετο
(Num. 31,8), διότι σοφιστείᾳ μαντικῇ τὴν θεοφόρητον προφητείαν παρεχάραξε. δεόντως οὖν εὔχεται ὁ ἀστεῖος, ἵν' οὗτος μόνος Ἰσμαὴλ ὑγιαίνῃ, 204
διὰ τοὺς μὴ γνησίως ἀκούοντας τῶν ἱερῶν ὑφηγήσεων· οἷς ἀπεῖπε
Μωυσῆς ἄντικρυς εἰς ἐκκλησίαν φοιτᾶν τοῦ πανηγεμόνος. τεθλασμένοι 205
γὰρ τὰ γεννητικὰ τῆς διανοίας ἢ καὶ τελείως ἀποκοπέντες οἱ τὸν ἴδιον
νοῦν καὶ τὴν αἴσθησιν ἀποσεμνύνοντες ὡς μόνα τῶν κατ' ἀνθρώπους
αἴτια πραγμάτων ἢ οἱ πολυθείας ἐρασταὶ καὶ τὸν πολύθεον ἐκτετιμη-

ὡς om. B   2 ⟨καὶ⟩ ὡς coni. Mang.   3 εὐπρεπεῖς B   ὄντως B
Μωσῆς codd.   10 ἐπαγγελίαν Mang.: ἀπαγγελίαν codd.   11 αὐτοῦ codd.
2 γεννητὸν V   14 ἐκφερομένων coni. Mang.   alt. τῶν vid. secl.   22 γνώμην B   23 τὸ ⟨τοῦ⟩ conicio   26. 27 παρεχάραξε Mang.: προεχάραξε A,
ροὐχάραξε B   27 μόνος in mg. B   32 πράγματα B   ἢ] καὶ conicio

κότες θίασον, οἱ ἐκ πόρνης γεγονότες, τὸν ἕνα ἄνδρα καὶ πατέρα φιλα-
ρέτου ψυχῆς θεὸν οὐκ εἰδότες, ἄρ' οὐκ εἰκότως ἐλαύνονταί τε καὶ φυγα-
206 δεύονται (Deut. 23, 1. 2); παραπλήσιόν μοι δοκοῦσι ποιεῖν καὶ οἱ κατη-
γοροῦντες τοῦ υἱοῦ γονεῖς ἐπ' οἰνοφλυγίᾳ· λέγουσι γάρ· „ὁ υἱὸς ἡμῶν
οὗτος ἀπειθεῖ“ (Deut. 21, 20), διὰ τῆς προσθήκης τῆς „οὗτος“ μη-
νύοντες, ὅτι εἰσὶν ἕτεροι παῖδες καρτερικοὶ καὶ σώφρονες, τοῖς ἐπιτάγ-
μασι τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ παιδείας πειθαρχοῦντες· οὗτοι γὰρ ψυχῆς
ἀψευδέστατοι γονεῖς, ὑφ' ὧν κατηγορηθῆναι μὲν | αἴσχιστον, ἐπαινεθῆναι p. 1
207 δ' εὐκλεέστατον. τὸ ⟨δὲ⟩ „οὗτός ἐστιν Ἀαρὼν καὶ Μωυσῆς, οἷς εἶπεν
ὁ θεὸς ἐξαγαγεῖν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου“ (Exod. 6, 26) καὶ
τὸ „οὗτοί εἰσιν οἱ διαλεγόμενοι Φαραὼ βασιλεῖ“ (ibid. 27), ταῦτα μὴ
νομίζωμεν εἰρῆσθαι παρέργως ἢ τὰς δείξεις μὴ πλέον τι τῶν ὀνομάτων
208 παρεμφαίνειν. ἐπειδὴ γὰρ Μωυσῆς μέν ἐστι νοῦς ὁ καθαρώτατος,
Ἀαρὼν δὲ λόγος αὐτοῦ, πεπαίδευται δὲ καὶ ὁ νοῦς θεοπρεπῶς ἐφά-
πτεσθαι καὶ ὁ λόγος ὁσίως ἑρμηνεύειν τὰ ὅσια, μιμηλάζοντες δὴ οἱ
σοφισταὶ καὶ παρακόπτοντες τὸ δόκιμον νόμισμα τοῦτό φασι καὶ νοεῖν
ὀρθῶς περὶ τοῦ ἀρίστου καὶ λέγειν ἐπαινετῶς (Exod. 7, 11). ὅπως
οὖν μὴ ἀπατώμεθα παραθέσει τῶν κεκιβδηλευμένων πρὸς τὰ δόκιμα
209 δι' ὁμοιότητος τοῦ χαρακτῆρος, βάσανον ἔδωκεν, ᾗ διακριθήσεται. τίς
οὖν ἡ βάσανος; τὸ ἐξαγαγεῖν ἐκ τῆς σωματικῆς χώρας τὸν ὁρατικὸν
καὶ φιλοθεάμονα νοῦν καὶ φιλόσοφον. ὁ μὲν γὰρ τοῦτο δυνηθεὶς Μωυ-
σῆς ἐστιν οὗτος, ὁ δὲ ἀδυνατήσας, ὁ λεγόμενος μόνον, μυρίας δὲ σεμ-
νότητας ὀνομάτων ἐπαμπισχόμενος, γελᾶται. ζῆν δὲ εὔχεται τῷ Ἰσμαήλ,
οὐ τῆς μετὰ σώματος ζωῆς ἐπιστρεφόμενος, ἀλλ' ἵνα τὸ θεῖον ἄκουσμα
210 ἐπὶ ψυχῇ διαιωνίζον ἐγείρῃ τε αὐτὸν καὶ ζωπυρῇ. (38.) καὶ ὁ μὲν
ἀκρόασιν λόγων καὶ μάθησιν δογμάτων ἱερῶν εὔχεται ζῆν, ὡς ἐλέχθη,
ὁ δ' ἀσκητὴς Ἰακὼβ εὐφυΐαν· λέγει γάρ· „ζήτω Ῥουβὴν καὶ μὴ ἀπο-
θανέτω“ (Deut. 33, 6)· ἆρά γε ἀθανασίαν καὶ ἀφθαρσίαν εὐχόμενος,
ἀνθρώπῳ πρᾶγμα ἀδύνατον; οὐ δήπου. τί οὖν ἔσθ' ὃ βούλεται παρα-
211 στῆσαι, λεκτέον. πάντα τὰ ἀκούσματα καὶ μαθήματα ἐποικοδομεῖται

4 τοῦ υἱοῦ Mang.: τούτου codd. 9 δὲ add. Mang. Μωσῆς codd. 12 λέξεις Mang. 13 Μωσῆς codd. 15 μιμηλάζοντες Mang.: μιμηλίζοντες codd., κιβδηλεύοντες conicio δὴ Mang.: δ' codd. 16 τοῦτό] αὐτοὺς ex codice Oxon. Coll. Nov. 143 Mang. 19 ὁμοιότητα conicio τὴν βάσανον B 21. 22 Μωσῆς codd. 23 ἐπαμπισχόμενος scripsi: ἐπαμφισχό-μενος codd. 27 Ἰακὼβ] per memoriae lapsum Philo, capitis Gen. 49 memor, Iacobum pro Mose inducit Ῥουβὴν scripsi: Ῥουβὶμ codd. 30 μαθήματα] θεάματα coni. Mang.

καθάπερ θεμελίῳ προκαταβεβλημένῳ φύσει παιδείας δεκτικῇ, φύσεως δὲ μὴ προϋπαρχούσης ἀνωφελῆ πάντα. δρυὸς γὰρ ἢ λίθου κωφῆς οὐδὲν ἂν δόξαιεν οἱ ἀφυεῖς διαφέρειν· ἔγκολλον γὰρ ἂν οὐδὲν αὐτοῖς ἁρμόζοιτο, πάντα δ' ὡς ἀπὸ στερροῦ τινος ἀποπάλλεται καὶ ἀποπηδᾷ. τὰς δὲ τῶν εὐφυῶν ψυχὰς ἔστιν ἰδεῖν κηροῦ τρόπον λελειασμένου μήτε 212 ἄγαν στερεοῦ μήτε ἄγαν ἁπαλοῦ κεκερασμένας μετρίως, παραδεχομένας τὰ ἀκούσματα καὶ θεάματα ῥᾳδίως πάντα καὶ ἐναποματτομένας ἄκρως αὐτὰς τὰ εἴδη, μνήμης ἐναργεῖς τινας εἰκόνας. ἣν γοῦν ἀναγκαῖον 213 εὔξασθαι τῷ | λογικῷ γένει τὸ εὐφυὲς ἄνοσον καὶ ἀθάνατον παρεῖναι. τοῦ μὲν γὰρ κατ' ἀρετὴν βίου, ὅς ἐστιν ἀψευδεστάτη ζωή, μετέχουσιν ὀλίγοι, οὐχὶ τῶν ἀγελαίων φημί — τούτων γὰρ οὐδεὶς τῆς ἀληθοῦς ζωῆς κεκοινώνηκεν —, ἀλλ' εἴ τισιν ἐξεγένετο τὰς τῶν ἀνθρώπων φυγεῖν σπουδὰς καὶ θεῷ μόνῳ ζῆσαι. παρὸ καὶ λίαν τεθαύμακεν ὁ ἀσκητικὸς 214 καὶ ἀνδρεῖος, εἴ τις ἐν μέσῳ τοῦ βίου ποταμῷ φορούμενος ὑπ' οὐδεμιᾶς ῥύμης κατασύρεται, δύναιτο δὲ καὶ πλούτῳ πολλῷ ῥέοντι ἀντισχεῖν καὶ ἡδονῆς ἀμέτρου φορὰν ⟨ἀν⟩ῶσαι καὶ λαίλαπι κενῆς δόξης μὴ ἀναρπασθῆναι. λέγει γοῦν οὐχ ὁ Ἰακὼβ τῷ Ἰωσὴφ μᾶλλον ἢ ὁ ἱερὸς λόγος 215 παντὶ τῷ τὸ μὲν σῶμα εὐεκτοῦντι, ἐν ἀφθόνοις δὲ ταῖς εἰς περιουσίαν ὕλαις ἐξεταζομένῳ καὶ πρὸς μηδεμιᾶς ἁλισκομένῳ· „ἔτι γὰρ σὺ ζῇς“ (Gen. 46, 30); θαυμαστὸν ἐκφωνήσας λόγον καὶ τὸν ἡμέτερον βίον ὑπερδεδραμηκότα, οἳ μικρᾶς πρὸς εὐτυχίαν αὔρας λαβόμενοι, πάντα κάλων ἀνασείσαντες, λαμπρὰ φυσῶμεν καὶ πνεύσαντες μέγα καὶ σύντονον πλησίστιοι πρὸς τὰς ἀπολαύσεις τῶν παθῶν φερόμεθα καὶ οὐ πρότερον στέλλομεν τὰς ἀνειμένας καὶ κεχαλασμένας ἀκρατῶς ἐπιθυμίας, ἕως

στερεοῦ D (Cohn) 5. 6 μήτε bis scripsit Mang.: μετὰ codd. αὐτῶν vel αὐταῖς conicio ἐνεργεῖς Hoesch. 10 ἐστιν D: ἐστιν codd. 11 οὐδὲ εἷς D 13 σπουδὰς codd.: βλάβας D, συνουσίας [co]nicio 14 ⟨τῷ⟩ τοῦ conicio ποταμοφορούμενος B [ὑπ]' scripsi: ἀπ' codd. 15 δύναται coni. Cohn 16 ἀνῶσαι scripsi: οἶσαι [co]dd., στῆσαι vel. ἀντωθῆσαι (sic) coni. Mang. 21 ὑπερδεδραμηκότα Mang.: ἀποδεδραμηκότα codd.

—4 D^{R} fol. 204^{r} Φίλωνος ἐκ τῶν περὶ μετονομαζομένων: φυσικῶς μὴ προϋπαρχούσης [τῷ] μανθάνοντι εὐφυΐας ἀνωφελῆ πάντα .... καλὸν γὰρ μάθημα οὐδὲν αὐτοῖς ἁρμόζεται [ἀπε]στραμμένως διακειμένοις καὶ τὰ ὦτα μύουσι, πάντα δὲ ὡς ἀπὸ στερεοῦ τινος ἀντιπνέον[το]ς πρὸς τὸ πνεῦμα. 5 cf. Platonis Theaet. p. 191 C ss., supra ad p. 41, 18. [1]0—13 D^{P} fol. 255^{v} τοῦ κατ' ἀρετὴν — ζῆσαι. 19 cf. vol. II ad p. 272, 23.

216 ἂν ἐξοκείλαντες ὅλῳ τῷ ψυχῆς ναυαγήσωμεν σκάφει. (39.) παγκάλως
οὖν τοῦτον τὸν Ἰσμαὴλ εὔχεται ζῆν. προστίθησιν οὖν „ἐνώπιον τοῦ
θεοῦ ζήτω“ (Gen. 17,18), τέλος τῆς εὐδαιμονίας τιθέμενος ἐπισκόπου
217 καὶ ἐφόρου τοῦ τῶν ὄντων ἀρίστου τὴν διάνοιαν ἀξιωθῆναι. εἰ γὰρ
παιδαγωγοῦ μὲν παρόντος οὐκ ἂν ἁμάρτοι ὁ ἀγόμενος, ὑφηγητὴς δὲ
ἐγγὺς ὢν ὠφελεῖ τὸν μανθάνοντα, πρεσβυτέρου δὲ παρατυγχάνοντος αἰδοῖ
καὶ σωφροσύνῃ κοσμεῖται νέος, πατὴρ δὲ ἢ μήτηρ υἱὸν μέλλοντα ἀδικεῖν
ἐκώλυσαν ἐφ' ἡσυχίας αὐτὸ μόνον ὀφθέντες, ἡλίκαις τισὶν ὑπερβολαῖς
ἀγαθῶν χρήσεσθαι νομίζομεν τὸν ὑπολαμβάνοντ' ἀεὶ ὑπὸ θεοῦ θεω-
ρεῖσθαι; τὸ γὰρ τοῦ παρόντος καὶ περιβλέπεται ἀξίωμα δεδιὼς καὶ
218 τρέμων ἀνὰ κράτος τὸ ἀδικεῖν ἀποδράσεται. τὸν δὲ Ἰσμαὴλ ὅταν
εὔχηται ζῆν, οὐκ ἀπέγνωκε τὴν γένεσιν Ἰσαάκ, ὡς καὶ πρότερον εἶπον,
ἀλλὰ πεπίστευκε μὲν τῷ θεῷ * * * οὐδὲ γὰρ ἃ δοῦναι θεῷ, ταῦτα καὶ
ἀνθρώπῳ λαβεῖν δυνατόν, ἐπειδὴ τῷ μὲν πλεῖστα καὶ μέγιστα χαρίσασθαι
219 ῥᾴδιον, ἡμῖν δ' οὐκ εὐμαρὲς τὰς προτεινομένας δέξασθαι δωρεάς. ἀγα-
πητὸν γάρ, εἰ τῶν ἐκ πόνου καὶ μελέτης συντρόφων καὶ συνηθεστέρων
ἀγαθῶν ἐπιλάχοιμεν, | τῶν δ' ἄνευ τέχνης ἢ συνόλως ἀνθρωπίνης ἐπι- p. 612
νοίας ἀπαυτοματιζόντων καὶ ἐξ ἑτοίμου γινομένων οὐδ' ἐλπὶς ἐφικέσθαι·
ταῦτα γὰρ ἅτε θεῖα ὄντα θειοτέραις καὶ ἀκηράτοις φύσεσιν ἀπηλλαγ-
220 μέναις θνητοῦ σώματος εὑρίσκειν ἀναγκαῖον. ἐδίδαξε δὲ Μωυσῆς κατὰ
δύναμιν τῶν χειρῶν τὰς εὐχαρίστους ὁμολογίας ποιεῖσθαι (Num. 6,21),

---

1 ἐξωκείλαντες B 2 ⟨κατὰ⟩ τοῦτον coni. Cohn εὔχεται scripsi: εὐχόμεθα codd., εὐχώμεθα coni. Cohn προστίθησι γοῦν bene coni. Cohn 3 ζήτω Mang.: ζῇ codd., fort. del. 5 εἰσαγόμενος coni. Mang., παιδαγωγούμενος conicio 8 αὐτὸ Mang.: αὐτῷ codd. 9 χρήσεσθαι Mang.: χρήσασθαι codd. 10 αἰεὶ περιβλεπόμενος conicio, καὶ προσβλέποντος coni. Mang. 12 ἀπέγνωκε Mang.: ἀπέγνωσε codd. 13 lacunam statuo (cf. § 178) ἃ] ὅσα D^H fol. 338 θεὸν D^C fol. 259 D^R fol. 277 14 λαμβάνειν D^C fol. 259 D^R fol. 277 πλεῖστα] καὶ πλεῖστα D^C fol. 138 D^H fol. 204 et 338 καὶ μέγιστα om. D^H fol. 338, καὶ μεστὰ μεγέθους D^R fol. 277 χαρίσασθαι D^C fol. 259 D^R D^H fol. 256: χαρίζεσθαι codd. D^C fol. 138 D^H fol. 204 et 338 15 προκειμένας B 16 μελέταις coni. Mang.
20 ἐδίδαξε Mang.: ἔδειξε codd. Μωσῆς codd. 21 χαρίτων coni. Mang.

1—4 cf. *Orig. Comment. in Gen. p. 36 (ad eundem locum):* ἐξαίρετόν τι ἠξίου περὶ τοῦ Ἰσμαὴλ ὁ Ἀβραάμ, οὐκ ἀρκούμενος τῷ „ζήτω“· διὸ προσέθηκεν „ἐναντίον σου“. τὸ γὰρ ζῆν ἐναντίον κυρίου μακαρίων ἐστὶ καὶ τῶν ἁγίων μόνων (cf. Philonis quaest. in Gen. III § 57). 13—15 D^C fol. 138r Φίλωνος ἐκ τοῦ περὶ τῶν μετονομαζομένων, fol. 259v τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ τῶν μετονομαζομένων, D^R fol. 142v et 277r τοῦ αὐτοῦ D^H fol. 204v 256r 338r Φίλωνος: οὐχ ἃ δοῦναι—δωρεάς.

τὸν ἀγχίνουν ἀνάθημα ἀνατιθέντα τὸ συνετὸν καὶ τὸ φρόνιμον, τὸν
λόγιον τὰς ἐν λόγῳ πάσας ἀρετὰς ἀνιεροῦντα διά τε ᾠδῆς καὶ τῶν κατα-
λογάδην τοῦ ὄντος ἐγκωμίων, καὶ κατ' εἶδος τὸν φυσικὸν φυσιολογίαν,
τὸν ἠθικὸν πᾶσαν τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν, τὸν τεχνικὸν καὶ ἐπιστήμονα
τὰ θεωρήματα τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. οὕτως εὔπλοιαν μὲν ναύτης 221
καὶ κυβερνήτης, εὐφορίαν δὲ καρπῶν γεωπόνος, εὐτοκίαν δὲ ζῴων ἀγε-
λάρχης, ὑγείαν δὲ καμνόντων ἰατρός, ὁ δ' αὖ στρατείας ἡγεμὼν τοῦ
πολέμου κράτος καὶ ὁ πολιτικὸς ἢ βασιλικὸς τὴν νόμιμον προστασίαν
καὶ ἡγεμονίαν ἀναθήσει, καὶ συνελόντα φράσαι πάντων ὅσα ἢ ψυχῆς
ἢ σώματος ἢ τῶν ἐκτὸς ἀγαθά ἐστιν ὁ μὴ φίλαυτος αἴτιον ἀποφανεῖ
τὸν ἀψευδῶς μόνον αἴτιον θεόν. μηδεὶς οὖν τῶν ἀφανεστέρων καὶ 222
ταπεινοτέρων εἶναι δοκούντων ἐλπίδος ἀπογνώσει τῆς ἀμείνονος ἀποκνη-
σάτω ἱκέτης εὐχάριστος γενέσθαι θεοῦ, ἀλλ' εἰ καὶ μηδὲν ἔτι προσδοκᾷ
τῶν μειζόνων, ὑπὲρ τούτων ὧν ἔλαχεν ἤδη κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν
εὐχαριστείτω. μυρίων δ' ἔλαχε, γενέσεως, ζωῆς, τροφῆς, ψυχῆς, 223
αἰσθήσεως, φαντασίας, ὁρμῆς, λογισμοῦ. λογισμὸς δὲ βραχὺ μὲν ὄνομα,
τελειότατον δὲ καὶ θειότατον ἔργον, τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς ἀπόσπασμα
ἤ, ὅπερ ὁσιώτερον εἰπεῖν τοῖς κατὰ Μωυσῆν φιλοσοφοῦσιν, εἰκόνος
θείας ἐκμαγεῖον ἐμφερές. (40.) ἐπαινεῖν ἄξιον καὶ τῶν κατασκόπων 224
τοὺς ἐπιχειρήσαντας μὲν αὐτόπρεμνον τὸ ἀρετῆς ὅλον ἀνασπάσαι καὶ
βαστάσαι στέλεχος, ἐπεὶ δ' οὐχ ἠδυνήθησαν, κληματίδα γοῦν καὶ ἕνα
βότρυν λαβόντας, δεῖγμα καὶ μέρος τῆς συμπάσης, ὃ φέρειν αὐτὸ μόνον
ἴσχυον (Num. 13,24). εὐκτὸν μὲν ἀθρόῳ τῷ πλήθει τῶν ἀρετῶν 225
ἐγχορεύειν· εἰ δὲ τοῦτο μεῖζον ἢ κατὰ ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀγαπῶμεν,
M. εἴ τῳ ἐξεγένετο μιᾷ τινι τῶν κατὰ μέρος | ἐντυχεῖν, σωφροσύνῃ ἢ ἀνδρείᾳ

---

3 τὸν in mg. Hoesch.: τὸ codd. φυσιολογίαν in mg. ed. Par.: φυσιολογίας codd. 7 ⟨τὸ⟩ τοῦ conicio 9 συνελόντι conicio 10 ἀποφανεῖ Mang.: ἀποφαίνει codd. 12 ἀπογνώσῃ D 13 εὐχάριστος D: om. codd. εῶ D 14 post ἤδη add. ἀγαθῶν D, fort. recte 15 εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. υρίων D post ἔλαχεν add. ἀγαθῶν D 16 φαντασίας ὁρμῆς om. D ὁρμῆς, ῦ. νοῦς δὲ coni. Mang. 16 βραχύτατον Dv ὄνομα μὲν D 17 δὲ om. B ιότατον D: βραχύτατον codd., ⟨οὐ⟩ βραχύτατον coni. Grossmann, περιμάχητον coni. ang. 18 Μωσῆν codd. 19 ⟨δ'⟩ ἄξιον conicio 22 αὐτὸ μόνον Mang.: ον αὐτὸ A, μόνον αὐτῷ B 23 μὲν ⟨γὰρ⟩ conicio 25 ἀνδρία codd.

1—13 DH post locum ad lin. 19 allatum: μηδεὶς οὖν — γενέσθαι θεῷ.
—17 DH fol. 338r Φίλωνος: ὑπὲρ ὧν οὖν ἕκαστος ἔλαχεν ἤδη ἀγαθῶν, κατὰ — γον. 18. 19 pergit DH: ἐκεῖνος θείας ἐμφερείας ἐκμαγεῖον.

ἢ δικαιοσύνῃ ἢ φιλανθρωπίᾳ. φερέτω γὰρ ἕν τι ἀγαθὸν ἡ ψυχὴ καὶ
226 τικτέτω, μὴ πάντων ἄφορος καὶ στεῖρα γινέσθω. σὺ δὲ τοιαῦτα ἐπι-
τάγματα ἐπιτάξεις υἱεῖ τῷ σεαυτοῦ; εἰ μὴ τοῖς οἰκέταις ἡμέρως χρῇ,
μηδὲ τοῖς ὁμοτίμοις κοινωνικῶς· εἰ μὴ κοσμίως γυναικί, μηδὲ γονεῦσι
τιμητικῶς· εἰ μητρὸς ὀλιγωρεῖς καὶ πατρός, ἀσέβει καὶ εἰς τὸ θεῖον.
εἰ χαίρεις ἡδονῇ, μη⟨δὲ⟩ φιλαργυρίας ἀποστῇς. ἐφίεσαι πολυχρηματίας;
227 καὶ κενοδόξει. τί γάρ; οὐ μετριάζειν ἐν ἐνίοις ἀξιοῖς, εἰ μὴ ἐν πᾶσι
δύνασαι; οὐκ ἂν οὖν εἴποι ὁ υἱός· τί λέγεις, ὦ πάτερ; ἢ τέλειον ἀγαθὸν
ἢ τέλειον κακὸν βούλει σοι τὸν υἱὸν γενέσθαι καὶ οὐκ ἀγαπήσεις, εἰ
228 πρὸ τῶν ἄκρων τὰ μέσα ἕλοιτο; οὐ διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἐπὶ τῆς
Σοδομιτῶν ἀπωλείας ἀρξάμενος ἀπὸ πεντηκοντάδος εἰς δεκάδα τελευτᾷ
(Gen. 18,24. 32), ποτνιώμενος καὶ ἱκετεύων, ἵν', εἰ μὴ εὑρίσκοιτο
ἐν γενέσει ἡ παντελὴς εἰς ἐλευθερίαν ἄφεσις (Lev. 25,10), ἧς σύμ-
βολον ὁ πεντηκοστὸς λόγος ἱερός, ἡ μέση παιδεία παραληφθῇ δεκάδι
παραριθμουμένη πρὸς τὴν τῆς καταδικάζεσθαι ψυχῆς μελλούσης ἀπό-
229 λυσιν; τῶν ἀναγώγων οἱ πεπαιδευμένοι καὶ τῶν ἀλύρων καὶ ἀμούσων
οἱ ⟨ἐγ⟩κεχορευκότες τῇ ἐγκυκλίῳ μουσικῇ πλείους ἀφορμὰς ἔχουσι πρὸς
τὸ αὔξεσθαι, σχεδὸν ἐκ παίδων τοῖς περὶ καρτερίας καὶ ἐγκρατείας καὶ
ἀρετῆς πάσης λόγοις ἐπαντληθέντες. διὸ εἰ καὶ μὴ παντελῶς ἐξερρύ-
ψαντο καὶ ἀπελούσαντο τὸ ἀδικεῖν φαιδρυνόμενοι δέ, ἀλλὰ μετρίως γοῦν
230 καὶ μέσως ἐρρύψαντο. τὸ παραπλήσιον ὁ Ἠσαῦ λέγειν ἔοικε τῷ πατρί·
„μὴ εὐλογία σοι μία ἐστί, πάτερ; εὐλόγησον κἀμέ, πάτερ“ (Gen. 27,
38). ἄλλαι γὰρ ἄλλοις ἀποκεχρίσθωσαν, τελείοις μὲν τέλειαι, μέσαι
δὲ ἀτελέσιν, ὡς ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν σωμάτων· ὑγιαινόντων γὰρ καὶ νο-
σούντων ἕτερα μὲν γυμνάσματα, ἕτεραι δὲ τροφαί, καὶ ὅσα ἄλλα περὶ
δίαιταν, οὐ τὰ αὐτά, ἀλλὰ τοῖς μὲν τὰ πρόσφορα, ἵνα μηδ' ὅλως νοσή-
231 σωσι, τοῖς δὲ τὰ οἰκεῖα, ὅπως πρὸς τὸ ὑγιεινότερον μεταβάλωσι. πολ-
λῶν οὖν ἀγαθῶν ὑπαρχόντων ἐν τῇ φύσει τὸ δοκοῦν ἐφαρμόττειν μοι
τοῦτο χάρισαι, κἂν μικρότατον ᾖ, στοχασάμενος ἐκείνου μόνου, εἰ δυνή-

---

1 ἓν Mang.: ἑνός codd. 3 εἰ om. B 5 τιμητικός B 6 μηδὲ scripsi: μὴ codd. 8 δύναται conicio 8. 9 τελείως bis coni. Mang. 9 σου coni. Cohn 10 ἕλοιτο scripsi: ἕληται codd. τῆς A: τοῖς B 11 δεκάδα Mang.: πεντάδα codd. 12 ἵνα μὴ B 13 τῇ γενέσει v ἧς A: ἢ B 15 ψυχῆς A: τῆς B 17 ἐγκεχορευκότες Mang.: κεχορευκότες codd. 18 αὔξεσθαι scripsi (αὔξασθαι Mang.): εὔξεσθαι codd. καρτερίας Mang.: ἀρετῆς codd. 18. 19 καὶ ἀρετῆς πάσης om. B 19 ἐπασκηθέντες coni. Mang. (immo ἐνασκηθέντες) 20 δὲ codd.: δὴ Mang., τελείως conicio 21 Ἡσαῦ A 22 εὐλογία σοι] α et οι in ras. B[2] μία σοι ex LXX conicio ἐστί scripsi: ἔσται codd.

σομαι τὸ δοθὲν φέρειν εὐμαρῶς, ἀλλὰ καὶ μὴ πρὸς τοῦτο ἀπειπὼν ὁ
δυστυχὴς ὀκλάσω. τί δ' οἰόμεθα ἐμφαίνεσθαι διὰ τοῦ· „μὴ χεὶρ κυρίου 232
οὐκ ἐξαρκέσει" (Num. 11,23); ἆρ' οὐχὶ τὸ πάντῃ τὰς τοῦ ὄντος
φθάνειν δυνάμεις ἐπ' εὐεργεσίᾳ μὴ μόνον τῶν ἐνδόξων ἀλλὰ καὶ τῶν
M. ἀφανεστέρων εἶναι | δοκούντων; οἷς τὰ ἁρμόττοντα χαρίζεται πρὸς τὰ
τῆς ἑκάστου ψυχῆς σταθμήματα καὶ μέτρα σταθμώμενος καὶ διαμετρῶν
ἰσότητι παρ' ἑαυτῷ τὸ ἀνάλογον ἑκάστοις. (41.) καταπλήττει με οὐχ 233
ἥκιστα καὶ ὁ τεθεὶς νόμος ἐπὶ τοῖς ἐκδυομένοις τὰ ἁμαρτήματα καὶ
μεταγινώσκειν δοκοῦσι. κελεύει γὰρ τὸ μὲν πρῶτον ἱερεῖον προσάγειν
θῆλυ πρόβατον ἄμωμον. „ἐὰν δὲ" φησί „μὴ ἰσχύῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ τὸ
ἱκανὸν εἰς πρόβατον, οἴσει περὶ τῆς ἁμαρτίας ἧς ἥμαρτε δύο τρυγόνας
ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν, ἕνα περὶ ἁμαρτίας καὶ ἕνα εἰς ὁλοκαύτωμα.
ἐὰν δὲ μὴ εὑρίσκῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ζεῦγος τρυγόνων ἢ δύο νεοσσοὺς περι- 234
στερῶν, οἴσει τὸ δῶρον τὸ δέκατον οἶφι σεμίδαλιν. οὐκ ἐπιχεεῖ ἐπ'
αὐτὸ ἔλαιον οὐδ' ἐπιθήσει ἐπ' αὐτὸ λίβανον, ὅτι περὶ ἁμαρτίας ἐστί.
καὶ οἴσει αὐτὸ πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ δραξάμενος ὁ ἱερεὺς ἀπ' αὐτοῦ
πλήρη τὴν δράκα τὸ μνημόσυνον ἐπιθήσει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον"
(Lev. 5, 7. 11. 12). οὐκοῦν τρισὶ μετανοίας τρόποις ἱλάσκεται τοῖς 235
εἰρημένοις, κτήνεσιν ἢ πτηνοῖς ἢ λευκοπύροις, πρὸς τὴν τοῦ καθαιρο-
μένου καὶ μετανοοῦντος δήπου δύναμιν· οὔτε γὰρ μικρὰ μεγάλων οὔτε
μεγάλα μικρῶν δεῖται καθαρσίων, τῶν δὲ πρὸς τὸ ἀνάλογον ἴσων καὶ
ὁμοίων. τί δήποτ' οὖν διὰ τριῶν ἡ κάθαρσις, ἄξιον ἐρευνῆσαι. σχεδὸν 236
τοίνυν καὶ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ κατορθώματα συμβέβηκεν ἐν τρισὶν
ἐξετάζεσθαι, διανοίᾳ, λόγοις, πράξεσιν. οὗ χάριν κἂν τοῖς προτρεπτικοῖς
Μωυσῆς διδάσκων, ὅτι ἡ ἀγαθοῦ κτῆσις οὔτ' ἀδύνατός ἐστιν οὔτε δυσθή-
ρατος, φησίν· οὐκ εἰς οὐρανὸν ἀναπτῆναι δεῖ οὐδ' ἄχρι περάτων γῆς 237
καὶ θαλάττης ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν σύλληψιν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐστὶν ἐγγύς, καὶ
σφόδρα ἐγγύς. εἶτα μόνον οὐκ ὀφθαλμοφανῶς δείκνυσι· „πᾶν ἔργον"
φησί „τῷ στόματί σου καὶ τῇ καρδίᾳ καὶ ταῖς χερσί" (Deut. 30,
12—14), συμβολικῶς ἐν λόγοις, ἐν βουλαῖς, ἐν ἔργοις· ἐκ γὰρ εὐβου-
λίας καὶ εὐλογίας καὶ εὐπραξίας τὴν ἀνθρωπίνην εὐδαιμονίαν συνίστασθαι,

---

μὴ καὶ coni. Mang. 6 σταθμούμενος B 7 ἰσώτατα coni. Mang.
2 εἰς] εἰς τὸ Hoesch. 14 ⟨τοῦ⟩ οἶφι conicio σεμιδάλεως e Vaticano
odice versionis LXX falso Mang. ἐπιχεεῖ ex LXX Mang.: ἐπιχρίσει codd.
5 λιβανωτόν Mang. 17 ⟨αὐτῆς⟩ ἐπιθήσει conicio; v. § 249 24 διανοίαις conicio
5 Μωσῆς codd. ἀγαθοῦ Mang.: ἀγαθὴ codd., τἀγαθοῦ conicio 28 δείκνυσι.
ν γὰρ τῷ στόματί σου, φησί, καὶ conicio ἔργον] ῥῆμα ex LXX coni. Mang.
1 εὐδαιμονίαν ἀνθρωπίνην v

238 ὥσπερ καὶ τὴν κακοδαιμονίαν ἐκ τῶν ἐναντίων. ἐν γὰρ τοῖς αὐτοῖς τό
τε κατορθοῦν καὶ ἁμαρτάνειν χωρίοις ἐστί, καρδίᾳ, στόματι, χειρί· καὶ
γὰρ βουλεύονταί τινες εὐγνωμονέστατα καὶ λέγουσιν ἄριστα καὶ πράττουσι
| τὰ πρακτέα. τριῶν δὲ ὄντων κουφότατόν ἐστι τὸ βουλεύεσθαι ἃ μὴ p.
χρή, βαρύτατον δὲ τὸ χειρουργεῖν τὰ ἄδικα, μέσον δὲ τὸ λέγειν ἃ μὴ
239 δεῖ. συμβαίνει δὲ τὸ κουφότατον δυσαποτριπτότατον εἶναι· χαλεπὸν γὰρ
ψυχῆς τροπὴν εἰς ἠρεμίαν ἀγαγεῖν, καὶ θᾶττον ἄν τις χειμάρρου φορὰν
ἐπίσχοι ἢ ψυχῆς τροπὴν ῥέουσαν ἀκατασχέτως· ἀμύθητα γὰρ ἐνθύμια
ἄλλα ἐπ' ἄλλοις τρικυμίας τρόπον ἐπιτρέχει, φοροῦντα καὶ κυκῶντα
240 καὶ πᾶσαν αὐτὴν βιαίως ἀνατρέποντα. τὸ μὲν οὖν ἄριστον τῆς καθάρ-
σεως καὶ τελεώτατον τοῦτ' ἐστί, μηδ' ἐνθυμεῖσθαί τι τῶν ἀτόπων,
ἀλλ' εἰρήνῃ καὶ εὐνομίᾳ, ὧν ἡγεμών ἐστι δικαιοσύνη, πολιτεύσασθαι·
τὸ δὲ δεύτερον, λόγοις μὴ διαμαρτάνειν ψευδόμενον ἢ ψευδορκοῦντα ἢ
ἀπατῶντα ἢ σοφιζόμενον ἢ συκοφαντοῦντα ἢ συνόλως στόμα καὶ γλῶτταν
ἐπ' ὀλέθρῳ τινῶν ἀνιέντα, οἷς χαλινὸν ἦν ἄμεινον περιθεῖναι καὶ δεσμὸν
241 ἄρρηκτον. (42.) διὰ τί δὲ τὸ λέγειν τοῦ νοεῖν τὰ μὴ προσήκοντα βαρύ-
τερον ἁμάρτημα, ῥᾷον ἰδεῖν. ἐνθυμεῖται μέν τις οὐ παρ' ἑαυτὸν ἔστιν
ὅτε, ἀλλ' ἀβουλῶν· ὧν γὰρ οὐ θέλει λαμβάνειν ἐννοίας ἀναγκάζεται,
242 τῶν δ' ἀκουσίων οὐδὲν ὑπαίτιον. λέγει δέ τις ἑκών, ὥστε, εἰ μὴ εὔφημον
προΐεται φωνήν, ἀδικεῖ κακοδαιμονῶν, ὁ μηδ' ἐκ τύχης ἐθέλων τι τῶν
ἐπιεικεστέρων φθέγξασθαι· ᾧ λυσιτελὲς τὴν ἀσφαλεστάτην ἡσυχίαν δεξι-
οῦσθαι· κἄπειτα μὴ ἡσυχάζων τις δύναται δήπου βουληθεὶς σιωπᾶν.
243 τὸ δὲ καὶ τοῦ λέγειν βαρύτερον ἁμάρτημα ἡ ἄδικος πρᾶξίς ἐστι·

---

2 καρδίᾳ om. B 6 δυσαπότρεπτον coni. Mang. 7 εἰς om. D Barocc. 8 τροπὴν ψυχῆς D Barocc. 9 ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλοις Barocc. τρικυμίαις Barocc. τὸν τρόπον Barocc. ἐπέχει Barocc. φοροῦντα καὶ om. D Barocc. 10 ἀνατρέποντα D^M Barocc.: ἐπιστρέφοντα codd., ἐπιτρέποντα D^P μὲν γὰρ ἀρκτὸν Barocc., ἄρρηκτον D^M 11 τελειότατον D Barocc. τοῦτό D Barocc. μηδ' scripsi: μηδὲν codd., μὴ D Barocc., μηδὲ v τι om. D Barocc. τῶν om. D^M ἀτόπων D Barocc.: ἀτοπωτάτων codd. 12 ἐμπολιτεύσασθαι conicio 15 ἀνιέντα Mang.: ἀνέντα codd. 17 ῥᾴδιον conicio 18 ἀλλὰ B 20 κακοδαίμων coni. Mang. ἐκ τύχης] ἐξ ἀρχῆς coni. Mang. 21 τὴν] ἣν coni. Mang. 22 κἄπειτα] ἐπεί τοι conicio

---

6—11 D^P fol. 358^v D^M fol. 269^r τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν περὶ τῶν μετονομαζομένων Mel. Barocc. fol. 168^r Φίλωνος: χαλεπὸν (τῆς add. Barocc.) ψυχῆς — ἀτόπων.
23—199,2 pergit D^P D^M Mel. Barocc. l. c. βαρὺ δὲ τὸ διὰ λόγου τὰ πονηρὰ προφέρειν, ὅ ἐστιν ἄδικος πρᾶξις. λόγος — βλαβερώτερον.

„λόγος γὰρ ἔργου“ φασί „σκιά,“ σκιᾶς δὲ βλαπτούσης πῶς οὐ τὸ ἔργον
βλαβερώτερον; διὰ τοῦτο καὶ Μωυσῆς τὴν μὲν γνώμην ἐγκλημάτων καὶ
ἐπιτιμίων ἀπήλλαξεν, ἀκουσίοις τὰ πολλὰ μεταβολαῖς χρωμένην καὶ τροπαῖς
καὶ πάσχουσαν μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἐπεισφοιτώντων νοημάτων ἔξωθεν ἢ
δρῶσαν· τὰ δ' ὅσα ἂν ἐξέλθῃ διὰ τοῦ στόματος, ταῦτ' εἰς ἀπόλογον
καὶ εὐθύνας ἄγει, ὡς ἂν δὴ τοῦ λέγειν ἐφ' ἡμῖν ὑπάρχοντος. ἀλλ' αἱ 244
μὲν λόγων εὔθυναι μετριώτεραι, αἱ δ' ὑπαιτίων ἔργων ἀργαλεώτεραι.
μεγάλας γὰρ τάττει τιμωρίας ἐπὶ τοῖς μεγάλα ἀδικοῦσι καὶ ἔργῳ ἐπε-
ξιοῦσιν ἃ γνώμῃ μὲν ἀγνώμονι ἐβουλεύσαντο, προπετείᾳ δὲ γλώττης
316 M. ἐξελάλησαν. (43.) τὰ δὲ καθάρσια | τῶν τριῶν, διανοίας, λόγου, πρά- 245
ξεως, εἴρηκεν [οὖν] πρόβατον καὶ ζεῦγος τρυγόνων ἢ περιστερῶν καὶ
σεμιδάλεως ἱεροῦ μέτρου δέκατον, ἀξιῶν προβάτῳ μὲν διάνοιαν καθαί-
ρεσθαι, λόγον δὲ τοῖς πτηνοῖς, σεμιδάλει δὲ πρᾶξιν. διὰ τί; ὅτι, κα- 246
θάπερ ἐν ἡμῖν ἄριστον ὁ νοῦς, καὶ ἐν ζῴων ἀλόγων γένει τὸ πρόβατον
ἅτε ἡμερώτατον ὑπάρχον καὶ καρπὸν ἐτήσιον ἀνατέλλον ἐξ ἑαυτοῦ πρὸς
ὠφέλειαν ὁμοῦ καὶ κόσμον ἀνθρώπων· ἐσθὴς γὰρ τὰς ἀπὸ κρυμοῦ καὶ
θάλπους ἀνείργει βλάβας καὶ τὰ ἀπόρρητα τῆς φύσεως ἐπισκιάζουσα
πρὸς εὐκοσμίας τοῖς χρωμένοις ἐστί. σύμβολον οὖν ἔστω τῆς τοῦ 247
ἀρίστου καθάρσεως, διανοίας, τὸ ζῴων ἄριστον, τὸ πρόβατον, λόγου δὲ
τὰ πτηνά· κοῦφόν τε γὰρ ὁ λόγος καὶ πτηνὸν φύσει, βέλους θᾶττον
φερόμενος καὶ πάντῃ διάττων. τὸ γὰρ ἅπαξ λεχθὲν ἀναδραμεῖν μὲν
οὐκ ἔστιν, ἔξω δὲ φερόμενον, τάχει πολλῷ τρέχον, πλήττει τὰ ὦτα
καὶ διὰ πάσης ἀκοῆς ἐρχόμενον εὐθὺς ἠχεῖ. δίδυμος δὲ ὁ λόγος, ὁ 248
μὲν ἀληθής, ὁ δὲ ψευδής· οὗ μοι δοκεῖ χάριν ζεύγει τρυγόνων ἢ περι-
στερῶν ἐξομοιωθῆναι. τῶν δὲ πτηνῶν τὸ μὲν περὶ ἁμαρτίας φησὶ
δεῖν εἶναι, τὸ δὲ ὁλοκαύτωμα θύειν, ἐπειδὴ τὸν μὲν ἀληθῆ λόγον ὅλον
δι' ὅλου συμβέβηκεν εἶναι ἱερόν ⟨τε καὶ⟩ τέλειον, τὸν δὲ ψευδῆ διημαρ-
τῆσθαί τε καὶ ἐπανορθώσεως δεῖσθαι. πράξεως δέ, ὡς ἔφην, σύμβολον 249

---

2 Μωσῆς codd. 3 ἀκουσίοις scripsi: ἀκουσίαις codd. 7 ὑπαιτίων Mang.: ὑπαίτιαι codd. 11 οὖν seclusi, fort. θῆλυ leg., νῦν coni. Cohn
12 τριῶν μέτρων coni. Mang. 15 ἀνατέλλων A 16 ἀσφάλειαν coni. Mang.
17 ἀποσκιάζοῦσα Hoesch. 18 εὐκοσμίας B: εὐκοσμίαν A 19 ζῷον B(?)v 21 φερόμενος et διάττων scripsi: φερόμενον et διᾶττον codd.
24 ζεύγει ex ζεύγη corr. B 25 τὸ Hoesch.: τὰ codd. 26 εἶναι fort. secl. 27 ὅλων coni. Cohn τε καὶ addidi, καὶ add. Mang.

---

1 Democriti fr. 105 Natorp, qui omisit testimonia Philonea.

ἡ σεμίδαλις· καὶ γὰρ ταύτην συμβέβηκεν οὐκ ἄνευ τέχνης καὶ ἐπινοίας
καθαίρεσθαι, ἀλλὰ χερσὶ σιτοπόνων, ἐπιτήδευμα τὸ πρᾶγμα πεποιηκότων,
διακρίνεται. διὸ καί φησι· „δραξάμενος ὁ ἱερεὺς πλήρη τὴν δράκα τὸ
μνημόσυνον αὐτῆς ἀνοίσει“ (Lev. 5, 12), διὰ τῆς δρακὸς τὸ ἐγχείρημα
250 καὶ τὴν πρᾶξιν ἐμφαίνων. ἄγαν δ' ἐξητασμένως ἐπὶ μὲν τοῦ κτήνους
εἶπεν· „ἐὰν δὲ μὴ ἰσχύῃ ἡ χεὶρ τὸ ἱκανὸν εἰς πρόβατον“ (ibid. 5,7),
ἐπὶ δὲ τῶν πτηνῶν· „ἐὰν δὲ μὴ εὑρίσκῃ“ (ibid. 5,11). διὰ τί; ὅτι
μεγάλης μὲν ἰσχύος καὶ ὑπερβαλλούσης δυνάμεώς ἐστι καταλῦσαι τὰς
τῆς διανοίας τροπάς, οὐ μεγάλης δὲ ῥώμης τὰ λόγων ἐπισχεῖν ἁμαρ-
251 τήματα. πάντων γὰρ ἀλεξίκακον τῶν διὰ φωνῆς ἁμαρτανομένων, ὡς
καὶ πρότερον εἶπον, ἡσυχία, ᾗ παντί τῳ ῥᾴδιον χρῆσθαι· πολλοὶ δὲ
διὰ τὸ λάλον καὶ ἀμετροεπὲς οὐχ εὑρίσκουσι πέρας ἐπιθεῖναι τῷ λόγῳ.
252 (44.) ταύταις καὶ ταῖς παραπλησίαις τομαῖς καὶ διαστολαῖς τῶν πραγ-
μάτων ἐντραφεὶς καὶ ἐνασκηθεὶς ὁ ἀστεῖος ἆρ' οὐκ εἰκότως εὔχεσθαι
ἂν δόξαι τὸν Ἰσμαὴλ ζῆν, εἰ μὴ δύναται κυοφορῆσαί πω | τὸν Ἰσαάκ; p. 61
253 τί οὖν ὁ χρηστὸς θεός; ἓν αἰτησαμένῳ δύο δίδωσι καὶ τὸ ἔλαττον
εὐξαμένῳ χαρίζεται τὸ μεῖζον. „εἶπε“ γάρ φησι „τῷ Ἀβραάμ· ναί,
ἰδοὺ Σάρρα ἡ γυνή σου τέξεταί σοι υἱόν“ (Gen. 17,19)· εὐθυβόλος γε
ἡ συμβολικὴ ἀπόκρισις ἡ ναί. τί γὰρ ἐμπρεπέστερον ἢ τἀγαθὰ ἐπι-
254 νεύειν θεῷ καὶ ταχέως ὁμολογεῖν; ἀλλ' οἷς ἐπινεύει τὸ θεῖον, ἅπας
ἄφρων ἀνανένευκε. τὴν γοῦν Λείαν μισουμένην εἰσάγουσιν οἱ χρησμοί·
διὸ καὶ τοιαύτης ἔτυχε προσρήσεως· ἑρμηνευθεῖσα γάρ ἐστιν ἀνανευο-
μένη καὶ κοπιῶσα διὰ τὸ πάντας ἡμᾶς ἀρετὴν ἀποστρέφεσθαι καὶ κο-
255 πώδη νομίζειν ἐπιτάγματα οὐχ ἡδέα πολλάκις ἐπιτάττουσαν. ἀλλὰ
τοσαύτης ἀποδοχῆς ἠξίωται παρὰ τοῦ πανηγεμόνος, ὥστε τὴν μήτραν
ὑπ' αὐτοῦ διοιχθεῖσαν (Gen. 29,31) σπορὰν θείας γονῆς παραδέξασθαι
πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ πράξεων γένεσιν. μάθε οὖν,
ὦ ψυχή, ὅτι καὶ „Σάρρα“, ἡ ἀρετή, „τέξεταί σοι υἱόν“, οὐ μόνον Ἄγαρ,
ἡ μέση παιδεία· ἐκείνης μὲν γὰρ τὸ ἔγγονον διδακτόν, ταύτης δὲ πάντως
256 αὐτομαθές ἐστι. μὴ θαυμάσῃς ⟨δ'⟩, εἰ πάντα φέρων σπουδαῖα ὁ θεὸς
ἤνεγκε καὶ τοῦτο τὸ γένος, σπάνιον μὲν ἐπὶ γῆς, πάμπολυ δ' ἐν οὐρανῷ.

---

3 διακρίνεσθαι conicio τὴν B: τὸν A 4 αὐτῆς ex LXX Mang.: αὐτῶν codd. 8 ὑπερβαλούσης B 9 οὐ om. B 18 σοι B: om. A 19 prius ἡ] καὶ coni. Mang. τὰ ἀγαθὰ B 20 θεῷ scripsi: θεοῦ AB, θεὸν Cantabrig. Coll. S. Trin. B. 9. 6, τε coni. Mang. 24 ἐπιτάττουσαν] ν add. B[2] 25 τοῦ πανηγεμόνος Mang.: τῶν ἡγεμόνων codd., τοῦ πάντων ἡγεμόνος coni. Cohn 26 θείας Cohn: θείου codd. 30 δ' adddidi ⟨τὰ⟩ σπουδαῖα conicio 31 τὸ B[2] (Mang.): om. AB[1]

μάθοις δ' ἂν ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἐξ ὧν συνέστηκεν ἄνθρωπος. ἆρά γε
οἱ ὀφθαλμοὶ διδαχθέντες ὁρῶσι; τί δ'; οἱ μυκτῆρες ὀσφραίνονται μα-
θήσει; ἅπτονται δ' αἱ χεῖρες ἢ οἱ πόδες προΐασι κατ' ἐπιτάγματα ἢ
παραινέσεις ὑφηγητῶν; αἱ δ' ὁρμαὶ καὶ φαντασίαι — πρῶται δ' εἰσὶν 257
αὗται κινήσεις καὶ σχέσεις ψυχῆς — διδασκαλίᾳ συνέστησαν; παρὰ δὲ
σοφιστὴν φοιτήσας ὁ νοῦς ἡμῶν νοεῖν καὶ καταλαμβάνειν ἔμαθε; πάντα
ταῦτ' ἀφειμένα διδασκαλίας ἀπαυτοματιζούσῃ φύσει χρῆται πρὸς τὰς
οἰκείας ἐνεργείας. τί οὖν ἔτι θαυμάζεις, εἰ καὶ ἀρετὴν ἄπονον καὶ 258
ἀταλαίπωρον ὁ θεὸς ὀμβρήσει μηδεμιᾶς δεομένην ἐπιστασίας, ἀλλ' ἐξ
ἀρχῆς ὁλόκληρον καὶ παντελῆ; εἰ ⟨δὲ⟩ καὶ μαρτυρίαν βούλει λαβεῖν,
Μωυσέως ἀξιοπιστοτέραν εὑρήσεις; ὅς φησι τοῖς μὲν ἄλλοις ἀνθρώποις
ἀπὸ γῆς εἶναι τὰς τροφάς, μόνῳ δὲ ἀπ' οὐρανοῦ τῷ ὁρατικῷ. ταῖς 259
μὲν οὖν ἀπὸ γῆς καὶ ἄνθρωποι γεωπόνοι συνεργοῦσι, τὰς δ' ἀπ' οὐρα-
νοῦ νίφει χωρὶς συμπράξεως ἑτέρων ὁ μόνος αὐτουργὸς θεός. καὶ μὴν
λέγεται· „ἰδοὺ ὕω ὑμῖν ἄρτους ἀπ' οὐρανοῦ" (Exod. 16,4). τίνα οὖν
8 M. ἀπ' ⟨οὐρανοῦ⟩ τροφὴν ἐνδίκως ὕεσθαι λέγει, ὅτι μὴ τὴν οὐράνιον | σο-
φίαν; ἣν ἄνωθεν ἐπιπέμπει ταῖς ἵμερον ἀρετῆς ἐχούσαις ψυχαῖς ὁ 260
φρονήσεως εὐθηνίαν καὶ εὐετηρίαν ἔχων καὶ τὰ ὅλα ἄρδων καὶ μάλιστα
ἐν ἱερᾷ ἑβδόμῃ, ἣν σάββατον καλεῖ (Exod. 16,23 ss.). τότε γὰρ τὴν
τῶν αὐτομάτων ἀγαθῶν φορὰν ἔσεσθαί φησιν, οὐκ ἐξ ὅλης τέχνης ἀνα-
τελλόντων, ἀλλ' αὐτογενεῖ καὶ αὐτοτελεῖ φύσει βλαστανόντων καὶ τοὺς
οἰκείους φερόντων καρπούς.

(45.) Τέξεται οὖν σοι ἡ ἀρετὴ υἱὸν γενναῖον ἄρρενα (Gen. 17,19), 261
παντὸς ἀπηλλαγμένον θήλεος πάθους, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τὸ
πάθος, ὅπερ ἂν ἐπ' αὐτῷ πάθῃς, πείσῃ δὲ πάντως χαράν· ὥστε καὶ τὸ
σύμβολον αὐτῆς ὄνομα θήσεις, γέλωτα. καθάπερ λύπη καὶ φόβος ἰδίας 262
ἀναφθέγξεις ἔχουσιν, ἃς ἂν τὸ βιασάμενον καὶ κρατῆσαν ὀνοματοποιήσῃ
πάθος, οὕτως εὐβουλίαι καὶ εὐφροσύναι φυσικαῖς ἐκφωνήσεσιν ἀναγκά-
ζουσι χρῆσθαι, ὧν οὐκ ἂν εὕροι τις κυριωτέρας καὶ εὐθυβολωτέρας
κλήσεις, κἂν τυγχάνῃ περὶ τὰς κλήσεις σοφός. διό φησιν· „εὐλόγηκα 263

---

1 μάθης B 2 ὀσφραίνονται scripsi: ὄσφρονται codd. 5 σχέσεις Mang.: πείσεις codd. 6 σοφιστὴν Mang.: σοφιστῇ codd. 7 ταῦτα B ἀφειμένα scripsi: ἐφιέμενα codd., ἀφιέμενα Mang. 10 ⟨δὲ⟩ add. Mang. 11 Μωσέως codd. 14 νείφει codd. 16 ἀπ' οὐρανοῦ τροφὴν Markland (nisi quod οὖν del.): ἀποτροφήν codd. 17 ἐπινίφει coni. Mang. 18 ἔχων] χέων Mang. 20 αὐτομάτων Mang.: αὐτομαθῶν codd. ὅλης] ὑλικῆς coni. Mang., ἀνθρωπίνης conicio 21 αὐθιγενεῖ conicio 26 καθάπερ ⟨γὰρ⟩ coni. Cohn 27 ὀνοματοποιήσῃ scripsi: ὄνομα ποιήσῃ codd. 30 τυγχάνοι A

αὐτόν, αὐξήσω αὐτόν, πληθυνῶ, δώδεκα ἔθνη γεννήσει“ (ibid. 20), τὸν
κύκλον καὶ τὸν χορὸν ἅπαντα τῶν σοφιστικῶν προπαιδευμάτων. „τὴν δὲ
διαθήκην μου στήσω πρὸς Ἰσαάκ“ (ibid. 21), ἵν' ἑκατέρας ἀρετῆς τὸ
ἀνθρώπων μεταποιῆται γένος, διδακτῆς τε καὶ αὐτομαθοῦς, τὸ μὲν
ἀσθενέστερον διδασκομένης, ἑτοίμης δὲ τὸ ἐρρωμένον.
264 (46.) „Εἰς δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον τέξεταί σοι“, φησίν, ἡ σοφία
χαράν (ibid.). ποῖον, ὦ θαυμασιώτατε, δεικνύεις καιρόν; ἢ τὸν ὑπὸ
γενέσεως ἄδεικτον μόνον; ὁ γὰρ ἀληθὴς αὐτὸς ⟨ἂν⟩ εἴη καιρός, ἀνα-
τολὴ τῶν ὅλων, ἡ εὐπραξία καὶ εὐκαιρία γῆς, οὐρανοῦ, τῶν μεταξὺ
265 φύσεων, ζῴων ὁμοῦ καὶ φυτῶν ἁπάντων. ὅθεν καὶ Μωυσῆς ἐθάρρησεν
εἰπεῖν τοῖς ἀποδεδρακόσι καὶ μὴ θέλουσι τὸν ὑπὲρ ἀρετῆς ἄρασθαι
πόλεμον πρὸς τοὺς ἀντιτεταγμένους· „ἀφέστηκεν ὁ καιρὸς ἀπ' αὐτῶν,
ὁ δὲ κύριος ἐν ἡμῖν“ (Num. 14,9). μόνον γὰρ οὐκ ἄντικρυς ὁμολογεῖ
τὸν θεὸν καιρόν, ὃς παντὸς μὲν ἀσεβοῦς μακρὰν ἀφέστηκεν, ἀρετώσαις
266 δ' ἐμπεριπατεῖ ψυχαῖς. „περιπατήσω“ γάρ φησιν „ἐν ὑμῖν, καὶ ἔσομαι
ὑμῶν θεός“ (Lev. 26,12). οἱ δὲ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους καιροὺς εἶναι
λέγοντες οὐ κυρίως καταχρῶνται τοῖς ὀνόμασιν, ἅτε μὴ πάνυ | τὰς φύσεις p. 619
τῶν πραγμάτων ἠκριβωκότες, ἀλλὰ πολλοῦ τοῦ εἰκῇ μετέχοντες.
267 (47.) Ἐπιτείνων δὲ τὸ κάλλος τοῦ γεννωμένου φησὶν αὐτὸ „ἐν
τῷ ἐνιαυτῷ τῷ ἑτέρῳ“ (Gen. 17,21) γεννηθήσεσθαι, ἐνιαυτὸν ἕτερον
οὐ ⟨τὸ⟩ τοῦ χρόνου μηνύων διάστημα, ὃ ταῖς σεληνιακαῖς ἢ ἡλιακαῖς
ἀναμετρεῖται περιόδοις, ἀλλὰ τὸ ἔκτοπον καὶ ξένον καὶ καινὸν ὄντως,
ἕτερον τῶν ὁρωμένων καὶ αἰσθητῶν, ἐν ἀσωμάτοις καὶ νοητοῖς ἐξετα-
ζόμενον, ὅπερ τὸ χρόνου παράδειγμα καὶ ἀρχέτυπον εἴληχεν, αἰῶνα.
αἰὼν δὲ ἀναγράφεται τοῦ νοητοῦ βίος κόσμου, ὡς αἰσθητοῦ χρόνος.
268 ἐν ᾧ ἐνιαυτῷ καὶ „τὴν ἑκατοστεύουσαν εὑρίσκει κριθὴν“ (Gen. 26,12)
ὁ τὰς θεοῦ χάριτας ἐπὶ γενέσει πλειόνων σπείρας ἀγαθῶν, ἵν' ὡς
269 πλεῖστοι τῶν ἐπαξίων τυχεῖν μεταλάβωσιν. ἀλλὰ γὰρ τῷ σπείραντι
καὶ θερίζειν ἔθος· ὁ δ' ἔσπειρε μὲν ἐπιδεικνύμενος τὴν ἐχθρὰν φθόνου
καὶ κακίας ἀρετήν, εὑρεῖν δέ, ἀλλ' οὐ θερίσαι λέγεται· ὁ γὰρ στάχυν

---

1 ⟨καὶ⟩ πληθυνῶ coni. Mang. 5 αὐτομαθοῦς δὲ τὸ ἐρρωμενέστερον coni. Mang. τῷ ἐρρωμένῳ B 8 ἂν addidi 9 καὶ] καὶ ἡ B 10 Μωσῆς codd. 11 ἀποδεδειλιακόσι coni. Mang. 18 πολλοῦ om. B εἰκαίου coni. Mang. 19 αὐτὸν coni. Cohn 21 τὸ addidi ὃ] ὃς coni. Mang. 25 ὡς] ὡς καὶ Mang.

---

25 cf. ad p. 38,15.

ἁδρότερον τῶν εὐεργεσιῶν καὶ πλήρη πεποιηκὼς ἕτερος ἦν, ὃς εὐτρεπισάμενος καὶ ἑτοιμασάμενος ἐλπίδας μείζους καὶ πλείους δωρεὰς προὔθηκε τοῖς ζητοῦσιν εἰς εὕρεσιν.

(48.) Τὸ δὲ „συνετέλεσε λαλῶν πρὸς αὐτὸν“ (Gen. 17,22) ἴσον 270
ἐστὶ τῷ τὸν ἀκροατὴν αὐτὸν ἐτελείωσε κενὸν ὄντα σοφίας πρότερον καὶ ἀθανάτων λόγων ἐπλήρωσεν. ἐπεὶ δὲ τέλειος ὁ μαθητὴς ἐγένετο, „ἀνέβη κύριος ἀπὸ Ἀβραάμ“ (ibid.) δηλῶν, οὐχ ὅτι διεζεύχθη — φύσει γὰρ θεοῦ ὀπαδὸς ὁ σοφός —, ἀλλὰ τὸ ἑκούσιον τοῦ μαθητοῦ βουλόμενος παραστῆσαι, ἵν', ὅπερ ἔμαθε, μηκέτι ἐφεστῶτος τοῦ διδάσκοντος χωρὶς ἀνάγκης αὐτὸς ἐπιδεικνύμενος, ἐθελουργῷ καὶ αὐτοκελεύστῳ προθυμίᾳ χρώμενος, ἐνεργῇ δι' ἑαυτοῦ. δίδωσι γὰρ ὁ διδάσκαλος τῷ μαθόντι τόπον πρὸς τὴν ἄνευ ὑποβολῆς ἑκούσιον μελέτην, ἀλήστου μνήμης ἐγχαράττων βεβαιότατον εἶδος.

1 εὐεργεσιῶν] συνήθων conicio   ὃς scripsi: ὁ codd.   7 ⟨φησὶ⟩ κύριος conicio   9 ὅπερ Mang.: ὥσπερ codd.

ΦΙΛΩΝΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΕΟΠΕΜΠΤΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥΣ ΟΝΕΙΡΟΥΣ

1 (1.) Ἡ μὲν πρὸ ταύτης γραφὴ περιεῖχε τῶν θεοπέμπτων ὀνείρων I p.620
τοὺς κατὰ τὸ πρῶτον εἶδος ταττομένους, ἐφ' οὗ τὸ θεῖον ἐλέγομεν κατὰ
τὴν ἰδίαν ἐπιβολὴν τὰς ἐν τοῖς ὕπνοις ἐπιπέμπειν φαντασίας. ἐν ταύτῃ
2 δ', ὡς ἂν οἷόν τε ᾖ, δηλώσομεν τοὺς ἐφαρμόττοντας τῷ δευτέρῳ. δεύ-
τερον δ' εἶδος, ἐν ᾧ ὁ ἡμέτερος νοῦς τῷ τῶν ὅλων συγκινούμενος ἐξ
ἑαυτοῦ κατέχεσθαί τε καὶ θεοφορεῖσθαι δοκεῖ, ὡς ἱκανὸς εἶναι προλαμ-
βάνειν καὶ προγινώσκειν τι τῶν μελλόντων. ὄναρ δ' ἐστὶ πρῶτον οἰκεῖον
3 εἴδει τῷ σημαινομένῳ τὸ φανὲν ἐπὶ τῆς οὐρανοῦ κλίμακος τόδε· „καὶ
ἐνυπνιάσθη· καὶ ἰδοὺ κλῖμαξ ἐστηριγμένη ἐν τῇ γῇ, ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφι-
κνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον
ἐπ' αὐτῆς· ὁ δὲ κύριος ἐπεστήρικτο ἐπ' αὐτῆς· καὶ εἶπεν· ἐγώ εἰμι ὁ

Φίλωνος MAG: om. FHP τοὺς ὀνείρους εἶναι transpos. F 1 μὲν MA: μὲν οὖν GFHP τῶν θεοπέμπτων ὀνείρων hic habet MA: post ταττομένους transpos. (τῶν om. P) GFHP 3 ὑποβολὴν F, ἐπιβουλὴν P[2]
4 δὲ GFP ἂν om. L δηλώσωμεν A ἐφαρμόττοντας MA: ἐφαρμόζοντας ceteri 5 ⟨ἦν⟩, ἐν coni. Cohn 6 ἑαυτοῦ H: αὑτοῦ ceteri δοκεῖ MAP: ἐδόκει GFH 7 δέ ἐστι GFHP 8 εἴδει H: εἴδη G; ἤδη A, εἴ τι MFP οὐρανοῦ κλίμακος G (Mang.): οὐρανοκλίμακος ceteri τὸ δὲ MAFP 9 post ἐνυπνιάσθη add. Ἰακὼβ GFHP 10 οἱ om. A 11 αὐτῇ G post prius αὐτῆς verba καὶ ἰδοὺ κλίμαξ ἐστηριγμένη ἐν τῇ γῇ ex lin. 9 repet. HP ὁ δὲ κύριος ἐπεστήρικτο MA: καὶ (ὁ add. HP) κύριος ἐστήλωται GFHP αὐτῇ G ὁ MA, s. s. H: om. GFP εἰμι] κύριος conicio (v. § 159. 166. 175)

I ss. cf. Origenem in vol. I p. LXXXXVII. 2 ss. cf. Posidonium apud Cic. De div. I 64.

θεὸς Ἀβραὰμ τοῦ πατρός σου καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ· μὴ φοβοῦ· ἡ γῆ, ἐφ'
ἧς σὺ καθεύδεις, σοὶ δώσω αὐτὴν καὶ τῷ σπέρματί σου, καὶ ἔσται τὸ
σπέρμα σου ὡς ἡ ἄμμος τῆς γῆς, καὶ πλατυνθήσεται ἐπὶ θάλασσαν
καὶ λίβα καὶ βορρᾶν καὶ ἀνατολάς· καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι
αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ⟨ἐν⟩ τῷ σπέρματί σου. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετὰ σοῦ,
διαφυλάσσων σε ἐν τῇ ὁδῷ πάσῃ, ᾗ ἂν πορευθῇς· καὶ ἀποστρέψω σε
εἰς τὴν γῆν ταύτην, ὅτι οὐ μή σε ἐγκαταλίπω, ἕως τοῦ ποιῆσαί με πάντα
21 M. ὅσα ἐλάλησα σοι" (Gen. 28,12—15). | προκατασκευὴ δ' ἐστὶ τῆς φαν- 4
τασίας ἀναγκαία, ἣν ἀκριβώσαντες εὐμαρῶς ἴσως δυνησόμεθα καὶ τὰ
δηλούμενα ὑπὸ τῆς φαντασίας καταλαβεῖν. τίς οὖν ἡ προκατασκευή;
„καὶ ἐξῆλθε" φησίν „Ἰακὼβ ἀπὸ τοῦ φρέατος τοῦ ὅρκου καὶ ἐπορεύθη
εἰς Χαρράν, καὶ ἀπήντησε τόπῳ· ἔδυ γὰρ ὁ ἥλιος· καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τῶν
λίθων τοῦ τόπου καὶ ἔθηκε πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκοιμήθη ἐν τῷ
τόπῳ ἐκείνῳ" (ibid. 10. 11)· κἄπειτ' εὐθύς ἐστι τὸ ὄναρ. οὐκοῦν ἄξιον 5
ἐν ἀρχῇ ταυτὶ τρία διαπορῆσαι· ἓν μὲν τί τὸ τοῦ ὅρκου φρέαρ καὶ διὰ
τί οὕτως ὠνομάσθη, δεύτερον δὲ τίς ἡ Χαρρὰν καὶ διὰ τί ἀπὸ τοῦ
λεχθέντος φρέατος ἐξελθὼν εἰς Χαρρὰν ἔρχεται εὐθύς, τρίτον τίς ὁ τόπος
καὶ διὰ τί, ὅταν γένηται κατ' αὐτόν, ὁ μὲν ἥλιος δύεται, αὐτὸς δὲ κοιμᾶται.

(2.) Σκοπῶμεν οὖν αὐτίκα τὸ πρῶτον. ἐμοὶ τοίνυν δοκεῖ σύμ- 6
βολον εἶναι τὸ φρέαρ ἐπιστήμης· οὐ γάρ ἐστιν ἐπιπόλαιος αὐτῆς ἡ φύσις,

---

1 Ἀβραὰμ fere scribunt HP τοῦ MAG, s. s. H: om. FP ὁ MAH^2: om. GFPH^1 ἡ γῆ MA: τὴν γῆν ceteri 2 ἧς] ᾗ AF αὐτὴν MA: om. ceteri 3 ἡ ἄμμος MA: χοῦς ceteri (ὁ s. s. H^2) 3—5 καὶ — σου om. A 3 πλατυνθήσεται Mang. (cf. § 176): πληθυνθήσεται HP, πληθυνθήσονται MGF 4 λίβα καὶ ante ἀνατολὰς transp. M λίβαν F εὐλογηθήσονται G 5 φυλαὶ M: συγγένειαι ceteri ἐν addidi post σου rep. καὶ ἔσται — γῆς ex lin. 2. 3 M μετὰ σοῦ om. MA 6 διαφυλάσσω MA σε s. s. H ἀποστρέψω MA: ἐπιστρέψω ceteri 7 ἐγκαταλείπω GL 8 ὅσα MA: ἃ ceteri δέ ἐστι MAP 9 ἴσως om. G 10 καταλαβεῖν MA: καταλαμβάνειν ceteri 11 prius τοῦ om. FPH^1 alterum τοῦ s. s. H^{2}P^2, om. F 12 ἀπήντησεν ἐν τόπῳ GFHP ἔδυ γὰρ MA (cf. § 72): καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ, ὅτι εἰσῆλθεν ceteri 13 κεφαλὴν H αὐτοῦ v 14 κἄπειτα G εὐθύς MA: εὐθέως ceteri ἐστι] ἐπὶ G, ἕπεται conicio 15 ταυτὶ τρία MA: τρία ταῦτα ceteri τὸ MA, s. s. G^{2}H^2: om. G^{1}FPH^1 post ὅρκου add. τὸ P^2 17 λεχθέντος MA: προλεχθέντος ceteri ἐξελθὼν hic habet MA: post ἔρχεται transpos. GFHP εὐθύς GFHP: om. MA 18 κατ' αὐτοῦ F δύηται GP 20 τὸ] καὶ τὸ A τοίνυν om. MA

---

21 sqq. cf. Orig. Contra Cels. IV 44 p. 537 (Siegfried, Philo von Alex. p. 356). Ambros. de Isaac 4,21.

ἀλλὰ πάνυ βαθεῖα· οὐδ' ἐν φανερῷ πρόκειται, ἀλλ' ἐν ἀφανεῖ που
κρύπτεσθαι φιλεῖ· οὐδὲ ῥᾳδίως, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν πόνων καὶ μόλις
ἀνευρίσκεται. καὶ ταῦτ' οὐ μόνον ἐπὶ τῶν μεγάλα καὶ ἀμύθητα ὅσα
7 θεωρήματα ἐχουσῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν εὐτελεστάτων θεωρεῖται. ἣν
γοῦν ἂν ἐθέλῃς ἑλοῦ τῶν τεχνῶν, μή μοι τὴν ἀρίστην, ἀλλὰ τὴν πασῶν
ἀφανεστάτην, ἣν ἐλεύθερος μὲν ἴσως οὐδεὶς ἐν πόλει τραφεὶς ἑκὼν ἐπι-
τηδεύσειεν ἄν, ἐν ἀγρῷ δὲ μόλις ἄκων οἰκέτης δυσκόλῳ καὶ δυστρόπῳ
8 παλαίων δεσπότῃ βιαζομένῳ πολλὰ δρᾶν τῶν ἀβουλήτων. εὑρεθήσεται
γὰρ οὐχ ἁπλοῦν, ἀλλὰ ποικίλον τὸ πρᾶγμα, οὐ θήρᾳ ληπτόν, δυσεύρετον,
δυσπεριγένητον, ἐχθρὸν μὲν ὄκνῳ καὶ ἀμελείᾳ καὶ ῥᾳθυμίᾳ, σπουδῆς
δὲ καὶ φιλοτιμίας ἱδρώτων τε καὶ φροντίδων μεστόν. οὗ χάριν οὐδ'
ὕδωρ ἐν τῷ φρέατι τούτῳ φασὶν οἱ ὀρύττοντες εὑρεῖν (Gen. 26,32),
ἐπειδὴ τὰ τέλη τῶν ἐπιστημῶν οὐ δυσεύρετα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνεύρετα
9 παντελῶς εἶναι συμβέβηκε. γραμματικώτερος δὲ διὰ τοῦτο καὶ γεωμε-
τρικώτερος ἕτερος ἑτέρου γίνεται τῷ τὰς ἐπιτάσεις καὶ παραυξήσεις ἀμή-
χανον εἶναι ὅροις περιγραφῆναι· πλείω γὰρ ἀεὶ τῶν εἰς μάθησιν ἡκόντων
τὰ ἀπολειπόμενα ἐκδέχεται καὶ ἐφεδρεύει, ὡς καὶ τὸν ἅπτεσθαι περάτων
ἐπιστήμης ὑπολαμβανόμενον ἡμιτελῆ παρ' ἑτέρῳ κριτῇ νομίζεσθαι, παρὰ
10 δὲ ἀληθείᾳ δικαζούσῃ καὶ ἄρτι ἄρχεσθαι δοκεῖν. „βραχὺς μὲν γὰρ ὁ
βίος," ἔφη τις, „ἡ δὲ τέχνη μακρά," ἧς ἄριστα καταλαμβάνει τὸ μέγεθος

---

1 ἀφανεῖ] ά s. s. G[2] 3 post ἀνευρίσκεται verba καὶ ἐπὶ — θεωρεῖται ex lin. 4 add. H, sed rursus del. 3. 4 καὶ ταῦτα — ἐχουσῶν rep. in mg. H[2] 3 ταῦτ' οὐ M: τούτου A, ταῦτα οὐ ceteri μεγάλων A 3. 4 ὅσα θεωρή-ματα om. G 5 πασῶν MA: ἁπασῶν ceteri 7 ἂν om. MA δυσκόλῳ καὶ δυστρόπῳ MA: δυστρόπῳ καὶ δυσκόλῳ ceteri 8 δουλεύων coni. Mang. 9 ποικ^{o}ίλλω G οὐ om. GF, add. mg. P[2] θηρατοῦ GF, τῇ ῥᾳστώνῃ conicio ληπτόν MAH[2]P[2]: μεμπτόν GFH[1]P[1] δυσόρατον MA 10 ἀμελείᾳ καὶ ῥᾳθυμίᾳ MA: ῥᾳθυμίᾳ καὶ ἀμελείᾳ ceteri 11 τε] δὲ A οὗ χάριν om. Turn. 12 τοῦτο A 13 δυσεύρητα D ἀνεύ-ρητα D 14 συμβέβηκεν HP δὲ om. MA 14. 15 δὲ — γεωμετρι-κώτερος om. D 15 τῷ] τῶν AP ἐπιδόσεις coniciebam 16 εἶναι ὅροις M: ὅροις εἶναι ceteri ἀεὶ MAP[2]: δεῖ ceteri 17 τὰ s. s. H[2]P[2] ἐκδέχεται MAP[2]: ἐκδέχεσθαι ceteri ἐφεδρεύει MAP[2]: ἐφεδρεύειν ceteri 18 ὑπολαμβανόμενον MA: ὑπολαμβάνοντα ceteri νομίζεσθαι MA: ὑπολαμβάνεσθαι ceteri 19 ἄρτι om. A ἄρχεσθαι] νομίζεσθαι G γὰρ om. G 20 ὡς post βίος add. GFHP ἧς MA: ἣ FHP, ὃς G (man. 2 ut vid.)

13—16 D[K] fol. 262[r] ἐκ τοῦ περὶ τῶν ὀνείρων· τὰ τέλη — περιγραφῆναι. 20 Hippocrates, Aphorismi I 1.

22 M. ὁ ἀψευδῶς ἐμβαθύνων αὐτῇ καὶ ὥσπερ φρέαρ | αὐτὴν ὀρύττων. διὸ καὶ τελευτῶντά τινα πολιὸν ἤδη καὶ ὑπέργηρων λόγος ἔχει δακρύειν, οὐ δι' ἀνανδρίαν φόβῳ θανάτου, ἀλλὰ διὰ παιδείας ἵμερον ὡς νῦν πρῶτον εἰς αὐτὴν εἰσιόντα, ὅτε πανύστατ' ἔξεισιν. ἀνθεῖ γὰρ ἡ ψυχὴ πρὸς ἐπι- 11
στήμην, ὁπότε αἱ τοῦ σώματος ἀκμαὶ χρόνου μήκει μαραίνονται. πρὶν οὖν ἡβῆσαι καὶ ἐννεάσαι τῇ τῶν πραγμάτων ἀκριβεστέρᾳ καταλήψει, χαλεπὸν ὑποσκελισθῆναι. τὸ δὲ πάθος τοῦτο κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν φιλομαθῶν, οἷς νέα ἐπὶ παλαιοῖς ἀνίσχει καὶ ἀναλάμπει θεωρήματα, πολλὰ μὲν καὶ τῆς ψυχῆς, ὁπότε μὴ στεῖρα καὶ ἄγονος εἴη, τικτούσης, πολλὰ δὲ καὶ τῆς φύσεως ἀτεκμάρτως ἐκ ταὐτομάτου προφαινούσης τοῖς διάνοιαν ὀξυδορκοῦσι. τὸ μὲν οὖν ἐπιστήμης φρέαρ ὅρον καὶ τελευτὴν οὐκ ἔχον τοιοῦτον ἀπεδείχθη. διὰ τί δὲ ὅρκος ὠνομάσθη (Gen. 26,33), 12
λεκτέον· τὰ ἐνδοιαζόμενα τῶν πραγμάτων ὅρκῳ διακρίνεται καὶ τὰ ἀβέβαια βεβαιοῦται καὶ τὰ ἄπιστα λαμβάνει πίστιν· ἐξ ὧν ἐκεῖνο συνάγεται, ὅτι περὶ οὐδενὸς ἄν τις οὕτως βεβαιώσαιτο, ὡς περὶ τοῦ τὸ σοφίας γένος ἀπερίγραφον καὶ ἀτελεύτητον εἶναι. καλὸν μὲν οὖν καὶ ἀνωμότῳ διε- 13
ξιόντι περὶ τούτων συνεπιγράφεσθαι· ὁ δὲ μὴ λίαν εἰς συναίνεσιν εὐχερὴς ἐνωμότῳ γενομένῳ συναινείτω. μηδεὶς δὲ ὀμνύναι τὸν τοιοῦτον ὅρκον

---

1 ὁ MAP²: om. ceteri   ὀρύττων αὐτήν HP   διὸ MA: ὃν ceteri
2 τινα MA: om. ceteri   3 δι'] δ' F¹   ἀνανδρείαν P   διὰ om. A   post νῦν add. ἔχων AP²   4 εἰς αὐτὴν MAP²: ἐπ' αὐτὰ G², ἐπ' αὐτῇ H(P¹), ὑπ' αὐτῇ F(G¹?)   εἰσιόντα MAP (εἰσ in ras. P²): ἱερεῖ ὄντα G¹, ἀνιερεῖον ὄντα G², ἱερεῖ ὄντα F; ἱρ, ras. 1 litt., όντα H (supra ρ scr. εῖν H²)   πάνυ κατέξεισιν A   πρὸς] κατ' A   5 αἱ] καὶ MA   αἱ ἀκμαὶ M   7 ante χαλεπὸν add. οὐ A   κοινῶν G   9 πολλοὺς N   11 διάνοιαν MAG: τὴν διάνοιαν FHPN
12 ὅρκος scripsi (cf. § 14. 24. 40): ὅρκου codd.   14 βεβαιοῦνται AHP
15 οὕτω A   16 καλὸν MAP²: μᾶλλον ceteri N   ἀνομότω A, ἀνωτάτω G, ἀνομωτάτω F   17 λίαν MAP²: δεῖν G, δὲ FN, δ' HP¹   συναίνεσιν Mang.: σύνεσιν codd. N   18 ἐνομότω AF, ἐνομώτω G   γινομένω N   συναινείτω MP²: συναινεῖτο A, συναινεῖ ceteri N

---

2 cf. Aristo apud Stob. IV 202 Mein.: πολλοὶ σοφοὶ γηραιοὶ φιλοζωοῦσι .... ὀψὲ ἀρετῆς ἐπήβολοι γενόμενοι ἐφίενται αὐτὴν ἐκθρέψαι.   4. 5 D^P fol. 105 Εὐαγρίου D^V p. 404 Floril. Par. (inter sententias Euagrii No. 8) Max. Ecl. cap. 41 Εὐαγρίου (praecedit in D^V Euagrii sententia, sed Φίλωνος in margine adnotatum est): ἀνθεῖ πρὸς ἐπιστήμην ψυχή, ὁπότε αἱ (αἱ om. D) τοῦ σώματος ἀκμαὶ χρόνου (χρόνου om. D) μήκει μαραίνονται. cf. Elter, Gnomica I p. IL   4—208,1 N fol. 150r: ἀνθεῖ — στήλαις. sequuntur: λέγει δὲ καὶ ὁ Πλάτων ὅτι ἡ τῆς διανοίας ὄψις ἄρχεται ὀξὺ βλέπειν, ὅταν ἡ τῶν ὀμμάτων τῆς ἀκμῆς λήγειν ἐπιχειρῇ.

ἀναδυέσθω σαφῶς εἰδώς, ὅτι ἐν εὐόρκων γραφήσεται στήλαις. (3.)
14 ἅλις μὲν δὴ τούτων. ἑπόμενον δ' ἂν εἴη σκέψασθαι, διὰ τί τεττάρων
ὀρυττομένων φρεάτων ὑπὸ τῶν ἀμφὶ τὸν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ (Gen. 21,
15 25. 26, 19—23) τὸ τέταρτον καὶ τελευταῖον „ὅρκος" προσερρήθη. μήποτ'
οὖν δι' ὑπονοιῶν ἐκεῖνο βούλεται παραστῆσαι, ὅτι κἂν τῷ παντὶ τεττάρων
ὄντων, ἐξ ὧν συνέστηκεν ὅδε ὁ κόσμος, καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἰσαρίθμων,
ἐξ ὧν διαπλασθέντες εἰς ἀνθρωπόμορφον εἶδος ἐτυπώθημεν, τὰ μὲν [οὖν]
τρία πέφυκεν ἀμηγέπῃ καταλαμβάνεσθαι, τὸ δὲ τέταρτον ἀκατάληπτον
16 πᾶσι τοῖς κριταῖς ἐστιν. ἐν μὲν οὖν τῷ κόσμῳ γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα
καὶ οὐρανὸν τέτταρα τὰ πάντα εἶναι συμβέβηκεν· ὧν τὰ μὲν ἄλλα κἂν
17 δυσευρέτου, ἀλλ' οὐχ εἰσάπαν ἀνευρέτου μοίρας ἠξίωται. καὶ γὰρ γῆν,
ὅτι ἐστὶ σῶμα βαρὺ καὶ ἀδιάλυτον καὶ στερέμνιον καὶ τεμνόμενον εἰς ὄρη
καὶ πεδιάδας χώρας καὶ ποταμοῖς καὶ θαλάττῃ διαιρούμενον, ὡς τὰ μὲν
νησιάζειν, τὰ δὲ ἠπειροῦσθαι, καὶ ὅτι τὸ μὲν αὐτῆς λεπτόγεων, τὸ δὲ
βαθύγειον, καὶ τὸ μὲν τραχὺ καὶ στρυφνὸν καὶ λιθῶδες καὶ εἰσάπαν
ἄγονον, τὸ δὲ λεῖον καὶ μαλακὸν καὶ γονιμώτατον, | καὶ μυρία πρὸς p. 623
18 τούτοις ἕτερα καταλαμβάνομεν· καὶ πάλιν ὕδωρ ὅτι πολλά τε τῶν εἰρη-
μένων ἔχει κοινὰ πρὸς γῆν καὶ ἐξαίρετα ἕτερα· τὸ μὲν γὰρ αὐτοῦ γλυκύ,
τὸ δ' ἁλμυρόν, τὸ δ' ἄλλαις διακεκριμένον ἰδέαις· καὶ τὸ μὲν πότιμον,
τὸ δ' οὐ πότιμον — καὶ ἑκάτερον οὐ πᾶσιν, ἀλλ' οἷς θάτερον, οὐ τὸ
ἕτερον, καὶ οἷς μὴ θάτερον, πάντως τὸ ἕτερον —, καὶ τὸ μὲν φύσει
19 ψυχρόν, τὸ δὲ φύσει θερμόν — εἰσὶ γὰρ μυρίαι πολλαχόθι πηγαὶ ζέον
ὕδωρ ἐκδιδοῦσαι, οὐ κατὰ γῆν μόνον ἀλλὰ καὶ κατὰ θάλατταν· ἤδη γοῦν
ἐφάνησαν φλέβες ἀνομβροῦσαι ζέον ὕδωρ ἐν μέσοις πελάγεσιν, ἃς ἡ

---

1 ἐν εὐόρκων MA: ὁ εὐορκῶν ceteri, εὐορκῶν N 2 τεσσάρων GFHP 3 τῶν] τὸν A 4 ὅρκου MA προσερρήθη MA: προσηγορεύθη ceteri 4. 5 μήποτε δι' FHP 5 κἂν τῷ] αὐτῷ Turn. τεσσάρων MA 6 συνέστηκεν FH post αὐτοῖς ras. 3 litt. G 7 μὲν οὖν GFHP (οὖν seclusi): om. MA 8 πέφυκε GFHP ἀμηγέπη MAP²: om. ceteri 10 τὰ πάντα εἶναι MA: ταῦτα εἶναι G, εἶναι ταῦτα FHP 10. 11 κἂν δυσευρέτου MA: εἰ καὶ δυσεύρετα ceteri 12 στερέμνιον GFHP: κάτω νεῦον τε MA 14 λεπτόγεων MAF: λεπτόγεον G, λεπτόγειον HP 14—16 τὸ δὲ βαθύγειον — ἄγονον om. P 15 βαθύγεων A βραχὺ L στρυφνὸν FH²: στριφνὸν ceteri 17 τε MA: om. ceteri 19 δ' ἄλλαις MA, in ras. P²: δὲ ὑλῶδες ἐστὶ G, δὲ βλακώδεσι F, δὲ βλυχῶδες ἐστί H (sed υχ, εσ, ε, τ scr. H²) διακεκριμένον GFHP: διακεκραμένον A, διακεκραμμένον M 20 ἑκάτερον] θάτερον MA 20. 21 οὐ τὸ ἕτερον HP: οὗ οὐ τὸ ἕτερον F, οὐθέτερον MA, om. G 22 πολλαχόθι A: πολλαχόθεν ceteri 23 μόνον om. Turn. post alt. κατὰ add. τὴν HL, sed H rursus del. θάλασσαν GFHP 24 ζέον ὕδωρ MAP²: om. ceteri

τοσαύτη τῶν ἐν κύκλῳ πελαγῶν ἀνάχυσις ἐξ αἰῶνος ἐπικλύζουσα οὐκ
ἴσχυσε σβέσαι, ἀλλ' οὐδ' ἐπὶ ποσὸν ἀνεῖναι —· καὶ πάλιν ὅτι ὁ ἀὴρ 20
ἔχει φύσιν εἴκουσαν ἀντιπεριιστάμενος τοῖς σώμασιν, ὄργανον ὢν ζωῆς,
ἀναπνοῆς, ὁράσεως, ἀκοῆς, τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, πυκνότητας καὶ μανό-
τητας κινήσεις τε καὶ ἠρεμίας ἐνδεχόμενος, τροπὰς καὶ μεταβολὰς παντοίας
τρεπόμενός τε καὶ μεταβάλλων, χειμῶνας καὶ θέρη γεννῶν καὶ τὰς μετο-
πωρινὰς καὶ ἐαρινὰς ὥρας, ἐξ ὧν ὁ ἐνιαυτοῦ κύκλος πέφυκε περατοῦσθαι.
(4.) τούτων μὲν δὴ πάντων αἰσθανόμεθα, ὁ δ' οὐρανὸς ἀκατάληπτον 21
ἔχει τὴν φύσιν, οὐδὲν ἑαυτοῦ σαφὲς γνώρισμα πρὸς ἡμᾶς ἀποστείλας.
τί γὰρ ἂν εἴποιμεν; ὅτι πεπηγώς ἐστι κρύσταλλος, ὡς ἠξίωσάν τινες;
ἢ ὅτι πῦρ τὸ καθαρώτατον; ἢ ὅτι πέμπτον κυκλοφορικὸν σῶμα, μηδενὸς
τῶν τεττάρων στοιχείων μετέχον; τί δ'; ἡ ἀπλανὴς καὶ ἐξωτάτω σφαῖρα
πρὸς τὸ ἄνω βάθος ἔχει ἢ αὐτὸ μόνον ἐστὶν ἐπιφάνεια βάθους ἐρήμη,
τοῖς ἐπιπέδοις σχήμασιν ἐοικυῖα; τί δ'; οἱ ἀστέρες πότερον γῆς εἰσιν 22
ὄγκοι πυρὸς πλήρεις — ἄγκεα γὰρ καὶ νάπας καὶ μύδρους διαπύρους
εἶπον αὐτοὺς εἶναί τινες, αὐτοὶ δεσμωτηρίου καὶ μύλωνος, ἐν οἷς τὰ
τοιαῦτά ἐστιν ἐπὶ τιμωρίᾳ τῶν ἀσεβῶν, ὄντες ἐπάξιοι — ἢ συνεχὴς καί,
ὥς εἶπέ τις, πυκνὴ ἁρμονία, πιλήματα ἀδιάλυτα αἰθέρος; ἔμψυχοι δὲ
καὶ νοεροὶ ἢ νοῦ καὶ ψυχῆς ἀμέτοχοι; προαιρετικὰς δὲ ἢ κατηναγκασ-
μένας αὐτὸ μόνον κινήσεις ἔχοντες; τί δέ; σελήνη πότερον γνήσιον ἢ 23
νόθον ἐπιφέρεται φέγγος ἡλιακαῖς ἐπιλαμπόμενον ἀκτῖσιν ἢ καθ' αὐτὸ
624 M. μὲν ἰδίᾳ τούτων οὐδέτερον, | τὸ δ' ἐξ ἀμφοῖν ὡς ἂν ἐξ οἰκείου καὶ
ἀλλοτρίου πυρὸς κρᾶμα; πάντα γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τοῦ ἀρίστου
τε καὶ τετάρτου τῶν ἐν κόσμῳ σώματος ὄντα, οὐρανοῦ, ἄδηλα καὶ
ἀκατάληπτα, στοχασμοῖς καὶ εἰκασίαις, οὐ παγίῳ λόγῳ τῆς ἀληθείας,

---

2 ὁ ἀὴρ MA: ἀὴρ ὁλκὸν ceteri (ὁλκὸν del. P²) 3 εἴκουσαν MP²: ἥκουσαν A, εἴκων GHP¹L¹, εἴκων ἔστι τε FL², εἴκων τε καὶ Turn. ἀντιπεριισταμένοις H² 4. 5 πυκνότητα καὶ μανότητα H² 5 καὶ ante κινήσεις add. G alt. καὶ MA: τε καὶ ceteri 6 προτρεπόμενος A, ἑπόμενος G χειμῶνα HP 8 δὴ] δὲ MA 10 εἴπομεν H post ἐστι ras. 3 litt. H κρύσταλος H 11 ἢ — καθαρώτατον om. G κυκλοφορητικὸν conicio 12 τεσσάρων MAP μετέχων A, μέτοχον HP 13 ἢ] ὃ Turn. 15 ὅροι F ἄγκαια A μύδρους MAP²: δρυμοὺς ceteri 17 τοιαῦτ' HP 18 ἁρμονία πυκνή F 20 σελήνης A 21 ἐκλαμπόμενον A 22 μὲν MA: μόνον ceteri ἰδίαν F post ἰδία add. ἢ GH² 23 ταῦτα καὶ om. MA 23. 24 ἀρίστου τε καὶ τετάρτου MA: τετάρτου καὶ ἀρίστου ceteri 25 ἰκασίαις F λογίῳ HP

---

10 ss. de fontibus cf. Sitzungsberichte der K. preuss. Akad. 1897 p. 1074 sqq.

24 ἐφορμοῦντα· ὥστε κἂν ὀμόσαι τινὰ θαρρήσαντα, ὅτι θνητὸς οὐδεὶς πώποτε
ἰσχύσει τούτων ἐναργῶς καταλαβεῖν οὐδέν. ὅρκος διὰ τοῦτ' ὠνομάσθη
τὸ τέταρτον καὶ ξηρὸν φρέαρ, ἡ τοῦ τετάρτου τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ζήτησις
25 ἀτελεύτητος καὶ πάντῃ δυσεύρετος, οὐρανοῦ. (5.) ἴδωμεν δέ, ὃν τρόπον
καὶ τὸ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τέταρτον διαφερόντως καὶ κατ' ἐξαίρετον λόγον
ἀκατάληπτον εἶναι πέφυκεν. οὐκοῦν τέτταρα τὰ ἀνωτάτω τῶν περὶ ἡμᾶς
ἐστι, σῶμα, αἴσθησις, λόγος, νοῦς· τούτων μὲν δὴ τὰ τρία οὐ κατὰ πάσας
ἄδηλα τὰς ἰδέας ἐστίν, ἀλλ' ἔχει τινὰ δείγματα ἐν ἑαυτοῖς τοῦ καταλαμ-
26 βάνεσθαι. τί δ' ἔσθ' ὃ φημι; ὅτι τὸ σῶμα καὶ τριχῇ διαστατὸν καὶ
ἑξαχῇ κινητόν, ἴσμεν, διαστάσεις μὲν τρεῖς ἔχον, μῆκος, βάθος, πλάτος,
κινήσεις δὲ τὰς διπλασίας ἕξ, τὴν ἄνω, τὴν κάτω, τὴν ἐπὶ δεξιά, τὴν
ἐπὶ εὐώνυμα, τὴν πρόσω, τὴν εἰς τὸ κατόπιν· ἀλλὰ καὶ ὅτι ψυχῆς ἐστιν
ἀγγεῖον, οὐκ ἀγνοοῦμεν· ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡβᾷ, φθίνει, γηράσκει, τελευτᾷ,
27 διαλύεται, σαφῶς ἴσμεν. καὶ πρὸς αἴσθησιν μέντοι γε οὐ παντάπασιν
ἀμβλεῖς καὶ πηροὶ γεγόναμεν, ἀλλ' ἔχομεν εἰπεῖν, ὅτι καὶ πενταχῇ σχί-
ζεται καὶ ὄργανα ἑκάστης ἐστὶν ὑπὸ φύσεως δημιουργηθέντα οἰκεῖα, ὁρά-
σεως μὲν ὀφθαλμοί, ἀκοῆς δὲ ὦτα, ῥῖνες δὲ ὀσφρήσεως καὶ τῶν ἄλλων
τὰ οἷς ἐναρμόζεται, καὶ ὅτι ἄγγελοι διανοίας εἰσὶ διαγγέλλουσαι χρώματα,
σχήματα, φωνάς, ἀτμῶν καὶ χυλῶν ἰδιότητας, συνόλως σώματα καὶ ὅσαι
ποιότητες ἐν τούτοις, καὶ ὅτι δορυφόροι ψυχῆς εἰσιν, ὅσα ἂν ἴδωσιν ἢ
ἀκούσωσι δηλοῦσαι κἂν εἴ τι βλαβερὸν ἔξωθεν ἐπίοι προορώμεναί τε καὶ
φυλαττόμεναι, ὡς μὴ λάθρᾳ παρεισρεῦὲν αἴτιον ζημίας ἀνηκέστου τῇ
28 δεσποίνῃ γένηται. καὶ φωνὴ δ' οὐκ εἰσάπαν ἀποδιδράσκει τὴν ἡμετέραν
κρίσιν, ἀλλ' ἴσμεν ὅτι ἡ μὲν ὀξεῖα, ἡ δὲ βαρεῖα, καὶ ἡ μὲν ἐμμελὴς
καὶ ἐναρμόνιος, ἡ δὲ ἀπῳδὸς καὶ λίαν ἀνάρμοστος, καὶ πάλιν ἡ μὲν

---

1 ἀφορμοῦντα G, ἐφαρμόττοντα MA 2 post ὅρκος add. γοῦν H[2] . ὅρκου coni. Mang. τοῦτο MA 3 ante ἡ add. ὅτι H[2] 4 ἀκατάληπτος coni. Mang. δυσεύρετος Mang.: δυσόρατος codd. δ' GFHP 6 ἀνώτατα L 7 ἐστίν H 8 ταῖς ἰδέαις GFH[1]P δόγματα HP[1] αὐτοῖς A 9 δ' ἐστὶν GFHP (ἢ add. M) ὅτι τὸ σῶμα καὶ MA: τὸ σῶμα ὅτι μὲν ceteri, fort. recte διαστατοῦν MA 10 ἴσμεν GFHP: om. MA πλάτος βάθος GFP 11 διακινήσεις M τὰς] τρεῖς coni. Mang. 12 εἰς τὸ om. GFHP ἐστιν om. A 13 post ἡβᾶ add. καὶ GFHP 14 ἴδμεν P οὐ παντάπασιν MAP[2]: om. ceteri 15 πονηροὶ F ἀλλ' ἔχομεν om. MA 16 εἰσὶν P 18 ἐναρμόζοντα FL[2], ἐναρμόζονται G εἰσὶν A διαγγέλουσαι GFH[2], διαγγέλουσι H[1] 19 prius καὶ om. MA 20 ἂν] δ' ἂν A ἴδωσιν ἢ MAGF: ἴδωσι καὶ HP 21 ἐπίῃ A 23 δὲ GFHP 24 prius μὲν MA: μέν ἐστιν GFHP

μείζων, ἡ δὲ ἐλάττων· διαφέρουσι καὶ ἄλλοις μυρίοις, γένεσι, χρώμασι,
διαστήμασι, συνημμέναις τάσεσι καὶ διεζευγμέναις, ταῖς διὰ τεττάρων,
ταῖς διὰ πέντε, ταῖς διὰ πασῶν συμφωνίαις. καὶ μὲν δὴ καὶ τῆς ἐνάρ- 29
θρου φωνῆς, ἣν μόνος ἐκ πάντων ζῴων ἔλαχεν ἄνθρωπος, ἔστιν ἃ γνω-
ρίζομεν· οἷον ὅτι ἀπὸ διανοίας ἀναπέμπεται, ὅτι ἐν τῷ στόματι ἀρθροῦται,
ὅτι ἡ γλῶσσα πλήττουσα τῇ τῆς φωνῆς τάσει τὸ ἔναρθρον ἐνσφραγί-
25 M. ζεται καὶ λόγον, ἀλλ' οὐ ψιλὴν | αὐτὸ μόνον φωνὴν ἀργὴν καὶ ἀδιατύ-
πωτον ἦχον ἀπεργάζεται, ὅτι κήρυκος ἢ ἑρμηνέως ἔχει τάξιν πρὸς τὸν
ὑποβάλλοντα νοῦν. (6.) ἆρ' οὖν καὶ τὸ τέταρτον τῶν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, 30
ὁ ἡγεμὼν νοῦς, καταληπτός ἐστιν; οὐ δήπου. τί γὰρ αὐτὸν οἰόμεθα
κατὰ τὴν οὐσίαν εἶναι; πνεῦμα ἢ αἷμα ἢ σῶμα συνόλως — ἀλλ' οὐ
σῶμα, ἀσώματον δὲ λεκτέον — ἢ πέρας ἢ εἶδος ἢ ἀριθμὸν ἢ ἐνδελέ-
χειαν ἢ ἁρμονίαν ἢ τί τῶν ὄντων; γεννώμενον δ' εὐθὺς ἢ ἔξωθεν 31
εἰσκρίνεται ἢ ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἀέρος ἡ ἔνθερμος ἐν ἡμῖν φύσις οἷα
σίδηρος ἐν χαλκέως πεπυρωμένος ὕδατι ψυχρῷ πρὸς τὸ κραταιότατον
στομοῦται; διότι καὶ παρὰ τὴν ψῦξιν ὠνομάσθαι ψυχὴ δοκεῖ. τί δέ;
τελευτώντων σβέννυται καὶ συμφθείρεται τοῖς σώμασιν ἢ πλεῖστον ἐπι-
βιοῖ χρόνον ἢ κατὰ τὸ παντελὲς ἄφθαρτόν ἐστι; ποῦ δ' ἐμπεφώλευκεν 32
ὁ νοῦς αὐτῷ; ἆρα οἶκον κεκλήρωται; οἱ μὲν γὰρ τὴν ἀκρόπολιν ἐν ἡμῖν
ἀνιέρωσαν αὐτῷ κεφαλήν, περὶ ἣν καὶ αἱ αἰσθήσεις λοχῶσιν, εἰκὸς εἶναι
νομίσαντες ἐγγὺς οἷα μεγάλου βασιλέως ἐφεδρεύειν τοὺς δορυφόρους· οἱ
δ' ὑπὸ καρδίας αὐτὸν ἀγαλματοφορεῖσθαι διανοηθέντες γνωσιμαχοῦσιν.

---

1 διαφέρουσι F (probat Cohn): διαφέρουσαι MAGH^2P^2, διαφέρουσα H^1(P^1? coni. Mang.), διαφέρουσι δὲ conicio 2 στάσεσι G^1FHP^1 ταῖς MAG^2: τὰς G^1, ταῖς τε H^2P^2, τά τε FH^1P^1 τεσσάρων MA 3 πέντε] ε̅ M συμφωνίας A 4 ζώων MAP^2: om. ceteri ἄνθρωπος ἔλαβεν (ἔλαχεν H) GFHP 5 οἷον om. MA ἐν om. GFHP 6 γλῶττα A τῇ add. H^2P^2 ⟨τὸν ἀέρα⟩ τῇ coni. Mang. τῆς] σ add. H^2P^2 φωνῆς] σ add. H^2 τάσει om. A 7 prius καὶ om. F ἀρχὴν L^1 9 ὑπερβάλλοντα L 10 οὐδείς που G 12 δὲ MA: τε s. s. G^2P^2, om. G^1FHP^1 12. 13 ἐνδελέχθειαν G, ἐντελέχειαν Mang. 13 γενόμενον A, γεννωμένων coni. Mang. δ' MA: om. ceteri 14 ἡ] ἢ AGFH^1P 15 ἐν MA: ἐκ GFHP κραταιότατον MA: κραταιότερον ceteri 16 ὠνόμασται A δοκεῖ ψυχὴ transpos. GFHP 17 φθείρεται HP 18 ἢ] ἢ καὶ FP 18. 19 ἐμπεφώλευκε νοῦς GFHP 19 αὐτῶν H^2, αὐτός coni. Mang. ἆρα] τίνα ἆρα conicio ⟨τὴν⟩ ἐν conicio 20 ἐνιέρωσαν A (corr. Hoesch.) περιεῖναι αἰσθήσεις εἰς χόλωσιν A (corr. Hoesch.) αἱ om. GFH^1P

---

11 ss. de fontibus v. Sitzungsberichte p. 1076 sqq.

33 ἀεὶ δὴ τὸ τέταρτον ἀκατάληπτον, οὐρανὸς μὲν ἐν κόσμῳ παρὰ τὴν
ἀέρος καὶ γῆς καὶ ὕδατος φύσιν, νοῦς δὲ ἐν ἀνθρώπῳ παρὰ σῶμα καὶ
αἴσθησιν καὶ τὸν ἑρμηνέα λόγον. μήποτε μέντοι καὶ τὸ τέταρτον ἔτος
„ἅγιον καὶ αἰνετὸν“ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς
34 δηλοῦται (Lev. 19,24)· τὸ γὰρ ἐν τοῖς γεγονόσιν ἅγιον οὐρανὸς μέν
ἐστιν ἐν κόσμῳ, καθ' ὃν αἱ ἄφθαρτοι καὶ μακραίωνες φύσεις περιπο-
λοῦσιν, ἐν ἀνθρώπῳ δὲ νοῦς, ἀπόσπασμα θεῖον ὤν, καὶ μάλιστα κατὰ
Μωυσέα λέγοντα· „ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ
35 ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν“ (Gen. 2, 7). καὶ ἑκάτερον δὲ
αἰνετὸν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ μοι δοκεῖ προσειρῆσθαι· τὰ γὰρ δυνάμενα τοὺς
ἐπαίνους καὶ ὕμνους καὶ εὐδαιμονισμοὺς ἐκτραγῳδεῖν τοῦ γεννήσαντος
πατρὸς ταῦτ' ἐστίν, οὐρανός τε καὶ νοῦς. ἄνθρωπος μὲν γὰρ ἐξαιρέτου
παρὰ τὰ ἄλλα ζῷα γέρως ἔλαχε, θεραπεύειν τὸ ὄν, ὁ δὲ οὐρανὸς ἀεὶ
μελῳδεῖ, κατὰ τὰς κινήσεις τῶν ἐν ἑαυτῷ τὴν πάμμουσον ἁρμονίαν ἀπο-
36 τελῶν· ἧς εἰ συνέβαινε τὴν ἠχὴν εἰς τὰς ἡμετέρας φθάνειν ἀκοάς,
ἔρωτες ἂν ἀκάθεκτοι καὶ λελυττηκότες ἵμεροι καὶ ἄπαυστοι καὶ μανιώδεις
| ἐγίνοντο οἶστροι, ὡς καὶ τῶν ἀναγκαίων ἀπέχεσθαι τρεφομένους μηκέθ' p. 626
ὡς θνητοὶ σιτίοις καὶ ποτοῖς διὰ φάρυγγος, ἀλλ' ὡς οἱ μέλλοντες ἀπα-
θανατίζεσθαι δι' ὤτων μουσικῆς τελείας ἐνθέοις ᾠδαῖς· ὧν ἀκροατὴν
Μωυσῆν ἀσώματον γενόμενον λόγος ἔχει τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τὰς
ἴσας νύκτας μήτε ἄρτου μήτε ὕδατος ψαῦσαι τὸ παράπαν (Exod. 24,18).
37 (7.) ὁ τοίνυν οὐρανός, τὸ μουσικῆς ἀρχέτυπον ὄργανον, ἄκρως ἡρμόσθαι
δοκεῖ δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ ἵνα οἱ ἐπὶ τιμῇ τοῦ τῶν ὅλων πατρὸς ᾀδόμενοι

---

1 ἀεὶ δὴ A: αὖ εἰ δὴ M, εἰ δὴ ceteri, ἤδη v   2 δ' GFHP   4 ἕνεκεν GFHP   5 οὐρανὸν A   6 αἱ om. HP[1]   8 Μωυσέα MA: Μωυσῆν cetari   9 ὁ om. A   10 καὶ ante οὐκ add. F   προσειρῆσθαι δοκεῖ GFHP   προηρῆσθαι A   13 γέρας F   14 τῶν MPal.: τὴν A, τῶν ὄντων ceteri   ἑαυτῶ MA Pal.: αὐτῶ ceteri   15 φθάνει F[1]   16 ἂν] ὧν A   ἀνύποιστοι coni. Mang.   17 ἐγίνοντο M: ἐγίγνοντο F, ἐγένοντο ceteri   ὡς Pal.: om. codd. post ἀναγκαίων add. ἠνάγκασαν H[2]   στρεφομένους F   17. 18 μηκέθ' ὡς θνητοὶ MA: μὴ καθὼς οἱονεὶ ἢ (οἷον ἢ P, οἱονεὶ οἱ L) GFP, μὴ καθὼς οἱ, tum ras. 3 litt. H   18 τοῖς σιτίοις GFHP   καὶ] ἢ FL[2]   τοῖς ποτοῖς GFL[2]   ποτίοις P   ὡς om. GFHP[1]   19 δι' ὤτων MPal.: διὰ τῶν ceteri, διὰ τῆς Turn.   ἐνθέων ᾠδῶν G[2]H[2]L[1], ἐνθέαις ᾠδαῖς FL[2], P[1] ut vid.   ὧν] ἧς A   20 Μωσῆν MA   ἀσωμάτου P   21 alt. μήθ' MA   23 δι'] δ' A   οἱ MG[2]FHP (Hoesch. in mg. A): ἡ AG[1](?), om v   ἐπιστήμη GFHP

---

13 sqq. Pythagorei: Zeller I 1 p. 432.   13—19 Pal. fol. 27[v] ὁ δὲ οὐρανὸς — ᾠδαῖς.

ὕμνοι μουσικῶς ἐπιψάλλωνται. καὶ τὴν ἀρετὴν μέντοι Λείαν ἀκούομεν
ἐπὶ τῆς τοῦ τετάρτου γενέσεως υἱοῦ μηκέτι τίκτειν δυναμένην, ἀλλ' ἐπέ-
χουσαν ἢ ἐπεχομένην τὰς γονάς· εὕρισκε γάρ, οἶμαι, πᾶσαν τὴν γένεσιν
ἐξ αὐτῆς ξηράν τε καὶ στεῖραν, ἡνίκα Ἰούδαν, τὴν ἐξομολόγησιν, τὸν
τέλειον καρπόν, ἤνθησε. διαφέρει δ' οὐδὲν τὸ λέγειν „ἵστασθαι τίκτου- 38
σαν“ (Gen. 29, 35) τοῦ μὴ εὑρίσκειν ἐν τῷ τετάρτῳ φρέατι τοὺς παῖδας
Ἰσαὰκ ὕδωρ (Gen. 26,32), ἐπειδήπερ ἐξ ἑκατέρου τῶν συμβόλων ἐμφαί-
νεται τὸ πάντα διψῆν θεοῦ, παρ' ὃν αἱ γενέσεις καὶ τροφαὶ τοῖς γεγο-
νόσιν ἄρδονται. μικροπολῖται μὲν οὖν τινες ἴσως ὑπολήψονται περὶ φρεά- 39
των διορυχῆς τὸν τοσοῦτον εἶναι λόγον τῷ νομοθέτῃ, οἱ δὲ δὴ μείζονι
ἐγγραφέντες πατρίδι, τῷδε τῷ κόσμῳ, τελειοτέρων φρονημάτων ὄντες,
εἴσονται σαφῶς, ὅτι περὶ τεττάρων ἐστίν, οὐ φρεάτων, ἀλλὰ τῶν τοῦ
παντὸς μερῶν ἡ ζήτησις τοῖς ὁρατικοῖς καὶ φιλοθεάμοσι, γῆς, ὕδατος,
ἀέρος, οὐρανοῦ. ὧν ἕκαστον ἐπινοίαις εἰς ἄκρον πεποιημέναις διεξελ- 40
θόντες ἐν μὲν τοῖς τρισὶν εὗρόν τινα καταληπτά — διὸ καὶ τρία ὀνό-
ματα ἐπεφήμισαν τοῖς εὑρεθεῖσιν, ἀδικίαν, ἔχθραν, εὐρυχωρίαν (Gen.
26, 20. 21. 22) —, ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ τὸ παράπαν οὐδέν, οὐρανῷ, κα-
θάπερ ὀλίγῳ πρότερον ἐδηλώσαμεν· τὸ γὰρ τέταρτον φρέαρ ἄνυδρον
καὶ ξηρὸν εὑρίσκεται καὶ ὅρκος διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν προσαγορεύεται.
(8.) Τὰ δὲ ἑπόμενα ζητήσωμεν ἐρευνῶντες, τίς ἡ Χαρρὰν καὶ 41
διὰ τί ὁ ἀπὸ τοῦ φρέατος ἐξελθὼν εἰς αὐτὴν ἔρχεται (Gen. 28,10).
ἔστι τοίνυν, ὡς ἔμοιγε φαίνεται, Χαρρὰν μητρόπολίς τις αἰσθήσεων.
ἑρμηνεύεται γὰρ τοτὲ μὲν ὀρυχτή, τοτὲ δὲ τρῶγλαι, δι' ἀμφοτέρων τῶν
ὀνομάτων ἑνὸς δηλουμένου πράγματος. τὸ γὰρ σῶμα ἡμῶν εἰς τὰ τῶν 42
αἰσθήσεων ὄργανα τρόπον τινὰ ἐξορώρυχται, καὶ γέγονεν ἕκαστον τῶν

---

1 λίαν A (corr. Hoesch.) G ἀκούωμεν A 2 τοῦ om. Mang. 3 ἢ ἐπεχομένην om. F, secl. Mang. εὕρισκε HP: ηὕρισκε MAF, ἢ εὕρισκε G 4 αὐτῆς H² 5 τὸ MAFH²: τῶ H¹P, τοῦ in ras. G λέγειν MA: τὴν λείαν HP, τὴν λίαν GF 6 τοῦ MAF: τὸ οὐ G, τῶ H, τὸ P 7 περ] παρ' A 7. 8 ἐφαίνετο P 8 παρ' ὃν GFH²: παρ' οὗ MAP², παρ' ὃ H¹P¹, tum καὶ add. HP αἱ τροφαὶ HP 9 μικρολόγοι GFHP (Hoesch. in mg. A) 10 δὲ δὴ M: δὲ A, δ' ἐν τῇ ceteri, δὲ τῇ conicio 11 γραφέντες HP ὄντες] ἐπιλαχόντες conicio, γέμοντες coni. Cohn 12 περὶ τεττάρων ἐστὶν οὐ φρεάτων MA: οὐ περὶ φρεάτων τεττάρων ἐστὶν ceteri 14 ἕκαστος G¹, ἕκαστον, s. s. ὁ G² πεπονημέναις coni. Mang, τετελειωμέναις coniciebam 15 post μὲν add. οὖν GFHP, sed GH rursus del. 16 ἐπεφήμισαν M: ἐπευφήμισαν A, ἐφήμισαν F, εὐφήμησαν GHP ἔχθραν εὐρυχωρίαν om. G 19 alt. καὶ — προσαγορεύεται om. G προσηγόρευται P 20 δ' GFHP ζητήσομεν H 23 ποτὲ bis G τῶν om. GFHP 24 τὰ γὰρ σώματα GFHP 25 ἐξώρυχται A, ἐξωρώρυχται G

ὀργάνων ἑκάστης ὀπή τις αἰσθήσεως, ἐν ᾗ πέφυκε φωλεύειν. | ὅταν p. 627
οὖν τις ἀπὸ τοῦ φρέατος, ὃ καλεῖται ὅρκος, ὥσπερ ἀπὸ λιμένος ἐξαναχθῇ,
παραγίνεται εὐθὺς εἰς Χαρρὰν ἀναγκαίως· τὸν γὰρ ἀποδημίαν στελλό-
μενον ἀπὸ τοῦ ἀρίστου καὶ ἀπειρομεγέθους ἐπιστήμης χωρίου κατ'
43 ἀναγκαῖον αἰσθήσεις ἄνευ ξεναγῶν ὑποδέχονται. κινεῖται γὰρ ἡμῶν ἡ
ψυχὴ πολλάκις μὲν ἐφ' ἑαυτῆς, ὅλον τὸν σωματικὸν ὄγκον ἐκδῦσα καὶ
τὸν τῶν αἰσθήσεων ὄχλον ἀποδρᾶσα, πολλάκις δὲ καὶ ταῦτα ἐπαμπισχο-
μένη. τὴν μὲν οὖν γυμνὴν κίνησιν αὐτῆς τὰ νοήσει μόνῃ καταληπτὰ
44 ἔλαχε, τὴν δὲ μετὰ σώματος τὰ αἰσθητά. εἴ τις οὖν ὁμιλεῖν εἰσάπαν
ἀδυνατεῖ διανοίᾳ μόνῃ, δευτέραν καταφυγὴν αἴσθησιν εὑρίσκεται, καὶ
ὅστις ἂν σφαλῇ τῶν νοητῶν, αὐτίκα πρὸς τὰ αἰσθητὰ κατασύρεται·
δεύτερος γὰρ ἀεὶ πλοῦς ὁ πρὸς αἴσθησιν τοῖς μὴ δυνηθεῖσι πρὸς τὸν
45 ἡγεμόνα νοῦν εὐπλοῆσαι. καλὸν δὲ κἂν τούτῳ γενομένους μὴ καταγη-
ράσαι καὶ διαιωνίσαι, ἀλλ' ὡς ἐν ξένῃ διατρίβοντας παροίκων τρόπον
ἀεὶ μετανάστασιν ζητεῖν καὶ ἐπάνοδον εἰς τὴν πατρῴαν γῆν. Λάβαν
μὲν γὰρ οὐκ εἶδος, οὐ γένος, οὐκ ἰδέαν, οὐκ ἐννόημα, οὐκ ἄλλο τῶν
νοήσει μόνῃ καταλαμβανομένων οὐδὲν ἁπλῶς εἰδώς, ἠρτημένος δὲ τῶν
ἐμφανῶν, ἅπερ εἰς ὄψεις καὶ ἀκοὰς καὶ τὰς συγγενεῖς δυνάμεις ἔρχεται,
πατρίδος ἠξίωται Χαρράν, ἣν ὡς ξένην ὁ φιλάρετος Ἰακὼβ πρὸς ὀλίγον
46 οἰκεῖ χρόνον, τῆς οἴκαδε ἐπανόδου διαμεμνημένος. φησὶ γοῦν ἡ μήτηρ,
ἡ ὑπομονή, Ῥεβέκκα πρὸς αὐτόν· „ἀναστὰς ἀπόδραθι πρὸς Λάβαν τὸν
ἀδελφόν μου εἰς Χαρράν, καὶ οἴκησον μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τινάς" (Gen.
27, 43. 44). ἆρα οὖν κατανοεῖς, ὅτι οὐχ ὑπομένει ὁ ἀσκητὴς ἐν τῇ
χώρᾳ τῶν αἰσθήσεων καταβιῶναι, ἀλλ' ἡμέρας ὀλίγας καὶ βραχύν τινα

---

1 τις] τῆς G^2 ὅταν] ὅπως Turn. 3 παραγίνεται MAN: ras. 3 litt., γίνεται εἶτ' G, παραγίνεταί τ' FHP Χαρὰν GN ἀποδημίας H^{1}P, ἀποδημία N 4 ἀορίστου coni. Mang. κατὰ M 4. 5 κατὰ τἀναγκαῖον GFN 5 ξεναγωγῶν M ἡμῶν om. H^{1}P 6 ἀφ' coni. Cohn οἶκον coni. Mang. 7 τὸν τῶν αἰσθήσεων M: τὸν τῆς αἰσθήσεως A Pal., τὸν αἰσθήσεων GFHPN, τῶν αἰσθήσεων L ἀποδράσασα GFHPN 7. 8 ἐπ' ἀμπισχόμενα G^1 8 αὐτῆς κατανοήσει G μόνον HP καταληπτὴν in ras. G^2 9 εἴληχε Pal. 10 ἀδυνατεῖ om. A (suppl. Hoesch.) τῇ διανοίᾳ A δευτέραν om. H 12 ὁ MA: om. ceteri N 13 γινομένους N, γινόμενος F 16 οὐ γένος] ἢ γένος P 17 μόνον A ἠρτημένως F 19 καὶ ante πατρίδος add. GFHP 20 φησὶν οὖν HP(F^1) 21 ἀναστὰς om. MA 22 καὶ ποίησον ἐκεῖ ἡμέρας MA 23 οὖν MA: δὴ ceteri

---

1—15 N fol. 150r: ὅταν — γῆν. 5—9 Pal. fol. 27v κινεῖται μὲν ἡ ψυχὴ — αἰσθητά.

χρόνον διὰ τὰς τοῦ συνδέτου σώματος ἀνάγκας, ὁ δὲ μακρὸς αἰὼν αὐτῷ
καὶ βίος ἐν τῇ νοητῇ πόλει ταμιεύεται; (9.) παρό μοι δοκεῖ καὶ ὁ 47
πάππος αὐτοῦ τῆς ἐπιστήμης, Ἀβραὰμ ὄνομα, μὴ πολὺν χρόνον ὑπο-
μεῖναι τῇ Χαρρὰν ἐνδιατρῖψαι. λέγεται γὰρ ὅτι „Ἀβραὰμ ἦν ἐτῶν ἑβδο-
μήκοντα πέντε, ὅτε ἐξῆλθεν ἐκ Χαρράν“ (Gen. 12, 4), καίτοι τοῦ πατρὸς
αὐτοῦ Θάρρα, ὃς ἑρμηνεύεται κατασκοπὴ ὀσμῆς, μέχρι τελευτῆς ἐν αὐτῇ
628 M. βιώσαντος. ῥητῶς γοῦν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς | δηλοῦται, ὅτι „ἀπέ- 48
θανε Θάρρα ἐν Χαρράν“ (Gen. 11, 32)· κατάσκοπος γὰρ ἦν ἀρετῆς,
οὐ πολίτης, καὶ ὀσμαῖς ἀλλ' οὐ τροφῶν ἀπολαύσεσιν ἐχρῆτο, μήπω ἱκανὸς
ὧν ἐμπίπλασθαι φρονήσεως, ἀλλὰ μηδὲ γεύεσθαι, τοῦτο δ' αὐτὸ μόνον
ὀσφραίνεσθαι. καθάπερ γὰρ τοὺς θηρατικοὺς τῶν σκυλάκων λόγος ἔχει 49
καὶ τὰ πορρωτάτω τῶν θηρίων πτώματα ῥινηλατοῦντας ἀνευρίσκειν ἠκο-
νημένους ὑπὸ φύσεως διαφερόντως τὴν περὶ τὰς ὀσμὰς αἴσθησιν, τὸν
αὐτὸν τρόπον τὴν ἀπὸ δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἀναδιδομένην
ἡδεῖαν αὔραν ὁ παιδείας ἐραστὴς ἰχνηλατεῖ καὶ ποθεῖ μὲν ἐκείναις ἐντυ-
χεῖν, ἐξ ὧν ἀναδίδοται τὸ θαυμασιώτατον γάνωμα τοῦτο, μὴ δυνάμενος
δ' ἐν κύκλῳ κενὴν περιάγει τὴν κεφαλήν, ὀσφραινόμενος αὐτὸ μόνον
καλοκἀγαθίας καὶ σιτίων ἱερωτάτης κνίσσης· οὐ γὰρ ἀρνεῖται λίχνος ἐπι-
στήμης καὶ φρονήσεως εἶναι. μακάριοι μὲν οὖν οἷς ἐξεγένετο τῶν σο- 50
φίας φίλτρων ἀπόνασθαι καὶ τῶν θεωρημάτων καὶ δογμάτων αὐτῆς
ἑστιαθῆναι καὶ ἐνευφρανθεῖσιν ἔτι διψῆν, ἄπληστον καὶ ἀκόρεστον ἐπι-
φερομένοις ἵμερον ἐπιστήμης. δεύτερα δ' οἴσονται, οἷς ἀπολαῦσαι μὲν 51
οὐκ ἐξεγένετο τῆς ἱερᾶς τραπέζης, κνισσοῦν δὲ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς·
αὔραις γὰρ ἀρετῆς οὗτοι ζωπυρηθήσονται, καθάπερ τῶν καμνόντων οἱ

---

1 συνθέτου GFHP post ἀνάγκας e. gr. παροικεῖ addiderim, βιῶναι subaudit Cohn 4 τὴν MA 4. 5 οε̄ MAHP 6 κατασκοπῆς G ὀδσμῆς (sic) G, ὀδμῆς F post μέχρι add. τῆς, ut vid., P[2] 7 γοῦν MA: οὖν ceteri, μὲν οὖν v ἀναγραφαῖς MA: γραφαῖς GHP, γραφῆς F δουλοῦται A 8 Χαρρᾶ GFH[1]P ἦν ἀρετῆς] ἀρθεὶς ἦν A 9 ὀδσμαῖς (sic) G, ὀδμαῖς F ἀπόλαυσιν HP 10 ἐμπίμπλασθαι M γεύσασθαι A 11 θηρευτικοὺς G[2] 12 πορρώτατα F 13 φύσεως MA: τῆς φύσεως ceteri ὀδσμὰς G, ὀδμὰς F 14 τὴν ἀπὸ δικαιοσύνης om. G[1], τὴν s. s. G[2] τῆς ἀρετῆς τῆς ἄλλης HP 15 ἄβραν M ὁ om. G[1]FHP[1] 16 ἐξ ὧν ἀναδίδοται post τοῦτο transp. G 16. 17 μὴ δυνάμενος δ' ἐν κύκλω MA: μηδ' ἐν κύκλω δυνάμενος ceteri 17 καινὴν A αὐτῶ AG 18 καὶ fort. secl. vel ἀρετῶν pro σιτίων scrib. κνίσης HP 19 ἐξεγένοντο G 21 ἐνευφρανθεῖσιν Cohn: εὐφρανθεῖσι G, ἀνευφρανθεῖσιν ceteri ἔτι om. GFHP[1] 21. 22 ἐπιφερόμενος G, περιφερομένοις coni. Mang. 22 δευτερεῖα coni. Mang. 23 ἐγένετο H κνισοῦν MHP ταῖς et ψυχαῖς G 24 ζωπηρηθήσονται F

παρειμένοι διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τροφῇ χρῆσθαι τὰς εἰς ἀνάληψιν προσ-
φέρονται ὀσμάς, ἃς ἰατρῶν παῖδες λιποθυμίας ἄκη σωτήρια προευτρεπί-
52 ζονται. (10.) καταλιπὼν μέντοι τὴν Χαλδαίαν γῆν εἰς Χαρρὰν λέγεται
μετανίστασθαι Θάρρα, τόν τε υἱὸν Ἀβραὰμ καὶ τοὺς ὁμογνίους τῆς οἰκίας
ἐπαγόμενος, οὐχ ἵν' ὡς παρὰ συγγραφέως ἱστορικοῦ μάθωμεν, ὅτι μετα-
νάσται τινὲς ἐγένοντο, τὴν μὲν πατρῴαν γῆν καταλιπόντες, τὴν δὲ ξένην
ὡς πατρίδα οἰκήσαντες, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ μάθημα βιωφελέστατον καὶ
53 ἁρμόττον ἀνθρώπῳ μὴ ἀμεληθῆναι. τί δὲ τοῦτό ἐστι; Χαλδαῖοι μὲν
ἀστρονομοῦσιν, οἱ δὲ τῆς Χαρρὰν πολῖται περὶ τὸν τῶν αἰσθήσεων τόπον
πραγματεύονται. φησὶν οὖν ὁ ἱερὸς λόγος τῷ κατασκόπῳ τῶν τῆς φύσεως
πραγμάτων· τί περὶ ἡλίου ζητεῖς, εἰ ποδιαῖός ἐστιν, εἰ τῆς γῆς μείζων
ἁπάσης, εἰ πολλαπλάσιος αὐτῆς; τί δὲ περὶ φωτισμῶν σελήνης, εἰ νόθον
ἔχει φέγγος, εἰ γνησίῳ μόνῳ χρῆται; τί δὲ περὶ τῆς τῶν ἄλλων ἀστέρων
54 φύσεως ἢ περιφορᾶς ἢ συμπαθείας πρός τε ἀλλήλους καὶ τἀπίγεια; τί
δὲ βαίνων ἐπὶ γῆς ὑπὲρ νεφέλας πηδᾷς; τί δ' ἅπτεσθαι τῶν ἐν αἰθέρι
φῂς δύνασθαι προσερριζωμένος χέρσῳ; τί δὲ περὶ τῶν ἀτεκμάρτων
τεκμαίρεσθαι τολμᾷς; τί δὲ πολυπραγμονεῖς ἃ μή σε δεῖ, τὰ μετέωρα;
τί δὲ τὴν ἐν τοῖς μαθήμασιν εὑρεσιλογίαν ἄχρις οὐρανοῦ τείνεις; τί δ'
ἀστρονομεῖς μετεωρολεσχῶν; | μὴ τὰ ὑπὲρ σὲ καὶ ἄνω, ὦ οὗτος, ἀλλὰ p. 629
τὰ ἐγγὺς σαυτοῦ κατανόησον, μᾶλλον δὲ σαυτὸν ἀκολακεύτως ἐρεύνησον.
55 πῶς οὖν ἐρευνήσεις; ἴθι νοερῶς εἰς Χαρρὰν τὴν ὀρυκτήν, τὰς τρώγλας
καὶ ὀπὰς τοῦ σώματος, καὶ ἐπίσκεψαι ὀφθαλμούς, ὦτα, ῥῖνας, τὰ ἄλλα

1 διὰ GFHP[1]: καὶ διὰ MAP[2] τροφαῖς GFHP τὰς] ταῖς GFHP 1. 2 προσφέροντες GHP, προσφέροντ' F 2 ὀδμάς GF ἃς om. GFHP λειποθυμίας ἀκεστήρια (ἄκη σωτήρια scripsi) MA: ἄκη λιποθυμίας (sic G, hoc recepi, λυποθυμίας F, λειποθυμίας HP) σωτήρια GFHP 2. 3 προσευτρεπίζονται GFHP 3 Χαλδαίαν MA: Χαλδαίων ceteri 4 τε MA: δὲ ceteri ὁμογνίους scripsi: ὁμογνώμονας codd. οἰκείας HP 5 ἱστορικοῦ secl. Cohn 7 post καὶ add. νοερὸν GFHP 8 ante ἀνθρώπῳ ras. in H μόνῳ post ἀνθρώπῳ add. GFHP, ἐπιστήμονι coni. Mang. τοῦτ' HP 9 τρόπον F 10 φησὶ MA οὖν GFPH[2]: γοῦν MA, οὐκ L[1], om. H[1] 13 εἰ] ἢ H[2] ἄστρων A 14 prius ἢ] εἰ F εἰσφορᾶς G, φορᾶς FHP τἀπίγεια M: τὰ ἐπίγεια ceteri 14. 15 ἐπίγεια — βαίνων om. G 18 εὑρησολογίαν G, εὑρησιλογίαν H[1]P 19 ὑπὲρ σὲ καὶ ἄνω MA: ὑπερωκεάνια ceteri 20 σαυτοῦ MA: ἑαυτοῦ GFH[2], αὐτοῦ H[1]P 21 εὑρήσεις F(?)H, tum ἐὰν ἐπιτύχῃς add. GFHP, ἐρευνήσας ἂν ἐπιτύχῃς (immo ἐπιτύχοις) coni. Mang. ἴθ' A νοερῶς om. MA 22. 217,1 καὶ τὰ ἄλλα ὅσα conicio

11—14 de fontibus v. Sitzungsberichte l. c. p. 1075. 1076. 19 cf. Usener, Epicurea p. 229,1. Norden in supplem. annal. philolog. XVIII p. 270.

ὅσα καὶ αἰσθήσεως ὄργανα, καὶ φιλοσόφησον ἀναγκαιοτάτην καὶ πρεπωδεστάτην φιλοσοφίαν ἀνθρώπῳ, ζητῶν, τί ὅρασις, τί ἀκοή, τί γεῦσις, τί ὄσφρησις, τί ἁφή, τί καὶ συνόλως αἴσθησις· κᾄπειτα τί τὸ ὁρᾶν καὶ πῶς ὁρᾷς, τί τὸ ἀκούειν καὶ πῶς ἀκούεις, τί τὸ ὀσφραίνεσθαι ἢ γεύεσθαι ἢ ἅπτεσθαι καὶ πῶς ἕκαστον αὐτῶν εἴωθε γίγνεσθαι. πρὶν δὲ τὸν ἴδιον 56
οἶκον καλῶς ἐπεσκέφθαι, τὸν τοῦ παντὸς ἐξετάζειν οὐχ ὑπερβολὴ μανίας; καὶ οὔπω σοι μεῖζον ἐπίταγμα ἐπιτάττω, τὴν σαυτοῦ ψυχὴν ἰδεῖν καὶ τὸν νοῦν, ἐφ' ᾧ μέγα φρονεῖς· καταλαβεῖν γὰρ αὐτὸν οὔποτε δυνήσῃ. ἀνάβαινε νῦν εἰς οὐρανὸν καὶ καταλαζονεύου περὶ τῶν ἐκεῖ, μήπω δεδυ- 57
νημένος γνῶναι κατὰ τὸ ποιητικὸν γράμμα

ὅττί τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται,

καταγαγὼν δ' ἀπ' οὐρανοῦ τὸν κατάσκοπον καὶ ἀντισπάσας ἀπὸ τῆς ἐκεῖ ζητήσεως γνῶθι σαυτόν, εἶτα καὶ τοῦτ' ἐπιμελῶς ἐκπόνησον, ἵνα τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας ἐπιλάχῃς. τὸν τρόπον τοῦτον Θάρρα μὲν 58
Ἑβραῖοι, Σωκράτην δὲ Ἕλληνες ὀνομάζουσι· καὶ γὰρ ἐκεῖνον ἐγγηράσαι φασὶν τῇ περὶ τοῦ γνῶθι σαυτὸν ἀκριβεστάτῃ σκέψει, μηδὲν ἔξω τῶν καθ' ἑαυτὸν φιλοσοφοῦντα. ἀλλ' ὁ μὲν ἄνθρωπος ἦν, Θάρρα δ' αὐτὸς ὁ λόγος ὁ περὶ τοῦ γνῶναί τινα ἑαυτὸν προκείμενος οἷα δένδρον εὐερνέστατον, ἵν' ἔχοιεν εὐμαρῶς οἱ φιλάρετοι τὸν περὶ ἠθοποιίαν δρεπόμενοι καρπὸν σωτηρίου καὶ ἡδίστης ἐμπίπλασθαι τροφῆς. τοιοῦτοι μὲν ἡμῖν 59
οἱ φρονήσεως κατάσκοποι, τῶν δὲ ἀθλητῶν καὶ ἀγωνιστῶν αὐτῆς αἱ φύσεις τελειότεραι· δικαιοῦσι γὰρ οὗτοι τὸν περὶ τῶν αἰσθήσεων σύμπαντα λόγον ἀκριβῶς καταμαθόντες ἐπί τι μεῖζον ἕτερον χωρεῖν θεώ-

---

1 ὅσα καὶ MA: καὶ GH, καὶ ὅσα P, om. F   αἰσθήσεως MAG: τῶν αἰσθήσεων Fv, αἰσθήσεων HP   φιλοσόφησον] φιλοσοφωτάτην φιλοσοφίαν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν HP
2 ἀνθρώπω ζητῶν MA: ἀληθεῖ, tum ras., ζητῶν G; ἀληθεία ἀνθρώπω ζητῶν F, ἀληθεία θ' (ἀλήθειαν L) ἀναζητῶν HL, ἀλη ἄνω ζητῶν (ἄνω ζητῶν rursus del.) P
3 primum τί om. GFHP   τὸ om. L   4 ὁρᾶς — πῶς om. A
5 γίνεσθαι GFHP   6 συνεπεσκέφθαι G   9. 10 δυνάμενος GFHP   11 ὅτι MAFP   τε om. AP   τέτεκται F   12 καταγαγὼν δ' MA: κάταγε τῶν (τῶν rursus del. P) ceteri, κατάγων δ' per errorem Mang.   ἀντὶ πάσας A
13 εἶτα om. GFHP, fort recte   14 εὐδαιμονίας MAP²: ἐπιμελείας ceteri   τὸν (om. τρόπον) τοῦ Θάρρα F   Θάρραν H²   16 σκέψει MAFP, mg. H: γνώσει GHL, mg. P²   τῶν] τὸν A   17 ἑαυτὸν GFHP: αὐτὸν MA
18. 19 εὐθαλέστατον A   19 περὶ] πρὸς MA   20 ἐμπίμπλασθαι M
22 τελειότεραι MA: τελεώτεραι GFHP   23 χωρεῖν MA: ἐλθεῖν ceteri

---

10 Hom. Od. δ 392.

60 ρημα, καταλιπόντες τὰς αἰσθήσεως ὀπάς, αἳ Χαρρὰν ὀνομάζονται. τούτων ἐστὶν ὁ ἐπιδόσεις καὶ βελτιώσεις πρὸς ἐπιστήμης ἄκρας ἀνάληψιν ἐσχηκὼς Ἀβραάμ· ὅτε γὰρ μάλιστα ἔγνω, τότε μάλιστα ἀπέγνω ἑαυτόν, ἵνα τοῦ πρὸς ἀλήθειαν ὄντος εἰς ἀκριβῆ γνῶσιν ἔλθῃ. καὶ πέφυκεν οὕτως ἔχειν· ὁ λίαν καταλαβὼν ἑαυτὸν λίαν ἀπέγνωκε τὴν ἐν πᾶσι τοῦ | γενητοῦ σαφῶς προλαβὼν οὐδένειαν, ὁ δ' ἀπογνοὺς ἑαυτὸν γινώσκει p. 630 τὸν ὄντα.

61 (11.) Τίς μὲν οὖν ἐστιν ἡ Χαρρὰν καὶ διὰ τί ὁ ἀπολείπων τὸ τοῦ ὅρκου φρέαρ εἰς αὐτὴν ἔρχεται, δεδήλωται. σκεπτέον δὲ τὸ τρίτον καὶ ἀκόλουθον, τίς ὁ τόπος, ᾧ ὑπαντᾷ· λέγεται γάρ, ὅτι „ἀπήντησε
62 τόπῳ“ (Gen. 28, 11). τριχῶς δὲ ἐπινοεῖται τόπος, ἅπαξ μὲν χώρα ὑπὸ σώματος πεπληρωμένη, κατὰ δεύτερον δὲ τρόπον ὁ θεῖος λόγος, ὃν ἐκπεπλήρωκεν ὅλον δι' ὅλων ἀσωμάτοις δυνάμεσιν αὐτὸς ὁ θεός. „εἶδον“ γάρ φησι „τὸν τόπον οὗ εἱστήκει ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ“ (Exod. 24, 10), ἐν ᾧ μόνῳ καὶ ἱερουργεῖν ἐφῆκεν ἀλλαχόθι κωλύσας· διείρηται γὰρ ἀναβαίνειν εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται κύριος ὁ θεός, κἀκεῖ θύειν τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ τὰ σωτήρια καὶ τὰς ἄλλας ἀμώμους θυσίας ἀνά-
63 γειν (Deut. 12,5ss.). κατὰ δὲ τρίτον σημαινόμενον αὐτὸς ὁ θεὸς καλεῖται τόπος τῷ περιέχειν μὲν τὰ ὅλα, περιέχεσθαι δὲ πρὸς μηδενὸς ἁπλῶς, καὶ τῷ καταφυγὴν τῶν συμπάντων αὐτὸν εἶναι, καὶ ἐπειδήπερ αὐτός ἐστι
64 χώρα ἑαυτοῦ, κεχωρηκὼς ἑαυτὸν καὶ ἐμφερόμενος μόνῳ ἑαυτῷ. ἐγὼ μὲν οὖν οὐκ εἰμι τόπος, ἀλλ' ἐν τόπῳ, καὶ ἕκαστον τῶν ὄντων ὁμοίως· τὸ γὰρ περιεχόμενον διαφέρει τοῦ περιέχοντος, τὸ δὲ θεῖον ὑπ' οὐδενὸς περιεχόμενον ἀναγκαίως ἐστὶν αὐτὸ τόπος ἑαυτοῦ. μαρτυρεῖ δέ μοι

1 αἰσθήσεις ὡς ὀπάς H   ὠνομάζοντο GFHP   3 ἑαυτοῦ (ὂν s. s.) A   4 τοῦ et ὄντος GFHP: τῶν et ὄντων MA (sed v. lin. 7)   5 post ὁ add. γὰρ GFHP   ἐν] ἐπὶ MA   6 γεννητοῦ AGF   οὐθένειαν A   γιγνώσκει G   8 διότι F   ἀπολιπὼν GFHP   10 καὶ om. F   ὅτι om. GHP[1]   ὑπήντησεν GH, tum ἐν add. G, ἐν τῷ FHPN   12 ἐκπεπληρωμένη GFHP   13 ἐκπεπλήρωκεν] ἀφῆκεν coni. Mang.   14 φησιν F   τοῦ] τὸν P   15 μόνον GFHPN   ἀφῆκεν AFL[2]N   ἄλλοθι MA   διείρηται M: διήρηται A, εἴρηται ceteri N   17 alterum τὰ om. GFHPN   ἄλλα A   20 καταφυγεῖν A (corr. Hoesch.)   εἶναι αὐτόν transpos. FHPN, εἶναι καὶ αὐτόν G   21 ἑαυτοῦ MAFP[2]N: αὐτοῦ GH[1]P[1], αὐτοῦ H[2]   21 μόνως αὐτῷ N, ἑαυτῷ μόνῳ conicio   22 οὖν οὐκ M: οὐνοῦτ' (i. e. οὐρανοῦ τ', ut vid.) A, οὐκ ceteri N   24 ἀναγκαῖος AP   ἐστὶ A   αὐτὸ om. A   ἑαυτῷ N

10—24 N fol. 150v: λέγεται — τόπος ἑαυτῷ.   18. 19 cf. Clem. Alex. Strom. V 74 p. 690 P.

λόγιον τὸ χρησθὲν ἐπὶ Ἀβραὰμ τόδε· „ἦλθεν εἰς τὸν τόπον ὃν εἶπεν
αὐτῷ ὁ θεός· καὶ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς εἶδε τὸν τόπον μακρόθεν“
(Gen. 22, 3. 4). ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν τόπον, εἰπέ μοι, μακρόθεν αὐτὸν εἶδεν; 65
ἀλλὰ μήποτε δυεῖν πραγμάτων ἐστὶν ὁμωνυμία διαφερόντων, ὧν τὸ μὲν
ἕτερον θεῖός ἐστι λόγος, τὸ δὲ ἕτερον ὁ πρὸ τοῦ λόγου θεός. ὁ δὴ 66
ξεναγηθεὶς ὑπὸ σοφίας εἰς τὸν πρότερον ἀφικνεῖται τόπον, εὑράμενος
τῆς ἀρεσκείας κεφαλὴν καὶ τέλος τὸν θεῖον λόγον, ἐν ᾧ γενόμενος οὐ
φθάνει πρὸς τὸν κατὰ τὸ εἶναι θεὸν ἐλθεῖν, ἀλλ' αὐτὸν ὁρᾷ μακρόθεν·
μᾶλλον δὲ οὐδὲ πόρρωθεν αὐτὸν ἐκεῖνον θεωρεῖν ἱκανός ἐστιν, ἀλλὰ τὸ
μακρὰν τὸν θεὸν εἶναι πάσης γενέσεως αὐτὸ μόνον ὁρᾷ καὶ τὸ πορρω-
τάτω τὴν κατάληψιν αὐτοῦ πάσης ἀνθρωπίνης διανοίας διῳκίσθαι.
μήποτε μέντοι γε οὐδὲ τόπον νῦν ἀλληγορῶν ἐπὶ τοῦ αἰτίου παρείληφεν, 67
ἀλλ' ἔστι τὸ δηλούμενον τοιοῦτον· „ἦλθεν εἰς τὸν τόπον, καὶ ἀναβλέψας
τοῖς ὀφθαλμοῖς εἶδεν“ αὐτὸν τὸν τόπον, εἰς ὃν ἦλθε, μακρὰν ὄντα τοῦ
ἀκατονομάστου καὶ ἀρρήτου καὶ κατὰ πάσας ἰδέας ἀκαταλήπτου θεοῦ.
31 M. (12.) | τούτων προδιωρισμένων, ὅταν εἰς Χαρράν, τὴν αἴσθησιν, ἔλθῃ 68
ὁ ἀσκητής, „ὑπαντᾷ τόπῳ“ (Gen. 28, 11), οὔτε τῷ ἐκπεπληρωμένῳ
ὑπὸ σώματος θνητοῦ — μετέχουσι γὰρ αὐτοῦ πάντες οἱ γηγενεῖς ἐκ-
πεπληρωκότες χώραν καὶ τόπον τινὰ κατὰ τἀναγκαῖον ἐπέχοντες —
οὔτε τῷ τρίτῳ καὶ ἀρίστῳ, οὗ μόλις ἔννοιαν λαβεῖν ἣν ἂν ἐπὶ τοῦ
φρέατος ποιούμενον τὰς διατριβάς, ὃ προσηγορεύετο ὅρκος, ᾧ τὸ αὐτο-
μαθὲς γένος, Ἰσαάκ, ἐνδιαιτᾶται μηδέποτε τῆς πρὸς θεὸν πίστεως
καὶ ἀφανοῦς ὑπολήψεως ἀφιστάμενον, ἀλλὰ τῷ μέσῳ λόγῳ θείῳ, τὰ
ἄριστα ὑφηγουμένῳ καὶ ὅσα πρόσφορα τοῖς καιροῖς ἀναδιδάσκοντι. οὐ 69
γὰρ ἀξιῶν ὁ θεὸς εἰς αἴσθησιν ἔρχεσθαι τοὺς ἑαυτοῦ λόγους ἐπικουρίας
ἕνεκα τῶν φιλαρέτων ἀποστέλλει· οἱ δ' ἰατρεύουσι καὶ ἐκνοσηλεύουσι τὰ
ψυχῆς ἀρρωστήματα, παραινέσεις ἱερὰς ὥσπερ νόμους ἀκινήτους τιθέντες

---

1 λόγιον MAFP, in ras. H^{2}, L^{1}: ἅγιον G(H^{1})L^{2} post ἐπὶ add. τοῦ GFHP 2 post ὀφθαλμοῖς add. αὐτοῦ GFHP 3 τὸν om. F 4 δυεῖν AGF: δυοῖν MHP 5 θεῖός MAP^{2}: οἷός ceteri πρὸ] περὶ Turn. δὴ] δὲ GFHP 6 τῆς σοφίας HP (τῆς om. etiam L) εὑρόμενος FH^{1}L^{2} 9 οὐδὲ] οὐ A τὸ] τῷ F 10 τὸ] τῷ F 11 ἀνθρωπίνης om. A διῳκίσθαι MF: διῴκισται H^{1}P, διακεῖσθαι GH^{2}, κεῖσθαι A 14 εἶδε MA αὐτὸν τὸν om. MA εἰσῆλθε G 15 πάσης MAG 17 ante ὑπαντᾷ add. οὐχ GFHP 19 κατ' ἀναγκαῖον A 20 ἂν om. GFHP^{1} 21 προσαγορεύεται M, προσηγόρευτος F 23 ὑφιστάμενον P^{1} 24 οὗ H^{2} 25 ἀξιῶν (Mang.): ἀπαξιῶν codd. θεὸς ⟨αὐτὸς⟩ conicio 26 ἕνεκεν MA ἀποστελεῖ GFHP δὲ GFHP

καὶ ἐπὶ τὰ τούτων γυμνάσια καλοῦντες καὶ τρόπον ἀλειπτῶν ἰσχὺν καὶ
70 δύναμιν καὶ ῥώμην ἀνανταγώνιστον ἐμφύοντες. δεόντως οὖν εἰς αἴσθησιν
ἐλθὼν οὐκέτι θεῷ, λόγῳ δ' ὑπαντᾷ θεοῦ, καθὰ καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ
τῆς σοφίας Ἀβραάμ. λέγεται γάρ· „ἀπῆλθε κύριος, ὡς ἐπαύσατο λαλῶν
τῷ Ἀβραάμ, καὶ Ἀβραὰμ ἀπέστρεψεν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ“ (Gen. 18,33)·
δι' οὗ συνάγεται τὸ λόγοις τοιούτοις ἐντυγχάνειν ἱεροῖς, ὧν ὁ πρὸ τῶν
ὅλων θεὸς ἀπήλλακται, μηκέτι τὰς ἀφ' αὑτοῦ τείνων φαντασίας, ἀλλὰ
71 τὰς ἀπὸ τῶν μεθ' αὑτὸν δυνάμεων. ὑπερφυέστατα δ' ἔχει τὸ μὴ φάναι
ἐλθεῖν εἰς τὸν τόπον, ἀλλ' ἀπαντῆσαι τόπῳ· ἑκούσιον μὲν γὰρ τὸ
ἔρχεσθαι, τὸ δ' ἀπαντᾶν πολλάκις ἀκούσιον, ἵν' ἐξαπιναίως ὁ θεῖος λόγος
ἐπιφαινόμενος ἀπροσδόκητον χαρὰν ἐλπίδος μείζονα ἐρήμῃ ψυχῇ συνο-
δοιπορεῖν μέλλων προτείνῃ. καὶ γὰρ Μωυσῆς „ἐξάγει τὸν λαὸν εἰς τὴν
συνάντησιν τοῦ θεοῦ“ (Exod. 19,17), σαφῶς εἰδὼς ἐρχόμενον αὐτὸν
ἀοράτως πρὸς τὰς ποθούσας ψυχὰς ἐντυχεῖν αὐτῷ.
72 (13.) Τὴν δ' αἰτίαν ἐπιφέρει, δι' ἣν τόπῳ ὑπήντησεν· „ἔδυ“ γάρ
φησιν „ὁ ἥλιος“ (Gen. 28,11), οὐχ ὁ φαινόμενος οὗτος, ἀλλὰ τὸ τοῦ
ἀοράτου καὶ μεγίστου θεοῦ περιφεγγέστατον καὶ περιαυγέστατον φῶς.
τοῦθ' ὅταν μὲν ἐπιλάμψῃ διανοίᾳ, τὰ δεύτερα λόγων δύεται φέγγη, πολὺ
δὲ μᾶλλον οἱ αἰσθητοὶ τόποι πάντες ἐπισκιάζονται· ὅταν δ' ἑτέρωσε
73 χωρήσῃ, πάντ' εὐθὺς ἀνίσχει καὶ ἀνατέλλει. μὴ θαυμάσῃς δέ, εἰ ὁ
ἥλιος κατὰ τοὺς τῆς ἀλληγορίας κανόνας ἐξομοιοῦται τῷ πατρὶ καὶ ἡγε-
μόνι τῶν συμπάντων· θεῷ γὰρ ὅμοιον πρὸς ἀλήθειαν μὲν οὐδέν, ἃ δὲ
δόξῃ νενόμισται, δύο μόνα ἐστίν, ἀόρατόν τε καὶ ὁρατόν, ψυχὴ μὲν
74 ἀόρατον, ὁρατὸν δὲ ἥλιος. τὴν | μὲν οὖν ψυχῆς ἐμφέρειαν δεδήλωκεν p. 633
ἐν ἑτέροις εἰπών· „ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ
ἐποίησεν αὐτόν“ (Gen. 1,27), καὶ ἐν τῷ κατὰ ἀνδροφόνων τεθέντι νόμῳ
πάλιν· „ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται,

---

1 prius καὶ om. Turn. ἄλειπτον G 2 καὶ τρόπον ἀκαταγώνιστον GHP ῥώ (om. μην) F ἐκφύοντες MAH 3 δ' MAH[2]P[2]: om. GFH[1]P[1] 4 ἀπῆλθεν ὁ κύριος GFHP 6 ἱερεῖς L[1] πρὸ] πατὴρ coni. Cohn 7 ἀπ' αὐτοῦ MA 8 μεθ' ἑαυτῶν G, μεθ' αὐτὴν Turn. δὲ GFHP 9 τὸν om. G ἀλλὰ GFHP ὑπαντῆσαι v 10 ὑπαντᾶν GFHP 11 ἀπο-φαινόμενος HP[1] 11. 12 μέλλων συνοδοιπορεῖν F 12 τὴν om. GFHP 15 δὲ GFHP 18 τοῦτο GFHP ἐπιλάμψει L τὰ δεύτερα om. G τῶν λόγων P πολλοὶ AGF (corr. Hoesch. in mg. A) 19 ἑτέρως FHP 20 εἰ om. A (add. Hoesch.) 21 τῆς om. GFHP ἐξομοιοῦνται A 24 ὁ ἥλιος F 26 ἐποίησεν αὐτόν om. MA τεθέντι MF: ταθέντι A, τιθέντι GP[2], τίθεται H (sed prius ι in ras.) P[1]

ὅτι ἐν εἰκόνι θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον" (Gen. 9,6), τὴν δὲ ἡλίου
διὰ συμβόλων μεμήνυκε. ῥᾴδιον δὲ καὶ ἄλλως ἐξ ἐπιλογισμοῦ τοῦτο 75
κατιδεῖν, ἐπειδὴ πρῶτον μὲν ὁ θεὸς φῶς ἐστι — „κύριος γὰρ φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου" ἐν ὕμνοις ᾄδεται (Psalm. 26, 1) — καὶ οὐ μόνον φῶς, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἑτέρου φωτὸς ἀρχέτυπον, μᾶλλον δὲ παντὸς ἀρχετύπου πρεσβύτερον καὶ ἀνώτερον, λόγον ἔχον παραδείγματος. τὸ μὲν γὰρ παράδειγμα ὁ πληρέστατος ἦν αὐτοῦ λόγος, φῶς — „εἶπε" γάρ φησιν „ὁ θεός· γενέσθω φῶς" (Gen. 1,3) —, αὐτὸς δὲ οὐδενὶ τῶν γεγονότων
ὅμοιος. ἔπειθ' ὡς ἥλιος ἡμέραν καὶ νύκτα διακρίνει, οὕτως φησὶ 76
Μωυσῆς τὸν θεὸν φῶς καὶ σκότος διατειχίσαι· „διεχώρισε γὰρ ὁ θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους" (Gen. 1,4)· ἄλλως τε ὡς ἥλιος ἀνατείλας τὰ κεκρυμμένα τῶν σωμάτων ἐπιδείκνυται, οὕτως καὶ ὁ θεὸς τὰ πάντα γεννήσας οὐ μόνον εἰς τοὐμφανὲς ἤγαγεν, ἀλλὰ καὶ ἃ πρότερον οὐκ ἦν, ἐποίησεν, οὐ δημιουργὸς μόνον ἀλλὰ καὶ κτίστης
αὐτὸς ὤν. (14.) λέγεται δὲ πολλαχῶς κατὰ τὸν ἱερὸν λόγον ἐν ὑπο- 77
νοίαις ἥλιος, ἅπαξ μὲν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ὃν οἰκοδομοῦσιν ὡς πόλιν καὶ κατασκευάζουσιν οἱ γένεσιν πρὸ τοῦ ἀγενήτου θεραπεύειν ἀναγκαζόμενοι, ἐφ' ὧν εἴρηται ὅτι „ᾠκοδόμησαν πόλεις ὀχυρὰς τῷ Φαραώ, τήν τε Πειθώ", τὸν λόγον ᾧ τὸ πείθειν ἀνάκειται, „καὶ Ῥαμεσσή", τὴν αἴσθησιν, ὑφ' ἧς ὥσπερ ὑπὸ σέων ἡ ψυχὴ διεσθίεται — ἑρμηνεύεται γὰρ σεισμὸς σητός —, „καὶ τὴν Ὦν", τὸν νοῦν, ἣν Ἡλίου πόλιν ὠνόμασεν (Exod. 1,11), ἐπειδὴ καθάπερ ἥλιος τοῦ παντὸς ἡμῶν ὄγκου τὴν ἡγεμονίαν ἀνῆπται καὶ τὰς αὑτοῦ δυνάμεις ὥσπερ ἀκτῖνας εἰς ὅλον
τείνει. τὸν δὲ ἱερέα καὶ θεραπευτὴν τοῦ νοῦ πενθερὸν ἐπιγράφεται πᾶς 78
ὁ τὴν τοῦ σώματος πολιτείαν ἀναψάμενος, ὄνομα Ἰωσήφ. „ἔδωκε" γάρ φησιν „αὐτῷ τὴν Ἀσενὲθ θυγατέρα Πετεφρῆ ἱερέως Ἡλίου πόλεως"

1 ἐποίησε H[1]P τὸν δὲ ἥλιον L 2 μεμήνυκεν M, μεμύνηκε G 3 φωτισμός MA: φῶς GFHP 4 ἐν om. GFHP 5 παντὸς om. GFHP 5. 6 πρεσβύτερον ἀρχετύπου GFHP 7 πληρέστατος] περιφεγγέστατος vel περιαυγέστατος coni. Mang. (cf. § 72) 7. 8 εἶπε — φῶς MA: om. ceteri 10 Μωυσῆς A: Μωσῆς ceteri 12 ὁ ἥλιος FHP ἀνατείλας om. GFHP οὕτω HP 15 δὲ om. GFHP τὸν ἱερὸν λόγον GFHP: Μωσῆν MA 16 ὁ ἥλιος GFHP 17 γένησιν F ἀγεννήτου codd. 18 ἐφ'] ἀφ' G[1] 19 Πειθών G τὸν λόγον om. MA Ῥαμεσσή M: Ῥαμεσή A, Ῥαμεσσῆν GF, Ῥαμεσῆν HP 20 σεῶν M: σαιῶν A, σητῶν ceteri δ' ἐσθίεται A 21 τὴν ὧν GHP (alt. ν eras. in P) L[1]: κτηνῶν ceteri ἡλιούπολιν codd. 21. 22 ὠνόμασαν HP 23 τὴν om. A αὑτοῦ (sic) MA: ἀφ' αὑτοῦ ceteri 25 ἀναγραψάμενος H 26 αὐτῷ φησιν MA Πεντεφρῆ AF ἡλιουπόλεως MA

79 (Gen. 41,45). | δεύτερον δὲ ἥλιον καλεῖ συμβολικῶς τὴν αἴσθησιν, ἐπειδὴ p. 633
τὰ αἰσθητὰ πάντα δείκνυται διανοίᾳ. περὶ ἧς λελάληκεν ὧδε· „ἀνέτειλεν
ὁ ἥλιος αὐτῷ, ἡνίκα παρῆλθε τὸ εἶδος τοῦ θεοῦ“ (Gen. 32,31)· τῷ γὰρ
ὄντι ταῖς ἱερωτάταις ἰδέαις καὶ ὡς ἂν εἰκόσιν ἀσωμάτοις ὅταν μηκέτι
δυνώμεθα συνδιατρίβειν, ἀλλ' ἑτέρωσε τρεπόμενοι μεταχωρήσωμεν, ἄλλῳ
φωτὶ τῷ κατὰ αἴσθησιν χρώμεθα σκότους πρὸς τὸν ὑγιῆ λόγον οὐδὲν
80 ἁπλῶς διαφέροντι· ὅπερ ἀνατεῖλαν ὅρασιν μὲν καὶ ἀκοήν, ἔτι δὲ γεῦσιν
καὶ ὄσφρησιν καὶ ἁφὴν ὥσπερ κοιμωμένας ἀνήγειρε, φρόνησιν δὲ καὶ
δικαιοσύνην ἐπιστήμην τε καὶ σοφίαν ἐγρηγορυίας εἰς ὕπνον ἔτρεψεν.
81 οὗ χάριν ἁγνεύειν οὐδένα πρὸ ἑσπέρας φησὶν ὁ ἱερὸς λόγος (Lev.
11,24 al.) δύνασθαι, τῆς διανοίας ὑπὸ τῶν κατ' αἴσθησιν κινήσεων ἔτι
παρευημερουμένης. ἄψυχον δὲ καὶ τοῖς ἱερεῦσι νόμον ἐν ταὐτῷ καὶ
γνώμην ἀποφαινόμενος τίθησιν, ἐπειδὰν λέγῃ· „Οὐκ ἔδεται ἀπὸ τῶν
ἁγίων, ἐὰν μὴ λούσηται τὸ σῶμα ὕδατι καὶ δύῃ ὁ ἥλιος καὶ γένηται
82 καθαρός“ (Lev. 22, 6. 7). δηλοῖ γὰρ σαφέστατα διὰ τούτων, ὅτι εὐαγὴς
εἰσάπαν οὐδείς ἐστιν, ὡς ταῖς ἁγίαις καὶ ἱεροπρεπέσι χρῆσθαι τελεταῖς,
ᾧ τὰς αἰσθητὰς τοῦ θνητοῦ βίου λαμπρότητας ἔτι τετιμῆσθαι συμβέβηκεν.
εἰ δέ τις αὐτὰς οὐκ ἀποδέχεται, κατὰ τὸ ἀκόλουθον τῷ φρονήσεως ἐπι-
λάμπεται φέγγει, δι' οὗ δυνήσεται τὰς τῶν κενῶν δοξῶν ἐκνίπτεσθαι
83 καὶ ἀπολούεσθαι κηλῖδας. ἢ τὸν ἥλιον αὐτὸν οὐχ ὁρᾷς, ὅτι τἀναντία
καὶ ἀνατέλλων καὶ δυόμενος ἐργάζεται; ἐπειδὰν γὰρ ἀνίσχῃ, τὰ μὲν
κατὰ γῆν ἅπαντα περιλάμπεται, τὰ δὲ κατ' οὐρανὸν ἀποκρύπτεται·
δύντος δ' ἔμπαλιν οἱ μὲν ἀστέρες προφαίνονται, τὰ δὲ περίγεια συσκιά-
84 ζεται. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐν ἡμῖν, ὅταν μὲν τὸ τῶν αἰσθήσεων
φέγγος ὡς ἥλιος ἀνατείλῃ, τὰς ὀλυμπίους καὶ οὐρανίους ὡς ἀληθῶς
ἐπιστήμας κρύπτεσθαι συμβέβηκεν· ὅταν δὲ πρὸς δυσμὰς γένηται, τὰς

---

1 καλεῖ ἥλιον GFHP 2 δείκνυσι GFHP, fort. recte (an ἐπιδείκνυται? cf. § 91) διάνοια GF 3 ὁ om. GFHP 4 εἰκόνα H[1]P, εἰκότι H[2] 5 συντρίβειν F μετατρεπόμενοι GFH 8 ἁφὴν καὶ ὄσφρησιν GFHP δὲ scripsi: τε codd. 9 διανοίας ante εἰς add. H 10 οὐδὲν ἀπὸ ἑσπέρας A πρὸς GFHP φησιν ὁ ἱερὸς λόγος GFHP: φησὶ Μωσῆς MA 11 τῆς om. GFHP 12 ἐπ' αὐτῶ A 13 ἔδετε A 14 λούσητε et ὕδασι A 16 ἅπαν MGFH[1] οὐδὲ εἷς GFHP ὡς] ὃς A χρῆσθαι MA: μυῆσθαι G, μυεῖσθαι FHP 17 ᾧ, tum ras. G (coni. Mang.): ὧν ceteri τὰς αἰσθητὰς MAG[2]: τὰς ἐσθῆτας ceteri, ταῖς αἰσθηταῖς et λαμπρότησι coni. Mang. λαμπρότητας ἔτι scripsi: λαμπρότητος G[2], λαμπρότητι ceteri 18. 19 ἐπιλάμπει A 19 φέγγει MA: φωτὶ ceteri 20 καὶ ἀπολούεσθαι om. Turn. ἢ ν τὰ ἐναντία HP 21 γὰρ MA: μὲν γὰρ ceteri ἀνάσχῃ conicio 23 δύναντος GFHP 26 ἀποκρύπτεσθαι GFP, ἐπικρύπτεσθαι H δυσμαῖς GH

ἀστεροειδεστάτας καὶ θειοτάτας ἀναφαίνεσθαι ἀρετῶν αὐγάς, ὅτε καὶ
καθαρὸς ὁ νοῦς ὑπὸ μηδενὸς κρυπτόμενος αἰσθητοῦ γίνεται. (15.) κατὰ 85
δὲ τὸ τρίτον σημαινόμενον ἥλιον καλεῖ τὸν θεῖον λόγον, τὸ τοῦ κατ' οὐρανὸν περιπολοῦντος, ὡς πρότερον ἐλέχθη, παράδειγμα, ἐφ' οὗ λέγεται· „ὁ ἥλιος ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ Λὼτ εἰσῆλθεν εἰς Σηγώρ, καὶ κύριος
ἔβρεξεν ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα θεῖον καὶ πῦρ“ (Gen. 19, 23. 24). ὁ 86
γὰρ τοῦ θεοῦ λόγος, ὅταν ἐπὶ τὸ γεῶδες ἡμῶν σύστημα ἀφίκηται, τοῖς μὲν ἀρετῆς συγγενέσι καὶ πρὸς αὐτὴν ἀποκλίνουσιν ἀρήγει καὶ βοηθεῖ, ὡς καταφυγὴν καὶ σωτηρίαν αὐτοῖς πορίζειν παντελῆ, τοῖς δὲ ἀντιπάλοις
ὄλεθρον καὶ φθορὰν ἀνίατον ἐπιπέμπει. λέγεται δὲ κατὰ τέταρτον 87
σημαινόμενον ἥλιος μὲν αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων ἡγεμών, ὡς εἶπον ἤδη, δι' οὗ τὰ ἀνίατα τῶν ἁμαρτημάτων ἀνακαλύπτεται συσκιάζεσθαι δοκοῦντα·
334 M. | πάντα γὰρ ὡς δυνατά, οὕτως καὶ γνώριμα θεῷ. παρὸ καὶ τοὺς κατα- 88
λυθέντας τῶν τόνων τῶν ψυχικῶν, ἀκολάστως καὶ λαγνίστερον ὁμιλοῦντας ταῖς νοῦ θυγατράσιν, αἰσθήσεσιν, ὡς χαμαιτύπαις καὶ πόρναις,
ἐνδειχθησομένους πρὸς ἥλιον ἄγει. φησὶ γάρ· „καὶ κατέλυσεν ὁ λαὸς 89
ἐν Σαττὶν“ — ἄκανθαι δ' ἑρμηνεύεται, παθῶν κεντούντων καὶ τιτρωσκόντων ψυχὴν σύμβολον —, „καὶ ἐβεβηλώθη“ φησίν „ἐκπορνεῦσαι εἰς τὰς θυγατέρας Μωάβ“ — αἱ δέ εἰσιν αἱ αἰσθήσεις, κεκλημέναι νοῦ θυγατέρες· Μωὰβ γὰρ ἐκ πατρὸς ἑρμηνεύεται —, καὶ προστίθησι· „λάβε πάντας τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ λαοῦ καὶ παραδειγμάτισον τῷ κυρίῳ ἀπέναντι τοῦ ἡλίου, καὶ ἀποστραφήσεται ὀργὴ κυρίου ἀπὸ Ἰσραήλ“ (Num. 25,
1. 4). οὐ γὰρ μόνον τὰ κεκρυμμένα τῶν ἀδικημάτων ἐμφανῆ γενέσθαι 90
βουλόμενος ταῖς ἡλιακαῖς περιέλαμψεν ἀκτῖσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ συμβόλων ἥλιον τὸν πατέρα τῶν ὅλων ἐκάλεσεν, ᾧ πάντα προὖπτα καὶ ὅσα ἐν μυχοῖς τῆς διανοίας ἀοράτως ἐπιτελεῖται· γενομένων δ' ἐμφανῶν ἵλεω

---

1 καὶ θειοτάτας om. GFΗP 2 αἰσθητὸς Turn. γίνεται in ras. P, γένηται AF 3 δὲ τὸ GP: τὸ MA, δὲ FH alt. τὸ H²: τὸν ceteri 5 ἐξῆλθεν ὁ ἥλιος MA (sed v. quaest. in Gen. IV § 51) τῆς γῆς P Σηγώρ AP²: Σιγώρ MH (ι vid. corr.) (P¹), Σοὲρ GF 7 ἀφίκηται σύστημα ἡμῶν F
8 αὐτὴν MA: ἀρετὴν ceteri 10 κατὰ MA; καὶ κατὰ ceteri 11 post ὅλων add. θεὸς καὶ GFHP 12 συσκιάζεσθαι δοκοῦντα ἀνακαλύπτεται GFHP
13 οὕτω G καὶ per errorem om. Mang. 13. 14 καταλυθέντων conicio τόνων τῶν ψυχικῶν MAP²: ὄντων ψυχικῶς ceteri 14 καὶ ante ἀκολάστως add. GFHP λαγνέστερον A 15 τοῦ νοῦ GFHP χαμαιτύποις v post πόρναις add. τοῦ νοῦ G, ras. 4 litt. in H 17 Σαττίοις F, Σαττεὶν Mang. (LXX) δὲ GFHP ἑρμηνεύονται GFHP, post παθῶν transpos. HP
19 δ' GFHP alterum αἱ om. GFHP νοῦ MAP²: om. ceteri
23 μόνα H 26 ἀοράτοις GFP δὲ HP ἵλεων HP

91 φησιν ἔσεσθαι τὸν μόνον ἵλεω. διὰ τί; ὅτι, ἐὰν ὑπολαβοῦσα διάνοια λήσεσθαι τὸ θεῖον ἀδικοῦσα, ὡς μὴ πάντα καθορᾶν δυνάμενον, κρύφα καὶ ἐν μυχοῖς διαμαρτάνῃ καὶ μετὰ ταῦτα εἴτ' ἐξ αὑτῆς εἴτε καὶ ὑφηγησαμένου τινὸς ἐννοήσῃ, ὅτι ἀμήχανον ἄδηλον εἶναί τι τῷ θεῷ, καὶ ἑαυτὴν καὶ τὰς ἑαυτῆς πράξεις ἁπάσας ἀναπτύξῃ καὶ εἰς μέσον προενεγκοῦσα καθάπερ εἰς ἡλιακὸν φῶς ἐπιδείξηται τῷ τῶν ὅλων ἐπισκόπῳ φήσασα μετανοεῖν ἐφ' οἷς πρότερον ἀγνώμονι γνώμῃ χρωμένη κακῶς ἐδόξαζε — μηδὲν γὰρ ἄδηλον, γνώριμα δὲ καὶ δῆλα πάντα, οὐ τὰ πραχθέντα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐλπιζόμενα κατὰ πολλὴν περιουσίαν ὑπάρχειν αὐτῷ —, κεκάθαρται καὶ ὠφέληται καὶ τὸν ἐφεστῶτα κολαστὴν ἔλεγχον ἡμέρωκεν ὀργῇ δικαίᾳ χρώμενον, εἰ τὸ μετανοεῖν ἀδελφὸν νεώτερον ὂν
92 τοῦ μηδ' ὅλως ἁμαρτεῖν ἀποδέχεται. (16.) φαίνεται μέντοι καὶ ἑτέρωθι κατὰ σύμβολον ἐπὶ τοῦ αἰτίου τὸν ἥλιον παραλαμβάνων, ὡς ἐν τῷ γραφέντι νόμῳ περὶ τῶν ἐπ' ἐνεχύροις δανειζόντων· λέγε τὸν νόμον· „ἐὰν ἐνεχύρασμα ἐνεχυράσῃς τὸ ἱμάτιον τοῦ πλησίον, πρὸ δυσμῶν ἡλίου ἀποδώσεις αὐτῷ· ἔστι γὰρ τοῦτο περιβόλαιον αὐτῷ μόνον, τοῦτο τὸ ἱμάτιον ἀσχημοσύνης αὐτοῦ. ἐν τίνι κοιμηθήσεται; ἐὰν οὖν καταβοήσῃ πρός
93 μέ, εἰσακούσομαι αὐτοῦ· ἐλεήμων γάρ εἰμι“ (Exod. 22, 26. 27). ἆρ' οὐκ ἄξιον τοὺς οἰομένους τὴν τοσαύτην σπουδὴν εἶναι τῷ νομοθέτῃ περὶ ἀμπεχόνης, εἰ καὶ μὴ ὀνειδίζειν, ἀλλά τοί γε ὑπομιμνήσκειν φάσκοντας· τί λέγετε, ὦ γενναῖοι; ὁ τῶν ὅλων κτίστης καὶ ἡγεμὼν ἐλεήμονα ἑαυτὸν ἐφ' οὕτως εὐτελοῦς πράγματος, ἱματίου μὴ ἀποδοθέντος χρεώστῃ
94 | πρὸς δανειστοῦ, καλεῖ; τὸ μέγεθος καθάπαξ τῆς ἀρετῆς τοῦ πάντα p. 635

---

1 γενέσθαι A post ἵλεω (ἵλεων HP) add. τῷ λαῷ GFHP 3 ἐν — alt. καὶ om. G ταῦτ' GF εἴτ' MA: εἴτε καὶ ceteri αὑτῆς H^2: αὐτῆς ceteri 4 ἐννοήσει A τῷ om. FHP 5 ἀναπτύξει AG 5. 6 προενεγκοῦσα GFHP: ἐνεγκοῦσα MA 6 φῶς MA: φέγγος ceteri ἐπιδείξῃ τὰ P, ἀποδεῖξαι ταῦτα G 8 πάντα καὶ δῆλα GFHP 10 κεκάθαρται om. A (add. Hoesch.) ἀπολέλουται coni. Mang. 11 δικαίῳ GHP χρώμενος A εἰ] ὃς H, om. A ὂν om. A 12 ἁμαρτεῖν] ἁμαρτάνειν ὂν A ἀπωθεῖται vel ⟨μὴ⟩ ἀποδέχεται (sc. διάνοια) conicio, aut lin. 11 ⟨μὴ⟩ δικαίᾳ leg. 14 post νόμῳ add. ἐνορῶ GFH^2, ἐν ὧ $P(H^1)$ ἐπ' om. GFHP λέγεται F, λέγειν H^2 16 αὐτῷ MA: αὐτό GFHP αὐτὸ H^1L τοῦτο τὸ ex LXX scripsi (cf. ad § 101. 109): τὸ A; ras., tum τὸ P, τοῦτο ceteri 17 τῆς ἀσχημοσύνης A ante ἐν add. καὶ AP^2 οὖν MAP^2: om. ceteri 20 ἀμπεχόνην F, fort. recte 21 ὁ MA: ὅτι FH^1P^1, ὅτι ὁ GH^2P^2 22 μὴ om. H^1P^1 χρέος τὸ G^1, χρέους τοῦ G^2 23 δανειστὴν GFH^1P^1 καλεῖ] παρέχει coniciebam ante τὸ add. τῶν mg. G καθάπαξ GFHP: om. MA τὰ πάντα H^2

μεγάλου θεοῦ μὴ συνεωρακότων τοιαῦτ' ἐστὶν ὑπολαμβάνειν καὶ τὴν
ἀνθρωπίνην μικρολογίαν τῇ ἀγενήτῳ καὶ ἀφθάρτῳ καὶ πλήρει μακαριό-
τητος καὶ εὐδαιμονίας φύσει παρὰ θέμιν καὶ δίκην προσνεμόντων. τί 95
γὰρ ἄτοπον ποιοῦσιν οἱ τὰ ῥύσια κατέχοντες δανεισταὶ παρ' αὑτοῖς,
ἄχρις ἂν τὰ ἴδια ἀναπράξωνται; πένητες οἱ χρεῶσται, φήσει τις ἴσως,
καὶ ἄξιον ἐλεεῖν αὐτούς. εἶτ' οὐκ ἄμεινον ἦν γράψαι νόμον, δι' οὗ
τούτους ἐρανιοῦσι μᾶλλον ἢ χρεώστας ἀποφανοῦσιν ἢ ἐπ' ἐνεχύροις
τοῦ δανείζειν κωλύσουσιν; ὁ δὲ ἐφεὶς οὐκ ἂν εἰκότως ἐπὶ τοῖς ἃ
ἔλαβον πρὸ καιροῦ μὴ προιεμένοις δυσχεραίνοι ὡς ἀσεβοῦσι. πενίας δ' 96
εἰς αὐτά τις ἐλθών, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὰ πέρατα καὶ ῥάκιον ἓν ἀμπεχό-
μενος δανειστὰς καινοὺς ἐπάγεται τὸν ἀπὸ τῶν ὁρώντων παρεὶς ἔλεον,
ὃς τοῖς κεχρημένοις ταῖς τοιαύταις κακοπραγίαις κατ' οἰκίαν καὶ παρ'
ἱεροῖς καὶ ἐν ἀγορᾷ καὶ πανταχοῦ προκέχυται; νυνὶ δὲ καὶ ὃ μόνον 97
εἶχε προκάλυμμα αἰδοῦς, ᾧ τὰ τῆς φύσεως ἀπόρρητα συνεσκίαζε, τοῦτο
φέρων προὔτεινε· ῥύσιον ὑπὲρ τίνος, εἰπέ μοι; ἢ ὑπὲρ ἑτέρας ἀμείνονος
ἐσθῆτος; τροφῆς μὲν γὰρ ἀναγκαίας ἄπορος οὐδείς, ἄχρις ἂν πηγαὶ μὲν
ἀναβλύζωσι, ποταμοὶ δὲ χείμαρροι πλημμυρῶσι, γῆ δὲ τοὺς ἐτησίους
ἀναδιδῷ καρπούς. οὕτω δὲ ἢ βαθύπλουτός τις ἢ λίαν ὠμὸς ὁ δανειστής, 98
ὡς ἢ τετράδραχμον, τάχα δὲ καὶ ἔλαττον ἐθέλειν τῳ συμβαλεῖν ἢ οὕτω
πενιχρῷ δανείζειν ἀλλὰ μὴ χαρίζεσθαι, ἢ ὃ μόνον ἦν ἱμάτιον ἐκείνῳ
λαμβάνειν ἐνέχυρον, ὅπερ ἑτέρῳ ὀνόματι λωποδυτεῖν εἰκότως ἂν λέγοιτο;

---

1 μὴ add. H[2] post συνεωρακότων add. μηδὲ συνορώντων GFHP ἐστὶ τοιαῦθ' GFHP 2 μικρολογίαν A: σμικρολογίαν ceteri ἀγεννήτω AGF 3 προσνεμόντων GFHP: προσνέμειν MA 4 αὐτοῖς H[2]: αὑτοῖς ceteri 5 ἴδια τί διαπράξονται G cum ras. post δι φησί τις GF 6 ἐλεεῖν corr. in ἐλεῖν P post οὐκ add. εὔλογον καὶ GFHP 7 τούτοις v ἀποφαινοῦσιν (sic) MA ἢ om. MA 8 τοῦ] τὸ conicio κωλύσουσιν MAGFP: κωλῦσαι H, κωλύει Μωυσῆς conicio ἀφεὶς A 9 προιέμενος G[1]H[1]P 10. 11 ἐναμπεχόμενος L[2]v, ἀμπεχόμενος (om. ἓν) HP[1] 11 ἐπάξεται coni. Mang. ἔλαιον A 12 ὃς F(?)H: οἷς ceteri ante κατ' add. ἃ GF, ras. in HP 13 ἱεραῖς A πανταχῇ P ὅμοιον A 14 τούτω A 15 ἡ v 17 ἀναβλύζωσι GFHP: ἀναβλύωσι MA ποταμοὶ δὲ MAP[2] (χείμαρροι addidi): ποταμῶν χείμαρροι δὲ GFHP[1], post δὲ add. ποταμῶν H (del. H[2]) P[1], ποταμοὶ δὲ αὐθιγενεῖς τε καὶ χείμαρροι coni. Mang. πλημυρῶσι G 18 ἀναδιδῷ scripsi: ἀναδίδωσι codd. οὕτως GFHP φιλόπλουτός conicio prius ἢ] ἡ M post ὠμὸς add. καὶ A, ἢ λίαν σκαιὸς GFHP 19 ὡς ἢ] ὡσεὶ H[2], ὥστε v τετράδι δραχμῶν G ⟨μὴ⟩ ἐθέλειν male Mang. οὕτως GF 20 πενιχρῶς GFHP ὅμοιον A ἱμάτιον ἐκείνω GFHP: ἐκείνω ἱμάτιον MA 21 ὃ περαιτέρω A λωποδοτεῖν G

καὶ γὰρ λωποδύταις ἔθος ἀπαμπίσχουσι τὰς μὲν ἐσθῆτας ἀφαιρεῖσθαι,
99 γυμνοὺς δὲ τοὺς ἔχοντας ἀποφαίνειν. διὰ τί δὲ νυκτὸς μὲν καὶ τοῦ μὴ
ἀνείμονά τινα κοιμηθῆναι προὐνόησεν, ἡμέρας δὲ καὶ τοῦ μὴ ἐγρηγορότα
γυμνὸν ἀσχημονεῖν οὐκέθ' ὁμοίως ἐφρόντισεν; ἦ οὐ νυκτὶ μὲν καὶ
σκότῳ κρύπτεται πάντα, ὡς ἧττον ἢ μηδ' ὅλως αἰδεῖσθαι, ἡμέρᾳ δὲ
100 καὶ φωτὶ ἀνακαλύπτεται, ὡς τότε μᾶλλον ἐρυθριᾶν ἀναγκάζεσθαι; διὰ τί
δ' οὐ διδόναι τὸ ἱμάτιον, ἀλλ' ἀποδιδόναι προσέταξεν; ἀπόδοσις γὰρ
ἐπ' ἀλλοτρίοις γίνεται, τὰ δ' ἐνέχυρα τῶν δεδανεικότων μᾶλλον ἢ τῶν
δεδανεισμένων ἐστίν. ἐκεῖνο δὲ οὐκ ἐννοεῖς, ὅτι λαβόντι τῷ χρεώστῃ
πρόσκοιτον τὸ ἱμάτιον οὐ προσέταξε μεθ' ἡμέραν περιελεῖν ἀναστάντι
101 καὶ κομίσαι τῷ δανειστῇ; καὶ μὴν τῷ γε τῆς ἑρμηνείας ἰδιοτρόπῳ καὶ
ὁ βραδύτατος ἕτερόν τι τοῦ ῥητοῦ κατανοεῖν ἂν | προαχθείη· μᾶλλον p. 63(
γὰρ ἀφορισμῷ ἢ παραινέσει ἔοικε τὸ διάταγμα. παραινῶν μὲν γὰρ
εἶπεν ἄν τις· τὸ ἐνεχυρασθὲν ἱμάτιον, ἐὰν τοῦτ' ᾖ μόνον τῷ χρεώστῃ,
πρὸ ἑσπέρας ἀπόδος, ἵν' ἔχῃ νύκτωρ ἀμπέχεσθαι, ἀφοριζόμενος δὲ
οὕτως, ὡς νῦν ἔχει· „ἔστι γὰρ τοῦτο περιβόλαιον αὐτῷ μόνον, τοῦτο τὸ
ἱμάτιον ἀσχημοσύνης αὐτοῦ· ἐν τίνι κοιμηθήσεται“ (Exod. 22, 27);
102 (17.) ταῦτα μὲν δὴ καὶ τὰ τοιαῦτα πρὸς τοὺς τῆς ῥητῆς πραγματείας
σοφιστὰς καὶ λίαν τὰς ὀφρῦς ἀνεσπακότας εἰρήσθω, λέγωμεν δὲ ἡμεῖς
ἑπόμενοι τοῖς ἀλληγορίας νόμοις τὰ πρέποντα περὶ τούτων. φαμὲν
τοίνυν λόγου σύμβολον ἱμάτιον εἶναι. τάς τε γὰρ ἀπὸ κρυμοῦ καὶ θάλ-
πους εἰωθυίας τῷ σώματι κατασκήπτειν βλάβας ἐσθὴς ἀπωθεῖται καὶ
ἐπισκιάζει τὰ τῆς φύσεως ἀπόρρητα καὶ ἔστιν ἁρμόττων σώματι κόσμος
103 ἡ ἀμπεχόνη. κατὰ τὸ παραπλήσιον μέντοι καὶ ἀνθρώπῳ λόγος

---

1. 2 καὶ γὰρ — τοὺς om. F ἀπαμφίσκουσι G 2 οἴχοντας FH(P^1) alt. δὲ] δὴ L μὴ om. F 3 ἡμέρα A 4 ἦ οὐ] ἡ οὖν H^1P, οἷον L 6 ποτὲ A διότι F 7 δὲ GFHP 8 δὲ GFHP 9 ἐστίν AGF: εἰσίν MHP τῷ λαβόντι transp. HP 10. 11 περιελεῖν ἀναστάντι καὶ (καὶ om. A) MA: πάλιν ceteri, πάλιν ἀναστάντι conicio 11 ἰδίῳ τρόπῳ A 12 βραδύτητος L^1, βραδύτερος L^2 προσαχθείη HP 13 ἐοικὸς G, ἔοικεν ante ἢ transpos. H 14 ἐνεχυριασθὲν A τοῦτ' ᾖ M: τουτὶ A, τοῦτο ᾖ ceteri 15 πρὸς AHP ἑσπέραν A ἀπόδοσ, tum ras. 2 litt. F; ἀπόδοσιν L^2 ἔχοι GFHP 16 post ἔχει vid. add. ἀποδώσεις αὐτῷ post prius τοῦτο add. τὸ GFHP τὸ A: om. ceteri 17 αὐτῶ GFHP 19 εἰρῆσθαι prius P, εἰρήσεω F λέγωμεν M: λέγομεν ceteri δὲ A: δὴ M, γὰρ ceteri 20 τοῖς] τοῖς τῆς A 21 τὸ ἱμάτιον P post ἀπὸ ras. 2—3 litt. G χρύους GFHP 22 εἰωθείας F κατασκήπτει A 23 ἐπισκιάζεται A ἁρμόττον A κόσμου F 24 ἡ om. GFHP ἀμπεχομένη A ἀνθρωπίνῳ G

δώρημα κάλλιστον ἐδόθη παρὰ θεοῦ, πρῶτον μὲν κατὰ τῶν νεωτεριζόντων εἰς αὐτὸν ὅπλον ἀμυντήριον — ὡς γὰρ τῶν ἄλλων ἕκαστον ζῴων ἡ φύσις οἰκείοις ἕρκεσιν ὠχύρωσε, δι' ὧν τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀδικεῖν ἀποκρούσεται, καὶ ἀνθρώπῳ μέγιστον ἔρυμα καὶ φρουρὰν ἀκαθαίρετον λόγον δέδωκεν, οὗ κραταιῶς οἷα πανοπλίας ἐνειλημμένος οἰκεῖον καὶ προσφυέστατον ἕξει δορυφόρον· τούτῳ δὲ προαγωνιστῇ χρώμενος δυνήσεται τὰς ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐπιφερομένας ἀπωθεῖσθαι
ζημίας —, δεύτερον δὲ καὶ αἰσχύνης καὶ ὀνειδῶν ἀναγκαιότατον περί- 104
βλημα — δεινὸς γὰρ συγκρύψαι καὶ συσκιάσαι τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων λόγος —, τρίτον δὲ πρὸς ὅλου τοῦ βίου κόσμον· ὁ γὰρ
βελτιῶν ἕκαστον καὶ πάντα ἄγων ἐπὶ τὸ κρεῖττον οὗτός ἐστιν. ἀλλὰ 105
γάρ εἰσι λῶβαί τινες καὶ κῆρες ἀνθρώπων, οἳ καὶ τὸν λόγον ἐνεχυράζουσιν ἀφαιρούμενοι τοὺς ἔχοντας καί, συναυξῆσαι δέον, ὅλον ὑποτέμνονται, καθάπερ οἱ τὰ τῶν πολεμίων δῃοῦντες χωρία καὶ τόν τε σῖτον καὶ τὸν ἄλλον καρπὸν φθείρειν ἐπιχειροῦντες, ὃς ἀφεθεὶς μεγάλη τοῖς
χρησαμένοις ἂν ὄνησις ἦν. πόλεμος οὖν ἐστιν ἐνίοις ἄσπονδος καὶ 106
ἀκήρυκτος πρὸς τὴν λογικὴν φύσιν, οἵτινες τὰς βλάστας αὐτῆς ἀποκείρουσιν ἐν χρῷ καὶ τὰς πρώτας ἐπιφύσεις ἐκθλίβουσιν, ἄγονον καὶ
στεῖραν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, καλῶν ἐπιτηδευμάτων ἀπεργαζόμενοι. ὁρμῶ- 107
σαν γὰρ ἔστιν ὅτε πρὸς παιδείαν ἀκατασχέτῳ ῥύμῃ καὶ πληχθεῖσαν ἔρωτι τῶν φιλοσοφίας θεωρημάτων ὑπὸ βασκανίας καὶ φθόνου δείσαντες, μὴ μεγάλα πνεύσασα καὶ ἐπὶ μήκιστον ἀρθεῖσα τὰς γλισχρολογίας αὐτῶν καὶ πιθανὰς κατὰ τῆς ἀληθείας εὑρέσεις ἐπικλύσῃ χειμάρρου τρόπον, ἑτέρωσε ταῖς ἑαυτῶν κακοτεχνίαις τὴν φορὰν ἔτρεψαν, εἰς
37 M. βαναύσους καὶ | ἀνελευθέρους τέχνας μετοχετευσάμενοι· πολλάκις δὲ καὶ

---

2 αὐτὸν om., ὅπλον bis habet F 3 οἰκείαις H² ἕρκεσιν MA: ἄλκεσιν GFH¹P, ἀλκαῖς H² 3. 4 τοὺς χειρῶν ἄρχοντας ἀδίκων Oxon. Coll. Novi 143 4 ἀποκρούεσθαι GF 5 ἔδωκεν GFHP πανοπλία F ἀνειλημμένος GFH 6 post οἰκεῖον add. μὲν GFHP 7 ἀπὸ] ἐπὶ F φερομένας H 8 αἰσχῶν coni. Mang. 10 ὁ λόγος GFHP ὅλου FP (coni. Mang.): ὅλον ceteri 11 κρείττων F 12 κῆρες HP: κῆραι ceteri οἳ καὶ] αἳ MA 12. 13 ἐνεχυριάζουσιν AF 13 ἀφαιρούμεναι A 15 ὃς] ὃ F 16 χρησομένοις conicio ἐνίοις ἐστὶν GFHP 18 χρόνῳ GFHP τὰς om. A 19. 20 ὁρμώσης et πληχθείσης coni. Cohn 20 post παιδείαν add. τὴν ἱερὰν GFHP 21 τῶν] τῆς H¹P, om. Mang. post φιλοσοφίας add. ἀληθοῦς GFHP ὑπὸ] ἢ τὰς A βασκάνου H 22 μεγάλη GFHP γλισχρολογίας MAP² (coni. Mang.): αἰσχρολογίας ceteri 23 πιθανὰς] ras. 2 litt., δεινὰς G εὑρέσεις ante κατὰ transpos. GFHP ἐπικλύσει A 24 ante ταῖς add. δὲ PH¹ αὐτῶν MA

ἀμβλώσαντες καὶ ἐπιφράξαντες ἀργὸν τὸ μεγαλοφυὲς κατέλιπον, ὥσπερ
βαθύγειον καὶ εὐδαίμονα γῆν ὀρφανῶν παίδων ἐπίτροποι κακοὶ χέρσον,
καὶ οὐκ ᾐδέσθησαν οἱ πάντων ἀνηλεέστατοι τὸ μόνον ἱμάτιον ἀνθρώ-
που περισυλῶντες, λόγον· „ἔστι“ γάρ φησι „τοῦτο περιβόλαιον αὐτῷ
108 μόνον“ (Exod. 22, 27). τί πλὴν ὁ λόγος; ὥσπερ γὰρ ἵππου τὸ χρε-
μετίζειν ἴδιον καὶ τὸ ὑλακτεῖν κυνὸς καὶ βοὸς τὸ μυκᾶσθαι καὶ τὸ
ὠρύεσθαι λέοντος, οὕτω καὶ ἀνθρώπου τὸ λέγειν καὶ αὐτὸς ὁ λόγος.
τοῦτον γὰρ ἔρυμα, περίβλημα, πανοπλίαν, τεῖχος τὸ ζῷον τὸ θεοφιλέστα-
109 τον, ὁ ἄνθρωπος, ἐκ πάντων ἴδιον κεκάρπωται. (18.) διὸ καὶ ἐπι-
φέρει· „τοῦτο τὸ ἱμάτιον αὐτὸ μόνον ἀσχημοσύνης αὐτοῦ“ (Exod. 22,
27). τίς ἄλλος γὰρ οὕτως τὰ ὀνείδη καὶ τὰ αἴσχη τοῦ βίου συσκιάζει
καὶ συγκρύπτει, ὡς λόγος; ἀμαθία μὲν γὰρ ἀλόγου φύσεως συγγενὲς
110 αἶσχος, παιδεία δὲ ἀδελφὸν λόγου, κόσμος οἰκεῖος. „ἐν τίνι οὖν κοι-
μηθήσεται“, τουτέστιν ἠρεμήσει καὶ διαναπαύσεται ἄνθρωπος, πλὴν
ἐν λόγῳ; λόγος γὰρ τὸ βαρυποτμότατον ἡμῶν γένος ἐπικουφίζει. ὥσπερ
οὖν τοὺς λύπαις ἢ φόβοις ἢ τισιν ἄλλοις κακοῖς πιεσθέντας εὐμένεια
καὶ συνήθεια καὶ δεξιότης φίλων πολλάκις ἐθεράπευσεν, οὕτως οὐ
πολλάκις ἀλλ' ἀεὶ τὸ βαρύτατον ἄχθος, ὅπερ ἐπιτιθέασιν ἡμῖν αἵ τε
τοῦ συνδέτου σώματος ἀνάγκαι καὶ αἱ τῶν ἔξωθεν κατασκηπτόντων
111 ἀπροόρατοι συντυχίαι, μόνος ὁ ἀλεξίκακος λόγος ἀπωθεῖται. φίλος γὰρ
καὶ γνώριμος καὶ συνήθης καὶ ἑταῖρος ἡμῖν ἐστιν, ἐνδεδεμένος, μᾶλλον
δὲ ἡρμοσμένος καὶ ἡνωμένος κόλλῃ τινὶ φύσεως ἀλύτῳ καὶ ἀοράτῳ. διὰ
τοῦτο καὶ προλέγει τὰ συνοίσοντα καὶ συμβάντος τινὸς ἀβουλήτου πάρεστιν
αὐτοκέλευστος βοηθήσων, οὐ τὴν ἑτέραν φέρων μόνον ὠφέλειαν, ἣν ὁ
112 μὴ δρῶν σύμβουλος ἢ ὁ συναγωνιστὴς ἥσυχος, ἀλλ' ἀμφοτέρας. οὐ γὰρ
ἡμίεργον ἐπιτετήδευκε δύναμιν, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς μέρεσιν ὁλόκληρον· ὅς

---

3 ἀνηλέστατοι P 3. 4 ἀνθρώπου ἱμάτιον transpos. GFHP 4 περιαλόντες A 5 ὁ om. GFHP ὥσπερ MA: ὡς ceteri 7 οὕτως GFHP 8 τοῦτο L πανοπλία F prius τὸ om. GFHP, quo omisso fort. leg. ζῴων 10 τὸ MA: om. ceteri αὐτὸ M: αὐτῷ GFHP, om. A 11 ἄλλος Mang.: καλῶς codd., γὰρ ἄλλος conicio, nisi potius καλῶς secl. 12 ἀμαθεία G 14 ὁ ἄνθρωπος G 15 βαρυπονώτατον GFHP 16 γοῦν conicio τοὺς] ταῖς H 17 συνήθεια Mang.: συνέχεια codd. φίλου G[1] 18 ἀλλὰ εἰς τὸ MA αἰεὶ v τε om. GFHP 20 ἀνεξίκακος A 21 ἐνδεδυμένος G 22 κάλλει G ἀρρήκτῳ coni. Mang. 23 καὶ om. F ἀβουλήτω A 24 βοηθήσει A ἑτέρων MA μόνον φέρων transpos. GFHP 25 ἢ] ἣν A ὁ A (Mang.): ὁ μὴ ceteri ἀλλὰ F, ἀλλὰ καὶ G 26 μέλεσιν G

γε, κἂν σφαλῇ πείρας ἐν οἷς διανοεῖται ἢ ἔργῳ ἐπεξέρχεται, [ἢ] ἐπὶ τὸ τρίτον ἀφικνεῖται βοήθημα, παρηγορίαν. φάρμακον γὰρ ὡς τραυμάτων, καὶ ψυχῆς παθῶν ὁ λόγος ἐστὶ σωτήριον, ὃν „πρὸ δυσμῶν ἡλίου“ φησὶ δεῖν ὁ νομοθέτης ἀποδοῦναι (Exod. 22, 26), τουτέστι πρὶν τὰς τοῦ μεγίστου καὶ ἐπιφανεστάτου θεοῦ καταδῦναι περιλαμπεστάτας αὐγάς, ἃς δι' ἔλεον τοῦ γένους ἡμῶν εἰς νοῦν τὸν ἀνθρώπινον
οὐρανόθεν ἀποστέλλει. παραμένοντος γὰρ ἐν ψυχῇ τοῦ θεοειδεστάτου 113
καὶ ἀσωμάτου φωτὸς ἀποδώσομεν τὸν ἐνεχυρασθέντα λόγον, ὡς ἱμάτιον, ἵν' ἐγγένηται τῷ λαβόντι τὸ ἴδιον ἀνθρώπου κτῆμα τήν τε αἰσχύνην τοῦ βίου περιστεῖλαι καὶ τῆς θείας ἀπόνασθαι δωρεᾶς καὶ μετ' ἠρεμίας
3 M. ἀναπαύσασθαι παρουσίᾳ τοιούτου συμβούλου | καὶ προασπιστοῦ τάξιν
ἣν ἐτάχθη μηδέποτε λείψοντος. ἕως οὖν ἔτι σοι τὸ ἱερὸν φέγγος ὁ 114
θεὸς ἀκτινοβολεῖ, σπούδασον ἐν ἡμέρᾳ τὸ ῥύσιον ἀποδοῦναι τῷ κυρίῳ· δύντος γάρ, ὡς πᾶσα Αἴγυπτος (Exod. 10, 21), ψηλαφητὸν ἕξεις σκότος τὸν αἰῶνα καὶ πληγθεὶς ἀορασίᾳ καὶ ἀγνοίᾳ, ὧν ἐδόκεις ἐπικρατεῖν πάντων ἀφαιρεθήσῃ, πρὸς τοῦ βλέποντος Ἰσραήλ, ὃν ἐρρυσίαζες ἀδού-
λωτον ὄντα φύσει, δουλούμενος ἀνάγκῃ. (19). τοῦτον δὴ τὸν δόλιχον 115
ἀπεμηκύναμεν οὐκ ἄλλου του χάριν ἢ τοῦ διδάξαι, ὅτι ἡ ἀσκητικὴ διάνοια κινήσεσιν ἀνωμάλοις πρός τε εὐφορίαν καὶ τοὐναντίον χρωμένη καὶ τρόπον τινὰ ἀνιοῦσα καὶ κατιοῦσα συνεχῶς, ὅταν μὲν εὐφορῇ καὶ πρὸς τὸ ὕψος αἴρηται, ταῖς ἀρχετύποις καὶ ἀσωμάτοις ἀκτῖσι τῆς λογικῆς πηγῆς τοῦ τελεσφόρου θεοῦ περιλάμπεται, ὅταν δὲ καταβαίνῃ καὶ ἀφορῇ, ταῖς ἐκείνων εἰκόσιν, ἀθανάτοις λόγοις, οὓς καλεῖν ἔθος ἀγγέ-
λους. διὸ καὶ νῦν φησιν· „ἀπήντησε τόπῳ· ἔδυ γὰρ ὁ ἥλιος“ 116
(Gen. 28, 11). ὅταν γὰρ τὴν ψυχὴν ἀπολίπωσιν αἱ τοῦ θεοῦ αὐγαί, δι' ὧν σαφέσταται αἱ τῶν πραγμάτων γίνονται καταλήψεις, ἀνατέλλει

---

1 κἂν] καὶ G σφαλεῖ G ἔργων G ἢ secl. Mang. 2 τὸ om. AP γὰρ om. P 3 πρὸς F(H[1]) 4 δεῖν ὁ νομοθέτης GFHP: Μωυσῆς (Μωσῆς A) δεῖν MA 5 post μεγίστου add. ἡλίου MA 6 ἡμῶν om. L ἄνθρωπον G 7 οὐρανὸν GFP, νοῦν H, sed rursus del. 8 καὶ ἀσωμάτου om. GFHP ἐνεχυριασθέντα A 9 ἵνα GFHP 11 παρουσίᾳ om. A τοῦ τοιούτου AF συμβόλου GP 12 λείψαντος AP, λήψαντος G 14 δύναντος P[2], δυνατός A (corr. Hoesch.) πᾶσαν P ἀψηλάφητον A ἕξεις AH[2]: ἕξει ceteri 15. 16 πάντων ἀποκρατεῖν GFHP 16 ἀφαιρήσει MA ἐρρυσίαζεις G: ἐρυσίαζες ceteri 18 του] δὴ GFH[2], δεῖν P(H[1]) 20 καὶ κατιοῦσα om. L 21 τὸ om. GFHP 22 πηγῆς] αὐγῆς coni. Mang. 23 ἀφορᾷ MAP[2] εἰκότι H[2], κινήσεσιν Turn. 24 ὑπήντησε v 26 αἱ τῶν — καταλήψεις om. A

τὸ δεύτερον καὶ ἀσθενέστερον λόγων, οὐκέτι πραγμάτων, φέγγος,
καθάπερ καὶ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ· σελήνη γὰρ τὰ δευτερεῖα ἡλίου
φερομένη καταδύντος ἐκείνου φῶς ἀμυδρότερον ἐπὶ τὴν γῆν ἀποστέλλει.
117 καὶ τὸ ὑπαντᾶν μέντοι τόπῳ ἢ λόγῳ τοῖς μὴ δυναμένοις τὸν πρὸ
τόπου καὶ λόγου θεὸν ἰδεῖν αὐταρκεστάτη δωρεά, διότι τὴν ψυχὴν
ἀφώτιστον εἰσάπαν οὐκ ἔσχον, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἄκρατον ἐκεῖνο φέγγος
ἀπ' αὐτῶν ἔδυ, τὸ κεχραμένον ἐκαρπώσαντο. „τοῖς γὰρ υἱοῖς Ἰσραὴλ
φῶς ἦν ἐν πᾶσιν οἷς κατεγίνοντο", φησὶν ἐν Ἐξαγωγῇ (10, 23), ὡς
νύκτα καὶ σκότος ἀεὶ πεφυγαδεῦσθαι, μεθ' ὧν οἱ τὰ ψυχῆς ὄμματα
πρὸ τῶν σώματος πεπηρωμένοι ζῶσιν, ἀρετῆς αὐγὰς οὐκ εἰδότες.
118 ἔνιοι δὲ ἥλιον μὲν ὑποτοπήσαντες εἰρῆσθαι νυνὶ συμβολικῶς αἴσθησίν
τε καὶ νοῦν, τὰ νενομισμένα καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς εἶναι κριτήρια, τόπον
δὲ τὸν θεῖον λόγον, οὕτως ἐξεδέξαντο· ἀπήντησεν ὁ ἀσκητὴς λόγῳ
119 θείῳ δύντος τοῦ θνητοῦ καὶ ἀνθρωπίνου φέγγους. ἄχρι μὲν γὰρ ὁ
νοῦς τὰ νοητὰ καὶ τὰ αἰσθητὰ αἴσθησις οἴεται παγίως καταλαμβάνειν
καὶ ἄνω περιπολεῖν, μακρὰν ὁ θεῖος λόγος ἀφέστηκεν· ἐπειδὰν δ'
ἑκάτερον ἀσθένειαν ὁμολογήσῃ τὴν ἑαυτοῦ καὶ τρόπον τινὰ καταδύσει
χρησάμενον ἀποκρυφθῇ, προϋπαντᾷ δεξιούμενος εὐθὺς ὁ ἔφεδρος
ἀσκητικῆς ψυχῆς ὀρθὸς λόγος ἑαυτὴν | μὲν ἀπογινωσκούσης, τὸν δὲ p.
ἐπιφοιτῶντα ἔξωθεν ἀφανῶς ἀναμενούσης.
120 (20.) Φησὶ τοίνυν ἑξῆς ὅτι „ἔλαβεν ἀπὸ τῶν λίθων τοῦ τόπου
καὶ ἔθηκε πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκοιμήθη ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ"
(Gen. 28, 11). θαυμάσαι ἄν τις οὐ μόνον τὴν ἐν ὑπονοίαις πραγμα-
τείαν καὶ φυσιολογίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ῥητὴν πρὸς πόνου καὶ
121 καρτερίας μελέτην ὑφήγησιν. οὐ γὰρ ἀξιοῖ τὸν ἀρετῆς ἐπιμελούμενον
ἁβροδιαίτῳ βίῳ χρῆσθαι καὶ τρυφᾶν ζηλοῦντα τὰς τῶν λεγομένων μὲν
εὐδαιμόνων πρὸς ἀλήθειαν δὲ κακοδαιμονίας γεμόντων σπουδάς τε καὶ

---

1 λόγος ut vid. G[2]   2 τῶδε τῶ MAG[2]: τῶ δεκάτω F(G[1]), τῶ δὲ (tum τῶ add. H[2]) κάτω H[1]P, sed δὲ rursus del. P   3 ἐπὶ γῆς GFHP   4 τὸ] τὸν P   τὸν om. A   8 ἦν ante φῶς hab. A, om. G   ἐξόδω GFHP   9 τὰ] τὰ τῆς F   10 πεπυρωμένοι A   11 δὲ] μὲν F   13 τὸ F   14 δύναντος GFHP   ἄχρις F   14. 15 ὁ νοῦς MA: οὐρανοῦ ceteri, οὗ ὁ νοῦς Mang.   15 νοητὰ καὶ τὰ om. MA   καὶ τὰ om. L   καὶ Mang: ἢ GFHP   αἰσθήσει MA   17 ἑκάτερος A   καταδύσι HP   18 χρησάμενος AG   ἀποκρυφῇ GFHP   προσυπαντᾷ L   ὁ om. FHP   φαιδρὸς G   19 ἀσκητὴς ὁ ὀρθὸς GFHP   ἑαυτῆς A   24 post ῥητὴν add. ἢ GF, ἡ P(H[1])   πόνους A(G[1]?), πόνον Turn.   25 τὸν τῆς F   26 βίῳ om. A (add. Hoesch.)

φιλοτιμίας, οἷς πᾶς ὁ βίος ὕπνος καὶ ἐνύπνιόν ἐστι κατὰ τὸν ἱερώτατον
νομοθέτην. οὗτοι μεθ' ἡμέραν, ὅταν τὰ ἐν δικαστηρίοις καὶ βουλευ- 122
τηρίοις καὶ θεάτροις καὶ πανταχοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀδικήματα διεξέλ-
θωσιν, οἴκαδε ἀφικνοῦνται τὸν ἑαυτῶν οἶκον, οἱ δυστυχεῖς, καταστρέ-
ψοντες, οὐ τὸν τῶν οἰκοδομημάτων, ἀλλὰ τὸν συμφυᾶ τῆς ψυχῆς οἶκον,
τὸ σῶμα, τροφὰς ἀμέτρους καὶ ἐπαλλήλους εἰσφέροντες καὶ πολὺν
ἄκρατον ἄρδοντες, ἕως ⟨ἂν⟩ βύθιος μὲν ὁ λογισμὸς οἴχηται, τὰ δ' ὑπὸ
γαστέρα πλησμονῆς ἔκγονα πάθη διαναστάντα, λύττῃ χρώμενα ἀκα-
θέκτῳ, προσπεσόντα καὶ ἐμπλακέντα τοῖς ἐπιτυχοῦσι, τὸν πολὺν οἶστρον
ἀπερυγόντα λωφήσῃ. νύκτωρ δέ, ὁπότε καιρὸς εἴη πρὸς κοῖτον τρα- 123
πέσθαι, πολυτελεῖς κλίνας καὶ εὐανθεστάτας στρωμνὰς εὐτρεπισάμενοι
μαλακῶς σφόδρα κατακλίνονται, τὴν γυναικῶν ἐκμιμούμενοι τρυφήν,
αἷς ἡ φύσις ἐπέτρεψεν ἀνειμένῃ χρῆσθαι διαίτῃ, παρὸ καὶ τὸ σῶμα
τοῦ μαλθακωτέρου κόμματος ὁ τεχνίτης καὶ ποιητὴς αὐταῖς εἰργάζετο.
τοιοῦτος οὐδεὶς γνώριμος τοῦ ἱεροῦ λόγου, ἀλλ' οἱ πρὸς ἀλήθειαν 124
ἄνδρες, σωφροσύνης καὶ κοσμιότητος καὶ αἰδοῦς ἐρασταί, ἐγκράτειαν,
ὀλιγοδεΐαν, καρτερίαν ὥσπερ κρηπῖδάς τινας ὅλου τοῦ βίου καταβεβλη-
μένοι, ψυχῆς ἀσφαλεῖς ὑποδρόμους, οἷς ἀκινδύνως καὶ βεβαίως ἐνορμιεῖται,
χρημάτων καὶ ἡδονῆς καὶ δόξης κρείττους, σιτίων καὶ ποτῶν καὶ αὐτὸ
μόνον τῶν ἀναγκαίων, ἐφ' ὅσον μὴ νεωτερίζειν ἄρχεται λιμός, ὑπερόπται,
πεῖναν δέχεσθαι καὶ δίψαν θάλπος τε καὶ κρύος καὶ ὅσα ἄλλα δυσκαρ-
τέρητα ὑπὲρ ἀρετῆς κτήσεως ἑτοιμότατοι, ζηλωταὶ τῶν εὐποριστοτά-
των, ὡς μηδ' ἐπ' εὐτελεῖ χλαίνῃ ποτὲ δυσωπηθῆναι, τοὐναντίον δὲ τὰς
πολυτελεῖς ὄνειδος καὶ μεγάλην τοῦ βίου ζημίαν νομίσαι. τούτοις πολυ- 125

---

2 νομοθέτην GFHP: Μωυσῆν MA 2. 3 καὶ βουλευτηρίοις om. G 3 πρὸς] καὶ πρὸς GFH^{2} 3. 4 πρὸς — ἑαυτῶν om. HP, add. in mg. $H^{2}P^{2}$, H^{2} etiam priora inde a lin. 2 αν ὅταν. 4 τὸν] τῶν P ἑαυτὸν A 4. 5 καταστρέψοντες H: ἐπιστρέψοντες ceteri 6 τρυφὰς GFL^{2} εἰσφοροῦντες GFHP 7 ἕως] ἕως οὗ HP ἂν addidi οἴχεται P 8 διαστάντα L ὁρώμενα A 8. 9 post ἀκαθέκτῳ add. καὶ GFHP 9 ἐμπεσόντα F συμπλακέντα H 10 ἀπερυγόντα scripsi: ἀπερύγοντα GFHP, ἀπερύκοντα MAP^{2}, ἀπερεύγοντα vel ἐπαπερυγόντα coni. Mang. δέ om. GFH^{1}P κοίτην A 12 ἐκμιμουμένη A 15 οὐδὲ εἷς GFHP τοῦ ἱεροῦ λόγου GFHP: ἐστι Μωυσέως (Μωυσέος A) MA 17 ὀλιγοδέειαν MHP 18 ἱπποδρόμους A (corr. Hoesch.) οἷς] οὓς F 18 ἐνορμεῖται G 19 postremum καὶ om. GHP, πλὴν conicio 20 λιμοῦ MAP^{2} 20. 21 ὑπερόπται καὶ δείψαν L (δίψης Turn.) 21 δέχεσθαι om. GFHP δίψος MA θάλπους τε καὶ κρύους Turn. κρυμὸν A, fort. recte (cf. § 102) 22 ἑτοιμότατοι om. H^{1}P 22. 23 εὐποριστάτων GFP 24 μεγάλην] ζάλην A (corr. Hoesch.)

τελής μέν ἐστι κλίνη μαλακὸν ἔδαφος, στρωμνὴ δὲ θάμνοι, πόαι,
βοτάναι, φύλλων πολλὴ χύσις, τὰ δὲ πρὸς κεφαλῆς λίθοι τινὲς ἢ
βραχεῖς γεώλοφοι τοῦ ἰσοπέδου | μικρὸν ἀνέχοντες. τὸν βίον τοῦτον p. 640
οἱ μὲν τρυφῶντες σκληροδίαιτον καλοῦσιν, οἱ δὲ πρὸς καλοκἀγαθίαν
ζῶντες ἥδιστον ὀνομάζουσιν· ἀνδράσι γὰρ οὐ λεγομένοις ἀλλ' οὖσιν ὄντως
126 ἐφαρμόζει. οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ νῦν βασιλικαῖς ὕλαις καὶ παρασκευαῖς
περιουσιάζοντα τὸν ἀθλητὴν τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων εἰσάγει χαμευ-
νοῦντα καὶ λίθῳ προσκεφαλαίῳ χρώμενον καὶ μικρὸν ὕστερον ἐν ταῖς
εὐχαῖς ἄρτον καὶ ἱμάτιον, τὸν φύσεως πλοῦτον, αἰτούμενον (Gen. 28, 20),
ἐπειδὴ τὸν ἐν ταῖς κεναῖς δόξαις ἐχλεύαζεν ἀεὶ καὶ τοὺς θαυμαστικῶς
ἔχοντας αὐτοῦ κατεκερτόμει; οὗτός ἐστι παράδειγμα ἀρχέτυπον ἀσκητι-
127 κῆς ψυχῆς, ἐκτεθηλυσμένῳ καὶ ἀνδρογύνῳ παντὶ πολέμιος. (21.) ὁ
μὲν οὖν ⟨τοῦ⟩ φιλοπόνου καὶ φιλαρέτου πρόχειρος ἔπαινος εἴρηται, τὸ
δὲ κατὰ σύμβολον μηνυόμενον ἐρευνητέον. εἰδέναι δὲ νῦν προσήκει,
ὅτι ὁ θεῖος τόπος καὶ ἡ ἱερὰ χώρα πλήρης ἀσωμάτων ἐστὶ λόγων·
128 ψυχαὶ δ' εἰσὶν ἀθάνατοι οἱ λόγοι οὗτοι. τούτων δὴ τῶν λόγων ἕνα
λαβών, ἀριστίνδην ἐπιλεγόμενος τὸν ἀνωτάτω καὶ ὡσανεὶ σώματος
ἡνωμένου κεφαλὴν πλησίον ἱδρύεται διανοίας τῆς ἑαυτοῦ (Gen. 28, 11)·
καὶ γὰρ αὕτη τρόπον τινὰ τῆς ψυχῆς ἐστι κεφαλή. ποιεῖ δὲ τοῦτο
πρόφασιν μὲν ὡς κοιμησόμενος, τὸ δ' ἀληθὲς ὡς ἀναπαυσόμενος ἐπὶ
λόγῳ θείῳ καὶ σύμπαντα ἑαυτοῦ τὸν βίον κουφότατον ἄχθος ἐπαναθή-
129 σων ἐκείνῳ. ὁ δὲ ἄσμενος ἐπακούει καὶ δέχεται τὸν ἀθλητὴν ὡς
φοιτητὴν ἐσόμενον τὸ πρῶτον, εἶθ' ὅταν αὐτοῦ τὴν ἐπιτηδειότητα τῆς
φύσεως ἀποδέξηται, χειροδοτεῖ τρόπον ἀλείπτου καὶ πρὸς τὰ γυμνάσια
καλεῖ, καὶ διερειδόμενος παλαίειν ἀναγκάζει, μέχρις ἂν ἀνανταγώνιστον

---

1 ὁμαλὸν coni. Mang. στρωμνοὶ F δὲ om. MA 2 βοτάναι post χύσις transpos. HP πολλῶν HP κεφαλῆς A (coni. Mang.): κεφα^λ F, κεφαλὴν ceteri (cf. § 4) 3 μικρὸν] λοιμικὴ (corr. Hoesch.) 4 τρυφῶντε F 5 νομίζουσιν coni. Mang. ἀλλὰ GFHP οὕτως A, οὗτος M 6 ἐφαρμόζειν FHP, ἐφαρμόζων Turn. αὐλαῖς MA 10 ἐχλεύαζεν H: ἐχλεύασαν A, ἐχλεύασεν ceteri 12 ἐκτεθηλυσμένος A (corr. Hoesch.), ἐκτεθηλυμένῳ HP καὶ ἀνδρογύνῳ MAP[2]: om. ceteri πόλεμος A 13 τοῦ addidi τὸ scripsi: τὸν codd. 14 κατὰ] τὸ A ἑρμηνευτέον G εἴ γε καὶ νῦν A 15 λόγων om. GFHP 16 δέ GFHP 17 ἐπιλεγόμενον AF 17. 18 σώματι ἡνωμένον A 18 κεφαλὴν Turn.: κεφαλῆς codd. πλουσίου A (corr. Hoesch.) τῆς om. P 19 τοῦτο om. GFHP 20 κοιμηθησόμενος GFHP 22 ὑπακούει GFHP 23 εἶτα GFHP 24 χειροδετεῖ coni. Wyttenbach ad Plut. Mor. p. 585, συγκροτεῖ Mang., fort. recte 25 ἂν om. G[1]FHP ἀνταγώνιστον AG[1]

αὐτῷ ῥώμην ἐγκατασκευάσῃ, τὰ ὦτα θείαις ἐπιπνοίαις μεταβαλὼν εἰς
ὄμματα καὶ καλέσας αὐτὸν μεταχαραχθέντα καινὸν τύπον Ἰσραήλ,
ὁρῶντα. τότε καὶ τὸν νικητήριον ἐπιτίθησιν αὐτῷ στέφανον. ὁ δὲ 130
στέφανος ἔκτοπον ἔχει καὶ ξένον καὶ ἴσως οὐκ εὔφημον ὄνομα· καλεῖται
γὰρ ὑπὸ τοῦ ἀγωνοθέτου νάρκα. λέγεται γὰρ ὅτι „ἐνάρκησε τὸ πλάτος"
(Gen. 32, 25), βραβείων καὶ κηρυγμάτων καὶ τῶν ἐν τιμαῖς ἁπάντων
θαυμασιώτατον ἀριστεῖον· εἰ γὰρ ἡ δυνάμεως ἀκαθαιρέτου ψυχὴ 131
μεταλαβοῦσα καὶ τελειωθεῖσα ἐν ἄθλοις ἀρετῶν καὶ ἐπὶ τὸν ὅρον αὐτὸν
ἀφικομένη τοῦ καλοῦ μὴ πρὸς ὕψος ὑπὸ μεγαλαυχίας ἀρθείη μηδ'
ἀκροβατοῦσα ἐπικομπάζοι, ὡς ἀρτίοις ποσὶ μακρὰ βαίνειν δυναμένη,
641 M. ναρκήσειε δὲ καὶ | σταλείη τὸ εὐρυνθὲν οἰήσει πλάτος, εἶθ' ἑκουσίως
ὑποσκελίσασα ἑαυτὴν χωλεύοι, τῶν ἀσωμάτων ὅπως ὑστερίζοι
φύσεων, ἡττᾶσθαι δοκοῦσα νικηφορήσει. τὸ γὰρ πρεσβείων ἐξί- 132
στασθαι γνώμῃ μᾶλλον ⟨ἢ⟩ ἀνάγκῃ τοῖς ἀμείνοσιν λυσιτελέστατον
νενόμισται, ἐπεὶ καὶ τὰ δευτερεῖα τῶν ἐν τῷδε τῷ ἀγῶνι τιθεμένων
ἄθλων τὰ πρῶτα τῶν ἐν ἑτέροις ἀξιώματος μεγέθει πλεῖστον ὅσον
ὑπερβάλλει.

(22.) Τὸ μὲν δὴ προοίμιον τῆς θεοπέμπτου φαντασίας ὧδ' ἔχει, 133
τρέπεσθαι δ' ἐπ' αὐτὴν καιρὸς ἤδη καὶ τῶν ἐμφερομένων ἀκριβοῦν

---

1 κατασκευάσῃ A, ἐγκατασκευάσει HP ἐπιπνοίαις Mang.: ἐπινοίαις codd. μεταβάλλων GFHP 2 αὐτὸν MAP[2]: τὸν ceteri κοινὸν GFHP 3 τὸν ὁρῶντα FHP τὸν] τὸ P 4 ἔκτυπον A (corr. Hoesch.) 6 βραχιόνων A (corr. Hoesch.) 7 θαυμασιωτάτων HP ἀριστειῶν H, ἀρετῶν Turn. εἰ] ἡ H ἡ om. H 8 μεταλαχοῦσα GFHP ἀρετῶν ἄθλοις HP αὐτῶν G 9 ἀφικομένη MA (coni. Mang.): ἐφικομένη FHP, ἐφελκομένη G 10 ἄκροις coni. Mang. μακρὰν P δυναμένη GFHP: ἀεὶ δυνησομένην MA 11 ναρκήσειε scripsi: ναρκήσει MA, e corr. G, νάρκησε F, ναρκήσοι HP εὐρυσθὲν GFH[1]P, εὐρυθὲν A εἶθ'] εἰ δ' A 12 ὑποσκελίσασθαι G ὑστερίζουσα v 13 νικήσει HP, νικήσῃ Turn., νικηφορήσοι Mang. 13—18 νικηφορήσει — τῆς in mg. add. G 14 ἢ add. Mang. λυσιτελέστατον scripsi: οἷς (spatium in A, οἷς add. man. rec.) εὐτελέστατον codd., οἷς (ὡς coni. Mang.) ἐντελέστατον v 16 τῶν] τοῦ in ras. A ἑτέρω A, sed ω in ras. ἀξιωμάτων FL[2] 18 ἔχοι GFHP, sed ἔχει prius P 19 αὐτὸν F

---

5 sqq. *Ambros. de fuga saeculi 4, 22:* unde et iactantiam carnis eius recidit, quod significat femoris stupor salva sacri interpretatione mysterii.

ἕκαστον. „ἐνυπνιάσθη“ φησί „καὶ ἰδοὺ κλῖμαξ ἐστηριγμένη ἐν τῇ γῇ,
ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ
ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτῆς· ὁ δὲ κύριος ἐπεστήρικτο ἐπ' αὐτῆς“
134 (Gen. 28, 12. 13). κλῖμαξ τοίνυν ἐν μὲν τῷ κόσμῳ συμβολικῶς λέγε-
ται ὁ ἀήρ, οὗ βάσις μέν ἐστι γῆ, κορυφὴ δ' οὐρανός· ἀπὸ γὰρ τῆς
σεληνιακῆς σφαίρας, ἣν ἐσχάτην μὲν τῶν κατ' οὐρανὸν κύκλων, πρώ-
την δὲ τῶν πρὸς ἡμᾶς ἀναγράφουσιν οἱ φροντισταὶ τῶν μετεώρων,
135 ἄχρι γῆς ἐσχάτης ὁ ἀὴρ πάντῃ ταθεὶς ἔφθακεν. οὗτος δ' ἐστὶ
ψυχῶν ἀσωμάτων οἶκος, ἐπειδὴ πάντα τῷ ποιητῇ τὰ τοῦ κόσμου
μέρη καλὸν ἔδοξεν εἶναι ζῴων ἀναπληρῶσαι. διὰ τοῦτο γῇ μὲν τὰ
χερσαῖα ἐγκατεσκεύαζε, θαλάτταις δὲ καὶ ποταμοῖς τὰ ἔνυδρα, οὐρανῷ
δὲ τοὺς ἀστέρας — καὶ γὰρ ἕκαστος τούτων οὐ μόνον ζῷον, ἀλλὰ καὶ
νοῦς ὅλος δι' ὅλων ὁ καθαρώτατος εἶναι λέγεται —· ὥστε καὶ ἐν τῷ
λοιπῷ τμήματι τοῦ παντός, ἀέρι, ζῷα γέγονεν. εἰ δὲ μὴ αἰσθήσει
136 καταληπτά, τί τοῦτο; καὶ ψυχὴ γὰρ ἀόρατον. καὶ μὴν εἰκός γε ἀέρα
γῆς μᾶλλον καὶ ὕδατος ζῳοτροφεῖν, διότι καὶ τὰ ἐν ἐκείνοις οὗτος
ἐψύχωσεν· ἐποίει γὰρ αὐτὸν ὁ τεχνίτης ἀκινήτων μὲν σωμάτων ἕξιν,
κινουμένων δὲ ἀφαντάστως φύσιν, ἤδη δὲ ὁρμῇ καὶ φαντασίᾳ χρῆσθαι
137 δυναμένων ψυχήν. οὐκ ἄτοπον οὖν, δι' οὗ τὰ ἄλλα ἐψυχώθη, ψυχῶν
ἀμοιρεῖν; διὸ μηδεὶς τὴν ἀρίστην φύσιν ζῴων τοῦ ἀρίστου τῶν περι-
γείων, ἀέρος, ἀφαιρείσθω· οὐ γὰρ μόνος ἐκ πάντων ἔρημος οὗτος, ἀλλ'
οἷα πόλις εὐανδρεῖ πολίτας ἀφθάρτους καὶ ἀθανάτους ψυχὰς ἔχων
138 ἰσαρίθμους ἄστροις. τούτων τῶν ψυχῶν αἱ μὲν κατίασιν ἐνδεθησόμεναι

---

1 καὶ ante ἐνυπνιάσθη add. H   ἠνυπνιάσθη GP   φησί MA: φησὶν οὖν ceteri   ἐν τῇ γῇ scripsi (cf. § 3. 144): εἰς τὴν γῆν GFHP, om. MA   3 ὁ δὲ — αὐτῆς (αὐτῇ M) MA: om. ceteri   4 τῷ MA: τῷ λεγομένῳ ceteri   4. 5 λέγεται συμβολικῶς GFP, λέγεται om. H   5 ὁ om. GFHP, sed G μὲν scripsit, tum rursus del.   κορυφὴ] κεφαλὴ H   δὲ GFHP   ὁ οὐρανός M   7 τῶν Turn.: τοῖς codd. (τῆς G)   8 γῆς GFHP: τῆς MA   ὁ om. F   δέ ἐστι GFHP   10 ἀναπλῆσαι GFHP   11 ἐγκατεσκεύασε GFP, ἐγκατεσκεύασται H   θαλάττῃ GFHP   ποταμοὶ F   12 ἕκαστον HP   ζώων G   13 ὅλος] ὅλων P   ὁ vid. secl.   14 ἀέρος F   γεγονέναι ⟨ἀναγκαῖον⟩ conicio   16 διὰ τί; ὅτι GFHP   ἐν om. H^1P^1 οὕτως F   17 μὲν om. P   18 ἀφαντάστως — δὲ om. G   φύσεων A   ἤδη] ἔτι coni. Mang.   χρᾶσθαι F   19 καὶ post οὗ add. GFHP, fort. recte (cf. lin. 16)   20. 21 περιγείων] στοιχείων coni. Cohn   21 ἀφαιρεῖσθαι A   μόνον H   22 εὐανδρεῖ GFH: εὐανδρὴς A, εὔανδρος MP   ἔχων ψυχὰς GFHP   23—235,7 ἰσαρίθμους — αἰῶνα om. MA

---

1 sqq. cf. Origenem Contra Celsum VI 21 (Proleg. vol. I p. LXXXXVII).

σώμασι θνητοῖς, ὅσαι προσγειότατοι καὶ φιλοσώματοι, αἱ δ' ἀνέρχονται,
διακριθεῖσαι πάλιν κατὰ τοὺς ὑπὸ φύσεως ὁρισθέντας ἀριθμοὺς καὶ
p. 642 M. χρόνους. τούτων αἱ μὲν τὰ σύντροφα καὶ συνήθη τοῦ | θνητοῦ βίου 139
ποθοῦσαι παλινδρομοῦσιν αὖθις, αἱ δὲ πολλὴν φλυαρίαν αὐτοῦ κατα-
γνοῦσαι δεσμωτήριον μὲν καὶ τύμβον ἐκάλεσαν τὸ σῶμα, φυγοῦσαι δ'
ὥσπερ ἐξ εἱρκτῆς ἢ μνήματος ἄνω κούφοις πτεροῖς πρὸς αἰθέρα ἐξαρ-
θεῖσαι μετεωροπολοῦσι τὸν αἰῶνα. ἄλλαι δ' εἰσὶ καθαρώταται καὶ 140
ἄρισται, μειζόνων φρονημάτων καὶ θειοτέρων ἐπιλαχοῦσαι, μηδενὸς μὲν
τῶν περιγείων ποτὲ ὀρεχθεῖσαι τὸ παράπαν, ὕπαρχοι δὲ τοῦ πανηγε-
μόνος, ὥσπερ μεγάλου βασιλέως ἀκοαὶ καὶ ὄψεις, ἐφορῶσαι πάντα καὶ
ἀκούουσαι. ταύτας δαίμονας μὲν οἱ ἄλλοι φιλόσοφοι, ὁ δὲ ἱερὸς λόγος 141
ἀγγέλους εἴωθε καλεῖν προσφυεστέρῳ χρώμενος ὀνόματι· καὶ γὰρ τὰς
τοῦ πατρὸς ἐπικελεύσεις τοῖς ἐγγόνοις καὶ τὰς τῶν ἐγγόνων χρείας τῷ
πατρὶ διαγγέλλουσι. παρὸ καὶ ἀνερχομένους αὐτοὺς καὶ κατιόντας 142
εἰσήγαγεν, οὐχ ἐπειδὴ τῶν μηνυσόντων ὁ πάντῃ ἐφθακὼς θεὸς δεῖται,
ἀλλ' ὅτι τοῖς ἐπικήροις ἡμῖν συνέφερε μεσίταις καὶ διαιτηταῖς λόγοις
χρῆσθαι διὰ τὸ τεθηπέναι καὶ πεφρικέναι τὸν παμπρύτανιν καὶ τὸ
μέγιστον ἀρχῆς αὐτοῦ κράτος. οὗ λαβόντες ἔννοιαν ἐδεήθημέν ποτέ 143
τινος τῶν μεσιτῶν λέγοντες· „λάλησον σὺ ἡμῖν, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς
ἡμᾶς ὁ θεός, μή ποτε ἀποθάνωμεν“ (Exod. 20, 19). οὐ γὰρ ὅτι κολά-
σεις, ἀλλ' οὐδ' ὑπερβαλλούσας καὶ ἀκράτους εὐεργεσίας χωρῆσαι δυνά-
μεθα, ἃς ἂν αὐτὸς προτείνῃ δι' ἑαυτοῦ μὴ χρώμενος ὑπηρέταις ἄλλοις.
παγκάλως δὲ ἐστηριγμένον ἐν τῇ γῇ διὰ συμβόλου κλίμακος φαντασι- 144
οῦται τὸν ἀέρα· τὰς γὰρ ἀναδιδομένας ἐκ γῆς ἀναθυμιάσεις λεπτυνομέ-

2 διακριθεῖσαι om. F ἀριθμοὺς] ὁρισμοὺς FL[2] 3 θνητοῦ om. PL 9 ἐπιγείων A 10 post ὥσπερ add. γὰρ G ἀκοαὶ] ὀφθαλμοὶ H[2] ὄψεις MA: ὦτα ceteri ἀφορῶσαι GFHP 11 ὁ δὲ ἱερὸς λόγος GFHP: Μωυσῆς (Μωσῆς A) δ' MA 12 ὁρώμενος A 13 ἐπι-κλήσεις G ἐκγόνοις GFHP ἐκγόνων GFHP 14 αὐτοὺς post κατιόντας transpos. GHP 15 πάντῃ scripsi: πάντα codd., ἐπὶ πάντα coni. Cohn. post ἐφθακὼς add. εἰδέναι GFHP δεῖται θεός GFHP 16 παραιτηταῖς coni. Mang. 17 περιφρικέναι H 18 ἀρχῆς om. A αὐτοκρα-τοῦς οὐ λαβόντες G 19 μέσων GFHP σὺ om. GFHP 20 ποτε om. GFHP θεοῦ γὰρ ⟨οὐχ⟩ ὅτι conicio 21 οὐδὲ GFHP 22 ἃς] ὡς F 23 δ' GFHP ἐστηριγμένος GFHP συμβόλων A post κλίμακος add. ὁ (καὶ pro ὁ Fv) δονούμενος GFHP, quod dittographia vocis ἀναδι-δομένας videtur, οὐ δονούμενον coni. Mang.

10 cf. Xen. Cyrop. VIII 2,10 τοὺς βασιλέως καλουμένους ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ βασιλέως ὦτα.

νας ἐξαεροῦσθαι συμβέβηκεν, ὥστε βάσιν μὲν καὶ ῥίζαν ἀέρος εἶναι
145 γῆν, κεφαλὴν δὲ οὐρανόν. λέγεται γοῦν, ὅτι σελήνη πίλημα μὲν ἄκρατον αἰθέρος οὐκ ἔστιν, ὡς ἕκαστος τῶν ἄλλων ἀστέρων, κρᾶμα δὲ ἔκ τε αἰθερώδους οὐσίας καὶ ἀερώδους· καὶ τό γε ἐμφαινόμενον αὐτῇ μέλαν, ὃ καλοῦσί τινες πρόσωπον, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸν ἀναμεμιγμένον ἀέρα, ὃς κατὰ φύσιν μέλας ὢν ἄχρις οὐρανοῦ τείνεται.
146 (23.) ἡ μὲν οὖν ἐν κόσμῳ λεγομένη συμβολικῶς κλῖμαξ τοιαύτη ἐστί, τὴν δ' ἐν ἀνθρώποις σκοποῦντες εὑρήσομεν τὴν ψυχήν, ἧς βάσις μὲν τὸ ὡσανεὶ γεῶδές ἐστιν, αἴσθησις, κεφαλὴ δ' ὡς ἂν τὸ οὐράνιον,
147 ὁ καθαρώτατος νοῦς. ἄνω δὲ καὶ κάτω διὰ πάσης | αὐτῆς οἱ τοῦ p. 643
θεοῦ λόγοι χωροῦσιν ἀδιαστάτως, ὁπότε μὲν ἀνέρχοιντο, συνανασπῶντες αὐτὴν καὶ τοῦ θνητοῦ διαζευγνύντες καὶ τὴν θέαν ὧν ἄξιον ὁρᾶν μόνων ἐπιδεικνύμενοι, ὁπότε δὲ κατέρχοιντο, οὐ καταβάλλοντες — οὔτε γὰρ θεὸς οὔτε λόγος θεῖος ζημίας αἴτιος —, ἀλλὰ συγκαταβαίνοντες διὰ φιλανθρωπίαν καὶ ἔλεον τοῦ γένους ἡμῶν, ἐπικουρίας ἕνεκα καὶ συμμαχίας, ἵνα καὶ τὴν ἔτι ὥσπερ ἐν ποταμῷ, τῷ σώματι, φορουμένην
148 ψυχὴν σωτήριον πνέοντες ἀναζωῶσι. ταῖς μὲν δὴ τῶν ἄκρως κεκαθαρμένων διανοίαις ἀψοφητὶ μόνος ἀοράτως ὁ τῶν ὅλων ἡγεμὼν ἐμπεριπατεῖ — καὶ γάρ ἐστι χρησθὲν τῷ σοφῷ θεοπρόπιον, ἐν ᾧ λέγεται· „περιπατήσω ἐν ὑμῖν, καὶ ἔσομαι ὑμῶν θεός" (Lev. 26, 12) —, ταῖς δὲ τῶν ἔτι ἀπολουομένων, μήπω δὲ κατὰ τὸ παντελὲς ἐκνιψαμένων τὴν ῥυπῶσαν καὶ κεχηλιδωμένην ⟨ἐν⟩ σώμασι βαρέσι ζωὴν ἄγγελοι, λόγοι
149 θεῖοι, φαιδρύνοντες αὐτὰς τοῖς καλοκἀγαθίας δόγμασιν. ὅσα δὲ ἐξοικί-

1 μὲν om. GFH 1. 2 γῆν εἶναι HP 2 τὴν κεφαλὴν MA δ' GFHP 3 ἀέρος A 4 καὶ ἀερώδους οὐσίας GFHP τό] τοι A ἐμφερόμενον Turn. 6 ἄχρι F 7 συμβολικῶς λεγομένη GFHP 8 ἐστί MA: τις ἦν GFHP δὲ GF τὴν om. A, fort. recte ἧς MA: ἡ G, ᾗ FHP 9 post prius τὸ add. σωματοειδὲς GFHP δὲ τὸ ὡς ἂν conicio 12 μόνον MGF 14 ὁ θεὸς FHP post λόγος add. ὁ GFP 15 ἕνεκεν A 17 σωτήριον MA: τὰ σωτήρια ceteri, σωτηρίαν conicio πνέοντες scripsi: πνείοντες MA, ἀναπνέοντες ceteri, ἐμπνέοντες conicio ἀναζωώσωσιν GFH, ἀναζώσωσι P (sed ω s. s. P²), ἀνασώσωσι Turn., ἀναζωπυρῶσιν conicio 17. 18 ἐκκεκαθαρμένων GFHP 18 post μόνος add. καὶ A(?)v post ὅλων add. θεὸς καὶ GFHP 19 θεοπρόπειον GF 21 ἀπολυομένων F 22 ῥυπωθεῖσαν HP χηλιδομένην A (ο ex ω corr.) ἐν addidi σώματι G σώμασι βαρέσι om. A 23 δόγμασιν scripsi: ὄμμασιν codd., ῥύμμασιν Mang.

2—6 de fonte v. Sitzungsberichte l. c. p. 1075.

ζεται κακῶν οἰκητόρων στίφη, ἵνα εἷς ὁ ἀγαθὸς εἰσοικίσηται, δῆλόν
ἐστι. σπούδαζε οὖν, ὦ ψυχή, θεοῦ οἶκος γενέσθαι, ἱερὸν ἅγιον, ἐνδι-
αίτημα κάλλιστον· ἴσως γάρ, ἴσως ὃν ὁ κόσμος ἅπας, καὶ σὺ οἰκοδεσπό-
την σχήσεις ἐπιμελούμενον τῆς ἰδίας οἰκίας, ὡς εὐερκεστάτη καὶ ἀπή-
μων εἰσαεὶ διαφυλάττοιτο. ἴσως δὲ καὶ τὸν ἑαυτοῦ βίον ὁ ἀσκητὴς 150
φαντασιοῦται κλίμακι ἐοικότα· φύσει γὰρ ἀνώμαλον πρᾶγμα ἄσκησις,
τοτὲ μὲν προϊοῦσα εἰς ὕψος, τοτὲ δ' ὑποστρέφουσα πρὸς τοὐναντίον,
καὶ τοτὲ μὲν καθάπερ ναῦς εὐπλοίᾳ τῇ τοῦ βίου, τοτὲ δὲ δυσπλοίᾳ
χρωμένη. ἑτερήμερος γάρ, ὡς ἔφη τις, τῶν ἀσκητῶν ὁ βίος, ἄλλοτε
μὲν ζῶν καὶ ἐγρηγορώς, ἄλλοτε δὲ τεθνεὼς ἢ κοιμώμενος. καὶ τάχα 151
οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τοῦτο λέγεται· σοφοὶ μὲν γὰρ τὸν ὀλύμπιον καὶ
οὐράνιον χῶρον ἔλαχον οἰκεῖν, ἄνω φοιτᾶν ἀεὶ μεμαθηκότες, κακοὶ δὲ
τοὺς ἐν Ἅιδου μυχούς, ἐξ ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἀποθνήσκειν ἐπιτετηδευκότες
καὶ εἰς γῆρας ἐκ σπαργάνων φθορᾶς ἐθάδες ὄντες. οἱ δ' ἀσκηταὶ — 152
μεθόριοι γὰρ τῶν ἄκρων εἰσὶν — ἄνω καὶ κάτω πολλάκις ὡς ἐπὶ κλί-
μακος βαδίζουσιν, ἢ ὑπὸ τῆς κρείττονος μοίρας ἀνελκόμενοι ἢ ὑπὸ τῆς
χείρονος ἀντισπώμενοι, μέχρις ἂν ὁ τῆς ἁμίλλης καὶ διαμάχης ταύτης
βραβευτὴς θεὸς ἀναδῷ τὰ βραβεῖα τάξει τῇ βελτίονι, τὴν ἐναντίαν
εἰσάπαν καθελών. (24.) ἐμφαίνεται δ' ἔτι καὶ τοιοῦτον εἴδωλον, 153
ὅπερ οὐκ ἄξιον ἡσυχασθῆναι. τὰ ἀνθρώπων πράγματα κλίμακι πέφυ-
644 M. κεν ἐξομοιοῦσθαι διὰ τὴν ἀνώμαλον | αὐτῶν φοράν. ἡ μία γάρ, ὡς 154

---

1 κακῶν scripsi: κατὰ τῶν MA, κακὰ κὰκ τῶν FHP, κακὰ ἐκ τῶν G, κακὰ κακῶν coni. Mang. εἰς (τὰ add. G²) ἀγαθὰ GFHP 2 σπούδασον HP post ἅγιον add. ἵνα AP² 2—5 διαίτημα (ἐνδιαίτημα scripsi, v. ad lin. 2) — διαφυλάττοιτο traduntur p. 238,5 post γίνονται, huc transtuli Mangeii coniecturam secutus. cf. ad p. 238, 5 7 bis ποτὲ D Anton. εἰς ὕψος ἰοῦσα D Anton. δὲ GFHP 8 ποτὲ D Anton. εὐπλοίᾳ] ἐκ πλοίου A τῇ τοῦ βίου D Anton.: om. codd. ποτὲ D Anton. 9 γάρ om. Anton. 10 τεθνηκὼς A Anton. 11 τοῦτο] καὶ τοῦτο G λέγεται GFHP Anton.: λέλεκται MA 11. 12 γὰρ τὸν ἀνθρώπινον χῶρον Anton. 13 ᾄδῃ Anton. ἀποθνήσκειν om. G 14 φθορᾶς add. H² 15 γὰρ om. Anton. 17 ἀντικροτούμενοι FL² 18 ἀποδῷ e corr. G 19 καθέλκων GFHP, ἀνέλκων prius L δέ τι GFHP ἐμφαίνει et ⟨τὸ⟩ εἴδωλον coni. Cohn τῷ εἰδώλῳ conicio 20 τῶν ἀνθρώπων Io. Lyd. 21. 238,1 ἐν μιᾷ γὰρ . . . ἡμέρᾳ Io. Lyd.

6—19 D^R fol. 212^v Anton. Mel. II 43 col. 1116 ἀνώμαλον φύσει ἡ ἄσκησις — καθελών. D^R iam lin. 9 χρωμένη desinit. 9. 10 cf. Hom. Od. λ 303. 304. 20—238, 5 Io. Lydus De mens. IV, 7 p. 55 B.: τὰ — γίνονται (Elter, Hist. gnomol. p. 119). 237,21. 238,1 Eur. fr. 420 N.

ἔφη τις, ἡμέρα τὸν μὲν καθεῖλεν ὑψόθεν, τὸν δὲ ἦρεν ἄνω, μηδενὸς
ἐν ὁμοίῳ πεφυκότος μένειν τῶν παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ παντοίας μεταβαλλόν-
155 των τροπάς. ἢ οὐκ ἄρχοντες μὲν ἐξ ἰδιωτῶν, ἰδιῶται δ' ἐξ ἀρχόντων,
πένητες δ' ἐκ πλουσίων καὶ ἐκ πενήτων πολυχρήματοι καὶ ἔνδοξοι
μὲν ἐξ ἠμελημένων, ἐπιφανέστατοι δὲ ἐξ ἀδόξων ἀεὶ γίνονται καὶ
ἰσχυροὶ μὲν ἐξ ἀσθενῶν, ἐκ δὲ ἀδυνάτων δυνατοὶ καὶ συνετοὶ μὲν ἐξ
156 ἀφραινόντων, εὐλογιστότατοι δὲ ἐκ παραπαιόντων· καὶ ὁδός τις ἥδ'
ἐστὶν ἄνω καὶ κάτω τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων, ἀστάτοις καὶ ἀνιδρύ-
τοις χρωμένη συντυχίαις, ὧν τὸ ἀνώμαλον οὐκ ἀδήλοις ἀλλὰ σαφέσι
τεκμηρίοις ὁ ἀψευδέστατος ἐλέγχει χρόνος.
157 (25). Ἐμήνυε δὲ τὸ ὄναρ ἐστηριγμένον ἐπὶ τῆς κλίμακος τὸν
ἀρχάγγελον, κύριον· ὑπεράνω γὰρ ὡς ἅρματος ἡνίοχον ἢ ὡς νεὼς
κυβερνήτην ὑποληπτέον ἵστασθαι τὸ ὂν ἐπὶ σωμάτων, ἐπὶ ψυχῶν, ἐπὶ
πραγμάτων, ἐπὶ λόγων, ἐπὶ ἀγγέλων, ἐπὶ γῆς, ἐπ' ἀέρος, ἐπ' οὐρανοῦ,
ἐπ' αἰσθητῶν δυνάμεων, ἐπ' ἀοράτων φύσεων, ὅσαπερ θεατὰ καὶ
ἀθέατα· τὸν γὰρ κόσμον ἅπαντα ἐξάψας ἑαυτοῦ καὶ ἀναρτήσας τὴν
158 τοσαύτην ἡνιοχεῖ φύσιν. μηδεὶς δ' ἀκούων, ὅτι ἐπεστήρικτο, νομισάτω
τι συνεργεῖν θεῷ πρὸς τὸ παγίως στῆναι, ἀλλ' ἐκεῖνο λογισάσθω, ὅτι
τὸ δηλούμενον ἴσον ἐστὶ τῷ στήριγμα καὶ ἔρεισμα καὶ ὀχυρότης καὶ
βεβαιότης ἁπάντων ἐστὶν ὁ ἀσφαλὴς θεός, ἐνσφραγιζόμενος οἷς ἂν
ἐθέλῃ τὸ ἀσάλευτον· ἐπερείδοντος γὰρ καὶ συστηρίζοντος αὐτοῦ μένει
159 τὰ συσταθέντα ἀνώλεθρα κραταιῶς. ὁ τοίνυν ἐπιβεβηκὼς τῇ οὐρανοῦ
κλίμακι λέγει τῷ φαντασιουμένῳ τὸ ὄναρ· „ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς Ἀβραὰμ

---

2. 3 παντοίαις et τροπαῖς Io. Lyd. μεταβαλλόντων codd.: μεταβάλλοντος Io. Lyd. 3 ἢ v δὲ GFHP 4 δὲ GFHP alterum ἐκ om. A 5 ἀεὶ om. H^1P Io. Lyd. 5—7 καὶ ἰσχυροὶ — παραπαιόντων huc transtuli, traduntur p. 237,2 post ἅγιον ἰσχυρὰ, αἰσθενούσης (ἀσθενεστάτης v), ἀδυνάτου δυνατὴ, συνετὴ, ἀφραινούσης, εὐλογιστοτάτη, παραπαιούσης H^2; ἰσχυρὰ, δυνατὴ, συνετὴ, εὐλογιστότατος F^2 7 ἥδ' MAF: ἢ GH^2, om. H^1P 8 prius καὶ om. A ἀνθρωπίνων AGH 8. 9 ἀιδρύτοις GFHP 9 χρωμένοις P, χρωμένων conicio ὧν om. GFH^1P^1 ἀλλήλοις GF^1P 10 φιλοψευδέστατος GFHP 11 ὂν ἀνεστηριγμένον M 12 κυρίου A ὡς om. $GFHP^1$ νεὸς A 14 θρεμμάτων GFHP ἐπ' οὐρανοῦ om. G 15 αἰσθητῶν MA (Turn.): αἰσθητικῶν GFHP ἀκηράτων coni. Mang. φύσεων, ⟨ἐπὶ πάντων⟩ conicio ὅσαπερ ἀθέατα καὶ θεατά GFHP 17 ἡνιοχεῖσθαι A 18 συνεργεῖν τι (τι om. P, H^1?) τῶ θεῶ GFP (H^1, τὸν θεὸν H^2) ἐκείνω A ὅτι om. MA 19 τῷ] τὸ G, prius A καὶ ἔρεισμα om. GFHP ἰσχυρότης GFHP 20 ὁ ἀσφαλής ἐστι θεός GF, ὁ ἀσφαλὴς θεός ἐστιν HP 21 ὑπερείδοντος coni. Mang. στηρίζοντος F, fort. recte μενεῖ GFHP 22. 23 τὴν οὐράνιον κλίμακα G 23 ὁ om. MA

τοῦ πατρός σου καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ· μὴ φοβοῦ“ (Gen. 28, 13). ὁ χρησμὸς οὗτος τὸ τέρμα τῆς ἀσκητικῆς ψυχῆς καὶ βεβαιότατον ἔρεισμα ἦν, ὃς αὐτὴν ἀνεδίδασκεν, ὅτι ὁ τῶν ὅλων κύριος καὶ θεὸς ἀμφότερα ταῦτα τοῦ γένους ἐστὶν αὐτῷ, πατέρων καὶ πάππων ἐπιγραφεὶς καὶ ἐπικληθεὶς ἑκάτερον, ἵνα τὸν αὐτὸν ὅ τε κόσμος ἅπας καὶ ὁ φιλάρετος ἔχῃ κλῆρον· ἐπεὶ καὶ λέλεκται· „κύριος αὐτὸς κλῆρος αὐτῷ“ (Deut. 10, 9).

(26.) Μὴ νομίσῃς δὲ παρέργως τοῦ μὲν Ἀβραὰμ νυνὶ λέγεσθαι 160
κύριον καὶ θεόν, τοῦ δὲ Ἰσαὰκ θεὸν αὐτὸ μόνον. ὁ μὲν γὰρ | αὐτηκόου καὶ αὐτοδιδάκτου καὶ αὐτομαθοῦς φύσει περιγινομένης σύμβολον ἐπιστήμης ἐστίν, ὁ δὲ Ἀβραὰμ διδασκομένης· καὶ τῷ μὲν αὐτόχθονι καὶ αὐθιγενεῖ συμβέβηκεν εἶναι, τῷ δὲ μετανάστῃ καὶ ἐπηλύτῳ. τὴν 161
γὰρ χαλδαΐζουσαν ἀλλογενῆ καὶ ἀλλόφυλον γλῶτταν τῶν περὶ ἀστρονομίαν μετεωρολεσχῶν ἀπολιπὼν ἐπὶ τὴν ἁρμόττουσαν λογικῷ ζῴῳ παρεγένετο, τὴν τοῦ πάντων αἰτίου θεραπείαν. οὗτος μὲν δὴ ὁ τρόπος 162
δυεῖν δυνάμεων τῶν ἐπιμελησομένων ἐστὶ χρεῖος, ἡγεμονίας καὶ εὐεργεσίας, ἵνα τῷ μὲν κράτει τοῦ ἡγεμόνος ὑπακούῃ τῶν νομοθετουμένων, τῷ δὲ χαριστικῷ μεγάλα ὠφελῆται, ὁ δ' ἕτερος τῆς κατὰ τὸ χαρίζεσθαι μόνης· οὐ γὰρ ὑπὸ νουθετούσης ἀρχῆς ἐβελτιώθη, φύσει περιπεποιημένος τὸ καλόν, ἀλλὰ διὰ τὰς ὀμβρηθείσας ἄνωθεν δωρεὰς ἀγαθὸς καὶ τέλειος ἐξ ἀρχῆς ἐγένετο. χαριστικῆς μὲν οὖν δυνάμεως θεός, 163
βασιλικῆς δὲ κύριος ὄνομα. τί οὖν ἂν τις εἴποι πρεσβύτερον ἀγαθὸν ἢ τὸ τυχεῖν ἀκράτου καὶ ἀμιγοῦς εὐεργεσίας, τί δὲ νεώτερον ἢ τὸ κεκραμένης ἔκ τε ἡγεμονίας καὶ δωρεᾶς; ὅ μοι δοκεῖ συνιδὼν ὁ ἀσκητὴς εὔξασθαι θαυμασιωτάτην εὐχήν, ἵνα αὐτῷ γένηται κύριος εἰς θεόν (Gen. 28, 21)· ἐβούλετο γὰρ μηκέτι ὡς ἄρχοντα εὐλαβεῖσθαι, ἀλλ' ὡς εὐεργέτην ἀγαπητικῶς τιμᾶν. ἆρ' οὐχὶ τούτοις καὶ τοῖς παραπλησίοις 164

---

rius ὁ om. MA 2 τὸ] καὶ H² τέρμα MA: ὅραμα ceteri, ἔρυμα conicio
ιιότητος H 3 ἀπεδίδασκεν GP¹, ἐπεδίδασκεν H ὅτι ὁ] ὁ γὰρ P(H¹)
ὑτῶν A, αὐτοῦ coni. Mang. post αὐτῷ add. ἀνθρώπων GFHP
κῴων v 6 αὐτὸς] αὐτῶ MA 8 παρέργως δὲ νομίσῃς GFHP
αὶ θεόν om. G 10 περιγενομένης A(?)HP, γινομένης coni. Cohn 11 τῷ MA:
ῦ GFHP 12 ἰθαγενεῖ A, αὐτογενεῖ GFHP ἐπιλύτω AGF¹P
ἀλλόφυλλον FHP 15 παρεγένετο A: παρήγετο ceteri τὴν fort. secl.
δυοῖν HP καὶ MA: τε καὶ ceteri 17 ὑπακούει G 18 μεγά-
H ὠφελεῖται FH² 19 νομοθετούσης coni. Mang. 20. 21 ἀγαθὰς G
ὁ θεός GFHP 22 ὀνόματι οὖν G¹FP 23 prius τὸ] τῷ P 24 κεκραμένον
HP δωρεᾶς] εὐεργεσίας coni. Mang. 25 κύριος γένηται transp. HP

εἰκὸς ἦν καὶ τοὺς τυφλοὺς διάνοιαν ὀξυδορκήσειν, πρὸς τῶν ἱερωτάτων
ἐνομματουμένους λογίων, ὡς φυσιογνωμονεῖν καὶ μὴ μόνον τοῖς ῥητοῖς
ἐφορμεῖν; ἀλλὰ κἂν ἡμεῖς καμμύσαντες τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα μὴ σπου-
δάζωμεν ἢ μὴ δυνώμεθα ἀναβλέπειν, αὐτός, ὦ ἱεροφάντα, ὑπήχει καὶ
ἐπιστάτει καὶ ἐγχρίων μή ποτε ἀπείπῃς, ἕως ἐπὶ τὸ κεχρυμμένον
ἱερῶν λόγων φέγγος ἡμᾶς μυσταγωγῶν ἐπιδείξῃς τὰ κατάκλειστα καὶ
165 ἀτελέστοις ἀόρατα κάλλη. σοὶ μὲν δὴ ταῦτα ποιεῖν ἐμπρεπές· ψυχαὶ
δ' ὅσαι θείων ἐρώτων ἐγεύσασθε, καθάπερ ἐκ βαθέος ὕπνου διαναστᾶ-
σαι καὶ τὴν ἀχλὺν ἀποσκεδάσασαι πρὸς τὴν περίβλεπτον θέαν ἐπείχθητε
μεθέμεναι τὸν βραδὺν καὶ μελλητὴν ὄκνον, ἵν' ὅσα θεάματα καὶ ἀκού-
σματα τῆς ὑμετέρας ἕνεκα ὠφελείας ὁ ἀγωνοθέτης εὐτρέπισε κατα-
νοήσητε.
166 (27.) Μυρία μὲν οὖν ἐστιν ἀοίδιμα τῶν πρὸς ἐπίδειξιν, ἓν δ'
οὖν καὶ τὸ λεχθὲν πρὸ μικροῦ· τὸν μὲν γὰρ γένει πάππον τοῦ ἀσκη-
τοῦ πατέρα εἶπε τὸ λόγιον, τῷ δ' ὡς | ἀληθῶς πατρὶ τὸ τοῦ γεννή- p. 6
σαντος οὐχ ἐπεφήμισεν ὄνομα. λέγει γάρ· „ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς Ἀβραὰμ
τοῦ πατρός σου“ — καίτοι πάππος οὗτος ἦν — καὶ πάλιν „ὁ θεὸς
167 Ἰσαάκ“ (Gen. 28, 13), εἶτ' οὐ προστίθησι „τοῦ πατρός σου“. οὐκουν
ἄξιον τὴν τούτων αἰτίαν ἐρευνῆσαι; πάνυ γε. τίς οὖν ἐστι, μὴ παρέρ-
γως σκοπήσωμεν. τὴν ἀρετὴν ἢ φύσει ἢ ἀσκήσει ἢ μαθήσει περι-
γίνεσθαί φησι, διὸ καὶ τρεῖς τοὺς γενάρχας τοῦ ἔθνους σοφοὺς

---

1 διάνοιαν GFH^{1}P: τὴν διάνοιαν H^2, διανοίᾳ MA ὀξυδορκῆσαι HP, ὀξυδερκῆσαι GF 2 φυσιογνωμονεῖν FHP: φύσει εὐγνωμονεῖν MA, φησὶν ἀγνωμονεῖν G 3 ἐφορμᾶν G κἂν] καὶ G κἂν ἡμεῖς om. F τῆς om. M 3. 4 σπουδάζομεν A 4 δυνάμεθα AG ὦ ἱεροφάντα MA: ὁ ἱεροφάντης ceteri ὑπήχει scripsi: ὑφήχει M, ὑφηχεῖ A, ὑπηχεῖ ceteri 5 ἐπιστάτει M: ἐπὶ στάσει A, ἐφίσταται ceteri ἐγχρίων AGFH^2: ἐγχρείων MH^{1}P ἀπείπῃ A 6 ἱερῶν MA (G^1, coni. Mang.): ἱερὸν ceteri ἐπιδείξῃ GH, ἐπιδείξει FP τὰ per errorem om. Mang. κάλλιστα GFHP, tum spat. 2 litt. G 8. 9 διαναστὰς A 9 καὶ MA Pal.: om. ceteri ἀποσκεδάσασαι MAFP Pal.: ἀποσκεδάσασθε GH, tum καὶ add. G^2, ras. in H περίβλητον MA, περίκλυτον Pal., περιμάχητον conicio 10 μεθέμενοι A μελλητὸν M, μελητὴν GF 11 ἡμετέρας A Turn. εὐτρέπισε Cohn: ηὐτρέπισε MAH, εὐτρέπισται GF, ηὐτρέπισται P 16 ἐφήμισεν GFP^1, εὐφήμισεν H 17 σου om. GFHP 18 οὐκοῦν MAP 19 τί G 20 σκοπῶμεν A, fort. recte μαθήσει ἢ ἀσκήσει transp. GF 20. 21 παραγίνεσθαί Turn. 21 φησί MAG (coni. Mang.): φασί FHP

8—10 καθάπερ — ὄκνον Pal. fol. 28^v.

πάντας ἀνέγραφεν, ἀπὸ μὲν τῆς αὐτῆς οὐχ ὁρμηθέντας ἰδέας, πρὸς δὲ τὸ
αὐτὸ τέλος ἐπειχθέντας. ὁ μὲν γὰρ πρεσβύτατος αὐτῶν Ἀβραὰμ 168
ἡγεμόνι ὁδοῦ τῆς πρὸς τὸ καλὸν ἀγούσης ἐχρήσατο διδασκαλίᾳ, ὡς ἐν
ἑτέροις, ὡς ἂν οἷόν τε ᾖ, δείξομεν, ὁ δὲ μέσος Ἰσαὰκ αὐτηκόῳ καὶ αὐτο-
μαθεῖ τῇ φύσει, ὁ δὲ τρίτος Ἰακὼβ ἀσκητικαῖς μελέταις, καθ' ἃς οἱ
ἔναθλοι καὶ ἐναγώνιοι πόνοι. τριῶν οὖν τρόπων ὑπαρχόντων, ἐξ ὧν 169
σοφία περιγίνεται, τοὺς ἄκρους μάλιστα συμβέβηκεν ἡνῶσθαι· τὸ γὰρ
ἀσκήσει ἔγγονον τοῦ μαθήσει, τὸ δὲ φύσει συγγενὲς μὲν — ὑποβέβλη-
ται γὰρ ὡς ῥίζα πᾶσιν —, ἀνανταγωνίστου δὲ καὶ ἑτοίμου γέρως
ἔλαχεν. ὥστε εἰκότως Ἀβραὰμ ὁ βελτιωθεὶς διδασκαλίᾳ πατὴρ Ἰακὼβ 170
λέγεται, τοῦ μελέτῃ συγκροτηθέντος, οὐκ ἄνθρωπος ἀνθρώπου μᾶλλον
ἢ δύναμις ἀκουστικὴ πρὸς μάθησιν ἑτοιμοτάτη δυνάμεως ἀσκητικῆς
καὶ ἐπιτηδείου πρὸς ἄθλησιν. ἐὰν μέντοι ὁ ἀσκητὴς οὗτος εὐτόνως 171
δράμῃ πρὸς τὸ τέλος καὶ τηλαυγῶς ἴδῃ ἃ πρότερον ἀμυδρῶς ὠνειρο-
πόλει, μετατυπωθεὶς τῷ κρείττονι χαρακτῆρι καὶ προσαγορευθεὶς Ἰσραήλ,
ὁ θεὸν ὁρῶν, ἀντὶ τοῦ πτερνίζοντος Ἰακὼβ πατέρα οὐκέτι τὸν μαθόντα
Ἀβραάμ, ἀλλὰ τὸν φύσει γεννηθέντα ἀστεῖον Ἰσαὰκ ἐπιγράφεται.
ταῦτα δὲ οὐκ ἐμός ἐστι μῦθος, ἀλλὰ χρησμὸς ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγεγραμ- 172
μένος στήλαις. „ἀπάρας" γάρ φησιν „Ἰσραὴλ αὐτὸς καὶ πάντα τὰ
αὐτοῦ ἦλθεν ἐπὶ τὸ φρέαρ τοῦ ὅρκου, καὶ ἔθυσε θυσίαν τῷ θεῷ τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ Ἰσαάκ" (Gen. 46, 1). ἆρ' ἤδη κατανοεῖς, ὅτι οὐ περὶ
φθαρτῶν ἀνθρώπων, ἀλλ', ὡς ἐλέχθη, περὶ φύσεως πραγμάτων ἐστὶν
ὁ παρὼν λόγος; ἰδοὺ γὰρ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον τοτὲ μὲν Ἰακὼβ ὀνομά-
ζεται πατρὸς Ἀβραάμ, τοτὲ δὲ Ἰσραὴλ πατρὸς Ἰσαὰκ καλεῖται διὰ
τὴν ἠκριβωμένην αἰτίαν.

(28.) Εἰπὼν τοίνυν „ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς Ἀβραὰμ τοῦ πατρός 173
σου καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ" ἐπιφέρει· „μὴ φοβοῦ" (Gen. 28,13), κατὰ τὸ
ἀκόλουθον· πῶς γὰρ ἔτι φοβηθησόμεθα, τὸ φόβου καὶ παντὸς πάθους

---

1 πάντας MA: πολίτας ceteri ἀνέγραφεν M: ἀνέγραψεν GFHP, ἀναγέγραφεν A, fort. recte 4 ἂν om. M ᾖ om. A, ἦν Turn. δείξωμεν GFHP, ἐδείξαμεν Turn. μεσαίτατος GFHP 6 καὶ] καὶ οἱ A 7 παραγίνεται Turn. 8 ἔκγονον GFHP 9 ἀνταγωνίστου G 10 βελτιωθεὶς εἰς διδασκαλίαν GFHP 12 ante πρὸς add. ἢ καὶ A 13 αἴσθησιν GFHP οὕτως M συντόνως bene coni. Mang. 14 τὸ om. F διαυγῶς GFHP 14. 15 ἀερ, tum ras., οπόλει P 18 δὲ om. GFGP ἱεραῖς om. MA 18. 19 ἀναγεγραμμέναις A στήλαις ἀναγεγραμμένος transp. M 19 αὐτὸς om. HP 21 ἄρα δὴ GFHP 23 ὅτε GFHP 24 prius πατρὸς] πρὸς F ὅτε FHP Ἰσαὰκ om. F 27 ὁ om. MA 27. 28 τἀκόλουθον GFHP 28 ὅτι A φοβησόμεθα F τὸ om. A

λυτήριον σὲ τὸν ὑπερασπιστὴν ὅπλον ἔχοντες; ὃς καὶ | τοὺς ἀρχετύπους p. 64
τῆς παιδείας ἡμῶν τύπους ἀδηλουμένους ἐμόρφωσας, ἵν' ἐμφανεῖς ὦσιν,
'Αβραὰμ μὲν διδάξας, 'Ισαὰκ δὲ γεννήσας· τοῦ μὲν γὰρ ὑφηγητής, τοῦ
δὲ πατὴρ ὑπέμεινας ὀνομασθῆναι, τῷ μὲν τὴν γνωρίμου τάξιν, τῷ δὲ
174 τὴν υἱοῦ παρασχών. διὰ τοῦτο καὶ τὴν γῆν, λέγω δὲ τὴν παμφορω-
τάτην καὶ εὐκαρποτάτην ἀρετήν, ἐφ' ἧς καθεύδει ὁ ἀσκητὴς ἀναπαυό-
μενος τῷ τὸν μὲν αἰσθήσεως κοιμᾶσθαι βίον, τὸν δὲ ψυχῆς ἐγρηγορέ-
ναι, δώσειν ὁμολογεῖς (Gen. 28, 13), ἀποδεξάμενος αὐτοῦ τὴν εἰρηνι-
κὴν ἀνάπαυσιν, ἣν οὐκ ἄνευ πολέμου καὶ τῶν ἐν πολέμῳ ταλαιπωριῶν
εἵλετο, οὐχ ὅπλα βαστάζων καὶ ἀνθρώπους ἀναιρῶν, ἄπαγε, ἀλλὰ τὸ
175 ἀντίπαλον ἀρετῆς παθῶν καὶ κακιῶν στῖφος καθαιρῶν. τὸ δὲ σοφίας
γένος ἄμμῳ γῆς (ibid. 14) ἐξομοιοῦται διά τε πληθὺν ἀπερίγραφον,
καὶ διότι τὰς μὲν τῆς θαλάττης ἐπιδρομὰς ἡ ὑποταίνιος ἄμμος ἀνα-
κρούεται, τὰς δὲ τῶν ἁμαρτημάτων καὶ ἀδικημάτων ὁ παιδείας λόγος.
οὗτος δὲ κατὰ τὰς θείας ὑποσχέσεις ἄχρι τῶν περάτων τοῦ παντὸς
εὐρύνεται καὶ τὸν ἔχοντα ἀποφαίνει τῶν τοῦ κόσμου κληρονόμον μερῶν,
φθάνοντα πάντῃ, πρὸς τὰ ἑῷα, πρὸς τὰ ἑσπέρια, τὰ κατὰ μεσημβρίαν,
τὰ προσάρκτια· λέγεται γάρ, ὅτι „πλατυνθήσεται ἐπὶ θάλασσαν καὶ
176 λίβα καὶ βορρᾶν καὶ ἀνατολάς" (ibid. 14). ἔστι δ' ὁ ἀστεῖος οὐκ
ἴδιον μόνον ἀλλὰ καὶ κοινὸν ἀγαθὸν ἅπασιν, ἐξ ἑτοίμου τὴν ἀφ' ἑαυ-
τοῦ προτείνων ὠφέλειαν. ὡς γὰρ ἥλιος ἁπάντων ἐστὶ φῶς τῶν ὄψεις
ἐχόντων, οὕτω καὶ ὁ σοφὸς τῶν ὅσοι λογικῆς κεκοινωνήκασι φύσεως·
(29.) „ἐνευλογηθήσονται γὰρ ἐν σοί" φησί „πᾶσαι αἱ φυλαί" (ibid. 14).
177 ὁ δὲ χρησμὸς οὗτος ἐφαρμόττει καὶ αὐτῷ τινι πρὸς ἑαυτὸν καὶ

2 ἐφήρμοσας GFHP¹ ἐμφανεῖς MA: ἐπιφανεῖς ceteri 4 ὑπομείνας GFHP γνώριμον P 5 primum τὴν] τοῦ P 6 καὶ εὐκαρποτάτην om. GFHP 8 δοῦναι A ὡμολόγησεν GFHP, ὡμολόγησας coni. Mang. 10 ἄπαγε om. MA 11 καθαίρων FP τὸ] τῶ A 13 τῆς om. A ἡ om. GFHP ὑπόνιος A, ὑποτένιος ceteri 13. 14 ἀνακρούει GFHP 15 τὰς om. M
τ
16 ἔχοντα] ἔσχατον P 17 πάν καὶ πρὸς P 19 λίβαν A 20 ἀίδιον A καὶ om. A 20. 21 ἀφ' ἑαυτοῦ D: ἀφ' αὐτοῦ GHP, ἀπ' αὐτοῦ MAFN 22 οὕτω D Anton.: om. codd. N ὁ om. HP¹ 23 ἐν om. GFHP, ἐν σοὶ om. N

19—243,11 N fol. 150v: ἔστι δὲ—θεόν. 19—21 DLDR post locum ad p. 243,3 allatum: ὁ γὰρ ἀστεῖος κοινὸν ἀγαθόν ἐστιν ἅπασιν (ἅπασιν om. DL), ἐξ—ὠφέλειαν. 21. 22 DL fol. 144v Anton. Melissa I 50 col. 933: ὥσπερ γὰρ ὁ ἥλιος — φύσεως.

ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον. ἐάν τε γὰρ ὁ ἐν ἐμοὶ νοῦς ἀρετῇ τελείᾳ καθαρθῇ, καὶ αἱ τοῦ περὶ ἐμὲ γεώδους φυλαὶ συγκαθαίρονται, ἃς ἔλαχον αἱ αἰσθήσεις καὶ ἡ μεγίστη δεξαμενή, τὸ σῶμα· ἐάν τέ τις κατ' οἰκίαν ἢ πόλιν ἢ χώραν ἢ ἔθνος γένηται φρονήσεως ἐραστής, ἀνάγκη τὴν οἰκίαν ἐκείνην καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν καὶ τὸ ἔθνος ἀμείνονι βίῳ χρῆ-
σθαι. καθάπερ γὰρ τὰ ἐκθυμιώμενα τῶν ἀρωμάτων εὐωδίας τοὺς 178
πλησιάζοντας ἀναπίμπλησι, τὸν αὐτὸν τρόπον ὅσοι γείτονες καὶ ὅμοροι σοφοῦ, τῆς ἀπ' αὐτοῦ σπῶντες αὔρας ἐπὶ μήκιστον χεομένης βελτιοῦνται τὰ ἤθη.

(30.) Μεγίστη δέ ἐστιν εὐεργεσία ψυχῇ πονούσῃ καὶ διαθλούσῃ 179
συνοδοιπόρον ἔχειν τὸν ἐφθακότα πάντῃ θεόν· „ἰδοὺ“ γάρ φησιν „ἐγὼ μετὰ σοῦ“ (ibid. 15). τίνος οὖν ἂν ἔτι χρεῖοι γενοίμεθα πλούτου, σὲ τὸν ἀληθείᾳ πλοῦτον ἔχοντες μόνον „διαφυλάσσοντα ἐν ὁδῷ“ (ibid.) τῇ πρὸς ἀρετὴν ἀγούσῃ κατὰ πάσας αὐτῆς τὰς τομάς; οὐ γὰρ ἓν μέρος
8 M. ἐστὶ τοῦ λογικοῦ | βίου τὸ πρὸς δικαιοσύνην καὶ τὴν ἄλλην τεῖνον ἀρετήν, ἀλλὰ μυρία ὅσα, ἐξ ὧν ἔστιν ὁρμωμένους φρονήσεως ἐφικνεῖ-
σθαι. (31.) παγκάλως δὲ εἴρηται καὶ τὸ „ἀποστρέψω σε εἰς τὴν 180
γῆν ταύτην“ (ibid.). καλὸν μὲν γὰρ ἦν, τὸν λογισμὸν ἐφ' ἑαυτοῦ μείναντα μὴ ἀποδημῆσαι πρὸς αἴσθησιν· δεύτερος δὲ πλοῦς, ἐφ' ἑαυ-
τὸν ὑποστρέψαι πάλιν. ἴσως δὲ καὶ τὸ περὶ ἀφθαρσίας ψυχῆς ὑπαι- 181
νίττεται δόγμα διὰ τούτου· ἀπολιποῦσα μὲν γὰρ τὸν οὐράνιον τόπον, ὡς καὶ μικρῷ πρότερον ἐλέχθη, καθάπερ εἰς ξένην χώραν ἦλθε τὸ σῶμα. φησὶ δ' οὐ μέχρι τοῦ παντὸς καθειργμένην αὐτὴν ὁ γεννήσας περιόψεσθαι πατήρ, ἀλλ' οἶκτον λαβὼν λύσειν τὰ δεσμὰ καὶ ἐλευθέραν

1 ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον om. H, add. L in mg. 2 alt. αἱ om. GFHPN 3. 4 οἰκίαν ἢ κώμην ἢ πόλιν ἢ ἔθνος D 4 τὴν] καὶ τὴν HP 5 ἐκείνην post πόλιν transpos. D primum καὶ] ἢ D καὶ τὴν χώραν om. GFHPND καὶ τὸ ἔθνος om. D 5. 6 χρήσασθαι D 6 γὰρ om. A 7 ἀναπίπλησι P[1] 8 σοφοὶ A σπῶντες] ὄντες A 10 δ' ἐστὶν GFHPN ἀθλούσῃ A 11 πάντα H 12 ἂν om. A γενοίμεθα Turn.: γενώμεθα codd. πλούτου A: πλοῦτον ceteri σὲ om. A 12. 13 ἔχοντες σὲ τὸν ἀληθείᾳ μόνον πλοῦτον GFHP 14 μέτρον G 15 πρὸς] πρὸς τὴν F 16. 17 ἐξικνεῖσθαι GFHP 18 ἦν om. F ἀφ' A αὐτοῦ M 19 μὴ] καὶ Turn. ἐφ'] ὑφ' A, πρὸς HP 19. 20 ἐφ' ἑαυτήν L[2] αὐτὸν M 21 τούτων GHP, τοῦτο F οὐρανὸν F 22 μικρὸν GFP 23 καθειρμένην A 24 λύσιν A

3—6 D[L] fol. 38[r] D[R] fol. 33[v] τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐν γενέσει ζητουμένων: ἐάν τις — χρήσασθαι.

ἄχρι τῆς μητροπόλεως ἀσφαλῶς παραπέμψειν καὶ μὴ πρότερον ἀνήσειν ἢ τὰς διὰ λόγων ὑποσχέσεις ἀληθείας ἔργοις βεβαιωθῆναι· θεοῦ
182 γὰρ ἴδιον λέγειν πάντως τὰ γενησόμενα. καίτοι τί τοῦτό φαμεν; ἔργων γὰρ ἀδιαφοροῦσιν αὐτοῦ οἱ λόγοι. διακινηθεῖσα οὖν καὶ διαναστᾶσα πρὸς τὰς περὶ τοῦ ὄντος ζητήσεις ἡ ἀσκητικὴ ψυχὴ τὸ μὲν πρῶτον ὑπετόπησεν εἶναι τὸ ὂν ἐν τόπῳ, μικρὸν δὲ ἐπισχοῦσα τῷ δυστοπάστῳ τῆς σκέψεως περιδεὴς γίνεται καὶ μετανοεῖν ἄρχεται.
183 „ἐξηγέρθη“ γάρ φησιν „Ἰακὼβ καὶ εἶπεν, ὅτι ἔστι κύριος ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν“ (ibid. 16). καὶ ἄμεινον ἦν, εἴποιμ' ἄν, ἀγνοεῖν ἢ ἔν τινι θεὸν ὑπολαμβάνειν εἶναι, τὸν περιέχοντα αὐτὸν ἐν κύκλῳ τὰ πάντα.
184 (32.) Δικαίως οὖν ἐφοβήθη καὶ εἶπε θαυμαστικῶς· „ὡς φοβερὸς ὁ τόπος οὗτος“ (ibid. 17). ὄντως γὰρ τῶν ἐν φυσιολογίᾳ τόπος ἀργαλεώτατος, ἐν ᾧ ζητεῖται, ποῦ καὶ εἰ συνόλως ἔν τινι τὸ ὄν, τῶν μὲν λεγόντων, ὅτι πᾶν τὸ ὑφεστὼς χώραν τινὰ κατείληφε, καὶ ἄλλων ἄλλην ἀπονεμόντων, ἢ ἐντὸς τοῦ κόσμου ἢ ἐκτὸς αὐτοῦ μετακόσμιόν τινα, τῶν δὲ φασκόντων, ὅτι οὐδενὶ τῶν ἐν γενέσει τὸ ἀγένητον ὅμοιον, ἀλλὰ τοῖς ὅλοις ὑπερβάλλον, ὡς καὶ τὴν ὠκυδρομωτάτην διάνοιαν ὑστερί-
185 ζουσαν μακρῷ τῆς καταλήψεως ὁμολογεῖν ἡττᾶσθαι. διόπερ εὐθὺς ἀνέκραγεν· „οὐκ ἔστι τοῦτο“ (ibid.), ὃ ἐδόξασα, „ὅτι ἔστι κύριος ἔν τῳ τόπῳ“ (ibid. 16)· περιέχει γάρ, ἀλλ' οὐ περιέχεται κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον. τοῦτο δὲ τὸ δεικνύμενον καὶ ὁρατόν, ὁ αἰσθητὸς οὑτοσὶ κόσμος, οὐδὲν ἄρα ἄλλο ἐστὶν ἢ οἶκος θεοῦ (ibid.), μιᾶς τῶν τοῦ ὄντος δυνάμεων,
186 καθ' ἣν ἀγαθὸς ἦν. τὸν δὲ κόσμον οἶκον ὠνόμασε καὶ πύλην τοῦ πρὸς ἀλήθειαν οὐρανοῦ (ibid. 17) προσεῖπε. τί δὲ τοῦτ' ἐστί; τὸν ἐκ

---

2 διὰ om. Turn. ὑπομνήσεις HP 3 τὰ om. GH[1]P[1] τοι om. MA 4 ἀδιαφοροῦσιν MA: διαφέρουσιν GFHP, ante quod οὐ add. H[2] διακινηθεῖσαν A 4. 5 διαναστᾶσαν A 5 μὲν om. F 6 ὑπετόπησεν τὸν θεὸν ἐν N 8 γάρ om. MA ἔστη M τῷ om. F 10 τὸν θεὸν GFHPN ὑπολαβεῖν GFHPN 13 οὕτως N, οὗτος coni. Mang. 15 ὑφεστὸς H[2] 16 μετὰ κόσμον P(H[1]) 17 ἀγέννητον AGFN ἀλλὰ] ἀλλὰ καὶ GFHPN 20 ἐδόξασας A ἔστι om. A τῷ codd. N, in ras. H, om. Turn. 21 ἀληθινὸν HP 22 δὲ om. GFHPN, δὴ A 23 ἄρα] ἔτι H[1]P ὄντος] ὄντως θεοῦ L[1]v 25 προεῖπε H[1]P[1] δ' ἐστὶ τοῦτο FN τὸν ἐκ om. N τὸν] τῶν A

---

4 — 245, 17 N fol. 151r διακινηθεῖσα — ἅλις. 16 cf. Epicurea p. 240, 33. 242, 3.

τῶν ἰδεῶν συσταθέντα, ἐν τῷ χειροτονηθέντι κατὰ τὰς θείας χορηγίας,
549 M. κόσμον νοητὸν | οὐκ ἔνεστιν ἄλλως καταλαβεῖν ὅτι μὴ κατὰ τὴν τοῦ
αἰσθητοῦ καὶ ὁρωμένου τούτου μετάβασιν. οὐδὲ γὰρ ἄλλο τῶν ὄντων 187
οὐδὲν ἀσώματον ἐννοῆσαι δυνατὸν ὅτι μὴ τὴν ἀρχὴν λαβόντας ἀπὸ
σωμάτων· ἠρεμούντων μὲν γὰρ ἐνοήθη τόπος, χρόνος δὲ κινουμένων,
σημεῖα δὲ καὶ γραμμαὶ καὶ ἐπιφάνειαι καὶ συνόλως πέρατα ἀπὸ τῆς
ἐξωτάτω περικειμένης οἷον ἀμπεχόνης. κατὰ τὸ ἀνάλογον οὖν καὶ ὁ 188
νοητὸς ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμος ἐνοήθη, πύλη τις ὢν ἐκείνου. ὡς
γὰρ οἱ βουλόμενοι τὰς πόλεις θεάσασθαι διὰ πυλῶν εἰσίασιν, οὕτως
ὅσοι τὸν ἀειδῆ κόσμον καταλαβεῖν ἐθέλουσιν, ὑπὸ τῆς τοῦ ὁρατοῦ
φαντασίας ξεναγοῦνται. [ὁ δὲ νοητῆς ὑποστάσεως κόσμος ἄνευ ἡστινοσ-
οῦν σχημάτων ὄψεως, μόνης δὲ διὰ τῆς ἀρχετύπου ἰδέας τῆς ἐν τῷ
διαχαραχθέντι πρὸς τὸ θεαθὲν αὐτῷ εἶδος ἄνευ σκιᾶς μετακληθήσεται,
πάντων αὐτῷ τειχῶν καὶ πάσης πύλης ἀπαρθέντων εἰς τὸ μὴ ἀπό
τινος ἀθρῆσαι, ἀλλ' αὐτὸ καθ' αὐτὸ ἀλέκτῳ τινὶ καὶ δυσερμηνεύτῳ
θέᾳ διιδεῖν κάλλος ἀναλλοίωτον.]

(33). Περὶ μὲν δὴ τούτων ἅλις. ἐφαρμόζει δὲ τῷ αὐτῷ εἴδει 189
καὶ ἕτερος ὄνειρος, ὁ περὶ τῆς ποικίλης ἀγέλης, ὃν περιαναστὰς ὁ φαν-
τασιωθεὶς διηγεῖται φάσκων· „εἰπέ μοι ὁ ἄγγελος τοῦ θεοῦ καθ' ὕπνον·
Ἰακώβ. ἐγὼ δὲ εἶπα· τί ἐστι; καὶ εἶπεν· ἀνάβλεψον τοῖς ὀφθαλμοῖς
σου καὶ ἴδε τοὺς τράγους καὶ τοὺς κριοὺς ἀναβαίνοντας ἐπὶ τὰ πρό-
βατα καὶ τὰς αἶγας διαλεύκους καὶ ποικίλους καὶ σποδοειδεῖς ῥαντούς.
ἑώρακα γὰρ ὅσα σοι Λάβαν ποιεῖ. ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ὁ ὀφθείς σοι ἐν
τόπῳ θεοῦ, οὗ ἤλειψάς μοι στήλην καὶ ηὔξω μοι εὐχήν. νῦν οὖν

---

1 ἐν τῷ ⟨αἰσθητῷ⟩ χαραχθέντα κατὰ τὰς θείας χάριτας conicio, nisi potius interpolata sunt (v. ad lin. 11); χειροτεχνηθέντι κατὰ τὰς θείας χειρουργίας coni. Markland, διαχαραχθέντι κατὰ τὰς θείας σφραγῖδας Mang. 2 ἔστιν N κατὰ τὴν MAP(H[1]): τὴν GFN, ἐκ τῆς H[2], κατὰ τὴν ⟨ἀπὸ⟩ conicio 3 μετανάβασιν G, μεταναβάσεως H[2] οὐδὲ] οὐδὲν A 4 οὐδὲν om. GFHP ἀσωμάτων G 7 ἐξωτάτης A ἀμπεχομένης H 8 πύλης ὄντος ἐκείνου coni. Mang., ⟨ὃς⟩ πύλη τις ἦν ἐκείνου conicio 9 βουλόμενοι om. G 9. 10 οὕτως ὅσοι MA, in ras. P[2]: καὶ καθὼς G, καὶ ὥσπερ FN, οὕτως καὶ οἳ in ras. H[2] 10 ἀηδῆ M, ἀεὶ δὴ A τοῦ om. FL ἀοράτου MA 11—16 emendatione abstineo, quia haec caelestis urbis imago a christiano interpolata videtur 11. 12 ἥ τινοσοῦν F, εἰς τινοσοῦν P (εἰς P[2], ut vid.) οὑτινοσοῦν σχήματος G 12 διὰ om. G 13 εἶδος αὐτῶ N 14 ἀρθέντων GFHPN 14. 15 ἀπ' εἰκόνος coni. Mang. 16 διιδεῖν M, δ' ἰδεῖν A: ἰδεῖν ceteri N 17 δὴ MA: οὖν P, om. GFHN 18 ὅνπερ ἀναστὰς v 20 εἶπεν] εἰπέ μοι GFHP τοὺς ὀφθαλμοὺς G 21 σου om. GF 23 σοι om. Turn. alterum ὁ om. P 24 τύλην (sic) A εὔξω FP[1]

ἀνάστηθι καὶ ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς ταύτης καὶ ἄπελθε εἰς τὴν γῆν τῆς
190 γενέσεώς σου, καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ“ (Gen. 31, 11—13). ὁρᾷς ὅτι
θεοπέμπτους ὀνείρους ἀναγράφει ὁ θεῖος λόγος οὐ μόνον τοὺς κατὰ τὸ
πρεσβύτατον τῶν αἰτίων προφαινομένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς διὰ τῶν ὑπο-
φητῶν αὐτοῦ καὶ ὀπαδῶν ἀγγέλων, οἳ θείας καὶ εὐδαίμονος μοίρας
191 πρὸς τοῦ γεννήσαντος ἠξίωνται πατρός. σκόπει μέντοι καὶ τὸ ἀκόλου-
θον. ὁ ἱερὸς λόγος τοῖς μὲν ὡς βασιλεὺς ἃ χρὴ πράττειν ἐξ ἐπιτάγ-
ματος παραγγέλλει, τοῖς δὲ ὡς γνωρίμοις διδάσκαλος τὰ πρὸς ὠφέλειαν
ὑφηγεῖται, τοῖς δὲ ὡς σύμβουλος γνώμας εἰσηγούμενος τὰς ἀρίστας τὸ
συμφέρον ἐξ ἑαυτῶν οὐκ εἰδότας μεγάλα ὠφελεῖ, τοῖς δὲ ὡς φίλος
ἐπιεικῶς καὶ μετὰ πειθοῦς πολλὰ καὶ τῶν ἀρρήτων ἀναφέρει, ὧν οὐ-
192 δένα τῶν ἀτελέστων ἐπακοῦσαι θέμις. ἔστι | δ᾽ ὅτε καὶ πυνθάνεταί p.
τινων, ὥσπερ τοῦ Ἀδάμ· „ποῦ εἶ“ (Gen. 3, 9), πρὸς ὃ ἀποκρίναιτ᾽ ἄν
τις οἰκείως „οὐδαμοῦ“, τῷ τἀνθρώπεια πάντα ἐν ὁμοίῳ μὴ μένειν, ἀλλὰ
κινεῖσθαι καὶ ψυχῇ καὶ σώματι καὶ τοῖς ἐκτός. ἀνίδρυτοι μὲν γὰρ οἱ
λογισμοί, φαντασίας ἀπὸ τῶν αὐτῶν πραγμάτων οὐχὶ τὰς αὐτὰς ἀλλ᾽
ἐναντίας ἔχοντες, ἀνίδρυτον δὲ καὶ τὸ σῶμα, ὡς μηνύουσιν αἱ ἐκ βρέ-
φους ἄχρι γήρως τῶν ἡλικιῶν ἁπασῶν τροπαί, ἀνίδρυτα δὲ καὶ τὰ
193 ἐκτὸς ἐπῃωρημένα φορᾷ τύχης ἀεὶ σαλευούσης. (34.) ἐπειδὰν μέντοι
πρὸς τὸ τῶν φίλων ἔλθῃ συνέδριον, οὐ πρότερον ἄρχεται λέγειν ἢ
ἕκαστον αὐτῶν ἀνακαλέσαι καὶ ὀνομαστὶ προσειπεῖν, ἵνα τὰ ὦτα ἀνορ-
θιάσαντες, ἡσυχίᾳ καὶ προσοχῇ χρώμενοι, τῶν θεσμῳδουμένων εἰς
ἄληστον μνήμην ἀκούωσιν· ἐπεὶ καὶ ἑτέρωθι λέγεται· „σιώπα καὶ
194 ἄκουε“ (Deut. 27, 9). τοῦτον τὸν τρόπον ἐπὶ μὲν τοῦ βάτου Μωϋσῆς
ἀνακαλεῖται — „ὡς γὰρ εἶδε“ φησίν „ὅτι προσάγει ἰδεῖν, ἐκάλεσεν
αὐτὸν κύριος ἐκ τοῦ βάτου λέγων· Μωυσῆ, Μωυσῆ. ὁ δὲ εἶπε· τί

1 καὶ ἔξελθε om. G 2 γεννήσεως MA 3 θεοπόμπους HP[1]
4 τῶν αἰτιῶν v, τὸ αἴτιον coni. Mang. 4. 5 προφητῶν MA 6 ἠξίω-
ται A 8 γνώριμος GFHP 9 τὸ] τοὺς τὸ v 10 αὐτῶν G
μέγα HP 11 καὶ καταπειθοῦς P πολλὰ] ἀλλὰ G ὧν] οὖν F,
rursus del. 11. 12 οὐδὲν (οὖν add. F[2]) αὐτῶν ἀτέλεστον (ἀτελὲς G) GFHP
13 ποῦ MA: τὸ ποῦ GFHP 13. 14 προσαποκρίνεται τ᾽ ἄν τις οἰκεῖος A
13 ὃ] ὃν H[2], om. A ἀποκρίνετ᾽ GF 14 τῷ om. P τὰ ἀνθρώπεια
GFHP μὴ om. P ἀλλὰ] ἀλλὰ καὶ GFHP 15 ἀίδρυτοι GFHP
17 ἀίδρυτον GHP 18 γήρους GF ἅπασαι GFHP ἀίδρυτα GHP
19 ἀπῃωρημένα AG, fort. recte 21 αὐτὸν H 21. 22 ἀθρήσαντες GF, ἀθροί-
σαντες H 22 θεσπιῳδουμένων conicio 24 μὲν om. GFHP τοῦ]
τῆς H Μωσῆς H 26 κύριος MA: ὁ θεὸς ceteri τοῦ] τῆς MA
Μωσῆ Μωσῆ MA

ἐστιν;“ (Exod. 3,4) —, Ἀβραὰμ δὲ ἐπὶ τῆς τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ μόνου
παιδὸς ὁλοκαυτώσεως, ἡνίκα τε ἱερουργεῖν ἤρχετο καὶ ὁπότε δοὺς ἀπό-
πειραν εὐσεβείας ἐξ ἀνθρώπων ἀφανίσαι τὸ αὐτομαθὲς γένος, ἐπίκλησιν
Ἰσαάκ, ἐκωλύθη· ἀρχομένου μὲν γάρ φησιν, ὅτι „ὁ θεὸς ἐπείραζε 195
τὸν Ἀβραὰμ καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἀβραάμ, Ἀβραάμ. ὁ δὲ εἶπεν·
ἰδοὺ ἐγώ. καὶ εἶπε· λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν, ὃν ἠγάπησας,
τὸν Ἰσαάκ, καὶ ἀνένεγκε“, ἤδη δὲ τὸ ἱερεῖον ἐπὶ τὸν βωμὸν
ἀνενηνοχότος, τότε „ἐκάλεσεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
λέγων· Ἀβραάμ, Ἀβραάμ. ὁ δὲ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ. καὶ εἶπε· μὴ ἐπι-
βάλῃς τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον, μηδὲ ποιήσῃς αὐτῷ μηδέν“
(Gen. 22,1. 2. 9—12). εἷς δὲ δὴ τοῦ φιλικοῦ θιάσου καὶ ὁ ἀσκητής 196
ὢν εἰκότως προνομίας τῆς αὐτῆς ἀξιωθεὶς ἀνακαλεῖται· „εἶπε γάρ μοι“
φησίν „ὁ ἄγγελος τοῦ θεοῦ καθ’ ὕπνον· Ἰακώβ. ἐγὼ δὲ εἶπα· τί
ἐστιν“ (Gen. 31, 11); ἀνακληθεὶς δὲ προσοχῇ χρῆται, τὰ φανέντα 197
σημεῖα πειρώμενος ἀκριβοῦν, ἔστι δὲ τὰ σημεῖα τῶν λόγων οἷα θρεμμά-
των ὀχεῖαί τε καὶ γενέσεις· „ἀναβλέψας“ γάρ φησι „τοῖς ὀφθαλμοῖς
εἶδε τοὺς τράγους καὶ τοὺς κριοὺς ἀναβαίνοντας ἐπὶ τὰ πρόβατα καὶ
τὰς αἶγας“ (Gen. 31, 12). αἰπολίου μὲν δὴ τράγος, ποίμνης δὲ κριὸς 198
ἡγεμών ἐστι· τὰ δὲ ζῷα ταῦτα δυεῖν λόγων σύμβολα τελείων, ὧν ὁ
μὲν ἕτερος καθαίρει καὶ κενοῖ ψυχὴν ἁμαρτημάτων, ὁ δὲ ἕτερος τρέφει
καὶ πλήρη κατορθωμάτων ἐργάζεται. τοιοῦτοι μὲν οἱ ἡγεμόνες ἐν
ἡμῖν ἀγελάρχαι λόγοι· αἱ δὲ ἀγέλαι προβάτοις καὶ αἰξὶ φερωνύμως δια-
τεθεῖσαι ᾄττουσι καὶ προβαίνουσι μετὰ σπουδῆς πρὸς δικαιοσύνην.
651 M. ἀναβλέψας | οὖν τὸ τέως μεμυκὸς ὄμμα τῆς διανοίας εἶδε τοὺς ἀνα- 199
λογοῦντας τράγοις καὶ κριοῖς τελείους λόγους ἠκονημένους πρός τε

---

1 τῆς om. P 4 ἀρχόμενος MA μὲν γάρ φησιν GFHP: φησὶ γὰρ MA 5 alt. Ἀβραὰμ om. F 7 ἀνένεγκαι A 8 ἀνενηνοχότως AF τότε] ὅτι conicio 11 φιλικοῦ GH[2]: φιλιακοῦ ceteri 12 ὢν MA: ὃν ceteri προνομίας τῆς MA: προνομιαστὴς P (sed ν corr.), προοιμιαστὴς GH, προνοίας τῆς F ἀξιωθεὶς om. G 14 ἀνακλιθεὶς A 15 τῶν om. GFHP 16 γάρ φησι GHP: γὰρ MAF τοὺς ὀφθαλμοὺς G 17 ἴδε conicio 19 δυεῖν A: δυοῖν M, δυσὶ ceteri 21 οἱ om. F 22 φερωνύμως H (man. rec. A): φερωνυμοῦσαι ceteri 22. 23 διατεθεῖσαι H(P[1], Hoesch. in A): διαθέσει MAP[2], διατεθεὶς GF, φερωνύμως ἔχουσαι διαθέσει conicio 23 ᾄττουσι καὶ προβαίνουσι H[2]: ᾄττουσαι καὶ προβαίνουσαι ceteri, quod servat Cohn scribens φερώνυμοί εἰσι διαθέσει 24 τότε ὡς HP μεμυηκὸς F, μεμυκὼς HP τῆς] τὸ H

---

25 sqq. cf. *Ambros. de fuga saeculi 4,22:* variarum ovium sibi instituit gre-

μείωσιν ἀδικημάτων καὶ ὧν χρὴ πράττειν συναύξησιν, πῶς ἐπὶ τὰ
πρόβατα καὶ τὰς αἶγας, τὰς ἔτι νέας καὶ ἁπαλὰς ψυχὰς ἄρτι ἡβώσας
καὶ ἄνθει τῷ τῆς ἀκμῆς ὡραϊζομένας, ἀναβαίνουσιν οὐκ ἄλογον ἡδονὴν
200 διώκοντες, ἀλλ᾽ ἀοράτῳ σπορᾷ φρονήσεως χρώμενοι δογμάτων. εὔπαις
γὰρ ὁ γάμος οὗτος οὐ σώματα συμπλέκων, ἀλλ᾽ εὐφυέσι ψυχαῖς τελείας
ἀρετὰς ἁρμοζόμενος. ἐπιβαίνετε οὖν οἱ σοφίας ὀρθοὶ λόγοι πάντες,
ὀχεύετε, σπείρετε, καὶ ἣν ἂν ἴδητε ψυχὴν βαθεῖαν, εὔγειον, παρθένον,
μὴ παρέλθητε, καλέσαντες δ᾽ εἰς τὴν ὁμιλίαν καὶ συνουσίαν ἑαυτῶν
τελειώσατε καὶ ἐγκύμονα ἀπεργάσασθε· τέξεται γὰρ πάντα ἀστεῖα,
γενεὰν ἄρρενα „διαλεύκων, ποικίλων, σποδοειδῶν ῥαντῶν“ (Gen.
31, 10).
201 (35.) Ἣν δ᾽ ἔχει τῶν γεννημάτων τούτων ἕκαστον δύναμιν,
ἐρευνητέον. διάλευκοι μὲν τοίνυν εἰσὶν οἱ τηλαυγέστατοι καὶ ἀριδηλό-
τατοι, τοῦ „διὰ“ πολλάκις ἐπὶ τοῦ μεγάλου τιθεμένου, ἀφ᾽ οὗ διάδη-
λον καὶ διάσημον τὸ μεγάλως δῆλον καὶ μεγάλως ἐπίσημον ἔθος ὀνο-
202 μάζειν ἐστί. βούλεται οὖν τῆς τὸν ἱερὸν σπόρον παραδεξαμένης ψυχῆς
τὰ πρωτότοκα γεννήματα διάλευκα εἶναι, φωτὶ ἐοικότα οὐκ ἀμυδρῷ,
φέγγει δὲ τηλαυγεστάτῳ, οἷα γένοιτ᾽ ἂν ἀφ᾽ ἡλιακῶν ἀκτίνων ἄσκιος
ἐν αἰθρίᾳ κατὰ μεσημβρίαν αὐγή· βούλεται δὲ καὶ ποικίλα οὐ πολυ-
μόρφου καὶ πολυτρόπου λέπρας ἀκαθάρτου τρόπον, διὰ γνώμης ἀβεβαι-
ότητα χρησόμενα ἀστάτῳ καὶ φορουμένῳ βίῳ, ἀλλὰ γράμμασιν ἐγκεκο-
λαμμένα καὶ σφραγῖσι διαφόροις, δοκίμοις δὲ πάσαις τετυπωμένα, ὧν

---

1 πῶς] ὡς A 2 ἄρτι] καὶ ἄρτι P 3 ἀναβαίνουσιν GFHP: ἀνάβαίνουσι δ᾽ MA, ἀναβαίνουσιν· ἀναβαίνουσι δ᾽ conicio ἡδονῆς P 4 ἀοράτων A (M evanidus), tum καὶ add. GFHP 5 σώματι L 6 ἐργαζόμενος G
8 δὲ GHP, om. F ἑαυτῶν MAP^2: om. ceteri 9 τέξεται AGF: τέξετε HP, τετάξεται M πάντα] γεννήματα coni. Mang. post πάντα add. τὰ H^{1}P
10 γενεὰν om. MA 12 δὲ GFHP ἑκάστων H^{1}P 13 μὲν om. GFHP 14 post διὰ add. τοῦ FL 16 ἐστίν F βούλετ᾽ GH^{1}P
18 διαυγεστάτω GFHP οἷα scripsi: οἵα codd. 19 ποικίλα, οὐ ⟨ποικιλίᾳ⟩ coni. Mang. 19. 20 πολυμόρφου καὶ πολυτρόπου scripsi: πολυμόρφω καὶ πολυτρόπω M, πολυτρόπω A, πολυμόρφω καὶ ποικίλω καὶ πολυτρόπω GFHP
21 χρησάμενα GFH^2, χρησάμενος H^{1}P 21. 22 ἐκκεκολαμμένα G
22 δοκίμως A post δὲ add. δοκίμοις, sed rursus del. HP 22. 249,1 ὧν ἀϊδιότητες GFHP

---

gem, sed illum rationabilem, virtutum plurimarum diversitate fulgentem. *de Iacob II 4,19.*

αἱ ἰδιότητες ἀναμιχθεῖσαι καὶ ἀνακραθεῖσαι μουσικὴν συμφωνίαν ἐργά-
σονται. τὴν γὰρ ποικιλτικὴν τέχνην ἐνόμισαν μέν τινες οὕτως ἠμε- 203
λημένον καὶ ἀφανὲς εἶναι πρᾶγμα, ὥστε ὑφάνταις αὐτὴν ἀνέθεσαν.
ἐγὼ δ' οὐ μόνον αὐτήν, ἀλλὰ καὶ τοὔνομα τέθηπα, καὶ μάλισθ' ὅταν
εἰς τὰ γῆς τμήματα καὶ τὰς ἐν οὐρανῷ σφαίρας καὶ ζῴων καὶ φυτῶν
διαφορὰς καὶ τὸ παμποίκιλον ὕφασμα, τουτονὶ τὸν κόσμον, ἀπίδω. τὸν 204
γὰρ τοῦ πλέγματος παντὸς τούτου δημιουργὸν εὑρετὴν τῆς ποικιλτικῆς
ἐπινοεῖν εὐθὺς ἐπιστήμης ἀναγκάζομαι, καὶ σέβομαι μὲν τὸν εὑρόντα,
τιμῶ δὲ τὴν εὑρεθεῖσαν, τὸ δ' ἔργον καταπέπληγμαι, καίτοι μηδὲ
πολλοστὸν μέρος αὐτοῦ δυνηθεὶς ἰδεῖν, ἀπὸ δὲ τοῦ φανέντος μοι μέρους,
εἰ δὴ καὶ πέφηνεν, ἀκριβῶς τὸ ὅλον εἰκάζων ἀναλογίας ἐλπίδι. θαυ- 205
2 M. μάζω μέντοι καὶ | τὸν σοφίας ἐραστήν, ὅτι τὴν αὐτὴν τέχνην ἐπιτετή-
δευκε, πολλὰ καὶ διαφέροντα ἐκ διαφερόντων εἰς ταὐτὸ συνάγειν καὶ
συνυφαίνειν ἀξιῶν. λαβὼν γὰρ ἀπὸ μὲν τῆς παιδικῆς γραμματικῆς δύο
τὰ πρῶτα, τό τε γράφειν καὶ τὸ ἀναγινώσκειν, ἀπὸ δὲ τῆς τελειοτέρας
τήν τε παρὰ ποιηταῖς ἐμπειρίαν καὶ τὴν ἀρχαίας ἱστορίας ἀνάληψιν,
παρὰ δὲ ἀριθμητικῆς καὶ γεωμετρίας τὸ ἀνεξαπάτητον ἐν οἷς ἀναλογίας
καὶ λογισμῶν ἐστι χρεία, παρὰ δὲ μουσικῆς ῥυθμοὺς καὶ μέτρα τά τε
ἐναρμόνια καὶ χρωματικὰ καὶ διατονικά, συνημμένα τε αὖ καὶ διεζευ-
γμένα μέλη, παρὰ δὲ ῥητορικῆς εὕρεσιν, φράσιν, τάξιν, οἰκονομίαν,
μνήμην, ὑπόκρισιν, παρὰ δὲ φιλοσοφίας ὅσα τε ἐν ταύταις παραλέλειπται
καὶ ἄλλα ἐξ ὧν ἅπας ὁ ἀνθρώπων βίος συνέστηκεν, ἓν ἔργον εὐαν-
θέστατον ἡρμόσατο, εὐμάθειαν πολυμαθείᾳ μίξας. καὶ τὸν τούτου τοῦ 206
πλέγματος δημιουργὸν ὁ ἱερὸς λόγος Βεσελεὴλ ἐκάλεσεν (Exod. 31, 2ss.),

---

1 καὶ ἀνακραθεῖσαι om. MA ἀνακραθεῖσαι man. 2 in Vat. 379 (coni. Mang.): ἀνακριθεῖσαι GFHP 2 ποικιλτικὴν Mang.: ποικίλην codd. 3 ὑφάντες L, ὑφήναντες Turn. 4 δὲ GFHP τοὔνομα] τὸν εὑρόντα coni. Mang. μάλιστα GF 5 ⟨τὰς⟩ ζῴων conicio 7 πλέγματος om. A παντὸς om. GFHP post δημιουργὸν add. καὶ H^2 10 δὲ τοῦ] τοῦ καὶ Turn. 11 ἤδη GFHP^1 εἰκάζω H^2 ἀναλογίᾳ καὶ λογισμοῖς coni. Mang., ἀναλογίας κανόσι conicio 13 ἐκ διαφερόντων om. A συνάγειν Mang.: συνάγων codd. N 16 παρὰ MA: παρὰ τοῖς FHPN, τοῖς παρὰ G alt. τὴν] τῆς FN 18 τῆς μουσικῆς HP τά] καὶ N τε om. GFHPN 21 μνῆσιν H^{1}P^1 22 ἓν] εὖ FP^{1}N 23 πολυμάθειαν GFHP^{1}N πολυμαθείᾳ] πολυμάθειαν G συμμίξας Oxon. Coll. Novi 143 24 πράγματος GFHPN βελσεσαεὴλ G, βελσελεὴλ F

11—250,4 N fol. 151^v: θαυμάζω — κατεσκεύασται.

ὃς ἑρμηνευθείς ἐστιν ἐν σκιᾷ θεοῦ. τὰ γὰρ μιμήματα οὗτος, τὰ δὲ
παραδείγματα ἀρχιτεκτονεῖ Μωυσῆς· διὰ τοῦθ' ὁ μὲν οἷα σκιὰς ὑπε-
γράφετο, ὁ δ' οὐ σκιάς, αὐτὰς δὲ τὰς ἀρχετύπους ἐδημιούργει φύσεις.
207 εἰ δὴ καὶ τὰ ἅγια ποικιλτικῇ τέχνῃ κατεσκεύασται καὶ ὁ σοφὸς ποικιλ-
τὴς μόνος ἐν τοῖς ἱεροφαντηθεῖσι χρησμοῖς ἀνείρηται (36.) καὶ τὸ
τοῦ θεοῦ καλὸν ποίκιλμα, ὅδε ὁ κόσμος, ἐπιστήμῃ πανσόφῳ τετελεσιούρ-
γηται, πῶς οὐκ ἄξιον ὡς ἐργαλεῖον τῆς ἐπιστήμης ἀποδέχεσθαι ποικιλτι-
208 κήν; ἧς ἀφίδρυμα ἱερώτατον πᾶς ὁ σοφίας οἶκος ἀγαλματοφορήσει καὶ
κατ' οὐρανὸν καὶ ἐπὶ γῆς, ἀφ' ἧς ποικίλων λόγων ἰδέας ὁ ἀσκητὴς
ἐκπονεῖ· μετὰ γὰρ τοὺς διαλεύκους εὐθὺς τοὺς ποικίλους εἶδε, παιδείας
209 κόμματι χαραχθέντας. τρίτοι δ' εἰσὶν οἱ σποδοειδεῖς ῥαντοί. καίτοι
τίς οὐκ ἂν εὖ φρονῶν εἴποι τῷ γένει καὶ τούτους εἶναι ποικίλους;
ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἔστιν αὐτῷ περὶ θρεμμάτων διαφορᾶς ἡ τοσαύτη σπουδή,
210 περὶ μέντοι τῆς πρὸς καλοκἀγαθίαν ἀγούσης ὁδοῦ. βούλεται γὰρ τὸν
ἐπὶ ταύτην ἰόντα σποδῷ καὶ ὕδατι περιρραίνεσθαι, διότι γῆν καὶ ὕδωρ
λόγος ἔχει φυραθέντα καὶ μορφωθέντα πρὸς τοῦ ἀνθρωποπλάστου εἰς
τὸ ἡμέτερον ἀποκριθῆναι σῶμα, οὐ χειρόκμητον, ἀλλὰ φύσεως ἔργον
211 ἀοράτου. σοφίας οὖν ἐστιν ἀρχὴ μὴ ἐπιλανθάνεσθαι ἑαυτοῦ, τὰ δ' ἐξ
ὧν συνεκρίθη πρὸ ὀφθαλμῶν ἀεὶ λαμβάνειν· οὕτως γὰρ μεγαλαυχίαν,
τὸ κακῶν | θεομισέστατον, ἐκνίψαιτ' ἄν. τίς γὰρ εἰς νοῦν βαλλόμενος, p. 653
ὅτι τέφρα καὶ ὕδωρ εἰσὶν αὐτῷ τῆς γενέσεως αἱ ἀρχαί, φυσηθεὶς ὑπ'
212 οἰήσεως μετέωρος ἀρθήσεται; διὰ τοῦτο καὶ τοὺς μέλλοντας ἱερουργεῖν
περιρραίνεσθαι τοῖς λεχθεῖσιν ἐδικαίωσεν, οὐδένα θυσιῶν ἄξιον νομίσας,

---

1 θεοῦ] ποιῶν θεός MA, ποιῶν θεοῦ conicio 2 ἀρχιτέκτονι GFN, ἀρχιτέκτονος HP, ἀρχιτέκτων Turn. post Μωυσῆς add. ὄνομα GFHPN τοῦτ' P, τοῦτο GFHN 4 εἰ δὴ A: καὶ ἤδη MG, καὶ εἴδη FHPN 4 κατεσκεύασεν GH², κατεσκεύαζεν v καὶ ὁ σοφὸς MA: ὁ δὲ σοφίας χῶρος (χώρας Turn.) ὁ σοφὸς (ὁ σοφὸς om. H) GFHP 4. 5 ποικιλτιστὴς A 5 μόνος A: μόνον ceteri ἐν τοῖς] ἑαυτοὺς A ἀνήρηται AGH¹P τὸ om. GFH¹P¹ 6 ὁ om. A 7 πῶς MA: καὶ πῶς ceteri ἐργαλεῖον Cohn: μεγαλεῖον codd. 8 ἧς Turn.: οὗ codd., fort. lacuna statuenda est οἶκος MAGF: λόγος (ὃς add. H²) HP καὶ] τὰ coni. Mang. 10 διαλέκτους A (corr. Hoesch.) 12 οὐκ om. FHP¹ 13 τοιαύτη coni. Cohn 14 ἀγούσης om. GFHP 15 ταύτην scripsi: ταῦτα MA, ταύτη GFH, ταύ (τ suprascr.) P ἰόντα M: ὕοντα A, ὄντα ceteri περιραίνεσθαι GF, item lin. 23 16 τοὺς ἀνθρωποπλάστους (ἀνθρωποπλέκτους F) GFH¹P¹ μορφωθέντα] φυραθέντα A (corr. Hoesch.) 19 συνεκράθη H 20 κακῶν M: κακὸν ceteri τί Turn. βαλόμενος A, fort. recte 21 εἰσὶν αὐτῷ τῆς MA: ἐστὶ G, ἐστὶ τῆς FHP αἱ om. GFH¹P 21. 22 ὑπὸ οἰκήσεως A 23. 251,1 θυσιῶν — ἀνθρωπίνην in mg. H²

ὃς μὴ πρότερον ἑαυτὸν ἔγνωκε καὶ τὴν ἀνθρωπίνην οὐδένειαν κατεί-
ληφεν, ἐξ ὧν συνεκρίθη στοιχείων τὸ μηδενὸς ἄξιος εἶναι τεκμηράμενος.
(37.) τὰ τρία ταῦτα σημεῖα, τὸ διάλευκον, τὸ ποικίλον, τὸ σποδοει- 213
δὲς ῥαντόν, περὶ μὲν τὸν ἀσκητὴν ἅτε μήπω τέλειον ἀτελῆ, περὶ δὲ
τὸν τέλειον φαίνεται καὶ αὐτὰ τέλεια. ὃν δὲ τρόπον, θεασώμεθα· τὸν 214
μέγαν ἀρχιερέα, ὁπότε μέλλοι τὰς νόμῳ προστεταγμένας ἐπιτελεῖν
λειτουργίας, ὁ ἱερὸς ἐδικαίωσε λόγος ὕδατι καὶ τέφρᾳ περιρραίνεσθαι τὸ
πρῶτον (Exod. 29, 4) εἰς ὑπόμνησιν ἑαυτοῦ — καὶ γὰρ ὁ σοφὸς
Ἀβραάμ, ὅτε ἐντευξόμενος ᾔει τῷ θεῷ, γῆν καὶ σποδὸν εἶπεν ἑαυτόν
(Gen. 18, 27) —, ἔπειτ' ἐνδύεσθαι τὸν ποδήρη χιτῶνα καὶ τὸ ποικί-
λον ὃ κέκληκεν ἐπ' αὐτῷ περιστήθιον (Exod. 29, 5), τῶν κατ' οὐρα-
νὸν φωσφόρων ἄστρων ἀπεικόνισμα καὶ μίμημα. δύο γάρ, ὡς ἔοικεν, 215
ἱερὰ θεοῦ, ἓν μὲν ὅδε ὁ κόσμος, ἐν ᾧ καὶ ἀρχιερεὺς ὁ πρωτόγονος
αὐτοῦ θεῖος λόγος, ἕτερον δὲ λογικὴ ψυχή, ἧς ἱερεὺς ὁ πρὸς ἀλήθειαν
ἄνθρωπος, οὗ μίμημα αἰσθητὸν ὁ τὰς πατρίους εὐχὰς καὶ θυσίας ἐπι-
τελῶν ἐστιν, ᾧ τὸν εἰρημένον ἐπιτέτραπται χιτῶνα ἐνδύεσθαι, τοῦ παν-
τὸς ἀντίμιμον ὄντα οὐρανοῦ, ἵνα συνιερουργῇ καὶ ὁ κόσμος ἀνθρώπῳ
καὶ τῷ παντὶ ἄνθρωπος. δύο μὲν οὖν ἤδη, τόν τε ῥαντὸν καὶ τὸν 216
ποικίλον τύπον, ἔχων ἐπιδέδεικται· τὸν δὲ τρίτον καὶ τελειότατον, ὃς
ὀνομάζεται διάλευκος, αὐτίκα σημανοῦμεν. ὅταν εἰς τὰ ἐσωτάτω τῶν
ἁγίων ὁ αὐτὸς οὗτος ἀρχιερεὺς εἰσίῃ, τὴν μὲν ποικίλην ἐσθῆτα ἀπαμπί-
σχεται, λινῆν δὲ ἑτέραν, βύσσου τῆς καθαρωτάτης πεποιημένην, ἀνα-
λαμβάνει (Lev. 16, 4). ἡ δ' ἐστὶ σύμβολον εὐτονίας, ἀφθαρσίας, 217
αὐγοειδεστάτου φέγγους· ἀρραγής τε γὰρ ἡ ὀθόνη καὶ ἐξ οὐδενὸς τῶν

---

1 ἑαυτὸν GFHP: αὐτὸν A, αὑτὸν M   οὐθένειαν P θ, s. s. A   2 συνε-κράθη H^{2} ἄξιον GFH   3 τὰ τρία ταῦτα MA: ταῦτα $GFH^{1}P$, ταῦτα τὰ H^{2} 4 ῥαντὸν] ἑαυτόν F   ante ἀτελῆ add. ἑωρακότα GFHP (ἕωλα καὶ coni. Mang.)   4. 5 ἀτελῆ — τέλειον om. A   6 μέγαν] μὲν γὰρ GFHP   9 ᾔει M, s. s. H: εἴη ceteri   τῷ om. HP   θεῷ om. $H^{1}P^{1}$ ἑαυτῷ A   10 τὸ] τὸν Turn.   11 ὃ κύκλῳ εἶχεν ἐπ' coni. Mang., ὃ πέπηκται ἐπ' conicio   12 ἀστέρων A   13 πρωτόγονος] καὶ μόνος s. s. F^{2} 15 καὶ MAG: τε καὶ FHP   16 ἱερωμένον F   ἐπιγέγραπται L   17 ἀντιμίμημα GFHP   ἵνα] ἵνα καὶ A   18 ὁ ἄνθρωπος G   εἴδη $G^{2}PH^{1}$ τό τε H^{2} 18 alterum τὸν om. GFHP   19 τύπων P^{2} τελεώτατον A   20 διά-λευκον P   ἐσώτατα FHP   21 ὁ ἀρχιερεὺς F   21. 22 ἀπαμπίσχεται M: ἃς ἀμπίσχεται A, ἀπαμφίσκεται GFHP (π s. s. P^{2})   22 βύσσον A   23 ἀφθαρσίας om. GFHP, tum καὶ add. Mang.   24 αὐτοειδεστάτου prius GF   ἀρραγής τε scripsi: καθαρά τε MAP^{2}, ἀρραγεστέρα GFP^{1}, ἀρραγέστατον H   οὐθε-νὸς MAF

ἀποθνῃσκόντων γίνεται καὶ ἔτι λαμπρότατον καὶ φωτοειδέστατον ἔχει
218 μὴ ἀμελῶς καθαρθεῖσα χρῶμα. διὰ δὲ τούτων ἐκεῖνο αἰνίττεται, ὅτι
τῶν ἀδόλως καὶ καθαρῶς θεραπευόντων τὸ ὂν οὐδείς ἐστιν ὃς μὴ πρῶ-
τον μὲν ἰσχυρογνωμοσύνῃ κέχρηται καταφρονήσας τῶν ἀνθρωπείων
πραγμάτων, ἃ δελεάζοντα κηραίνει καὶ ἀσθένειαν ἐργάζεται, | ἔπειτα p. 65
ἀφθαρσίας ἐφίεται γελάσας ὅσα οἱ θνητοὶ τυφοπλαστοῦσι, τελευταῖον
δὲ ἀληθείας ἀσκίῳ φέγγει καὶ περιαυγεῖ καταλάμπεται, μηδὲν ἔτι
τῶν τῆς ψευδοῦς δόξης, ἃ σκότῳ φίλα εἶναι συμβέβηκε, προσιέμενος.
219 (38.) ὁ μὲν δὴ μέγας ἀρχιερεὺς τρισὶ ταῖς εἰρημέναις τυπωθεὶς
σφραγῖσι, τῇ διαλεύκῳ, τῇ ποικίλῃ, τῇ σποδοειδεῖ ῥαντῇ, τοιοῦτος ἡμῖν
ἀναγεγράφθω· τὸν δὲ τῆς ἀνθρωπίνης πολιτείας ἐφιέμενον, Ἰωσὴφ
ὄνομα, τῶν μὲν ἄκρων ἰδεῖν ἔστι μὴ μεταποιούμενον χαρακτήρων, μόνου
220 δὲ τοῦ μέσου καὶ ποικίλου. λέγεται γὰρ ὅτι χιτῶνα ποικίλον ἔσχεν
(Gen. 37, 3), οὔτε καθαρσίοις περιρρανάμενος ἱεροῖς, ἀφ' ὧν ἑαυτὸν
ἂν ἔγνω τέφρας καὶ ὕδατος συμφόρημα, οὔτε τῆς πανλεύκου καὶ φωτο-
ειδεστάτης ἐσθῆτος, ἀρετῆς, ψαῦσαι δυνηθείς, ἀλλὰ τὸ τῆς πολιτείας
ἐπαμπισχόμενος ὕφασμα παμποίκιλον, ᾧ βραχύτατον μέρος ἀληθείας
ἐγκαταμέμικται, πολλαὶ δὲ καὶ μεγάλαι μοῖραι ψευδῶν εὐλόγων πιθα-
νῶν εἰκότων, ἐξ ὧν οἱ Αἰγύπτου πάντες ἀνέβλαστον σοφισταί, οἰωνο-
μάντεις, ἐγγαστρίμυθοι, τερατοσκόποι, δεινοὶ παλεῦσαι καὶ κατεπᾷσαι
221 καὶ γοητεῦσαι, ὧν τὰς ἐπιβούλους τέχνας μέγα ἔργον διεκδῦναι. διὸ καὶ
τὸν χιτῶνα τοῦτον εἰσάγει Μωυσῆς φυσικῶς αἵματι πεφυρμένον (Gen. 38,
31), ἐπειδὴ πᾶς ὁ τοῦ πολιτευομένου βίος πέφυρται, πολεμῶν τε καὶ πολε-
μούμενος καὶ ὑπὸ τῶν προσπιπτουσῶν ἀβουλήτων συντυχιῶν βαλλό-
222 μενος καὶ τοξευόμενος. ἐρεύνησον οὖν τὸν λίαν δημοτικόν, ᾧ τὰ
πόλεως πράγματα ἐφορμεῖ, μὴ καταπλαγεὶς τοὺς θαυμαστικῶς ἔχοντας
αὐτοῦ, καὶ πολλὰς μὲν ἐμφωλευούσας νόσους εὑρήσεις, πολλὰς δ' ἐξημ-
μένον κῆρας καὶ βιαίως ἑκάστην τὴν ψυχὴν αὐχενίζουσαν καὶ ἀφανῶς

---

3 τῶν] τὸν F 4 ἀνθρωπίνων GFHP 6 θνητοὶ MAP²: τυφλοὶ ceteri τυφοπλαστοῦσι F: τυφλοπλαστοῦσι ceteri 9 ante τρισὶ add. τῆς ὁμολογίας GFHP, interpolatum ex Epist. ad Hebraeos 3, 1 10 ποικίλῳ HP, G ut vid. 13 εἶχεν GFHP 14 περιρανάμενος MAGF ἀφ'] ἐφ' A 15 ἂν ἔγνω A: ἀνέγνω ceteri οὔτε] οὐ F 17 ἀληθείας μέρος (μέθος F) GFHP 18 ἀλόγων A 19 οἱ MA: οἱ ἀπ' ceteri σοφίας G 19. 20 οἷς ὀνόματ' εἰσὶν A 20 παλαῖσαι GHP, παλάσαι F κατασπᾶσαι GFHP 22 Μωσῆς codd. περιφυρμένον G 23 πᾶς om. G 25 δημοκοπικὸν A, δημωτικὸν G 26 καταπλαγῆς GFHP 27. 28 ἐξ ὑμένων A, ἐξημμένας conicio 28 ἑκάστην MA: ἐφ' ἑκάτερα GHP, ἑκάτερα F

αὐτῇ προσπαλαίουσαν καὶ ζητοῦσαν ἀνατρέψαι καὶ καταβαλεῖν, ἢ τοῦ
πλήθους τῇ προστασίᾳ δυσχεράναντος ἢ κατὰ ἀντεπίθεσιν δυνατωτέρου
ἀνδρός. ἔστι δὲ καὶ ὁ φθόνος βαρὺς καὶ δυσαπότριπτος ἐχθρός, ἐπι- 223
φυόμενος ἀεὶ ταῖς λεγομέναις εὐπραγίαις, ὃν οὐ ῥᾴδιον ἐκφυγεῖν.
(39.) τί οὖν ὡς ἐσθῆτα πολυτελῆ τὴν ἐπηνθισμένην πολιτείαν ἀνα- 224
ψάμενοι γαυριῶμεν, τῷ εὐπρεπεῖ τῆς φανερᾶς ὄψεως ἀπατώμενοι, τὸ
δ' ἀφανὲς καὶ κεκρυμμένον ἐπίβουλον καὶ σφαλερὸν αἶσχος αὐτῆς οὐ
κατανοοῦντες; ἀποδυσάμενοι δὴ τὸν ἀνθηρὸν τοῦτον χιτῶνα τὸν ἱερὸν 225
ἐνδυώμεθα ἀρετῶν ποικίλμασιν ἐνυφασμένον· οὕτως γὰρ καὶ τὰς ἐνέδρας
ἀποδρασόμεθα, ἃς ἀτεχνία καὶ ἀνεπιστημοσύνη καὶ ἀπαιδευσία καθ'
ἡμῶν τιθέασιν, ὧν ὁ Λάβαν ἐστὶ θιασώτης. ἐπειδὴ γὰρ ἐκάθηρεν 226
5 M. ἡμᾶς ὁ ἱερὸς λόγος τοῖς εἰς ἁγιστείαν | εὐτρεπισθεῖσι περιρραντηρίοις
καὶ τοῖς ἀπορρήτοις φιλοσοφίας ἀληθοῦς κατεποίκιλε λόγοις ἀγαγὼν εἰς
τὸ δοκίμιον καὶ διασήμους καὶ ἐπιφανεῖς καὶ λαμπροὺς ἐποίησεν, αἰτιᾶται
τὸ ἐπίβουλον ἦθος, πρὸς τὴν τῶν λεχθέντων ἀνηρεθισμένον λώβην.
φησὶ γάρ· „ἑώρακα ὅσα σοι Λάβαν ποιεῖ" (Gen. 31, 12), τἀναντία 227
δήπουθεν οἷς ἐδωρησάμην ἐγώ, τὸ δυσκάθαρτον καὶ τὸ ἀδόκιμον,
τὸ πάντῃ σκοταῖον. ἀλλὰ γὰρ οὐ χρὴ κατεπτηχέναι τὸν ἐλπίδι
θείας συμμαχίας ἐφορμοῦντα, ᾧ καὶ λέγεται· „ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ὁ
ὀφθείς σοι ἐν τόπῳ θεοῦ" (Gen. 31, 13). πάγκαλόν γε αὔχημα 228
ψυχῇ, τὸ ἀξιοῦν θεὸν ἐπιφαίνεσθαι καὶ ἐνομιλεῖν αὐτῇ. μὴ παρέλθῃς
δὲ τὸ εἰρημένον, ἀλλὰ ἀκριβῶς ἐξέτασον, εἰ τῷ ὄντι δύο εἰσὶ θεοί·
λέγεται γὰρ ὅτι „ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ὁ ὀφθείς σοι", οὐκ ἐν τόπῳ ἐμῷ,
ἀλλ' „ἐν τόπῳ θεοῦ," ὡς ἂν ἑτέρου. τί οὖν χρὴ λέγειν; ὁ μὲν ἀλη- 229
θείᾳ θεὸς εἷς ἐστιν, οἱ δ' ἐν καταχρήσει λεγόμενοι πλείους. διὸ καὶ
ὁ ἱερὸς λόγος ἐν τῷ παρόντι τὸν μὲν ἀληθείᾳ διὰ τοῦ ἄρθρου μεμή-

---

1 αὐτὴν GFHP ἀναστρέψαι P 2 κατὰ ἀντιπείθεσιν A 3 δυσαπότρεπτος coni. Mang. 5. 6 ἐσθῆτος πολυτελοῦς τῆς ἐπηνθισμένης πολιτείας ἀψαμενοι v ἁψάμενοι GFHP 7 prius καὶ om. GFPL 10 ἀποδράσομεν MA 11 τίθησιν GFHP 12 ἁγιστίαν A, ἀγιστίαν HP 13 ἀπορρήτοις et ἀληθοῦς om. MAP² 14 δόκιμον H, δοκιμεῖον conicio 15 ῥηθέντων HP ἀνηρεθισμένων G, ἀνηρεθισμένην P 16 ὅσα MA: ἅ GFHP 17 alt. τὸ om. FHP 19 ὁ om. HP 21 θεῶ A 22 ἀλλ' GFHPN τῷ ὄντι om. GFHPN 23 ὅτι om. GFHPN τῶ ἐμῶ GFHPN 25 γενόμενοι HP 26 ὁ ἱερὸς λόγος GFHPN: Μωυσῆς MA διὰ τοῦ ἄρθρου om. A

21—254,10 N fol. 151v: μὴ παρέλθῃς—ὕπαρξιν. 24 ss. cf. Augustini Locutionum in Hept. lib. I ad Gen. 31,13.

νυχεν εἰπών· „ἐγώ εἰμι ὁ θεός“, τὸν δ' ἐν καταχρήσει χωρὶς ἄρθρου
φάσκων· „ὁ ὀφθείς σοι ἐν τόπῳ“, οὐ τοῦ θεοῦ, ἀλλ' αὐτὸ μόνον
230 „θεοῦ“. καλεῖ δὲ θεὸν τὸν πρεσβύτατον αὐτοῦ νυνὶ λόγον, οὐ δεισι-
δαιμονῶν περὶ τὴν θέσιν τῶν ὀνομάτων, ἀλλ' ἓν τέλος προτεθειμένος,
πραγματολογῆσαι. καὶ γὰρ ἐν ἑτέροις σκεψάμενος, εἰ ἔστι τι τοῦ ὄντος
ὄνομα, σαφῶς ἔγνω ὅτι κύριον μὲν οὐδέν (Exod. 6, 3), ὃ δ' ἂν εἴπῃ
τις, καταχρώμενος ἐρεῖ· λέγεσθαι γὰρ οὐ πέφυκεν, ἀλλὰ μόνον εἶναι
231 τὸ ὄν. (40). μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ θεσπισθὲν λόγιον τῷ πυνθανομένῳ,
εἰ ἔστιν ὄνομα αὐτῷ, ὅτι „ἐγώ εἰμι ὁ ὤν“ (Exod. 3, 14), ἵν' ὧν δυνα-
τὸν ἀνθρώπῳ καταλαβεῖν μὴ ὄντων περὶ θεόν, ἐπιγνῷ τὴν ὕπαρξιν.
232 ταῖς μὲν οὖν ἀσωμάτοις καὶ θεραπευτρίσιν αὐτοῦ ψυχαῖς εἰκὸς αὐτὸν
οἷός ἐστιν ἐπιφαίνεσθαι διαλεγόμενον ὡς φίλον φίλαις, ταῖς δὲ ἔτι ἐν
σώματι ἀγγέλοις εἰκαζόμενον, οὐ μεταβάλλοντα τὴν ἑαυτοῦ φύσιν —
ἄτρεπτος γάρ —, ἀλλὰ δόξαν ἐντιθέντα ταῖς φαντασιουμέναις ἑτερό-
μορφον, ὡς τὴν εἰκόνα οὐ μίμημα, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἀρχέτυπον ἐκεῖνο εἶδος
233 ὑπολαμβάνειν εἶναι. παλαιὸς μὲν οὖν ᾄδεται λόγος, ὅτι τὸ θεῖον ἀνθρώ-
ποις εἰκαζόμενον ἄλλοτε ἄλλοις περινοστεῖ τὰς πόλεις ἐν κύκλῳ, τάς
τε ἀδικίας καὶ παρανομίας ἐξετάζον· καὶ τάχα μὲν οὐκ ἀληθῶς, πάν-
234 τως δὲ λυσιτελῶς καὶ συμφερόντως ᾄδεται. ὁ δὲ λόγος σεμνότερον
καὶ ἁγιώτερον ταῖς περὶ τοῦ ὄντος ἐννοίαις ἀεὶ χρώμενος, ἅμα δὲ καὶ
τὸν τῶν ἀφρόνων βίον | παιδεῦσαι γλιχόμενος ἀνθρώπῳ μὲν εἴκασεν, p. 656
235 οὐ μέντοι τῶν ἐπὶ μέρους οὐδενί· πρόσωπον διὰ τοῦτο καὶ χεῖρας καὶ
βάσεις καὶ στόμα καὶ φωνὴν ὀργάς τε καὶ θυμούς, ἔτι δὲ ἀμυντήρια

---

1 post θεός add. σου A δ' ἐν] δὲ GFHPN 3 τὸν θεὸν Turn. λόγον om. F 4 τέλος om. F προστεθειμένος FLN 5 πραγματολογήσει HP 6 ἔγνων H²L 7 ἀλλὰ] ἀλλ' ἢ H² εἶναι om. GFHP¹ 9 ὤν MA¹H²(P²): ὡς A², ὃν FH¹P¹N, om. G, ὃ vel ὃ μόνον conicio 9. 10 δυνατὸν MA: ἀδύνατον ceteri N 10 μὴ] τῶν vel μόνον τῶν conicio ὄντως F 10. 11 ἐπιγνῷ—ψυχαῖς add. mg. P², γνῷ—εἰκὸς add. mg. H² 11 θεραπευτίσιν P 12 prius οἷον A δ' HP 13 σώμασιν GFHP 14 τοῖς φαντασιουμένοις F² 15 οὐ] μὴ GHP εἶδος ἐκεῖνο GFHP 17 ἄλλοτε ἄλλοις MAP²: ἀλλοδαποῖς GHP¹ (Hom.), ἀλλοδαπεῖς F περιενόστει coni. Mang. 18 εὐδικίας F 19 ὁ δὲ λόγος GFHP: Μωυσῆς δὲ MA, ὁ δὲ ἱερὸς λόγος bene coni. Mang. 21 τὸν τῶν A: τὸν M(?)HP, τῶν GF

---

16 Hom. Od. ρ, 485—487. 22 ss. Clem. Alex. Strom. V § 69 p. 687 P: διὸ καὶ χεῖρας καὶ πόδας καὶ στόμα καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ εἰσόδους καὶ ἐξόδους καὶ ὀργὰς καὶ ἀπειλὰς μὴ πάθη θεοῦ τις ὑπολάβῃ παρὰ Ἑβραίοις λέγεσθαι .... cf. vol. II ad p. 1,5.

ὅπλα καὶ εἰσόδους μέντοι καὶ ἐξόδους καὶ τὰς ἄνω καὶ κάτω καὶ παν-
ταχῇ κινήσεις περιέθηκεν, οὐ πρὸς ἀλήθειαν τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῶν
λόγων ἀναφέρων, ἀλλὰ πρὸς τὸ λυσιτελὲς τῶν μανθανόντων. εἰσὶ γάρ 236
τινες ἀμβλεῖς πάνυ τὰς φύσεις, ὡς μὴ δύνασθαι θεὸν ἄνευ σώματος
ἐπινοῆσαι τὸ παράπαν· οὓς ἀμήχανον ἑτέρως ἢ τρόπον τοῦτον νουθετεῖν
λέγοντας, ὅτι ὡς ἄνθρωπος ὁ θεὸς ἀφικνεῖται καὶ ἐξαναχωρεῖ καὶ
κάτεισι καὶ ἀνέρχεται καὶ φωνῇ χρῆται καὶ τοῖς ἁμαρτανομένοις δυσχεραίνει
καὶ ἀπαραιτήτως πρὸς τὰς ὀργὰς ἔχει καὶ βέλη μέντοι καὶ ξίφη καὶ
τὰ ἄλλα ὅσα πρὸς τιμωρίας ὄργανα ἐπιτήδεια κατὰ τῶν ἀδίκων προευ-
τρέπισται. ἀγαπητὸν γάρ, ἐὰν τῷ διὰ τούτων ἐπικρεμασθέντι φόβῳ 237
σωφρονισθῆναι δυνηθῶσι. καὶ σχεδὸν δύο εἰσὶν αὗται μόναι αἱ τῆς
νομοθεσίας πάσης ὁδοί, μία μὲν ἡ πρὸς τὸ ἀληθὲς ἀπονεύουσα, δι' ἧς
κατασκευάζεται „οὐχ ὡς ἄνθρωπος ὁ θεός" (Num. 23, 19), ἑτέρα δὲ
ἡ πρὸς τὰς τῶν νωθεστέρων δόξας, ἐφ' ὧν λέγεται· „παιδεύσει σε
κύριος ὁ θεός, ὡς εἴ τις παιδεύσειεν ἄνθρωπος τὸν υἱὸν αὐτοῦ" (Deut. 8,5).
(41). τί οὖν ἔτι θαυμάζομεν, εἰ ἀγγέλοις, ὁπότε καὶ ἀνθρώποις ἕνεκα 238
τῆς τῶν δεομένων ἐπικουρίας ἀπεικάζεται; ὥσθ' ὅταν φῇ· „ἐγώ εἰμι
ὁ θεὸς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τόπῳ θεοῦ" (Gen. 31, 13), τότε νόησον, ὅτι
τὸν ἀγγέλου τόπον ἐπέσχεν ὅσα τῷ δοκεῖν, οὐ μεταβάλλων, πρὸς τὴν
τοῦ μήπω δυναμένου τὸν ἀληθῆ θεὸν ἰδεῖν ὠφέλειαν. καθάπερ γὰρ 239
τὴν ἀνθήλιον αὐγὴν ὡς ἥλιον οἱ μὴ δυνάμενοι τὸν ἥλιον αὐτὸν ἰδεῖν
ὁρῶσι καὶ τὰς περὶ σελήνην ἅλως ὡς αὐτὴν ἐκείνην, οὕτως καὶ τὴν

---

1 ὅπλα MA: ἔργα ceteri   1. 2 πανταχοῦ HP   2. 3 τοῦ λόγου coni. Mang.   3. 4 εἰσὶ γάρ τινες MA: ἤδει γάρ τινες ceteri   5 ἢ τῷ τρόπῳ τούτῳ GFHP   νουθετεῖ A   8 τὰς om. GFHP   9 τὰ om. GFHP   9. 10 προηυτρέπισται HP   10 ἂν MA   11 μόναι αἱ MA: μόναι GFH, om. P   12 ἁπάσης GFHP   ἐπινεύουσα Mang. ex Oxon. Coll. Nov. 143   14 τῶν om. GFHP   ἐφ' MAP²: ἀφ' ceteri, ἀφ' ἧς coni. Mang., ἐφ' ἧς conicio   15 παιδεῦσαι GF, παιδεύσει HP   16 ἔτι om. N   θαυμάζομεν ἔτι transp. H   εἰ om. A   17 ὥστε GFHPN   ὅτε ἂν HP   φησὶν P²   18 τότε νόησον MA: τοῦτ' ἐννοητέον GFHPN, τότε νοητέον conicio   19 οὐ secl. Mang.   μεταβαλὼν GFHPN   20 μηδέπω A   22 ἅλως ὡς Mang.: ἄλλως ὡς M, ἀλλ' ὡς A (ω in ras.), ἀλλοιώσεις G, ἀλλοιώσεις ὡς H², ἅλως (λ in ras. F²) ἄλλοι ὡς F, ἀλλοίως H¹P, καὶ ἀλλοίως N

---

11 sqq. cf. vol. II ad p. 68,14 et Orig. Homil. in Ierem. XVIII 6 p. 247 (E. Klostermann, Archiv für die Ausgabe der älteren christlichen Schriftsteller I 3 p. 94. 95).
16—256,21 N fol. 152r: τί οὖν — ἀπαλειφθῆναι.

240 τοῦ θεοῦ εἰκόνα, τὸν ἄγγελον αὐτοῦ λόγον, ὡς αὐτὸν κατανοοῦσιν. οὐχ
ὁρᾷς τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν Ἄγαρ, ὅτι τῷ ἀγγέλῳ φησί· „σὺ ὁ θεὸς
ὁ ἐπιδών με“ (Gen. 16, 13); οὐ γὰρ ἦν ἱκανὴ τὸ πρεσβύτατον ἰδεῖν
αἴτιον, γένος οὖσα τῶν ἀπ᾽ Αἰγύπτου. νυνὶ δὲ ὁ νοῦς ἄρχεται βελτιούμενος τὸν ἡγεμόνα πασῶν τῶν τοιούτων δυνάμεων φαντασιοῦσθαι.
241 διὸ καὶ αὐτός φησιν· „ἐγώ εἰμι ὁ θεός“, οὗ τὴν εἰκόνα ὡς ἐμὲ πρότερον ἐθεάσω καὶ στήλην ἐπίγραμμα ἐγκολάψας ἱερώτατον ἀνέθηκας
(Gen. 31, 13)· τὸ δὲ ἐπίγραμμα ἐμήνυεν, ὅτι μόνος ἕστηκα ἐγὼ
(Exod. 17, 6) καὶ τὴν τῶν πάντων φύσιν ἱδρυσάμην, τὴν ἀταξίαν καὶ
ἀκοσμίαν εἰς κόσμον καὶ τάξιν ἀγαγὼν καὶ τὸ πᾶν ἐπερείσας, ἵνα στηριχθῇ
242 βεβαίως τῷ κραταιῷ καὶ ὑπάρχῳ μου | λόγῳ. (42). στήλη γὰρ τριῶν p. 6
πραγμάτων σύμβολον, στάσεως ἀναθέσεως ἐπιγράμματος. ἡ μὲν οὖν
στάσις καὶ τὸ ἐπίγραμμα δεδήλωται, ἡ δὲ ἀνάθεσις ἀναγκαία μηνυ-
243 θῆναι· πᾶς ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ κόσμος ἀνάθημα θεοῦ τοῦ πεποιηκότος
τὸ ἀνάθημα· καὶ ὅσαι μέντοι κοσμοπολίτιδες ψυχαὶ καὶ θεοφιλεῖς, ἑαυτὰς ἀνιεροῦσιν ὑπὸ μηδενὸς ἀντισπώμεναι θνητοῦ, καθαγιάζουσαι δὲ
244 καὶ καλλιεροῦσαι τὸν ἑαυτῶν ἄφθαρτον βίον οὐδέποτε κάμνουσι. μάταιος
δ᾽ ὅστις μὴ θεῷ στήλην ἀνατίθησιν, ἀλλ᾽ ἑαυτῷ, τὰ γενέσεως ἱστὰς
τῆς πάντῃ σαλευομένης καὶ ἐπιγραμμάτων καὶ ἐπαίνων ἀξιῶν, ἃ ψόγου
καὶ κατηγορίας μεστὰ ὄντα καλὸν ἦν ἢ μὴ γραφῆναι τὸ παράπαν ἢ
245 γραφέντα εὐθὺς ἀπαλειφθῆναι. διὸ καί φησιν ἄντικρυς ὁ ἱερὸς λόγος· „οὐ
στήσεις σεαυτῷ στήλην“ (Deut. 16, 22)· ἕστηκε γὰρ τῶν ἀνθρωπίνων
246 πρὸς ἀλήθειαν οὐδέν, κἂν διαρραγῶσί τινες ψευδόμενοι. ἀλλὰ γὰρ οὐχ
οἴονται μόνον παγίως ἐρηρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τιμῶν ἄξιοι καὶ ἐπιγραμμάτων εἶναι, τοῦ μόνου τιμῆς ἀξίου καὶ ἑστῶτος ὄντως ἐπιλελησμένοι.

---

1 τοῦ om. M   αὐτὸν] αὐτοῦ F¹H¹PN   2 φησὶν H   4 ἀπ᾽] ἐπ᾽ F
4. 5 βελτιοῦσθαι GFHPN   5 τοιούτων om. GFHPN   φαντασιούμενος
GFHPN   6 ὁ] κύριος ὁ GHP   οὗ om. A   6. 7 πρότερον ὡς ἐμὲ GFHPN
9 τὴν om. N   τῶν om. GFHP   10 τάξιν καὶ κόσμον GFHPN
10 ὑπερείσας Mang., sed cf. § 158   13 ἀναγκαῖον MA, quo servato fort.
leg. τὴν δὲ ἀνάθεσιν   14 πᾶς ὁ MA: πᾶσιν. ὁ γὰρ ceteri N   **alterum**
ὁ om. v   ἀνάθεμα GF¹N   15 ἀνάθεμα GF¹HPN, τὸ ἀνάθημα secl. Mang.
16 ἀναιροῦσιν AG   καθαγίζουσαι Mang.   17 καλλιεροῦσαι M: καθιεροῦσαι A
(fort. recte), καλλιεργοῦσαι GFHPN   αὐτῶν M, αὐτὸν A, αὑτῶν conicio
18 δὲ GFHP   ἱστὰς MGH²: εἰς τὰς FH¹PN, τὰς A   19 ἃ] τὰ G
21 ἀπαλιφῆναι A   φησιν ἄντικρυς ὁ ἱερὸς λόγος GFHP: Μωυσῆς φησιν ἄντικρυς
MA   22 στήσῃς A   ἀνθρωπίνων scripsi: ἀνθρώπων codd., ἀνθρωπείων
coni. Mang.   23 κἂν] καὶ A   23. 24 οὐχ οἴονται γὰρ (om. ἀλλὰ) A
25 μόνον v   τῆς τιμῆς F   ὄντος M   ἐπιλελησμένος P

ἀποκλίναντας γὰρ αὐτοὺς καὶ ἐκτραπομένους τὴν ἐπ' ἀρετὴν ἄγουσαν ὁδὸν
ἔτι μᾶλλον ἐξέτρεψεν αἴσθησις, ἡ σύμφυτος αὐτῶν γυνή, καὶ ἠνάγκασεν
ἐξοκεῖλαι. τοιγάρτοι περικαταχθεῖσα ὡς ναῦς ἡ ὅλη ψυχὴ τρόπον 247
στήλης ἀνετέθη. τὴν γὰρ Λὼτ γυναῖκα ἐπιστραφεῖσαν εἰς τοὐπίσω
φασὶν οἱ χρησμοὶ γενέσθαι στήλην ἁλός (Gen. 19, 26), εἰκότως γε καὶ
προσηκόντως· εἰ γάρ τις μὴ τὰ πρόσω, τὰ θέας καὶ ἀκοῆς ἄξια, διορᾷ 248
— ταῦτα δ' εἰσὶν ἀρεταὶ καὶ τὰ κατὰ ἀρετὰς ἔργα —, περιβλέπεται
δὲ τὰ ὀπίσω καὶ τὰ νώτια, κωφὴν δόξαν καὶ τυφλὸν πλοῦτον καὶ ἀναί-
σθητον εὐσαρκίαν καὶ νοῦ κενὴν εὐμορφίαν καὶ ὅσα συγγενῆ τούτοις
μεταδιώκων, ἄψυχος ἀνακείσεται στήλη περὶ ἑαυτὴν καταρρυεῖσα· οἱ
γὰρ ἅλες οὐ βέβαιον.

(43.) Παγκάλως οὖν ὁ ἀσκητὴς μελέτῃ συνεχεῖ μαθών, ὅτι 249
γένεσις κινητὸν ἐξ ἑαυτῆς, τὸ δὲ ἀγένητον ἄτρεπτόν τε καὶ ἀκίνητον,
ἀνίστησι τῷ θεῷ στήλην καὶ ἀναστήσας ἀλείφει· λέγεται γάρ· „ἤλει-
ψάς μοι στήλην" (Gen. 31, 13). ἀλλὰ μὴ νομίσῃς ἐλαίῳ λίθον ἀλεί- 250
φεσθαι, ἀλλὰ τὸ περὶ τοῦ μόνον ἑστάναι τὸν θεὸν ἐν ψυχῇ δόγμα
γυμνάζεσθαι καὶ συνασκεῖσθαι πρὸς ἀλειπτικῆς ἐπιστήμης, οὐχ ᾗ τὰ
σώματα πιαίνεται, ἀλλ' ὑφ' ἧς διάνοια ἰσχὺν κτᾶται καὶ ῥώμην ἀνανт-
αγώνιστον. φίλαθλος γὰρ καὶ φιλογυμναστὴς ὁ πρὸς τὴν τῶν καλῶν 251
658 M. ἐπιτηδευμάτων ὡρμημένος | θήραν· ὥστ' εἰκότως τὴν ἀδελφὴν ἰατρικῆς

1 ἀποκλίνοντας (sed ἀποκλίναντας etiam F) et ἐκτρεπομένους GFHP τῆς ἐπ' ἀρε-
τὴν ἀγούσης ὁδοῦ coni. Mang. 2 ἐξέθρεψεν FHP αὐτῶν Turn.: αὐτῷ
codd. post ἠνάγκασεν add. αὐτὸν F 3 ἐξοκεῖλαι A: ἐξωκεῖλαι ceteri
3. 4 τοιγάρτοι — ἀνετέθη om. G 3 περικατασχεθεῖσα HP, παρακατασχεθεῖσα F, περι-
καταγεῖσα conicio 4 post γυναῖκα add. καὶ Turn. τὰ ὀπίσω F
5 ἁλῶν GFHP γε MA: δὲ ceteri 6 πρόσω τὰ MGF: πρόσωπα A, πρόσω
HP 7 δέ εἰσιν GFHP τὰ om. F κατὰ ἀρετὰς M: ἀρετῆς A, κατὰ
τὰς ἀρετὰς ceteri 8 νότια HP, νῶτα A 9 καὶ νοῦ κενὴν] κινουμένην MA
τούτοισι P, τούτου H 10 στήλη om. F αὑτὴν MA, αὐτὴν conicio
καταρρέουσα GFHP 11 βέβαια F 12 συνεχῆ GP 13 αὑτῆς MA,
αὐτῆς conicio δὲ om. Turn. ἀγέννητον GFHP ἄτρεπτόν om.
FHP 16 τὸ M: om. ceteri μόνου P 16. 17 δόγμα γυμνάζεσθαι Mang.:
δόγμα παραγυμνάζεσθαι MA, παρὰ δόξαν (παράδοξα FP) γυμνάζεσθαι ceteri. παρὰ videtur
dittographia vocis περὶ (lin. 16) 17 συνασκεῖσθαι MA: προσασκεῖσθαι ceteri, tum
συμβαίνει add. A οὐχ ᾗ] οὐχὶ A 17. 18 οὐχ ᾗ — ἀλλ' om. F
ᾗ πιαίνεται σώματα GHP 18 ἡ διάνοια FHP 18. 19 ἀνταγώνιστον G
19 φιλογύμναστος GFHP 20 ὥστε GFHP

4 cf. ad p. 136,1.

τέχνης ἀλειπτικὴν ἐκπονήσας, πάντας τοὺς περὶ ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας
ἀλείψας καὶ συγκροτήσας λόγους, ἀνάθημα κάλλιστον καὶ ἐχυρώτατον
252 ἀναθήσει θεῷ. διὸ καὶ μετὰ τὴν τῆς στήλης ἀνάθεσίν φησιν, ὅτι „ηὖξω
μοι εὐχήν“ (ibid.). εὐχὴ δέ ἐστι κυρίως εἰπεῖν ἀνάθεσις, ὁπότε μὴ
μόνον τὰ ἑαυτοῦ κτήματα, ἀλλὰ καὶ τὸν κεκτημένον ἑαυτὸν ἀποδιδοὺς
253 διδόναι λέγεται θεῷ δῶρον. „ἅγιος“ γάρ φησιν „ἐστὶν ὁ τρέφων κόμην
τρίχα κεφαλῆς“ (Num. 6, 5) εὐξάμενος· εἰ δὲ ἅγιος, ἀνάθημα πάντως,
254 μηδενὸς ἔτ' ἀνιέρου καὶ βεβήλου προσαπτόμενος. ἐγγυᾶται δέ μου
τὸν λόγον ἡ προφῆτις καὶ προφητοτόκος Ἄννα, ἧς μεταληφθὲν τοὔνομα
καλεῖται χάρις. τὸν γὰρ υἱὸν διδόναι φησὶ τῷ ἁγίῳ δῶρον Σαμουήλ
(I Reg. 1, 28), οὐκ ἄνθρωπον μᾶλλον, ἀλλὰ τρόπον ἐνθουσιῶντα καὶ
κατεχόμενον ἐκ μανίας θεοφορήτου. Σαμουὴλ δὲ ἑρμηνεύεται τετα-
255 γμένος θεῷ. τί οὖν ἔτι, ψυχή, ματαιάζεις καὶ κενὰ πονεῖς, ἀλλ' οὐ
φοιτᾷς πρὸς τὸν ἀσκητήν, τὰ κατὰ τοῦ πάθους καὶ τῆς κενῆς δόξης
ἀναλαβεῖν ὅπλα καὶ παλαίσματα μαθησομένη; τάχα γὰρ μαθοῦσα ἀγελαρ-
χήσεις, οὐκ ἀσήμου καὶ ἀλόγου καὶ ἀναγώγου, δοκίμου δὲ καὶ λογικῆς
256 καὶ ποικίλης ἀγέλης· ἧς εἰ γένοιο ἡγεμών, τὸ μὲν οἰκτρὸν ἀνθρώπων
γένος ὀλοφυρῇ, τὸ δὲ θεῖον οὐ παύσῃ προστρεπομένη, τὸν δὲ θεὸν οὐκ
ἐπιλείψεις εὐδαιμονίζουσα, ἀλλὰ καὶ ὕμνους ἱεροπρεπεῖς στήλαις ἐγχαρά-
ξεις, ἵνα μὴ μόνον λέγῃς εὐτρόχως, ἀλλὰ καὶ ᾄδῃς μουσικῶς τὰς τοῦ
ὄντος ἀρετάς. οὕτως γὰρ δυνήσῃ καὶ εἰς τὸν πατρῷον οἶκον ἐπανελ-
θεῖν, τὴν ἐπὶ τῆς ξένης μακρὰν καὶ ἀνήνυτον ζάλην ἐκφυγοῦσα.

---

2 ἐχυρώτατον MHP: ὀχυρώτατον AF, ἰσχυρώτατον G 3 ἀναθήσει MA: ἀνατίθησι ceteri, τίθησι v τῷ θεῷ G 3. 4 εὔξομαι εὐχήν Turn. 3 εὔξω GFP(H[1]) 5 αὐτοῦ GFHP, tum τις addunt τὸν om. F 5. 6 ἀποδιδόναι διδοὺς P 6 δῶρον θεῷ HP ἐστιν GFHP: ἐστὶ Μωυσῆς MA 7 ὁ εὐξάμενος GFHP ὁ ἅγιος F ἀνάθεμα GFHP 8 ἔτι FHP, ἐστὶν G ἀνιαροῦ HP μοι HP 9 ἡ om. MA 11 οὐκ] οὐκ ἂν H(P[1]) μᾶλλον, ἀλλὰ A: μάλα ἀλλὰ M, μᾶλλον ἀλλ' ἢ ceteri, μᾶλλον ἢ per errorem Mang. 12 δ' GH, γὰρ conicio 13 κενοπονεῖς GFHP 15 ἀναλαβοῦσα v θησομένη L 17 ποικίλης MA: ποικίλης καὶ καλῆς GF, καλῆς HP ἀγέλης om. G εἰ om. GFH[1]P γένη ὁ ἡγεμὼν A 18 ὀλοφυρῇ γένος GFHP προστρεπομένη scripsi: προτρεπομένη codd., προτρεψομένη L[2] (Vat. 379) 19 στήλας GFHP 20 εὐστόχως A 22 ζάλην MA: ἀλητείαν GH[2], ἀλήθειαν FH[1]P φίλωνος περὶ τοῦ θεοπέμπτους τοὺς ὀνείρους εἶναι subscribit G

ΦΙΛΩΝΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΕΟΠΕΜΠΤΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥΣ ΟΝΕΙΡΟΥΣ

9 M. (1.) Τὸ τρίτον εἶδος τῶν θεοπέμπτων ὀνείρων ἀναγράφοντες 1
εἰκότως ἂν ἐπίμαχον Μωυσῆν καλοῖμεν, ἵν', ὡς ἔμαθεν οὐκ εἰδώς,
ἀγνοοῦντας καὶ ἡμᾶς ἀναδιδάξῃ περὶ τῶν σημείων, ἕκαστον αὐγάζων.
συνίσταται δὲ τὸ τρίτον εἶδος, ὁπόταν ἐν τοῖς ὕπνοις ἐξ ἑαυτῆς ἡ ψυχὴ
κινουμένη καὶ ἀναδονοῦσα ἑαυτὴν κορυβαντιᾷ καὶ ἐνθουσιῶσα δυνάμει
προγνωστικῇ τὰ μέλλοντα θεσπίζῃ. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἦν ἄρχοντος 2
τῆς κινήσεως θεοῦ καὶ ὑπηχοῦντος ἀοράτως τὰ ἡμῖν μὲν ἄδηλα, γνώριμα δὲ ἑαυτῷ· τὸ δὲ δεύτερον τῆς ἡμετέρας διανοίας τῇ τῶν ὅλων
συγκινουμένης ψυχῇ καὶ θεοφορήτου μανίας ἀναπιμπλαμένης, ᾗ θέμις
πολλὰ τῶν ἀποβησομένων προαγορεύειν. διὸ ὁ ἱεροφάντης τὰς μὲν 3
κατὰ τὸ πρῶτον σημαινόμενον φαντασίας τρανῶς πάνυ καὶ ἀριδήλως
ἐμήνυσεν, ἅτε τοῦ θεοῦ χρησμοῖς σαφέσιν ἐοικότα διὰ τῶν ὀνείρων
ὑποβάλλοντος, τὰς δὲ κατὰ τὸ δεύτερον οὔτε σφόδρα τηλαυγῶς οὔτε
σκοτίως ἄγαν· ὧν ὑπόδειγμα ἡ ἐπὶ τῆς οὐρανοῦ κλίμακος φανεῖσα ὄψις.
αὕτη γὰρ αἰνιγματώδης μὲν ἦν, τὸ δὲ αἴνιγμα οὐ λίαν τοῖς ὀξὺ καθορᾶν
δυναμένοις ἀπεκρύπτετο. αἱ δὲ κατὰ τὸ τρίτον εἶδος φαντασίαι μᾶλλον 4

Φίλωνος — ὀνείρους A 2 ἀνεπίμαχον A, ἂν σύμμαχον conicio vel ἂν ἐπὶ ⟨τὸ ἔργον⟩ σύμμαχον καλοῖμεν Mang.: καλεῖ μὲν A, καλοῦμεν v 3 σημαινομένων coni. Mang. 5 ἀναδινοῦσα Richter, ἀναπολοῦσα conicio, ἀνακλονοῦσα coni. Cohn 6 θεσπίζῃ scripsi: θεσπίζει A 9 ᾗ Mang.: εἰ A 11 σημαινόμενον Mang.: σημαινόμενος A, εἶδος γινομένας conicio 14 σκοτὶ ὡς A, σκοταίως conicio ὧν scripsi: ὃν A, οὗ v ἐπὶ Mang.: ὑπὸ A οὐρανοῦ κλίμακος scripsi: οὐρανοκλίμακος A 15 αὕτη scripsi: αὐτὴ A

τῶν προτέρων ἀδηλούμεναι διὰ τὸ βαθὺ καὶ κατακορὲς ἔχειν τὸ αἴνιγμα
ἐδεήθησαν καὶ τῆς ὀνειροκριτικῆς ἐπιστήμης. πάντες γοῦν οἱ κατ' αὐτὸ
ἀναγραφέντες ὄνειροι τῷ νομοθέτῃ διακρίνονται πρὸς σοφῶν τὴν λεχθεῖσαν
5 | τέχνην ἀνδρῶν. τίνος οὖν εἰσιν οἱ ὄνειροι; ἢ παντί τῳ δῆλον, ὅτι οἱ p. 66(
τοῦ Ἰωσήφ, οἱ τοῦ βασιλέως Αἰγύπτου Φαραὼ καὶ οὓς ὅ τε ἀρχισιτο-
6 ποιὸς καὶ ἀρχιοινοχόος εἶδον αὐτοί; πρέποι δ' ἂν ἀπὸ τῶν πρώτων
ἀεὶ τῆς διδασκαλίας ἀπάρχεσθαι· πρῶτοι δ' εἰσὶν οὓς ἐθεάσατο Ἰωσήφ,
ἀπὸ δυεῖν τῶν τοῦ κόσμου μερῶν, οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, διττὰς φαντα-
σίας λαβών· ἀπὸ μὲν γῆς τὸ περὶ τὸν ἀμητὸν ὄναρ — τοιοῦτον δ'
ἐστίν· „ᾤμην ἡμᾶς δεσμεύειν δράγματα ἐν μέσῳ τῷ πεδίῳ, ἀνέστη
δὲ τὸ ἐμὸν δράγμα“ (Gen. 37, 7), — τὸ δὲ περὶ τὸν ζῳδιακὸν κύκλον
* * * „ὥσπερ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ἕνδεκα ἀστέρες προσεκύνουν
7 με“ (ibid. 9). διάκρισις δὲ τοῦ μὲν προτέρου μετὰ σφοδρᾶς ἐπανατά-
σεως τοιαύτη· „μὴ βασιλεύων βασιλεύσεις ἐφ' ἡμῖν; ἢ κυριεύων κυριεύ-
σεις ἡμῶν“ (ibid. 8); τοῦ δὲ ὑστέρου ὀργὴ πάλιν δικαία· „ἆρά γε
ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοί σου προσκυνῆσαί σοι ἐπὶ
τὴν γῆν“ (ibid. 10);
8 (2.) Ταῦτα μὲν δὴ θεμελίων τρόπον προκαταβεβλήσθω, τὰ δὲ ἄλλα τοῖς
σοφῆς ἀρχιτέκτονος, ἀλληγορίας, ἑπόμενοι παραγγέλμασιν ἐποικοδομῶμεν,
ἑκάτερον δὴ τῶν ὀνειράτων ἀκριβοῦντες. ἃ δὲ χρὴ πρὸ ἀμφοτέρων
ἀκοῦσαι, λεκτέον· τὴν τἀγαθοῦ φύσιν οἱ μὲν ἔτειναν ἐπὶ πολλά, οἱ δὲ τῷ
ἀρίστῳ προσεκλήρωσαν μόνῳ· καὶ οἱ μὲν ἐκέρασαν, οἱ δὲ καὶ ἄκρατον
9 εἴασαν. οἱ μὲν οὖν μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἰπόντες, ἀμιγῆ διαφυλάξαν-
τες αὐτήν, ἀπένειμαν τῷ κρατίστῳ τῶν ἐν ἡμῖν, λογισμῷ, οἱ δὲ μίξαν-
τες τρισὶν ἐφήρμοσαν, ψυχῇ, σώματι, τοῖς ἐκτός. εἰσὶ δὲ οὗτοι μὲν
τῆς μαλακωτέρας καὶ τρυφερᾶς διαίτης, τὸν πλείω χρόνον ἐν γυναικωνί-
τιδι καὶ τοῖς γυναικωνίτιδος ἐκτεθηλυμμένοις ἔθεσιν ἀπ' αὐτῶν σπαργά-
νων ἀνατραφέντες· οἱ δ' ἕτεροι σκληροδίαιτοι, πρὸς μὲν ἀνδρῶν κουρο-
τροφηθέντες, ἄνδρες δὲ καὶ αὐτοὶ τὰ φρονήματα, τὸ συμφέρον πρὸ τοῦ
ἡδέος ἀσπαζόμενοι καὶ τροφαῖς ἀθλητικαῖς πρὸς ἰσχὺν καὶ ῥώμην, οὐ

1 ἀδηλούμεναι Mang.: δηλούμεναι A 3 ἀναγραφέντες Hoesch.: ἀναγράφοντες A 4 τίνες conicio 5 ὅ τε] οὔτε A 6 αὐτοῦ bene coni. Cohn 8 δυοῖν v 10 ἡμᾶς (cf. § 17, 30. 33): ὑμᾶς A 11 τὸν] τὸ A ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ· λέγει γάρ· post κύκλον suppleo, ἀπὸ δὲ οὐρανοῦ τὸ περὶ .... coni. Mang. 14. 15 βασιλεύσῃς et κυριεύσῃς A 18 τοῖς A: τῆς v 20 δὴ Mang.: διὰ A 22 ⟨ἀμιγῆ⟩ καὶ ἄκρατον conicio 24 τῶν Mang.: τῷ A 27 ἐκτεθηλυμμένοις scripsi: ἐκτεθηλυμένοις A, ἐκτεθηλυσμένοις v ἔθεσιν secundum Cotelerium Mang.: ἔθνεσιν A 28 ἐντραφέντες coni. Mang.

πρὸς ἡδονήν, χρώμενοι. δυεῖν δὴ θιάσων ἡγεμόνας εἰσάγει Μωυσῆς, 10
τοῦ μὲν γενναίου τὸν αὐτομαθῆ καὶ αὐτοδίδακτον Ἰσαάκ — ἀναγράφει
γὰρ αὐτὸν ⟨ἀπο⟩γαλακτιζόμενον (Gen. 21, 8), ἁπαλαῖς καὶ γαλακτώδεσι
νηπίαις τε καὶ παιδικαῖς τροφαῖς οὐ δικαιοῦντα χρῆσθαι τὸ παράπαν,
ἀλλ᾽ εὐτόνοις καὶ τελείαις, ἅτε ἐκ βρέφους εὖ πρὸς ἀλκὴν πεφυκότα
καὶ ἐπακμάζοντα καὶ ἀνηβῶντα ἀεί —, τοῦ δὲ εἴκοντος καὶ εὐενδότου
τὸν Ἰωσήφ. οὗτος γὰρ οὐκ ἀλογεῖ μὲν τῶν κατὰ ψυχὴν ἀρετῶν, προμη- 11
661 M. θεῖται δὲ καὶ τῆς τοῦ σώματος εὐσταθείας, | ἐφίεται ⟨δὲ⟩ καὶ τῆς τῶν
ἐκτὸς εὐπορίας· ἀνθέλκεται δὲ εἰκότως πολλὰ τέλη τοῦ βίου προτεθει-
μένος, καὶ ἀντισπώμενος ὑφ᾽ ἑκάστου σείεται καὶ κλονεῖται μὴ δυνά-
μενος στηριχθῆναι. καὶ γὰρ οὐδ᾽ ὥσπερ αἱ ἔνσπονδοι πόλεις εἰρήνην 12
ἄγουσι * * * καὶ ἀντεπιτίθενται, ὡς ἐν μέρει κρατεῖν τε καὶ ἡττᾶσθαι·
πολλὴ γάρ ἐστιν ὅτε ῥυεῖσα πρὸς πλοῦτον καὶ δόξαν ὁρμὴ τὰς περὶ
σῶμα καὶ ψυχὴν φροντίδας ἐξενίκησεν, εἶτα ἀντιβιασθεῖσα πάλιν ὑπὸ
ἀμφοῖν ὑπὸ τῆς ἑτέρας ἐνικήθη. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἀθρόαι καὶ αἱ 13
σώματος ἡδοναὶ καταρραγεῖσαι πάντα ἑξῆς τὰ νοητὰ ἐπέκλυσάν τε καὶ
ἠφάνισαν· εἶτ᾽ οὐκ εἰς μακρὰν ἀντιπνεύσασα σοφία λάβρῳ καὶ σφοδρῷ
πνεύματι τό τε ῥεῦμα τῶν ἡδονῶν ἐχάλασε καὶ συνόλως τὰς διὰ τῶν
αἰσθήσεων ἁπάσας σπουδάς τε καὶ φιλοτιμίας ἐπράυνε. τοιοῦτος μὲν 14
δὴ κύκλος εἱλεῖται περὶ τὴν πολύτροπον ψυχὴν αἰδίου πολέμου· καθαι-
ρεθέντος γὰρ ἑνὸς ἐχθροῦ φύεται πάντως δυνατώτερος ἕτερος, ὕδρας τῆς
πολυκεφάλου τὸν τρόπον· καὶ γὰρ ἐπ᾽ ἐκείνης φασὶν ἀντὶ τῆς ἐκτμη-
θείσης κεφαλῆς ἀναβλαστάνειν ἄλλην, αἰνιττόμενοι τὸ πολύμορφον καὶ
πολύγονον τῆς ἀθανάτου κακίας δυσάλωτον γένος. μηδὲν οὖν ἓν ἀπο- 15
κρίνας ποτὲ πρὸς * * * τῷ Ἰωσήφ, ἀλλ᾽ ἴσθι ὅτι πολυμιγοῦς καὶ
κεχραμένης δόξης ἐστὶν εἰκών. ἐμφαίνεται γὰρ καὶ τὸ λογικὸν ἐγκρα-

---

1 δυοῖν v δὴ ⟨τούτων τῶν⟩ conicio 3 ἀπογαλακτιζόμενον Mang. (τοῦτ᾽ ἔστιν vid. add.): γαλακτιζόμενον A 8 εὐπαθείας coni. Mang. δὲ add. Cohn 10 σείεται Mang.: ἵεται A 11 οὐδὲ ⟨ταῦθ᾽⟩ coni. Mang. 12 αἱ ἐπιθυμίαι, ἀλλὰ πολεμοῦσιν ἀλλήλαις suppleo 13 πρὸς scripsi: περὶ A 15 ἀμφοῖν ⟨ἢ⟩ vel τῆς δυνατωτέρας conicio 16 καταρρυεῖσαι coni. Mang. 18 ἐκώλυσε coni. Mang. 24 ἓν ἀποκρίνας scripsi: ἐναποκρίνας A, fort. τῶν ἀγαθῶν add. 25 lacuna 10—11 litt. iam in A exstat, προσκλήρου μόνον (vel τούτῳ) conicio, προσκληρωθεὶς Mang. 26 κεχραμένης Mang.: κεχρυμμένης A γὰρ ⟨δι᾽ αὐτοῦ⟩ conicio

---

3—6 cf. Origenis in Gen. Homil. VII 1 p. 78.

τείας εἶδος, ὃ τῆς ἄρρενος γενεᾶς ἐστι, κατὰ τὸν πατέρα Ἰακὼβ τυπω-
16 θέν· ἐμφαίνεται καὶ τὸ ἄλογον αἰσθήσεως, μητρῴῳ γένει τῷ κατὰ
Ῥαχὴλ ἐξεικονισθέν· ἐμφαίνεται καὶ τὸ τῆς σωματικῆς ἡδονῆς σπέρμα,
ὃ ἀρχιοινοχόων καὶ ἀρχισιτοποιῶν καὶ ἀρχιμαγείρων συνδιαιτήσεις ἐν-
εσφράγισαν· ἐμφαίνεται καὶ τὸ τῆς κενῆς δόξης, ἐφ' ἣν ὡς ἐφ' ἅρμα
διὰ τὸ κοῦφον ἀναβαίνει (Gen. 41, 43), φυσώμενος καὶ μετέωρον αἰωρῶν
ἑαυτὸν ἐπὶ καθαιρέσει ἰσότητος.
17 (3.) Ὁ μὲν δὴ τοῦ Ἰωσὴφ χαρακτὴρ διὰ τῶν εἰρημένων ὑπο-
τυποῦται· τῶν δ' ὀνειράτων ἑκάτερον μὲν ἀκριβωτέον, πρότερον δὲ τὸ
περὶ τῶν δραγμάτων ἐρευνητέον. „ᾤμην“ φησίν „ἡμᾶς δεσμεύειν
δράγματα“ (Gen. 37, 7). τὸ μὲν „ᾤμην“ εὐθέως ἀδηλοῦντος καὶ
ἐνδοιάζοντος καὶ ἀμυδρῶς ὑπολαμβάνοντος, οὐ παγίως καὶ τηλαυγῶς
18 ὁρῶντος, ἀνάφθεγμά ἐστι. τοῖς γὰρ ἐκ βαθέος ὕπνου διανισταμένοις
καὶ ἔτι ὀνειρώττουσιν ἁρμόττον λέγειν „ᾤμην“, οὐχὶ τοῖς ἐγρηγορόσι
19 παντελῶς καὶ τρανῶς ἐμβλέπουσιν. ἀλλ' οὐχ ὁ ἀσκητὴς Ἰακὼβ „ᾤμην“
ἐρεῖ, ἀλλ' „ἰδοὺ κλῖμαξ ἐστηριγμένη, ἧς ἡ κεφαλὴ | ἀφικνεῖτο εἰς τὸν p. 662
οὐρανόν“ (Gen. 28, 12), καὶ πάλιν· „ἡνίκα ἐνεκίσσων τὰ πρόβατα, εἶδον
τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτὰ ἐν τῷ ὕπνῳ, καὶ ἰδοὺ οἱ τράγοι καὶ οἱ κριοὶ ἀνέ-
βαινον ἐπὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἶγας, διάλευκοι καὶ ποικίλοι καὶ σπο-
20 δοειδεῖς ῥαντοί“ (Gen. 31, 10. 11). τῶν γὰρ τὸ καλὸν δι' ἑαυτὸ αἱρε-
τὸν νομιζόντων καὶ τὰς ἐν τοῖς ὕπνοις φαντασίας εἰλικρινεστέρας καὶ
καθαρωτέρας ἐξ ἀνάγκης εἶναι συμβέβηκεν, ὥσπερ καὶ τὰς μεθ' ἡμέραν
δοκιμωτέρας πράξεις.
21 (4.) Ἄγαμαι δ', ὅταν ἀκούω τοῦ διηγουμένου τὸ ὄναρ, ὅτι ὑπέ-
λαβε δράγματα καταδεῖν, οὐ θερίζειν. ἐκεῖνο μὲν ἰδιωτῶν καὶ ὑπηρε-
τῶν ἔργον, τοῦτο δ' ἡγεμόνων καὶ γεωργίας ἐμπειροτάτων τὸ ἐπιτή-
22 δευμα. τὸ γὰρ δύνασθαι διακρίνειν σκυβάλων ἀναγκαῖα καὶ τρόφιμα μὴ
τροφίμων καὶ νόθων γνήσια καὶ ἀνωφελοῦς ῥίζης καρπὸν ὠφελιμώ-
τατον, μὴ ἐν οἷς ἡ γῆ βλαστάνει μᾶλλον ἢ διάνοια φύει, τελειοτάτης
23 ἀρετῆς ἐστιν. ὁ γοῦν ἱερὸς λόγος τοὺς ὁρῶντας εἰσάγει θερίζοντας καί,

---

1 γεννεᾶς A   2 ἄλογον Mang.: λογικὸν A   4. 5 συνδιαιτάσεις ἐνεσφράγησαν A   ἐνέσπειραν coni. Mang.   5 καινῆς δόξης ἔφην A   6 αἰωρῶν Cohn: ἑωρῶν A, ἑωρακὼς Hoesch., ᾐωρηκὼς coni. Mang.   7 ⟨τῆς⟩ ἰσότητος conicio   10 ὑμᾶς in ἡμᾶς corr. A   11 ἀδημονοῦντος conicio   13 ὁρᾶν conicio   ἀνάφθεγμα suspectum   14 ἐγρηγορόσι Mang.: ἐγρηγόρσει A   17 ἐνέκισσον A   20 αὐτὸ conicio   25 καταδεῖν v: κατιδεῖν A   μὲν ⟨γὰρ⟩ conicio   26 ⟨τὸ⟩ ἔργον conicio   29 ἢ Mang.: ἡ A, ἢ ἡ coni. Hoesch.

τὸ παραδοξότατον, οὐ κριθὰς ἢ πυρούς, ἀλλὰ τὸν θερισμὸν αὐτὸν ἐκθερί-
ζοντας· λέγεται οὖν· „ὅταν θερίζητε τὸν θερισμὸν ὑμῶν, οὐ συντελέσετε
τὸ λοιπὸν τοῦ θερισμοῦ“ (Lev. 19, 9). βούλεται γὰρ τὸν ἀστεῖον οὐ 24
μόνον κριτὴν εἶναι τῶν διαφερόντων, ⟨διακρίνοντα⟩ καὶ διαστέλλοντα ἐξ
ὧν γίνεταί τινα καὶ τὰ γεννώμενα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ δύνασθαι διακρίνειν
δοκεῖν ἀναιρεῖν, ἀμῶντα τὸν ἀμητὸν καὶ τὴν ἰδίαν ἐπιβουλὴν ἀποτέμ-
νοντα διὰ τὸ καὶ πεποιθέναι καὶ Μωυσεῖ λέγοντι πιστεύειν, ὅτι „μόνου
τοῦ θεοῦ ἡ κρίσις ἐστί“ (Deut. 1, 17), παρ' ὃν αἱ συγκρίσεις καὶ αἱ
διακρίσεις τῶν ἁπάντων· ὑφ' οὗ καλὸν ὁμολογεῖν ἡττᾶσθαι καὶ τῆς
ἀοιδίμου νίκης εὐκλεέστερον. ὅμοιόν ἐστι τῷ τὸν θερισμὸν θερίζειν τὸ 25
δὶς περιτέμνειν, ὅπερ ὡς ὅτε ἐκαινούργησεν ἐξευρὼν περιτομῆς περιτο-
μήν (Gen. 17, 13), τὴν „ἁγνείαν ἀφαγνίζεσθαι“ (Num. 6, 2), τὴν κάθαρ-
σιν τῆς ψυχῆς αὐτὴν καθαίρεσθαι, παραχωροῦντας τῷ θεῷ τὸ φαιδρύ-
νειν καὶ μηδέποτε νομίσαντας ἱκανοὺς εἶναι ἑαυτοὺς ἄνευ θείας ἐπιφρο-
σύνης τὸν κηλίδων ἀνάμεστον ἐκνίψασθαι καὶ ἀπολούσασθαι βίον. ταύτης 26
ἐστὶ τῆς συγγενείας καὶ τὸ διπλοῦν σπήλαιον (Gen. 23, 9), αἱ διπλαῖ
καὶ περιμάχητοι γνῶμαι, ἥ τε περὶ τοῦ γεγονότος καὶ ἡ περὶ τοῦ πεποιη-
κότος, αἷς ἐντρέφεται ὁ ἀστεῖος, θεωρῶν μὲν τὰ ἐν κόσμῳ, φιλοπευ-
στῶν δὲ καὶ περὶ τοῦ γεννήσαντος πατρός. ἀφ' ὧν οἶμαι καὶ τὴν ἐν 27
μουσικῇ δὶς διὰ πασῶν εὑρεθῆναι συμφωνίαν· ἔδει γὰρ καὶ τὸ ἔργον
καὶ τὸν δημιουργὸν τελειοτάταις μελῳδίαις εὐδαιμονίζεσθαι δυσίν, οὐχὶ
663 M. ταῖς αὐταῖς. ἐπειδὴ γὰρ τὰ ὑμνούμενα | διέφερεν, ἀναγκαῖον καὶ τὰς μελῳ- 28
δίας καὶ συμφωνίας διακεκρίσθαι, τὴν μὲν συνημμένην ἀπονέμοντας τῷ συνημ-
μένῳ καὶ ἐκ διαφερόντων ἁρμοσθέντι κόσμῳ, τὴν δὲ διεζευγμένην τῷ πάσης
γενέσεως διεζευγμένῳ κατὰ τὴν οὐσίαν θεῷ. γνώμην δὲ ἀποφαίνεται πάλιν 29
ὁ ἱεροφάντης φιλάρετον λέγων· „οὐ συντελέσετε τὸ λοιπὸν τοῦ θερισμοῦ“
(Lev. 19, 9), μεμνημένος τῆς ἐξ ἀρχῆς ὑποθέσεως, καθ' ἣν ὡμολόγει „τὸ
τέλος εἶναι κυρίου“ (Num. 31, 28ss.), παρ' ὃν τὸ κῦρος καὶ ἡ τούτων

---

1 πυρροὺς A 2 γοῦν conicio θερίζηται A 4 διακρίνοντα addidi
6 δοκοῦν coni. Mang. ἐπιβολὴν coni. Mang., βουλὴν conicio 7 prius
καὶ] ἑαυτῷ μὴ conicio Μωσεῖ A 10 τῷ Hoesch.: τὸ A 11 ὡσαύτως
conicio ἐκαινούργησαν v ἐξευρὼν scripsi: ἐξεῦρον A
12 ⟨καὶ τὸ⟩ τὴν conicio ἀφαγνίζεσθαι Mang.: ἀφανίζεσθαι A 14 αὐτοὺς
conicio 15 τὸν scripsi: τῶν A ἐκνίψασθαι καὶ ἀπολούσασθαι scripsi:
ἐκνίψαι καὶ ἀπολοῦσαι A 17 γνῶμαι scripsi: μνῆμαι A, ἔννοιαι Mang.
22 ἑαυταῖς A ⟨ἣν⟩ καὶ conicio 23 ἀπονέμοντα Mang., ⟨καὶ⟩ τὴν . . .
ἀπονέμεσθαι vel ἀπονέμοντος ⟨τοῦ λόγου⟩ conicio 26 συντελέσετε ex LXX
scripsi: συντελέσαι A, quocum μὴ coniungi debebat 28 κυρίῳ conicio
παρ' ὃν τὸ Mang.: παρόντος A τούτων] πάντων conicio

30 βεβαίωσίς ἐστιν. ἀλλὰ γὰρ ὁ τοῦ θερίζειν ἀμύητος αὐχεῖ λέγων·
„ᾤμην ἃ μὴ ἐθέρισα καταδεῖν σὺν ἑτέροις δράγματα“ (Gen. 37, 7),
καὶ οὐκ ἐλογίσατο παρ' ἑαυτῷ, ὅτι δούλων καὶ ἀνεπιστημόνων ἥδε
ἐστὶν ὑπηρεσία, καθὰ καὶ μικρῷ πρότερον εἶπον.
31 Δράγματα δ' ἀλληγοροῦντές φαμεν εἶναι πράγματα, ὧν ἕκαστος ὡς
οἰκείας τροφῆς ἐπιδράττεται, ἐν ᾗ ζήσεσθαι καὶ βιώσεσθαι τὸν αἰῶνα
32 ἐλπίζει. (5.) μυρίαι μὲν οὖν τῶν δραγμάτων, λέγω δὴ τῶν ὡσανεὶ
τρεφόντων πραγμάτων, διαφοραί, μυρίαι δὲ καὶ τῶν ἐπιδραττομένων καὶ
αἱρουμένων τὰ δράγματα, ὡς ἁπάσας οὔτ' εἰπεῖν οὔτ' ἐπινοῆσαι δυνατόν·
τινὰς δ' οὐκ ἄτοπον δείγματος ἕνεκα ἑρμηνεῦσαι, ὧν καὶ τὸ ὄναρ
33 διηγούμενος ἐπεμνήσθη. φησὶ γὰρ τοῖς ἀδελφοῖς· „ᾤμην ἡμᾶς δεσμεύειν
δράγματα“ (l. c.). ἀδελφοὶ δ' εἰσὶν ὁμοπάτριοι μὲν δέκα, ὁμογάστριος
δὲ εἷς· ἑκάστου δὲ αὐτῶν τοὔνομα σύμβολον ἀναγκαιοτάτου πράγματός
ἐστι, Ῥουβὴν μὲν εὐφυίας — υἱὸς γὰρ ὁρῶν καλεῖται, ᾗ μὲν υἱός, οὐ
τέλειος, ᾗ δὲ ὁρατικὸς καὶ ὀξὺ καθορῶν, εὐφυής —, μαθήσεως δὲ
34 Συμεών — εἰσακοὴ γὰρ ἑρμηνεύεται —, ἐνεργειῶν δὲ καὶ πράξεων
σπουδαίων καὶ λειτουργιῶν ἁγίων Λευί, τῶν δὲ εἰς θεὸν ᾠδῶν τε καὶ
ὕμνων Ἰούδας, Ἰσσάχαρ δὲ μισθῶν, οἳ ἐπ' ἔργοις καλοῖς ἀποδίδονται
— τάχα δ' αὐτὰ τὰ ἔργα ὁ τέλειος μισθὸς ἦν —, Ζαβουλὼν δὲ φωτός,
ἐπειδὴ ῥύσις νυκτερίας ὀνομάζεται — ῥεούσης δὲ καὶ ἀπολιπούσης νυκτὸς
35 ἐξ ἀνάγκης φῶς ἀνίσχει —, διακρίσεως δὲ καὶ τομῆς πραγμάτων Δάν,
ἐπιθέσεως δὲ καὶ ἀντεπιθέσεως πειρατικῆς Γάδ, Ἀσὴρ δὲ τοῦ φυσικοῦ
πλούτου — μακαρισμὸς γὰρ ἑρμηνεύεται, ἐπειδὴ μακάριον κτῆμα
36 νενόμισται πλοῦτος —, εἰρήνης δὲ Νεφθαλείμ — διανοίγεται
⟨γὰρ⟩ καὶ εὐρύνεται πάντα εἰρήνῃ, ὡς συγκλείεται | πολέμῳ· τὸ δὲ p. 664
ὄνομα μεταληφθὲν πλατυσμὸς ἢ διανεῳγμένον ἐστί —, Βενιαμὶν
δὲ τοῦ νέου καὶ γέροντος χρόνου· λέγεται γὰρ ἑρμηνευθεὶς υἱὸς
ἡμερῶν εἶναι, ἡμέραις δὲ καὶ νυξὶν ὁ νέος ὁμοῦ καὶ γέρων αἰὼν

1 λέγων Mang.: λέγειν A 2 μὴ A: μὲν coni. Mang., secl. Richter, sed v. § 21 κατάδειν A 4 ⟨ἡ⟩ ὑπηρεσία conicio (v. § 21) 7 δὲ conicio 9 ὡς] ἃς coni. Mang. 10 καὶ ⟨ὁ⟩ conicio 14 Ῥουβὴν scripsi: Ῥουβείμ A 14. 15 bis ἢ pro ᾗ A 18 Ἰσάχαρ A ἀποδίδονται scripsi: ἐπιδίδονται A 20 ῥύσις Mang.: φύσις A 21 τομῆς Mang.: τροπῆς A 22 φυσικοῦ Mang.: ψυχικοῦ A 25 γὰρ add. Hoesch. 28 ἡμερῶν Hoesch.: ἡμῶν A αἰὼν Mang.: αἰῶνα A

27 *cf. Hieronymi quaest. in Gen.* p. 55,17 Lag.: errant qui putant Beniamin filium dierum interpretari . . .

ἀναμετρεῖται. ἐπιδράττεται γοῦν ἕκαστος τῶν οἰκείων καὶ ἐπιδραξά- 37
μενος τὰ μέρη πάντα συνδεῖ· ὁ μὲν εὐφυὴς εὐθιξίας, ἐπιμονῆς,
μνήμης, ἐν οἷς ἡ εὐφυΐα· ὁ δὲ εὐμαθὴς ἀκροάσεως, ἡσυχίας,
προσοχῆς· ὁ δὲ ἐγχειρητὴς [τῆς] θαρραλεότητος, παρακεκινδυνευ-
μένης εὐτολμίας· ὁ δὲ εὐχάριστος ἐπαίνων, ἐγκωμίων, ὕμνων, 38
εὐδαιμονισμῶν κατά τε τὸ λέγειν καὶ τὸ ᾄδειν· ὁ δὲ μισθῶν ἐφιέ-
μενος ἀόκνου συνεχείας τλητικωτάτης καρτερίας καὶ ἐπιμελείας σὺν
ἀνανταγωνίστῳ ταχυτῆτι· ὁ δὲ φῶς ἀντὶ σκότους μεταδιώκων ἐγρηγόρ- 39
σεως, ὀξυωπίας· ὁ δὲ τομῆς καὶ διακρίσεως πραγμάτων ζηλωτὴς λόγων
ἠκονημένων, τοῦ μὴ ὑφ' ὁμοίων ὡς τῶν αὐτῶν ἀπατᾶσθαι, τοῦ μὴ
πρὸς χάριν, τοῦ ἀδεκάστου· ὁ δὲ πειρατικώτερον ἐνεδρεύων τοὺς ἀντι- 40
λοχῶντας ἀπάτης, φενακισμοῦ, γοητείας, σοφισμάτων, προσποιήσεως,
ὑποκρίσεως, ἅπερ ἐξ ἑαυτῶν ψεκτὰ ὄντα κατ' ἐχθρῶν γινόμενα ἐπαινεῖ-
ται· ὁ δὲ πλουτεῖν τὸν φύσεως πλοῦτον ἐπιτηδεύων ἐγκρατείας, ὀλιγο-
δεΐας· ὁ δὲ εἰρήνης ἐρῶν εὐνομίας, εὐδικίας, ἀτυφίας, ἰσότητος. (6.) ἐκ 41
τούτων τὰ τῶν ὁμοπατρίων ἀδελφῶν δράγματα καταδεῖται, τὰ δὲ τοῦ
ὁμογαστρίου ἐξ ἡμερῶν καὶ χρόνου, τῶν οὐδενὸς αἰτίων ὡς ἁπάντων
αἰτίων. αὐτὸς δὲ ὁ ἐνυπνιαστὴς καὶ ὀνειροπόλος — ἦν γὰρ ἀμφότερα 42
— τῆς κενῆς δόξης ὡς μεγίστου καὶ λαμπροτάτου καὶ βιωφελεστάτου κτή-
ματος ἐπιδράττεται. διὸ πρῶτον μὲν ἀπ' ὀνειράτων, ἃ νυκτὶ φίλα, τῷ βασι-
λεῖ τῆς σωματικῆς χώρας γνωρίζεται, οὐκ ἀπὸ πραγμάτων τηλαυγῶν ἐναρ-
γείας, ἃ πρὸς ἐπίδειξιν ἡμέρας δεῖται. εἶτ' ἐπίτροπος ἢ κηδεμὼν Αἰγύπτου 43
πάσης ἀνακηρύττεται, ταῖς τιμαῖς τοῦ βασιλέως οἰόμενος δευτερεῖα,
ἅπερ ἥττης καὶ ἀτιμίας ἀφανέστερα καὶ καταγελαστότερα παρὰ φρονή-
σει γράφεται δικαζούσῃ. εἶτα „κλοιὸν χρυσοῦν" (Gen. 41,41.42), ἀγχόνην 44
ἐπιφανῆ, κύκλον καὶ τροχὸν ἀνάγκης ἀτελευτήτου, περιτίθεται — οὐκ
ἀκολουθίαν καὶ τὸ ἑξῆς ἐν βίῳ καὶ τὸν εἱρμὸν τῶν τῆς φύσεως πρα-
p. 665 M. γμάτων, ὡς ἡ Θάμαρ· οὐ | γὰρ κλοιός, ἀλλὰ ὁρμίσκος αὐτῆς ὁ κόσμος
(Gen. 38, 18) — καὶ δακτύλιον μέντοι βασιλικόν (Gen. 41, 42), δῶρον

---

1 οὖν conicio 4 τῆς secl. Mang., idem καὶ post θαρραλεότητος add. vel θαρραλεωτάτης coni. 5. 6 ὕμνον, εὐδαιμονισμὸν A 6 ⟨τῶν⟩ κατὰ conicio 7 συνεχείας ⟨ἀσκήσεως⟩ coniciebam, nunc satis habeo comma post συνεχείας delevisse 8 ἀνανταγωνίστῳ scripsi: εὐκαταφροντίστω A, εὐκαταφόρῳ coni. Mang., ἀκαταφρονήτῳ coniciebam 11. 12 ἀντιλοχῶντας scripsi: ἀντιλοχοῦντας A 15 εὐδικίας Mang.: εὐδοκίας A 16 alterum τὰ Mang.: τοῦ A 17. 18 αἰτίων, ὧν δ' οὐκ ἄνευ πάντα conicio 21. 22 ἐναργείας Mang.: ἐνεργείας A 22 ἐπίσκοπος v ἢ] καὶ conicio 23 τῆς τιμῆς coni. Mang. 26 περιτιθέναι A

⟨ἄδωρον⟩, πίστιν ἄπιστον, ἐναντιούμενον τῷ δοθέντι πάλιν τῇ Θάμαρ
45 ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ ὁρῶντος, Ἰσραήλ, Ἰούδα. δίδωσι γὰρ οὗτος τῇ
ψυχῇ σφραγῖδα (Gen. 38, 18), πάγκαλον δῶρον, διδάσκων ὅτι ⟨ὁ θεὸς⟩
ἀσχημάτιστον οὖσαν τὴν τῶν πάντων οὐσίαν ἐσχημάτισε καὶ ἀτύπωτον
ἐτύπωσε καὶ ἄποιον ἐμόρφωσε καὶ τελειώσας τὸν ὅλον ἐσφράγισε κόσμον
46 εἰκόνι καὶ ἰδέᾳ, τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ. ἀλλ' ἐκεῖνός γε καὶ ἐπὶ τὸ δευτε-
ρεῖον ἄνεισιν ἅρμα (Gen. 41, 43)· [ἢ] ὑποτυφούμενος ὑπ' αἰώρας φρενῶν
καὶ κενοῦ φυσήματος καὶ σιταρχεῖ (ibid. 48), τῷ σώματι θησαυροφυλα-
κῶν καὶ πανταχόθεν αὐτῷ πορίζων τὰς τροφάς· ἐπιτειχισμὸς δὲ κατὰ
47 τῆς ψυχῆς βαρὺς οὗτός ἐστι. τῇ δὲ προαιρέσει καὶ ζηλώσει τοῦ βίου
μαρτυρεῖ καὶ τοὔνομα οὐχ ἥκιστα· πρόσθεσις γὰρ Ἰωσὴφ ἑρμηνεύεται.
κενὴ δὲ δόξα προστίθησιν ἀεὶ γνησίῳ μὲν τὸ νόθον, οἰκείῳ δὲ τὸ ἀλλό-
τριον, ἀληθεῖ δὲ τὸ ψεῦδος, αὐτάρκει δὲ τὸ πλεονάζον, ζωῇ δὲ θρύψιν,
βίῳ δὲ τῦφον.
48 (7). Τί δ' ἐστὶν ὃ βούλομαι δηλοῦν, σκόπει. σιτίοις καὶ ποτοῖς
τρεφόμεθα, κἂν ᾖ εὐτελεστάτη μᾶζα καὶ ὕδωρ ναματιαῖον. τί οὖν ἡ
κενὴ δόξα προσεπέθηκεν ἀμήτων καὶ μελιπήκτων πεμμάτων γένη μυρία
καὶ οἴνων ἀμυθήτων πολυέργους καὶ παμποικίλους κράσεις πρὸς ἀπό-
49 λαυσιν ἡδονῆς μᾶλλον ἢ πρὸς μετουσίαν τροφῆς παρηρτυμένας; πάλιν
ἡδύσματα πρὸς ἐδωδὴν ἀναγκαῖα γήτεια καὶ λάχανα καὶ πολλὰ τῶν
ἀκροδρύων καὶ ἔτι τυρὸς καὶ εἴ τι ἄλλο ὁμοιότροπον· εἰ δὲ θέλεις, ἐπὶ
σαρκοβόρων ἀνθρώπων ἰχθῦς ἔτι καὶ κρέας πρὸς τούτοις γράφομεν.
50 ἆρ' οὖν οὐκ αὔταρκες ἦν ἀπανθρακίσαντας καὶ αὐτοσχεδίως ὀπτήσαντας
πυρὶ τρόπον ἡρωικῶν ὄντως ἀνδρῶν προσφέρεσθαι; ἀλλ' οὐκ ἐπὶ ταῦτα
ὁ γαστρίμαργος μόνον ὁρμᾷ, σύμμαχον δὲ τὴν κενὴν δόξαν λαβὼν καὶ

1 ἄδωρον add. Mang. τῇ (vel τῇ αὐτῇ) scripsi: αὐτῆς A, αὐ τῇ Mang. 2 οὗτος] ὁ θεὸς Mang. 3 ὁ θεὸς addidi 6 γε scripsi: τε A 7 ἢ seclusi cum Mang. vel ὁ conicio 11 καὶ] δὲ (in notis δὴ) Mang. 13 ἀληθεῖ Mang.: ἀληθέσι codd. ψευδὲς conicio, nisi praeferas ἀληθείᾳ 16 ᾖ] ἡ A τί scripsi: εἴ τι A, ἔτι vel εἰς τί coni. Mang. 17 ἀμητῶν A post μελιπήκτων fort. καὶ ἄλλων add. (de ebr. § 217) 20 ἐπωδὴν A γήτεια Mang.: γοητεία A 21 ἔτι scripsi: εἰ A, om. Mang. 22 ἀνθρώπων Hoesch.: ἄνθρωπος A κρέας] ὄρνεας coni. Mang. γράφωμεν conicio 24 ταῦτα Hoesch.: τούτων A

1 cf. Soph. Aiacem 665: ἄδωρα δῶρα. 15—269,1 cf. dissertationem meam „Philo und die kynisch-stoische Diatribe“ p. 18. 24 ss. 16 μᾶζα καὶ ὕδωρ] cf. Epicurea fr. 602.

τὸ ἐν αὐτῷ λίχνον πάθος ἐγείρας ὀψαρτύτας καὶ τραπεζοποιοὺς εὐδοκί-
μους τὴν τέχνην ἀναζητεῖ καὶ περιβλέπεται. οἱ δὲ τὰ κατὰ τῆς ταλαί- 51
νης γαστρὸς ἐκ πολλῶν χρόνων ἀνευρημένα δελέατα ἀνακινήσαντες καὶ
χυλῶν ἰδιότητας σκευάσαντές τε καὶ διαθέντες ἐν κόσμῳ προσσαίνουσι
καὶ τιθασεύουσι γλῶτταν· εἶτ' εὐθὺς ἀγκιστρεύονται τῶν αἰσθήσεων τὴν
ἐπιβάθραν, γεῦσιν, δι' ἧς ἀντ' ἐλευθέρου δοῦλος ὁ δειπνοθήρας οὐκ εἰς
μακρὰν ἀνεφάνη. τίς γε μὴν οὐκ οἶδεν, ὅτι ἀμπεχόνη πρὸς τὰς ἀπὸ 52
666 M. κρυμοῦ | καὶ θάλπους ἐγγινομένας βλάβας τῷ σώματι κατεσκευάσθη τὸ
πρῶτον; ἀλεξάνεμος μέν, ὡς οἱ ποιηταί πού φασι, χειμῶνι * * *. τίς 53
οὖν τὰς πολυτελεῖς ἁλουργίδας, τίς τὰ διαφανῆ καὶ λεπτὰ θέριστρα, τίς
τὰς ἀραχνοϋφεῖς ἀμπεχόνας, τίς τὰ ἐπηνθισμένα ἢ βαφαῖς ἢ πλοκαῖς διὰ τῶν
βάπτειν ἢ ὑφαίνειν ποικίλα ἐπισταμένων καὶ τὴν ἐν ζῳγραφίᾳ μίμησιν παρ-
ευημερούντων δαιδαλεύεται; τίς; οὐχ ἡ κενὴ δόξα; (8.) ἀλλὰ μὴν καὶ οἰκίας 54
διὰ τὰς αὐτὰς ἐδέησεν ἡμῖν αἰτίας, καὶ ὅπως μὴ πρὸς θηρίων ἢ θηριωδε-
στάτων τὰς φύσεις ἀνθρώπων ἐπιτρεχόντων βλαπτώμεθα. τί οὖν τὰ μὲν
ἐδάφη καὶ τοὺς τοίχους πολυτελέσι λίθοις διακοσμοῦμεν; τί δὲ Ἀσίαν καὶ
Λιβύην καὶ πᾶσαν Εὐρώπην καὶ τὰς νήσους ἐπερχόμεθα, κίονας ἀριστίν-
δην ἐπιλελεγμένους καὶ ἐπιστυλίδας ἐρευνῶντες; τί δὲ περὶ Δωρίους καὶ 55
Ἰωνικὰς καὶ Κορινθιακὰς γλυφὰς καὶ ὅσα οἱ ἐντρυφῶντες ⟨τοῖς καθεστ⟩ῶσι
νόμοις προσεξεῦρον σπουδάζομέν τε καὶ φιλοτιμούμεθα, κιονόκρανα κοσ-
μοῦντες; τί δὲ χρυσορόφους ἀνδρῶνας καὶ γυναικωνίτιδας κατασκευά-
ζομεν; ἆρ' οὐ διὰ τὴν κενὴν δόξαν; καὶ μὴν πρός γε ὕπνον μαλακὸν 56
μὲν ἔδαφος αὔταρκες ἦν — ἐπεὶ καὶ μέχρι νῦν τοὺς Γυμνοσοφιστὰς παρ'
Ἰνδοῖς χαμευνεῖν ἐκ παλαιῶν ἐθῶν κατέχει λόγος —, εἰ δὲ μή, στιβὰς
γοῦν ἐκ λίθων λογάδων ἢ ξύλων εὐτελῶν πεποιημένη κλίνη. ἀλλὰ γὰρ 57
ἐλεφαντόποδες τὰ ἐνήλατα καὶ κλιντῆρες ὀστράκοις πολυτελέσι καὶ ποικί-
λαις χελώναις ἐνδεδεμέναις μετὰ πολλῶν πόνων καὶ δαπανημάτων ἐν

---

3 ἀνακαινίσαντες coni. Mang. 4 προσαίνουσι A 5 γλῶτταν ⟨πρῶτον⟩ coni. Mang. 6 ἐπὶ βάθραν A 9 ἀλλ' ἐξάνεμος A lacuna unius fere versus in A, τῷ δὲ θέρει ἀναψύχουσα e. gr. supplet Hoesch. 11 ἀραχνοϋφεῖς Mang.: ἀραχνοφυεῖς A ποικιλίαις coni. Mang. 12 βάπτειν Mang.: ῥάπτειν A 13 οἰκείας A 14. 15 θηριωδεστέρων coni. Mang. 19 ὅσα Hoesch.: ὅσους A τοῖς καθεστῶσι scripsi (καθεστῶσι iam Mang.): ζῶσι A 21 χρυσορρόφους A 22 γε scripsi: τε A 26 καὶ ⟨κεκοσμημένοι⟩ conicio κλιντῆρες Hoesch.: ἠλιντῆρας A 27 ἐνδεδεμένοι coni. Mang.

---

9 Hom. Od. ξ 529.

πολλῷ χρόνῳ κατασκευάζονται, τινὲς δὲ ὁλοάργυροι καὶ ὁλόχρυσοι καὶ
λιθοκόλλητοι στρωμναί, ἀνθηροποικίλοις καὶ χρυσοπάστοις ὡς πρὸς ἐπί-
δειξιν καὶ πομπήν, οὐ τὴν καθ' ἡμέραν χρῆσιν, διακεκοσμημέναι, ὧν
58 δημιουργὸς ἡ κενὴ δόξα. τί δὲ τοῦ ἀπὸ τῆς ἐλαίας ἐκθλιβομένου καρ-
ποῦ πλέον ἔδει ζητεῖν πρὸς ἀλείμματα; καὶ γὰρ λεαίνει καὶ κάματον
σώματος λύει καὶ εὐσαρκίαν ἐμποιεῖ, κἂν εἴ τι κεχαλασμένον εἴη, σφίγγει
59 πυκνότητι καὶ οὐδενὸς ἧττον ἑτέρου ῥώμην καὶ εὐτονίαν ἐντίθησιν. ἀλλὰ
γὰρ ἐπετειχίσθη τοῖς ὠφελοῦσι τὰ ἡδέα τῆς κενῆς δόξης ἀλείμματα, εἰς
ἃ καὶ μυρεψοὶ πονοῦσι καὶ χῶραι μεγάλαι συντελοῦσι, Συρία, Βαβυλών,
60 Ἰνδοί, Σκύθαι, παρ' οἷς αἱ τῶν ἀρωμάτων γενέσεις εἰσί. (9.) πρός γε
μὴν τὸ πίνειν τίνος ἔδει μᾶλλον ἢ τοῦ φύσεως ἐκπώματος ἀκρότησι
τέχνης εἰργασμένου; τὸ δὲ ἔκπωμα αἱ ἡμέτεραι χεῖρές | εἰσιν, ἃς εἰς p. 667 M.
ταὐτό τις συναγαγὼν καὶ κοιλάνας, εὖ μάλα τῷ στόματι προσθείς, ἐπι-
χέοντος ἑτέρου τὸ ποτὸν οὐ μόνον ἄκος τῆς δίψης, ἀλλὰ καὶ ἄλεκτον
61 ἡδονὴν κτᾶται. εἰ δὲ ἔδει πάντως ἑτέρου, τὸ γεωργικὸν κισσύβιον οὐχ
ἱκανὸν ἦν, ἀλλὰ ἄλλων ἐπιφανῶν τέχνας ἀναζητεῖν ἔδει; τί δὲ ἀργυρῶν
καὶ χρυσῶν κυλίκων ἄφθονον πλῆθος κατασκευάζεσθαι, εἰ μὴ διὰ τὸν
φρυαττόμενον μεγάλα τῦφον καὶ τὴν ἐπ' αἰώρας φορουμένην κενὴν δόξαν;
62 ὅταν καὶ στεφανοῦσθαί τινες ἀξιῶσι μὴ δάφνης μηδὲ κιττοῦ, μὴ ἴων ἢ
κρίνων ἢ ῥόδου ἢ θαλλοῦ συνόλως ἤ τινος ἄνθους εὐώδει στεφάνῳ παρελθόν-
τες τὰ θεοῦ δῶρα, ἃ διὰ τῶν ἐτησίων ὡρῶν ἀναδίδωσι, χρυσοῦς ⟨δ'⟩
ὑπὲρ κεφαλῆς, βαρύτατον ἄχθος, αἰωρῶσιν ἐν ἀγορᾷ μέσῃ καὶ πληθούσῃ
χωρὶς αἰδοῦς, ἄλλο τι νομιστέον ἢ ὅτι κενῆς δόξης εἰσὶ δοῦλοι, φάσκον-
63 τες οὐχ ἐλεύθεροι μόνον ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων ἡγεμόνες εἶναι; ἐπι-

1 τινὲς] ἔτι conicio 2 λιθοκόλλυτοι A ἄνθεσι ποικίλοις conicio ἀνθηροποικίλοις καὶ χρυσοπάστοις (add. idem ἔργοις ex Cant. S. Trin.) Mang.: ἀνθηροποικίλους καὶ χρυσοπάστους A, ἀνθηροποικίλοι καὶ χρυσόπαστοι Hoesch. 3 ὧν Hoesch.: ὡς A 4. 5 λιπαροῦ coni. Mang. 8 ἐπετειχίσθη Mang.: ἀπετειχίσθη A 11 ἀκρότητι Mang., fort. recte 13. 14 ⟨μὴ⟩ ἐπιχέοντος Mang. 14 τῆς scripsi: τε A 15 κισσίβιον A 17 ἄφθονον Mang.: ἀφθόνων A κατασκευάζεται coni. Mang. 18 φορουμένην Hoesch.: φορουμένης A 19 καὶ ὅταν vel ὅταν δὲ καὶ conicio. levioribus autem infra mutationibus opus est, si hic scribas ὅπου γε καί. sic servatur ἀξιοῦσι, lin. 22 αἰωροῦσιν leg., lin. 23 οὓς τί στεφανοῦσθαί scripsi: στεφανοῦσι A, στεφανοῦνται Hoesch. ἀξιῶσι scripsi: ἀξιοῦσι A 20 εἴ τινος A, ἤ τινος ⟨ἄλλου⟩ conicio post στεφάνῳ add. ἀναδεῖσθαι Hoesch. 21 χρυσοῦ Hoesch. δ' Hoesch.: om. A 22 αἰωρῶσιν scripsi: ἑωρῶσιν A, αἰωροῦσιν Hoesch. πληθούσῃ Mang.: πλήθους A 23 ἄλλο τι scripsi: ἅτε A, (v. ad lin. 19)

λείψει με ἡ ἡμέρα τὰς διαφθορὰς τοῦ ἀνθρωπείου βίου διεξιόντα. καίτοι
τί δεῖ μακρηγορεῖν; τίς γὰρ αὐτῶν ἀνήκοός ἐστι, τίς δὲ οὐ θεατής; τίς
μὲν οὖν οὐ τρίβων καὶ ἐθάς; ὥστε παγκάλως προσθήκην τὸν ἀτυφίας
μὲν ἐχθρόν, τύφου δ' ἑταῖρον ὠνόμασεν ὁ ἱερὸς λόγος. καθάπερ γὰρ 64
τοῖς δένδρεσιν ἐπιφύονται βλάσται περισσαί, μεγάλαι τῶν γνησίων λῶβαι,
ἃς καθαίρουσι καὶ ἀποτέμνουσι προνοίᾳ τῶν ἀναγκαίων οἱ γεωργοῦντες,
οὕτω τῷ ἀληθεῖ καὶ ἀτύφῳ βίῳ παρανέβλαστεν ὁ κατεψευσμένος καὶ
τετυφωμένος, οὗ μέχρι ταύτης τῆς ἡμέρας οὐδεὶς εὕρηται γεωργὸς ὃς
τὴν βλαβερὰν ἐπίφυσιν αὐταῖς ῥίζαις ἀπέκοψε. τοιγαροῦν εἰδότες οἱ 65
φρονήσεως ἀσκηταὶ τὸ κατάπλαστον τοῦτ' αἰσθήσει πρῶτον, ⟨εἶτα⟩ δια-
νοίᾳ μεταδιώκοντα ἄντικρυς ἐκβοῶσι· „θηρίον πονηρὸν ἥρπασε καὶ
κατέφαγεν Ἰωσήφ“ (Gen. 37, 33). ἀλλ' οὐ θηρίον ἐξηγριωμένον ὢν ὁ 66
πολυπλοκώτατος τῶν πεφυρμένων ἀνθρώπων τυφοπλαστηθεὶς βίος, οὗ
πλεονεξία καὶ πανουργία σοφαὶ δημιουργοί, τοὺς προσιόντας ἅπαντας
εὐωχεῖται; τοιγάρτοι καὶ ἔτι ζῶσιν αὐτοῖς ὡς νεκροῖς προτεθήσεται
πένθος, ἀξίαν ὀλοφύρσεως καὶ θρήνων καρπουμένοις ζωήν· ἐπεὶ καὶ
Ἰακὼβ τὸν Ἰωσὴφ ἔτι ζῶντα πενθεῖ. ἀλλ' οὐ Μωυσῆς ἐάσει τοὺς 67
περὶ Ναδὰβ ἱεροὺς λόγους πενθεῖσθαι (Lev. 10, 6)· οὐ γὰρ ὑπ' ἀγρίου
πονηροῦ θηρὸς ἁρπασθέντες, ἀλλ' ὑπὸ ῥιπῆς ἀσβέστου καὶ ἀθανάτου
φέγγους ἀνελήφθησαν, ὅτι τὴν ἔνθερμον καὶ διάπυρον καὶ σαρκῶν ἀνα-
p. 668 M. λωτικὴν καὶ ὀξυκίνητον πρὸς τὴν | εὐσέβειαν σπουδήν, ἣ γενέσεως μὲν
ἐστιν ἀλλοτρία, θεοῦ δὲ οἰκεία, τὸν μελλητὴν ὄκνον ἐκποδὼν ἀνελόντες,
εὐαγῶς καθιέρωσαν, οὐ δι' ἀναβαθμῶν ἐπὶ τὸν βωμὸν ἐλθόντες —
ἀπείρηται γὰρ νόμῳ —, ἀλλὰ δεξιῷ πνεύματι ἐπουρίσαντες καὶ ἄχρι
τῶν οὐρανοῦ περιόδων παραπεμφθέντες, θυσίας ὁλοκαύτου καὶ ὁλοκάρπου

---

1 διαφθορὰς scripsi: διαφορὰς A 3 ἐθάς Hoesch.: ἔθος A 4 ἑταῖρον Hoesch.: ἕτερον A 6 καθαιροῦσι coni. Cohn. sed v. de agric. § 10
7 παρανέβλαστεν scripsi: παρανέβλαψεν A 9 ἐπὶ φύσιν A 10 ⟨τὸν ἀδελφὸν⟩ τὸ conicio κατάπλαστον scripsi: κατάπλειστον A, ἄπληστον (om. τοῦτο) coni. Mang. εἶτα add. Mang., praestat fort. αὐτόν, εἶτα καὶ 11 μεταδιώκοντα scripsi: μεταδιώκοντες A, μεταδιώκοντας coni. Mang. 12 ὢν Hoesch.: ὂν A 13 τυφοπλαστηθεὶς scripsi: τύφῳ βλαστηθεὶς A οὗ Mang.: οὐ A
15 προτεθήσεται scripsi: προστεθήσεται A 16 ἀξίαν Hoesch.: ἄξιον A καρπουμένοις Hoesch.: καρπούμενοι A 17 Μωσῆς A 18 Ναδὰβ Mang.: Ἀδὰμ A ἀγρίου ⟨καὶ⟩ conicio 20 τὴν Mang.: τε A
21 σπουδήν Mang.: σπουδῆς A ἣ Hoesch.: ἢ A 22 μελλητὴν scripsi: μὲν δὴ A 23 ἀναβασμῶν A 24 ἐπουρίσαντες Hoesch.: ἀπουρίσαντες A, ἐπουρισθέντες Mang., fort. recte

68 τρόπον εἰς αἰθερίους αὐγὰς ἀναλυθέντες. (10.) ἀποκοπτέον οὖν, ὦ
ψυχὴ πειθαρχοῦσα τῷ διδάσκοντι, τὴν σεαυτῆς χεῖρα καὶ δύναμιν, ἐπει-
δὰν ἄρξηται τῶν γεννητικῶν ἢ γενέσεως ἢ ἀνθρωπείων σπουδασμάτων
69 ἐπιλαμβάνεσθαι. πολλάκις γὰρ ὑφ' * * * προσαψαμένην τῶν διδύμων
χεῖρα ἀποκόπτειν (Deut. 25, 11. 12), πρῶτον μὲν ὅτι ἐδεξιώσατο ἣν
ἐχθαίρειν ἐχρῆν ἡδονήν, δεύτερον δὲ ὅτι παρ' ἡμᾶς τὸ σπείρειν ἐνό-
70 μισεν, εἶθ' ὅτι τῷ γενομένῳ τὴν τοῦ ποιοῦντος ἀνέθηκε δύναμιν. οὐχ
ὁρᾷς, ὅτι ὁ γήινος ὄγκος, Ἀδάμ, ὅταν ἅψηται τοῦ διδύμου ξύλου (Gen. 2,
9), θνήσκει, δυάδα τιμήσας πρὸ μονάδος καὶ τὸ γενόμενον πρὸ τοῦ
πεποιηκότος ἐκθαυμάσας; ἀλλὰ σύ γε τοῦ μὲν καπνοῦ καὶ κύματος
ἐκτὸς βαῖνε καὶ τὰς καταγελάστους τοῦ θνητοῦ βίου σπουδὰς ὡς τὴν
φοβερὰν ἐκείνην χάρυβδιν ἀποδίδρασκε καὶ μηδὲ ἄκρῳ, τὸ τοῦ λόγου
71 δὴ τοῦτο, δακτύλῳ ψαύσῃς. ἐπειδὰν δὲ ταῖς ἱεραῖς ἐπαποδύσῃ λειτουρ-
γίαις, ὅλην τὴν χεῖρα καὶ δύναμιν εὐρύνασα εὖ μάλα τῶν παιδείας καὶ
σοφίας θεωρημάτων ἐπίδραξαι. καὶ γὰρ πρόσταξίς ἐστι τοιαύτη· „ἐὰν
ψυχὴ προσφέρῃ δῶρον ἢ θυσίαν, σεμίδαλις ἔσται τὸ δῶρον," εἶτ' ἐπι-
φέρει· „καὶ δραξάμενος πλήρη τὴν δράκα ἀπὸ τῆς σεμιδάλεως σὺν τῷ
ἐλαίῳ καὶ παντὶ τῷ λιβάνῳ ἐπιθήσει τὸ μνημόσυνον ἐπὶ τὸ θυσιαστή-
72 ριον" (Lev. 2, 1. 2). ἆρ' οὐ παγκάλως ψυχὴν εἶπεν ἀσώματον τὴν
μέλλουσαν ἱερουργεῖν, ἀλλ' οὐ τὸν δίδυμον ἐκ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου
συνεστῶτα ὄγκον; τὸ γὰρ εὐχόμενον, τὸ εὐχάριστον, τὸ θυσίας ἀμώμους
73 ἀληθῶς ἀνάγον ἓν μόνον ἦν ἄρα, ἡ ψυχή. τίς οὖν ἡ ψυχῆς ἀσω-
μάτου θυσία; τίς ἢ σεμίδαλις, ἐκκεκαθαρμένης ταῖς παιδείας ὑποθήκαις
γνώμης σύμβολον, τροφὴν ἄνοσον καὶ ζωὴν ἀνυπαίτιον ποιεῖν ἱκανῆς;
74 ἀφ' ἧς δραξάμενον τὸν ἱερέα ὅλῃ τῇ δρακί, τὸ δ' ἐστὶ πάσαις ταῖς

---

1 ἀναλυθέντας A 2 σεαυτῆς Hoesch.: γε αὐτῆς A 3 ἢ γενέσεως corruptum vid. 4 lacuna 20—25 litt. A; cf. De spec. leg. III cap. 31. 32 (II 328. 329 M.), ὑφηγεῖται suppl. Mang., sed plura desunt. προσαψαμένην Hoesch.: προσαψαμένων A 7 γενομένω A (o in ras.): γεννωμένῳ v ἀνέθηκε Mang.: ἐνέθηκε A 12 τὸ secundum Cotelerium Mang.: τῶ A 13 δὴ scripsi: ποδὶ A (an δήπου?) τοῦτο A: τῷ v 16 ἢ fort. secl. (om. LXX) 18 πάντα τὸν λίβανον e LXX coni. Mang. ἐπιθήσει ex LXX Mang.: ἐπιτίθησι A, sed v. p. 197,17 ⟨αὐτῆς⟩ ἐπὶ conicio (cf. ad p. 197,17) 20 ἱερουργεῖν Mang.: ἱερουργίαν A 21 εὐχαριστοῦν Mang. ἀμώμους Hoesch.: ἀμώμου A 23 ἢ Mang.: ἡ A ἐκκεκαθαρμένης Mang.: ἐκκεκαθαρμένη A παιδείας Hoesch.: παιδείαις A 25 δραξάμενον scripsi: δραξάμενος A τὸν ἱερέα A: ὁ ἱερεὺς v

---

10. 11 Hom. Od. μ 219.

διανοίας λαβαῖς, πλήρη τὴν ὅλην ψυχὴν εἰλικρινεστάτων καὶ καθαρω-
τάτων δογμάτων γενομένην αὐτὴν ὡς ἱερεῖον τὸ κάλλιστον ἀνάγειν προσ-
τέτακται, πίονα καὶ λιπῶσαν, θείῳ φωτὶ χαίρουσαν καὶ ταῖς ἀπὸ δικαι-
οσύνης καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἀναδιδομέναις καταπνεομένην αὔραις, ὡς
εὐωδέστατον καὶ προσηνέστατον ἀεὶ καρποῦσθαι βίον· τὸ γὰρ ἔλαιον καὶ
p. 669 M. ὁ | λιβανωτός, ὧν ἐπιδράττεται σὺν τοῖς λευκοπύροις ὁ ἱερεύς, ταῦτα
αἰνίττεται. (11). διὰ τοῦτο καὶ Μωυσῆς ἐξαίρετον ἑορτὴν ἀνέθηκε τῷ 75
δράγματι, πλὴν οὐ παντί, ἀλλὰ τῷ ἀπὸ τῆς ἱερᾶς γῆς. „ὅταν“ γὰρ
φησιν „εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν, ἣν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν, καὶ θερίζητε τὸν
θερισμὸν αὐτῆς, οἴσετε δράγματα ἀπαρχὴν τοῦ θερισμοῦ ὑμῶν πρὸς τὸν
ἱερέα“ (Lev. 23, 10), τὸ δέ ἐστιν· ὅταν εἰσέλθῃς, ὦ διάνοια, εἰς τὴν 76
ἀρετῆς χώραν, ἣν ἐμπρεπὲς μόνῳ δωρεῖσθαι θεῷ, τὴν εὔβοτον, τὴν
εὔγειον, τὴν καρποφόρον, εἶτα οἰκεῖα [εἴ γε] σπείρασ' ἀγαθὰ θερίζῃς
αὐξηθέντα ὑπὸ τοῦ τελεσφόρου, μὴ πρότερον οἴκαδε συγκομίσῃς, τουτ-
έστι μὴ ἀναθῇς μηδ' ἐπιγράψῃς σεαυτῇ τὴν τῶν περιγινομένων αἰτίαν,
ἢ ἀπάρξασθαι τῷ πλουτάρχῳ καὶ τὰ πλουτιστήρια ἔργα ἐπιτηδεύειν
ἀναπείθοντι. καὶ λέγεται „τὴν ἀπαρχὴν τοῦ θερισμοῦ ὑμῶν“ αὐτῶν, 77
ἀλλ' οὐχὶ τῆς γῆς, προσφέρειν, ἵνα ἀμῶμεν καὶ θερίζωμεν ἑαυτοῖς,
πάνθ' ὅσα καλὰ καὶ τρόφιμα καὶ σπουδαῖα βλαστήματα καθιεροῦντες.
(12.) Ἀλλ' ὅ γε τῶν ἐνυπνίων μύστης ὁμοῦ καὶ μυσταγωγὸς 78
θαρρεῖ λέγειν, ὅτι ἀνέστη τὸ αὐτοῦ δράγμα καὶ ὠρθώθη (Gen. 37, 7).
τῷ γὰρ ὄντι καθάπερ οἱ γαῦροι τῶν ἵππων τὸν αὐχένα μετέωρον ἐξά-
ραντες, ὅσοι θιασῶται τῆς κενῆς δόξης εἰσίν, ἐπάνω πάντων ἑαυτοὺς
ἱδρύουσι, πόλεων, νόμων, ἐθῶν πατρίων, τῶν παρ' ἑκάστοις πραγμάτων·
εἶτα ἀπὸ δημαγωγίας ἐπὶ δημαρχίαν βαδίζοντες καὶ τὰ μὲν τῶν πλησίον 79
καταβάλλοντες, τὰ δὲ οἰκεῖα διανιστάντες καὶ παγίως ὀρθοῦντες, ὅσα
ἐλεύθερα καὶ ἀδούλωτα φύσει φρονήματα, καὶ ταῦθ' ὑπάγεσθαι μηχα-
νῶνται. διὸ προστίθησι· „περιστραφέντα δὲ τὰ δράγματα ὑμῶν προσε- 80
κύνησαν τὸ ἐμὸν δράγμα“ (ibid.). τέθηπε γὰρ ὁ μὲν αἰδοῦς ἐραστὴς
τὸν σκληραύχενα, ὁ δὲ εὐλαβὴς τὸν αὐθάδη, ὁ δὲ ἰσότητα τιμῶν τὸν

1 διανοίας Hoesch.: διανοίαις A λάβαις A 2 ἱερείων conicio 3 χαίρουσαν Mang.: χαίρουσι A 6 ἱερεύς Hoesch.: ἱερός A 13 εἴ γε seclusi (σύ γε?), ἔργα coni. Cohn σπείρας A, σπείρασα v 15 ἀναθεὶς A μηδ' Hoesch.: μὴ A 16 πλουτοφόρῳ καὶ τὰ πλούτου ποριστικὰ ἔργα conicio 17 λέγετε A ἡμῶν per errorem Hoesch. 18 ἑαυτούς conicio 21 θαρρεῖ Cohn: θαρσεῖ A 24 προσταγμάτων vel διαταγμάτων coni. Mang. 26 δια-νιστάντες Mang.: διαναστάντες A 27 alt. καὶ secl. Cohn 30. 271,1 ἰσότητα et ἄνισον Mang.: ὁσιότητα et ἀνόσιον A

81 ἑαυτῷ τε καὶ ἄλλοις ἄνισον, καὶ μήποτ' εἰκότως· ἅτε γὰρ θεωρὸς ὢν
οὐ μόνον τοῦ ἀνθρωπείου βίου ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν κόσμῳ συμπάντων ὁ
ἀστεῖος οἶδεν ὅσον εἴωθε πνεῖν ἀνάγκη, τύχη, καιρός, βία, δυναστεία,
καὶ ὅσας ὑποθέσεις καὶ ἡλίκας εὐπραγίας ἀπνευστὶ δραμούσας ἄχρις
82 οὐρανοῦ κατέσεισαν καὶ κατέρραξαν. ὥστε ἀναγκαίως εὐλάβειαν ἐπασπι-
δήσεται, τοῦ μηδὲν ἐξ ἐπιδρομῆς δεινὸν παθεῖν συγγενὲς φυλακτήριον· ὃ
83 γάρ, οἶμαι, πρὸς πόλιν τεῖχος, τοῦτ' εὐλάβεια πρὸς ἕκαστον. ἆρ' οὖν
οὐ παραπαίουσι καὶ μεμήνασιν ὅσοι παρρησίαν ἄκαιρον σπουδάζουσιν
ἐπιδείκνυσθαι, βασιλεῦσι καὶ τυράννοις ἔστιν ὅτε λέγειν τε καὶ ποιεῖν
ἐναντία τολμῶντες, οὐκ αἰσθανόμενοι, ὅτι ⟨οὐ⟩ τοὺς αὐχένας μόνον
ὥσπερ τὰ θρέμματα ὑπεζεύχθησαν, ἀλλ' ὅλα τὰ σώματα καὶ τὰς
| ψυχὰς γύναιά τε καὶ τέκνα καὶ γονεῖς καὶ τὴν ἄλλων ἑταίρων ⟨καὶ⟩ p. 670 M
συγγενῶν πολυάνθρωπον οἰκειότητα καὶ κοινωνίαν ἐκδέδενται, καὶ ἔξεστι
τῷ ἡνιόχῳ καὶ ἐπόχῳ μετὰ πάσης εὐμαρείας κεντεῖν, ἐλαύνειν, ἐπέχειν,
84 ἀναχαιτίζειν, ἅττ' ἂν ἐθελήσῃ μικρὰ καὶ μείζω διατιθέναι; τοιγαροῦν
στιζόμενοι καὶ μαστιγούμενοι καὶ ἀκρωτηριαζόμενοι καὶ ὅσα πρὸ τοῦ
θανάτου χαλεπὰ πάντα ὠμῶς καὶ ἀνηλεῶς ἀθρόα ὑπομένοντες, ἀπαχθέν-
85 τες ἐπὶ πᾶσι θνήσκουσι. (13.) ταῦτ' ἐστὶ τῆς ἀκαίρου παρρησίας τὰ
ἐπίχειρα, οὐ παρρησίας παρά γε εὖ φρονοῦσι κριταῖς, ἀλλ' εὐηθείας καὶ
φρενοβλαβείας καὶ μελαγχολίας ἀνιάτου γέμοντα. τί λέγεις; χειμῶνά
τις ὁρῶν ἀκμάζοντα καὶ βαρὺ πνεῦμα ἐναντίον καὶ λαίλαπα καταιγίζου-
σαν καὶ κυματούμενον πέλαγος, ἐνορμίζεσθαι δέον, ἐξορμίζεται καὶ ἐξανά-
86 γεται; τίς ἢ κυβερνήτης ἢ ναύκληρος οὕτω ποτὲ ἐμεθύσθη καὶ παρῴ-
νησεν, ⟨ὡς⟩ ὅσων εἶπον κατασκηψάντων ἐθελῆσαι πλεῖν, ἵνα ὑπέραντλος
ἄνωθεν ἐπιχυθείσης τῆς θαλάσσης ἡ ναῦς γενομένη πλωτῆρσιν αὐτοῖς
ἐγκαταποθῇ; τῷ γὰρ βουλομένῳ πλεῖν ἀκινδύνως εὔδιον πνεῦμα οὔριόν

---

3 ποιεῖν coni. Mang. 4 ἡλιακὰς A εὐπραγίαι et δραμοῦσαι coni. Mang. 5. 6 ἐπασπιδήσεται A: ἐπασπισθήσεσθαι coni. Hoesch., ἐπασπιδώσεται Mang., ἐπισπάσεται (sc. σύμμαχον, sic saepius Philo) conicio, ἐπασκηθήσεται coni. Cohn 8 ἄκαιρον Mang. (cf. § 85): ἄπειρον A 10 οὐκ] οὐδὲ coni. Mang. αἰσθανόμενοι scripsi: αἰσθάνονται A, quod servari non potest, nisi γὰρ addas οὐ add. Hoesch. 12 ἑταίρων καὶ Mang.: ἑτέρων A 13 ἐκδίδονται (ἐκδέδονται?) coni. Mang. 14 ἐπόχῳ Mang.: ἐπ' ὤμῳ A 18 ἐστὶ Mang.: ἐπὶ A 19 ⟨μᾶλλον⟩, ἀλλ' conicio 20 ⟨ἢ⟩ τί conicio 21 τίς Av, sed v. p. 273,1 ἐναντιούμενον conicio 23 ⟨εἴ⟩ τις Mang. 24 ὡς scripsi: ἵνα A, quod transposui post πλεῖν. et aliquid vocis ἵνα restare videtur in corrupteta πλύνειν ἐθελῆσαι scripsi (cf. Mang.:) ἐθελήσῃ A, ἐθελούσῃ v ὅσον A πλεῖν Hoesch.: πλύνειν A, tum καὶ add. Hoesch. ἵνα] v. modo adnotata 25 ⟨ἅμα⟩ πλωτῆρσιν coni. Hoesch. 26 συγκατεπόθη coni. Mang.

τε καὶ λεῖον ἀναμένειν ἐξῆν. τί δέ; ἄρκτον τις ⟨ἢ σῦν ἄγριον ἢ⟩ 87
λέοντα μετὰ συρμοῦ θεασάμενος ἐπιόντα, πραῦναι καὶ τιθασεῦσαι δέον, ἐξαγριαίνει καὶ ἀνερεθίζει, ὅπως θοίναν καὶ εὐωχίαν ὠμοβόροις ἀνηλεεστάτοις εὐτρεπίσῃ ἑαυτόν; εἰ μὴ καὶ φαλαγγίοις καὶ ἀσπίσι 88
ταῖς Αἰγυπτίαις καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα τὸν φθοροποιὸν ἰὸν ⟨ἐπιφέρεται⟩ οὐδενὶ λυσιτελὲς ἀνθίστασθαι, θάνατον ἀπαραίτητον τοῖς ἅπαξ δηχθεῖσιν ἐπάγουσιν· ἀγαπητὸν γὰρ κατεπᾴδοντας καὶ χειροήθη ποιοῦντας μηδὲν ἀπ' αὐτῶν δεινὸν παθεῖν. εἶτ' οὐκ εἰσιν ἄνθρωποί τινες συῶν, φα- 89
λαγγίων, ἀσπίδων ἀγριώτεροι καὶ ἐπιβουλότεροι; ὧν τὸ ἐπίβουλον καὶ δυσμενὲς ἀμήχανον ἑτέρως ἢ τιθασείαις καὶ μειλίγμασι χρωμένους διεκδῦναι. τοιγάρτοι ὁ σοφὸς Ἀβραὰμ τοὺς υἱοὺς τοῦ Χὲτ — ἑρμηνεύονται δὲ ἐξιστάντες — προσκυνήσει (Gen. 23, 7), τῶν καιρῶν τοῦτο δρᾶν ἀναπειθόντων. οὐ γὰρ τιμῶν γε τοὺς ἐκ φύσεως καὶ γένους 90
καὶ ἐθῶν ἐχθροὺς λογισμοῦ, οἳ τὸ τῆς ψυχῆς νόμισμα, παιδείαν, ἐξιστάντες καὶ κατακερματίζοντες οἰκτρῶς ἀναλίσκουσιν, ἐπὶ τὸ προσκυνεῖν ἦλθεν, ἀλλὰ τὸ παρὸν κράτος αὐτῶν καὶ τὴν δυσάλωτον ἰσχὺν δεδιὼς καὶ φυλαττόμενος ἐρεθίζειν, μέγα καὶ ἐχυρὸν κτῆμα καὶ ἀγώνισμα ἀρετῆς,
p. 671 M. σοφῶν ψυχῶν ἄριστον ἐνδιαίτημα, τὸ διπλοῦν σπήλαιον, | ὃ μαχόμενον μὲν καὶ πολεμοῦντα οὐκ ἐνῆν, ὑπερχόμενον δὲ καὶ θεραπεύοντα τῷ λόγῳ, κομιεῖται. τί δέ; οὐχὶ καὶ ἡμεῖς, ὅταν ἐν ἀγορᾷ διατρίβωμεν, 91
εἰώθαμεν ἐξίστασθαι μὲν τοῖς ἄρχουσιν, ἐξίστασθαι δὲ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις; ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας γνώμης καὶ οὐχὶ τῆς αὐτῆς· τοῖς μὲν γὰρ ἄρχουσιν ἐν τιμῇ, τοῖς δὲ ὑποζυγίοις διὰ φόβον τοῦ μηδὲν ἀπ' αὐτῶν εἰς ἡμᾶς νεωτερισθῆναι. καὶ διδόντων μὲν τῶν καιρῶν ἐπιτιθεμένους 92
τὴν τῶν ἐχθρῶν βίαν καλὸν καταλῦσαι, μὴ ἐπιτρεπόντων δὲ ἀσφαλὲς ἡσυχάσαι, βουλομένοις δέ τιν' ὠφέλειαν εὑρίσκεσθαι παρ' αὐτῶν ἁρμόττον τιθασεῦσαι.

1 ἄρκτον Mang.: ἄρκον A τίς A 1. 2 lacuna 8—9 litt. in A: supplevit Cohn, solum ἢ iam add. Hoesch. 4 ἀνηλεεστάτοις Mang.: ἀνηλεεστάτην A 5 ὅσα Hoesch.: ὅσοι A ἐπιφέρεται ὀδοῦσιν (hoc subst. carere possumus) supplet Mang., ἔχει suppl. Hoesch. 7 ἐπάγουσιν A (coni. Mang.): ἀπάγουσιν v 13 τοῦτο Mang.: τοῦ A οὐ Mang.: ὁ A 14. 15 ἐξιστάντες suspectum 17 ἐρεθίζειν Cotelerius: ἐρυθριάζειν A 18 post σπήλαιον add. κομίζεται Mang. 19 οὐ κενὴν A ὑπερχόμενον Mang.: ὑπερμαχόμενον A 20 κομιεῖται scripsi: κομιεῖσθαι A 24 ⟨οὕτως⟩ καὶ conicio 26 τιν' scripsi: τὴν A

17 cf. Thuc. I 22 (vol. II p. 148,4).

93 (14). Διὸ καὶ νῦν ἄξιον ἐπαινεῖν τοὺς μὴ ὑποχωροῦντας τῷ τῆς
κενῆς προστάτῃ δόξης, ἀλλὰ ἀνθισταμένους καὶ λέγοντας· „μὴ βασιλεύων
βασιλεύσεις ἐφ' ἡμῖν“ (Gen. 37,8); οὔπω γὰρ ἰσχυκότα ὁρῶσιν αὐτόν,
οὐχ ὡς φλόγα ἡμμένον τε καὶ λάμποντα ἐν ἀφθόνῳ ὕλῃ νεμόμενον,
ἀλλ' ἔθ' ὡς σπινθῆρα ἐντυφόμενον, ὀνειρώττοντα δόξαν, οὐχ ἐναργῶς
94 ἤδη μετιόντα. χρηστὰς γὰρ ἐλπίδας ὑποβάλλουσιν ἑαυτοῖς, ὡσεὶ καὶ μὴ
ἁλῶναι δυνησόμενοι. παρὸ λέγουσι· „μὴ ἐφ' ἡμῖν βασιλεύσεις“; ἴσον
τῷ ζώντων, ὄντων, ἰσχυόντων, ἐμπνεόντων ἡμῶν οἴει δυναστεύσειν;
ἀσθενησάντων μὲν γὰρ ἴσως ἐπικρατήσεις, ἐρρωμένων δὲ ἐν ὑπηκόου
95 μοίρᾳ τετάξῃ. καὶ πέφυκεν οὕτως ἔχειν· ἐπειδὰν μὲν γὰρ ἐν διανοίᾳ
⟨ὁ⟩ ὀρθὸς ἰσχύῃ λόγος, ἡ κενὴ καταλύεται δόξα, ῥώννυται δὲ ἀσθενή-
σαντος. ἕως οὖν ἔτι σῴαν ἔχει τὴν ἑαυτῆς δύναμιν ἡ ψυχὴ καὶ μηδὲν
αὐτῆς μέρος ἠκρωτηρίασται, θαρρείτω βάλλειν καὶ τοξεύειν τὸν ἐναντιού-
μενον τῦφον καὶ ἐλευθεροστομείτω φάσκουσα· οὔτε βασιλεύσεις οὔτε
96 κυριεύσεις (ibid.) οὔτε ἡμῶν οὔτε ἐφ' ἡμῶν ἑτέρων· ἀλλά σου τὰς
ἐπανατάσεις καὶ τὰς ἀπειλὰς ἐφόδῳ μιᾷ καταδραμούμεθα σὺν τοῖς δορυ-
φόροις καὶ ὑπασπισταῖς, φρονήσεως ἐγγόνοις· ἐφ' ὧν λέγεται ὅτι „προσέ-
θεντο μισεῖν αὐτὸν ἕνεκα τῶν ἐνυπνίων αὐτοῦ καὶ ἕνεκα τῶν ῥημάτων
97 αὐτοῦ“ (ibid.). ἀλλ' οὐ ῥήματα μὲν καὶ ἐνύπνια πάνθ' ὅσα ὁ τῦφος
ἂν εἰδωλοποιῇ, πράγματα δὲ καὶ σαφεῖς ἐνάργειαι τὰ ὅσα ἐπ' ὀρθὸν βίον
καὶ λόγον ἀναφέρεται; καὶ τὰ μὲν μίσους ἅτε κατεψευσμένα, τὰ δὲ φιλίας
98 ἅτε ἀληθείας τῆς ἐπεράστου γέμοντα ἐπάξια. μηδεὶς οὖν ἔτι κατηγορεῖν
ἐπιτολμάτω τῶν τοσούτων τὰς ἀρετὰς ἀνδρῶν ὡς μισανθρώπου καὶ μισα-
δέλφου δεῖγμα ἤθους ἐκφερόντων, ἀλλὰ μαθών, ὅτι οὐχ ἄνθρωπος ὁ νῦν
ἐπικρινόμενός ἐστιν, ἀλλὰ τῶν ἐν ἑκάστου τῇ ψυχῇ τρόπων ὁ δοξομανὴς
καὶ φιλότυφος, ἀποδεχέσθω τοὺς ἄσπονδον ἔχθραν καὶ μῖσος ἀκατάλ-
λακτον πρὸς | αὐτὸν αἱρομένους καὶ μηδέποτε τὸν στυγηθέντα πρὸς ἐκεί- p. 672 M.
99 νων στερξάτω, γνοὺς ἀκριβῶς, ὅτι οἱ τοιοῦτοι δικασταὶ γνώμης οὐκ ἄν
ποτε ἐσφάλησαν ὑγιοῦς, ἀλλὰ μαθόντες καὶ παιδευθέντες ἐξ ἀρχῆς τὸν

---

3 βασιλεύσης A ἰσχυκότα Mang.: ἐσχηκότα A 4 οὐδ' conicio τε scripsi: ται A, om. v 5 ἔθ' ὡς Hoesch.: ἔθος A 6 ἄρ' conicio 7 βασιλεύσης A 8 τῷ Mang.: τῶν A ὄντων vid. del. aut ὄντων, ζώντων transp. 11 ὁ add. Cohn 12 οὖν Mang.: οὗ A 16 ἐπανατάσεις Mang.: ἐπαναστάσεις A 20 ἐνάργειαι Mang.: ἐνέργειαι A 22 ἀδεκάστου conicio 23 ἐπιτολμάτω τῶν Hoesch.: ἐπὶ τολμοτάτων A τοιούτων coni. Mang. 24 ἐκφαινόντων conicio 25 τῶν A: ὁ ὧν coni. Mang. τρόπων scripsi: τρόπος A 27 αὐτὸν Hoesch.: αὐτοὺς A, τοῦτον conicio αἱρομένους scripsi: ἐρωμένους A, αἱρουμένους Hoesch. 28 τοιοῦτοι Mang.: τοσοῦτοι A

ὄντως βασιλέα, τὸν κύριον, προσκυνεῖν τε καὶ τιμᾶν ἀγανακτοῦσιν, εἴ τις
τὴν θεοῦ τιμὴν νοσφίζεται καὶ τοὺς ἱκέτας αὐτοῦ μετακαλεῖ πρὸς τὴν
ἰδίαν θεραπείαν. (15.) διὸ θαρροῦντες ἐροῦσιν· „μὴ βασιλεύων βασι- 100
λεύσεις ἐφ' ἡμῖν“; ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι οὐκ ἐσμεν αὐτόνομοι, ἀλλ' ὑπὸ ἀθα-
νάτου βασιλέως, τοῦ μόνου θεοῦ, βασιλευόμεθα; τί δέ; „κυριεύων κυ-
ριεύσεις ἡμῶν“ (Gen. 37,8); μὴ γὰρ οὐ δεσποζόμεθα καὶ ἔχομέν τε
καὶ ἕξομεν εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον τὸν αὐτὸν κύριον; ᾧ δουλεύοντες οὕτω
γεγήθαμεν, ὡς οὐδεὶς ἕτερος ἐπ' ἐλευθερίᾳ· καὶ γάρ ἐστι τὸ δουλεύειν
θεῷ πάντων ἄριστον, ὅσα ἐν γενέσει τετίμηται. εὐξαίμην ἂν οὖν καὶ 101
αὐτὸς δυνηθῆναι τοῖς γνωσθεῖσιν ὑπὸ τούτων ἐμμεῖναι βεβαίως· ὀπτῆρες
γὰρ καὶ κατάσκοποι καὶ ἔφοροι πραγμάτων, οὐ σωμάτων, εἰσὶν ἀκριβο-
δίκαιοι, πάντα νήφοντες τὸν αἰῶνα, ὡς ὑπὸ μηδενὸς ἔτι τῶν εἰωθότων
δελεάζειν ἀπατᾶσθαι. μεθύω δὲ ἄχρι νῦν ἐγὼ καὶ ἀσαφείᾳ πολλῇ 102
κέχρημαι καὶ βάκτρων καὶ τῶν ποδηγετησόντων ὥσπερ οἱ τυφλοὶ δέομαι·
σκηριπτομένῳ γὰρ ἐγγένοιτ' ἂν ἴσως μήτε προσπταίειν μήτε ὀλισθαίνειν.
εἰ δέ τινες ἀνεξετάστους καὶ ἀπερισκέπτους εἰδότες ἑαυτοὺς οὐ σπουδά- 103
ζουσι τοῖς ἐξηταχόσιν ἃ χρὴ πάντα ἀκριβῶς καὶ περιεσκεμμένως ἀκο-
λουθεῖν, ἀγνοοῦντες τὴν ὁδὸν ἐπισταμένοις, ἴστωσαν ὅτι δυσαναπορεύτοις
βαράθροις περιπαρέντες οὐδ' ἐπειγόμενοι προελθεῖν ἔτι δυνήσονται.
ἐγὼ δὲ ἐκείνοις, ὅταν μικρὸν ἀνεθῶ τῆς μέθης, οὕτως εἰμὶ ἔνσπονδος, 104
ὡς τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν καὶ φίλον εἶναι νομίζειν. καὶ νῦν οὐδὲν ἧττον
τὸν ἐνυπνιαστήν, ὅτι γε καὶ ἐκεῖνοι, προβαλοῦμαι καὶ στυγήσω· καὶ
οὐδεὶς εὖ φρονῶν ἐπὶ τούτῳ μέμψαιτ' ἄν με τῷ τὰς πλειόνων γνώμας
τε καὶ ψήφους ἀεὶ νικᾶν. ἐπειδὰν δὲ πρὸς ἀμείνω βίον μεταβάλῃ καὶ 105
μηκέτ' ἐνυπνιάζηται μηδὲ ταῖς κεναῖς τῶν κενοδόξων φαντασίαις ἰλυ-
σπώμενος κακοπαθῇ μηδὲ νύκτα καὶ σκότος καὶ πραγμάτων ἀδήλων
καὶ ἀτεκμάρτων συντυχίας ὀνειροπολῇ, περιαναστὰς δὲ ἐκ τοῦ βαθέος 106
ὕπνου διατελῇ μὲν ἐγρηγορώς, ἐνάργειαν δὲ πρὸ ἀσαφείας καὶ πρὸ ψευ-
δοῦς ὑπολήψεως ἀλήθειαν καὶ πρὸ νυκτὸς ἡμέραν καὶ φῶς πρὸ σκότους

2 ἱκέτας Mang.: οἰκέτας A 3. 4 βασιλεύσῃς A 9 post τετίμηται lacunam statuit Mang. 11 εἰσὶν] ἦσαν coni. Mang. 11. 12 ἀκριβοδίκαιοι scripsi: ἀκριβεῖς, δίκαιοι A 13 ἀσαφία A 15 σκηριπτομένῳ Hoesch.: σκ, lac. 5 litt., μένω A 16. 17 σπουδάζουσι Hoesch.: σπου, lac. 7 litt. A 18 ⟨οἱ⟩ ἀγνοοῦντες ⟨τοῖς⟩ conicio 19 ἐπειγόμενοι scripsi: ἐπιγινόμενοι A, ἐπινηχόμενοι coni. Mang. 20 ἔνσπονδος Mang.: ἔσπονδος A, ἔκσπονδος Hoesch. 23 με τῷ scripsi: μετὰ A, κατὰ coni. Mang., μοι τὸ vel με τοῦ Hoesch. πλειόνων scripsi: πλείω A, πλείους v, τῶν vid. add. 25. 26 ἰλυσπώμενος scripsi (εἰλυσπώμενος v): εἰλησπόμενος A 28. 29 ψεύδους A

ἀποδέχηται καὶ τὴν μὲν γυναῖκα τοῦ Αἰγυπτίου, σώματος ἡδονήν, εἰς
αὐτὴν εἰσελθεῖν καὶ τῆς ὁμιλίας αὐτῆς ἀπολαῦσαι παρακαλοῦσαν ἀπο-
στρέφηται (Gen. 39,7) διὰ πόθον ἐγκρατείας | καὶ ζῆλον εὐσεβείας p. 673 M.
107 ἄλεκτον, ὧν δὲ ἔδοξεν ἀλλοτριωθῆναι συγγενικῶν καὶ πατρῴων ἀγαθῶν
μεταποιῆται πάλιν τὸ ἐπιβάλλον ἀρετῆς ἑαυτῷ μέρος δικαιῶν ἀνα-
κτᾶσθαι καὶ ταῖς κατὰ μικρὸν ἐπανιὼν βελτιώσεσιν ὡς ἐπὶ κορυφῆς
τοῦ ἑαυτοῦ βίου καὶ τέλους ἱδρυθεὶς ἀναφθέγξηται, ὃ παθὼν ἀκριβῶς
ἔμαθεν, ὅτι „τοῦ θεοῦ“ (Gen. 50, 19) ἐστιν, ἀλλ᾽ οὐδενὸς ἔτι τῶν εἰς
108 γένεσιν ἡκόντων αἰσθητοῦ τὸ παράπαν, οἱ μὲν ἀδελφοὶ καταλλακτηρίους
ποιήσονται συμβάσεις, τὸ μῖσος εἰς φιλίαν καὶ τὸ κακόνουν εἰς εὔνοιαν
μεταβαλόντες, ἐγὼ δ᾽ ὁ τούτων ὀπαδὸς — πείθεσθαι γὰρ ὡς δεσπόταις
109 οἰκέτης ἔμαθον — ἐπαινῶν οὐκ ἐπιλείψω τῆς μετανοίας ἐκεῖνον· εἴ γε
καὶ Μωυσῆς ὁ ἱεροφάντης ἀξιέραστον καὶ ἀξιομνημόνευτον οὖσαν αὐτοῦ
τὴν μετάνοιαν ἐκ φθορᾶς ἀνασῴζει διὰ συμβόλου τῶν ὀστέων, ἃ κατο-
ρωρύχθαι μέχρι τοῦ παντὸς οὐκ ᾤετο δεῖν ἐᾶν ⟨ἐν⟩ Αἰγύπτῳ (Exod.
13, 19), παγχάλεπον ἡγούμενος, εἴ τι ἤνθησεν ἡ ψυχὴ καλόν, τοῦτ᾽
ἐᾶσαι μαρανθῆναι καὶ κατακλυσθὲν ἀφανισθῆναι πλημμύραις, ἃς ὁ τῶν
παθῶν Αἰγύπτιος ποταμός, τὸ σῶμα, διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων ῥέων
ἐνδελεχῶς ἐκδίδωσιν.

110 (16.) Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν δραγμάτων φανεῖσα ὄψις ἀπὸ γῆς καὶ διά-
κρισις εἴρηται· τὴν δὲ ἑτέραν καιρὸς ἤδη σκοπεῖν, καὶ ὡς ὀνειροκριτικῇ
111 τέχνῃ διαστέλλεται. „εἶδεν“ οὖν φησιν „ἐνύπνιον ἕτερον καὶ διηγήσατο
τῷ πατρὶ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ καὶ εἶπεν· ὥσπερ ⟨ὁ⟩ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη
καὶ ἕνδεκα ἀστέρες προσεκύνουν με. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ πατὴρ καὶ
εἶπε· τί τὸ ἐνύπνιον ὃ ἐνυπνιάσθης; ἆρά γε ἐλθόντες ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ἡ
μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου προσκυνῆσαί σοι ἐπὶ τὴν γῆν; ἐζήλωσαν
δὲ αὐτὸν οἱ ἀδελφοί, ὁ δὲ πατὴρ διετήρησε τὸ ῥῆμα“ (Gen. 37,9—11).
112 φασὶ τοίνυν οἱ μετεωρολογικοί, τὸν ζῳδιακὸν κύκλον μέγιστον ὄντα τῶν
κατ᾽ οὐρανὸν δυοκαίδεκα ζῳδίοις, ἀφ᾽ ὧν καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἔσχε,
κατηστερίσθαι, ἥλιον δὲ καὶ σελήνην ἀεὶ περὶ αὐτὸν εἱλουμένους ἕκαστον

2 αὐτὴν Mang.: αὐτὸν A 5 μεταποιῆται Hoesch.: μεταποιῆσαι A ἀρετῆς om. Hoesch. 10 κακόνουν Mang.: κακὸν A 12 ἐπαίνων οὐκ ἐπιλήψω A 13 Μωσῆς A 15 ἐὰν A, ἐν add. Hoesch. 16 πᾶν χαλεπὸν A 20 ἐπὶ scripsi: ἀπὸ A δραγμάτων Mang.: πραγμάτων A γῆς ⟨ληφθεῖσα⟩ conicio (cf. § 6) 21 καὶ secl. Cohn ὀνειροκριτικὴ A 22 διαστέλλεσθαι coni. Mang. 23 ὁ add. Mang. 25 ⟨τοῦτο⟩ ὃ conicio, cf. § 135 29 ζῳδίοις scripsi: ζωδίων A, ζωδίων σημείοις coni. Mang. 30 κατηστερεῖσθαι A

διεξέρχεσθαι τῶν ζῳδίων, οὐχ ἰσοταχεῖς, ἀλλ' ἐν ἀριθμοῖς καὶ χρόνοις
ἀνίσοις, τὸν μὲν ἐν ἡμέραις τριάκοντα, τὴν δὲ δωδεκατημορίῳ τούτων
μάλιστα, ὅπερ ἡμερῶν δυεῖν καὶ ἡμίσους ἐστίν. ἔδοξεν οὖν ὁ τὴν θεό- 113
πεμπτον φαντασίαν ἰδὼν ὑπ' ἀστέρων ἕνδεκα προσκυνεῖσθαι, δωδέκατον
συντάττων ἑαυτὸν εἰς τὴν τοῦ ζῳδιακοῦ συμπλήρωσιν κύκλου. μέμνη- 114
μαι δὲ καὶ πρότερόν τινος ἀκούσας ἀνδρὸς οὐκ ἀμελῶς οὐδὲ ῥαθύμως
τῷ μαθήματι προσενεχθέντος, ὅτι οὐκ ἄνθρωποι μόνοι δοξομανοῦσιν,
ἀλλὰ καὶ οἱ ἀστέρες καὶ περὶ πρωτείων ἁμιλλώμενοι δικαιοῦσιν οἱ
p. 674 M. μείζους | ἀεὶ πρὸς τῶν ἐλαττόνων δορυφορεῖσθαι. ταῦτα μὲν οὖν, ὅπως 115
ἂν ἀληθείας ἢ εἰκαιολογίας ἔχῃ, παρετέον τοῖς μετεωροθήραις σκοπεῖν.
λέγομεν δὲ ἡμεῖς, [ὡς] ὅτι ὁ σπουδῆς ἀκρίτου καὶ φιλονεικίας ἀλόγου
καὶ κενῆς δόξης ἐραστής, ἀεὶ φυσώμενος ὑπ' ἀνοίας, οὐ μόνον ἀνθρώ-
πους ὑπερκύπτειν ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ὄντων φύσιν ἀξιοῖ. καὶ νομίζει 116
μὲν ἑαυτοῦ χάριν τὰ πάντα γεγενῆσθαι, ἀναγκαῖον δ' εἶναι δασμὸν
ἕκαστον ὡς βασιλεῖ φέρειν αὐτῷ, γῆν, ὕδωρ, ἀέρα, οὐρανόν· καὶ τοσαύτῃ
τῆς εὐηθείας ὑπερβολῇ χρῆται, ὥστε οὐκ ἰσχύει λογίσασθαι, ὃ κἂν
παῖς ἄφρων ἐννοηθείη, ὅτι τεχνίτης οὐδεὶς ἕνεκα μέρους ποτὲ ὅλον,
ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ὅλου μέρος δημιουργεῖ· μέρος δὲ τοῦ παντὸς ἄνθρωπος,
ὥστε γεγονὼς εἰς τὸ συμπλήρωμα τοῦ κόσμου δικαίως ἂν αὐτὸς ἐκείνῳ
συντελοίη. (17.) φλυαρίας δὲ ἄρα τοσαύτης γέμουσί τινες, ὥστε ἀγα- 117
νακτοῦσιν, εἰ μὴ ὁ κόσμος τοῖς βουλήμασιν αὐτῶν ἕποιτο. διὰ τοῦτο
Ξέρξης μὲν ὁ Περσῶν βασιλεύς, βουλόμενος τοὺς ἐχθροὺς καταπλῆξαι,
μεγαλουργίας ἐπίδειξιν ἐποιεῖτο, καινουργῶν τὴν φύσιν· γῆν μὲν γὰρ 118
μετεστοιχείου καὶ θάλατταν, ἀντιδιδοὺς πελάγει μὲν ἤπειρον, ἠπείρῳ
δὲ πέλαγος, τὸν μὲν Ἑλλήσποντον ζευγνὺς γεφύραις, ὄρος δὲ τὸν Ἄθω
ῥηγνὺς εἰς βαθεῖς κόλπους, οἳ πληρούμενοι θαλάττης ὁ νέος καὶ χειρό-
κμητος εὐθὺς πόντος ἦσαν, τὸ παλαιὸν τῆς φύσεως ἐξαλλοιωθείς· τὰ 119

1 ἰσοταχεῖς (vel ἰσοταχῶς) Hoesch.: ἰσοταχοῦς A ἐναρίθμοις A 2 δ' ἐν conicio δωδεκάτην μορίῳ A 5. 6 μέμνημαι Hoesch.: μέμνηται A 10 ἢ corr. ex ἡ A εἰκοτολογίας conicio 11 ὡς seclusi 14 εἶναι] οἷον coni. Mang. 15 αὐτῶ A 16 χρῆσθαι, sed τ s. s. A ἰσχύει A: ἰσχύειν Hoesch. 17 οὐδὲ εἷς A μέρους Hoesch.: μέρος A 19 ὥστε] ὃς δὲ Hoesch. γεγονὼς scripsi: γέγονεν A 20 συντελοίη scripsi: συντελώνη A, συντελῶν ἢ v, συντελῶν εἴη coni. Cohn 21 αὐτῶν conicio 25 ζευγνὺς γεφύραις Hoesch.: ζευγνύσθαι φυραῖς A 26 οἱ A 26. 27 χειρόκμητος scripsi: χειρότμητος A 27 τὸ παλαιὸν scripsi: τῶ παλαιῶ A, τοῦ παλαιοῦ coni. Mang.

21—278,7 cf. Herod. VII 22—24. 33—37. Norden, Kunstprosa p. 385. 386.

δὲ περίγεια, ὡς ἐδόκει, θαυματουργήσας ἀνέβαινε ταῖς τετολμημέναις
ἐπινοίαις συνανάγων ἀσέβειαν ἑαυτῷ καὶ εἰς οὐρανὸν ὁ δύστηνος, ὡς
τὰ ἀκίνητα κινήσων καὶ τὸν θεῖον στρατὸν καθαιρήσων, καί, τὸ λεγό-
120 μενον, ἀφ' ἱερᾶς ἤρχετο· τὸν γὰρ ἄριστον τῶν ἐκεῖ, τὸν ἡγεμόνα
ἡμέρας ἥλιον, ἐτόξευεν, ὥσπερ οὐκ αὐτὸς ἀφανεῖ βέλει φρενοβλαβείας
τιτρωσκόμενος οὐ μόνον διὰ τὸ ἀδυνάτων ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀνοσιωτάτων
ἔργων ἐρᾶν, ὧν καὶ θάτερον μεγάλη τῷ ἐγχειροῦντι δύσκλεια ἦν.
121 Γερμανῶν δὲ πολυανθρωποτάτην μοῖραν — ἀμπωτίζει δὲ παρ' αὐτοῖς
ἡ θάλαττα — λόγος ἔχει κατὰ τὰς ἐκεῖ παλιρροίας ἐπιδρομὰς ὠθου-
μένους μετὰ σπουδῆς, ἐπανατεινομένους γυμνὰ τὰ ξίφη, θέοντας ὡς
122 στῖφος πολεμίων τὸ κυματούμενον πέλαγος ὑπαντιάζειν· ⟨οὓς⟩ ἄξιον
μισεῖν μέν, ὅτι ἐναντία ὅπλα δι' ἀθεότητα κατὰ τῶν ἀδουλώτων τῆς
φύσεως αἱρεῖσθαι τολμῶσι μερῶν, χλευάζειν δέ, ὅτι ἀδυνάτοις ἐγχει-
ροῦσιν ὡς δυνατοῖς, νομίζοντες ὡς ζῷον καὶ ὕδωρ κεντεῖσθαι, τιτρώ-
σκεσθαι, κτείνεσθαι δύνασθαι, καὶ πάλιν ἀλγεῖν, δεδιέναι, φόβῳ τῶν
ἐπιόντων ἀποδιδράσκειν καὶ ὅσα ψυχῆς πάθη κατά τε ἡδονὰς καὶ ἀλγη-
123 δόνας ἀναδέχεσθαι. (18.) χθὲς | δ' οὐ πρῴην ἄνδρα τινὰ οἶδα τῶν p. 675 M.
ἡγεμονικῶν, ὅς, ἐπειδὴ τὴν προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν εἶχεν Αἰγύπτου, τὰ
πάτρια κινεῖν ἡμῶν διενοήθη καὶ διαφερόντως τὸν ἁγιώτατον καὶ φρι-
κωδέστατον περὶ τῆς ἑβδόμης ὑπάρχοντα νόμον καταλύειν καὶ ὑπηρετεῖν
ἠνάγκαζεν αὐτῷ καὶ τὰ ἄλλα ποιεῖν παρὰ τὸ καθεστὼς ἔθος, νομίζων
ἀρχὴν ἔσεσθαι καὶ τῆς περὶ τὰ ἄλλα ἐκδιαιτήσεως καὶ τῆς τῶν ὅλων
124 παραβάσεως, εἰ τὸ ἐπὶ τῇ ἑβδόμῃ πάτριον ἀνελεῖν δυνηθείη. καὶ μήθ'
οὓς ἐβιάζετο ὁρῶν εἴκοντας τοῖς ἐπιτάγμασι μήτε τὴν ἄλλην πληθὺν
ἠρεμοῦσαν, ἀλλὰ βαρέως καὶ τραχέως φέρουσαν τὸ πρᾶγμα καὶ ὡς ἐπ'
ἀνδραποδισμῷ καὶ πορθήσει καὶ κατασκαφῇ πατρίδος πενθοῦντάς τε
125 καὶ κατηφοῦντας, ἠξίου λόγῳ διδάσκειν παρανομεῖν, φάσκων· εἰ πολεμίων
ἔφοδος αἰφνίδιον γένοιτο ἢ κατακλυσμοῦ φορὰ τοῦ ποταμοῦ ταῖς πλημ-

1 ἐπίγεια conicio 4 τὸν] τὸ conicio 5 οὐκ] εἰ vel καὶ coni. Mang. 8 δὲ A: γε Hoesch. (in mg. A, in ed. γὰρ) ἀμποτίζειν A 9 ἐπιδρομαῖς coni. Mang. 11 οὓς add. Mang. 14 δυνατοῖς Mang.: δυνατὸν A 18 ἐπειδὴ huc transposui: ante τὰ habet A 19 ἁγιώτατον scripsi: ἁγιωδέστατα A, ἁγιωδέστατον Mang. 19. 20 φρικωδέστατον Mang.: φρικωδέστατα A 21 αὐτῷ] ἐν αὐτῇ Markland 26. 27 πενθοῦντες et κατηφοῦντες A

8 ss. Arist. Eth. Nicom. III 1 p. 1229 b 27: εἰ μηδὲν φοβοῖτο, μήτε σεισμὸν μήτε τὰ κύματα, καθάπερ φασὶ τοὺς Κελτούς. Strabo VII 2,1: οὐκ εὖ δ' οὐδὲ ὁ φήσας ὅπλα αἴρεσθαι πρὸς τὰς πλημμυρίδας τοὺς Κίμβρους . . .

μύραις παραρρήξαντος τὸ χῶμα ἢ ῥιπὴ πυρὸς ἢ κεραυνία φλὸξ ἢ λιμὸς
ἢ λοιμὸς ἢ σεισμὸς ἢ ὅσα ἄλλα κακὰ χειροποίητα καὶ θεήλατα, μεθ'
ἡσυχίας πάσης οἴκοι διατρίψετε; ἢ μετὰ τοῦ συνήθους σχήματος προ- 126
ελεύσεσθε, τὴν μὲν δεξιὰν εἴσω χεῖρα συναγαγόντες, τὴν δὲ ἑτέραν
ὑπὸ τῆς ἀμπεχόνης παρὰ ταῖς λαγόσι πήξαντες, ἵνα μηδ' ἄκοντές τι
τῶν εἰς τὸ σωθῆναι παράσχησθε; καὶ καθεδεῖσθε ἐν τοῖς συναγωγίοις 127
ὑμῶν, τὸν εἰωθότα θίασον ἀγείροντες καὶ ἀσφαλῶς τὰς ἱερὰς βίβλους
ἀναγινώσκοντες κἂν εἴ τι μὴ τρανὲς εἴη διαπτύσσοντες καὶ τῇ πατρίῳ
φιλοσοφίᾳ διὰ μακρηγορίας ἐνευκαιροῦντές τε καὶ ἐνσχολάζοντες; ἀλλὰ 128
γὰρ ἀποσεισάμενοι πάντα ταῦτα πρὸς τὴν ἑαυτῶν καὶ γονέων καὶ τέκνων
καὶ τῶν ἄλλων οἰκειοτάτων καὶ φιλτάτων σωμάτων, εἰ δὲ δεῖ τἀληθὲς
εἰπεῖν, καὶ κτημάτων καὶ χρημάτων, ὡς μηδὲ ταῦτα ἀφανισθείη, βοή-
θειαν ἀποδύσεσθε. καὶ μὴν οὗτος αὐτὸς ἐγὼ τὰ λεχθέντα, ἔφη, πάντα 129
εἰμί, τυφώς, πόλεμος, κατακλυσμός, κεραυνός, λιμηρὰ καὶ λοιμώδης
νόσος, ὁ τινάττων καὶ κυκῶν τὰ παγίως ἑστῶτα σεισμός, εἱμαρμένης
ἀνάγκης οὐκ ὄνομα, ἀλλ' ἐμφανὴς ἐγγὺς ἑστῶσα δύναμις. τί οὖν τὸν 130
ταῦτα λέγοντα ἢ διανοούμενον αὐτὸ μόνον εἶναι φῶμεν; ἆρ' οὐκ ἐκτό-
πιον; ὑπερωκεάνιον μὲν οὖν ἢ μετακόσμιόν τι καινὸν κακόν, εἴ γε τῷ πάντα
μακαρίῳ ὁ πάντα βαρυδαίμων ἑαυτὸν ἐξομοιοῦν ἐτόλμησεν. ὑπερθεῖτ' ἂν οὗ- 131
p. 676 M. τος ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας βλασφημεῖν, | ὁπότε τι τῶν
ἐλπισθέντων κατὰ τὰς ἐτησίους ὥρας ἢ μὴ συνόλως ἢ μὴ ῥᾳδίως ἀποβαί-
νοι, φλογμὸν μὲν θέρους, κρυμὸν δὲ [καὶ] χειμῶνος βαρὺν κατασκήπτοντος,
ἔαρος δὲ καὶ μετοπώρου, τοῦ μὲν πρὸς εὐκαρπίαν ἐστειρωμένου, τοῦ
δὲ πρὸς νοσημάτων γενέσεις εὐτοκίᾳ χρωμένου; πάντα μὲν οὖν ἀνα- 132
σείων χάλων ἀχαλίνου στόματος καὶ κακηγόρου γλώττης, ὥσπερ τὸν
εἰωθότα δασμὸν οὐκ ἐνεγκόντας τοὺς ἀστέρας αἰτιάσεται, τιμᾶσθαι μο-
νονοὺ καὶ προσκυνεῖσθαι δικαιῶν ὑπὸ τῶν οὐρανίων τἀπίγεια καὶ περιτ-

---

3 διατρίψεται A 5 ἑκόντες coni. Markland 6 καθεδεῖσθαι (ε s. s.) A 7 ἀγείροντες Mang.: ἐγείροντες A ἀσφαλῶς Mang.: ἀσφαλεῖς A τὰς Mang.: τε A 8 διαπτύσσοντες Mang.: διαπτύοντες A 11 δεῖ Hoesch.: δὴ A 13 ἀποδύσεσθε scripsi: ἀποδύεσθαι A, ἐπαποδύσεσθε coni. Mang., ἀποδύεσθε v 14 λιμηρὰ Hoesch.: λοιμύρα A 16 τὸν scripsi: ἢν A, ἂν coni. Hoesch., secl. Mang. 18 ⟨καὶ⟩ καινὸν conicio 19 ὑπερθεῖτ' ἂν scripsi: ὑπερθ, lac. 1—2 litt., αν A, ὕπερθεν ἔτ' v, ὑπερέθετ' ἂν Hoesch. 20 prius ἢ Hoesch.: εἰ A 22 φλογμὸν et κρυμὸν alterum in alterius locum transp. Cohn καὶ secl. Mang. 23 πρὸς Mang.: ἦρος A εὐκαρπίαν Hoesch.: ἀκαρπίαν A 24. 25 ἀνασείων Mang.: ἀνασείειν A 25 καλὸν A κακηγόρου Mang.: κατηγόρου A 26 ἀστέρας Mang.: δ' ἑτέρας A 27 δικαιῶν Richter: δικαίου A, δικαιώσας coni. Mang. οὐρανίων Mang.: οὐρανῶν A

τότερον ἑαυτόν, ὅσῳ καὶ τῶν ἄλλων ἄνθρωπος ὢν διενηνοχέναι ζῴων
133 δοκεῖ. (19.) τοιοῦτοι μὲν οἱ κορυφαῖοι τῆς κενῆς ἡμῖν δόξης γράφονται,
τοὺς δὲ χορευτὰς ἐν μέρει κατ' αὐτοὺς ἴδωμεν. οὗτοι μὲν ἐπιβουλεύ-
ουσιν ἀεὶ τοῖς ἀσκηταῖς ἀρετῆς· οὓς ὅταν ἴδωσι σπουδάζοντας τὸν αὐτῶν
βίον ἀληθείᾳ ἀδόλῳ φαιδρύνειν καὶ ὡς πρὸς σεληνιακὸν ἢ τὸ ἀφ' ἡλίου
καθαρὸν φέγγος αὐγάζειν, ἀπατῶντες ἢ βιαζόμενοι κωλύουσιν, εἰς τὸν
ἀσεβῶν ἀνήλιον χῶρον εἰσελαύνοντες, ὃν ἐπέχουσι νὺξ βαθεῖα καὶ σκότος
ἀτελεύτητον καὶ εἰδώλων καὶ φασμάτων καὶ ὀνειράτων ἔθνη μυρία,
134 κἀκεῖ καταδύσαντες προσκυνεῖν ὡς δεσπότας ἀναγκάζουσι. τὸν μὲν γὰρ
φρονήσεως ἀσκητὴν ὑπολαμβάνομεν ἥλιον, ἐπειδήπερ ὁ μὲν τοῖς σώ-
μασιν, ὁ δὲ τοῖς κατὰ ψυχὴν πράγμασιν ἐμπαρέχει φῶς, τὴν δὲ παι-
δείαν, ᾗ κέχρηται, σελήνην — ἐν νυκτὶ γὰρ ἡ ἑκατέρας εἰλικρινεστάτη
καὶ ὠφελιμωτάτη χρῆσίς ἐστιν —, ἀδελφοὺς δὲ τοὺς παιδείας καὶ
ἀσκητικῆς ψυχῆς ⟨ὡς⟩ ἂν ἐγγόνους ἀστείους λόγους, οὓς πάντας ὀρθὴν
ἀτραπὸν εὐθύνοντας τοῦ βίου παλαίσμασι πολυτρόποις καὶ πολυμηχάνοις
αὐχενίζοντες ἐκτραχηλίζειν καὶ καταρράττειν ὑποσκελίζοντες οἱ μηδὲν
135 ὑγιὲς μήτε λέγειν μήτε φρονεῖν ἐγνωκότες ἀξιοῦσι. διὸ καὶ ἐπιτιμᾷ τῷ
τοιούτῳ τιθασῶς ὁ πατήρ, οὐχ Ἰακώβ, ἀλλ' ὁ καὶ τούτου πρεσβύτερος
ὀρθὸς λόγος φάσκων· „τί τὸ ἐνύπνιον τοῦτο ἐνυπνιάσθης“ (Gen. 37, 10);
136 ἀλλ' οὐκ ἐνύπνιον εἶδες; ἢ ὑπέλαβες, ὅτι τὰ φύσει ἐλεύθερα ἀνθρω-
πείων ἀνάγκῃ δοῦλα ἔσται καὶ ὑπήκοα τὰ ἄρχοντα καί, τὸ ἔτι παρα-
δοξότερον, οὐκ ἄλλων ὑπήκοα ἀλλὰ τῶν ἀρχομένων, οὐδ' ἑτέρων
δοῦλα ἀλλὰ τῶν δουλευόντων; εἰ μὴ ἄρα κράτει θεοῦ τοῦ μόνου
πάντα δυνατοῦ, ᾧ καὶ τὰ ἀκίνητα κινεῖν καὶ τὰ φορούμενα θέμις ἱδρύ-
137 σασθαι, μεταβολὴ τῶν καθεστώτων γένοιτο πρὸς τἀναντία. | ἐπεὶ τίνα p. 677 M
ἕξει λόγον τὸ ὀργίζεσθαι καὶ ἐπιτιμᾶν τῷ τὴν καθ' ὕπνον φαντασίαν
ἰδόντι; μὴ γὰρ ἑκὼν εἶδον αὐτήν; ἐρεῖ, τί μοι τὰ τῶν ἐκ προνοίας
ἠδικηκότων ἐπάγεις ἐγκλήματα; τὸ προσπεσὸν ἔξωθεν καὶ πλῆξάν μου

2 καινῆς A γραφέσθων conicio (cf. e. gr. § 205) 3 κατ' αὐτοὺς scripsi: καθ' αὐτοὺς A 4 τοῖς Hoesch.: τῆς A αὐτῶν conicio 6 ἀπατῶντες Mang.: ἀπαντῶντες A 7 καὶ om. v 8 ἔθνη Hoesch.: ἔθη A, εἴδη coni. Mang. 9 καταδύσαντας coni. Mang. δεσπότας ⟨ἑαυτοὺς⟩ conicio 10 ἥλιον] ἢ, tum lacuna A ὁ Mang.: lacuna in A, οἱ Hoesch. 12 ᾗ] ἢ A 14 ὡς add. Mang. 16 ὑποσκελίζοντας A 18 τιθασῶς scripsi: τιθάσω A, ἀτιθάσσῳ v οὐχ A 19 τοῦτο ⟨ὃ⟩ conicio, cf. § 111 20 ἀλλ'] ἆρ' coni. Hoesch., ὄναρ coni. Mang. 20. 21 ἀνθρώπων coni. Mang. 23 κράτει Mang.: κρατεῖν A, τῷ κράτει in appendice coni. Mang. 26 ὀργίζεσθαι Cotelerius: ὁρίζεσθαι A 28 ἐπάγῃς A

τὴν διάνοιαν αἰφνίδιον ἄκοντος διηγησάμην. ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἔστι περὶ 138
ὀνείρατος ὁ παρὼν λόγος, ἀλλὰ περὶ πραγμάτων ἐοικότων ἐνυπνίοις· ἃ
τοῖς μὴ λίαν κεκαθαρμένοις μεγάλα καὶ λαμπρὰ καὶ περιμάχητα εἶναι
δοκεῖ, μικρὰ ὄντα καὶ ἀμυδρὰ καὶ χλεύης ἐπάξια παρ' ἀδεκάστοις ἀλη-
θείας βραβευταῖς.

(20.) Ἄρ' οὖν, φησίν, ἐλεύσομαι μὲν ⟨ὁ⟩ ὀρθὸς λόγος, ἐγώ, 139
ἀφίξεται δὲ καὶ ἡ τοῦ φιλομαθοῦς θιάσου [ψυχὴ] μήτηρ ὁμοῦ καὶ
τροφός, ἀρετῶσα παιδεία, συντενοῦσι δὲ καὶ οἱ ἀμφοτέρων ἡμῶν ἔγγονοι
καὶ στάντες ἀντικρὺς οὕτω κατὰ στοῖχον ἐν κόσμῳ τὰς χεῖρας ἐξάραντες
προσευξώμεθα τῦφον πρότερον ἀφέντες; εἶτα καταβαλόντες ἑαυτοὺς 140
εἰς τὸ ἔδαφος ποτνιᾶσθαι καὶ προσκυνεῖν ἐπιχειρήσωμεν; ἀλλὰ μὴ ἐπι-
λάμψαι ποτὲ τούτοις γινομένοις ἥλιος, ἐπεὶ βαθὺ μὲν σκότος κακοῖς,
τηλαυγὲς δὲ φῶς ἀγαθοῖς ἐφαρμόζει. τί δ' ἂν γένοιτο μεῖζον κακὸν
ἢ τὸν πλαστὸν καὶ φένακα τῦφον ἀντὶ τῆς ἀπλάστου καὶ ἀψευδοῦς
ἀτυφίας ἐπαινεῖσθαί τε καὶ θαυμάζεσθαι; παγκάλως δὲ προσδιέσταλται 141
τὸ „διετήρησεν ὁ πατὴρ τὸ ῥῆμα" (Gen. 37,11)· ψυχῆς γὰρ οὐ νεω-
τέρας οὐδὲ ἀγόνου καὶ ἐστειρωμένης, ἀλλὰ τῷ ὄντι πρεσβυτέρας καὶ
γεννᾶν ἐπισταμένης ἔργον ἐστὶ συζῆν εὐλαβείᾳ καὶ μηδενὸς καταφρονεῖν
τὸ παράπαν, ἀλλὰ τὸ ἄδραστον καὶ ἀνίκητον τοῦ θεοῦ κράτος κατεπτη-
χέναι καὶ περιαθρεῖν ἐν κύκλῳ, τί ἄρα ἀποβήσεται τὸ τέλος αὐτῇ.
διὰ τοῦτο καὶ τὴν Μωυσέως ἀδελφὴν — ἐλπὶς δὲ παρ' ἡμῖν τοῖς 142
ἀλληγορικοῖς ὀνομάζεται — φασὶν ἀποσκοπεῖν μακρόθεν (Exod. 2, 4)
οἱ χρησμοί, πρὸς τὸ τοῦ βίου δήπου τέλος ἐμβλέπουσαν, ἵνα αἴσιον
ἀπαντήσῃ, τοῦ τελεσφόρου καταπέμψαντος αὐτὸ ἄνωθεν ἀπ' οὐρανοῦ.
πολλοὶ γὰρ πολλάκις ἄπλωτα πελάγη διαβαλόντες καὶ μακρὸν πλοῦν 143
οὐρίοις πνεύμασιν ἀκίνδυνοι παραπεμφθέντες ἐν αὐτοῖς λιμέσιν ἐξαίφνης
ἐναυάγησαν, μέλλοντες ἤδη προσορμίζεσθαι. μυρίοι δὲ καὶ βαρεῖς καὶ 144
πολυετεῖς πολέμους ἀνὰ κράτος ἑλόντες καὶ ἄτρωτοι διατελέσαντες, ὡς

---

4 παρ' ἀδεκάστοις Mang.: παρὰ δὲ ἑκάστοις A 6 ὁ addidi ὀρθὸς Hoesch.: ὀρθῶς A 7 τοῦ] τῆς Mang. θιάσου secl. Mang. ψυχὴ seclusi, ψυχῆς coni. Mang. 8 συντενοῦσι Mang.: συντείνουσι A 9 κατὰ στοῖχον scripsi: κατάστιχον A κατὰ στίχον v 10 προσευξόμεθα Mang. ⟨τὸν⟩ τῦφον conicio ὑφέντες coni. Mang. 11 ἐπιχειρήσομεν Mang. 12 ἐπὶ A 13 φῶς Hoesch.: φωτὸς A 14 πλάστην coni. Mang. 15 προσδιέσταλται Mang.: προδιέσταλται A 19 ἀδιάδραστον coni. Mang. 21 Μωϋσέος A 22 ἀποσκοπεῖν vel κατασκοπεύειν (v. Exod. 2,4) Cohn: ἀποσκοπεύειν A 24 αὐτὸ Mang.: αὐτῷ A 25 ἄπλωτα πελάγη Mang.: πλωτὰ μεγάλα A 25 διαβαλόντες Mang.: διαλαβόντες A 27 μυρίοι Mang.: μυρίους A

μηδ' ἐπιφάνειαν ἄκραν νυχθῆναι, ἀλλ' ὥσπερ ἐκ | πανηγύρεως κοινο- p. 678
δήμου καὶ δημοτελοῦς ἑορτῆς τελεῖν * * * ὁλοκλήροις καὶ παντελέσι,
μεθ' ἱλαρᾶς ἐπιστρέψαντες εὐθυμίας ἐν ταῖς ἰδίαις ὑφ' ὧν ἥκιστ' ἐχρῆν
ἐπεβουλεύθησαν οἰκίαις, τὸ λεγόμενον τοῦτο, „βόες ἐπὶ φάτνῃ" σφα-
145 γέντες. (21.) ὥσπερ δὴ ταῦτα ἀπροσδόκητοι καὶ ἀτέκμαρτοι συντυχίαι
κατασκήπτειν φιλοῦσιν, οὕτω καὶ τὰς περὶ ψυχὴν δυνάμεις ἀντωθοῦσι
πρὸς τἀναντία καὶ ἀντιμετακλίνουσιν, ἣν οἷοί τε ὦσι, καὶ ἀνατρέψαι
βιάζονται. τίς γὰρ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου παρελθὼν ἄπτωτος ἔμεινε;
146 τίς δ' οὐχ ὑπεσκελίσθη; εὐδαίμων δ' ὁ μὴ πολλάκις. τίνι δ' οὐκ ἐφή-
δρευεν ἡ τύχη, διαπνέουσα καὶ συλλεγομένη ῥώμην, ἵνα συμπλακεῖσα
147 εὐθὺς ἐξαρπάσῃ, πρὶν φθάσαι τὸν ἀντίπαλον κονίσασθαι; οὐκ ἤδη τινὰς
ἴσμεν ἐκ παίδων εἰς γῆρας ἀφιγμένους, οἳ μηδεμιᾶς ἐπῄσθοντο ταραχῆς
εἴτε δι' εὐμοιρίαν φύσεως εἴτε διὰ τὴν τῶν τρεφόντων καὶ παιδευόντων
ἐπιμέλειαν εἴτε καὶ ἀμφότερα, βαθείας δ' εἰρήνης ἀναπλησθέντας τῆς
⟨ἐν⟩ ἑαυτοῖς, ἣ πρὸς ἀλήθειάν ἐστιν εἰρήνη, τῆς κατὰ τὰς πόλεις ἀρχέ-
τυπον, καὶ διὰ τοῦτ' εὐδαίμονας νομισθέντας, ὅτι τὸν ὑπὸ τῶν παθῶν
ἀναρριπιζόμενον ἐμφύλιον πόλεμον, ἀργαλεώτατον ὄντα πολέμων, οὐδ'
ὄναρ ἐπῄσθοντο, εἶτ' ἐν αὐταῖς τοῦ βίου ταῖς δυσμαῖς ἐξοκείλαντάς τε
καὶ ναυαγήσαντας ἢ περὶ γλῶτταν ἄθυρον ἢ περὶ γαστέρα ἄπληστον ἢ
148 περὶ τὴν τῶν ὑπογαστρίων ἀκράτορα λαγνείαν; οἱ μὲν γὰρ τὸν μειρα-
κιώδη τῶν ἀσώτων, ἄτιμον, ἀποκήρυκτον, αἰσχρὸν βίον ἐζήλωσαν „ἐπὶ
γήραος οὐδῷ", οἱ δὲ τὸν πανοῦργον καὶ συκοφάντην καὶ ῥᾳδιουργόν,
ἀπαρχόμενοι φιλοπραγμοσύνης, ὅτε εἰκὸς ἦν ἤδη καὶ παλαιὰν οὖσαν

1 νυχθῆναι Mang.: μιχθῆναι A 1. 2 καινοδήμου A 2 δημοτελεῖς v ἑορτῆς Mang.: ἑορτὰς A τελεῖν, tum lacuna 10 litt. A: ἐπανελθεῖν (ἐξελθεῖν Cohn) τοῖς σώμασιν conicio, μέλεσιν add. vel ὁλόκληροι καὶ παντελεῖς coni. Mang. 4 οἰκείαις A φάτνῃ Mang.: φάτνης A 5 δὲ Mang. 6 κατασκήπτειν Mang.: κατασκάπτειν A 7 ἣν Unna, Über den Gebrauch der Absichtssätze bei Philo p. 35: ἵν' A οἷοί τε A 9 ὑπεσκελίσθη Flor. Laur.: ὑποσκελισθεὶς A 9. 10 ἐφήδρευσεν coni. Mang. 11 φθάσει A οὐκ ἤδη Hoesch.: οὐκ εἰ δή A, οὐχὶ δή Mang. 12 ἐπῄσθοντο Mang.: ἐπείθοντο A, ἐπειρῶντο coni. Hoesch. 13 εὐμοιρίαν Mang.: εὐμάρειαν A 14 καὶ A: καὶ δι' v 14. 15 τῆς ἐν Mang.: τὴν A 15 αὐτοῖς Mang. 15. 16 ἀρχέτυπον Hoesch.: ἀρχετύπων A 16 εὐδαιμονίας A εὐδαιμονισθέντας coni. Mang. 16. 17 accusativi pro genetivis offendunt 16 ὑπὸ scripsi: ἀπὸ A 18. 19 ἐξοκείλαντάς et ναυαγήσαντας Hoesch.: ἐξωκείλαντες (sic) et ναυαγήσαντες A 19. 20 ter παρὰ coni. Mang.

4 Hom. Od. δ 535. 8. 9 Flor. Laur. No. 17: τίς εἰς — πολλάκις. 19 cf. Theogn. 421 et ἀθυρόγλωττος apud Eur. Or. 903. 21. 22 Hom. Il. X 60 al.

καταλῦσαι. διὸ χρὴ τὸν θεὸν ποτνιᾶσθαι καὶ λιπαρῶς ἱκετεύειν, ὅπως 149
τὸ ἐπίκηρον ἡμῶν γένος μὴ παρέλθῃ, κελεύσῃ δὲ διαιωνίζειν αὐτοῦ
τὸν σωτήριον ἔλεον· χαλεπὸν γὰρ εἰρήνης ἀκράτου γευσαμένους κωλυ-
θῆναι χορεσθῆναι. (22.) ἀλλὰ φέρε, δίψης κουφότερόν ἐστι κακὸν ὁ 150
λιμὸς οὗτος, ἔρωτα καὶ πόθον ἔχων παρηγοροῦντας. ὅταν δὲ ἀφ' ἑτέ-
ρας πηγῆς, ἧς θολερὸν καὶ νοσερὸν τὸ νᾶμα, διὰ τὸν ⟨τοῦ⟩ πιεῖν ἵμερον
ἐμφορεῖσθαι δέῃ, τότε ἀνάγκη γλυκυπίκρου πληρουμένους ἡδονῆς ἐν
ἀβιώτῳ βίῳ διαζῆν, τοῖς βλαβεροῖς ὡς ὠφελίμοις ἐπιτρέχοντας ἀγνοίᾳ
τοῦ συμφέροντος. ἡ δὲ τῶν κακῶν ἀνιαροτάτη φορὰ γίνεται τούτων, 151
ἐπειδὰν αἱ ἄλογοι δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἐπιθέμεναι ταῖς τοῦ λογισμοῦ
. 679 M. κρατήσωσιν. ἕως μὲν γὰρ ἢ βουκόλια | βουκόλοις ἢ ποιμέσι ποίμνια ἢ 152
αἰπόλοις αἰπόλια πειθαρχεῖ, τὰ περὶ τὰς ἀγέλας κατορθοῦται· ἐπειδὰν δὲ
ἀσθενέστεροι τῶν θρεμμάτων οἱ ἐπιστατοῦντες ἀγελάρχαι γίνωνται,
πλημμελεῖται τὰ πάντα καὶ συμβαίνει ἀταξία μὲν ἐκ τάξεως, ἀκοσμία δ'
ἐξ εὐκοσμίας, ταραχὴ δ' ἐξ εὐσταθείας καὶ σύγχυσις ἐκ διακρίσεως, ἅτε
μηδεμιᾶς ἔτι νομίμου καθεστώσης ἐπιστασίας· εἰ γὰρ ἦν, ἤδη καθή-
ρητο. τί οὖν; οὐκ οἰόμεθα καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς θρεμμάτων μὲν ἀγέλην 153
εἶναι, παρόσον ἀποτέτμηται ψυχῆς τὸ ἄλογον στῖφος, ἀγελάρχην δὲ τὸν
ἡγεμόνα νοῦν; ἀλλ' ἕως μὲν ἔρρωταί τε καὶ ἱκανὸς ἀγελαρχεῖν ἐστιν,
ἐνδίκως ἅπαντα καὶ συμφερόντως ἐπιτελεῖται. ὅταν δὲ ἀσθένειά τις 154
ἐπιγένηται τῷ βασιλεῖ, συγκάμνειν ἀνάγκη καὶ τὸ ὑπήκοον· καὶ ὅτε
μάλιστα ἠλευθερῶσθαι δοκεῖ, τότε μάλιστα γίνεται ἑτοιμότατον ἆθλον
κείμενον τοῖς βουλομένοις αὐτὸ μόνον κονίσασθαι. πέφυκε γὰρ ἀναρχία
μὲν ἐπίβουλον, ἀρχὴ δ' εἶναι σωτήριον, καὶ μάλισθ' ᾗ νόμος καὶ δίκη
τετίμηται· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ σὺν λόγῳ.

(32.) Τὰ μὲν δὴ τῆς κενῆς δόξης ὀνείρατα ὧδε ἠκριβώσθω· 155
τὰ δὲ τῆς γαστριμαργίας εἴδη πόσις τε καὶ βρῶσις, ἀλλὰ τῇ μὲν οὐ
ποικίλων, τῇ δὲ μυρίων ὅσων ἡδυσμάτων καὶ παραρτυμάτων χρεία.
ταῦτα μέντοι δυσὶ φροντισταῖς ἐπανατίθεται, τὰ μὲν τῆς περιέργου πό-
σεως ἀρχιοινοχόῳ, τὰ δὲ τῆς ἀναγκαιοτέρας ἐδωδῆς ἀρχισιτοποιῷ.

---

2 κελεύσει A συνδιαιωνίζειν αὐτῷ coni. Mang. 6 τοῦ add. Mang.
7 πληρουμένους Mang.: πληρουμένης A 9 ἀνιαρωτάτη A 13 γίνονται v
15 σύγχυσις e codice Coll. S. Trin. Mang.: συγχύσεις A 16. 17 καθήρηται conicio 18 ⟨λόγον⟩ ἐκτέτμηται conicio 19 ἱκανῶς A 20 ἅπαντα Mang.: ἔχοντα A 23. 24 ἀναρχία et ἀρχὴ scripsi: ἀναρχίαν et ἀρχὴν A
25 αὕτη scripsi; αὐτὴ A 27 τῇ Mang.: τῆς A 28 ποικίλων Mang.: ποικίλα A τῇ Mang.: τῆς A 29 φανταστaῖς coni. Mang.
30 ἀναγκαιοτέρας scripsi: ἀνθηροτέρας A

156 σφόδρα δ' ἐξητασμένως μιᾷ νυκτὶ φαντασιούμενοι τοὺς ὀνείρους εἰσά-
γονται· πρὸς γὰρ τὴν αὐτὴν χρείαν σπεύδουσιν ἀμφότεροι, τροφὴν οὐχ
ἁπλῆν, ἀλλὰ τὴν μεθ' ἡδονῆς καὶ τέρψεως εὐτρεπιζόμενοι. καὶ ἑκά-
157 τερος μὲν περὶ τροφῆς ἥμισυ πονεῖται, ἀμφότεροι δὲ περὶ πᾶσαν. ἔστι
δὲ καὶ θάτερον μέρος ὁλκὸν θατέρου· καὶ γὰρ οἱ φαγόντες εὐθὺς ὀρέ-
γονται ποτοῦ καὶ αὐτίκα ἐδωδῆς οἱ πιόντες· ὥστε οὐχ ἥκιστα καὶ διὰ
158 τοῦτο χρόνον τὸν αὐτὸν τῆς φαντασίας ἀμφοτέροις ἀναγεγράφθαι. ὁ
μὲν οὖν ἀρχιοινοχόος οἰνοφλυγίαν, ὁ δὲ ἀρχισιτοποιὸς λαιμαργίαν ἔλαχε.
φαντασιοῦται δὲ ἑκάτερος τὰ οἰκεῖα, ὁ μὲν οἶνον καὶ τὸ γεννητικὸν
οἴνου φυτόν, ἄμπελον, ὁ δ' ἐπὶ κανῶν διακειμένους ἐκκεκαθαρμένους
159 ἄρτους καὶ κανηφοροῦντα ἑαυτόν (Gen. 40, 16. 17). ἁρμόττον δὲ ἂν
εἴη πρότερον τὸ πρότερον ἐξετάζειν ὄναρ, ἔστι δὲ τοιόνδε· „ἐν τῷ
ὕπνῳ μου ἦν ἄμπελος ἐναντίον μου· ἐν δὲ τῇ ἀμπέλῳ τρεῖς πυθμένες
καὶ αὐτὴ θάλλουσα ἀνενηνοχυῖα βλαστούς· πέπειροι βότρυες σταφυλῆς.
καὶ τὸ ποτήριον Φαραὼ ἐν τῇ χειρί μου· | καὶ ἔλαβον τὴν σταφυλὴν p. 680 M.
καὶ ἐξέθλιψα αὐτὴν εἰς τὸ ποτήριον, καὶ ἔδωκα τὸ ποτήριον εἰς τὰς
160 χεῖρας Φαραώ" (Gen. 40, 9—11). θαυμασίως γε προανεφθέγξατο καὶ
ἀψευδῶς ἔχει τὸ „ἐν τῷ ὕπνῳ μου." τῷ γὰρ ὄντι ὁ μὴ τὴν δι'
οἴνου μέθην μᾶλλον ἢ τὴν δι' ἀφροσύνης ἐπιτηδεύων, ὀρθότητι καὶ
ἐγρηγόρσει δυσχεραίνων, ὥσπερ οἱ κοιμώμενοι καταβέβληται καὶ παρεῖται
καὶ καταμέμυκε τὰ τῆς ψυχῆς ὄμματα, οὐδὲν οὔθ' ὁρᾶν οὔτ' ἀκούειν
161 τῶν θέας καὶ ἀκοῆς ἀξίων οἷός τε ὤν· ἡττημένος δὲ τυφλὴν καὶ ἀχει-
ραγώγητον, οὐχ ὁδόν, ἀλλ' ἀνοδίαν τοῦ βίου διεξέρχεται, βάτοις καὶ
τριβόλοις περιπειρόμενος, ἔστι δ' ὅτε καὶ κατὰ κρημνῶν κυλιόμενος καὶ
ἄλλοις ἐπιφερόμενος, ὡς ἐκείνους τε καὶ ἑαυτὸν οἰκτρῶς διαφθείρειν.
162 ὁ δὲ βαθὺς καὶ διωλύγιος ὕπνος, ᾧ πᾶς κατέχεται φαῦλος, τὰς μὲν
ἀληθεῖς καταλήψεις ἀφαιρεῖται, ψευδῶν δὲ εἰδώλων καὶ ἀβεβαίων φαν-
τασμάτων ἀναπίμπλησι τὴν διάνοιαν, τὰ ὑπαίτια ⟨ὡς⟩ ἐπαινετὰ ἀνα-
πείθων ἀποδέχεσθαι. καὶ γὰρ νυνὶ λύπην ὡς χαρὰν ὀνειροπολεῖ καὶ
οὐκ αἰσθάνεται, ὅτι τὸ ἀφροσύνης καὶ τοῦ παραπαίειν * * * φυτόν,
163 ἄμπελον, ὁρᾷ. „ἦν" γάρ φησιν „ἄμπελος ἐναντίον μου" (Gen. 40, 9),

10 κανῶν Mang.: κανὸν A, κανοῦ Hoesch. 14 post βλαστοὺς add. καὶ Hoesch. 18 ἔχει fort. del. vel lin. 17 γε ⟨ὃ⟩ scrib. τὸ Hoesch.: τῶ A prius τῷ per errorem om. Mang. μὴ secl. Hoesch. 19 δι' ἀφροσύνης Hoesch.: διὰ σωφροσύνης A ὀρθιότητι coni. Mang. 20 παρίεται coni. Mang. 22 δὲ ⟨ὕπνου⟩ conicio vel πεπηρωμένος δὲ 24 περιπηρόμενος A 28 ὡς add. Hoesch. 30 lacuna 9—10 litt. A, αἴτιον vel γεννητικὸν suppl. Mang., fort. παραίτιον suppl. (v. De plant. § 27)

τὸ ποθούμενον τῷ ποθοῦντι, κακία κακῷ· ἣν καθ' ἑαυτῶν λελήθαμεν
οἱ ἀνόητοι γεωργοῦντες, ἧς τὸν καρπὸν ἐσθίομέν τε καὶ πίνομεν εἰς
ἑκάτερον τροφῆς κατατάττοντες εἶδος, ἧς ὡς ἔοικεν οὐκ ἐφ' ἡμισείᾳ
τῇ βλάβῃ ἀλλ' ἀρτίῳ καὶ ὁλοκλήρῳ καὶ παντελεῖ μεταποιούμεθα.
(24.) Προσήκει δὲ μὴ ἀγνοεῖν, ὅτι τὸ ἀμπέλιον μέθυσμα τοὺς 164
χρησομένους ἅπαντας οὐχ ὁμοίως, ἀλλὰ πολλάκις ἐναντίως διατίθησιν,
ὡς τοὺς μὲν ἀμείνους, τοὺς δὲ χείρους ἑαυτῶν ἐξετάζεσθαι. τῶν μὲν 165
γὰρ τὸ σύννουν καὶ σκυθρωπὸν ἐπανῆκε καὶ τὰς φροντίδας ἐχάλασεν
ὀργάς τε καὶ λύπας ἐπράυνε τά τε ἤθη πρὸς τὸ ἐπιεικὲς ἐπαιδαγώγησε καὶ
τὰς ψυχὰς ἑαυταῖς ἵλεως ἐποίησε· τῶν δὲ ἔμπαλιν τοὺς θυμοὺς ἐπή-
λειψε καὶ τὰς ὀδύνας ἐπέσφιγξε καὶ τοὺς ἔρωτας ἐκίνησε καὶ τὰς ἀγροι-
κίας ἀνήγειρεν, ἄκλειστον στόμα καὶ γλῶτταν ἀχαλίνωτον καὶ αἰσθήσεις
ἀθύρους καὶ λελυττηκότα πάθη κἀξηγριωμένον καὶ ἐπτοημένον πρὸς
πάντα νοῦν ἀποτελοῦν· ὡς δοκεῖν τὴν μὲν τῶν προτέρων κατάστασιν 166
ἢ τῇ κατὰ τὸν ἀέρα νηνέμῳ αἰθρίᾳ ἢ τῇ κατὰ θάλατταν ἀκύμονι
γαλήνῃ ἢ τῇ κατὰ τὰς πόλεις εἰρηνικωτάτῃ εὐσταθείᾳ ἐοικέναι, τὴν δὲ
τῶν ὑστέρων ἢ βιαίῳ καὶ συντόνῳ πνεύματι ἢ χειμαίνοντι καὶ κυμα-
τουμένῳ πελάγει ἢ στάσει, ἀσπόνδου καὶ ἀκηρύκτου πολέμου δυσωνυ-
681 M. μωτέρᾳ ταραχῇ. δυεῖν γοῦν | συμποσίων τὸ μὲν πέπλησται γέλωτος, παι- 167
διᾶς, ἐπαγγελλομένων, ἀγαθὰ ἐλπιζόντων, χαριζομένων, εὐθυμίας, εὐφη-
μίας, ἱλαρότητος, εὐφροσύνης, ἀδείας· τὸ δὲ συννοίας, κατηφείας, προσκρουσ- 168
μάτων, λοιδοριῶν, τραυμάτων, βριμουμένων, ὑποβλεπομένων, ὑλακτούν-
των, ἀγχόντων, καταπαγκρατιαζόντων, ἀκρωτηριαζόντων ὦτα καὶ ῥῖνας
καὶ ἅπερ ἂν τύχῃ τοῦ σώματος ⟨μέρη καὶ μέλη⟩, τὴν [τοῦ] παντὸς τοῦ
βίου μέθην καὶ παροινίαν ἐν ἀνιέρῳ ἀγῶνι μετὰ αἰσχρουργίας τῆς πάσης
ἐπιδεικνυμένων. (25.) ἀκόλουθον οὖν ⟨ἂν⟩ εἴη λογίζεσθαι, ὅτι καὶ 169
ἄμπελος δυεῖν σύμβολον πραγμάτων ἐστίν, ἀνοίας τε καὶ εὐφροσύνης.
ἑκάτερον δέ, καίτοι μηνυόμενον ἐκ πολλῶν, ἵνα μὴ μακρηγορῶμεν, δι'

---

1 τοῦ ποθοῦντος conicio κακοῦ conicio 3 ἧς scripsi: ἣν A οὐκ ἐφ' ἡμισείᾳ Hoesch.: οἱ ἐφημησείας A 4 τῇ βλάβῃ scripsi: τῆς βλάβης A ἀρτίῳ καὶ ὁλοκλήρῳ καὶ παντελεῖ scripsi: ἀρτίου καὶ ὁλοκλήρου καὶ παντελῶς (παντελοῦς Mang.) A 5 ἀμπέλινον conicio 6 χρησαμένους conicio 11 ὀδύνας Hoesch.: ὠδίνας A, ἡδονὰς coni. Mang. 11. 12 ἀγερωχίας coni. Mang. 13 πρὸς] περὶ coni. Mang. 14 νοῦν Mang.: οὖν A 18. 19 δυσωνυμωτέρᾳ (hoc iam Mang.) ταραχῇ scripsi: δυσωνύμω ταραχῆ A 19 δυοῖν v πέπλησθαι A 19. 20 παιδιᾶς Mang.: παιδείας A 20 ἐπαγαλλομένων coni. Mang. χαριεντιζομένων Mang. 24 lacuna 10—12 litt. A, μέρη καὶ μέλη supplevi τοῦ seclusi 26 ἂν addidi καὶ Hoesch.: κἂν A, καὶ ἡ coni. Mang. 27 δυοῖν v συννοίας coni. Mang. 28 καίτοι Mang.: καὶ τὸ A

170 ὀλίγων ἐπιδείξομεν. ἡνίκα ἡμᾶς διὰ τῆς τῶν παθῶν καὶ ἀδικημάτων
ἐρήμης ὁδοῦ, φιλοσοφίας, ἀγαγὼν καὶ ὥσπερ ἔμπορος ἀναβιβάσας τὸν
ὀρθὸν λόγον ἔστησεν ἐπὶ σκοπῆς καὶ ἐκέλευε περιαθρεῖν τὴν ἅπασαν
ἀρετῆς χώραν, εἴτε εὔγειος καὶ βαθεῖα καὶ χλοηφόρος καὶ καρποτόκος
ἐστὶ καὶ ἀγαθὴ μὲν καὶ τὰ σπειρόμενα μαθήματα συναυξῆσαι, ἀγαθὴ
δὲ τὰ φυτευόμενα καὶ δενδρούμενα δόγματα στελεχῶσαι, εἴτε καὶ τοὐ-
ναντίον, καὶ περὶ τῶν ὡσανεὶ πόλεων πράξεων, εἰ ⟨εὐερκέσταται⟩ καὶ
ὀχυρώταται ἢ γυμναὶ καὶ ἀπημφιασμέναι οἷα κύκλων τὸ βέβαιον, καὶ
περὶ οἰκητόρων, εἰ πρός τε πλῆθος καὶ πρὸς ἀλκὴν ἐπιδεδώκασιν ἢ δι'
171 ἀσθένειαν ὀλιγανδροῦσιν ἢ δι' ὀλιγανδρίαν ἀσθενοῦσιν, τότε οὐ δυνη-
θέντες ὅλον τὸ σοφίας στέλεχος βαστάσαι κληματίδα μίαν καὶ βότρυν
σταφυλῆς τεμόντες ἤραμεν χαρᾶς σαφέστατον δεῖγμα, κουφότατον ἄχθος,
βλάστημα καὶ καρπὸν ὁμοῦ καλοκἀγαθίας ἐπιδειξόμενοι τοῖς διάνοιαν
ὀξυδορκοῦσι τὴν εὐκληματοῦσαν καὶ βοτρυηφόρον ἄμπελον (cf.
172 Num. 13). (26.) ταύτην, ἧς μοῖράν τινα λαβεῖν ἐδυνήθημεν,
εὐσκόπως ἐξομοιοῦσιν εὐφροσύνῃ. μαρτυρεῖ δέ μοί τις τῶν
πάλαι προφητῶν, ὃς ἐπιθειάσας εἶπεν· „ἀμπελὼν κυρίου παντο-
173 κράτορος οἶκος τοῦ Ἰσραήλ" (Ies. 5, 7). ὁ μὲν Ἰσραὴλ ἐστι νοῦς θεω-
ρητικὸς θεοῦ τε καὶ κόσμου — καὶ γὰρ ἑρμηνεύεται θεὸν ὁρῶν —,
οἶκος δὲ διανοίας ὅλη ψυχή. αὕτη δ' ἐστὶν ἀμπελὼν ἱερώτατος, τὸ
174 θεῖον βλάστημα καρποφορῶν, ἀρετήν. οὕτω μέντοι τὸ φρονεῖν εὖ, τὸ
εὐφροσύνης ἔτυμον, μέγα καὶ λαμπρόν, ὥστε φησὶ Μωυσῆς καὶ θεὸν
αὐτῷ μὴ ἀπαξιῶσαι χρῆσθαι, καὶ τότε μάλιστα, ὁπότε τὸ ἀνθρώπων
| γένος ἐκτρέποιτο μὲν ἁμαρτήματα, ἐπικλίνοι δὲ καὶ ἐπιστρέφοι πρὸς p. 682!
δικαιοσύνην, ἑκουσίῳ γνώμῃ φύσεως νόμοις καὶ θεσμοῖς ἑπόμενον.

---

1 ἐπιδείξωμεν conicio 2 ante ἀγαγὼν add. τις Mang. ἔμπορος] ἔφορον coni. Mang., εἰς ὄρος conicio (v. Num. 13,18) 3 σκοπιᾶς coni. Mang. ἐκέλευσε v 5 ἐστὶ Cohn: ἐπεὶ A, pro ἐπεὶ καὶ coniciebam καὶ πίων (cf. Num. 13,21) prius ἀγαθὴ scripsi: ἀπαθεῖ A, ἀπειθεῖ Hoesch., ἡ βαθεῖα Mang. alt. καὶ vid. secl. vel ante τὰ φυτευόμενα transp. ἀγαθῇ A 6 δὲ] τὰ δὲ Mang. 7 εἰ Hoesch.: ἢ A lacuna 10—12 litt. A, εὐερκέσταται supplevi 8 ὀχυρό-ταται A γυμνὰ Hoesch. ἀπημφιασμέναι Mang.: ἀπημφιεσμένα A οἷα κυκλῶν A: κύκλων (secl. οἷα) Mang., οἷα ⟨τειχῶν⟩ κύκλον conicio 12 τεμόν-τες scripsi: γέμοντες A, κόπτοντες v ἤραμεν Mang.: ἦραν μετὰ A 13 δι' ἄνοιαν A 15 ταύτην Mang.: ταύτης A ἠδυνήθημεν v, δυνηθείημεν coni. Mang. 16 εὐσκόπως Cotelerius: εὐσκόποις A 20 αὕτη scripsi: αὐτῇ A, αὐτὴ v 22 ἔτυμον Cotelerius: ἕτοιμον A, ἐφόδιον coni. Mang. φησὶ Hoesch.: φασὶ A Μωσῆς A 24 ἁμαρτήματα scripsi: ἁμαρτημάτων A ἐπιστρέφοι scripsi: ἐπιτρέποι A, ἐπιρρέποι coni. Mang.

„ἐπιστρέψει“ γάρ φησι „κύριος ὁ θεός σου εὐφρανθῆναι ἐπὶ σὲ εἰς 175
ἀγαθά, καθότι ηὐφράνθη ἐπὶ τοῖς πατράσι σου, ἐὰν εἰσακούσῃς τῆς
φωνῆς αὐτοῦ, φυλάσσειν πάσας τὰς ἐντολὰς καὶ τὰ δικαιώματα καὶ τὰς
κρίσεις τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τούτου“ (Deut. 30,
9. 10). τίς ἂν δύναιτο μᾶλλον ἀρετῆς ἵμερον ἢ καλοκἀγαθίας ζῆλον 176
ἐμφῦσαι; βούλει, φησίν, ὦ διάνοια, εὐφραίνεσθαι θεόν; εὐφράνθητι
αὐτὴ καὶ ἀνάλωμα μὲν μὴ εἰσενέγκῃς μηδέν — τίνος γὰρ τῶν σῶν
χρεῖός ἐστιν; —, ἀλλ' ἔμπαλιν ὅσα σοι δίδωσιν ἀγαθὰ χαίρουσα δέξαι.
διδοὺς γάρ, ὅταν ἄξιοι χάριτος ὦσιν οἱ λαμβάνοντες, εὐφραίνεται· εἰ 177
μὴ νομίζεις, ὅτι οἱ μὲν ὑπαιτίως ζῶντες παραπικραίνειν καὶ παροργίζειν
ἐνδίκως λέγοιντ' ἂν θεόν, οἱ δ' ἐπαινετῶς οὐχὶ εὐφραίνειν. ἀλλὰ πα- 178
τέρας μὲν καὶ μητέρας, τοὺς θνητοὺς γονεῖς, οὐδὲν οὕτως ὡς τέκνων
εὐφραίνουσιν ἀρεταί, μυρίων ὅσων ἐνδεεῖς ὄντας· τὸν δὲ τῶν ὅλων γεν-
νητὴν καὶ μηδενὸς ἐνδεᾶ τὸ παράπαν οὐχ ἡ καλοκἀγαθία τῶν λεγο-
μένων; μαθοῦσα οὖν, ὦ διάνοια, ἡλίκον ⟨κακὸν⟩ μέν ἐστιν ὀργὴ θεοῦ, 179
ἡλίκον δὲ ἀγαθὸν εὐφροσύνη θεοῦ, μηδὲν μὲν τῶν ὀργῆς ἀξίων ἐπ'
ὀλέθρῳ κίνει τῷ σεαυτῆς, μόνα δὲ δι' ὧν εὐφρανεῖς θεὸν ἐπιτήδευε.
ταῦτα δὲ εὑρήσεις οὐ μακρὰς καὶ ἀτριβεῖς διεξιὼν ὁδοὺς ἢ ἄπλωτα 180
πελάγη περαιούμενος ἢ ἐπὶ τοὺς γῆς καὶ θαλάττης ἀπνευστὶ συντείνων
ὅρους· οὐ γὰρ πορρωτάτω διῴκισται καὶ τῆς οἰκουμένης ἔξω πεφυγά-
δευται, ἀλλ', ᾗ φησι Μωυσῆς (Deut. 30, 12—14), ἐγγὺς οὑτωσὶ
τἀγαθὸν παρίδρυταί σοι καὶ συμπέφυκε, τρισὶ τοῖς ἀναγκαιοτάτοις μέρεσιν
ἡρμοσμένον, καρδίᾳ, στόματι, χερσί, τὸ δ' ἐστὶ διανοίᾳ, λόγῳ, πράξεσιν,
ἐπειδὴ τὰ καλὰ καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν ἀναγκαῖον, συμπλη-
ρούμενον ἔκ τε εὐβουλίας καὶ εὐπραξίας καὶ εὐλογίας.

(27.) Λέγωμεν οὖν τῷ θάτερον εἶδος γαστριμαργίας, πολυποσίαν, 181
ἐπιτηδεύοντι ἀρχιοινοχόῳ· τί κακοπαθεῖς, ὦ ἀνόητε; δοκεῖς μὲν γὰρ τὰ
ἀγωγὰ πρὸς εὐφροσύνην εὐτρεπίζεσθαι, τὸ δ' ἀληθὲς ἀφροσύνης καὶ
ἀκολασίας ἐξάπτεις φλόγα, πολλὴν αὐτῇ καὶ ἄφθονον ἐπιφέρων ὕλην.

---

4 τῷ] τῇ v βιβλίῳ scripsi ex LXX: βίβλῳ A 5 τί δ' ἂν vel τί ἂν ⟨οὖν⟩ conicio 7 αὐτὴ] ἀρετῇ coni. Mang. ἀνάθημα coni. Mang. 9 εἰ A: ἢ coni. Hoesch. 10 παροργίζων A 11 λέγοιτ' A οὐχὶ] οὐ καὶ coni. Mang. 13 ἐνδεεῖς Hoesch.: οὐδὲ εἷς A 14 οὐχ ἡ] οὐχὶ conicio 14. 15 γεννωμένων coni. Mang., γενομένων conicio 15 κακὸν add. Mang. 17 κίνει τῷ Mang.: κινείτω A 21 ᾗ] ἢ A Μωσῆς A ἐγγὺς οὑτωσὶ] ἐγγυτάτω conicio 23 τὸ Hoesch.: τί A 24. 25 συμπληρούμενον Mang.: συμπληρούμενα A 26 λέγωμεν scripsi: λέγω μὲν A, λέγοιμ' ἂν coni. Mang. τῷ Mang.: τὸ A 28 εὐφροσύνην Hoesch.: εὐφροσύνης A

182 ἀλλ', ἴσως ἂν εἴποι, μή με προπετῶς αἰτιῶ, πρίν με σκέψασθαι. οἰνο-
χοεῖν ἐτάχθην, οὐ μὴν δὴ σωφροσύνην καὶ εὐσέβειαν καὶ τὰς ἄλλας
ἀρετὰς ἐνεσκευασμένῳ, ἀλλ' ἀνδρὶ λαιμάργῳ καὶ ἀκρατεῖ | καὶ ἀδίκῳ p. 683
καὶ ἐπὶ ἀσεβείᾳ μέγα φρονοῦντι, ὃς ἐτόλμησέ ποτε εἰπεῖν· „οὐκ οἶδα
τὸν κύριον“ (Exod. 5,2)· ὡς εἰκότως ἐγὼ τὰ ἐκείνῳ δι' ἡδονῆς ἐπιτε-
183 τήδευκα. μὴ θαυμάσῃς δέ, ὅτι τοῖς ἐναντίοις ὁ θεὸς καὶ ὁ ἀντίθεος
νοῦς εὐφραίνεται, Φαραώ. τίς οὖν οἰνοχόος θεοῦ; ὁ σπονδοφόρος, ὁ
μέγας ὄντως ἀρχιερεύς, ὃς τὰς τῶν ἀεννάων χαρίτων λαβὼν προπόσεις
ἀντεκτίνει, πλῆρες ὅλον τὸ σπονδεῖον ἀκράτου μεθύσματος ἐπιχέων,
ἑαυτόν. ὁρᾷς οἰνοχόων διαφορὰς τοῖς θεραπευομένοις ἀναλογούσας.
184 διὰ τοῦτο ἐγὼ μὲν ὁ τοῦ Φαραὼ κατὰ τὰς ἀνέσεις ἐπιτεινομένου τὸν
σκληραύχενα καὶ πάντων ἀκράτορα λογισμὸν εὐνοῦχός εἰμι (Gen. 40,1. 2),
τὰ γεννητικὰ τῆς ψυχῆς ἐκτετμημένος, μετανάστης μὲν τῆς ἀνδρωνί-
τιδος, φυγὰς δὲ καὶ τῆς γυναικωνίτιδος, οὔτ' ἄρρεν οὔτε θῆλυ, οὔτε
προέσθαι οὔθ' ὑποδέξασθαι σπορὰν δυνάμενος, ἀμφίβολος, οὐδέτερος,
ἀνθρωπείου παράκομμα νομίσματος, ἄμοιρος ἀθανασίας, ἣ τέκνων ἢ
ἐγγόνων διαδοχαῖς εἰς ἀεὶ ζωπυρεῖται, συλλόγου καὶ ἐκκλησίας ἱερᾶς
ἀπεσχοινισμένος· θλαδίαν γὰρ καὶ ἀποκεκομμένον ἄντικρυς διείρηται μὴ
185 εἰσιέναι (Deut. 23, 1). (28.) ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἄμωμός ἐστιν, ὁλόκληρος,
ἀνὴρ παρθένου (Lev. 21, 17. 13), ⟨τὸ⟩ παραδοξότατον, οὐδέποτε γυναι-
κουμένης, ἀλλ' ἔμπαλιν τὰ γυναικεῖα κατὰ τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα ὁμιλίαν
ἐκλιπούσης (Gen. 18, 11), καὶ οὐχ ἀνὴρ μόνον οὗτος, ἀμιάντους καὶ
186 παρθένους γνώμας σπείρειν ἱκανός, ἀλλὰ καὶ πατὴρ λόγων ἱερῶν· ὧν
οἱ μὲν ἐπίσκοποι καὶ ἔφοροι τῶν τῆς φύσεως πραγμάτων, Ἐλεάζαρ καὶ
Ἰθάμαρ (Exod. 28, 1), οἱ δὲ λειτουργοὶ θεοῦ, τὴν οὐράνιον φλόγα ἀνα-
καίειν καὶ ζωπυρεῖν ἐπειγόμενοι· τρίβοντες γὰρ ἀεὶ τοὺς περὶ ὁσιότητος
λόγους καθάπερ ἐκ πυρείων τὸ θεοειδέστατον εὐσεβείας γένος ποιοῦσιν
187 ἐκλάμπειν. ὁ δὲ τούτων ὑφηγητὴς ὁμοῦ καὶ πατὴρ οὐχ ἡ τυχοῦσα
μοῖρα τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας ἐστίν, ἀλλ' οὗ χωρὶς σύγκλητος οὐκ ἂν
ἀθροισθείη ποτὲ τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν βουλὴ τὸ παράπαν, ὁ πρόεδρος,

---

2 μὲν conicio 3 λαιμάργῳ Mang.: μάργω A 5 ὥστ' conicio 7 γοῦν conicio 9 ἀντεκτείνει A 10 ἑαυτοῦ conicio 11 ⟨τοῦ⟩ κατὰ conicio 12 εἰμι Hoesch.: εἰ μὴ A 13. 14 τῆς ἀνδρωνίτιδος ὢν (hoc omisi) Mang.: τῶν ἀνθρωνιτίδων A 16 ἣ] ἢ A ἢ A: καὶ conicio 17 εἰς ἀεὶ Mang.: ταῖς ἀεὶ A, αἷς ἀεὶ coni. Hoesch. 18 διήρηται A 19 ἄμωμός scripsi: ἀλώμενός A 20 τὸ add. Mang. 25 οὐράνιον scripsi: οὐρανίαν A 27 πυρίων A γένος A: φέγγος Mang. 29 οὗ χωρὶς Cotelerius: οὐ χωρεῖ A

ὁ πρύτανις, ὁ δημιουργός, ὁ καὶ χωρὶς ἄλλων μόνος ἐφ' ἑαυτοῦ σκοπεῖν
τε καὶ πράττειν ἕκαστα ἱκανός. οὗτος σὺν ἄλλοις μὲν ἐξεταζόμενος 188
ὀλίγος, πολὺς δέ, ὅταν μονωθῇ, γίνεται, δικαστήριον ⟨ὅλον⟩, ὅλον βου-
λευτήριον, ὅλος δῆμος, ὅλος ὄχλος, σύμπαν ἀνθρώπων γένος, μᾶλλον
δέ, εἰ τἀληθὲς εἰπεῖν δεῖ, μεθόριός τις θεοῦ ⟨καὶ ἀνθρώπου⟩ φύσις, τοῦ
μὲν ἐλάττων, ἀνθρώπου δὲ κρείττων. „ὅταν“ γάρ φησιν „εἰσίῃ εἰς 189
684 M. | τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ὁ ἀρχιερεύς, ἄνθρωπος οὐκ ἔσται“ (Lev. 16, 17). τίς
οὖν, εἰ μὴ ἄνθρωπος; ἆρά γε θεός; οὐκ ἂν εἴποιμι — τὸν γὰρ τοῦ
ὀνόματος τοῦδε κλῆρον ὁ ἀρχιπροφήτης ἔλαχε Μωυσῆς ἔτι ὢν ἐν
Αἰγύπτῳ, προσρηθεὶς Φαραὼ θεὸς (Exod. 7, 1) — οὔτε ἄνθρωπος,
ἀλλ' ἑκατέρων τῶν ἄκρων, ὡς ἂν βάσεως καὶ κεφαλῆς, ἐφαπτόμενος.
(29.) τὸ μὲν οὖν ἕτερον εἶδος ἀμπέλου, ὅπερ εὐφροσύνη κεκλήρωται, 190
καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς μέθυσμα, ἡ ἄκρατος εὐβουλία, καὶ ὁ ἀρυσάμενος οἰνο-
χόος ἐκ τοῦ θείου κρατῆρος, ὃν αὐτὸς ὁ θεὸς ἀρετῶν πεπλήρωκεν ἐπὶ
χείλη, δεδήλωται. τὸ δὲ ἀνοίας καὶ λύπης καὶ παροινίας ἤδη μὲν 191
τρόπῳ τινὶ τύπῳ δὲ ἕτερον ἐκτυποῦται διὰ τῶν ἑτέρωθι λεχθέντων ἐν
ᾠδῇ τῇ μείζονι· „ἐκ γὰρ ἀμπέλου“ φησί „Σοδόμων ἡ ἄμπελος αὐτῶν,
καὶ ἡ κληματὶς αὐτῶν ἐκ Γομόρρας· ἡ σταφυλὴ αὐτῶν σταφυλὴ χολῆς,
βότρυς πικρίας αὐτοῖς· θυμὸς δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν, καὶ θυμὸς
ἀσπίδων ἀνίατος“ (Deut. 32, 32. 33). ὁρᾷς ὅσα τὸ ἀφροσύνης μέθυσμα 192
ἐργάζεται, τὸ πικρόν, τὸ κακόηθες, τὸ ἀκρόχολον, τὸ περίθυμον, τὸ ἀτίθα-
σον, τὸ δηκτικόν, τὸ ἐπίβουλον. ἐμφαντικώτατα δὲ ἀφροσύνης ἔρνος ἐν Σοδό-
μοις φησὶν εἶναι — τύφλωσις δὲ ἢ στείρωσις ἑρμηνεύεται Σόδομα —,
ἐπειδὴ τυφλὸν καὶ ἄγονον καλῶν ἀφροσύνη, ὑφ' ἧς ἀναπεισθέντες τινὲς
μετρεῖν καὶ σταθμᾶσθαι καὶ ἀριθμεῖν πάντα καθ' αὑτοὺς ἠξίωσαν·

---

1 ἱερουργός coni. Mang., δήμαρχος coni. Cohn   μόνος Mang.: μόνον A   3 ὀλίγος Mang.: ὁ λόγος A   prius ὅλον addidi (ὅλον δικ. coni. Mang.)   5 καὶ ἀνθρώπου add. Mang.   τοῦ] θεοῦ conicio   9 τοῦ δὲ A   Μωσῆς A   10 οὔτε ⟨οὖν θεὸς οὔτε⟩ (v. § 230) aut ἀλλ' οὐδὲ ἄνθρωπος, ἑκατέρων conicio, οὐκέτι Mang.   12 πρότερον conicio   εὐφροσύνῃ Hoesch.   15 συννοίας coni. Mang.   εἶδος, ⟨γένει⟩ μὲν ⟨ἓν⟩ vel παροινίας ἰδιοτρόπῳ τινὶ τύπῳ διερμηνεύεται διὰ e. gr. conicio .   16 ἑτέρῳ coni. Hoesch.   ἑτέρωθι scripsi: ἑτέρων A   17 ᾧ δὴ A   19 αὐτοῖς Hoesch.: αὐτῆς A   22 ἐμφατικώτατα v   δὲ] καὶ per errorem Mang.   ἔρνος Mang.: ἔρανος A   25 καθ' αὑτοὺς Mang.: κατ' αὐτοὺς A

---

7 sqq. cf. ad. p. 20,6   17 sqq. cf. Ambros. De Noe 19,69 p. 463 Sch. (de ebr. § 222. 223).

193 Γομόρρα ⟨γὰρ⟩ μεταληφθέν ἐστι μέτρον. Μωυσῆς δὲ στάθμην καὶ
μέτρον καὶ ἀριθμὸν τῶν ὅλων ὑπέλαβεν εἶναι τὸν θεόν, ἀλλ' οὐ τὸν
ἀνθρώπινον νοῦν. δηλοῖ δὲ διὰ τούτων φάσκων· „οὐκ ἔσται ἐν μαρ-
σίππῳ σου στάθμιον καὶ στάθμιον, μέγα ἢ μικρόν· οὐκ ἔσται ἐν τῇ
οἰκίᾳ σου ⟨μέτρον καὶ μέτρον⟩, μέγα ἢ μικρόν· στάθμιον ἀληθινὸν καὶ
194 δίκαιον ἔσται σοι“ (Deut. 25, 13—15). ἀληθὲς δὲ καὶ δίκαιον μέτρον
τὸ τὸν μόνον δίκαιον θεὸν ὑπολαβεῖν πάντα μετρεῖν καὶ σταθμᾶσθαι
καὶ ἀριθμοῖς καὶ πέρασι καὶ ὅροις τὴν τῶν ὅλων περιγράψαι φύσιν,
ἄδικον δὲ καὶ ψευδὲς τὸ νομίσαι κατὰ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ταῦτα
συμβαίνειν.
195 Ὁ δὲ εὐνοῦχος ἅμα καὶ ἀρχιοινοχόος τοῦ Φαραὼ τὸ ἀφροσύνης
γεννητικὸν φυτόν, ἄμπελον, φαντασιωθεὶς προσαναζωγραφεῖ τρεῖς πυθ-
μένας, ἵνα τὰς ἐν τῷ διαμαρτάνειν κατὰ τοὺς τρεῖς χρόνους ἐσχατιὰς
196 παρεμφήνῃ· πυθμὴν γὰρ τὸ ἔσχατον. (30.) | ἐπειδὰν οὖν ἀφροσύνη p. 685 M.
πᾶσαν ψυχὴν ἐπισκιάσῃ καὶ κατασχῇ καὶ μηδὲν αὐτῆς ἄφετον μηδὲ
ἐλεύθερον μέρος ἐάσῃ, οὐ μόνον ὅσα τῶν ἁμαρτημάτων ἰάσιμα δρᾶν
197 ἀναγκάζει, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἀνίατα. τὰ μὲν οὖν θεραπείαν ἐνδεχόμενα
ῥᾷστα καὶ πρῶτα γράφεται, τὰ δὲ ἀθεράπευτα παγχάλεπα καὶ ὕστατα,
198 πυθμέσιν ἀναλογοῦντα. καὶ καθάπερ, οἶμαι, ἡ φρόνησις ἄρχεται μὲν
ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων ὠφελεῖν, λήγει δὲ εἰς τὰς ὑπερβολὰς τῶν κατορθω-
μάτων, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ἀφροσύνη καταβιάζουσα τὴν ψυχὴν
ἄνωθεν καὶ κατ' ὀλίγον ἀφιστᾶσα παιδείας μακρὰν ὀρθοῦ λόγου διοικίζει
199 καὶ μέχρι τῶν ἐσχατιῶν καθαιρεῖ. τὸ δ' ὄναρ ἐδήλου μετὰ τοὺς
πυθμένας ἀνθοῦσαν καὶ βλαστάνουσαν καὶ καρποφοροῦσαν τὴν ἄμπελον
— „αὐτὴ“ γάρ φησι „θάλλουσα ἀνενηνοχυῖα βλαστούς· πέπειροι βότρυες
σταφυλῆς“ (Gen. 40, 10) —, ἣν εἴθε ἀκαρπίᾳ χρῆσθαι καὶ μηδέποτε
200 χλοηφορῆσαι καὶ πάντα μεμαράνθαι τὸν αἰῶνα. τί γὰρ ἂν εἴη μεῖζον
κακὸν [ἢ] θαλλούσης καὶ εὐφορούσης ἀφροσύνης; ἀλλὰ καὶ „τὸ ποτή-
ριον Φαραώ“, ἡ δεξαμενὴ τῆς ἀνοίας καὶ παροινίας καὶ τῆς παρὰ

1 γὰρ addidi Μωσῆς A 3. 4 μαρσίπω A 4 ἢ Hoesch.: καὶ A
5 μέτρον καὶ μέτρον add. Hoesch., cf. Addenda 9 ψευδὲς scripsi: ψεῦδος A
11 εὐνοῦχος Hoesch.: εὔνους A 13 ἐσχατιὰς Mang. (cf. § 198): ἐσχάτας A
15 πᾶσαν ex Cantabr. Coll. S. Trin. Mang.: πᾶσα A 16 ἰάσημα A 20 ὠφελειῶν
conicio 21 καταβιάζουσαν Hoesch. 23 καθαιρεῖ Mang.: καθαίρει A, καθείργει
coni. Mang. μετὰ] κατὰ coni. Mang. 25 πέπειροι Hoesch.: περὶ ἣν A
26 ἣν scripsi: ἦν A, ἦσαν v εἴθε corruptum: εὐκτέον vel κρεῖττον e. gr. conicio,
εἰκὸς Cohn, εἴωθεν ἄφρων Mang. 28 ἢ seclusi εὐφορούσης Mang.:
ἐμφορούσης A

πάντα τὸν βίον ἀπαύστου μέθης, „ἐν τῇ χειρί μου“ (Gen. 40, 11),
φησίν, ἐστίν, ἴσον τῷ ἐν ταῖς ἐμαῖς ἐγχειρήσεσι καὶ ἐπιβολαῖς καὶ
δυνάμεσιν· οὐ γὰρ ἄνευ γε τῶν ἐμῶν ἐπινοιῶν εὐοδήσει τὸ πάθος ἐξ
ἑαυτοῦ. ὥσπερ γὰρ ἐν μὲν ταῖς τοῦ ἡνιόχου χερσὶ τὰς ἡνίας εἶναι 201
προσῆκεν, ἐν δὲ ταῖς τοῦ κυβερνήτου τοὺς οἴακας — μόνως γὰρ οὕτως
κατορθοῦται δρόμος μὲν ἅρματι, σκάφει δὲ πλοῦς —, οὕτως ἐν τῇ
χειρὶ καὶ δυνάμει τοῦ θάτερον εἶδος τῆς γαστριμαργίας τεχνιτεύοντος,
οἰνοφλυγίαν, ἡ τοῦ ἀκρατοῦς ἐστιν ἐκπλήρωσις. ἀλλὰ τί παθὼν ὑπέ- 202
μεινεν αὐχεῖν ἐπ' ἀρνήσεως μᾶλλον ἢ ὁμολογίας ἐπαξίῳ πράγματι; ἢ
οὐκ ἄμεινον ἦν μὴ οὐχ ὁμολογεῖν διδάσκαλον ἀκρασίας εἶναι, ἀλλὰ τῷ
ἀκρατεῖ τὰ ὑπεκκαύματα τοῦ πάθους ἐπαναθεῖναι ὡς εὑρετῇ καὶ αὐ-
τουργῷ τεθρυμμένου καὶ κατεαγότος αἰσχίστου βίου; τοιοῦτον δ' ἐστίν· 203
ἀφροσύνη σεμνύνεται ἐφ' οἷς εἰκὸς ἐγκαλύπτεσθαι· νυνὶ μὲν οὐ μόνον
ἐπὶ τῷ τὴν δεξαμενὴν τῆς ἀκράτορος ψυχῆς, τὸ ποτήριον, περιφέρειν
ἐν ταῖς χερσὶ καὶ ἐπιδείκνυσθαι πᾶσιν ἀγάλλεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ τὴν
σταφυλὴν εἰς αὐτὸ ἐκθλίβειν· τὸ δ' ἐστὶ τὸ ἐκπληρωτικὸν τοῦ πάθους
δημιουργεῖν καὶ κεχρυμμένον εἰς φῶς ἄγειν. ὡς γὰρ τὰ βρέφη γλιχό- 204
μενα τροφῆς, ὁπότε μέλλοι σπᾶν τοῦ γάλακτος, ἐκθλίβει καὶ πιέζει
τὸν μαστὸν τῆς τρεφούσης, οὕτω τὴν πηγήν, ἀφ' ἧς τὸ οἰνοφλυγίας
p. 686 M. ὀμβρεῖ | κακόν, ὁ δημιουργὸς τῆς ἀκρασίας πιέζει κραταιῶς, ἵνα ταῖς
ἐκθλιβομέναις λιβάσιν ἡδίστῃ τροφῇ χρῷτο.

(31.) Τοιοῦτος μὲν ἡμῖν ὁ βεβακχευμένος ἀκράτῳ, παροίνιον καὶ 205
παράληρον κακὸν καὶ ἀνίατον, γραφέσθω· τὸν δὲ συγγενῆ τούτου γά-
στρωνα καὶ αὐτὸν ὄντα, πολυφαγίας καὶ λαιμαργίας ἑταῖρον, τὰ περὶ
ἐδωδὴν ἀκρατῶς τεχνιτεύοντα, πάλιν ἐπισκεπτέον. καίτοι οὐ πολλῆς 206
δεῖ πρὸς τὴν θήραν αὐτοῦ φροντίδος· ἔστι γὰρ ἐκμαγεῖον ἐμφερέστατον
αὐτοῦ τῆς εἰκόνος ὁ φανεὶς ὄνειρος. ἀκριβώσαντες ⟨οὖν⟩ αὐτὸν ἐκεῖνον
ὥσπερ ἔμφασιν ἐν κατόπτρῳ θεασόμεθα. „ᾤμην“ γάρ φησι „τρία 207

---

2 ἐγχειρίσεσι A 3 εὐοδώσει coni. Mang. 5 μόνον coni. Mang. 7 τῆς Hoesch.: τὰς A 8 ἢ A ἀκρατοῦς Mang.: ἀκράτου A ἐκπλήρωσις Hoesch.: ἡ πλήρωσις A 11 ἀκρατεῖ A: ἀκράτῳ Mang. ἐπαναθεῖναι scripsi: ἐπανατεῖναι A 11. 12 αὐτουργῷ Mang.: αὐτογεωργοῦ A, αὐτογεωργῷ v 12 ⟨καὶ⟩ αἰσχίστου coni. Mang. τὸ δὲ τοιοῦτόν ἐστιν conicio 13 μέντοι conicio 15 ἀγάλλεται Mang.: ἀγγέλλεται A 16 αὐτὸ (vel τοῦτο) Mang.: ταυτὸ A 17 ⟨τὸ⟩ κεχρυμμένον conicio 21 ἡδίστῃ Mang.: ἡδιαστῇ A, ἥδιστα τῇ Hoesch. 23 καὶ om. Hoesch. 23. 24 γάστρωνα Hoesch.: γάστρων A, fort. γάστριν leg. 27 οὖν add. Mang. (vel ὄνειρος ⟨ὥστε⟩ conicio) τοῦτον conicio 28 θεασόμεθα Mang.: θεασώμεθα A

κανᾶ χονδριτῶν αἴρειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου" (Gen. 40, 16). κεφαλὴν
μὲν τοίνυν ἀλληγοροῦντές φαμεν εἶναι ψυχῆς τὸν ἡγεμόνα νοῦν, ἐπικεῖ-
σθαι δὲ τούτῳ πάντα· καὶ γὰρ ἐξεφώνησέ ποτε ἐπ' αὐτοῦ· „ἐπ' ἐμὲ
208 ἐγένετο ταῦτα πάντα" (Gen. 42, 36). στειλάμενος οὖν πομπὴν ὧν
ἐτεχνίτευσε κατὰ γαστρὸς τῆς ταλαίνης ἐπιδείκνυται, καὶ κανηφορῶν ὁ
ἀνόητος οὐκ αἰδεῖται τοσούτῳ βαρυνόμενος τριττῷ κανῶν ἄχθει, τοῦτο
209 δ' ἐστὶ τρισὶ χρόνου μέρεσι. τὴν γὰρ ἡδονὴν οἱ θιασῶταί φασιν αὐ-
τῆς ἔκ τε μνήμης τῶν παρεληλυθότων τερπνῶν καὶ ἐξ ἀπολαύσεως
210 τῶν ἐνεστηκότων καὶ ἐξ ἐλπίδος τῶν μελλόντων συνεστάναι· ὥστε τὰ
τρία κανᾶ τοῖς τρισὶ τοῦ χρόνου μέρεσιν ἐξομοιοῦσθαι, τὰ δ' ἐπὶ τῶν
κανῶν πέμματα τοῖς ἑκάστῳ τῶν μερῶν ἐφαρμόζουσι, παρεληλυθότων
μνήμαις, ἐνεστηκότων μετουσίαις, μελλόντων προσδοκίαις, τὸν δὲ βαστά-
ζοντα ταῦτα πάντα τῷ φιληδόνῳ, ὃς οὐκ ἀφ' ἑνὸς γένους ἀκρασίας,
ἀλλ' ἀπὸ πάντων σχεδὸν εἰδῶν καὶ γενῶν τῆς ἀκολασίας ἄσπονδον καὶ
211 φιλίων ἀλῶν ἐπιδεᾶ τράπεζαν ἐκπεπλήρωκεν. ἧς ἀπολαύει μόνος
ὥσπερ ἐν δημοθοινίᾳ ὁ βασιλεὺς Φαραώ, σπορὰν καὶ σκέδασιν καὶ
φθορὰν ἐγκρατείας ἐπιτετηδευκώς· ἑρμηνεύεται γὰρ σκεδασμός. ἔστι
δὲ τὸ ὑπέρογκον καὶ βασιλικὸν αὐτῷ οὐκ ἐφ' οἷς εἰκὸς σωφροσύνης
ἀγαθοῖς ἀγάλλεσθαι, ἀλλ' ἐν οἷς ἀπεικὸς βδελυρίας ἐπιτηδεύμασι σεμ-
νύνεσθαι, πρὸς ἀπληστίαν καὶ λαιμαργότητα καὶ τὸ ἁβροδίαιτον ἐξοκεί-
212 λαντι. τοιγάρτοι τὰ πτηνά, τὸ δ' ἐστὶν αἱ ἐπιποτώμεναι ἔξωθεν ἀτέκ-
μαρτοι συντυχίαι, πάντα πυρὸς τρόπον ἐπιδραμοῦνται καὶ ἀναφλέξουσι
καὶ τῇ παμφάγῳ δυνάμει καταναλώσουσιν (Gen. 40, 17), ὡς μηδὲ
λείψανον γοῦν ὑπολείπεσθαι πρὸς ἀπόλαυσιν τῷ κανηφοροῦντι, ὃς
ἤλπισε τὰς εὑρέσεις καὶ τὰς ἐπινοίας αὐτοῦ μέχρι παντὸς αἰῶνος οἴσειν
213 ἀναφαιρέτους ἐν | βεβαίῳ. χάρις δὲ τῷ νικηφόρῳ θεῷ, ὃς ἀτελεῖς p. 687 M.
τὰς εἰς ἄκρον πεποιημένας σπουδὰς τοῦ φιλοπαθοῦς ἐργάζεται, πτηνὰς
φύσεις ἐπιπέμπων ἀοράτως πρὸς ἀναίρεσιν καὶ φθορὰν αὐτῶν. περι-
συληθεὶς οὖν ὁ νοῦς ὧν ἐδημιούργησεν, ὥσπερ τὸν αὐχένα ἀποτμηθεὶς

1 καναχονδριτῶν A 3 ἐπ' αὐτοῦ scripsi: ἐπὶ τὸν A, περὶ τοῦδε Hoesch., ἐπὶ τοῦδε vel ἐπὶ τούτου Mang. 6 κανῶν Hoesch.: κακὸν A 12 προσδοκίας A 15 ἀπολαύειν A 16 διασπορὰν Hoesch. 18 ἐφ' οἷς εἰκὸς scripsi: ἐπὶ τοῖς εἰκόσι A 19 ἐν] ἐφ' conicio 20 λαιμαργίαν conicio 20. 21 ἐξοκείλαντι Hoesch.: ἐξωκείλοντι A 25 αὐτοῦ Mang. (vel μέχρι τοῦ transp.): τοῦ A 27 πεπονημένας coni. Mang. 28. 29 περισυληθεὶς scripsi: περισυλληφθεὶς A, παρασυληθεὶς Mang.

7 cf. Epicurea fr. 435 sqq. 429.

ἀκέφαλος καὶ νεκρὸς ἀνευρεθήσεται, προσηλωμένος ὥσπερ οἱ ἀνασκολο-
πισθέντες τῷ ξύλῳ τῆς ἀπόρου καὶ πενιχρᾶς ἀπαιδευσίας. ἕως μὲν 214
γὰρ μηδὲν λυμαίνεται τῶν ἐξαπιναίως εἰωθότων ἀπροοράτως ἐπιφοιτᾶν,
εὐοδεῖν δοκοῦσιν αἱ πρὸς ἀπόλαυσιν ἡδονῆς τέχναι· κατασκηψάντων δ'
ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἀνατρέπονται, καὶ ὁ δημιουργὸς αὐταῖς συνδιαφθεί-
ρεται.

(32.) Τὰ μὲν οὖν τῶν διηρημένων τὸ γεύσεως ἐργαστήριον ἐν 215
ἑκατέρῳ τροφῆς εἴδει, πόσεώς τε καὶ βρώσεως οὐχὶ τῆς ἀναγκαίας
ἀλλὰ περιττῆς καὶ ἀκράτορος, ὀνείρατα δεδήλωται· τὰ δὲ ⟨τοῦ⟩ τού-
των καὶ τῶν ἄλλων, ὅσαι ψυχῆς δυνάμεις, βασιλεύειν δοκοῦντος, ὄνομα
Φαραώ, κατὰ τὸ ἀκόλουθον αὐτίκα διερευνητέον. „ἐν γὰρ τῷ ὕπνῳ 216
μου“ φησίν „ᾤμην ἑστάναι παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ· καὶ ὥσπερ
ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀνέβαινον βόες ἑπτά, ἐκλεκταὶ ταῖς σαρξὶ καὶ καλαὶ
τῷ εἴδει, καὶ ἐνέμοντο ἐν τῷ ἄχει. καὶ ἰδοὺ ἕτεραι ἑπτὰ βόες ἀνέ-
βαινον ὀπίσω αὐτῶν ἐκ τοῦ ποταμοῦ, πονηραὶ καὶ αἰσχραὶ τῷ εἴδει
καὶ λεπταὶ ταῖς σαρξίν, ἃς οὐκ εἶδον τοιαύτας ἐν ὅλῃ τῇ Αἰγύπτῳ
αἰσχροτέρας. καὶ κατέφαγον αἱ βόες αἱ λεπταὶ καὶ αἰσχραὶ τὰς ἑπτὰ 217
βόας τὰς πρώτας τὰς καλὰς καὶ ἐκλεκτάς, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὰς κοιλίας
αὐτῶν· ⟨καὶ οὐ διάδηλοι ἐγένοντο ὅτι εἰσῆλθον εἰς τὰς κοιλίας αὐτῶν⟩,
καὶ αἱ ὄψεις αὐτῶν αἰσχραί, καθὰ καὶ τὴν ἀρχήν [εἶπον]. ἐξεγερθεὶς 218
δὲ ἐκοιμήθην, καὶ εἶδον πάλιν ἐν τῷ ὕπνῳ μου, καὶ ὡς ἑπτὰ στάχυες
ἀνέβαινον ἐν πυθμένι ἑνί, πλήρεις καὶ καλοί· ἄλλοι δὲ ἑπτὰ στάχυες
λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι ἀνεφύοντο ἐχόμενοι· καὶ κατέπιον οἱ ἑπτὰ
στάχυες τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς πλήρεις“ (Gen. 41, 17—24). ὁρᾷς μὲν 219
δὴ ⟨τὸ⟩ προοίμιον τοῦ φιλαύτου, ὃς κινητὸς καὶ στρεπτὸς καὶ μετα-
βλητὸς ὢν κατά τε σῶμα καὶ ψυχήν φησιν· „ᾤμην ἑστάναι,“ καὶ οὐκ
ἐλογίσατο, ὅτι μόνῳ θεῷ τὸ ἀκλινὲς καὶ πάγιόν ἐστιν οἰκεῖον καὶ εἴ
τις αὐτῷ φίλος. τῆς μὲν ἀκλινοῦς περὶ αὐτὸν δυνάμεως σαφεστάτη 220

---

2 τῷ scripsi (vel σταυρῷ τῷ conicio): αὐτῶ A, αὖ τῷ Mang. 3 ἐξαπιναίων conicio 9 τοῦ addidi 10 ὄνομα] ὀνείρατα Hoesch. 13 ἑπτὰ βόες conicio 14 ἄχει] ἕλει male Hoesch. 16 ἃς] οἵας conicio ex LXX 17 αἱ ⟨ἑπτὰ⟩ βόες conicio ex LXX 19 lacunam ex LXX supplevi 20 εἶπον seclusi 21 ὥσπερ ex LXX conicio 23 ἐχόμενοι ⟨αὐτῶν⟩ ex LXX supplet Mang. 24 στάχυες ⟨οἱ λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι τοὺς ἑπτὰ στάχυας⟩ ex LXX vid. suppl. 25 τὸ addidi 28 μὲν ⟨γὰρ⟩ vel ⟨οὖν⟩ conicio

---

26 sqq. cf. Orig. comment. in Gen. p. 44 ὁ ἐπὶ τοῖς ῥευστοῖς καὶ ἀβεβαίοις πεποιθὼς ᾤετο ἑστάναι . . . Aristobulum apud. Eus. Praep. ev. VIII 10 § 9—12.

πίστις ὅδε ὁ κόσμος, ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχων — ὁπότε
δὲ ὁ κόσμος ἀρρεπής, ὁ δημιουργὸς πῶς οὐ βέβαιος; —, εἶτα μέντοι
221 καὶ οἱ ἀψευδέστατοι μάρτυρες ἱεροὶ χρησμοί· λέγεται γὰρ ἐκ προσώ-
που τοῦ θεοῦ· „ὧδε ἐγὼ ἕστηκα ἐκεῖ πρὸ τοῦ σὲ ἐπὶ τῆς πέτρας ἐν
Χωρήβ“ (Exod. 17, 6), ἴσον τῷ | οὗτος ἐγὼ ὁ ἐμφανὴς καὶ ἐνταῦθα p. 688 M.
ὢν ἐκεῖ τέ εἰμι καὶ πανταχοῦ, πεπληρωκὼς τὰ πάντα, ἑστὼς ἐν
ὁμοίῳ καὶ μένων, ἄτρεπτος ὤν, πρὶν ἢ σὲ ἤ τι τῶν ὄντων εἰς γένεσιν
ἐλθεῖν, ἐπὶ τῆς ἀκροτάτης καὶ πρεσβυτάτης ἱδρυμένος δυνάμεως ἀρχῆς,
ἀφ' ἧς ἡ τῶν ὄντων γένεσις ὤμβρησε καὶ τὸ σοφίας ἐπλήμμυρε νᾶμα.
222 ἐγὼ γάρ εἰμι „ὁ ἐξαγαγὼν ἐκ πέτρας ἀκροτόμου πηγὴν ὕδατος“
(Deut. 8, 15) ἐν ἑτέροις εἴρηται. μαρτυρεῖ δὲ καὶ Μωυσῆς περὶ τοῦ
μὴ τρέπεσθαι τὸ θεῖον φάσκων· „εἶδον τὸν τόπον οὗ εἱστήκει ὁ θεὸς
τοῦ Ἰσραήλ“ (Exod. 24, 10), τὸ μὴ μεταβάλλειν διὰ τῆς στάσεως καὶ
223 ἱδρύσεως αἰνιττόμενος. (33.) ἀλλὰ γὰρ τοσαύτη περὶ τὸ θεῖόν ἐστιν
ὑπερβολὴ τοῦ βεβαίου, ὥστε καὶ ταῖς ἐπιλελεγμέναις φύσεσιν ἐχυρότη-
τος, ὡς ἀρίστου κτήματος, μεταδίδωσιν. αὐτίκα γέ τοι τὴν πλήρη
χαρίτων διαθήκην ἑαυτοῦ — νόμος δ' ἐστὶ καὶ λόγος τῶν ὄντων ὁ
πρεσβύτατος — ὡς ἂν ἐπὶ βάσεως τῆς τοῦ δικαίου ψυχῆς ἄγαλμα
θεοειδὲς ἱδρύσεσθαι παγίως φησίν, ἐπειδὰν λέγῃ τῷ Νῶε· „στήσω τὴν
224 διαθήκην μου πρὸς σέ“ (Gen. 9, 11). παρεμφαίνει δὲ καὶ δύο ἕτερα,
ἓν μὲν ὅτι τὸ δίκαιον ἀδιαφορεῖ διαθήκης θεοῦ, ἕτερον δὲ ὅτι οἱ μὲν
ἄλλοι χαρίζονται τὰ διαφέροντα τῶν λαμβανόντων, ὁ δὲ θεὸς οὐ μόνον
ταῦτα, ἀλλὰ αὐτοὺς ἐκείνους ἑαυτοῖς· ἐμὲ γὰρ ἐμοὶ δεδώρηται καὶ
ἕκαστον τῶν ὄντων ἑαυτῷ· τὸ γὰρ „στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς
225 σὲ“ ἴσον ἐστὶ τῷ „σοὶ δωρήσομαι.“ σπουδάζουσι δὲ καὶ πάντες οἱ
θεοφιλεῖς τὸν φιλοπραγμοσύνης χειμῶνα ἀποδιδράσκοντες, ἐν ᾧ σάλος
καὶ κλύδων ἀεὶ κυκᾶται, τοῖς τῆς ἀρετῆς εὐδίοις καὶ ναυλοχωτάτοις
226 ἐνορμίζεσθαι λιμέσιν. οὐχ ὁρᾷς, οἷα περὶ Ἀβραὰμ λέγεται τοῦ σοφοῦ,
ὥς ἐστιν „ἑστὼς ἐνώπιον κυρίου“ (Gen. 18, 22); πότε γὰρ εἰκὸς δύνα-
σθαι στῆναι διάνοιαν μηκέθ' ὡς ἐπὶ τρυτάνης ταλαντεύουσαν ἢ ὅτε

1 ὁ δὲ A 4 ἕστηκα scripsi: ἕστη καὶ (sed. ι eras.) A, ἕστηκα καὶ v ἐκεῖ scripsi: ἐκεῖσε A 4. 5 ἐν Χωρὴβ ex LXX scripsi: ἐγχωρεῖν A 5 οὗτος scripsi: οὕτως A 7 ὢν A ἤ τι Mang.: ἐπὶ A 8 ἱδρυμένος Mang.: δρώμενος A 9 ἐπλημμύρει conicio 11 Μωσῆς A 13 μεταβάλλον coni. Mang. 16 γέ scripsi: δέ A 18 ὡσὰν A ἐπιβάσεως A 19 ἱδρύσεσθαι Mang.: ἱδρύσασθαι A 25 σοὶ ⟨σὲ⟩ coni. Mang. 26 πολυπραγμοσύνης coni. Mang. 29 ὥς coni. Mang.: ὅς A ποτὲ A εἰκὸς ⟨μᾶλλον⟩ coni. Mang.

ἀντικρύς ἐστι θεοῦ, ὁρῶσά τε καὶ ὁρωμένη; διχόθεν γὰρ αὐτῇ τὸ 227
ἀρρεπές, ἐκ μὲν τοῦ ὁρᾶν τὸν ἀσύγκριτον, ὅτι ὑπὸ τῶν ὁμοίων πρα-
γμάτων οὐκ ἀνθέλκεται, ἐκ δὲ τοῦ ὁρᾶσθαι, ὅτι ἣν ἀξίαν ἔκρινεν εἰς
ὄψιν ὁ ἡγεμὼν τὴν ἑαυτοῦ ⟨ἐλθεῖν, τῷ⟩ ἀρίστῳ μόνῳ προσεκλήρωσεν,
αὐτῷ. καὶ Μωυσεῖ μέντοι θεοπρόπιον ἐχρήσθη τοιόνδε· „σὺ αὐτοῦ
στῆθι μετ' ἐμοῦ“ (Deut. 5, 31), δι' οὗ τὰ λεχθέντα ἄμφω παρίστα-
ται, τό τε μὴ κλίνεσθαι τὸν ἀστεῖον καὶ ἡ τοῦ ὄντος περὶ πάντα
βεβαιότης. (34.) καὶ γὰρ τῷ ὄντι τὸ τῷ θείῳ συνεγγίζον οἰκειοῦται 228
κατὰ τὸ ἄτρεπτον αὐτοστατοῦν, καὶ ἠρεμήσας ὁ νοῦς, ἡλίκον ἐστὶν
p. 689 M. ἀγαθὸν ἠρεμία, σαφῶς ἔγνω καὶ θαυμάσας αὐτῆς | τὸ κάλλος ὑπέλαβεν,
ὅτι ἢ θεῷ μόνῳ προσκεκλήρωται ἢ τῇ μεταξὺ φύσει θνητοῦ καὶ ἀθανά-
του γένους. φησὶ γοῦν· „κἀγὼ εἱστήκειν ἀνὰ μέσον κυρίου καὶ ὑμῶν“ 229
(Deut. 5, 5), οὐχὶ τοῦτο δηλῶν, ὅτι ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ ποδῶν ἠρή-
ρειστο, ἀλλ' ἐκεῖνο βουλόμενος ἐμφῆναι, ὅτι ἡ τοῦ σοφοῦ διάνοια χει-
μώνων μὲν καὶ πολέμων ἀπαλλαγεῖσα, νηνέμῳ δὲ γαλήνῃ καὶ βαθείᾳ
εἰρήνῃ χρωμένη κρείττων μέν ἐστιν ἀνθρώπου, θεοῦ δὲ ἐλάττων. ὁ 230
μὲν γὰρ ἀγελαῖος ἀνθρώπειος νοῦς σείεται καὶ κυκᾶται πρὸς τῶν ἐπι-
τυχόντων, ὁ δ' ἅτε μακάριος καὶ εὐδαίμων ἀμέτοχος κακῶν· μεθόριος
δὲ ὁ ἀστεῖος, ὡς κυρίως εἰπεῖν μήτε θεὸν αὐτὸν εἶναι μήτε ἄνθρωπον,
ἀλλὰ τῶν ἄκρων ἐφαπτόμενον, ἀνθρωπότητι μὲν θνητοῦ γένους, ἀρετῇ
δὲ ἀφθάρτου. τούτῳ παραπλήσιόν ἐστι καὶ τὸ χρησθὲν λόγιον ἐπὶ τοῦ 231
μεγάλου ἱερέως· „ὅταν“ γάρ φησιν „εἰσίῃ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων,
ἄνθρωπος οὐκ ἔσται, ἕως ἂν ἐξέλθῃ“ (Lev. 16, 17); εἰ δὲ μὴ γίνεται
τότε ἄνθρωπος, δῆλον ὅτι οὐδὲ θεός, ἀλλὰ λειτουργὸς θεοῦ, κατὰ μὲν
τὸ θνητὸν γενέσει, κατὰ δὲ τὸ ἀθάνατον οἰκειούμενος τῷ ἀγενήτῳ.
τὴν δὲ μέσην τάξιν εἴληχεν, ἕως ἂν ἐξέλθῃ πάλιν εἰς τὰ τοῦ σώματος 232
καὶ τῆς σαρκὸς οἰκεῖα. καὶ πέφυκεν οὕτως ἔχειν· ὅταν μὲν ἐξ ἔρωτος
θείου κατασχεθεὶς ὁ νοῦς, συντείνας ἑαυτὸν ἄχρι τῶν ἀδύτων, ὁρμῇ

---

1 διχόθεν Markland: δειχθέν A 2 ἀνομοίων coni. Mang. 3 οὐκέτ' conicio 4 ἑαυτοῦ Mang. (Hoesch. in mg. A): ἑαυτῶ A ἐλθεῖν τῷ addidi 5 αὐ-τῶ A Μωσεῖ A 9 αὐτοστατοῦν] αὐτῷ τῷ ἑστῶτι conicio 12 ἡμῶν Hoesch. 13. 14 ἐρήρειστο v 16 κρείττω A 17 σείεται Mang.: ἵεται A, οἴεται Hoesch. 18 ἅτε (sic) A: αὖ τε v καὶ A: τε καὶ Mang. 24 δῆλον δ' ὅτι οὐδὲ θεός, τί ἄλλο ἢ λειτουργὸς e. gr. conicio; θεοῦ, ⟨δῆλον ὅτι μεθόριος ἀνθρώπου καὶ θεοῦ⟩ coni. Cohn (δ' ὅτι antea) 25 ἀγεννήτω A 26 εἴληχεν, ἕως Mang.: εἰληχέναι ὡς A

---

22 sqq. cf. ad. p. 289,7

καὶ σπουδῇ πάσῃ χρώμενος προέρχηται, θεοφορούμενος ἐπιλέληστα
μὲν τῶν ἄλλων, ἐπιλέλησται δὲ καὶ ἑαυτοῦ, μόνου ⟨δὲ⟩ μέμνηται καὶ
ἐξήρτηται τοῦ δορυφορουμένου καὶ θεραπευομένου, ᾧ τὰς ἱερὰς καὶ
233 ἀναφεῖς καθαγιάζων ἀρετὰς ἐκθυμιᾷ. ἐπειδὰν δὲ στῇ ⟨τὸ⟩ ἐνθουσιώ-
δες καὶ ὁ πολὺς ἵμερος χαλάσῃ, παλινδρομήσας ἀπὸ τῶν θείων ἄνθρω-
πος γίνεται, τοῖς ἀνθρωπίνοις ἐντυχών, ἅπερ ἐν τοῖς προπυλαίοις ἐφή-
234 δρευεν, ἵνα αὐτὸ μόνον ἐκκύψαντα ἔνδοθεν ἐξαρπάσῃ. (35.) τὸν μὲν
οὖν τέλειον οὔτε θεὸν οὔτε ἄνθρωπον ἀναγράφει Μωυσῆς, ἀλλ', ὡς ἔφην,
μεθόριον τῆς ἀγενήτου καὶ φθαρτῆς φύσεως· τὸν δὲ προκόπτοντα πάλιν
ἐν τῇ μεταξὺ χώρᾳ ζώντων καὶ τεθνηκότων τάττει, ζῶντας μὲν καλῶν
τοὺς συμβιοῦντας φρονήσει, τεθνηκότας δὲ τοὺς ἀφροσύνῃ χαίροντας.
235 λέγεται γὰρ ἐπὶ Ἀαρὼν ὅτι „ἔστη ἀνὰ μέσον τῶν τεθνηκότων ⟨καὶ
τῶν ζώντων⟩, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις“ (Num. 16, 48). ὁ γὰρ προ-
κόπτων οὔτε ἐν τοῖς τεθνηκόσι τὸν ἀρετῆς βίον ἐξετάζεται, πόθον καὶ
ζῆλον ἔχων τοῦ καλοῦ, οὔτε ἐν τοῖς | μετὰ τῆς ἄκρας καὶ τελείας p. 690 M.
ζῶσιν εὐδαιμονίας — ἔτι γὰρ πρὸς τὸ πέρας ἐνδεῖ —, ἀλλ' ἑκατέρων
236 ἐφάπτεται. διὸ καὶ κυρίως ἐπιλέγεται τὸ „ἐκόπασεν ἡ θραῦσις“, ἀλλ'
οὐκ ἐπαύσατο· παύεται μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν τελείων τὰ περιθραύοντα καὶ
κατακλῶντα καὶ καταγνύντα τὴν ψυχήν, μειοῦται δὲ ἐπὶ τῶν προκοπτόν-
των ὡς ἂν αὐτὸ μόνον ἀνακοπτόμενα καὶ στελλόμενα.

237 (36.) Τῆς οὖν στάσεως καὶ ἱδρύσεως καὶ τῆς ἐν ταὐτῷ κατὰ
τὸ ἀμετάβλητον καὶ ἄτρεπτον εἰς ἀεὶ μονῆς πρῶτον μὲν ὑπαρχούσης
περὶ τὸ ὄν, ἔπειτα δὲ περὶ τὸν τοῦ ὄντος λόγον, ὃν διαθήκην ἐκάλεσε,
τρίτον δὲ περὶ τὸν σοφὸν καὶ τέταρτον περὶ τὸν προκόπτοντα, τί παθὼν
ὁ φαῦλος καὶ πάσαις ἀραῖς ἔνοχος νοῦς ᾠήθη μόνος ἵστασθαι δύνα-
σθαι, φορούμενος ὥσπερ ἐν κατακλυσμῷ καὶ κατασυρόμενος ταῖς τῶν
ἐπιρρεόντων διὰ τοῦ νεκροφορουμένου σώματος δίναις ἐπαλλήλοις;
238 „ᾤμην“ γάρ φησιν „ἑστάναι ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ“ (Gen. 41, 17).

---

4 εὐαγεῖς vel ἐναγεῖς coni. Mang. καθαγίζων coni. Mang. ἐκθύμια A τὸ add. Mang. 4. 5 ἐνθουσιώδης coni. Hoesch. 6 προπυλέοις A 7 αὐτὸ Hoesch.: αὐτῷ A 8 Μωσῆς A ἔφην Mang.: ἔφη A 9 ἀγεννήτου A 12. 13 καὶ τῶν ζώντων ex LXX add. Hoesch. 16 γάρ ⟨τι⟩ coni. Mang. ἑκατέρων ⟨τῶν ἄκρων⟩ coni. Mang. (cf. § 189) 20 ὡσὰν A αὐτὸ Hoesch.: αὐτῷ A 22 εἰσαεὶ A μόνης A 27 δίναις Hoesch.: δειναῖς A 28 ἐπὶ] παρὰ conicio, cf. § 216. 261

9—11 cf. ad. p. 46,8.

λόγον δὲ συμβολικῶς ποταμὸν εἶναί φαμεν, ἐπειδὴ ἑκάτερος ἔξω τε
φέρεται καὶ ῥέων συντόνῳ χρῆται τῷ τάχει καὶ τοτὲ μὲν εὐφορεῖ
πλημμύραις ὁ μὲν ὕδατος, ὁ δὲ ῥημάτων καὶ ὀνομάτων, τοτὲ δὲ ἀφο-
ρεῖ χαλώμενος καὶ συνίζων· καὶ ὠφελοῦσι μέντοι ὁ μὲν ἄρδων τὰς ἀρού- 239
ρας, ὁ δὲ τὰς τῶν φιληκόων ψυχάς, καὶ ἔστιν ὅτε βλάπτουσι κυμήναντες,
ὁ μὲν τὴν ὅμορον γῆν ἐπικλύσας, ὁ δὲ ἀνακυκήσας καὶ συγχέας τὸν τῶν
οὐ προσεχόντων λογισμόν. οὗτος μὲν εἰκάζεται ποταμῷ. διττὴ 240
δὲ λόγου φύσις, ἡ μὲν ἀμείνων, ἡ δὲ χείρων, ἀμείνων μὲν ἡ ὠφε-
λοῦσα, χείρων δὲ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἡ βλάπτουσα. παραδείγματα δὲ 241
ἑκατέρας τοῖς δυναμένοις ὁρᾶν ἀνέθηκε Μωϋσῆς ἀριδηλότατα· „ποτα-
μὸς“ γάρ φησι „πορεύεται ἐξ Ἐδὲμ ποτίζειν τὸν παράδεισον· ἐκεῖθεν
ἀφορίζεται εἰς τέσσαρας ἀρχάς“ (Gen. 2, 10). καλεῖ δὲ τὴν μὲν τοῦ 242
ὄντος σοφίαν Ἐδέμ, ἧς ἑρμηνεία τρυφή, διότι, οἶμαι, ἐντρύφημα καὶ
θεοῦ σοφία καὶ σοφίας θεός, ἐπεὶ καὶ ἐν ὕμνοις ᾄδεται· „κατατρύφησον
τοῦ κυρίου“ (Psalm. 36, 4). κάτεισι δὲ ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς τῆς σοφίας
ποταμοῦ τρόπον ὁ θεῖος λόγος, ἵνα ἄρδῃ καὶ ποτίζῃ τὰ ὀλύμπια καὶ
οὐράνια φιλαρέτων ψυχῶν βλαστήματα καὶ φυτά, ὡσανεὶ παράδεισον.
ὁ δὲ ἱερὸς οὗτος λόγος ἀφορίζεται εἰς τέσσαρας ἀρχάς, λέγω δὲ εἰς 243
τὰς τέσσαρας ἀρετὰς σχίζεται, ὧν ἑκάστη βασιλίς ἐστι· τὸ γὰρ ἀφο-
ρίζεσθαι εἰς ἀρχὰς οὐ τοπικοῖς ὅροις, ἀλλὰ βασιλείᾳ ἔοικεν, ἵν' ἐπιδείξας
p. 691 M. τὰς ἀρετὰς εὐθὺς ἀποφήνῃ | καὶ τὸν χρώμενον αὐταῖς σοφὸν βασιλέα,
κεχειροτονημένον οὐ πρὸς ἀνθρώπων, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀψευδοῦς καὶ ἀδεκάστου
καὶ μόνης ἐλευθέρας φύσεως. λέγουσι γὰρ τῷ Ἀβραὰμ οἱ κατιδόντες αὐτοῦ 244
τὸ ἀστεῖον· „βασιλεὺς παρὰ θεοῦ εἶ σὺ ἐν ἡμῖν“ (Gen. 23, 6), δόγμα
τιθέμενοι τοῖς περὶ φιλοσοφίαν διατρίβουσιν, ὅτι μόνος ὁ σοφὸς ἄρχων
καὶ βασιλεὺς καὶ ἡ ἀρετὴ ἀνυπεύθυνος ἀρχή τε καὶ βασιλεία.
(37.) τοῦτον τὸν λόγον εἰκάσας ποταμῷ τις τῶν ἑταίρων Μωυσέως 245
ἐν ὕμνοις εἶπεν· „ὁ ποταμὸς τοῦ θεοῦ ἐπληρώθη ὑδάτων“ (Psalm. 64,
10). καί⟨τοι⟩ τινὰ τῶν ἐπὶ γῆς ῥεόντων ἄλογον κυριολογεῖσθαι· ἀλλ',
ὡς ἔοικε, πλήρη τοῦ σοφίας νάματος τὸν θεῖον λόγον διασυνίστησι,

---

2 συντόνῳ Mang.: εὐτόνω A τότε A, ποτὲ coni. Hoesch. εὐφορεῖ Mang.: ἐμφορεῖ A 3 τοτὲ scripsi: ὅτε A, ποτὲ coni. Hoesch. 7 οὕτως coni. et post εἰκάζεται add. λόγος Mang. 9 κατὰ τοὐναντίον conicio 10 ἑκατέρας ex Cantabr. S. Trin. Mang.: ἑκατέροις A, ἑκατέρου coni. Hoesch. 11 ἐκπορεύεται ex LXX conicio 20 τοπικοῖς ὅροις Hoesch.: τοπικοὺς ὅρους A ἵν'] ἵν' ὅρους per errorem, ut vid., Mang. 21 τὰς] τις coni. Mang. 23 μονῆς A 27 ἑτέρων Μωυσέος A 29 τοι addidi

μηδὲν ἔρημον καὶ κενὸν ἑαυτοῦ μέρος ἔχοντα, ⟨μᾶλλον⟩ δέ, ὡς εἶπέ τις,
ὅλον δι' ὅλων ἀναχεόμενον καὶ αἰρόμενον εἰς ὕψος διὰ τὴν συνεχῆ καὶ
246 ἐπάλληλον τῆς ἀεννάου πηγῆς ἐκείνης φοράν. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον ᾆσμα
τοιοῦτον· „τὸ ὅρμημα τοῦ ποταμοῦ εὐφραίνει τὴν πόλιν τοῦ θεοῦ" (Psalm.
45, 5). ποίαν πόλιν; ἡ γὰρ νῦν οὖσα ἱερὰ πόλις, ἐν ᾗ καὶ ἅγιος νεώς ἐστι,
μακρὰν ὥσπερ θαλάττης καὶ ποταμῶν συνῴκισται· ὡς δῆλον εἶναι, ὅτι τοῦ
247 προφανοῦς ἕτερόν τι βούλεται δι' ὑπονοιῶν παραστῆσαι. τῷ γὰρ ὄντι τοῦ
θείου λόγου ῥύμη * * * καὶ συνεχῶς μεθ' ὁρμῆς ἐν τάξει φερομένη
248 πάντα διὰ πάντων ἀναχεῖ τε καὶ εὐφραίνει. πόλιν γὰρ θεοῦ καθ' ἕνα μὲν
τρόπον τὸν κόσμον καλεῖ, ὃς ὅλον τὸν κρατῆρα τοῦ θείου πόματος
δεξάμενος ⟨ἠκρατί⟩σατο καὶ γανωθεὶς ἀναφαιρέτου καὶ ἀσβέστου τῆς
εἰς ἅπαντα τὸν [ἐπὶ τὸν] αἰῶνα εὐφροσύνης ἐπέλαχε, καθ' ἕτερον
δὲ τὴν ψυχὴν τοῦ σοφοῦ, ᾗ λέγεται καὶ ἐμπεριπατεῖν ὁ θεὸς ὡς ἐν
πόλει· „περιπατήσω" γάρ φησιν „ἐν ὑμῖν, καὶ ἔσομαι [ἐν] ὑμῶν
249 θεός" (Lev. 26, 12). καὶ ψυχῇ δ' εὐδαίμονι τὸ ἱερώτατον ἔκπωμα
προτεινούσῃ τὸν ἑαυτῆς λογισμὸν τίς ἐπιχεῖ τοὺς ἱεροὺς κυάθους τῆς
πρὸς ἀλήθειαν εὐφροσύνης, ὅτι μὴ ⟨ὁ⟩ οἰνοχόος τοῦ θεοῦ καὶ συμπο-
σίαρχος λόγος, οὐ διαφέρων τοῦ πόματος, ἀλλ' αὐτὸς ἄκρατος ὤν, τὸ
γάνωμα, τὸ ἥδυσμα, ἡ ἀνάχυσις, ἡ εὐθυμία, τὸ χαρᾶς, τὸ εὐφροσύνης
ἀμβρόσιον, ἵνα καὶ αὐτοὶ ποιητικοῖς ὀνόμασι χρησώμεθα, φάρμακον;
250 (38.) ἡ δὲ θεοῦ πόλις ὑπὸ Ἑβραίων Ἱερουσαλὴμ καλεῖται, ἧς μετα-
ληφθὲν τοὔνομα ὅρασίς ἐστιν εἰρήνης. ὥστε μὴ ζήτει τὴν τοῦ | ὄντος p. 692 M.
πόλιν ἐν κλίμασι γῆς — οὐ γὰρ ἐκ ξύλων ἢ λίθων δεδημιούργηται —,
ἀλλ' ἐν ψυχῇ ἀπολέμῳ καὶ ὀξυδορκούσῃ ⟨τέλος⟩ προτεθειμένῃ τὸν [δὲ]
251 θεωρητικὸν καὶ εἰρηναῖον βίον. ἐπεὶ καὶ τίνα σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον
εὕροι τις ἂν οἶκον ἐν τοῖς οὖσι θεῷ ἢ φιλοθεάμονα διάνοιαν, πάνθ'
252 ὁρᾶν ἐπειγομένην καὶ μηδὲ ὄναρ στάσεως ἢ ταραχῆς ἐφιεμένην; ὑπηχεῖ

---

1 μᾶλλον Hoesch.: lacuna in A   ὡς ἂν εἴποι τις coni. Mang.   6 διῴκισται coni. Mang.   8 ῥύμη Mang.: ῥύμην A   ῥύμη συνεχὴς μεθ' ὁρμῆς καὶ τάξεως φερομένη coni. Mang.   λ et lacuna 6—8 litt. in A: ἐπαλλήλως vel ἀπαύστως e. gr. addo   μεθ' ὁρμῆς ἐν scripsi: μεθορμίσαι A   9 ἀναχεῖ τε Mang.: ἀναχεῖται A   γὰρ] δὲ Mang.   10 πόματος Hoesch.: πόταμος (sic) A   11 lacuna 3—4 litt., tum σατο A: ἠκρατίσατο vel ἐνεφορήσατο conicio, ἠρύσατο coni. Hoesch.   12 ἐπὶ τὸν del. Hoesch.   13 καὶ et ἐν fort. secl.   14 ὑμῶν scripsi: ἐν ὑμῖν A, sed cf. LXX et p. 202,16   16 προτεινούσῃ Hoesch.: προτείνουσι A   18. 19 ἄκρατον ὢν τὸ γάνωμα coni. Mang.   22 ὄντως A   23 κλήμασι A   24 ὀξυδορκούσῃ scripsi: ὀξυδορκοῦσι A   lacuna 5—6 litt. A: τέλος (vel ἓν τέλος) supplevi   δὲ cum Cantabr. S. Trin. secl. Mang.   25 ἀξιώτερον vel ἀξιοπρεπέστερον coni. Mang.   27 ἐφιεμένην] ἐπησθημένην coni. Mang.   ὑπήχει A

δέ μοι πάλιν τὸ εἰωθὸς ἀφανῶς ἐνομιλεῖν πνεῦμα ἀόρατον καί φησιν·
ὦ οὗτος, ἔοικας ἀνεπιστήμων εἶναι καὶ μεγάλου καὶ περιμαχήτου πράγ-
ματος, ὅπερ ἀφθόνως — πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα εὐκαίρως ὑφηγησάμην
— ἀναδιδάξω. ἴσθι δή, ⟨ὦ⟩ γενναῖε, ὅτι θεὸς μόνος ἡ ἀψευδεστάτη 253
καὶ πρὸς ἀλήθειάν ἐστιν εἰρήνη, ἡ δὲ γενητὴ καὶ φθαρτὴ οὐσία πᾶσα
συνεχὴς πόλεμος. καὶ γὰρ ὁ μὲν θεὸς ἑκούσιον, ἀνάγκη δὲ ἡ οὐσία·
ὃς ἂν οὖν ἰσχύσῃ πόλεμον μὲν καὶ ἀνάγκην καὶ γένεσιν καὶ φθορὰν
καταλιπεῖν, αὐτομολῆσαι δὲ πρὸς τὸ ἀγένητον, πρὸς τὸ ἄφθαρτον, πρὸς
τὸ ἑκούσιον, πρὸς εἰρήνην, λέγοιτ' ἂν ἐνδίκως ἐνδιαίτημα καὶ πόλις
εἶναι θεοῦ. μηδὲν οὖν διαφερέτω σοι ἢ ὅρασιν εἰρήνης ἢ ὅρασιν θεοῦ 254
τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον ὀνομάζειν, ὅτι δὲ τῶν πολυωνύμων τοῦ ὄντος
δυνάμεων οὐ θιασώτης μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔξαρχός ἐστιν εἰρήνης.
(39.) καὶ Ἀβραὰμ μέντοι τῷ σοφῷ δώσειν φησὶ κλῆρον γῆς „ἀπὸ 255
τοῦ ποταμοῦ ⟨Αἰγύπτου ἕως τοῦ ποταμοῦ⟩ τοῦ μεγάλου Εὐφράτου"
(Gen. 15, 18), οὐ χώρας ἀποτομὴν μᾶλλον ἢ τὴν περὶ αὐτοὺς ἡμᾶς
ἀμείνω μοῖραν. Αἰγύπτου μὲν γὰρ ἀπεικάζεται ποταμῷ τὸ ἡμέτερον
σῶμα καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ ἐγγινόμενα πάθη, τῷ δὲ
Εὐφράτῃ ⟨ψυχὴ⟩ καὶ τὰ φίλα ταύτῃ. δόγμα δὴ τίθεται βιω- 256
φελέστατον καὶ συνεκτικώτατον, ὅτι ὁ σπουδαῖος κλῆρον ἔλαχε ψυχὴν
καὶ τὰς ψυχῆς ἀρετάς, ὥσπερ ὁ φαῦλος ἔμπαλιν σῶμα καὶ τὰς σώμα-
τος καὶ διὰ σώματος κακίας. τὸ δὲ ἀπὸ δύο δηλοῖ, ἓν μὲν τὸ σὺν 257
ἐκείνῳ ἀφ' οὗ λέγεται, ἕτερον δὲ ⟨τὸ⟩ χωρὶς αὐτοῦ. ὅταν μὲν γὰρ
λέγωμεν ἀπὸ πρωΐας ἄχρις ἑσπέρας ⟨ὥρας⟩ εἶναι δώδεκα καὶ ἀπὸ
νεομηνίας ἄχρι τριακάδος ἡμέρας τριάκοντα, συγκατατάττομεν τήν τε
p. 693 M. πρώτην ὥραν καὶ τὴν νεομηνίαν· ὅταν δέ τις ἀπὸ τῆς πόλεως φῇ |
τὸν ἀγρὸν ἀπέχειν σταδίους τρεῖς ἢ τέτταρας, δίχα τῆς πόλεως δήπου
φησίν. ὥστε καὶ νῦν τὸ „ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Αἰγύπτου" νομιστέον τὸ 258

---

3 εὐκαίρως Mang.: ἀκαίρως A 4 ὦ addidi 5 γεννητὴ A πᾶσα] οὐ D 8 ἀγέννητον A 9 ἂν per errorem om. Mang. 11 ὅτι δὲ A: ὅτι καὶ coni. Hoesch., ὅτι δὴ Mang., διότι conicio 12 θιασῶτις et εἰρήνη conicio (εἰρήνη iam Mang.) 14 Αἰγύπτου — ποταμοῦ add. Hoesch. 15 οὐ χώρας Hoesch.: οὐχ ὁρᾶς A 16 ἀμείνω] μηνύων coni. Mang. 17 αὐτοῦ Cohn (cf. lin. 21): αὐτὸ A 18 ψυχὴ addidi, ἡ ψυχὴ add. Hoesch. 21 ἀπὸ δύο Mang. (nisi quod δύο post δηλοῖ ponit, ἀπὸ iam Benzelius): αὐτὸ A τὸ Mang.: τῶ A 22 τὸ addidi 23 ὥρας add. Hoesch. 24 συγκατάττομεν A 26 prius τὸ] τῷ coni. Mang.

4—6 D[K] fol. 116r ἐκ τοῦ περὶ τῶν ὀνείρων: μόνος ὅδε ἡ — πόλεμος.

χωρὶς ἐκείνου παραλαμβάνεσθαι· βούλεται γὰρ διοικίσας ἡμᾶς τῶν
σωματικῶν, ἅπερ ἐν ῥύσει καὶ φθορᾷ φθειρομένη καὶ φθειρούσῃ θεω-
ρεῖται, κλῆρον ψυχῆς λαβεῖν μετὰ τῶν ἀφθάρτων καὶ ἀφθαρσίας ἀξίων
259 ἀρετῶν. οὕτω μέντοι τὸ εἰκάσθαι ποταμῷ λόγον ἐπαινετὸν ἰχνηλα-
τοῦντες εὑρήκαμεν. ὁ δὲ ψεκτὸς αὐτὸς ἄρα ἦν ὁ Αἰγύπτιος ποταμός,
ἀνάγωγός τις καὶ ἀμαθής, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἄψυχος λόγος· οὗ χάριν καὶ
εἰς αἷμα μεταβάλλει (Exod. 7, 20), τρέφειν οὐ δυνάμενος — ὁ γὰρ
ἀπαιδευσίας λόγος οὐ πότιμος — καὶ εὐτοκεῖ μέντοι βατράχοις (Exod.
8, 6) ἀναίμοις καὶ ἀψύχοις, καινὸν καὶ τραχὺν ἦχον, ἄλγημα ἀκοῆς,
260 ἀπηχοῦσι. λέγεται δέ, ὅτι καὶ οἱ ἐν αὐτῷ πάντες ἰχθύες ἐφθάρησαν
(Exod. 7, 21), οἳ συμβολικῶς εἰσι τὰ νοήματα· ταῦτα γὰρ ἐννήχεται
καὶ ἐγγίνεται ὡς ἐν ποταμῷ τῷ λόγῳ, ζῴοις ἐοικότα καὶ ψυχοῦντα
αὐτόν· ἐν δὲ ἀπαιδεύτῳ λόγῳ τέθνηκε τὰ ἐνθυμήματα· συνετὸν γὰρ
οὐδὲν ἔστιν εὑρεῖν, ἀλλὰ κολῳῶν τινας ἀκόσμους καὶ ἀμετροεπεῖς, ὡς
εἶπέ τις, φωνάς.
261 (40.) Περὶ μὲν δὴ τούτων ἅλις. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον στάσιν καὶ
ποταμόν, ἀλλὰ καὶ χείλη ποταμοῦ φαντασιωθῆναι ὁμολογεῖ φάσκων·
„ᾤμην ἑστάναι παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ“ (Gen. 41, 17), ἀναγκαῖον
262 ἂν εἴη καὶ περὶ χείλους τὰ καίρια ὑπομνῆσαι. φαίνεται τοίνυν ἕνεκα
δυεῖν τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡ φύσις χείλη ζῴοις καὶ μάλιστα ἀνθρώποις
ἁρμόσασθαι· ἑνὸς μὲν ἡσυχίας — ἔρυμα γὰρ ταῦτα καὶ φραγμὸς ὀχυ-
ρώτατος φωνῆς —, ἑτέρου δὲ ἑρμηνείας· διὰ γὰρ τούτων τὸ τῶν λόγων
νᾶμα φέρεται· συναχθέντων μὲν γὰρ ἐπέχεται, φέρεσθαι δ' ἀμήχανον
263 μὴ διαστάντων. ἐκ δὲ τούτου γυμνάζει καὶ συγκροτεῖ πρὸς ἄμφω, τὸ
λέγειν καὶ ἡσυχάζειν, ἑκατέρου τὸν ἁρμόττοντα καιρὸν παραφυλάττον-
τας. οἷον ἀκοῆς ἄξιόν τι λέγεται; πρόσεχε μηδὲν ἐναντιούμενος ἐν
ἡσυχίᾳ κατὰ τὸ Μωυσέως παράγγελμα, τὸ „σιώπα καὶ ἄκουε“ (Deut.
264 27, 9). τῶν γὰρ εἰς τὰς ἐριστικὰς γνωσιμαχίας ἀφικνουμένων οὐδ' ἂν

---

1 διοικήσας A, διοικισθέντας conicio 2 φορᾷ coni. Mang. φθειρούσῃ Hoesch.: φθείρουσα A 3 ἀξιῶν A 4. 5 ἰχνηλατοῦντες Hoesch.: ὀχληλατοῦντες A 6 ⟨καὶ⟩ ὡς conicio ⟨καὶ⟩ ἄψυχος coni. Mang. 9 ἀνέμοις A 11 ἐννήχεται scripsi: ἐνηχεῖται A, ἐννηχεῖται Mang. 12 ἐγγίνεται Hoesch.: ἐγγενεῖται A 14 κολῳῶν Hoesch.: κωλύων A 19 χειλῶν coni. Mang. ὑπομνῆσαι Mang.: ὑπονοῆσαι A 20 δυοῖν v 21. 22 ὀχυρότατος A 23 νᾶμα φέρεται Mang.: ἀναφέρεται A 25 καὶ ⟨τὸ⟩ conicio 27 Μωσέως A

---

14 Hom. Il. B 212.

εἶς κυρίως οὔτε λέγειν οὔτ' ἀκούειν νομισθείη, τῷ δὲ μέλλοντι πρὸς
ἀλήθειαν * * * ὠφέλιμον. πάλιν ὅταν ἴδῃς ἐν τοῖς τοῦ βίου πολέ- 265
μοις καὶ κακοῖς τὴν ἵλεω τοῦ θεοῦ χεῖρα καὶ δύναμιν ὑπερέχουσαν
p. 694 M. καὶ προασπίζουσαν, ἠρέμησον· οὐ γὰρ δεῖται | συμμαχίας ὁ βοηθὸς
οὗτος. ἔστι δὲ καὶ τούτου δεῖγμα τὸ ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς κατακείμενον, τὸ „κύριος πολεμήσει ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς σιγήσεσθε“
(Exod. 14, 14). ἐάν γε μὴν ἴδῃς τὰ γνήσια ἔγγονα καὶ πρωτότοκα 266
Αἰγύπτου φθειρόμενα (Exod. 11, 5), τὸ ἐπιθυμεῖν, τὸ ἥδεσθαι, τὸ λυπεῖσθαι, τὸ φοβεῖσθαι, τὸ ἀδικεῖν, τὸ ἀφραίνειν, τὸ ἀκολασταίνειν καὶ ὅσα τούτων ἀδελφὰ καὶ συγγενῆ, καταπλαγεὶς ἡσύχαζε, τὸ φοβερὸν τοῦ
θεοῦ κράτος ὑποπτήξας. „οὐ γὰρ γρύξει“ φησί „κύων τῇ γλώσσῃ, 267
οὐδ' ἀπ' ἀνθρώπου ἕως κτήνους“ (ibid. 7), ἴσον τῷ οὔτε τὴν κυνώδη γλῶσσαν ὑλακτοῦσάν τε καὶ κράζουσαν οὔτε τὸν ἐν ἡμῖν ἄνθρωπον, ἡγεμόνα νοῦν, οὔτε τὸ κτηνῶδες θρέμμα, τὴν αἴσθησιν, προσήκει γαυριᾶν, ὅταν ἀναιρεθέντος τοῦ παρ' ἡμᾶς ὅλον ἔξωθεν τὸ συμμαχικὸν
αὐτοκέλευστον ὑπερασπιοῦν ἥκῃ. (41.) πολλοὶ δὲ συμβαίνουσι καιροὶ 268
μὴ ἐφαρμόζοντες ἡσυχίᾳ, τὰς δὲ καταλογάδην ῥήσεις ἐπιζητοῦντες· ὧν πάλιν ἰδεῖν ἔστιν ἀνακείμενα ὑπομνήματα. πῶς; ἀγαθοῦ τις γέγονεν ἀπροσδόκητος μετουσία; καλὸν οὖν εὐχαριστῆσαι καὶ τὸν ἐπιπέμψαντα
ὑμνῆσαι. τί οὖν τὸ ἀγαθόν; τέθνηκε τὸ ἐπιτιθέμενον ἡμῖν πάθος καὶ 269
πρηνὲς ἄταφον ἔρριπται; μὴ μέλλωμεν οὖν, ἀλλὰ ⟨χορὸν⟩ στησάμενοι τὴν ἱεροπρεπεστάτην ᾄδωμεν ᾠδήν, παρακελευόμενοι λέγειν πᾶσιν· „ᾄσωμεν τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς
θάλασσαν“ (Exod. 15, 1). ἀλλὰ γὰρ ἡ μὲν τοῦ πάθους φθορὰ καὶ 270
μετανάστασις ἀγαθόν, ἀλλ' οὐ τέλειον ἀγαθόν· ἡ δὲ σοφίας εὕρεσις ὑπερβάλλον καλόν· ἧς εὑρεθείσης ἅπας ὁ λεὼς οὐ καθ' ἓν μέρος μουσικῆς, ἀλλὰ κατὰ πάσας αὐτῆς τὰς ἁρμονίας καὶ μελῳδίας ᾄσεται.
„τότε“ γάρ φησιν „ᾖσεν Ἰσραὴλ τὸ ᾆσμα τοῦτο ἐπὶ τοῦ φρέατος“ 271

---

2 lacuna 16—18 litt. A: ἀκούειν τὸ ἡσυχάζειν e gr. suppleo (cf. Quis rer. div. her. § 14) 3 ὑπερμαχοῦσαν bene coni. Mag. (cf. § 280) 4 ὑπερασπίζουσαν coni. Mang. 5 δεῖγμα τὸ scripsi: δείγματα A 5. 6 κατακείμενον A: κατακείμενα οἷον Hoesch., κείμενον conicio 7 γε scripsi: τε A 9 ἀφραίνειν Mang.: εὐφραίνειν A 11 γρυξὶ A φησί Mang.: φασί A 12 τὸ A 13 κράζουσαν scripsi: ἀράζουσαν A, γρύζουσαν coni. Mang. 15 ὅλου coni. Mang. 17 vulgo ante τὰς punctum ponebant; ideo Mang. lin. 18 post ὑπομνήματα lacunam statuit 20 ὑμνῆσαι τὸ ἀγαθόν. οἷον τέθνηκε coni. Mang. 21 οὖν scripsi: ὑμῖν A, ἡμεῖς Hoesch., ὑμνεῖν coni. Cohn χορὸν add. Mang.
24 φθορὰ Mang.: φορὰ A

(Num. 21, 17), λέγω δὲ ἐπὶ τῆς πάλαι μὲν κεκρυμμένης, ἀναζητηθείσης δὲ αὖθις καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀνευρημένης βαθείας τὴν φύσιν ἐπιστήμης,
272 ᾗ νόμος τὰς τῶν φιλοθεαμόνων ἄρδειν λογικὰς ἐν ψυχαῖς ἀρούρας. τί δέ; ὅταν συγκομίσωμεν τὸν γνήσιον διανοίας καρπόν, οὐ παραγγέλλει ἡμῖν ὁ ἱερὸς λόγος ὥσπερ ἐν καρτάλῳ (Deut. 26, 2. 4) τῷ λογισμῷ τὰς ἀπαρχὰς τῆς εὐφορίας ὧν ἤνθησεν, ὧν ἐβλάστησεν, ὧν ἐκαρποφόρησεν ἡ ψυχὴ καλῶν, ἐπιδεικνυμένους ἄντικρυς οὕτω ῥητορεύειν, τὰ εἰς τὸν τελεσφόρον θεὸν ἐγκώμια λέγοντας· „ἐξεκάθηρα τὰ ἅγια ἀπὸ τῆς οἰκίας μου“ (ibid. 13) καὶ ἐταμιευσάμην | ἐν τῷ τοῦ θεοῦ οἴκῳ, p. 695 M ταμίας καὶ φύλακας αὐτῶν ἐπιστήσας τοὺς ἀριστίνδην ἐπιλελεγμένους
273 πρὸς τὴν ἱερὰν νεωκορίαν. οὗτοι δέ εἰσι Λευῖται καὶ προσήλυτοι καὶ ὀρφανοὶ καὶ χῆραι (ibid.)· οἱ μὲν ἱκέται, οἱ δὲ μετανάσται καὶ πρόσφυγες, οἱ δὲ ἀπωρφανισμένοι καὶ κεχηρευκότες γενέσεως, θεὸν δὲ τὸν τῆς ψυχῆς θεραπευτρίδος ἄνδρα καὶ πατέρα γνήσιον ἐπιγεγραμμένοι.
274 (42.) τοῦτον μὲν δὴ τὸν τρόπον καὶ λέγειν καὶ ἡσυχάζειν ἐμπρεπέστατον. τὸ δὲ ἐναντίον μεμελετήκασιν οἱ φαῦλοι· καὶ γὰρ ἡσυχίας ἐπιλήπτου καὶ ἑρμηνείας ὑπαιτίου ζηλωταὶ γεγόνασιν, ἑκάτερον ἐπ᾽ ὀλέθρῳ
275 ἑαυτῶν τε καὶ ἑτέρων συγκροτοῦντες. τὸ δὲ πλέον ἐστὶν αὐτοῖς τῆς ἀσκήσεως ἐν τῷ λέγειν ἃ μὴ δεῖ· τὸ γὰρ στόμα διανοίξαντες καὶ ἐάσαντες ἀχαλίνωτον, καθάπερ ῥεῦμα ἀκατάσχετον, φέρεσθαι τὸν ἀκριτόμυθον, ᾗ φασιν οἱ ποιηταί, λόγον ἴᾶσι, μυρία τῶν ἀλυσιτελῶν
276 προσεπισύροντα. τοιγαροῦν οἱ μὲν ἐπὶ συνηγορίαν ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας καὶ πάσης πλεοναζούσης ὁρμῆς ἐτράποντο, ἄλογον πάθος ἐπιτειχίζοντες ἡγεμόνι λογισμῷ, ⟨ἔτι δὲ⟩ καὶ ταῖς ἐριστικαῖς φιλονεικίαις ⟨ἐπ⟩αποδυσάμενοι συνεπλάκησαν, ἐλπίσαντες τὸ ὁρατικὸν πηρῶσαι γένος καὶ κατὰ κρημνῶν καὶ βαράθρων, ἐξ ὧν οὐδ᾽ ἂν ἔτι γένοιτο διαναστῆναι,
277 δυνήσεσθαι ῥῖψαι. ἔνιοι δὲ οὐ μόνον ἀντιπάλους ἑαυτοὺς τῆς ἀνθρωπίνης ἀπέφηναν ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς θείας· ἐπὶ τοσοῦτον ἀπονοίας ἤλασαν. τοῦ μὲν οὖν φιλοπαθοῦς ἔξαρχος ἀναγράφεται θιάσου τῆς Αἰγυπτίας

---

3 ᾗ Mang.: ἦν A, ἧς Hoesch. ἐμψύχους coni. Mang. 5 καρτάλῳ scripsi: καρτάλλω A 8 λέγοντας Hoesch.: λέγοντες A 10 φυλακὰς A 12 ἱκέται Hoesch.: οἰκέται A 14 θεραπευτρίδος ψυχῆς conicio 18 ⟨τῷ⟩ ἑαυτῶν conicio 21 ἢ A ἴᾶσι scripsi: ἐῶσι A 24 lacuna 5—6 litt. A: ἔτι δὲ supplevi 24. 25 ἐπαποδυσάμενοι Mang.: ἀποδυσάμενοι A 25 πηρῶσαι Mang. (et iam Cotelerius): πληρῶσαι A 26 βαράθρων Mang.: βάθρων A

20. 21 Hom. Il. B 246.

χώρας ὁ βασιλεύς, Φαραώ· λέγεται γὰρ τῷ προφήτῃ· „ἰδοὺ αὐτὸς
ἐκπορεύεται ἐπὶ τὸ ὕδωρ, καὶ στήσῃ συναντῶν αὐτῷ παρὰ τὸ χεῖλος
τοῦ ποταμοῦ“ (Exod. 7, 15). τοῦ μὲν γὰρ ἴδιον ἐπὶ τὴν φορὰν καὶ 278
ἀνάχυσιν ἀεὶ τοῦ ἀλόγου πάθους ἐξιέναι· τοῦ δὲ σοφοῦ πολλῷ ῥέοντι τοῖς
ὑπὲρ ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας λόγοις ὑπαντιάσαι οὐ τοῖς ποσίν, ἀλλὰ τῇ
γνώμῃ, βεβαίως καὶ ἀκλινῶς, ἐπὶ τοῦ ποταμίου χείλους, τοῦτο δέ
ἐστιν ἐπὶ τοῦ στόματος καὶ τῆς γλώττης, ἅπερ ἦν ὄργανα λόγου·
παγίως γὰρ ἐπιβὰς αὐτοῖς δυνήσεται τὰς συνηγορούσας τῷ πάθει
πιθανότητας ἀνατρέψαι καὶ καταβαλεῖν. ὁ δὲ τοῦ ὁρατικοῦ γένους 279
ἐχθρὸς ὁ τοῦ Φαραὼ λαός ἐστιν, ὃς ἐπιτιθέμενος καὶ διώκων καὶ δου-
λούμενος ἀρετὴν οὐκ ἐπαύσατο, ἕως κακὰς ὧν διέθηκε τὰς ἀμοιβὰς
εὕρατο, πελάγει τῶν ἀδικημάτων καὶ τρικυμίαις, ἃς τὸ λυ⟨ττῶν πάθος⟩
p. 696 M. ἀνήγειρε, καταποντωθείς, | ὡς ὑπερβάλλουσαν θέαν καὶ νίκην ἀνανταγώνιστον καὶ χαρὰν ἐλπίδος μείζονα τὸν καιρὸν ἐνεγκεῖν ἐκεῖνον. διὸ 280
λέγεται· „εἶδεν Ἰσραὴλ τοὺς Αἰγυπτίους τεθνηκότας παρὰ τὸ χεῖλος
τῆς θαλάσσης“ (Exod. 14, 30). μεγάλη γε ἡ ὑπέρμαχος χείρ, ἀναγ-
κάζουσα παρὰ στόματι καὶ χείλεσι καὶ λόγῳ πίπτειν τοὺς τὰ ὄργανα
ταῦτα κατὰ τῆς ἀληθείας ἀκονησαμένους, ἵνα μὴ ὀθνείοις ἀλλὰ ἰδίοις
ὅπλοις οἱ καθ' ἑτέρων ἀναλαβόντες αὐτὰ θνήσκωσι. τρία δ' εὐαγγελί- 281
ζεται τῇ ψυχῇ τὰ κάλλιστα, ἓν μὲν ἀπώλειαν Αἰγυπτιακῶν παθῶν,
ἕτερον δὲ τὸ μὴ παρ' ἑτέρῳ χωρίῳ, ⟨ἀλλὰ⟩ τῆς ἁλμυρᾶς καὶ πικρᾶς
πηγῆς, ὡς ἂν θαλάττης, χείλεσι, δι' ὧν ὁ πολέμιος ἀρετῆς σοφιστὴς
λόγος ἐξεκέχυτο, τελευταῖον δὲ τὴν θέαν τοῦ πτώματος. μηδὲν γὰρ 282
ἀόρατον εἴη καλόν, ἀλλὰ πρὸς * * * καὶ λαμπρὸν ἥλιον ἄγοιτο· καὶ
γὰρ τοὐναντίον εἰς βαθὺ σκότος καὶ * * * ἄξιον τὸ κακόν. καὶ τοῦτο
μὲν μηδ' ἐκ τύχης ἰδεῖν ποτε γένοιτο, τὸ δὲ ἀγαθὸν μείζοσιν ὀφθαλ-
μοῖς ἀεὶ περιαθροῖτο. τί δὲ οὕτως ἀγαθόν, ὡς ζῆσαι τὰ καλὰ καὶ
ἀποθανεῖν τὰ φαῦλα; (43.) τρεῖς τοίνυν ἦσαν οἱ τὴν τῶν λόγων 283
δεινότητα μέχρις οὐρανοῦ τείναντες. οὗτοι μελέτην κατὰ τῆς φύσεως,

---

2 παρὰ] ἐπὶ conicio ex LXX (cf. lin. 6 et De confus. lingu. § 29) 5 ἅπερ A λόγος A 9 πιθανότητος A 10 ἐπιτιθέμενος Mang.: ἐπιθέμενος A 12 εὕρατο (ἐκομίσατο coniciebam, ἐτίσατο coni. Mang., ἔτισε Hoesch.) πελάγει Cohn: ἐστρατοπελάγει A 12 λυ, tum lacuna 4—5 litt. A: λυττῶν πάθος supplevi, λυσσῶδες τῆς ψυχῆς Hoesch., ἄλογον πάθος Mang. 21 ἑτέρῳ χωρίῳ ἢ (ἀλλὰ scripsi) Mang.: ἑτέρων χωρίων A 22 πηγῆς] ψυχῆς conicio 23 ἐξεκέχυτο scripsi: ἐξέχυτο A 24 lacuna 8—10 litt. A: τὸ φῶς suppl. Hoesch., ἄσκιον φῶς conicio 25 lacuna 6—8 litt. A: νυκτὸς suppl. Hoesch., νύκτα fort. suppl. et αἰώνιον pro ἄξιον leg., νύκτα ἀκτέον coni. Mang., νύκτα πεσεῖν Cohn 26 ἰδεῖν Cotelerius: δεῖν A

μᾶλλον δὲ κατὰ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἐμελέτησαν φάσκοντες, μόνον εἶναι
τὸ αἰσθητὸν καὶ ὁρώμενον τοῦτο, οὔτε γενόμενόν ποτε οὔτ' αὖθις
φθαρησόμενον, ἀγένητον δὲ καὶ ἄφθαρτον, ἀνεπιτρόπευτον, ἀκυβέρνητον,
284 ἀπροστασίαστον. εἶτ' ἐπ' ἄλλοις ἄλλα συνθέντες ἐπιχειρήματα, δόγμα
ἀδόκιμον οἰκοδομοῦντες εἰς ὕψος οἷα πύργον ἐξῆραν. λέγεται γὰρ ὅτι
„ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἕν“ (Gen. 11, 1), συμφωνία τῶν τῆς ψυχῆς
μερῶν πάντων ἀσύμφωνος ἐπὶ τῷ κινῆσαι τὸ συνεκτικώτατον ἐν τοῖς
285 οὖσιν, ἀρχήν. τοιγαροῦν ἐλπίσαντας αὐτοὺς εἰς οὐρανὸν ταῖς ἐπινοίαις
ἀναδραμεῖσθαι ἐπὶ καθαιρέσει τῆς αἰωνίου βασιλείας ἡ μεγάλη καὶ
ἀκαθαίρετος καταβάλλει χείρ, καὶ τὸ οἰκοδομηθὲν δόγμα συνανατρέψασα.
286 κέκληται δὲ ὁ τόπος „σύγχυσις“, οἰκεῖον ὄνομα τῷ καινουργηθέντι
τολμήματι. τί γὰρ ἀναρχίας συγχυτικώτερον; οὐχ οἰκίαι μὲν ἀνηγε-
μόνευτοι προσκρουσμάτων γέμουσι καὶ ταραχῆς; ἀβασίλευτοι δ' ἐαθεῖ-
287 σαι πόλεις ὑπὸ ὀχλοκρατίας, ἐναντίου καὶ μεγίστου, φθείρονται; καὶ
χῶραι δὲ καὶ ἔθνη καὶ κλίματα γῆς, ὧν ἀρχαὶ κατελύθησαν, οὐ παλαιὰς
288 καὶ μεγάλας εὐδαιμονίας ἀπέβαλον; καὶ τί δεῖ | τὰ ἀνθρώπινα λέγεσθαι; p. 697
οὐδὲ γὰρ αἱ ἄλλαι τῶν ζῴων ἀγέλαι, πτηνῶν, χερσαίων, ἐνύδρων,
ἄνευ τινὸς ἀγελάρχου συνεστᾶσιν, ἀλλὰ ποθοῦσι καὶ περιέπουσιν αἰεὶ
τὸν οἰκεῖον ἡγεμόνα, ὡς μόνον ἀγαθῶν αἴτιον, οὗ κατὰ τὴν ἀπουσίαν
289 σκεδάννυνται καὶ διαφθείρονται. εἶτ' οἰόμεθα τοῖς μὲν περιγείοις, ἃ
βραχυτάτη μοῖρα τοῦ παντός ἐστιν, ἀρχὴν μὲν ἀγαθῶν, ἀναρχίαν δὲ
κακῶν εἶναι αἰτίαν, τὸν δὲ κόσμον οὐ διὰ τὴν τοῦ βασιλεύοντος θεοῦ
290 προήγησιν εὐδαιμονίας τῆς ἄκρας πεπληρῶσθαι; δίκην οὖν ἁρμόττουσαν οἷς
ἐτίθεντο διδόασι· φύραντες γὰρ τὸ ἱερὸν περὶ * * * ἀναρχίας φυρόμενοι
ἐπεῖδον, συγχυθέντες οὐ συγχέαντες. ἕως δὲ οὔπω τιμωρίαν δεδώκασιν,
ὑπὸ φρενοβλαβείας φυσώμενοι τὴν μὲν τῶν ὅλων ἀρχὴν ἀνοσίοις λόγοις
καθαιροῦσιν, αὑτοὺς δὲ ἄρχοντας καὶ βασιλέας ἀναγράφουσι, τὸ ἀκα-
θαίρετον τοῦ θεοῦ κράτος γενέσει τῇ ἀδιαστάτως ἀπολλυμένῃ καὶ
291 φθειρομένῃ περιάπτοντες. (44.) ἐπιτραγῳδοῦντες γοῦν καὶ ἐπικομπά-
ζοντες εἰώθασιν οἱ καταγέλαστοι λέγειν ταῦτα· ἡμεῖς οἱ ἡγεμόνες,

---

3 ἀγέννητον A δὲ] τε coni. Cohn 10 καὶ secl. Mang. 14 ἀπὸ per errorem Mang. ὀχλοκρασίας A ὀχλοκρατίας τῆς αἰτίας κακῶν μεγίστων conicio (cf. lin. 21. 22) post μεγίστου lacunam statuit et κακοῦ suppl. Mang. 15 κλήματα A 16 καταλέγεσθαι conicio 20 εἶτ' A 23 προστασίαν conicio 23. 24 οἷς ἐπετίθεντο vel οἷς διετίθεσαν conicio 24 ἱερὸν ⟨δόγμα⟩ παρὰ ἀναρχίας coni. Mang. post περὶ lacunam statuo φυρόμενοι „ex Vat.“ Mang.: φυρόμενον A 27 καθαίρουσιν αὐτοὺς A 28 ἀδιαστάτως scripsi: ἀκαταστάτως A 29. 30 ἐπικομπάζοντες Mang.: ἐπιστομίζοντες A

ἡμεῖς οἱ δυναστεύοντες· ἐφ' ἡμῖν ὁρμεῖ τὰ πάντα· ἀγαθῶν καὶ τῶν ἐναντίων τίνες αἴτιοι ⟨ὅτι μὴ⟩ ἡμεῖς; τὸ ⟨εὖ καὶ⟩ κακῶς ἐργάσασθαι τίσιν ὅτι μὴ ἡμῖν ἀψευδέστατα ἀνάκειται; φλυαροῦσι δὲ ἄλλως οἱ δυνάμεως ἀοράτου τὰ πάντα φάσκοντες ἐξῆφθαι, ἣν πρυτανεύειν τῶν
κατὰ τὸν κόσμον ἀνθρωπείων τε καὶ θείων νομίζουσι. τοιαῦτα κατα- 292
λαζονευσάμενοι, ἐὰν μὲν ὥσπερ ἐκ μέθης νήψαντες ἐν ἑαυτοῖς γένωνται καὶ τῆς παροινίας, ἣν παρῴνησαν, εἰς αἴσθησιν ἐλθόντες αἰδεσθῶσι καὶ κακίσωσιν ἑαυτοὺς ἐφ' οἷς ὑπ' ἀγνώμονος γνώμης ἐξαμαρτάνειν προήχθησαν, ἀκολακεύτῳ καὶ ἀδεκάστῳ χρησάμενοι συμβούλῳ μετανοίᾳ, τὴν ἵλεω τοῦ ὄντος δύναμιν ἐξευμενισάμενοι παλινῳ-
δίαις ἀντὶ βεβήλων ἱεραῖς, ἀμνηστίαν εὑρήσονται παντελῆ. ἐὰν δὲ 293
ἀφηνιασταὶ καὶ σκληραύχενες μέχρι τοῦ παντὸς γενόμενοι σκιρτῶσιν, ὡς αὐτόνομοι καὶ ἐλεύθεροι καὶ ἑτέρων ἡγεμόνες ὄντες, ἀπαραιτήτῳ ἀνάγκῃ καὶ ἀμειλίκτῳ τὴν ἑαυτῶν ἐν ἅπασι μικροῖς τε καὶ μεγάλοις οὐδένειαν
αἰσθήσονται. ὁ γὰρ ἐπιβεβηκὼς ἡνίοχος ὡς ἅρματι πτηνῷ τῷδε τῷ 294
398 M. | κόσμῳ χαλινὸν ἐμβαλὼν καὶ τὸ κεχαλασμένον τῶν ἡνιῶν ὀπίσω βίᾳ τείνας καὶ τοὺς κημοὺς ἐπισφίγξας, μάστιξι καὶ κέντροις ἀναμνήσει τῆς δεσποτικῆς ἐξουσίας, ἧς ἐπελάθοντο διὰ τὸ χρηστὸν καὶ ἥμερον τοῦ
κρατοῦντος ὥσπερ οἱ κακοὶ δοῦλοι. τὸ γὰρ τῶν δεσποτῶν ἐπιεικὲς εἰς 295
ἀναρχίαν ἐκτρέποντες ἐπιμορφάζουσι τὸ ἀδέσποτον, μέχρις ἂν τὴν ῥοώδη τε καὶ πολλὴν αὐτῶν νόσον, ἀντὶ φαρμάκων τὰς τιμωρίας προσ-
φέρων, ὁ κεκτημένος ἐπισχῇ. διὸ λέγεται· „ψυχὴ ἄνομος ἡ διαστέλ- 296
λουσα τοῖς χείλεσι κακοποιῆσαι ἢ καλῶς ποιῆσαι· εἶθ' ὕστερον ἐξαγορεύσει τὴν ἁμαρτίαν ἑαυτῆς“ (Lev. 5, 4). τί φῄς, ὦ γέμουσα ἀλαζονείας; οἶδας γάρ, τί ἐστι τὸ πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθὸν ἢ καλὸν ἢ δίκαιον ἢ ὅσιον
ἢ τίνα τίσιν ἐφαρμόττει; ἡ τούτων ἐπιστήμη τε καὶ δύναμις ἀνάκειται 297

1 ὁρμεῖ Mang.: ὁρμᾷ A 2 τινὲς A lacuna 5—6 litt. A: ὅτι μὴ suppl. Mang., τούτων Hoesch. lacuna 4—5 litt. A: εὖ καὶ supplevi (εὖ ἢ Hoesch.) 7 παροινίας ἣν παρῴνησαν ex „Vat.“ et Cantabr. S. Trin. Mang.: παρανοίας ἣν παρηνόμησαν A 8 κακίσωσιν scripsi: κακιῶσιν A ἑαυτοῖς A 9 προήχθησαν Mang.: προσήχθησαν A 10 μετανοίᾳ Mang.: μετανοίας A 11 βεβήλων ⟨λόγων⟩ coni. Mang. ἀμνηστείαν A 17 κημοὺς Mang.: κόσμους A μαστίξει A 19 εἰς A: ὡς Hoesch. 20 ἐκτρέποντος A 21 ἑρπηνώδη coni. Mang. 23 καλοποιῆσαι Hoesch. καλῶς ποιῆσαι ex LXX scripsi: κακῶς ποιῆσαι A, κακοποιῆσαι Hoesch. 23. 24 ἐξαγορεῦσαι coni. Mang. 25 κακὸν v 26 τινὰ τισὶν A

15 cf. Platonis Phaedrum p. 246 E.

μόνῳ θεῷ, καὶ εἴ τις αὐτῷ φίλος. μάρτυς δὲ καὶ χρησμός, ἐν ᾧ
λέγεται· „ἐγὼ ἀποκτενῶ καὶ ζῆν ποιήσω· πατάξω κἀγὼ ἰάσομαι“
298 (Deut. 32, 39). ἀλλὰ γὰρ οὐδὲ ἐπιπόλαιον ἔσχεν ἡ δοκησίσοφος ψυχὴ
τὴν τῶν ὑπὲρ ἑαυτὴν ὀνείρωξιν, ἀλλ' οὕτως ἡ δυστυχὴς ἐξηνεμώθη,
ὡς καὶ ἐνώμοτον γενέσθαι περὶ τοῦ βεβαίως καὶ παγίως ταῦθ' ἑστάναι,
299 ἃ ψευδῶς ὑπέλαβεν. ἐὰν οὖν τὸ παλμῶδες καὶ παφλάζον τοῦ νοσή-
ματος ἄρξηται χαλᾶν, τὰ τῆς ὑγείας ἐμπυρεύματα κατ' ὀλίγον ἐκζω-
πυρούμενα βιάσεται τὸ μὲν πρῶτον ἐξαγορεῦσαι τὸ ἁμάρτημα, τὸ δ'
ἐστὶ κακίσαι ἑαυτήν, εἶτα πρὸς βωμοῖς ἱκέτιν γενέσθαι, ποτνιωμένην
λιταῖς καὶ εὐχαῖς καὶ θυσίαις, ⟨αἷς⟩ ἀμνηστίας μόναις ἐπιλαχεῖν ἔστιν.
300 (45.) Ἑξῆς δ' ἂν τις εἰκότως ἐπαπορήσειε, τί δή ποτε τὸν
ἐν Αἰγύπτῳ ποταμὸν μόνον ἀνέγραψεν ἔχοντα χείλη, τὸν δ' Εὐφράτην
ἤ τινα τῶν ἄλλων ἱερῶν ποταμῶν οὐκέτι. ὅπου μὲν γάρ φησι· „στήσῃ
συναντῶν αὐτῷ παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ“ (Exod. 7, 15) * * *.
301 καίτοι τινὲς ἴσως ἐπιχλευάζοντες ἐροῦσι, μὴ δεῖν τὰ τοιαῦτα εἰς τὰς
ζητήσεις εἰσάγειν· γλισχρολογίαν γὰρ μᾶλλον ἢ ὠφέλειάν τινα ἐμφαίνειν.
ἐγὼ δὲ τὰ τοιαῦτα ἡδυσμάτων τρόπον παρηρτύσθαι ταῖς ἱεραῖς ἀνα-
γραφαῖς βελτιώσεως ἕνεκα τῶν ἐντυγχανόντων ὑπολαμβάνω· καὶ οὐδε-
μίαν τῶν ζητούντων καταγνωστέον εὑρεσιλογίαν, ἀλλ' εἰ μὴ ζητοῖεν,
302 ἔμπαλιν ἀργίαν. οὐδὲ γὰρ περὶ ποταμῶν ἐστιν ἱστορίας ἡ παροῦσα
σπουδή, περὶ δὲ βίων | τῶν εἰκαζομένων ποταμίοις ῥεύμασιν, ἐναντιου- p. 69
μένων ἀλλήλοις. ὁ μὲν γὰρ τοῦ σπουδαίου βίος ἐν ἔργοις, ἐν λόγοις
δὲ ὁ τοῦ φαύλου θεωρεῖται. λόγος δὲ γλώττῃ καὶ στόματι καὶ χείλεσι
καὶ τοῖς * * *.

5 ἐνώμοτον Cotelerius: ἐνομότερον A 6 ἃ ψευδῶς Cotelerius: ἀψευδῶς A 10 αἷς addidi ἀμνηστίαις A μόνης v ἔτι coni. Mang. 11 ἐξ ἧς A 14 παρὰ] cf. ad p. 303,2 lacunam statui, sequebatur ὅπου δέ, tum alii S. S. loci 20 ἱστορία conicio 23 λόγοι coni. Mang. χείλεσι Mang.: χείλη A, χείλει Hoesch. 24 adnotat A τὸ τέλος λείπει. sequuntur in A tres lineae vacuae (fol. 456v), tum duo folia vacua numeris carentia.